

न्यासभोनिधि मङ्गमोदक जेनाचार्य—

“ श्री १००८ श्रीमद् विजयानन्दमूर्तिधरजी ”

(श्री आन्मगमती महागत्र.)

श्री ग्यु लक्ष्मी प्रेम. मुंबई ३.

અર્પણ.

પૂજ્યપાદ પરમગુરુ ન્યાયાગ્રભોનિધિ જ્ઞાનાચાર્ય શ્રીમદ્
વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી) મહારાજશ્રીની
પરમપવિત્ર સેવામાં—

ભગવન્! આપશ્રી તો સ્વર્ગત ધણા પરન્તુ આપ ઉદ્ધારક
પુરુષની ધર્મછાયા આજે પણ શિષ્યજનોને પ્રવચનમાર્ગ પ્રતિ
દેહી રહી છે. આપશ્રીએ ત્રિશ્રુવનગુરુ શ્રી વર્ધમાનસ્વામીના પ્રવ-
ચનમાર્ગને ભાવથી સ્વીકાર્યો, પૂજ્યો, આરાધ્યો અને ભાવથી
પ્રાર્થ્યો હોતો તેની સાક્ષી આપશ્રીના તન્મય અક્ષરદેહ પૂરે છે.
જ્યારે એજ પરમપૂનિત માર્ગને તદ્દન વિદૂત અને તમસ્તરણી
જણાવનાર બેચરદાસ પોતાનું તેજુજ પુસ્તક આપશ્રીને સમર્પે છે
ત્યારે તે (બેચરદાસ) આપ મહુર્મશ્રીની વળી અધિક આશાતના અને
સર્વસાધારણ હગબાજી કરે છે, તેમાં શંકાનું સ્થાનજ ક્યાં છે? આજે
આપશ્રી હયાત હોત તો જરૂર એ (બેચરદાસરૂપ) લોકુ દીપાયેલું
છે કે કટાયેલું તે બતાવી જનતાને સવિશેષ આભારી કરત.

એજ પરમ આધારરૂપ પ્રવચનમાર્ગ કે જેની દિવ્યસંગતિનું
પ્રતિબિમ્બ આપશ્રીએ આપના અક્ષરદેહમાં ઉતાર્યું, તેની બેચર-
દાસે કરેલી અતિનીચ અવહેલના તથા ઉપજવેલી અવળી-હડ-
હડતી અસત રૂપરેખા અને તેથી સાહિત્યના વિપુલ તથા વિમલ
અને ચારૂ અંગ ઉપર થયેલા અશનિપાતને હું કયા શબ્દોમાં
વર્ણવું? પ્રભો! તો પણ સાહિત્યના એ કાલિલ મણને રૂજવ-
વાની અને આપશ્રી તથા આપશ્રીના પૂર્વજોની માફક જ્ઞાતનંદન
શ્રીમહાવીરદેવના શાસનની સેવાની જેવી તેવી તક લઈ 'સત્યના
સમર્થન' રૂપે આ એક પાંખડી આપશ્રીના ચરણે ચઢાવું છું.

હૈ શુરદેવ! આથી મહારી શિષ્યભક્તિ સાદર થતી જોઈ હું
મહારા આત્માનું અહોભાગ્ય સમજીશું. આ સધળો ઉપકાર પણ
આપશ્રીના સાચા સેવકો-(તે) મહારા પરમપૂજ્ય ગુરુવર્યોના છે, તેનું
નિવેદન કરી લેવાની અનુજ્ઞા પણ મહને હો. આપનો—

પાદરેણુ રામ.

આભારદર્શન.

ધન્ય છે તે લોકનાથને કે જેઓએ નિરાધાર લોકોને પારમે-
શ્વરી પ્રવચનનો આધાર અને તેનું પરમદર્શન સમર્થ્યું. ધન્ય છે
તે પ્રવચનના શુભનાર ગણધરદેવોને, ધન્ય છે તેની ઉપર નિર્ધુ-
ક્તિના નિર્માતાઓને અને ધન્ય છે તેના ભાષ્યકારો, ચૂર્ણિકારો
અને ટીકાકારો વિગેરે શાસ્ત્રકર્તાઓને કે જેઓએ સ્વામિભાષિત
સત્યને નખથી શિખાપર્ધત સાચવ્યું અને પ્રતિપાદન પણ કર્યું.
તથા નિરૂપમ પ્રવચનમાર્ગ પ્રતિ વિરોધપરિપૂર્ણ વચનાતું નિરસન
કરવામાં અને 'સત્યનું સમર્થન' રચવામાં જેઓનાં શ્રીજિનવાક્ય-
તુલ્ય વચનોનો આજે મહુને મહુન આધાર મદ્યો છે, તેઓ સર્વને
હું કોટીશઃ અભિવન્દન કરું.

"આજ્ઞારાજ્યા વિરાજ્યા ચ શિષ્યાય ચ મયાય ચ" આ તે
એક પ્રવચનમાર્ગના આરોધકોનો જીવનમંત્ર છે. પ્રભાવક ગણના-
યકોની આજ્ઞા શ્રીજિનની શાસનધુરાનો નિર્વાહ કરનાર છે અને
શિષ્યોનો-શાસનના સેવકોનો એ ધર્મ છે કે એ આજ્ઞા શિરોધાર્થ
કરવી. અવિનીત, ઉદ્ધત કે મિથ્યાત્વમોહિતોને-વ્યામૃદ મનુષ્યોનેજ
તે આજ્ઞામાં એકહૃદયસત્તાનો મદ અગર લોહુકમી વિગેરે જાણાય
છે, બાકી તે શિષ્યાય આજ્ઞાનો ધારો તે આમ્યજીવનના કુટુંબી-
ઓમાં પણ આચરણીય મનાય છે અને રૂઢપણે પળાય છે તે
પછી નાગરીકો તથા ધાર્મિકો-ધર્મના સેવકો પારમેશ્વરી આજ્ઞાનું
પાલન સવિશેષ કરે એમાં તે આશ્ચર્યજ શું ? પૂજ્યપાદ પરમ-
શુર ન્યાયામ્બોનાિધ શ્રીમદ્ વિજયનાનંદસૂરીચરણની પાટના જૂ-
પણરૂપ, વર્તમાન યુગના પરમપ્રભાવક, સરિગજીતિલક, પ્રાતઃસ્મ-
રણીય, પૂજ્યપાદ પરમશુર શ્રીમદ્ વિજયકમલસૂરીચરણ મહારા-
જશ્રીની પ્રભાવશાલી આજ્ઞાનો પ્રભાવ મદારી ઉપર છે અને

તેઓશ્રીની આજ્ઞાતજે વિદરતા જીવનને હું સફળ માનનારો છું; એટલે કહી શકું છું કે મહાર્ સપણું પુણ્ય તેઓશ્રીનું છે અને પ્રસ્તુત મન્થરચના તે કૃપાળુની અતૈકિક કૃપાનુંજ પરિણામ છે.

મહારે નિત્યના સેવનીય-આરાધ્યપાદ અનુયોગાર્થ્ય ગુરુ-ગુરુવર્ધ્ય શ્રીમદ્દાનવિજયજગજિજ્ઞ અને પરમકૃપકારી પૂજ્ય ગુરુદેવ મુનિરાજશ્રીમત્ પ્રમવિજયજગજિજ્ઞ કે જેઓની પ્રૌઢ-ગીતાર્થતાજ મહારી આ મન્થરચનાની સ્વધાર છે, તેઓશ્રીના અનુમહ માટે તો હું હમ્મેશનો ઋણીજ છું. મહારી સધળી શક્તિ-આને યોગ્યમાર્ગે યોજનાર જે કેમ હોય તો તે આ પરમકૃપકારી ગુરુદેવોજ છે. પ્રસ્તુત મન્થરચનામાં તો મહારે શ્રીમાન સાગરાનંદ-અરિજનો પણ ઉપકાર માનવાનો છે, કે જેઓએ મહારા પ્રસ્તુત પુસ્તકનો પ્રાયઃ ધણે ભાગ અવલોક્યો, તેઓશ્રીની કૃપાનું દર્શન 'આભાર દર્શન' વિના બીજ કંઈ વસ્તુથી હું કરાવી શકું ?

કૃપાકાંક્ષી કિંકર રામ.

પ્રસ્તાવના

‘સત્યનું’ સમર્થન’ એ નામજ અંથની પ્રસ્તાવનારૂપે ઉપદેશી રહ્યું છે કે-એક શુદ્ધ સત્ય તથા પ્રમાણ દલીલ અને આધારના ખરા સ્વરૂપનો સદરહું અંથ છે તેમજ ઘણા મહાના અગાઉ જે સાહિત્યનું મુદાવાર વિભાગો પાડી એક પુસ્તક આકારમાં બેચર-દાસ જીવરાજે ‘વિદ્યુત સાહિત્યના રૂપે’ પોતાની મનઃપૂત કલ્પનાઓના આધારે એક જાતનું અનાસ્થા ભર્યું વિવેચન જાહેરમાં મુક્યું હતું તેજ મુદાઓના વિગોપિત સત્યને વિષયવાર ખુલ્લું કરે છે. આ અંથ શાસ્ત્ર સિદ્ધાંતોમાંના નિર્વિવાદીત સત્યનું તથા પ્રમાણીક અને ધર્મ્યવિધાનોનું સમર્થન કરે છે, જૈનસાહિત્યનું અવિદ્યુતરૂપ સાબિત કરી આપે છે.

આની વિશેષ પ્રસ્તાવના કરવી કદાચ નિરૂપણી ગણાય છતાં વિષયની વિશેષ સ્પષ્ટતાની ખાતર તથા કાંઈક શિષ્ટાચાર અને અંથની સાર્થકતા ખતાવવાની ખાતર પ્રસ્તાવના લખવાનું હું મુદ્દત માનીશ. વાંચકો અવશ્ય તે વાંચશે અને શ્રીઅથ-કર્તાનો અતુલ પ્રયાસ રૂળવંત કરશે. અહીં આપણે એટલુંજ સમજી લેઈએ કે સદરહું અંથના કર્તા મુનિરાજશ્રીએ વાંચકોને ધમતું સાહિત્ય અર્પણ કર્યું છે અને તેઓને માટે આ એક ધર્મ-સ્વાધ્યાયનો અંથ છે. શ્રદ્ધા અને સદૃશ્યદ્વિથી જેમ જેમ આપણે આ અંથનું અધ્યયન કરીશું તેમ તેમ બેચરદાસ કૃત ‘દાલો અને સાહિત્ય વિષયક નાગા-છક ખોરા તથા નિમૂળ પ્રહારોને’ નિઃસંશય સમજી શકીશું.

આ અંથની પ્રસ્તાવના અલખત અંથજોગા સાહિત્યમાં ચર્ચેલા મુદાઓ ઉપર રહેલી જોઈએ એટલે પ્રસ્તાવકને શિર પ્રસ્તાવનામાં અંથના વિષયો નજીક રહેવાનું ફરજરૂપે મનાય અને

તેઓશ્રીની આજ્ઞાતમે વિદરતા છવનને હું સફળ માનનારો છું; એસે કહી શકું છું કે મદાર સપજી પુણ્ય તેઓશ્રીનું છે અને પ્રસ્તુત મન્થરચના તે કૃપાળુની અંતિક્રિક કૃપાનુંજ પરિણામ છે.

મદારે નિત્યના રોચનીય-આરાધપાદ અનુયોગાર્થ ગુરુ-ગુરુર્થ્ય શ્રીમદ્દાનવિજયછગણિય અને પરમઉપકારી પૂજ્ય ગુરુદેવ યુનિરાજશ્રીમત્ર પ્રમવિજયછગણિય કે જેઓની પ્રાદ-ગીતાર્થતાજ મદારી આ મન્થરચનાની સૂચકાર છે, તેઓશ્રીના અનુમદ્દ મારે તો હું હમ્મેશનો ઝડપીજ છું, મદારી સપજી શક્તિ-આને યોગ્યમાર્ગે યોજનાર જે કોઇ હોય તો તે આ પરમઉપકારી ગુરુદેવોજ છે. પ્રસ્તુત મન્થરચનામાં તો મદારે શ્રીમાત્ર સાગરાનંદ-સરિયનો પણ ઉપકાર માનવાનો છે, કે જેઓએ મદારા પ્રસ્તુત પુસ્તકનો પ્રાયઃ યજ્ઞ ભાગ અવલોક્યો, તેઓશ્રીની કૃપાનું દર્શન 'આભાર દર્શન' વિના બીજ કય વસ્તુથી હું કરાવી શકું ?

કૃપાકાંક્ષી કિંકર રામ.

રચના અને અત્યારનું હયાતી લોગવનું શ્રુત તો ખરાખર આવ-
 ંચિત્ત અને અભિશ્રવણે સાળું સમું ઉતરી આવ્યું છે એ તે
 વિગેરેના ખરા આધારો વાંચીશું ત્યારે તેમાં-બેચરદાસના કથનમાં
 હજુમાત્ર તથ્ય માલુમ પડશે નહીં. આપણને એમ પણ લાગ્યા
 વિના નહી રહેશે કે બેચરદાસે જે જે સૂત્રો અને ગાથાઓના
 આધાર આપ્યા છે તે તદ્દન અસંગત અને તેઓએ કરેલું તેમનું
 ભાષાંતર તેમના-સૂત્રો તથા ગાથાઓના ભાવાર્થને બિલકુલ
 અસપૃષ્ઠ છે. તેનું એકજ ઉદાહરણ હું નીચે આપું છું. જેમકે-

‘નો લોગસ્તેસર્જનં ચરે’ (આચારાંગ સૂત્ર ૧૨૭) આનો સૂત્ર-
 ગત અર્થ લોકના ઇષ્ટ અથવા અનિષ્ટ વિષયોમાં રાગી અથવા
 દ્વેષી નહી થવા વિષેનો છે (જુઓ આજ અંધનું પાતું ૨૯)
 અર્થાત્ લોકીક-પૌદ્ગલીક અનુકૂળતા અથવા પ્રતિકૂળતા તરફ સ-
 માનભાવથી રહેવાનું સૂત્રથી સુચન થાય છે, બેચરદાસ આજ
 સૂત્રનો અર્થ “લોકપાદને અનુસરશે નહી-દુનિઆની દેખાદેખી
 કરશે નહી” વિગેરે કરે છે, હવે સૂત્રના અર્થ સાથે બેચરદાસના
 અર્થનો મેળ ક્યાંથીજ મળે? (‘વળા’ શબ્દના અર્થ ઉપર તો
 બેચરદાસે જોયુંજ નથી?) સૂત્રાર્થમાં સ્થળે સ્થળે કરેલી બેચ-
 રદાસની સ્ખલનાઓનો પરિચય આપવામાં આ પુસ્તક સંતોષ-
 કારક નીવડે. વસ્તુતઃ જે સૂત્રો અને ટીકાઓ ઉપર સાહિત્યનો
 આખો આધાર છે તે સૂત્રો અને ટીકાઓના આશયને શબ્દે શબ્દે
 હજુવામાં બેચરદાસે પાણું વાળીને પણ જોયું નથી, જૈનસાહિત્ય
 અને જૈન સંપ્રદાયને કદાપાં ચીતરી દેખાડવામાં હાંધળ મજા
 શખી નથી.

ટીકાકારોનો આશય સૂત્રોના અર્થોને વિસ્તૃત અને સમગ્ર
 શકાય તેવા કરવાનો હોય છે, તેથી તેઓની શૈલીમાં ‘દ્વમિતિ
 દ્વદવમ્,’ ‘દ્વમુક્તં મપતિ,’ ‘ચદુક્તમ્,’ ‘વતન્ તાત્પર્યમ્’ વિગેરેથી
 રહસ્યનું વિવરણ થતું જોવાય છે, તેમાં કદાએ વિરોધ કાઢી શકાતો

તે ઇત્યાં જ્યારે બેચરદાસ દીકાકારોએ 'માખા ઉપર માખી
 વાળ્યા' કહે છે ત્યારે તે લક્ષણહીન મૂર્ખ તથા મત અને
 જ્ઞાન દૂર જતા વાલીની જેમ દુઃખ અને આશ્ચર્ય ઉપજાવે
 છે. એ શબ્દોમાં બેચરદાસ એકલા એ મદાતમાઓનું-મલધારી-
 નું જ અદૃશ્ય કરી મરાયા નથી, તેઓએ ખુદ વર્ધમાનદેવનું,
 તેમના શાસનનું, મુસાબુમહાપુરોનું અને ઇવર આખા જૈનસં-
 પ્રદાયનું છુદા છુદા શબ્દોમાં અપરિમિત અદૃશ્યનું કહ્યું છે?
 તેઓએ તેમના પુસ્તકમાં બીજી પણ એવી અને એવી બધી
 માન્યતાઓ તથા કલ્પનાઓનું ઢાલ પીર્યું છે કે તેના ખોટા
 પ્રભાવ તળે દબાઈ ગયેલા સાચા મુરનો અવાજ કબ્જાચર કરવા
 આ પુસ્તકમાંના દરેકે દરેક ઉદગારોનું મનન કરવું આપણને માટે
 અગત્યનું રહેશે.

બેચરદાસે ગમે તે કહ્યું હોય તે બાજુ રાખીએ તોપણ શાએ
 અને શાસ્ત્રકારોને નહીં માનવાની તેઓએ એવી સરસ કૃતિ રાખી
 છે કે એક વધ્યવૃક્ષમાંથી ફળ નિષ્પન્નવવાનું નેટલું અશક્ય તેટલું
 તેમની કલ્પનાઓમાં સત્યનો અવતાર કરાવવાનું પણ અશક્ય
 અને દુષ્કર! સાહિત્યની સમાસોચનામાં કેવળ કલ્પનાનો જ નહીં
 પરંતુ શાસ્ત્રોની સંગતિનો ખ્યાલ રાખવો પડે છે અને એ સંગતિ
 ધટે છે કે નહીં તે જોવા પુરતું કલ્પનાનું લક્ષ્ય રાખવું પડે છે.
 આ મંથ ઉપરથી આપણે એ પણ શીખવાનું છે કે શ્રીજિનમ-
 તની યજ્ઞમાં આપણે સાચા હીએ કે બેચરદાસ યાતાની અટક-
 જોમાં સાચા છે? આ મંથમાં જ તેમના દરેક મુદ્દા ઉપર સવિ-
 સ્તર વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. જે જે હીટીઓ હું અહીં લખું
 છું તે બેચરદાસની લીપજ અટકજોના રાક્ષસીસ્વરૂપની માત્ર
 પ્રસ્તાવનારૂપ છે.

દાન, શીખન, તપ વિગેરે ધર્મોનું આરાધન શ્રદ્ધાને માટે

શાસ્ત્રકારો જણાવે છે. એ ધર્મ આરાધતાં જ્યાં સુધી સંપૂર્ણ મોક્ષ ન થાય ત્યાં સુધી તે આત્માની ઉત્તરોત્તર એવી પુણ્યવૃદ્ધિ રદ્દા કરે છે કે એ પુણ્યવૃદ્ધિ અભ્યાસવૃદ્ધિની જેમ એના ભાવિ મોક્ષની સાધનસામગ્રી બને છે. જેમ એક અભ્યાસીને છેવટની ડીઝી જ્યાં સુધી ન મળે ત્યાં સુધીના વચલા ગાળામાં પણ એ અભ્યાસના સાધારણ રૂળ તરીકે લોકમાં કન્યા, વ્યાપારમાં મુડી, નોકરીમાં સાફ અધિદાન વિગેરે અભ્યાસકની ચોખ્ખતા મુજબ મેળવી શકાતું મુખ્યભોગ તે મેળવે છે, તેમ પુણ્યરૂળ તરીકે મુખ્ય અનુભવસિદ્ધ છે અને તે દાન દેનારો, શીયળ પાળનારો વિગેરે ધર્મ કરનારો આત્મા મેળવે એ હેતુ અને રૂળના અનુરૂપ ભાવવાળું છે. બેચરદાસને આટલી સાદી સાધારણ ધટનામાં પણ હેતુ અને રૂળની સામ્યતા નથી દેખાતી. તેઓ કહે છે કે “દાન દેનારો ચક્રવર્તી રાજા શી રીતે થાય? અને બ્રહ્મચર્યના સંસ્કારી (દેવ-લોકમાં જઈ) મુઠરેલો વ્યભિચારી શી રીતે બને!” કેવી મીઠાકારી મુઠરીનાની આશંકા? દાન દેનારો અને બ્રહ્મચર્ય પાળનારો તેની વચલી સ્થીતિમાં ચક્રવર્તી રાજા તથા દેવતાઓ જેવાના ઐશ્વર્યભોગનો ભોગી ન થઈ શકતો હોય તો શું બેચરદાસના મતે તે ચપચપ નારકી અથવા નિગોદીઓ થવો ભ્રેમ છે કે સીધો જીવ મદીને નિર્જીવ પાપાણનો ઢુંકડો થઈ જવો ભ્રેમ છે? આ ઉપરાંત બીજી પણ બેચરદાસે કરેલી ભગવાન પાર્શ્વનાથ-સ્વામિના તીર્થવર્ત્તિ સાધુઓની તથા યુગલીકધર્મ, અને રૂઝુ-પ્રાણ તથા વક્રજડોના ધર્મો વિગેરેની ‘કાર્સિકલ’ નોટા હેરત પમાડે તેવી છે.

વાંચકો જોશે કે બેચરદાસના આખાએ પુસ્તકમાં-ચારેવાદમાં અથવા ઇતિ સુધી નર્યું અનાર્ય સંકલ્પવાળું યુદ્ધ છે. તેનું કેટલુંક નિર્દર્શન હું ચાહું પ્રસ્તાવનામાં કરાવી શકશે છું અને આનું

વિષયતઃ નિર્દર્શન તો આજ મંથનાં પાનાં કરાવશે. હું એક
ઉદા મુદા ઉપર ઈશારો કરું તે ઉપર ઇયાન આપશે.
શાસ્ત્રકારો આવકોને તથા અનાધૃત સાધુઓને મુત્રો વાંચ-
વાની મના કરે છે. જે વાતને (-આગમ નહીં વાંચવાની ..)

આપણે જિનાસાધુ સમ્રાજ્ય તથા વિદિન માનીએ છીએ તે
વાતને-એટલે 'આવકોને મુત્રો વાંચવાના અનધિકારને' બેચરદાસ
"શર્વથા શ્રીજિનાસાધુવિરૂદ્ધ" અવિદિત તથા અપ્રમાણિક માને
છે. (બેચરદાસનું પુસ્તકજ એ તો જાહેર કરે છે કે ધોતે એકે
વાતને જિનમૂર્તિને, દેવદ્રવ્યને, જિનાગમને, જિનેશ્વરદેવોના તી-
ર્થકરપણાને, સમવસરણને, પવિત્ર તીર્થભૂમિઓને, જિનેશ્વરદેવોના
સચેતકપણાને, શ્વેતાંબરસપ્રદાયને, શ્રીજિનવાક્યવત્ શાસ્ત્રકારોને
-શાસ્ત્રોને વસ્તુતઃ શ્રીજિનમતને પ્રવચનમાર્ગને પ્રમાણિક, વિદિત
તથા શ્રીજિનાસાધુ માનવાનો દાવોજ નથી રાખતા ?)

હવે આપણે આ મંથમાં જોશું તેમ, બેચરદાસે કરેલા
આરોપના લુકાણાની આપણને ખાત્રી થશે, પરંતુ શ્રીજિન-
આગમો-મુનસિદ્ધાંતો કે જે માત્ર પરમાત્મશાપ્રાપ્તિ માર્ગજ
નકશાધુ આપણને ઉપદિષ્ટ છે, તે એક પરમ અવસ્થાને-ત્યાગી
અવસ્થાનેજ અધિકૃત છે. તેના વાંચનનો શુદ્ધધો મારે જેમ નિવેધ
છે તેમ બીજા દર્શનો પાતપાતાના શાસ્ત્રોના વાંચન મારે કેવળ
કેરમાશ કરે છે તે નીચે લીધેલી નોંધ ઉપરથી સમજવું ઉપ-
યાગી છે:—

"The Mahasthera-while explaining Saddhamma
(true-Law) Ghosa listened to the contents of the
Abhithamma and was simply charmed and
" What is your cult ? " Ghosa asked whether
house-holder could learn it and he was told
could be learnt by a monk." (From, M. R. A

૧૯૨૦ 'Buddh Ghosn')—બૌદ્ધના ધર્મગુરુ—'મહાધરા' ન્યારે સદ્-ધર્મનું વ્યાખ્યાન કરતા રહ્યા ત્યારે 'ચોરા' તેમાં રહેલી વસ્તુઓને ધ્યાનથી સાંભળવા લાગ્યા, અને તેથી રંજીત થઈ કહ્યું કે "તમારો સિદ્ધાંત બહુ રૂડો છે." 'ચોરો' તે પછી પુછ્યું કે 'એક શુદ્ધસ્થ તમારા સિદ્ધાંતો વાંચી ભણી શકે કે નહીં?' અને તેના જવાબમાં 'મહાધરા એ જણાવ્યું કે 'લિશ્તુ વડેજ તે ભણી શકાય.' (મોડર્ન રીવ્યુ સન ૧૯૨૦ 'બુદ્ધચોરા' ઉપરથી)

આ ઉપરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે બૌદ્ધ દર્શનમાં બૌદ્ધ આગમો ભણવાની શુદ્ધસ્થા મારે મના છે, એ મુજબ બીજે પણ સમજી લેવું. વિશેષ ભગવાનના લોકોત્તર માર્ગ ઉપર જે આપણી અટલ પ્રેમઅદ્વા હોય તે 'આગમો વાંચવાનો આધિકાર શ્રીજિનદીક્ષા પછીનો છે' એ વિગેરે બાબતો (વરુદ્ધ બેચરદાસની માફક 'જિનાજ્ઞાપિરુદ્ધ' ઇત્યાદિ મતલબનો ફતવો ન માનીએ કે ન છાપીએ. વળી 'આવક' એટલે 'સાંભળનાર' એમ બેચરદાસ અન્યત્ર કપુલ કરે છે તે પછી 'સાંભળનાર તે વાંચનાર કેમ થઈ શકેતો હશે? એ અમે સમજી શકતા નથી. 'શુદ્ધસ્થા સંસાર જાળથી છુટે, નિરૂપાધિક અને નિઃસંગ થઈને શ્રીજિનાગમમાંના અપરિમિત જ્ઞાનના પારગામી થાય તથા પ્રરૂપણામાં કાંઈએ ઉત્સુક કે મિથ્યા બેવું ન બોલાય કે ન લખાય' એ તે વિગેરે જોગી પ્રાચીન આસ પુરૂષાની ખરી ઉપકારદ્રષ્ટિ તરફ પણ ન્યારે નજર કરીએ છીએ ત્યારે ભગવાનનાં વચન, તેના અલૌકિક માર્ગ, તેનાં શાસ્ત્રો અને શાસ્ત્રકારો તથા છેવટ પરમ્પરાથી એક સરખી ઉતરી આવતી પ્રજ્વાલિકાઓ તરફ તે અમારું દૃઢ અવિચળ ચોંટ્યુંજ રહે છે.

ભગવાન વર્ધમાનદેવનું શાસન ચાલે છે પરંતુ હુપા એલચીઓની જેમ શાસનમાં કુટ પાડનારો ભગવાનના-હોતા નથી. સીધા હોય તે તેઓ ભગવાનને કે ભગવાનના આખા

માર્ગને ખુંદતાં વિચાર કરે પણ વાંકા હોય તે તો તેટલો પણ વિ-
ચાર ન કરે-એટલે ભગવાનના નામને, ભગવાનની સ્થાપનાને
અને ભગવાનના આખા માર્ગને જેમ ખુંદવા હોય તેમ ખુંદે.
કુદ પાડનારાઓમાંનું બેચરદારો કોની જેવું વધારાનું ફતકર્મ
કર્યું છે તે હંકમાં જેવું અસ્થાને નહીં ગણાય.

‘જિતેશ્વર! જિતેશ્વરં જિતદિતમ્ ! વત્તમ્મિતમ્મતમ્ !’ વિગેરે
વિગેરેથી શાસ્ત્રકારો જે શ્રીજિનમનનું પ્રતિપાદન કરે છે તેને
બેચરદાર ‘દીર્ઘ’ વિરોધવાળી (જિનના નામે રાગી ખાનારી)
વળીકશાહી અને ધર્મના હાઉથી બીવડાવનારી, રીતિ તરીકે
ઓળખાવે છે ! આતો એક સત્યમાંથી અસત્ય શાધી કાઢવાની
કદ નીતિ છે. તે શ્રીજિન અને જિનમાર્ગના પક્ષ પ્રતિસ્પર્ધિ કે
ઢોહી શિવાય બીજા કોણ અખત્યાર કરી શકે ?

આ છેલ્લા યુગથી જે જે કુદ પાડનારાઓ પેલા થયા તેઓના
એક એવો રીવાજ થઈ પડ્યો છે કે બસ ‘જે શ્રીજિનના નામે
ચાલે છે તે ચઢાવી દીધેલું’ અને બેળસેળવાળું, જિનમાર્ગના અહ-
યાયીઓ બિલકુલ જડ, વિચારહીન તથા અકર્મણ્ય, જિનના
સાધુઓ શિથીલ, ઊંચ, દીન અને વેપાદિ વ્યવહારમાં વિદ્યમાન
કરવાવાળા તથા અગ્રેસર પુરૂષો વિરાધક વૃત્તિવાળા, પ્રબળ દષ્ટિ-
રાગી, ‘મહે’ કર્યું તે સાચું, તેવા આમહથેલા તથા માર્ગને
અધઃપાતના ચીકણા કીચડમાં ઘોસી પાલનારા અને વર્ધમાનને-
જિનને કેવળ ઉદાસીન પરમ નિવૃત્તિના ઉપાસક, મહાત્મા વિગેરે
વિગેરે સાદા સાધારણ મહાપુરુષમાં ઘોળનારા (પરંતુ અસલ
અદ્દા તથા સાધુધર્મની આદિ કરનારા તીર્થંકર નામકર્મને વેદ-
નારા ધર્મ્યાદિક તો નહીં ?) તથા વર્તમાન વીતરાગમતને લોક-
‘સ ધર્મ્યાદિક જણાવવું’ : ! ! !

દેશમાં જ્યારથી (સને ૧૯૨૦ થી મુખ્ય અસહકાર તરીકેની)
રાષ્ટ્રિય ચળવળે ધાર્મિકતાનું ઓઠું લીધું છે ત્યારથી તેના એકાંત
ઉપદેશ તથા રંગાયેલી જનતાની જૈનોના-જાણીતા કહેવાતા
વર્ગની અવસ્થા એટલી બધી ઉન્નત પ્રાયઃ થઈ ચુકેલી જણાય
છે કે તેઓ પોતાના શુદ્ધ સનાતન દેવગુરુ અને ધર્મને નિઃસત્વ-
વત્ જોતા થાય છે અને તેમાંથી વિદ્યાસ પણ જોતા થાય છે.
ધર્મ અને ફરજ વચ્ચેની તારતમ્યતા તેઓને દેખાતી બંધ પડે
છે. તેઓના સંમોહ એટલો બધો વધી પડે છે કે તેઓને તેમના
પરમેશ્વર, તેમના પરમગુરુ, તેમનું પરમ પ્રવચન, તેમની પરમ દીક્ષા
તથા તપ વિગેરેનાં વિધાનો અળખામણાં એર જેવાં લાગે છે અને
પાખંડીઓ પાખંડીઓનાં વચનો, પાખંડીઓની પ્રવૃત્તિઓ
વહાલી હીમ લાગે છે ! નાસ્તિકો પણ જ્યારે દંભી થતા જાય
છે ત્યારે તેઓનાથી થતી હાનીઓ-સામાજિક તથા ધાર્મિક શક્તિ-
ઓના વિનાશનો આંકે શોધવા ક્યાં જવું ?

જેચરદાર જ્યારે જૈન બંધુઓને ‘ થી વર્ધમાનસ્વામીના
પ્રવચનને વર્તમાનમાં ઉંચે લાવવા ’ ગાંધીજીના શરણે જવાની
હાકલ મારે છે અને શ્રીમદ્વિજયાનન્દ સૂરીશ્વરજીને (કે જેઓને
‘ લાવાચાર્ય ’ તરીકે સંબોધી તેઓશ્રીના અક્ષર દેહમાં હુબ્બ ધયાતું
પાતે જણાવે છે અને તેઓશ્રીની ધર્મપુરપતા તથા તેઓશ્રીના
અક્ષર દેહને તો (વિજયેજી ■ તેઓને) પોતાના પુસ્તકનું અર્પણ
કરે ■ ત્યારે તેમના હૃદયનો સંમોહ અને દંભ પાતે ફેરલો શુભ
રાખી શકે તેના વિચાર કરવો હું વાંચક મહાશયોને સોંપું છું.
આ પ્રસ્તાવના પુરી કરતાં હું મહારા નમ્ર મત પ્રમાણે વ્યાજબી-
પણે જણાવી લઉં કે જેથી જિનાગમસાદિત્યના અસલી
તાત્પર્યને આપણે સદજમાં જાણી શક્યા નહોત અને જે ઉત્તમ
બોધ મેળવેલા આપણને દ્વાય દીર્ઘદાજ મુખી અપ્રાપ્ત રહ્યા હોત

તે માર્ગને અનાવારો મંગની આપવામાં આ પુસ્તક સામાન્ય
શાકુવર્ગથી તમામ મુદ્દસ્તમાર્ગને ઉત્તમ કારગત નિવારણ. વસ્તુતઃ
બેગરશાસનાં સંભારણી અપુનીત થયેલા સંસ્કારોને પાવન
દરવાનો આ પ્રસ્તુત મથ એક ઉપાય છે અને તેને જેમ આપણે
નિત્ય યાદ રાખીએ તમા મથકાર મુનિમદારાજ શ્રીમાન રામ-
વિજયજી શાહેબનો ઉપકાર માની જેમ મૂલ્ય થઈએ તેમ
કમ્પ્યુટ થાય છે.

મુનિ જમખૂવિજય.

વીર-શાસન શાસન સેવા મારેનું જ સાહિત્ય. માસીક.

બ્રાહ્મક થાયો !

જે પ્રભુનું શાસન દિવ્ય, લોકોત્તર એટલે અસાધારણ છે.
તેની સેવા એક સાધનથી પતી જાય એમ થવું અશક્ય છે. એને
માટે જોઈલાં રૂઠાં સાધન અધિક હોય તેટલાં એણાં પ્રભુનો પ્રવ-
ચનમાર્ગ જ્યારે સાગરથી પણ અધિક ઉંડો અને અનન્ત છે
ત્યારે તે માર્ગને પોતાનો જાણવાવાળી જૈનસમાજમાં 'વીર-
શાસન' સામાહીક સાથે 'વીર-શાસન' માસીક પણ મળતું
હોય તો તેનો લાભ છોડવાનું મન આપણને થવું જોઈએ નહીં
'વીર-શાસન' સામાહીક જેમ શ્રી જિનમતની જાહેરાત માં
તથા તેની અસર જાહેરમાં આપણા માટે અગત્યનું જાણ્યું તે
શ્રી જિનમતને સમજાવનારા પાંડિત્ય અને વિદ્વતાભર્યા નિષ્ઠા
તથા પ્રત્યોત્તરોનો બોધ થવા માટે 'વીર-શાસન' માસીક
તેટલું જ ઉપયોગી છે. બ્રાહ્મક થનાર વાસ્તે વાર્ષિક લવા
રૂ. ૨-૦-૦ લેટનું પાછટજ જુડે.

વીર-સમાજ.

સત્યનું સમર્થન

વાને

જૈન સાહિત્યની સર્વોત્કૃષ્ટતા.

प्रणम्य परमात्मानं, हृदि धृत्वा गुरोर्वचः ।

परमार्थप्रकाशार्थं, कुर्वे सत्यसमर्थनम् ॥ १ ॥

સમ્યગ્દષ્ટિઓનો આદર્શ—

तमेव सच्चं नीसकं जं जिणेहिं पवेईयं (निर्गथ प्रवचनलगवती)

તમેવ સત્યં નિઃશકં, યજ્ઞિનૈઃ પ્રવેદિતમ્ ।

જે જિનેશ્વરદેવોએ કહેલું છે તેજ સાચું અને શંકાવિનાનું.

પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવે પ્રકાશેલું અને પરમપૂજ્ય ગણધર-
દેવોએ શુંધેલું સત્ય ત્રિકાલાખ્યાધિત-શાશ્વત-સદા સ્થાયિ છે. તેના
અસ્તિત્વમાં આશંકા ઉઠાવનાર પોતાનાજ અસ્તિત્વમાં આશંકા
ઉઠાવનાર છે. પૂજ્ય ગણધરદેવોનો પણ એજ આદર્શ હતો કે-
'તેજ એક નિઃશંક અને સત્ય છે કે જે જિનેશ્વરદેવોએ કહેલું
છે.' ત્યારબાદ સમ્યક્ત્વના સ્વરૂપને અને તેના મહાત્મ્યને સમજ-
નારા સધળાનો એજ આદર્શ થયો. એનોજ એ પ્રતાપ છે કે
વર્તમાન દરેક પ્રામાણિક શાસ્ત્રોમાં માત્ર તેનીજ છાયા છે-તેમાં
તેજ તત્ત્વોનું પ્રતિપાદન છે-કલ્પિત વિચારોને તેમાં સ્થાનજ
નથી. તર્ક યુક્તિ કે વિચારણા તે આદર્શનેજ અવલંબીને કર-
વામાં આવતી અને આવે છે. તેમ કરવાથીજ તાર્કિકો અને
વિચારકો સત્યને ઝાળખી શક્યા અને જોરશોરથી સુંદર અને
સ્પષ્ટરૂપે પ્રકાશમાં મૂકી શક્યા, વર્તમાનમાં પણ તેવાજ તાર્કિ-

[illegible]

પછી તીર્થની સ્થાપના કરે. તીર્થકરદેવોના મુખ્ય શિષ્યો જેઓને આપણે ગણકરદેવો તરીકે ઓળખીએ છીએ, તેઓ શરૂઆતમાં જ તે પરમઉપકારી લોકોત્તર પુરુષોના શ્રીમુખથી ‘ઉપતેઃ વા ધિગમેઃ વા ધુવેઃ વા’ આ વિધેવ્યાપિની ત્રિપદી પામીને દ્વાદશાંગી (આચારાંગ આદિ ખારખંગો) ની રચના કરે. અને તે તે શાસનપત્ની સધળા જીવો તેનીજ આરાધનાથી પોતાની ઉન્નતિ સાધે. આ એક સનાતન સિદ્ધાન્ત છે.

વર્તમાન દ્વાદશાંગીના પ્રણેતા એટલે પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવના પાંચમા ગણકર ભગવાન મુદ્ધર્માસ્વામીજી શ્રી સમવાયાંગ નામના ચોથા અંગસૂત્રમાં અને આર્યમહાગિરિની પરંપરામાં થયેલા શ્રી દ્વિગણ્ણિશિષ્ય શ્રીમાન દેવવાચકગણ્ણિકમા-અમણ મહારાજ શ્રી નંદીસૂત્રમાં લખે છે કે:-

“ઈચ્છેદ્યં દુવાલસંગં ગણિપિઢગં તીણ કાલે અણંતા જીવા આણાણ આરાહિત્તા ચાઝરંતં સંસારકંતારં વીર્ઢવંસુ, ઈચ્છેદ્યં દુવાલસંગં ગણિપિઢગં પહુવ્વણ્ણકાલે પરિત્તા જીવા આણાણ આરાહિત્તા ચાઝરંતં સંસારકંતારં વીર્ઢવંયંતિ, ઈચ્છેદ્યં દુવાલસંગં ગણિપિઢગં અણાગણ કાલે અણંતા જીવા આણાણ આરાહિત્તા ચાઝરંતં સંસારકંતારં વીર્ઢવંસંતિ ।”

સારાંશ—આચારાંગ આદિ ખારખંગરૂપ ગણ્ણિપિટકને આજ્ઞાપૂર્વક આરાધીને અતીતકાલમાં અનંતા જીવો વર્તમાન કાલમાં સંખ્યાતા અને અનાગત-ભવિષ્યકાલમાં અનંતા જીવો આ ચારગતિરૂપ સંસારઅટવીના અંતને પામ્યા છે પામે છે અને પામશે.

આ કથનના મર્મને સમજનારા મહર્ષિઓ આ સિદ્ધાન્તથી

સહજ પણ ચલિત ન થાય એ સ્વાભાવિક છે. દ્વાદશાંગીને મિ
રોધાર્થ સમજનાર સમજનો પોતાની માન્યતા પ્રરૂપણ કે ધ્યેય
દ્વાદશાંગીથી વિરૂદ્ધ નજ થવા દે. 'પરમાત્મા શ્રી મહાવીરે
જેવાને પણ પોતાના ત્રીજા ભવમાં પોતાની માન્યતા રાખવા
માટે કરેલ એક નહિ જેવા ઉત્તમુત્તમ ઉચ્ચારથી કોટકોટિ
સાગરોપમ મુધી ભીપણ ભવાટ્વીમાં ભટકવું' પાપુ, ' આ
વસ્તુરિચિત્તથી મુપરિચિત સમજનો આગમવિરૂદ્ધ વિચારની,
ઉચ્ચારની કે આચારની દશા પ્રાણાન્ત અવસ્થામાં પણ ન આ-
વવા દે એજ સુખાવહ છે સિદ્ધાન્તવિરૂદ્ધ વિચાર, ઉચ્ચાર કે
આચારની ઉપેક્ષા કરનાર પણ પોતાના આત્માનીજ ઉપેક્ષા કરે-
નારો છે. ભગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામીના સમયે પણ જમા-
લિના શિષ્યોએ પણ જમાલિને સમજાવવાની કોશેશ કરી પણ
જ્યારે તે ન સમજ્યો ત્યારે તેનાજ શિષ્યોએ તેને ત્યાગ કરી
ભગવાન શ્રી મહાવીરજી સંરણ સ્વીકાર્યું. પૂર્વાવસ્થાની જમાલિની
પતિનએ પણ જમાલિને આગમવિરૂદ્ધ પ્રજ્ઞાથી સમજાવવાની સાથેજ
તેના અસત્યસિદ્ધાન્તનો પરિત્યાગ કરી તેને સમજાવવા પ્રયત્ન
કર્યા છતાં પણ જ્યારે તે સત્યમાર્ગમાં ન આવ્યો ત્યારે તેનો
પણ પરિત્યાગ કીધો અને પુનઃ પ્રભુપ્રણીત માર્ગનો સ્વીકાર
કર્યો જમાલિ પછી ધણેલા બાકીના છ નિન્દયોને એટલે
સિદ્ધાન્તના માત્ર એક કે એ વચનને વિપરીત માનનારા-
ઓને ગુરુઆદિ મહાપુરુષોએ સમજાવવાની કોશેશ કરી અને
સમજ્યા તેને સંધમાં રાખ્યા અને ન સમજ્યા તેઓનો બહિ-
ષ્કાર કીધો, પરંતુ ન તો તેવા મૂત્રવિરોધીઓની ઉપેક્ષા કરી કે
ન તો તેવા ભ્રમિત અને ભાવનારને પૂજ્ય શ્રી સંધમાં સ્થાન
આપ્યું. નીતિને સમજનારાઓ આ બાબતની સામે હોદ્દાજ ન
રાકે એતો નિર્વિવાદજ છે.

ઉપમિતભવપ્રપચ્યાના પ્રણેતા મહર્ષિ સિદ્ધર્ષિ ગણીછ પણ

સદાગમની સર્વોત્તમતાનું સમાર્થ વર્ણન કરી દે છે કે- 'જેઓનાં બલિષ્ઠમાં-અદ્યગમસમાં કલ્યાણ થવાનું છે અને જેઓ પુણ્યથી પરિવેષિત છે તે ઉત્તમ પુરુષોજ સદાગમના દુરમાનને પ્રાપ્તિ આપી શકે છે, પરંતુ 'મહાપાપી બામ્બવિહીન અમમપુરુષોને સદાગમનું નામ પણ કુવિદરે મળું' નથી. 'આમ-ન્ય આત્માઓ આવા સર્વોત્તમ સદાગમને પામતા નથી કારણ-કે લક્ષણહીન દરિદ્રી ચિન્તામણિરતનને નથીજ પામી શકેતા. જ્યાપાત્રા પ્રાણીઓ સદાગમના અનુસારે પાતાનું વર્તન નથી રાખતા. તે શંકાઓ બગવાન સદાગમના આદાત્મ્યને નથી ઓળખી શકતા અને તેથી તેઓને હિતોપદેશ આપનાર સદાગમને પણ તેમાંના કેટલાકે દ્રવિત કરે છે, નિરે છે અને ઉપ-હાસ્ય કરે છે તેમજ કેટલાકે તેનાથી ઠગાવાની શંકા રાખે છે.

મહર્ષિ સિદ્ધર્ષિના ઉપયુક્ત કથનનો વર્ણવાગ્રી બેચરદાર સ્વરાજે આપણને સાક્ષાત્કાર કરાવી દીધો એ દૃષ્ટિએ તો આ-

૧. ય એવ માવિકલ્યાણાઃ, પુણ્યભાજો મરોત્તમાઃ ।

તે સદાગમનિર્દેશં, કુર્યન્તિ મહદાદરાત્ ॥ ૧ ॥

૨. અન્યથા યે મહાપાપા, નિર્માન્યાઃ પુરુષાધમાઃ ।

ન તે સદાગમસ્યાસ્ય, નામાપિ વહુ મન્યતે ॥ ૧ ॥

૩. નાપન્યાઃ પ્રાપ્નુવન્તીમં, ભગવન્તં સદાગમમ્ ।

નિર્લક્ષણનરો નૈવ, ચિન્તામણિમવાપ્નુતે ॥ ૧ ॥

૪. પાપિષ્ઠાઃ પ્રાણિનો નાસ્ય વચને વર્તન્તે, તે હિ ન લક્ષયન્તિ

ચરાકા યદસ્ય ભગવતો માહાત્મ્યં, તત્તસ્તેભ્યો હિતમુપદિશન્તમપ્યેનં
સદાગમં કેચિદ્ દૂષયન્તિ, કેચિદપકર્ણયન્તિ, કેચિદુપહસન્તિ, કેચિ-
ન્તં પ્રતારકધિયા શુક્લે.

પણ તેનો ઉપાર મનીષી તો અનુમિત ન ગણાય ! ન્યાયે
બગવાન હરિબદ્ધમારણ કે જેઓ ત્યાગી મુનિશીલ મંથરનોના
ઉપારકા, જેઓનું વચન મુનિશીલ પ્રમાણજૂત મનાતું અને
મનાય છે, જેઓ સ્વ અને પરના ગતિશક્તિઓમાં નિષ્ણાન હતા,
તેઓમી પણ પાતાના મનોપ્રકરણ નામના મંથરમાં મુરસ્સપ
નામના અધિકારમાં સંબંધ છે :-

“ કલ્પ અમ્હારિના જોવા, દુમપાદોગદુતિયા ? ।

દા અણાદા કદં મુંગા ! ન મુંગો જઈ નિનાગમો ॥ ૧ ॥ ”

સારાંશ-“ ત્યાં અમારા જેવા દુષ્ટમકાસના દોષથી દૂષિત
હવે ? જો આજે જિનેશ્વરેવનું આગમ ન હોત તો અમારા
જેવા અનાથહવેની દશા રી થાત ? ” ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય
શ્રીમદ્ યજ્ઞવલ્કયજી ઉપાધ્યાય પણ જેનાગમની સ્તુતિ કરતાં
હું છે જે :-

“ આત્મીયાનુભવાધવાયંવિષયોઽપ્યુર્ચયંદીપક્રમો

મ્લેછાનામિવ સંસ્કૃતં તનુધિયામાશ્વર્યમોદાવહઃ ।

વ્યુત્પત્તિમતિપત્તિરેતુવિતતસ્યાદાદવાગ્નુંફિતં

તં જૈનાગમમાકલ્પ્ય ન વર્યં વ્યાસેપમાજઃ ક્વચિન્ ॥ ”

અર્થ-પાતાના અનુભવનો આશ્રયજે જેના અર્થનો વિષય છે
એવો પણ જે જિનાગમનો ઉચ્ચક્રમ તે મ્લેચ્છાને સંસ્કૃત ભાષા-
ની જેમ અલ્પબુદ્ધિવાળાને આશ્ચર્ય તથા મોહ ઉત્પન્ન કરનાર
છે, તેવા વ્યુત્પત્તિ, પ્રતિપત્તિ, હેતુઓના વિસ્તારવાળા સ્પષ્ટતાની
વાણીથી રચાયેલા જિનાગમને બાણીને અમે કોઈપણ દેકાણે વ્યા-
કેપને ભજનારા થતા નથી. ત્યારે આપણી સમાજમાં નામીયા
થયેલા પેલા બેચરદાસ આજે બસો પાંચ પિજનો એક મોટો નિબંધ

લખીને કહેવા નીકળેલ છે કે 'જૈનસાહિત્યમાં વિકાસ થવાના બદલે વિકાર થય ગયો છે અને તેનાથી આપણી હાનિ થઈ ચુકી છે.' આ કેવો દૃષ્ટિકોણ ?

પોતાના તે નિબંધને પ્રમાણિક બનાવવાની ખાતર, ભગવાન શ્રી હરિભદ્રસુરિજી જેવા અનેક મહર્ષિઓની ઉપરવટ થઈને, ભાષ્યકાર શ્રી જિનભદ્રગણીજી આદિ સર્વમાન્ય સૂરીશ્વરોને ઉદ્દેશીને, આપણા આધારસ્તંભ આચાર્યપ્રવરો ઉપર અધમાધમ આક્ષેપો કરવાનું કારસ્તાન કરતાં પણ તે મહાભાગને ક'પારી નથી આપી ! આપણા આધારસ્તંભ આચાર્યપ્રવરોને અસત્યવાદી અને અધારામાં આચરનાર તરીકે ઓળખાવવા તે કાળજીથી કાગળને અને પોતાના આત્માને કાળો કરતાં કંથે છે કે:-

“સંખ્યાબંધ ઉદ્દેષો તે પવિત્ર જિનોને નામે આપણા કૃતગુરુઓએ ચડાવી દીધા છે, જેને લીધે આપણે કશું વિવેકપૂર્વક વિચારી શકતા નથી. આ કંઈ ઓર્ધ્વ તમરતરજી છે ! ! !”

શાસનપ્રેમી સજ્જનો ! પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવના નામે ઉપદેશ આપનારા આપણા આરાધ્ય પુરૂષો ઉપર, ઉપરનો ઉદ્દેશ્ય કરી બેચરદાર તે પવિત્રપુરૂષોની ધોર આશાતના કરવા સાથે અનાચારનો આચાર્ય બની દુનિયાને તે અનાચારમાં કુખાવવાની દ્વિતશિક્ષા આપવાનું કાર્ય કરવાને પ્રવૃત્ત થયેલ છે. અસ્તુ, જેવી તેમની મતિ ! પરંતુ શરૂઆતમાંજ ખતાવવામાં આવેલો આપણો આદર્શ અને સનાતન સિદ્ધાન્ત હલ્તુ આપ સર્વની સ્મૃતિપથમાં ઉપસ્થિતજ હશે એટલે માત્ર તેનો નામનિર્દેશ કરીનેજ હું કહું છું કે આપણા સઘળા સત્તત્રથીના આરાધક આદર્શો પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવના શ્રીમુખે ત્રીપદી પાગીને ગણ-મરદેવોએ રચેલી દ્વાદશાંગીને અનુસરીનેજ વિચારમાં, ઉચ્ચારમાં કે આચારમાં વિચરતા એટલે તેઓ જિનના નામે પાતો કરે એમાં આશ્ચર્ય શું ? જેઓને તે દ્વાદશાંગી વિના નથી કંઈ વિ-

ચારવાનું, નથી કાંપ બોલવાનું કે નથી કાંપ આગરવાનું, તે મદા-
ત્માઓના વિચારમાં હિચારમાં કે આગરમાં 'લીર' કે 'જિન'
સિયાય બીજું મું જોવામાં કે સાંભળવામાં આવે! પણ જોયર-
દાસના આત્માને તે રાજ્ય એક રાજ્યની માફક સાહે છે, કર્મની
દુરંતતા તે આનું જ નામ! અને આશા છે કે મર્મપ્રેમી રાજાને
જોયરદાસની પ્રતિ ઉપરથી એવું તે જરૂર રીખશે કે
'આજથી આરંભીને અમારે પૂરતા સાવચેત રહેવું' કે જોયર
જોયરદાસની માફક અમારો આત્મા પણ આવું યોર પાપકર્મ
કરીને અતિ દુર્લભ આ મનુષ્યમન નિર્મળ ન કરે.'

આપણું દરેક આગમો અને આગમો સિયાયનું આપણું
સાધનું સાધિય કે જે આપણા સિદ્ધિસિદ્ધાંતમાં સુરાધિરાત્રિની
લેખિનીથી લખાયેલું છે, તેમાં આપણે પ્રથમ કહી ગયા તે પ્ર-
માણે તેજ તત્ત્વોનું પ્રતિપાદન છે કે જેનું પ્રતિપાદન દ્વાદશાં-
ગીમાં થયેલું છે, કારણકે તે સાધનાઓનો આદર્શજ એ હતો.
તેઓ એ આદર્શની ઉપાસનામાં પાતાનું એ સમજતા અને
એ વાતની ખાતરી આપણે સાક્ષાત્ ગજધરદેવોના જણાવેલ અને
આગમોને પુસ્તકારૂ કરનાર શ્રીમદ્ દેવદિગ્ગજિનમામજીજી
મહારાજશ્રી વગેરેના લેખોથી કરી શક્યા હોએ એટલે એ ખા-
ખતમાં આપણે માટે તો આશાકાને અવકાશજ નથી.

જેન સાહિત્યની સર્વોત્કૃષ્ટતા આપણી એ મુંદર શાસનશૈ-
લીમાંજ સમાયેલી છે. આપણા દરેક મહાપુરોહોનો એકજ રાજ-
માર્ગ એટલે આપણા માટે જમણાને સ્થાનજ નથી. જમણા તો
તેનેજ થાય કે જેઓ મુંદરમાં મુંદર શાસનશૈલીનો અસ્વીકાર
કરીને પાતાના કલિપત સિદ્ધાંતો જનતાને મનાવવાની અભિ-
લાષા ધરાવે. શાસ્ત્રકારો એવા હિમતોને 'અનંતસંસારી' 'બહુલ-
'સારી' 'દુર્લભ્ય' આદિ શબ્દોથી ઓળખાવે છે એ વિચાર-
ને તો વિચારતાં સત્યજ જણાય છે, કારણ કે તે સ્વેચ્છાચાગી-

જીને પોતાની કલ્પિત વાતોને સાચી સમજાવવા માટે અનેક
 અકાર્યો દરવાજ પડે છે અને તેની સાળીતી માટે એક બેચર-
 દાસજ ખસે છે. આપણે આજે જોઈએ છીએ કે બેચરદાસને
 પોતાની 'દેવદ્રવ્ય શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ છે તે દ્રવ્યનો ઉપયોગ લેનસમાજ
 પોતાના કેળવણી જેવા કાર્યમાં ખુશીથી કરા શકે છે' આ એક
 માન્યતાની ખાતર સંપૂર્ણ લેનસાદિત્યને અરે ! ખુદ આગમ-
 ગ્રંથોને પણ વિકારી કહેવાની ફરજ પડી, તેની સાળીતી માટે
 સમગ્ર લેનસમાજનું 'તમસ્તરણ' કરવું પડ્યું અને છેવટે ભગ-
 વાન મહાવીરસ્વામી અને ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વામીના શિષ્યો-
 ની ઉપર પણ અધમાધમ આક્ષેપો કરવા જેવી નીચામાં નીચી
 હુદે પહોંચવાની ફરજ પડી. આવી અધમાધમ દશા મુખી પહોં-
 ચતાં પણ નહિ અચકનારા અનન્તકાલ નિગોદામાં આપડે એમાં
 આશ્ચર્ય જેવું શું છે ? શાસનમાં સાત નાના નિન્હવો અને
 આઠમા મોટો નિન્હવ થયો. એ મોટા નિન્હવે પણ ભગવાન
 મહાવીરસ્વામી ઉપર આક્ષેપ કરવાની ઘૃષ્ટતા નથી ખતાવી !
 એ આઠમા નિન્હવના અનુયાયિઓ પણ વાચકવર ઉમાસ્વા-
 તીજી મહારાજ જેવા મહર્ષિઓ ઉપર બહુમાનથી ભરેલા
 છે પણ બિચારા બેચરદાસ તો આજે એવી દશાના ગુલામ
 બન્યા છે કે જે ગુલામીના પ્રતાપે આપણે ઉપર વર્ણવી ગયા
 તેવી અધમ અવસ્થાની ઉપાસના કરવામાંજ આ ઉત્તમોત્તમ
 મનુષ્યલવ અને તેમાં પણ મજેલી ઉત્તમ સામગ્રીઓનો ઉપયોગ
 તેના હસ્તે થાય છે. આવી ગુલામીમાં અચલતા આત્માઓની
 અધમતા ઉપર આપણને અનુકંપાજ આવવી જોઈએ અને ઉત્ત-
 મ આત્માઓને તો આવેજ આવે અને એ અનુકંપાના આવિ-
 ભાવ સાથે ઉપાધ્યાયજી શ્રીમદ્ યથોવિજયજી ગણિશ્રીએ આલે-
 ખેલ " જે જિન લાખ્યું તે નહિ અન્યથા, એહવો જે દહરંગ
 મુગણનર ! તે આસ્તિકતા લક્ષણ પાંચમું, કરે કુમતિનો એ ભંગ

શુભાનુભવ ! શ્રી જિનભવિન વચન વિચારીયે !” આ આપણા આપણા આપણી સાથે એકમિત્ર કરી દેવાજ આપણે તો મધ્યુ નો.એ. એથીજ આપણો ઉદય છે. તે વિના આપણી સાધન-ગિદ્ધિ નથીજ થતી એ તો એકાન્તે નિશ્ચિન છે. આ નિશ્ચયની શરૂઆત માટેજ આ લેખની ઉત્પત્તિ છે પણ બીજાને માટે નહિજ. મને આશા છે કે મર્મપ્રેમી સમજના અને ઉત્કૃષ્ટતા આભિલાષીઓ મારા આ નિશ્ચયને આનંદની સાથે વધાવી લેશે.

પ્રિય વાંચકો સમજી શક્યા હશે કે બેચરદાસને માટે તો એક પણ પ્રમાણ આપવાની જરૂર નથી કારણ કે તેમને માટે તો સર્વોત્તમ જનસાહિત્ય વિકાસી છે અને જન સાહિત્યની રચના કરનારા મહર્ષિઓ તમસ્તરણ કરનારા છે, પરંતુ બેચર-દાસને ઉદ્દેશીને એટલાજ માટે આ પુસ્તકમાં પ્રમાણ આપવાની હિંમત રહે છે કે ભદ્રિક આત્માઓને જામિન થતા અટકાવવા અને જિજ્ઞાસુઓની જિજ્ઞાસા સારે માર્ગે ઠોડી નિષ્ફળ પણ ન જવા દેવી.

જરૂર વાંચકોના અંતરમાં એવી આશંકા ઉઠશે કે જ્યારે બેચરદાસ આપણા સર્વોત્તમ જનસાહિત્યને ‘વિકાસી’ અને આપણા તે સાહિત્યને રચનારા આરાધ્ય પુરૂષોને ‘તમસ્તરણ’ કરનારા માને છે ત્યારે તેમણે પાતાના તે નિબંધમાં શા માટે આપણા સાહિત્ય અને આપણા આરાધ્યપાદોને સડોવ્યા છે ? આના સમાધાનમાં એટલુંજ કહેવાવું છે કે ઉન્મત્ત આત્માઓ પાતામાં ઉત્પન્ન થયેલી ઉન્મત્તતાના પ્રતાપે કશુંજ નથી દેખી શકતા કે નહીં સમજી શકતા અને તેથીજ તે બિચારા જેને અમાન્ય કરવા જાય છે તેનાજ પુરાવા દેવા જાય છે.

આપણા આદર્શપુરૂષોને ‘તમસ્તરણ’ કરનાર તરીકે આજ-આવનાર બેચરદાસે પાતાના પ્રપંચી પુસ્તકને પ્રમાણિક મનાવવાના હિંમતવાદી તે પુસ્તક પૂજ્યપાદ પરમચર ન્યાયાભોતિધિ

શ્રીમદ્ વિજ્ઞયાનંદ સૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીને આર્પણ કરી જન-
તાને હુતવાનો-ધર્મથી પતિત કરવાનો માર્ગ સરલ કરવાની
ધારણા રાખી છે પણ તેની તે ધારણા જૈનસમાજ પાસે ફલ-
વતી અને એ સર્વથા અસંભાવ્ય છે. તે છતાં આપણે શરૂ-
આતમાં જૂન્યપાદ મહારાજશ્રીના વિચારો જાણી લઈએ અને
જનતાને જાહેર કરી દઈએ કે જેથી તે જાગતી થઈ જાય અને
બેચરદાસ જેવા તમસ્તરણલક્ટોથી સાવચેત બની રહે. જૂ-
ન્યપાદ પરમગુરૂ શ્રીમદ્ વિજ્ઞયાનંદસૂરિજી મહારાજ સ્વરચિત
જૈન તત્ત્વાદર્શના ૩૧૨ માં ધેજમાં લખે છે કે:—

“મેરી एसो श्रद्धा है, कि जो जैनमतमें प्रामाणिक अरु पंचां-
गीकारक आचार्य लिख गये हैं, उनके अनुसार ही हमको कथन
करना चाहियें, परंतु स्वकपोलकल्पित नहीं. जे कर कोइ स्वक-
पोलकल्पित मानेगा, वो जैनमती कदापी नहि बन सकेगा.”

તેજ મહર્ષિ પોતે બનાવેલ તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદના ૫૩૬ માં
ધેજમાં લખે છે કે:—

“जैनमतमें निर्युक्ति, भाष्य, चूर्णि, टीकादिके अनुसार अर्थ करा
हुआ मान्य है, न तु स्वयुद्धिउत्प्रेक्षित, जे कर स्वयुद्धिकी कल्पनासें
अर्थ करे जावें, तब तो अन्यमतोंकी तरें जैनमतके शास्त्रोंके अर्थ भी,
नाना पुरुषोंकी नाना कल्पनासें नाना प्रकारके हो जावेंगे; तब तो
असली सर्व सच्चे अर्थ व्यवच्छेद हो जावेंगे; और उत्सृष्टार्थकी
प्रवृत्ति होनेसें जैनमत ही नष्ट हो जावेगा. इसवास्ते अव्यवच्छिन्न
संप्रदायसें पंचांगी अनुसार ही, अर्थ सुप्रजनोंको मानना चाहिये,
परंतु अन्यप्रकारसें नहीं.”

મહાનુભાવો ! દેખી આપણા આદર્શપુરુષની આદર્શભૂત ઉપાસના, આપણા આવાજ આદર્શોએ આપણા સાહિત્યની સર્વોત્કૃષ્ટતા સાચવી રાખી છે. આપણા આદર્શો વિરોધિ કૃત્યનાઓને અવકાશજ આપતા નહોતા. પૂજ્ય આત્મારામજી મહારાજને સાચા દીલથી ‘પરમપૂજ્ય, જંગમતીર્થસ્વરૂપ, ઉદ્ધારકપુરુષ અને ત્રણે કાલને માટે ભાવાચાર્ય’ માનનારી અને તેમના અક્ષર-દેહમાં હુબ્ધ બનેલી વ્યક્તિ શું આપણા પૂજ્યતમ પરમર્ષિઓને-મુદ્ધર્માસ્વામી આદિ સૂત્રકારોને, ભદ્રબાહુસ્વામીજી આદિ નિર્ધુક્તિકારોને, શ્રીજિનભદ્રગણીજી આદિ ભાષ્યકારોને, અભયદેવ-સૂરીજી આદિ ટીકાકારોને અને કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્રસૂરિજી આદિ સર્વતંત્રસ્વતંત્ર સૂરીશ્વરોને મોક્ષમાર્ગના નાશક તરીકે ઓળખાવવાની પાપપટ્ટતા પ્રકટ કરે ? અને જૈનતત્ત્વાદર્શ આદિ અન્યશતોને મનનપૂર્વક વાંચનાર તે પડિત સ્વપરવિનાશક પુસ્તક બનાવવાની નાદાની બતાવી શકે ? કદી પણ ન બતાવે.

સમીક્ષાની શરૂઆત કરવા પૂર્વે ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજીએ પોતાના સંબોધપ્રકરણ નામના અપૂર્વ અંથમાં જે એક ખાસ જાણવા જેવી અને ધ્યાનમાં રાખવા જેવી વાત જણાવી ■ તે જાણી લઈએ અને ધ્યાનમાં રાખી શ્રુતીએ કે જેથી નિર્વિખે આપણી ધાર્મિકામાં આપણે સદૃશ મતોરથવાળા થઈએ.

જે અંથને સાંભોળાંગ મનનપૂર્વક વાંચી જનાર આત્માની અદાને શિધિલ કરવાને મુરેશ્વરો પણ અસમર્થ નીવડે, એવા અનુપમ તે સંબોધપ્રકરણ નામક અંથરત્નમાં સદ્ગુરુઓનું સ્વરૂપ આલેખતાં ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજી જણાવે ■ કે:—

“વચયણરયગનિહાગા, મૂરિણો જત્ય નાયગા મણિયા ।

સંરહ મઘાં ઘમ્મં, નયદિદ્ધાણં ત્રત્તો મણિયં ॥ ૧ ॥

અનાદિનાં છે એટલે અમારી પેઠી અને અમારા ચોપડા પૃથ્વીની સાથેજ હોવા છે.”

પ્રિય વાંચકો ! આ ઉપરના આદેશ બેચરદારો જૈનસંપ્રદાય ઉપર કરેલો છે. એ આદેશની સાળીતી માટે જૈનસંપ્રદાયને અમત્વમયી દૃષ્ટિથી દ્રષિત જણાવેલ છે. આ સ્થાને મારે સ્પષ્ટતાની ખાતર હાડી દેવું જોઈએ કે આ આદેશ પણ બેચરદારાની અસત્યશીલતા અને અસદામત્તનેજ આભારી છે-તેની સમજી વિચારખાજાઓજ એ ઉભયથી ધરાવેલી છે એમ હાડીએ તો પણ હાડી શકાય તેમ છે. જે બેચરદારા વિશાલ જૈનસાહિત્યમાંથી ઉપરના આદેશની સિદ્ધિ માટે એક પણ પ્રામાણિક આધાર આપી શકે તો તે આદેશના સ્વીકાર કરવા હું પણ તૈયાર છું. જે જૈનસંપ્રદાયમાં ખાસ ધાતાના આગમમંથોમાં ઉદ્ધોષણપૂર્વક હાલવામાં આવે છે કે:—

“અર્થં માસદ્ અરહા, સુતં ગયંતિ ગણહરા નિવર્ણં ।

સાસણસ્સ હિયદ્દાપ્પ, તઓ સુતં પવત્તદ્ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્-આરંહન્તદેવો-ભગવાન તીર્થંકરદેવો અર્થની પ્રશ્ન પછા કરે છે અને પૂજ્ય ગણધરદેવો શ્રીસંઘના હિતને માટે સૂક્ષ્મ પદાર્થોને પ્રતિપાદન કરનાર અને મહાન અર્થોથી ભરપૂર એવા સૂત્રની રચના કરે છે તેથી શાસન-સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ-તેના ક્રિયને સાધનાર સૂત્રની પ્રવૃત્તિ થાય છે.

જે જનસાહિત્યના સોંકડા મંથોમાં અપોરૂપેયવચન-પુરૂષ વિના ઉત્પન્ન થયેલું વચન-તેના ખંડન માટે-તેની અપ્રામાણિકતા જાહેર કરવા માટે સોંકડો મંથોમાં નીચે ચૂકવામાં આવતા આશયના ઉલ્લેખો કરવામાં આવ્યા છે અને તેની સિદ્ધિ માટે હજારો શ્લોકો લખવામાં આવ્યા છે અને જોર શોરથી જાહેર

દેશી દીધી છે. તે મદર્શિ પોતાની ઉપમિતિલક્ષ્યપ્રપચા નામની
કથામાં અજ્ઞાનથી ઉત્પન્ન થતા દોષોનું વર્ણન કરતાં લખે છે કે:—

“ અનેન વર્તમાનેન, શરીરે જન્તવો યતઃ ।
કાર્યાકાર્ય ન જાનન્તિ, ગમ્યાગમ્યં ચ તત્ત્વતઃ ॥ ૧ ॥
તતો નિવૃત્ત્ય ધોરાણિ, કર્માપ્યકૃતશમ્યલાઃ ।
ભવમાર્ગે નિરન્તેડ્વ, પર્યટન્તિ મુદુઃચિતાઃ ॥ ૨ ॥ ”

અર્થાત્—શરીરની અંદર રહેલા અજ્ઞાનરૂપી કૃષ્ણહિમના
પ્રતાપે આત્માઓ વસ્તુતઃ કાર્ય કે અકાર્યને અને ગમ્ય કે
અગમ્ય પદાર્થને જાણી શકતા નથી તેથી બીયારા આગામીભા
માંટ મુખોત્પાદક સામગ્રી મેળવ્યાવિના ચોરકમેના બંધ કરીને
હુઝમથી રીખાતા અંતરિનાના આ સંસારના સરીપામ રસ્તા
ઉપર અથડાયા કરે છે. અલભ.

હવે આપણે આપણા આદર્શથી, સિદ્ધાન્તથી, શાસનની
શૈલીથી અને આપણા આરાધ્યપાદ મહાપુરુષોથી મુપરિચિત
થઈને બેચરદાસના નિબંધને ઝોળખાવવાની શરૂઆત કરીએ
છીએ કે જેથી ભદ્રિકજનો ભ્રમિત ન થાય અને જિજ્ઞાસુઓની
જિજ્ઞાસા નિષ્ફલની નિષ્ફલજ ન બની રહેતાં સાચા શુભતત્ત્વને
જાણવા સમર્થ થાય.

બેચરદાસે શરૂઆતમાંજ સત્યવાદને પોતાના તરફથી રજા
આપવા માંડી છે—આપીજ દીધી છે, અન્યથા લખવા ધારેલ
પુસ્તક પુરું રીરીતિએ થાય? અને કરવા ધારેલી પરમાત્મા
શ્રીમહાવીરદેવની અને તેઓશ્રીના સર્વોત્તમ શાસનની ઘોર
આશાતના શા આધારે—કેના બળે કરી શકાય?

બેચરદાસ શરૂઆતમાંજ—ત્રીજા પેજમાં લખે છે કે:—
“ સપ્રણયની તે એવી પજી ધમ્મ દોષ કે અમારુંજ યાત્રો અનાદિમ

તમારા જેવા શાસ્ત્રવિશેષીઓના સંસર્ગથી અલંગરૂ રહેવા માગ
છે અને તેમાંજ અમે તો તેમનું અને જીભનું કલ્યાણ
સમજીએ છીએ.’

શ્રુતકેવલી ભગવાન ભદ્રપાદુ સ્વામીજી, શ્રીમાન દરિદ્ર-
સૂરજી, કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન દેવગંધર્વજી વિગેરે અનેક
આચાર્યોએ યથાર્થ રીતિએ આલેખેલ અમળ ભગવાન મદા-
વીરસ્વામીના જીવનચરિત્રમાં અસત્ય આશંકાઓ ઉઠાવથી તેમાં
વળવેલી આધ્યાત્મની ખાખતોના રહસ્યને સમજ્યા વિના તે ઉપર
અસત્યતાનો આરોપ મૂકવો એ કોઈ વિદ્વાતાનું કે જુદિમતાનું
લક્ષણ નથી. આ વાતને ધૈન્યમાન સારી રીતિએ જાણતી
હોવાથી કોઈ અજ્ઞાની તે સમ્બન્ધમાં ગમે તેમ બોલે યા લખે
તેની તરફ તે તેની અસંસ્કાર્ય અજ્ઞાનતાનોજ પ્રભાવ છે એમ
માની ઉપેક્ષાવૃત્તિજ ધારણ કરે છે તો પછી તે સમ્બન્ધમાં યેથ-
રહાસે કરેલા આક્ષેપો તરફ મારે પણ તે રીતિએ ઉપેક્ષાવૃત્તિનુંજ
અવલંબન કરવું એ સમુચિત છે. તે છતાં પણ જો યેથરહાસ
પાતાના કહેવા પ્રમાણે જૂઠા નિબંધ પ્રસિદ્ધ કરશે ત્યારે વળી
જરૂર જણાશે તો તે સમ્બન્ધમાં ઉચિત યતન કરીશ.

સ્વીન્દ્રનાથ કંકરુ કે દત્ત ભલેને પાતાના વિષયમાં વિદ્વાન
હોય તે છતાં પણ તે ભગવાન મહાવીરદેવના જીવનથી અને
તેમના સિદ્ધાન્તથી સુપરિચિત ન હોય એ સ્વાભાવિક છે અને
તેઓને પરમાત્માના જીવનથી અને તે અલૌકિક આત્માના
અનુપમ આદર્શથી સુપરિચિત માનવાને કંઈ પણ કારણ નથી.
હું તો એમ પણ માનું છું કે જો તેઓને પણ આ સમ્બન્ધમાં પૂછ-
વામાં આવે તો તેઓ પણ એમજ જણાવે. એટલે એ સમ્બ-
ન્ધમાં તેમના ઉલ્લેખો ઉપર વજન રાખવામાં આવે એ તો
દેખીતીજ ભૂલ ગણાય.

હરવામાં આવ્યું છે કે પુરૂષ વિના વચનની ઉત્પત્તિ હોઈ શકેજ નહિ.
વાંચો જૈનસાહિત્ય શુ' કહે છે:—

“ સર્વાણ્યપિ શ્રુતાનિ પૌરુષેયામ્યેવ, ન ક્રિમ્યપ્યપોરુષેયમસ્મિ,
અસમ્ભવાત્, તયાદિ-શાસ્ત્રં વચનાત્મકં, વચનં તાલ્લોપપુટપરિસ્તન્દા-
દિરુપપુરુષવ્યાપારાન્વચવ્યવિરેકાનુવિધાયિ, તતસ્તદમાયં કયં મત્ત-
તિ ? ન ચત્તુ પુરુષવ્યાપારમન્તરેણ વચનમાકારો ધ્વનદુપલભ્યતે, ”

અર્થાત્-સઘળાં શ્રુતો-શાસ્ત્રો પુરૂષથીજ ઉત્પન્ન થયેલાં છે
પણ પુરૂષવિના ઉત્પન્ન થયેલાં નથી કારણકે પુરૂષવિના શાસ્ત્રની
ઉત્પત્તિ અસમ્ભવિત છે કેમકે-શાસ્ત્ર તો વચનરૂપ છે અને વચન
ત્યારેજ ઉત્પન્ન થાય છે કે જ્યારે પુરૂષ યોગના તાલુ અને
ઓષ્ઠપુટ વિગેરેનો ઉપયોગ કરે અન્યથા વચનની ઉત્પત્તિજ ન
થાય, તો પછી પુરૂષના અભાવે વચનરૂપ શાસ્ત્રની ઉત્પત્તિ શી
રીતિએ થઈ શકે ? પુરૂષના વ્યાપારવિના આકાશમાં ગર્ભરૂપ
કરતું વચન નથીજ મળી શકે.

આવા આશયના ઉદ્દેશો જૈનસાહિત્યના કેંકડા મંથોમાં
દુર્ગરે શ્લોકોના વિવેચન સાથે નેપાથ છે તે છતાં બેચરદાસના
લેવામાં ન આવે એ એમની અવગણન શક્તિને ઓછા શોકનો
વિષય છે ! અનાર્યમાં રહીને ‘ન્યાયતીર્થ’ની ઉપાધિ કેવી
નીતિથી મેળવી દેશે તે તો તેમનોજ આત્મા જાણે ! સાંભળવ
પ્રમાણે ન્યાયતીર્થની પરીક્ષામાં શ્રી રત્નપ્રભસુરિએ બનાવેલ
રત્નાકરઅવતારિકાને પણ સ્થાન છે. તેમાં પણ અપોરૂષવાદ
નિરસન હરવામાં આવ્યું છે. તેમ છતાં પણ જ્યારે તેઓ જૈન
સંપ્રદાય ઉપર—

“ સંપ્રદાયની મમતમયી દષ્ટિએ કદાચ જૈનશાસ્ત્રો અનાદિન

તમારા જેવા શાસ્ત્રવિરોધીઓના સંસર્ગથી અલંબિત રહેવા માગે છે અને તેમાંજ અમે તો તેમનું અને જીભનું દૃષ્ટાન્ત સમજીએ છીએ.’

શુભકેવલી ભગવાન ભદ્રબાહુ સ્વામીજી, શ્રીમાન દ્વરિકાદ-
સારજી, કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન દેવચંદ્રસુરિજી વિગેરે અનેક
આચાર્યોએ યથાર્થ રીતિએ આલેખેલ અમણ ભગવાન મહા-
વીરસ્વામીના જીવનચરિત્રમાં અસત્ય આશંકાઓ ઉઠાવતી તેમાં
વર્ણવેલી આધ્યાત્મની ખાખતોના રહસ્યને સમજ્યા વિના તે ઉપર
અસત્યતાનો આરોપ મૂકવો એ કોઈ વિદ્વાનનું કે શુદ્ધિમત્તાનું
લક્ષણ નથી. આ વાતને જૈનસમાજ સારી રીતિએ જાણતી
હોવાથી કોઈ અજ્ઞાની તે સમ્બન્ધમાં ગમે તેમ બોલે યા લખે
તેની તરફ તે તેની અસંસ્કાર્ય અજ્ઞાનતાનોજ પ્રભાવ છે એમ
માની ઉપેક્ષાવૃત્તિજ ધારણ કરે છે તો પછી તે સમ્બન્ધમાં બેચ-
રદાસે કરેલા આક્ષેપો તરફ મારે પણ તે રીતિએ ઉપેક્ષાવૃત્તિનુંજ
અવલંબન કરવું એ સમુચિત છે. તે છતાં પણ જો બેચરદાસ
પોતાના કહેવા પ્રમાણે જૂઠો નિબંધ પ્રસિદ્ધ કરશે ત્યારે વળી
જરૂર, જણાશે તો તે સમ્બન્ધમાં ઉચિત ચત્ન કરીશ.

રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર કે દત્ત ભલેને પોતાના વિષયમાં વિદ્વાન
હોય તે છતાં પણ તે ભગવાન મહાવીરદેવતા જીવનથી અને
તેમના સિદ્ધાન્તથી સુપરિચિત ન હોય એ સ્વાભાવિક છે અને
તેઓને પરમાત્માના જીવનથી અને તે અલૌકિક આત્માના
અનુપમ આદર્શથી સુપરિચિત માનવાને કંઈ પણ કારણ નથી.
હું તો એમ પણ માનું છું કે જો તેઓને પણ આ સમ્બન્ધમાં પૂછ-
વામાં આવે તો તેઓ પણ એમજ જણાવે. એટલે એ સમ્બ-
ન્ધમાં તેમના ઉલ્લેખો ઉપર વજન રાખવામાં આવે એ તો
દખીલીજ ભૂલ ગણાય.

શુદ્ધસ્થાને આગમો વાંચવાની મના આપણા પરમ ઉપાસી
તીર્થંકરદેવોએ શા માટે કરી છે એના રહસ્યને નહિ મનન-
નારા અજ્ઞાનીઓ મરણ મુજબ બદલનાર છે તેના ઉપર
આપણે ધ્યાન દેવાની જરૂર નથી. આપણે તો તે પવિત્ર આજ્ઞા
મુજબ જ ચાલવાનું છે, કારણ કે આપણે એમાં જ આપણી ઉત્ત-
તિને લેઈ રહીએ છીએ પણ બીજામાં નહિ. તે છતાં પણ
બેચરદાએ આપણા આચાર્યપ્રવરોને સ્વાર્થ અને તેને અંતે
અસત્યવાદીજ નહિ પણ સત્યના વિરોધ તરીકે આગખાવવાની
ખાતર પોતાની અસત્યશીલતા અને અસદામદની સાથે અન-
નતિના ઉંડા ખાણમાં ઉતારનારી અજ્ઞાનતાનો આવિર્ભાવ જન-
નહરે કરવા માટે શાસ્ત્રના જે ઉત્સાહ અર્થે કીધા છે તે
સમજાનો પ્રતિકાર આપણે તે સ્થાન પ્રાપ્ત થયેથી અવરજ કરીશું
અને હીપકની માફક પ્રકાશિત કરીશું કે બેચરદાસનો એકપણ
શુદ્ધ સત્યના સાધી નથી પરંતુ સીપણ અસત્યવાદની છાયાથી
જ હવાયેલો છે. આ સ્થાને તો આપણે એજ કહેવાનું છે કે
આગમોજ નહિ પરંતુ હુનજ્ઞાનમાત્ર આપણે આપણા સંપૂર્ણ-
ઓની પાસેથીજ લેવાનું છે નહિ કે આપણાપણે યોગના પ્રાપ્ત
કર્તા વિનાજ. વિના યોગ્યતાની કચેલી ઉનાવળ કેરું જુકાન
કરે છે તે આપણે હજારો બેચરદાસના દયાભયી ભેદનું પૂરું
આ સ્થાને આપણે હજારો બેચરદાસના દયાભયી ભેદનું પૂરું
'સલિનચિન્તન' નાજ લેવું છે કે, 'સત્યવંદનમૂલ' ઉપર
શું કરે છે:—

“શાયાઽચિદ્દનમૂલો
તસ્ય સમ્યગ્દષ્ટેર્યકિપત્ત વૈવ ચિધિનોપયુક્તસ્પાડ્ડાન્માદોત્ત
ત્વાદુ, અનોપકારિણઃ મંત્રૈઃ સમ્યકરણં, નાન્યન્ય, મનચિદ્
તદંધ્યાયિકાગિણા મુખ્યાઃ ? કુલ્યે સમ્યદગ્નામાકત્ત, આત્મ
તે વા ચિમાત ? પરમોત્ત

વેચલં શ્રાવણે, કિં તર્હિ ? પાઠેઽપિ, અનધિકારિમયોગે પ્રત્યુત્થાન-
 ધર્મસમ્ભવાત્, ' અર્હિતં પઘ્યમપ્યાતુરે ' इति वचनप्रामाण्यात्,
 यद्येवमुच्यतां કે પુનરસ્યાધિકારિણ इति, उच्यते ॥ एतद्वहुमानिनो
 विधिपरा उचितवृत्तयश्च,.... तदेतेऽधिकारिणः परार्थमवृत्तलिङ्गो-
 ऽवसेयाः,.... लिङ्गानि त्रैषां तत्कपामोत्यादीनि, तद्यथा-तत्कप-
 प्रीतिः, निन्दाऽश्रवणम्, तदनुकम्पा, चेतसो न्यासः, परा जिज्ञासा,
 तथा-गुरुविनयः, सत्કાલાપેક્ષા ઉચિતાસનં યુક્તસ્વરતા પાઠો-
 પયોગઃ, તથા-લોકમિયત્વં, અગર્હિતા ક્રિયા, વ્યસને ધૈર્ય, શક્તિ-
 તસ્તપાગો, લઘ્વલક્ષત્વં ચેતિ । एभिस्त्रदधिकारितामपेत्यैतदध्यापने
 प्रवर्तेत,.... एवं हि कुर्वता आराधितं वचनं, बहुमतो लोकनायः,
 परित्यक्ता लोकसंज्ञा, अङ्गीकृतं लोकोत्तरयानं, समासेविता धर्म-
 चास्ति चेति, अतोऽन्यथा विवर्येय इत्यालोचनीयमेतदतिस्त्रुक्ष्माभोगेन,
 नहि वचनोक्तमेव पन्थानमुद्धृष्यापरो हितात्स्थुपायः ॥

સારાંશ—ચૈત્યવંદનસૂત્રની વ્યાખ્યામાં કહેલી વિધિપૂર્વક
 વર્તનાર, આરાધના દોષથી રહિત અને ભક્તિમાન સમ્યગ્દૃષ્ટિ-અરિ
 હન્ટદેવ અને અરિહન્ટદેવના માર્ગમાં ચાલનાર અનગાર આચાર્ય
 આદિ ઉત્તમ પુરુષોની આજ્ઞાનુસાર પોતાનો જીવનનિર્વાહ કરનાર
 આત્માજ સમ્યક્પ્રકારે ચૈત્યવંદન આરાધી શકે કારણકે એવોજ
 આત્મા ચૈત્યવંદનના અધિકારી છે પણ ખીજો નહિ. અધિકાર
 વિનાના આત્માઓ કાર્યમાત્રને માટે અયોગ્ય છે, તેવા આત્માઓ
 એકપણ કાર્યને સુંદર રીતિથી કરી શકતા નથી. આ વાતનું
 શ્રવણ કરી જિજ્ઞાસુ પ્રશ્ન કરે છે કે:-‘તો શું સંલગ્નાવધાને માટે
 પણ અધિકારીઓ શોધવા પડે?’ ઉત્તરમાં મહાત્માશ્રી જણાવે છે
 કે જરૂર શોધવાજ પડે. એમાં શું કોઈ પણ શંકા કરી શકે તેમ

છે? અર્થાત્ નદિજ. કેવલ સંભળાવતા માટેજ અધિકારીઓ
 શાખવા પડે એમ નદિ પણ પાકમાત્ર આપવા માટે પણ અધિ-
 કારીઓની ગણેણા કરવીજ પડે કારણકે અનધિકારી આત્મા-
 ઝાને તે પણ આપવાથી લાભને બદલે ઉલટો અનર્થ થવાની
 સંભાવના છે. શેઠીને માટે દિલકર વસ્તુ પણ વિના વિચારે
 યા વેધની આજ્ઞા વિના આપવાથી અદિતકર નીવડે છે? આ
 વાતને કોઈ પણ અપ્રામાણિક ઠરાવી શકે નહિ. જો એમજ હોય
 તો કહો કે આ ચૈત્યવંદનસૂત્રના અધિકારી કોણ? મદદામાત્રી
 કહે છે કે—પ્રથમ તો ચૈત્યવંદનસૂત્રની ઉપરજ બહુમાનથી ભરેલા,
 વિધિમાર્ગમાં તત્પર અને ઉચિતવૃત્તિના ઉપાસક હોય તેજ આ
 સૂત્ર માટે અધિકારી છે. માટે પરમાર્થપરાયણ આત્માઓએ
 મુલક્ષણોથી તે અધિકારીઓને ઓળખી લેવા. તે અધિકારી
 આત્માઓનાં ચિન્હો એ છે કે તેઓને પ્રથમતો ૧-ચૈત્યવંદનસૂત્રના
 આરાધકોની કથા ઉપર પ્રીતિ હોય, ૨-ચૈત્યવંદનસૂત્રના આરાધકોની
 નિંદાને ન સાંભળે, ૩-નિંદા કરનારની ઉપર અતુકરૂપા-દયા આણે
 કે બીચારા રાજસૂ તામસ્ પ્રકૃતિથી પરાધીન બનેલા અને દિલ-
 કાર્યને સમજવા માટે મૂક બનેલા પ્રાણીઓ આવી રીતિએ અનિષ્ટ
 ચેષ્ટાઓ કરીને આ અમૂલ્ય માનવજીવનની નિર્ધારક બરબાદી
 કરી નાખે છે, ૪-ચિત્તને તન્મય—ચૈત્યવંદનામાં તદ્દલીન બનાવે.
 અને ૫-ચૈત્યવંદના જાણવાની તીવ્ર ઇચ્છાવાળા હોય. અથવા ૧-
 શુરૂઆતરૂં વિનયથી વર્તન કરનારા હોય, ૨-ઉચિત અવસરના
 ઉપાસક હોય, ૩-અન્યને અશાન્તિજનક સ્વરના ઉચ્ચારનારા
 ન હોય અને ૪-પાક પ્રત્યે દત્તચિત્ત હોય. તેમજ ૧-લોકપ્રિય
 હોય, ૨-અનિર્દિત ક્રિયાના કરનારા હોય, ૩-આપત્તિના અવસર
 પણ ધીર હોય, ૪-શક્તિના પ્રમાણમાં ત્યાગના આસેવક હોય
 અને ૫-લક્ષ મુધી પહોંચનારા હોય. આવા અનુપમ સદ્ગુણો
 અધિકારિતાતું અવલોકન કરી ચૈત્યવંદનામૂત્ર' અધ્યયન કરાવ

માટે પ્રવૃત્તિ કરે. આ પ્રમાણે કરનાર ૧-આગમવચનનો આરાધક, ૨ ભગવાન તીર્થંકરદેવ ઉપર બહુમાન રાખનાર, ૩-લોકહેરી—ગાહરીઓ પ્રવાહ-તેનાથી અલગ રહેનાર, ૪-લોકોત્તર પ્રવૃત્તિ—સર્વોત્તમ પ્રવૃત્તિનો સ્વીકાર કરનાર અને ધર્મમય આચારોને અમલમાં મૂકનાર ગણાય.

ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજશ્રીના આ સુંદર સદુપદેશથી વિપરીત ચાલનાર સન્માર્ગના આસેવક શી રીતિએ બની શકે? તે મહાત્માશ્રી તો કહે છે કે શ્રુતજ્ઞાનનો અર્થ આત્મા પ્રથમ તો તેની કથામાત્રમાં પ્રીતિ રાખનારો હોય, નિંદાતું તો અવશ્ય પણ ન કરે અને કરતો હોય તેની ઉપર અતુક પા આણે. ત્યારે બે-ચરદાસ આજે કથામાત્રની મરકરી કરે છે. સૂત્રોની અને સૂત્ર-કર્તાઓની નીચમાં નીચ અને હડહડતી અસત્ય નિંદા કરે છે અને કરવાને ઉપદેશ કરે છે. અમણપતિ શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નોની અને સાક્ષાત્ પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવનું પણ તે મોહમૂઢાત્મા ઉપહાસ્ય કરે છે.

વાચકગણ ! ઉતાવળ ન કરશો આ સઘળી વાતો આગળ જતાં સ્પષ્ટ થઈ જશે. ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજીએ બતાવેલા " ૧ યતિતઃ સ્વમુક્તમનિર્દશનેષ્વિતિ ધ્યેયોમાર્ગઃ " આ કલ્યાણપથને ઠાકર મારનાર આત્માને તેજ મહર્ષિના કહેવા પ્રમાણે સુંદરમાં સુંદર દેશના નજ રૂચે કારણકે ૨ શુદ્ધદેશના શુદ્ધપ્રાણીરૂપી મૃગના રોળાને લયલીત કરનાર સિંહનાદ—સિંહગર્જના સુમાન છે. શુદ્ધ આત્મા તેવી શુદ્ધદેશનાથી લાભ નજ ઉઠાવી શકે માટે આપણા માટે તો તેજ કલ્યાણપથ છે કે, શુદ્ધ આજ્ઞાનુસાર પ્રવૃત્તિ કરીને જેઓએ પોતાનું જીવન સદૃશ કર્યું છે અને જેઓ વર્તમાનમાં કરી રહ્યા છે તેઓનાજ પગસે ચાલવું.

-
- ૧ ઉતાવળપોના દશ-તોમાં ચત્ત કરવો એ કલ્યાણનો માર્ગ છે.
૨ શુદ્ધદેશના દિ શુદ્ધમત્તમૃગમૂલ્યમેવાસનસિદ્ધનાદઃ

ચર થાય છે. સૂત્રમાં અને અનેક ઉપદેશક ગ્રંથોમાં મનુષ્યભવની
 ર્લતાના વલુ ન સાથે આર્યદેશ, આર્યજાતિ અને આર્ય-
 સની પણ દુર્લભતાનું આગેદુર્ય વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે.
 હકીકત શ્રદ્ધાળુસમાજને સુવિદિત હોવાથી તે ઉદ્દેશો
 પત્રે ટાંકવાની જરૂર જણાતી નથી પરંતુ જરૂર પડે એવા
 અધ્યાપ્ત સૂત્રોના અને પ્રામાણિક ગ્રંથોના ઉદ્દેશો રચુ કરવા
 રૂઢકોઈ ગીતાર્થ શક્તિમાન છે.

એચરદાસ કહે છે કે “વર્ધમાન સ્વભાવે દયાળુ ન હતા તેમ અ-
 દયાળુ પણ ન હતા તેઓ અત્યંત મિત્રભાવી હતા. તેઓએ પોતાના
 આરિત્ર્યમાં યથાખ્યાત માર્મનેજ અવલંબ્યો હતો.....અને પોતાના
 અનુયાયિઓને જણાવ્યું હતું કે, જો ત્તાગત્સેત્તજં ચરે એટલે સોડેવણને-
 શોકવાદને અનુસરશે નહીં—દનીયાની દેખાડેથી કરશે નહીં.”

મદદાશયો ! એચરદાસની જુદી કેવો કેવો પ્રકાશ કરે છે
 એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખશો. પ્રકાશના નામે તેમના આત્મામાં
 અંધારૂ થાય એમાં આપણે મુઝાવા લેવું નથી કારણકે ઉન્માર્ગ-
 ગામી આત્માઓના અંતરમાં આસોકને અવકાશ હોતોજ નથી.
 જ્યારે ભગવાન મદદાવીરૂપામી દયાળુ ન હતા ત્યારે શા માટે
 તેમના ક્રોધવાપ્રભાણે તેઓ મિત્રભાવી અને યથાખ્યાન ચારિત્રના
 ઉપાસક બન્યા હતા ? યથાખ્યાન ચારિત્રની પ્રાપ્તિ ક્યારે અને
 ક્યા ગુણસ્થાનકે થાય ? શા માટે તે સોડેવણરૂપ ચારિત્રનો
 સ્વીકાર કરે છે અને તેમાં સિદ્ધ પરમાત્માને નમસ્કાર કરીને
 છંદનીપયંતને માટે સર્વ સાવધયોગનું-સર્વપાપમયઆપારનું
 વિવિધે વિવિધે પ્રયાખ્યાન કરે છે ?

ઉપરિધન
 રજ્યને

ઉપર્યુક્ત પ્રકાશ
 ન થઈ અને

૧. ચંદાલકુલમાં ઉત્પન્ન થયેલ, જ્ઞાન દર્શન આશિર્વાદ પ્રજા
શુભોને ધારણ કરનાર, જિનેયર ભગવાનની આજ્ઞાનું પાલન કર-
નાર અને જિતેન્દ્રિય એવા દુરિક્ષણજા નામના બિહુ હતા.

૨. આપણે જાણે દશાબ્દેશમાં દાસ હતા, કાલંદર ના-
મના પર્વત ઉપર હરણીઆં હતાં, મૃતમંત્રા નરીના તર ઉપર
હંસ હતા અને કાશી (વાણાસ્ત્રી) નગરીમાં ચંદાલપંડિ
ઉત્પન્ન થયા હતા.

૩. બ્રાહ્મણ કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલો મહાપરાક્રમી જયદાસ
નામનો વિદ્યાર્થી, અસ્તેષ, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિમલ્લપી
યમચક્ર કરનારો યતિ થયો.

આવા આવા અનેક ઉલ્લેખો શ્રી ઉત્તરાધ્યયનરાત્રમાં છે
તેવીજ રીતે અન્યસૂત્રોમાં પણ હયાત છે. આચાર્યશ્રી આદિ
સૂત્રોમાં મુનિશ્રી લિક્ષા માટે કયા કયા કુલમાં જઈ શકે તે માટે
કુલોની ગણના કરી છે અને વિધાન કર્યું છે કે અમુક અમુક
કુલમાં મહાત્માઓ લિક્ષા અર્થે જાય અને અમુક અમુક કુલમાં
ન જાય. આચાર્યશ્રીના શુભોક્તિ વર્ણન કરતાં 'જાતિમાન' અને
'કુલવાન' આવા આવા સ્પષ્ટ ઉલ્લેખો સ્થળે સ્થળે દ્રષ્ટિ-

૧ સોવાગકુલસંભૂઓ ગુણત્તયધરો મુળી ।

હરિપસવલો નામ, આસી મિલ્લ જિંદિદિ ॥ ૧ ॥

૨ દાસા દસદ્રવ આસી, મિયા કાલિંજરે નમે ।

હંસા મયગતીરાણ, ચંદાલા કાસભૂમિ ॥ ૨ ॥

૩ માદણકુલંમિ સંભૂઓ, આસી વિપ્પો મહાજસો ।

જાયાઈ જમજળ્ળંમિ જયધોસિત્તિ નામઓ ॥ ૩ ॥

જોયર ધાય છે. સૂત્રમાં અને અનેક ઉપદેશક અધ્યામાં મનુષ્યલવની દુર્લભતાના વર્ણન સાથે આર્થદેશ, આર્થજ્ઞતિ અને આર્થ-કુલની પણ દુર્લભતાનું આગ્રેહુષ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. આ હકીકત અદ્વાણુસમાજને મુવિદિત હોવાથી તે ઉદ્દેષે એ અત્રે ટાંકવાની જરૂર જણાતી નથી પરંતુ જરૂર પડે એવા સંખ્યાબંધ સૂત્રોના અને પ્રામાણિક અધ્યાના ઉદ્દેષે એ રજુ કરવા હરકોઈ ગીતાર્થ શક્તિમાન છે.

બેચરદાસ કહે છે કે “વર્ધમાન સ્વભાવે દયાળુ ન હતા તેમ અ-દયાળુ પણ ન હતા. તેઓ અત્યંત મિતભાગી હતા. તેઓએ પોતાના ચારિત્ર્યમાં યથાખ્યાત માર્મનેજ અવલંબ્યો હતો.....અને પોતાના અનુયાયિઓને જણાવ્યું હતું કે, જો હાગસ્તેસજન સ્વરે એટલે હોડકણને-હોડવાદને અનુસરશે તહી—દુનીયાની દેખાડેખી કરશે નહીં.”

મહાશયો ! બેચરદાસની જુદી કેવો કેવો પ્રકાશ કરે છે એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખશો. પ્રકાશના નામે તેમના આત્મામાં અંધાર ધાય એમાં આપણે મુઝાવા લેવું નથી કારણકે ઉન્માર્ગ-ગામી આત્માઓના અંતરમાં આલોકને અવકાશ હોતોજ નથી. જ્યારે ભગવાન મહાવીરસ્વામી દયાળુ ન હતા ત્યારે શા માટે તેમના કહેવાપ્રમાણે તેઓ મિતભાગી અને યથાખ્યાત ચારિત્રના ઉપાસક બન્યા હતા ? યથાખ્યાત ચારિત્રની પ્રાપ્તિ ક્યારે અને કયા ગુણસ્થાનકે ધાય ? શા માટે તે લોકોત્તરપુરુષ ચારિત્રનો સ્વીકાર કરે છે અને તેમાં સિદ્ધ પરમાત્માને નમસ્કાર કરીને છંદગીપર્યંતને માટે સર્વ સાવધયોગનું—સર્વપાપમયવ્યાપારનું ત્રિવિધે ત્રિવિધે પ્રત્યાખ્યાન કરે છે ?

પ્રશ્નપરખરા બેચરદાસના અંતરમાં ઉપસ્થિત વિનાવિચાર તેઓએ પોતાની અયોગ્ય ધારણને

ભાંગે સિદ્ધિપ્રાપ્તિરૂપ મોક્ષ ? ક્યાં જુદે બનાવેલી માત્ર નામની
મનોમાત્રની અહિંસા અને ક્યાં દરજ્જાના સમુદ્ધ બચવાન
મહાવીરોએ બતાવેલી તાત્ત્વિક ત્રિકરણની દ્રશ્ય અને
ભાવ અહિંસા ! બિચારા બાગકે તેમાં દોડતા અંતરને કઈ
શુદ્ધિથી સમજી શકે ? મારેજ સામ્રાજ્યો દોડે છે કે મહાનુભાવો !
બાલચેષ્ટા ન કરે, સદગુરુની એવા કરે અને તત્ત્વને સમજે તેના
શિષ્ય કોઈ કાળે મુક્તિ નથી જ ધરી. તત્ત્વના યથાર્થ અવગંધ
શિષ્ય સાચી સામ્યતા નથી આવરી અને તેના આશ્રય શિષ્ય
મોક્ષની પ્રાપ્તિ રસ્તામાં નથી પડી.

પોતાના પાખંડને પોષવા માટે બેચેનરુદામુ દોડે છે કે-“એકાદ
કદને સાધવાના અનેક સાધનો સંભરી શકે છે એવી સાધનમોહન વિ-
શ્વનો ગમે પણ હોતો નથી. તેમના (ભગવાન મહાવીરોના) મુખપદ
તેમનો અલુપાલી વર્ગ એકલક્ષી હતો, જ્યુ તે બધાના મનો જુદા.”

વાગ સાચી છે કે મોક્ષની સિદ્ધિ માટે સાધનો અનેક છે પણ
પ્રભુ વીરના માર્ગને સમજનારા એક પણ સાધનની અવગણના
કરેલા નથી. દયાનંત તરીકે વિનયવાન જ્ઞાન પ્રત્યે જોરથી આદર-
ભાવ રાખે છે તેટલોજ આદરભાવ જ્ઞાનીપ્રત્યે રાખે છે. આથી એ પણ
ધ્યાનમાં રાખવું એકએ કે નીચેનાં વાક્યો લખી બેચેનરુદામુ પાતાની
સ્વચ્છંદતાનેજ પ્રગટ કરી છે:-

“આજની રો (મનોરો) જ્ઞાની પાત્ર સમયમાં) દેશની એક જુદા
સત્તા ન હતી, એણે એ દેશ વસુખ ન બ ન પો.”

આ વાગમાં લેખકે ધરા ધીરા, એ દેશવચન નામન-
ની આજ્ઞા નિયમ એક
નરને નો પ્રભુ મહા-
પૂજા પાત્રા નરને દેશવચન

‘નૅનશામનમાં શુદ્ધિ કેવા આવેલા છે? આ વાત વસ્તુ-
વચાઓ ‘સાધનાઓમાં કલિકાલ અર્વંદા યજમાન જેમજે સુવિદ્ય
દે છે કે:-પાંચ અદામનને આદ્ય કરનારા, તેનું પાલન કરવામાં
ધીર, બિદ્યા આત્રથી પાતાની આલ્પિકા અસાવનારા સામાય-
કમાં ફરિનાદા-અંદલે જ્ઞાન, દર્શન, અને આદિત્રની આદાપના
કરનારા તેમજ ધર્મનાલ ઉપરેશ કરનારા પણ ખીજ નહિ.

આવીજ રીતિએ આવકોએ પણ પાતાનાં અનુકાનાં નિય-
મિતપણું કરવાંજ લેવાંએ. યજમાન અદાપીરેવના પરમઆવકો
કે લેઓ એકાવનારી રતા તેઓ પણ આરમનના સ્વીકાર કરી
ફરેજ ત્રિદાલપૂજા, શુદ્ધાદાવે શુદ્ધંદન, વ્યાખ્યાનમવળ,
પર્વનિધિએ પાપધ, પ્રતિભાઓતું પાલન લેવાં કાર્યોમાં કહી પણ
પ્રમાદ કરતા નેકાતા, કારણકે તેઓ પણ પાતાની તે અવસ્થામાં
તે કાર્યોનેજ સાધક માનતા. સામ્રકારો સ્પષ્ટપણે સમિતિ શુભિ-
આદિને ધર્મ તરીકે ખતાવે છે અને શેષા નિરોધની આવશ્યકતા
દિકમાં મનાઈ દે છે છતાં આવા લેલાશુઓને કંઈ શુભે નહિ
તેમાં માર્ગાભિઓને તો આશ્ચર્ય થતુંજ નથી. સંસારના
દીગ્ધમાં પડી રહેણું, આરંભ સમારંભ કરતાં ન અચકણું અને પૂજા
વિગેરે ઉપર ખતાવેલ કાર્યના સમયે તે તે ક્રિયાઓનો આદર
ન કરતાં પદ્માસન લગાવી ધ્યાની બનવાનો રોળ કરવો એ ના-
શની નિશાની નહિ તો ખીણું શું છે? છઠ્ઠા શુભસ્થાનકે વર્તતા
સાધુઓ જે પાતાની આવશ્યકાદિ ક્રિયાઓમાં પ્રમાદી બને તો
તેને પણ ઉપકારી પુરવો મિથ્યાત્વથી મોહિત તરીકે ઓળખાવે
છે, મારે બેચરદાસ જેવાની વાગ્જલમાં ફરી જઈ આત્મહિત-
કારક અનુકાનોથી વિશુબ ન બનવા અને સંભાર્ગે ચાલવા દરેકે

૧ “ મહામતથરા ધીરા, મેક્ષમાત્રોજીવિનઃ । સામાયિકસ્થા
ધર્મોપદેશકા શુરયો મતાઃ ॥૧૧”

દરેક આત્મદિનેશીને બલામયુ છે. મી ઉમાસ્વામિનાયકજી મદા-
રાજ તો લેઓ પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયાથી રહિત હોય અને મદાવિ-
નાના હોય તેવાઓને આવક કરેવાની પણ મનાઈ કરે છે, કારણ-
કે 'તમ્યાદયંતસંવતઃ નદ્વિષાવરણકનિરતઃ શાયકઃ', એવી રીતે
અહાવાળા અને પ્રતિક્રમણાદિ કરવાવાળાનેજ આવક કરે છે.

સાધુઓ યા આવકો માટે બનાવવામાં આવેલાં અનુક્રાનોને
આચારમાં મૂકવાનો એજ ઉદ્દેશ છે કે તે લોકોત્તર અનુક્રાનો-
દ્વારા આત્માનો વિકાસ થાય. અનુક્રાનો ઉપર ઉચિત વિચારજ્ઞ
અલાવવામાં આવશે તો તેમાંના દરેકે દરેક વિભાગમાં સ્પષ્ટપણે
કેખાઈ આવશે કે તેની યોજના માત્ર પુણ્યજ્ઞાન'દી આત્માને
પુણ્યજ્ઞાન'દના પાશમાંથી છુટા કરી આત્માન'દી બનાવવા માટેજ
થયેલી છે. એવાં અદ્વિતીય અનુક્રાનો તરફ ધૃત્વાની નજરે લેના-
રાઓ કેવી ભૂલ કરે છે તે વિચારવાનું કામ આત્માર્થિઓનેજ
સોંપું છું કારણકે આત્માર્થ શિવાયના તેવો વિચાર કરવાને માટે
સદાને માટે અનધિકારીજ છે. વર્તમાન સમયમાં એવા એવા
ઉન્નત્ત્વપણા ઉત્પન્ન થયા છે કે લેઓ સ્વાતંત્ર્યના નામે સ્વાતંત્ર્ય-
ચના ઉપાસક બની મુધારાના નામે એવા કુધારાઓ ફેલાવવાની
કોશિશ કરે છે કે લેનો અટકાય ક્યાં શિવાય આત્માર્થિઓ માટે
બીજો કોઈ ઉપાયજ નથી. અજ્ઞાન બાળક મરનુપધારીએ
સતેલો છતાં કુપચની યાયના કરે યા લેવા દોડે અને માંમાં
મૂકવા તૈયાર થાય તો માતા કે પિતા યા હરકોઈ હિતેષીની એ
ફરજ છે કે તેથી યાયના ન કરવા સમજાવવો, લેવા દોડે તો પકડી
રાખવો અને માંમાં મૂકવા તૈયાર થયેલાને તેમ નજ કરવા રજુ
કારણકે તેમાંજ તેવું એવ સમાયેલું છે. લોકે તે સમયે તે બાળ-
કને ધણજ દુઃખ થશે ને દુઃખથી ખીજશે, તીરસ્કાર પણ કરશે,
ઉપરે એનાથી બનવું કરવા યાન કરશે તે છતાં પણ હિતેષીઓ

પોતાના કાર્યમાં કદીજ મોળા નહિ પડે. તેવીજ રીતિએ ગમે તે ચત્તે તેઓને અટકાવવાની ફરજ છે કે જેઓ સાચને અસાચ રૂપે ઓળખાવવા અને આચરવા ઉજમાળ થયા છે. પછી ભલે તેઓ એમ માને અને બડબડે કે આ તો ધર્મના નામે કલહ કરનારા છે, પ્રજાના બળને ક્ષીણ કરનારા છે અને અમારા વિકાસને અટકાવનારા છે તેમજ ધર્મના હાઉથી ડરાવી દધ અમને બોલતા અંધ કરવાનો ધંધો આદરી બેઠા છે. તેઓના એવા બડબડાટથી આત્માર્થઓએ તેમ કરતાં લેશમાત્ર પણ મોળા પડવાનું નથી પણ તેઓએ તો હિતશુદ્ધિથી નિરંતર તેઓને ઉન્માર્ગી બનતા અટકાવવા પ્રયત્નશીલ રહેવુંજ જોઈએ, કારણકે તેઓનું તે મુખ્ય કર્તવ્ય છે.

સંપૂર્ણ આત્મશ્રેય, સંપૂર્ણ આત્મવિકાસ એટલે મોક્ષની પ્રાપ્તિ, તેનેજ માટે આત્માર્થિ પુરૂષોનો સધળો પ્રયત્ન છે. આત્મશ્રેયને સાધનારાં, આત્મવિકાસને કરનારાં અને મોક્ષની સ્થિતિએ પહોંચાડનારાં અનુષ્ઠાનોને આચારમાં મૂકવા મૂકાવવા માટે ઉચિત પ્રયત્ન કરવો એ જૂલ, આગ્રહ કે જોડુકમી નથીજ. તેવા ચત્તને પણ જૂલ, આગ્રહ કે જોડુકમી તરીકે ઓળખાવનારા કેવા રાંકડા છે તેની કલ્પના સહજમાંજ થઈ શકે તેમ છે. તે રાંકડાઓ શાંતિમાં કલેશ અને કલેશમાં શાન્તિ, આરોગ્યના સ્થાને મંદવાડ તે મંદવાડને સ્થાને આરોગ્ય, શ્રીમંતતામાં કંગાલીયત અને કંગાલીયતમાં શ્રીમંતતા અને સ્વાતંત્ર્યમાં શુભાભિગિરિ અને શુભાભિગિરિમાં સ્વાતંત્ર્યને જોતાં રીંખ્યા છે, એટલે તેઓને કદાચ આ ભોડમાં નરક કરતાં પણ ભયંકર ચાતનાઓ સહવી પડે એ સ્વાભાવિકજ છે. એ રાંકડાઓને કોઈ એવો મહુ વળગ્યો છે કે જેથી તે બિચારા નથી તો સમજી શકતા કે નથી કંઈ વિચારી શકતા. તેઓનું એટલું પણ સદ્ભાવ્ય નથી રહેવા

પામ્યું કે જેથી તેઓ મહાત્મા પુરુષોના ઉપાસક બની તત્ત્વમાર્ગનું અવલોકન કરવા પણ ઉત્સુક બને કે જેથી તેઓ સારાસારની પરીક્ષા કરી શકે.

જે દરદી યોગ્ય વૈદ્યની હિતશિક્ષાને પણ ન માને તે દરદી દુઃખી થાય એમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું શું છે ? દુધ પચાવવા જેટલી શક્તિ આવી ન હોય તે પહેલાંજ મિથ્યાત્વ ખાવા રોડે એ તે કેટલો કાળ જીવી શકે ? વૈદ્યની સલાહ શિવાયજ પોતાની મેળેજ ધાર્યું કરવા દારૂ એ તો પથારીમાંથી ઉઠવાનાં કે તેમાંજ સહ્યા કરવાનાં લક્ષણો ?

ચોક્કસ તબોળી જે પાનને નંદેરવે તો સડી જાય, ઘોડાને બાંધી મૂકવામાં આવે તો તેની પણ ગતિ કરવાની સ્ફૂર્તિ શિથિલ થઈ જાય અને રોટલીને પણ અવસરે અવસરે ફેરવવામાં ન આવે તો તે બગીજ જાય, પણ આ સાથે એટલું તો ધ્યાનમાંજ રાખવું જોઈએ કે પાનને ફેરવનાર પણ સાચો તબોળી જ હોવો જોઈએ અને ઘોડાને ફેરવનારા તે ગધેડાં હાંકનાર ઘોડા કે કુંભાર ન હોવા જોઈએ તેમજ રોટલીને ફેરવવાનું કામ કુખ્ય અને તો નજ સોંપાય, કારણકે તેમ કરવાથી પાનનો કરડીઓ આવ્યાદ ન રહી શકે, ઘોડા કે કુંભારના હાથમાં સોંપેલો અર્થ પોતાના અધીવને તો નજ સમજી શકે તેમજ કુખ્યને ફેરવવા આપેલી રોટલી પ્રાયઃ ભાગ્યેજ નીચે ઉતરવા પામે અને સુખાદેવી શાન્ત થાય.

પરિસ્થિતિ પ્રમાણે ફેરફાર કરવાની ઉદ્દેશ્યજ્ઞા કરનારઓએ પ્રથમ તો પરિસ્થિતિ ઉપર ધ્યાન દેવાનું છે, કેમકે તે વિના વાયવી વાતો કરવાથી કે જાંબા લચરક લેવો લખવાથી કંઈજ થવું નથી. જુદાં કે શક્તિને તેવી વાતો કરવામાં કે તેવા નકામા

નાશક લેખો લખવામાંજ ફરી દેવી એ કુઈ વિગતજ્ઞના નથી.
એમ કરવાથીજ મુદ્રાસ્ત્ર કે વિચારની કક્ષામાં પ્રવિષ્ટ થઈ જ-
વાશે એવી કુનમાં ને કુનમાં હિંમત જની જવા કમરન કરાવી.
પરમાત્મા શ્રીમદ્દાવીરદેવનું શાશનજ એણું ઉત્તમ છે કે તેમાં
હિંમતોને માટે તો સ્થાનજ નથી. તે શાશનના સ્વરૂપને સમજના-
રાઓ તેની સેવામાંજ મરગુલ છે, આહુ પદ્મિરિધિનિને પણ તેઓ
ઘણીજ સારી રીતિએ ઓળખી શકે છે. તેઓ ધાતાના વડીલોને
ધાતાની સમાન કેદિમાં મૂકી દેવા જેવી નીચતા પ્રાણાન્તે પણ
કરવા તૈયાર નથી. તેઓ તો નિરંતર એજ ઝંખના કરે છે કે
ક્યારે અમારામાં તે મહાપુરુષોના પગલે ચાલવાની તાકાત આવે
કે જેથી સંપ્રાપ્ત થયેલી આ દુર્લભ સામગ્રીઓની સંરક્ષતા
અમે સાધી શકીએ પણ એ તો એક નિયમજ છે કે વિદ્યાના
કીરાને ગુલાબની મુગંધ અનુકૂલ નજ આવી શકે અને એ
વિદ્યા શિવાય રહી પણ ન શકે.

એ તો નિશ્ચિતજ છે કે સાતને નહિ પરખી શકનારા સ્વ-
પર ઉભયનો વિનાશ કરનારજ નીવડે છે, તેમાં પણ જો તેઓ
પાછા સ્વર્થનાજ ઉપાસક અને એટલે તો પછી પૂછવુંજ શું ?
એટલા માટે તો આપણા ઉપકારી પુરુષો આપણા હિતની ખાતર
કહે છે કે સમ્યક્ત્વ વિનાની સારામાં સારી પણ કીયા ધ્વંષિત
આત્મીય ફલ આપવાને કઠીજ શક્તિમાન નથી અને તેનું સ્વરૂપ
પણ સ્થાને સ્થાને પ્રતિપાદન કરે છે તેમજ તેનું સંરક્ષણ કેવી રીતિએ
ધાય યાને તેમ કરવા કેવા કેવા પ્રકારના આચાર વિચાર રાખવા
વિગેરે વિગેરે ઘણીજ સ્પષ્ટ રીતિએ સમજાવવામાં જરા પણ કમી
રાખી નથી પરંતુ કહેવું પડે છે કે દુર્લભ્યે આજકાલના કેટલાક
હિંમતોને એમાં પણ ગુલામીજ કેખાય છે. પાપી પેટ ભરવાની
ઉપાધિમાં પડેલા તેઓને સમ્યક્ત્વને નિર્મલ કરનારાં આપણાં

પવિત્ર તીર્થો, પ્રભુનાં મંદિરો અને તેમાં દૃષ્ટિગોચર થતી ઉત્તમ-
તા એટલી બધી આરાધ્ય થઇ પડી છે કે તેના રક્ષણને માટે તન-
તોડ પ્રયત્ન કરતા મુનિવરો ઉપર, પાણીની માફક પૈસાનો પ્ર-
વાહ વાદેરાવનારા ઉદારહિસના શ્રીમતો ઉપર અને તેવીજ ઉત્તમ
શક્તિનો સદુપયોગ કરનારા ધર્મરસિક વજ્રાઓ, લેખકો અને
માતાઓ ઉપર તેઓ મૂળાની નજરે જોતાં રીખ્યા છે. તેઓની
દૃષ્ટિમાં ધર્મગુરુઓના પ્રવેશમહોત્સવો અને વ્યાખ્યાનહોત્સવો
દેખાતા ગુંદરમાં ગુંદર છાડ અને તોરણો ખુચતા હોય એમ
નવાઈ જેવું શું છે? ગુરુગુણથી રંજિત થયેલ સદૃશ્ય શ્રાવિકા
સમુદાયનો ગુરુગુણને ઝરાવતો રવ તેઓના કર્ણમુગ્ધમાં કંઠકની મા-
લોંકાતો હોય એ શું સ્વાભાવિક નથી? જેમ એક કખ્યાણુ દિગ્વી
શ્રીમંતને દેખીને બળે તેમ કેટલાક સંસારના વિષમય વિલાસો-
માં વ્યામૂઠ બનેલાઓ સંસારકારાચુલમાંથી કુદતા એક ભવ્યા-
ભાને દેખી બળી ઉઠે છે! સમય તારી પણ બલિહારી છે!
પણ આધક દુઃખનો વિષય તો એ છે કે તેઓ 'પરતો બળ્યો
ગામ બાળે' આ ઉક્તિનો સાક્ષાત્કાર કરાવવા બહાર પડ્યા છે.
સડપદેશ તો તેમને માટે એક ચેરરૂપ થઇ પડ્યો છે. મહાન
તીર્થોને અને પ્રભુની પ્રતિમાઓને 'પાપાણના ઢગલાઓ' કહે-
વામાંજ તેઓ પોતાની મુક્તિ માની રહ્યા છે અને પાછા વિદ્યો-
દારકની પદવી લેવાની ઉત્સુકતા ધરાવે છે! વાહ! તમારા
દેહાર! ધન્ય છે તમારા જેવાઓની જનેતાને! કે જે બિચારી
તમારા જેવા મુપુત્રના પ્રભાવે અખિલ વિશ્વમાં નામ ઠામ વિના
પણ વગાવાળી!

જેચરદાસ પોતાની 'ન્યાયતીર્થ' ની ઉપાધિનો પરિચય આ-
પતાં જણાવે છે કે:—

“ યુગલિક મનુષ્યો પોતા પોતાની મર્યાદામાં રહી ખેતી ઉપરજ ગુજરો કરતા હતા,... શ્રીવર્ધમાન પરમનિવૃત્તિના ઉપાસક હતા, ભરે આપણે, એમના ઉપર ‘ સર્વો જીવ કઈ શાસનરસી ’ નો આરોપ કરીએ પણ તેઓ એવા આરોપને પાત્ર ન હતા. તેના ઉપર લોકકલ્યાણકરનો આરોપ માત્ર તેનો યશોવર્ધક છે. શ્રી વર્ધમાનની આ પરિસ્થિતિ આચાર્યશંભુજના (જીઓ નવમું અધ્યયન) અને સૂત્રકૃતાર્ગ સૂત્રના (જીઓ વીરસ્તુતિનામક પ્રસ્તુત) અનાદમ્બરી લખાણ ઉપરથી તારવી શકાય છે. એવા શ્રી વર્ધમાનને હસ્તેજ આપણું ધર્મબંધારણ કે સંઘબંધારણ થવું અને તો સર્વથા અશક્ય લાગે છે. ”

બેચરદાસને આગમના અભ્યાસી અને હિન્દના સર્વમાન્ય સાક્ષર માનનારા હવે બેચરદાસનો બચાવ શી રીતિએ કરે છે એજ જોવાનું છે? કોઈપણ જૈન સાહિત્યમાંથી યુગલિક મનુષ્યો ખેતી કરતાં અને પોતાનો ગુજરો ચલાવતાં એમ બેચરદાસ યા તેમની વિદ્વતામાં મુગ્ધ થયેલાઓ સાળીત કરી શકે તેમ છે? શાસ્ત્રોમાં તો યુગલિક મનુષ્યોને દેવતાધિષ્ઠિત કલ્પવૃક્ષોની સહાયથી પોતાના જીવનનો નિર્વાહ કરતા જણાવેલ છે; સાથે સાથે તેઓને અગ્નિ-હૃદિયારનો ઉપયોગ, મસિ-કલમની કરામત અને કૃષિ-ખેતી આ ત્રણે પ્રકારના વ્યવહારથી રહિતજ જણાવે છે. અને તેથીજ તેઓને નિયમથી દેવગતિમાંજ જનારા જણાવે છે.

ભગવાન વર્ધમાનસ્વામી જેવી રીતે પરમનિવૃત્તિના ઉપાસક હતા તેથીજ રીતિએ પરમનિવૃત્તિના પ્રકાશક પણ હતા. પરમનિવૃત્તિમાર્ગનો પ્રકાશ કરવા સાથે ઉત્તતિની અલિલાપાથી સમાનકોટિના પરન્તુ વીર્યની ન્યૂનતાવાળાઓને તેજ માર્ગે પહોંચાડનાર અન્ય અન્ય પણ માર્ગો તે કંરૂણાના સમુદ્ર ભગવાન મહાવીરસ્વામી દર્શાવતા હતા. દરેક તીર્થંકરદેવો ‘ સર્વો જીવ કઈ શાસનરસી ’ આ ઉત્તમોત્તમ ભાવદયાના બળેજ પોતાના

તીર્થંકર નામક્રમને નિકાશિત કરે છે અને તે ક્રમને લોગવવાની ખાતરજ તીર્થની-અનુર્વિમ સંપત્તિ સ્થાપના કરે અને દેવગણ-વિરચિત સમવસરણમાં બેસી યોજનગામિની પાંચીમ ગુણમયી વાળીથી દશના આપી અનેક ભવ્યાભાષ્યોને શિવમુખના ઉપાસક બનાવે છે. આચારંગ આદિ અંગોમાં અને અન્ય પણ ઉપાંગ આદિ શાસ્ત્રોમાં જ્યાં જ્યાં શ્રી વર્ધમાનસ્વામીનું વર્ણન યા તે પરમોપકારીની સ્તુતિ વિગેરે કરવામાં આવી છે તે દરેકમાંથી ઉપરોક્ત બીના ઝગડી આવે છે. તે છતાં પણ એચરદાસના બુદ્ધિરૂપ આદર્શમાં એકું નિર્માલ વસ્તુસ્વરૂપ પ્રતિબિંબિત નથી થયું એ કોઈ એમની ગુભદિશાનું યા તો સદ્ભાષ્યનું નિશાન નથી. પણ એ તો કેબીતીજ વાત છે કે સૂર્યની પ્રકાશક શક્તિ પણ પુખ્ત-ઉદ્ભુને તો અધકારમાંજ ધકેલનારી નીવડે છે, તે છતાં પણ દુનિયા તો એમજ કહે છે કે જેના ભાગ્યમાંજ અધકાર હોય ત્યાં પ્રકાશક શક્તિ પણ શું કરે? જ્યારે આખી દુનિયા આનંદિત બને અને પોતપોતાના ઉચિત કાર્યમાં લાગી જાય ત્યારે બિચારું પેણું પુખ્ત પોતાની બૂરી દશાનું અનુભવ કરતું જ્યાં ત્યાં આથડયા કરે, કારણકે એના ભાગ્યમાંજ આથડવાનું નિર્માણ થયેલું છે.

યુગલિક મનુષ્યોનું વર્ણન કરતાં શ્રી છવાલિગમ તથા શ્રી જ'બૂદ્ધીપપત્તિમાં સૂત્રકાર લગવાન લખે છે કે:-

“ અતિય જં મંતે ! અસીદ વા મસીદ વા કિમોદ વા યણિરત્તિ વા પણિરત્તિ વા વાણિજ્જેદ વા ? મોયમા ! જો ફળદે સમદે, વવ-ગયઅસિમસિકિસિવણિમપણિમવણિજ્જાણં તે મણુઆ પળમતા. ”

સારાંશ—હે લગવન ! યુગલિકક્ષેત્રમાં એકું છે કે ત્યાંના મનુષ્યો તલવારથી, લેખકકલાથી, ખેતીથી કે વ્યાપાર વિગેરેથી

પોતાની આજીવિકા ચલાવે ? ઉત્તરમાં ભગવાન કહે છે કે હું જોતમ ? એ વાત ઠીક નથી કારણકે તે મનુષ્ય શસ્ત્રકલા, લેખક-કલા, કૃષિકલા અને વણિકકલા વિગેરેથી રહિત હોય છે. એકોરૂ-કાદિ અંતરદ્વીપો અને બીજાં યુગલિકદ્વેષોની મારફત મુપમ-મુપમાદિ કાલનાં યુગલિકો હોય છે એ વાત તો સ્વચ્છેદન છે. વધારે આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે એક જૈનનો બાલક પણ સમજે છે કે યુગલિકોના વખતમાં અગ્નિની હયાતી નહોતી ને અગ્નિ તો ફક્ત શ્રીરૂપભરેવળના વખતમાં થયો તો પછી આ બેચરદા-સની માનેલી અસિમપીને કૃપિનાં ઝોળરોની હયાતી ક્યાંથી થઈ ?

શ્રી જ'બૂદ્ધીપપ્રજ્ઞતિનો ઉપરનો ઉલ્લેખ વાંચ્યા પછી બેચ-રદાસના કહેવા પ્રમાણે ' યુગલિક મનુષ્યો માત્ર એટલી ઉપરજ પોતાનો યુગરો કરતા હતા ' આ વાતને માનવા કોણ તૈયાર થશે ? શાસ્ત્રોને શરસાવંધ માનનાર તો કોઈજ ન થાય અને તેવા મહાભાગોને હું ' ખાત્રી આપું છું ' કે આપણા વિશાળ અને પ્રામાણીક સાહિત્યમાં જ્યાં જ્યાં યુગલિક મનુષ્યોનું વર્ણન આવે છે ત્યાં ત્યાં સઘળે સ્થાને એવાને એવાજ ઉલ્લેખો કરવામાં આવેલ છે અને એજ કારણે હું ' કહું છું ' કે બેચરદાસને એક પણ જૈનશાસ્ત્રના સાચા રહસ્યની ખબર નથી અને વિદ્વાન વિચારક તેમજ મુધારકમાં ખપવું છે એનીજ આ બધી ઉપાધિ ઉભી થઈ છે અને તે ઉપાધિના ભાર નીચે તેઓ પોતે તો કચડાઈ રહ્યા છે અને બીજાને પણ કચડી નાખવાની કનિષ્ઠ કોશીશ, એક નીચમાં નીચ મનુષ્યના હસ્તે જે ન થઈ શકે, તેવી તેઓ કરી રહ્યા છે અને તેમાંજ તેઓ પોતાની નિર્ભયતા માની રહ્યા છે અને તેમના સાથીઓ-જૈનપત્ર ને મહાપીરના અધિપતિ વિગેરે વિગેરે તાળીઓની ગર્જનાથી તેમને આનંદ મનાવી રહ્યા છે એજ ખરેખર તેમના મોટે ખાસ શોચનીય છે.

તીર્થકર નામકમને નિમગ્નિત કરે છે અને તે કમને જોગવાની ખાતરજ તીર્થની-અનુવિધ મંથની સ્થાપના કરે અને દેવગણ-વિરગિત મંથસરણમાં જોગી જોજનગામિની પાંચીય ગુણમયી વાળીગી રશના આપી અનેક બચ્ચાત્માઓને શિવગુણના ઉપાસક બનાવે છે. આચારંગ આદિ અંગોમાં અને અન્ય પણ ઉપાંગ આદિ શાસ્ત્રોમાં જ્યાં જ્યાં શ્રી વર્ધમાનસ્વામીનું વર્ણન વા તે પરમોપકારીની સ્તુતિ વિગેરે કરવામાં આવી છે તે દરેકમાંથી ઉપદેશ બીના ઝગડી આવે છે. તે છતાં પણ એમરદાસના જુ-લિપ આદર્શમાં એવું નિર્મલ વસ્તુસ્વરૂપ પ્રતિબિંબિત નથી થયું એ કોઈ એમની ગુબહિશાનું વા તો સદ્બાચ્યનું નિશાન નથી. પણ એ તો રેખીતીજ વાત છે કે સૂર્યની પ્રકાશક શક્તિ પણ પુઅડ-ઉદ્ધુને તો અંધકારમાંજ ધકેલનારી નીવડે છે, તે છતાં પણ દુનિયા તો એમજ કહે છે કે જેના બાચ્યમાંજ અંધ-કાર દોાય ત્યાં પ્રકાશક શક્તિ પણ ગું કરે ? જ્યારે આખી દુનિયા આનંદિત બને અને પોતપોતાના ઉચિત કાર્યમાં લાગી જાય ત્યારે બિચારું પેશું પુઅડ પોતાની બૂરી દશાનું અનુભવ કરતું જ્યાં ત્યાં આચડયા કરે, કારણકે એના બાચ્યમાંજ આચડવાનું નિર્માણ થયેલું છે.

યુગલિક મનુષ્યોનું વર્ણન કરતાં શ્રી હવાલિગમ તથા શ્રી જ'બૂદ્ધીપપત્તિમાં સૂત્રકાર ભગવાન લખે છે કે:-

“ અત્યિ જં મૈતે ! અસીદ વા મસીદ વા કિસીદ વા વણિપત્તિ વા વણિપત્તિ વા વણિજ્જેદ વા ? મોયમા ! જો ફળદે સમદે, વવ-ગયઅસિમસિકિસિવણિવણિવણિજ્જાણં તે મણુઆ વળગતા. ”

સારાંશ—હું ભગવન ! યુગલિકક્ષેત્રમાં એવું છે કે ત્યાંના મનુષ્યો તલવારથી, લેખકકલાથી, ખેતીથી કે વ્યાપાર વિગેરેથી

આપાંશ—જે બવિષ્યમાં બમવાન તીર્થકરેવ થનાર છે તે
 ઓપશમિકાદિ સમ્યક્ત્વમાંથી દેહપણ કાઢી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ
 થઈ પછી મહત્ત્વ સંસારના આદિમાં મધ્યમાં અને અન્તમાં અ-
 નિરતાજ બદેલી છે એવો નિશ્ચય કરીને તે મહાશય તેવા વિશેષ
 પ્રકારના બલ્યત્વના યોગથી બનાવવામાં આવે છે તે રીતેએ
 ચિન્તવન કરે છે કે:- ‘આદ્ય આ આકાર્યની વાત છે કે સ્તુરાયમાન
 છે તેજ જેનું એનું પારમેયર પ્રવચન-અર્થજોગ શિદાન્ત વિદ્યા-
 માન છતાં પણ દુઃખથી વ્યાપ્ત ચિન્તવાળા હવે મહાભાદરૂપ
 અન્ધકારે કરીને સંભાર્ગ જેમાં હુમ થઈ ગયો છે એવા આ ગદન
 સંસારમાં મૂઢ મનવાળા તે પરિશ્રમજ કરે છે, તેથી હું એ
 હવેને આ અસાર સંસારથી આ શાશ્વતા આલંબનથી યો-
 ગ્યતા પ્રમાણે પાર ઉતારું એમ ચિન્તવે છે. આ પ્રમાણે વિ-
 ચાર કરીને તે મહાત્મા હુમેશને માટે પરાર્થવ્યસની દરજ્જાદિ
 ગુણોના સ્વામી અને દરેકજણે પરમાર્થ કરવા માટે વૃદ્ધિ પામતો
 છે આશય જેમનો એવા તે તેવા તેવા પ્રકારની ચેષ્ટા કરે છે જેથી
 બીજાઓનો ઉપકાર થાય, તેથી આ પ્રમાણે તે દક્ષ્યાણને કર-
 વાથી ઉપકાર કરતા એવા તે મહાત્મા તીર્થકરનામકર્મનું સ-
 મ્યક્ પ્રકારે ઉપાર્જન કરીને હવેના ઉત્તમ અર્થને સાધનાર
 તીર્થકરપણું પામે છે. તત્ત્વાર્થભાષ્યકાર શ્રીમાન ઉમાસ્વાતિ-
 વાચકજી પણ જણાવે છે કે ‘માવિતમાષો મવેચ્યજેકેણુ’ તથા
 ‘સાવહિતામ્યુષતોઽવલિતસાવઃ’ અર્થાત્ શ્રીવીરભગવાન એનેક
 ભવોથી પરહિતની શુભ ભાવનાથી ભાવિત હતા ને તે માટેજ
 ઉદ્ધમવાળા હોવા સાથે અવર્જનીય દક્ષતાવાળા હતા.

ઉપરના ઉલ્લેખ ઉપરથી સ્પષ્ટ સાબીત થાય છે કે ઉત્તમ
 ‘સર્વો હવ કર્’ શાસનરસી’ આ અનુપમ ભા-
 અને તદનુસાર પ્રવૃત્તિ કરવાથી સર્વોત્તમ તીર્થકરનામકર્મનું

બેગરદાસ કહે છે કે—“ જો આપણે એમના ‘ભગવાન મહારીર’
 ‘સતી’ અને ‘સતી’ માસનરસી’ નો આરોપ કરીએ ત્યારે તેઓ એવા
 રીતને પાલન ન કરતા.”

બેગરદાસના આ આક્ષેપ ઉપર પણ સમાધાન થઈ ચૂક્યું છે તે
 સમાધાન ઉપર આપણે આપણા આરોધપાદ આચાર્યશ્રીની
 અનુમતિ તેમના લેખથી દર્શાવીએ કે જેથી બેગરદાસનું આ-
 ભાષ્ય જે ઘોઠાપણું અંશે પણ જાગરું હોય તે તેઓના અંત-
 રમાં પણ સાત્ય વસ્તુસ્થિતિનું જ્ઞાન થઈ જાય અને તેમ થાય તે
 તેઓ પોતાના આત્માનું શુભ કરી શકે.

પંચસંમદની દીકામાં પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજશ્રી મહા-
 યગિદિશ મહારાજના આધાર સાથે લખે છે કે:—

“યો માત્રિ ભગવાંસ્તીર્થંકૃત્વસઔપચમિકાચન્યતમમમ્યવત્વા-
 માસૌ મત્યાં સકલ્મસ્યાપિ સંસારસ્યાદિમધ્યાવાસાનેષ્વત્યન્તં નૈર્ગુણ્ય-
 મવધાર્યં મહાશયઃ તયામન્યત્વવિશેષયોગત્વં એવં ચિન્તયતિ, અહો
 ચિત્રમેતત્ ! યત્સત્યપિ પારમેશ્વરે પ્રવચને સ્ફુરત્તેજસિ દુઃસ્વપરીત-
 એમસો જન્તવા સંસારગદને મહામોહાન્ધકારચિત્તમત્પયે મૂઢમન-
 યસ્તેઃ પરિભ્રમન્તિ, તદદમેતાનતઃ સંસારાદનેન પ્રવચનેન
 વા પળિપત્તિ વા વૈદિગુણોપેતઃ પ્રવિસર્ણં પરાર્થકરણમવદમાના-
 ગયમસિમસિક્કિસિત્રિગિજારો મૂવતિ તયા તયા ચેષ્ટતે । તત્ત્વં
 સારાંશ—હે ભગવત્ સ્તેનોપકારં કુર્વસ્તીર્થકરનામ સમુપાર્જ્ય
 મનુષ્યો તલવારથી, લેખકકલાથી, તેતિ ।”

નાર મુખ્ય બેચરદાસની શરણી આદેશપરમ્પરાને માત્ર અગા
 નજન્ય બાલકેષા સમજીને દરેલીજ દાદો. અર્ચકાશાસનમાં જેટલી
 મુખ્યતા આવનાની છે તેટલીજ આચારની પણ છે એરસાઈ
 માટે બાવચારિત્રી મહાત્માઓ કે જેઓને કેવલજ્ઞાન પણ ઉત્પન્ન
 થયું હોય તેઓ પણ દેવનાંજ અર્પણ કરેલા મુનિવેદનો સ્વી-
 કાર કરે છે અને ત્યારપછીજ એરસે કે મુનિવેદનો સ્વીકાર કર્યા
 બાદ તે મહાત્માઓ પૃથ્વીતલને પાવન કરના વિચરે છે પરંતુ
 તે પૂર્વે નહિ. ભાવલિંગની સાથે દ્રવ્યલિંગની કેરલી જરૂર છે
 એ વાત પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ જેવા મહર્ષિઓની અવનવરનાધી
 મુપરિચિત જૈનસમાજને સમજાવવાની બીજકુલ જરૂર નથી.
 એક હસવા જેવી વાત છે કે અખિલ આગમના અભ્યાસીજ
 નહિ પણ તેના બળકાર તરીકે પોતાને ઓળખાવનાર બેચરદાસ
 દ્રવ્યલિંગની આવશ્યકતાના ઉત્તમ ઉદ્દેશને સમજી પણ શકતા નથી.
 એ અજ્ઞાનતાનોજ પ્રતાપ છે કે તેઓએ કૂર્માપુત્રના ચરિત્રમાંથી મોટા
 મહારાજાએ એક જ્ઞાની મહાત્માને પૂછેલો પ્રશ્ન જેવો કે ‘ એ
 કૂર્માપુત્ર કેવલી મહામતી ક્યારે થશે ? ’ આ પ્રશ્ન આગળ
 કરીને આપણા સંપૂર્ણ કથાસાહિત્ય ઉપર અને તેના સ્થિતિ
 મહાપુરુષો ઉપર તદ્દન અણજાણતા અને અસત્ય આક્ષેપો કર્યા
 છે પરંતુ શાણી જૈનસમાજ તે આક્ષેપો ઉપર ધ્યાન નહિ આ-
 પતાં તેવા ઉપર અનુકંપા કરવામાં તત્પર બને અને તેવા આ-
 ક્ષેપ કરનાર આત્માના ઉદ્ધારનો ઉપાય શોધે એજ તેને માટે
 સમુચિત છે કારણકે સાસનરસિક આત્માઓનું એજ મુખ્ય કાર્ય છે

એ તો આજે સહુ કોઈ સમજે છે કે સાક્ષાત્તીર્થકરદેવોનાં
 ગરહાજરીમાં તો ઉત્તતિના અભિલાષીઓ માટે તે પરમ ઉપ-
 કારી પુરુષોની મૂર્તિઓ અને તેમનાં આગમોજ એક આધારભૂત
 છે. તેમાં પણ તીર્થભૂમિઓ અને તે સ્થાને ઉભાં થયેલાં અને

ન કરે છે તેમજ તેના પ્રભાવે સર્વ જીવના કલ્યાણમાટે
રૂપ એવા તીર્થંકરપણાને પામે છે. આ ઉત્તમોત્તમ તીર્થંક-
ના પ્રતાપે ભગવાન તીર્થંકરદેવો સમગ્ર વિશ્વ ઉપર ઉપકાર
ને વિશ્વોપકારી કહેવાય એમાં શું આશ્ચર્ય છે ?

વેશ્વોપકારી મારેજ વિશ્વવલ્લભ એવા આપણા વીરપર-
એ અખિલ વિશ્વના ઉપકાર માટે પ્રધાનપણે બે પ્રકારનો
પ્રકારથી એક તો સાધુધર્મ અને બીજો ગૃહસ્થધર્મ. આ
પ્રકારના ધર્મના સ્વરૂપને જાણવા અને સમજવા માટે
પણ આપણા વિશાલ જ્ઞાનસાહિત્યમાં અનેક ગ્રંથો વિધ-
 છે. ગુરુગમદ્વારા તેનું સ્વરૂપ સમજવું ખાસ જરૂરનું છે.
 પછી તેના ઉપર જે પ્રેમ થશે એ કોઈ ભુલોજ હશે,
 એના લેખી ઉત્તમ અને હિતકર વસ્તુ વિશ્વમાં બીજી
 કંઈ નથી. એ બે ધર્મો પેઢી આપણા મુનિધર્મ ઉપર
 આસે અસત્ય આક્ષેપો કરા આપણા ધર્મકથાનુયોગ કે જે
 ગ દરેક પ્રાથમકદિપક જીવોને ઉપકારી છે તેને અસત્ય
 દિપત બનાવવાની ધણીજ કોશિશ કરી છે અને એ
 ને આબેદુજ્જ ચિતાર તો તે મદાભાગે થતાના ત્રીજા
 ધ્યાના મુદ્દાની વચ્ચેમાં ભગભગ બાવીશ પૃષ્ઠ રોકીને
 છે, તેની સમીક્ષા તો આપણે અનુક્રમે તે વિષય
 ત્યારે ધણીજ સ્પષ્ટતાથી કરીશું પરંતુ આ સ્થાને એક-
 ધણીજ લેખું જોઈએ કે આપણા પૂજ્ય મુનિવરોમાં પણ
 હોય ॥ એટલે કેટલાક સામર્થ્યશાલિ આત્માઓ પો-
 નેવિઃ કર્મને ખપાવવા માટે ખાસ જિનકલ્પનો સ્વીકાર
 ત્યારે બાકીના સ્થવિરકલ્પીજ હોય છે. જિનકલ્પનો સ્વી-
 નાર કોઈ કેવા અને કયા રાજમાં હોય એ સંપત્તિ પ્રસન્ન
 માં આવશે. આ બે કલ્પના યથાસ્થિત સ્વરૂપને સમજ-

નાર મનુષ્ય જ્યેષ્ઠાસની સધળી આદેષપરમ્પરાને માત્ર અ
 નન્ય બાલચેષ્ટા સમજીને હસી જ કાઢશે. સર્વશાસનમાં જેટ
 મુખ્યતા ભાવનાની છે તેટલીજ આચારની પણ છે એટલા
 માટે ભાવચારિત્રી મહાત્માઓ કે જેઓને કેવલજ્ઞાન પણ ઉત્પ
 થયું હોય તેઓ પણ દેવતાઓ અર્પણ કરેલા મુનિવેપનો સ્વીકાર કર્યો
 કાર કરે છે અને ત્યારપછીજ એટલે કે મુનિવેપનો સ્વીકાર કર્યો
 બાદ તે મહાત્માઓ પૃથ્વીતલને પાવન કરતા વિચરે છે પરંતુ
 તે પૂર્વે નહિ. ભાવલિંગની સાથે દ્રવ્યલિંગની કેટલી જરૂર છે
 એ વાત પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ જેવા મહર્ષિઓની બીલકુલ જરૂર નથી.
 મુપરિચિત જૈનસમાજને સમજાવવાની બીલકુલ જરૂર નથી.
 એક હસવા જેવી વાત છે કે અખિલ આગમના અભ્યાસીજ
 નહિ પણ તેના જાણકાર તરીકે ધોતાને ઓળખાવનાર જ્યેષ્ઠાસ
 દ્રવ્યલિંગની આવશ્યકતાના ઉત્તમ ઉદ્દેશને સમજી પણ શકતા નથી.
 એ અજ્ઞાનતાનોજ પ્રતાપ છે કે તેઓએ કૂર્માપુત્રના ચરિત્રમાંથી ઇં
 મહારાજાએ એક જ્ઞાની મહાત્માને પૂછેલો પ્રશ્ન જેવો કે 'એ
 કૂર્માપુત્ર કેવલી મહામતી ક્યારે થશે ?' આ પ્રશ્ન આગળ
 કરીને આપણા સંપૂર્ણ કથાસાહિત્ય ઉપર અને તેના રચયિતા
 મહાપુરુષો ઉપર તદ્દન અણજાજતા અને અસત્ય આદેષો કર્યા
 છે પરંતુ શાણી જૈનસમાજ તે આદેષો ઉપર ધ્યાન નહિ આ-
 પતાં તેવા ઉપર અનુકંપા કરવામાં તત્પર બને અને તેવા આ-
 દેષ કરનાર આત્માના ઉદ્ધારનો ઉપાય શોધે એજ તેને માટે
 સમુચિત છે કારણકે શાસનરસિક આત્માઓનું એજ મુખ્ય કાર્ય છે.
 એ તો આજે સહુ કોઈ સમજે છે કે સાક્ષાત્તીર્થકરદેવોની
 રહાજરીમાં તો ઉત્તતિના અભિલાષીઓ માટે તે પરમ ઉપ-
 રી પુરુષોની મૂર્તિઓ અને તેમનાં આગમોજ એક આધારમૂલ
 તેમાં પણ તીર્થબુધિઓ અને તે સ્થાને ઉભાં થયેલાં

સુરમ્ય તીર્થો આત્માને નિર્મલ બનાવવા માટે અદ્વિતીય સાધનો
 છે. એના આધારે અનેક પુણ્યશાલિ પ્રાણીઓ આજે પણ પોતાનું
 આત્મમેય સાધી રહ્યા છે. પરમાત્માની મૂર્તિઓ, તેમનાં આગમો
 અને પરમપવિત્ર તીર્થો કે જે આત્મકલ્યાણ માટે અદ્વિતીય ઉપ-
 કારી છે તેની રક્ષા માટે ઉદાર દિલના ધર્માત્માઓએ અર્પણ
 કરેલી લાખોની મીલકતોનો વહીવટ કરવો અને તેની રક્ષા માટે
 સર્વસ્વનો ભોગ આપવો એનાથી ઉદાસનની પ્રાપ્તિ થવી એ
 તો સહજજ છે. સમ્યક્ત્વરત્નને નિર્મલ કરનારી પરમાત્માની પૂજા
 અનેક પ્રકારે થઈ શકે છે. શાસ્ત્રાજ્ઞાને અનુસરી પરમાત્માની
 પૂજામાં પોતાની લક્ષ્મીનો સહુપયોગ કરવો એ શિવમુખના રસિ-
 આઓ માટે તો આનંદનોજ વિષય છે. સન્માર્ગને સમજના-
 રાઓ એ તો સારી રીતિએ સમજે છે કે આંગી વિગેરેની રચના
 કરી અવનવા અલંકારોથી પરમાત્માની મુર્તિને અલંકૃત કરી
 પુદ્ગલાનંદી આત્માઓને પણ તેના દર્શનનો લાભ આપી સ-
 ન્માર્ગના અનુયાયિ બનાવવા એ પણ એક ઉત્તમમાં ઉત્તમ કામ છે.
 આપણા આ વિચારો અને આચારો ભવાલિનંદી આત્માઓને
 અસહ્યજ થઈ પડવાના. તેઓની સ્થિતિજ એ છે કે આત્મા-
 નંદીઓના આચારો અને વિચારોથી અલભાજ રહેવું. ગમે તેવા
 મુંદરમાં મુંદર આચારો કે વિચારો આત્માનંદીઓના હો પરંતુ
 તે પુદ્ગલાનંદીઓને નહિ રચવાના તે નહિજ રચવાના. તેઓ
 તો તે આચારો અને વિચારોમાં રહેલી મુંદરતાને અમુંદરરૂપ
 આપતાં નહિજ અવકાશ. એટલે આત્માર્થિઓએ તેઓની અને
 તેમના મનગમતા પ્રલાપોની દરકાર નહિ કરતાં સદગુણોની
 સેવામાં રહી શાસ્ત્રોત્તર રહસ્ય સમજી તેની આજ્ઞાને અનુસરી
 પોતાની મુંદર અને જાવપૂર્ણ તેમજ પોતાના સ્વાભાવિક સ્વ-
 રૂપને સહજમાં સંપ્રાપ્ત કરાવનાર પ્રવૃત્તિઓમાંજ રાતરિન
 મમ્મા રહેવું.

શ્રીભગવતીજી નામના પાંચમા અંગમાં વીરમા શતકના આઠમા ઉદ્દેશમાં ભગવાન ગૌતમસ્વામીજીના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં સાક્ષાત્ ભગવાન મહાવીરસ્વામીજી પોતેજ પ્રતિપાદન કરેછે કે:-

“ ગોયમા ! અરહા તાવ નિયમે તિત્થકરે, તિત્થં પુણ વાઙ્વ-
દ્ધાદ્ધે સમણસંણો, સં-સમણા સમણીઓ સાવયા સાવિયાઓ ॥
(સૂત્રં ૬૮૧:) ”

અર્થાત-હે ગૌતમ ! અરિહન્ત નિયમથી તીર્થકર હોય અને તીર્થ એટલે સાધુ, સાધ્વી, આપક અને આવિકારૂપ ચાર પ્રકારનો અમણસેધ.

વસ્તુસ્થિતિ આ છતાં બેચરદાસ કહે છે કે:-“ વર્ધમાનના હસ્તેજ આપણું સંધર્મધારણ થવું અને તો સર્વથા અસક્ય ધામે છે. ”

મહાતુલાવ વાચકગણ ! છે હવે કોઈ અશક્યતાના તાનમાં માથેલા આ અસત્યવાદીને સમજાવનાર વીરનર ? જે ભગવાન મહાવીરના વચનને ન માને તે છીમતા વચનને કદી પણ માને ? આવો સાક્ષર અધાવાધ સંભળવામાં આવ્યો છે ? આવા ઉન્મત્તોને સાક્ષર કે પંડિતજ નહિ પણ આગમના એક અપૂર્વ અવ્યાસી માનનારી વ્યક્તિઓ, મંડલો અને સંસ્થાઓ સમાજને અને પોતાના આત્માને કેવી આપણ છે એ તો મુજો સમજેજ છે.

જસ આ સ્થળે બેચરદાસના ઉપોદ્ધાતનો ઉદ્ધાપોહ ખતમ થાય છે તે છતાં તેમાંની બે બાબતો ઉપર મારા વાંચક મહારા-યતું લક્ષ્ય બેચવાતું રહી જાય છે, તેમાં એક તો દીપ્પણમાં ‘અંગસાહિત્ય કઈ કઈ સ્થિતિઓમાંથી પસાર થઈ આપણી પાસે આવ્યું છે’ આ વાત બતાવવાને મારે લગલગ ચાર પેજ લખ્યાં

પાપવા માટે કેવાં કેવાં પાપો કરવાની જરૂર પડે છે એ વાત સ-
મજીઓને તો સમજાવવાની જરૂર ન પડે, એક અસત્યને સત્ય
ખનાવવા માટે અનેક અસત્યોની ઉપાસના કરવા છતાં પણ
અન્તમાં તે અસત્ય તો અસત્યરૂપેજ ઉધાકું પડી જાય છે. કહેવત છે
કે 'પાપને આદમી ચાહે તેટલું' હુપાવવા ચાહે તો પણ પાપ તો
'પાપજો ચઢીને પાકારે છે' બિચારા બેચરદાસને દુનિયામાં
રહેલું આ સત્ય ક્યાંથી સમજાય ?

આજે પણ સમગ્ર દુનિયા એજ માને છે અને કહે છે કે
'સાધન વિના સાધ્યની સિદ્ધિ કદીજ નથી થતી-કારણ વિના કા-
ર્યની ઉત્પત્તિ થઈજ નથી શકતી' થતના આર્થએ થટ થોમ્સ
મૃત્તિકા તેને માટે જરૂરી ચકચીવર આદિ સકલ સામગ્રી મેળ-
વવીજ જોઈએ અને મેળવે તોજ થટને મેળવી શકે પણ મૃ-
'ત્તિકાની સાથે ચકચીવર આદિ જરૂર સામગ્રીને ભેગી કરવાની
કોશિશ ન કરે યા મૃત્તિકાને બદલે કેવલ રેતીનો પિંડ કરવાની
અને ચક ઉપર ચઢાવવાની માથાકુટ છાંડી પર્વત કરે તોપણ
તે થટ મેળવી નજ શકે. આવી જગપ્રસિદ્ધ વાત ઉપર પણ ધ્યાન
નહિ આપતાં શાસ્ત્રો અને શાસ્ત્રકારોને અસત્યવાદી કહી શકાય
અને બિચારા ભોળાઓને ભ્રમમાં નાખી શકાય એ દુષ્ટ કર્મદાથી
પાતાના વિનાશક પાયામાં નીચેનું લક્ષણ બાંધી પાતાનો આ-
જોએ નિબંધ પૂરો થાય ત્યાં મુઠ્ઠી પાંચકોને તે લક્ષણ બરાબર
ધ્યાનમાં રાખવાની લલામણ કરે છે.

મહાશયો ! વાંચો બેચરદાસે બાંધેલું લક્ષણ અને કરેલી
લલામણ:—

“ જો અનાસેવીમાં લલ્પ તરર દુર્લભ હરી આવ સાધનોની તકરારો-
નો પેંપાટ જણાતો હોય તે ચિત્તસ્થિતિની છે. આ નિબંધ પૂરો થવું
મુઠ્ઠી માટે આ લક્ષણ વાચકોએ બરાબર ધ્યાનમાં રાખવાનું છે.”

છે તે છે અને બીજું તેણે પોતાનો નિબંધ પૂરો થતાં મુખી ખા-
સ ધ્યાનમાં રાખવા માટે બાંધેલું વિદ્યુતસ્થિતિનું લક્ષણ છે.

જેયરદાસના લખાણમાં કુર્કપણ અસત્યની છાયા વિનાનું
હોય એ તો બનવું જ અશક્ય ! આ અશક્યતાના કારણે પ્રથમની
બાબત એટલે ‘અંગસાહિત્ય કુર્ક કુર્ક સ્થિતિઓમાંથી પસાર
થઈને આપણી પાસે આવ્યું છે’ આ બાબત બતાવવા માટે પો-
તાના ખાસ જુદા નિબંધ ઉપરથી પોતે ઉપયોગી માનીને ચા-
રેખામાં આપેલો કેટલોક ભાગ છે. તેમાં પણ અસત્યની છાયા તો
પડેલી જ છે પરંતુ હજી તો તે એ વિષયમાં પ્રયાસ કરે છે અને
કહે છે કે:—“તે પ્રયાસનું પરિણામ ‘જિનશ્રુત’ ના નામે પણ
પ્રકટ થશે.” તેથી જ્યારે તે પ્રકટ થશે ત્યારે શાસન પ્રેમિઓને
પણ તેનો ઉત્તર દેવા તૈયાર રહેવામાં હરકત રહેવાની જ નથી
પરંતુ બીજી બાબત ઉપર તો આપણે આ સ્થાને જ કંઈક વિ-
ચાર કરવો પડશે. કારણકે કુંબકની માંગરોડ જૈનસભામાં કાપ-
ડીઆ મોતીચંદ ગીરધરના પ્રમુખ પણ નીચે તા-૨૧-૨-૧૯૨૧
ના રોજ ‘જૈનસાહિત્યમાં વિકાર થવાથી થયેલી હાનિ’,
આ વિષય ઉપર આપેલ ભાષણના સમર્થન માટે લખવા શરૂ
કરેલ અસત્યધાપક પાઠમાં લખવું શું ? પોતાનો એ વિ-
ષય જનતાને સાચ તરીકે મનાવવો શી રીતિએ ? એ હાથમાં ન
આવવાથી તે અસત્યના સાથીને એ અજ્ઞાનતાસૂચક લક્ષણથી
તરવું પાડું છે. પોતાના ભાષણની અસત્યતાને જાહેર કરનાર
થયેલા પ્રામાણિક લખાણ ઉપર વિચાર નહિ કરતાં પોતાના
પ્રકાશિત અસત્યનું વજગી રહેવું અને ભદ્રિક તેમજ શાસ્ત્ર
અપરિચિત જનોને ભ્રમિત કરનાર લક્ષણ બાંધીને કેવલ
સત્યનોજ પાયા ભરનાં પણ ન અચકાવું એ તે કેવી અસ-
પ્રિયતા ! અહા ! એક અસત્ય કેટલાં અસત્ય કરાવે છે—એક પ

અદિધી તેમના લક્ષણની વાતને પદ્ધતી મૂકી તેજ વાતને હાથ
પરીએ તો તે અસ્થાને કે અચોચ નહિજ ગણાય.

આપણા આરાધ્યપાદ આદર્શો ઉપર તે પોતાના પ્રલાપની
સિદ્ધિની ખાતર આદેષ કરતાં લખે છે કે:—

“સૂત્રમયોમાં સ્પષ્ટપણે અચેત્તાનુ વિધાન છે. છતાં અચેતક ય-
જ્ઞનો ‘અનુદરા દન્યા’ ની જોયે પોતાને અનુકૂળ અર્થ કરે છે.”

બેચરદાસે કરેલા ઉપરના આદેષની અસત્યતા ઉપર વિચાર
કરવા બેસીએ તો પાર પણ આવે એમ નથી. જેની વાતે વાતમાં
એની એ વસ્તુ ભરેલી હોય તેના ઉપર વિચારજ શો કરવો? એની
ઉપર ઉપેક્ષા અને એના ઉપાસકની ઉપર અનુકંપા ધારણ કરીને
સત્ય વસ્તુસ્થિતિને પ્રકાશમાં મૂકવી એજ આ સ્થાને તો આ-
પણી કરજ છે, તો જોઈએ કે આપણા આદર્શો એ બાબતમાં શું
શું કહે છે:—

આરાધ્યપાદ આત્મારામજી મહારાજ, જેમને બેચરદાસે પો-
તાના મંથમાં અર્પણપત્રિકા દીધી છે, તેઓ પોતે રચેલા તત્ત્વ-
નિર્ણયપ્રાસાદમાં ૫૪૦ માં પેજમાં પ્રસંગોપાત ખુલાસો કરતાં
લખે છે કે:—

“મુલવલ્લિકા રજોદરણ વર્જકે પહિરનેકે સર્વવસ્ત્રરહિત સ-
ર્વોત્કૃષ્ટ જિનકલ્પોકી અપેક્ષા અચેલ ધર્મ હૈ; ઔર જોળે અત્પમો-
લકે વસ્ત્ર રચને યહ બી અચેલ ધર્મહી હૈ, પરંતુ ઇકાંત વસ્ત્રરહિત-
કાહી નામ અચેલ ધર્મ હૈ, એસા જૈનમતકે શાસ્ત્રોકા અભિપ્રાય નહી
હૈ. કયોં કિ, જૈનમતકે શાસ્ત્રોંમેં ઠિકાને ઠિકાને વસ્ત્રાદિ ગ્રહણ કરનેકા
વિધિ ફયન કરા હૈ, યદિ અચેલશબ્દકા અર્થ નમ્મ એસાહી જૈનમતકે
શાસ્ત્રોંકો સમ્મત હોવે તો, વસ્ત્રગ્રહણવિધિ કયોં લિખતે હૈં? ઇસ વાસ્તે

આ સમયે જો મુદ્દા દિલ્લે બાંગ્લામાં આવ્યું તો
 ૧૯૨૨ માં પક નીચાન પલ કહેવા છે કે અનધિકારિઓને મારે
 શાસ્ત્રે પણ શસ્ત્રનું કામ કરે છે. મગેજો ઉપરથી બેચરદારને પણ
 આપણે એમાંના એક માનીએ છીએ. જે શાસ્ત્રોના પ્રનાય અનેક
 આત્માઓ બુદ્ધિમાં ઉત્તરિના શિખર ઉપર આરુઢ થઈ શક્યા છે,
 વર્તમાનમાં પણ મુદ્દા છે અને ભવિષ્યમાં પણ મુદ્દા શક્ય
 તેજ શાસ્ત્રો ઉપર આજે બેચરદાર પાતાની અપમનને પ્રકાશી
 રદ્યા છે અને એમાં પાતાની ગમે તે પ્રકારે બનારમાં ઉપા-
 દેલી ઉપાધિઓની સાર્થકતા સમજી રદ્યા છે. મું આ સ્થિતિ
 આપણને એમ મનાવવાને આમર નથી કરતી કે બેચરદાર શા-
 સ્ત્રોમાં વર્ણવેલા અનાધિકારિઓમાંના એક છે ?

બેચરદારો ઉપરનું લક્ષણ બાંધીને આપણા આરાધ્ય પુરોહિ
 કે જેઓ આપણે શરૂઆતમાં જોઈ ગયેલા આદર્શથી સદૃશ પણ
 ચલિત થવામાં પાતાનો અપભ્રાત સમજતા અને એ આદર્શની
 ઉપાસનામાં પાતાની ઉત્તરિ માનતા. આ વાત આજે પણ એ મ-
 હાપુરોની કૃતિઓમાં તથા જુ તાલવિદ્યા વદગિત આવાં આવાં વા-
 ક્યોથી ઝળકી રહી છે અને જે આપણા ઇવનમાં કોઈ અનુપમ ચેતન
 રેડવા સાથે આપણા મનોમંદિરમાં લોકોત્તર ભાવનાઓનો આવિ-
 ભાવ કરી રહી છે-તે મહાત્માઓને સ્વચ્છંદી, દુરામહી વિગેરે વિ-
 ગેરે ઉપનામોથી ઓળખાવવાની મૂલતા કરીને પણ 'જેનસાહિત્ય'ને
 વિકારી તરીકે સમજાવવાની અધમાધમ અલિસાપા રાજે છે અને
 તે અલિસાવાની સાર્થકતા મારે તેઓ આપણા આરાધ્યપાદો
 તરફથી સાધનો મારે થયેલા ઉલ્લેખો ઉપર કદાપ્તો કરવા અને
 શાસ્ત્રોમાં છતી વસ્તુને નથી એમ બતાવવા મથ્યા છે, તેના
 ઉપર ઉચિત ઉદાપાદથી આપણે તેમનાં લક્ષણ ઉપર કરવા ધા-
 રેલો ઉદાપાદ સહેલાઈથી થઈ શકે તેમ છે એટલે આપણે હવે

અદિધી તેમના લક્ષણની વાતને પાતી મૂઠી તેજ વાતને લાધ
ધરીએ તો તે અસ્થાને કે અધોમ્ય નદિજ ગળાય.

આપણા આરાધ્યપાદ આદર્શો ઉપર તે પાતાના પ્રજ્ઞાપની
શિદ્ધિની ખાતર આદેષ કરતાં લખે છે કે:—

“ સુવ્રમધેમાં સ્પષ્ટપણે અમેલક્ષણાનું વિધાન છે. છતાં અમેલક્ષ ઇ-
ષ્ટને ‘અનુદરા કન્યા’ ની જેવો પોતાને અનુકૂળ અર્થ કરે છે.”

બેચરદાસે કરેલા ઉપરના આદેષની અસત્યતા ઉપર વિચાર
કરવા બેસીએ તો પાર પણ આવે એમ નથી. જેની વાતે વાતમાં
એની એ વસ્તુ ભરેલી હોય તેના ઉપર વિચારજ શો કરવો? એની
ઉપર ઉપેક્ષા અને એના ઉપાસકની ઉપર અનુકંપા ધારણ કરીને
સત્ય વસ્તુસ્થિતિને પ્રકાશમાં મૂકવી એજ આ સ્થાને તો આ-
પણી દરજ છે, તો બોધએ કે આપણા આદર્શો એ બાબતમાં શુ’
શુ’ કહે છે:—

આરાધ્યપાદ આત્મારામજી મહારાજ, જેમને બેચરદાસે પા-
તાના પ્રથમાં અર્પણપત્રિકા દીધી છે, તેઓ પાતે રચેલા તત્ત્વ-
નિર્ણયપ્રાસાદમાં ૫૪૦ માં પેજમાં પ્રસંગોપાત ખુલાસો કરતાં
લખે છે કે:—

“ મુલવલ્લિકા રજોહરણ વર્ગકે પહિરનેકે સર્વવલ્લરહિત સ-
ર્વોત્કૃષ્ટ જિનકલ્પીકી અપેક્ષા અવેલ ધર્મે હૈ; ઔર જોર્ણ અલ્પમો-
લકે વલ્લ રલ્લને યહ મી અવેલ ધર્મહી હૈ, પરંતુ પ્કાંત વલ્લરહિત-
કાહી નામ અવેલ ધર્મ હૈ, એસા જૈનમતકે શાસ્ત્રોકા અભિપ્રાય નહી
હૈ. ક્યોં કિ, જૈનમતકે શાસ્ત્રોંમેં ટિકાને ટિકાને વલ્લાદિ ગ્રહણ કરનેકા
વિધિ કયન કરા હૈ, યદિ અવેલશબ્દકા અર્થ નગ્ર એસાહી જૈનમતકે
શાસ્ત્રોંકો સમ્મત હોવે તો, વલ્લગ્રહણવિધિ ક્યોં લિલ્લતે હૈં? ઇસ વાસ્તે

અવેલ શબ્દસં કૃત્સિત અર્થાત્ જીર્ણપ્રાયઃ વસ્ત્રકા હી અર્થ કરના ઠ-
ચિત્ત હૈ. યયોઽન્, નચ્ (નકારકો) પટ (૬) અર્થમે વિદ્વાનોનિ માના હૈ.”

આવશ્યકવૃત્તિમાં લગવાનું હેરિભદ્રચરિત્ર મહારાજ પણ
નીચે મુજબ લખે છે:—

“ ન વૈદેહમધ્યમતીર્થકરતીર્થસાધવઃ પુરિમપશ્ચિમતીર્થકર-
તીર્થવર્તિસાધુવત્ અવેલત્વે સ્થિતાઃ, કુતઃ?—તેષાં ક્રજુમાતૃત્વાત્
મહાધનમૂલ્યવિચિત્રાદિવસ્ત્રાણામપિ પરિભોગાત્, પુરિમપશ્ચિમ
તીર્થકરતીર્થવર્તિસાધુનાં તું ક્રજુવક્રજડત્વાત્ મહાધનમૂલ્યાદિવ-
સ્ત્રાપરિભોગાઝીર્ણાદિપરિભોગાદ્ય અવેલકત્વમિતિ । આહ—ઝીર્ણાદિ-
વસ્ત્રસદ્ભાવે કયમવેલકત્વમ્ ? ઉચ્યતે, તેષાં ઝીર્ણત્વાત્ અસારત્વાત્
અલપત્વાત્ વિશિષ્ટાર્થક્રિયાઽપ્રસાધકત્વાત્ અસર્વાવિશેષાત્ इति,
તથા ચૈત્થંભૂતવસ્ત્રસદ્ભાવેઽપિ લોકેઽવેલકત્વવ્યપદેશમવૃત્તિર્દેશ્યતે, યથા
ક્વાચિદક્કના ઝીર્ણવસ્ત્રપરિધાના અન્યાભાવે સતિ તદ્ભાવેઽપિ ચ સ-
મ્પ્રિતસાદૃકં કુર્વિન્દં તદ્વિપ્પાદનમન્યરં પ્રતિ આહ—‘ત્વર કોલિક !
નમિકાહમિતિ’ ? । ”

અર્થાત્—વિદેહમાં ઉત્પન્ન થયેલા અને પહેલા અને છેલ્લાની
મધ્યમાં ઉત્પન્ન થયેલા લગવાનું તીર્થકરદેવોના તીર્થમાં વર્તતા
સાધુઓ પહેલા અને છેલા તીર્થકરદેવના તીર્થમાં વર્તતા સાધુ-
ઓની મારફત અચેતકકલ્પમાં સ્થિત નથી, કારણકે તેઓ સરસ
અને વિચારક હોવાથી મોટી કિંમતવાળાં અને વિચિત્રવર્ણીવ-
સ્ત્રોના ઉપભોગ કરી શકે છે અને પહેલા તેમજ છેલા તીર્થકર-
દેવના તીર્થમાં વર્તતા સાધુઓ સરસજગત અને વહનક હોવાથી
તેઓનું અચેતકપણું ઓછીજ મનાય છે કે તે મહાત્માઓ મોટી

દિ'મેનવાળાં અને લવિધવર્ણી વસ્ત્રોનો પરિભોગ નથી કરતા અને
 જર્ણશીર્ષ વસ્ત્રોનો પરિભોગ કરે છે. જર્ણ અને શીર્ષ પછી
 વસ્ત્રના સ્વભાવે તેઓને અચ્છેદક કેમ કહેવાય? આ પ્રશ્નના સ-
 માધાનમાં મહાત્માથી ખુલાસો કરતાં જણાવે છે કે-તેઓએ પા-
 રણ કરેલાં વસ્ત્રો જર્ણ, અસાર, અદ્ય, વિશિષ્ટ અર્થક્રિયાનાં
 અસાધક અને નહિ જેવાં હોવાથી એમ કહી શકાય. લોકલેખ-
 હારમાં પણ તેવા વસ્ત્રની હયાતી છતાં એવો વ્યવહાર કરી શકાય
 છે, જેમ જર્ણવસ્ત્ર પહેરનારી કોઈ સ્ત્રી બીજા વસ્ત્રના અભાવે પાતે
 પહેરેલું જર્ણવસ્ત્ર ધોઈને છતાં તે સ્ત્રી સાળવીને-કે જે સાળવીને
 પાતે પાતાની સાડી આપી છે અને જે વિશ્લેષ કરે તેને-કહે છે
 કે હું કોલિક! જલદી કર! હું નમ્ર અવસ્થામાં છું.

શ્રીસ્થાનાંગજી સૂત્રના મૂલ પાઠથી ખુદ દેવસૂત્રાની મંદારાજનને
 પછી વસ્ત્રોપકરણો છતાં તે સાબીત થાય છે તથા શ્રીજ'બુદ્ધીપ-
 પંક્તિ વિગેરેનાં વાંચકોથી ખુદ તીર્થકરેને દેવદ્યુય વસ્ત્ર ઇંદ્રોએ
 આપ્યાની વાત સ્પષ્ટ છે, તો પછી શાસનવિરોધી બહેચરદાસ
 સરખાના વચનને વિદ્યાસપાત્ર કેમ નજ ગણે.

આવીજ રીતિએ જ્યાં જ્યાં 'અચ્છેદક' તું વેર્ણને કરવામાં
 આવે છે તે સમયે સ્થાને સમજા સૂચીયરો આવો એકજ સ્ત્રી-
 શયનો ઉલ્લેખ કરે છે. હું વાંચકોને ખાતરી આપું છું કે ગુરુશ્રુતિ
 યંધારિચેત રીતિએ વિધિપૂર્વક આગમોના લેવાને સંમતિનાર એવી
 એક પંથુ વ્યક્તિ નહિ નીકળે કે જે સ્ત્રીપણા એક પંથુ આગમને
 મોંઘી યો બીજા કોઈ પણ પ્રામાણીકે સોસ્ત્રોમાંથી વિરોધ કે વિ-
 સંવાદને તારવી શકે. આપણા આદર્શના ઉપાસકોએ એવી સુ-
 રમ્ય શૈલી સ્વીકારી છે કે જેના પ્રતાપે વિરોધ કે વિસંવાદને
 અવકાશજ ન મળે. આદર્શથી ઉલટા ચાલનારાઓને શાસનમાં
 ઉભા પછી ન રહેવા દીધા, એતું કારણજ એ કે જેથી વિરોધ
 કે વિસંવાદ ઉભો ન થાય, બાકી પાંખોતમાંથી ચોંતાની પાંખી

પ્રવૃત્તિને ન છોડે અને પોતાનું તેમજ બીજાનું સત્યાનાશ વાગવા કમર કરે એને કોઈ શું કરે? માટે મારી દરેકેદરેક દિતેથી આત્માને લલામણુ છે કે ઉન્માદી આત્માઓના ઉન્માદ તરફ ધ્યાન નહિ આપતાં પોતાના હિતની ખાતર આપણા પરમ ઉપકારી મહાત્માઓની સેવામાં રહી શાસ્ત્રોના રહસ્યને સમજી ઉપદેયની ઉપાસના કરી અમૃત્યુ જીવનની સાર્થકતા કરવામાં જ પ્રયાતનશીલ રહેવું અને એમાંજ ઉત્તતિ માનવી.

‘અથેસક’ ના સમ્બન્ધમાં ઉપર બતાવવામાં આવ્યા એવા એવા સ્પષ્ટ ઉદ્દેષો સ્થળે સ્થળે વિદ્યમાન છતાં અને આચારંગ, મુચગડાંગ, પ્રત્યેચ્યાકરણ આદિ અંગસૂત્રોમાં અને ઉપાંગ આદિ અનેક સૂત્રમંથોમાં વસ્ત્ર પાત્ર આદિ અદૃશુના અનેક ઉદ્દેષો મોજુદ છતાં પણ જેનું આપણે ઉન્મૂલન કરી આવ્યા એવા અસત્ય આક્ષેપની સાબીતી માટે બિચારા બેચરદાસને કેવાં કેવાં બાધોડીઆં મારવાં પડે છે, એ પણ આપણે સાથે સાથે જોઈ લેવા જેવું છે. તેઓને પોતાના તે અસત્ય આક્ષેપને સત્યરૂપરિષિ બનાવવા માટે લખવું પડે છે કે:—

“(ભગવાન મહાવીરના સમક્ષમાં) ધણા ખરા સાધુઓ નમ રહેતા હતા. છતાં જેઓ લગ્નને જીવી ચક્યા ન હતા તેઓ માત્ર એકજ વસ્ત્ર (કાષ્ઠી) ને ધારણ કરતા હતા. ”

પ્રિય વાંચકો ! તમે એમ માનવાને તૈયાર છો કે પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવના પ્રથમ ગણધર ભગવાન ગૌતમસ્વામીજી સંહનશીલ યા શાકાસપત્ર ન હતા? હું તો નથી માનતો કે આ પ્રત્નના પ્રાચુતરમાં કોઈ પણ ધર્માત્મા યા ભગવાન ગૌતમસ્વામીજીના જીવનથી મુપરિચિત ‘હા’ એમ કહેનાર નીકળે. એવા અનેક લખિંસપત્ર ભગવાન ગૌતમસ્વામીજીનું વર્ણન કરનાં ભગવાન મહાવીરદેવના પાંચમા ગણધર ભગવાન મુદ્ધમાંસરામીજી શ્રીભગવતીસૂત્રમાં કહે છે કે:—

“ તથા જં સૈ ભગવં ગોયમે છટ્ઠસ્વમણપારણગંસિ પદમાણ
 પોરિસોણ સજ્ઞાયં કરેહ બોયાણ પોરિસીણ જ્ઞાણં શિયાયહ તહ્યાણ
 પોરિસીણ અતુરિયમચલમસંભંતે મુહપોત્તિયં પઢિલેહેહ પઢિલેહિતા
 માયણાં વત્પાં પઢિલેહેહ પઢિલેહિતા માયણાં પમજ્ઞહ પમજ્ઞહિતા
 માયણાં હમ્માહેહ હમ્માહિતા જેનેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેનેવ હ-
 વાગચ્છહ હવાગચ્છિતા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ નમંસહ. ”

સારાંશ—ભગવાન જ્ઞાતમસ્વામીજી છકુના પારણાના દિવસે
 પહેલી પોરિસિમાં સ્વાધ્યાય કરે છે, બીજી પોરિસિમાં ધ્યાન ધ્યાવે
 છે અને ત્રીજી પોરિસિમાં આવરિત અથપલ અસંભ્રાન્તપણે
 મુખવાત્રકાનું પઢિલેહણ કરે છે, પઢિલેહણ કરીને ભાજનો પાત્રો
 અને વસ્ત્રોને પઢિલેહે છે, પઢિલેહીને પાત્રોની પ્રમાર્જના કરે છે,
 પ્રમાર્જના કરીને પાત્રોને શુદ્ધ કરે છે, શુદ્ધ કરીને જ્યાં ભગ-
 વાન મહાવીરસ્વામીજી વિરાજમાન છે ત્યાં આવે છે, આવીને
 અમળ ભગવાન મહાવીરસ્વામીને વંદન નમસ્કાર કરે છે.

તેજ અંગસૂત્રમાં ભગવાન મુખમસ્વામીજી તુંગીયાનગ-
 રીના આવકોટું વર્ણન કરતાં જણાવે છે કે:—

“ સમણે નિમંયે ફાસુપસણિજ્ઞેણં અસણપાણત્વાહમસાહમેણં
 વત્થપદિમ્મહર્ત્તવલપાયપુંહણેણં પીઠફલગસેજ્ઞાતંધારણં ઓસહમે-
 સજ્ઞેણ ય પદિલામેમાણા આહાપદિમ્મર્હિં નયોકમ્મેહિં અપ્પાણં મા-
 પેમાણા વિહરંતિ ॥ (સુ. ૧૦૭) ॥ ”

અર્થાત—(તુંગીયા નગરીના આવકોટ) અમળ નિર્મળાને
 પ્રાગુત્તર-અધિત અને એપણીય-નિદોષ અશન-ભોજનયોગ્ય વ-
 સ્ત્રોમાં, પાણી, ખાદ્ય, સ્વાદિષ્ઠ કરીને અને વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ,
 પાત્રમાંજનવડે તેમજ પીડ-પાટપાટલા, ફેલ-પાટીયું, શય્યા,

અંગસ્ત્રોનાજ અમુક પાદો આપી આ આદ્યેપની અસાધતા
સાબીત કરી આપવાની મારી ઈચ્છા રહે છે.

આ પ્રશ્નવ્યાકરણ નામના દશમા અંગમુત્રમાં પાંચમા ધર્મ-
દ્વારમાં લગવાનું મુખમાંસ્વામીજી જણાવે છે કે:—

“પદિગદ્યારિસ્ત ભવતિ માયણમંદોવકરણં પદિગદ્યો,
પદવંધનં પ દક્ષેતરીયા પદંઠવણં ચ પદલાઈ તિષ્ઠેવ રયંતાર્ણ ચ
મોચ્છાઓ તિષ્ઠેવ ચ પંચાગારયોહરણ ચોલપટ્ટક મુહનંતકમાદીયં”

અર્થાત્—સપાત્રસાધુને-ભાજન-પાત્ર, ભાંડ-માટીનું વાસણ
અને ઉપકરણ હોય છે. તેનું સ્પષ્ટીકરણ કરતાં કહે છે કે-પાત્ર,
પાત્રબન્ધન, પાત્રને પુંજવાતું વસ્ત્ર, પાત્રસ્થાપન કરવાનો કંબલનો
ઢકડો, પહલા-ઝાચરી જતાં પાત્ર ઉપર ઢાંકવા માટે વસ્ત્રના ત્રણ
ઢકડા, પાત્ર ઉપર વાંટવાતું વસ્ત્ર, ગોચ્છક-પાત્ર ઉપર રહેલ વસ્ત્રને
પ્રમાજન કરવા માટે કંબલનો ઢકડો, બે સૂતરનાં અને એક ઉત્તરું
એમ કરીને ત્રણ કપડા-ઝાઢવાનાં વસ્ત્રો, રજોહરણ, ચોલપટ્ટો,
મુખવસ્ત્રિકા અને માત્રક.

શ્રીલગવતીજસૂત્રના આઠમા શ્લોકના ફક્ત ઉદ્દેશમાં શ્રમ-
હોપાસકો પાત્રવિગેરેથી મુનિને નિમંત્રણ કરે એમ કહીને જ-
ણાવવામાં આવ્યું છે કે:—

“एवं मोच्छागरयहरणचोलपट्टकंबललट्टोसंयारगवत्तवयाय
भाणियवा जाव दसहिं संयारएहिं उवनिमंतेज्जा.”

અર્થાત્—એવીજરીતિએ એટલે જેમ પ્રથમ આહાર પાત્ર
વિગેરેની નિમંત્રણ કરી તેવીજરીતિએ ગોચ્છક, રજોહરણ,
ચોલપટ્ટક, કંબલ, લટ્ટી-સંસ્તારકની વસ્ત્રવ્યવસ્થા કહેવી યાવત્ દશ
સંસ્તારકે કરીને નિમંત્રણ કરે.

સ્થાનાંગસૂત્રમાં ચોથા સ્થાનમાં પ્રથમ ઉદ્દેશામાં સાધ્વી-
ઓને ચાર સંઘાડીઓ-ઉત્તરીયવસ્ત્ર રાખવાનું કહ્યું છે તે આ પ્રમાણે-

“કપ્પંતિ નિગંધીણં ચત્તારિ સંઘાડીઓ ધારિત્તણ વા પરિ-
રિત્તણ વા તં જહા-एगं दुहृत्यवित्यारं, दो तिहृत्यवित्यारा, एगं च-
उहृत्य वित्यारं । (સૂ. ૨૪૬) ”

અર્થ સાધ્વીઓને ચાર સંઘાડીઓ પાસે રાખવા અને
પહેરવા માટે કહ્યે તે આ પ્રમાણે:-એક બેહાથવિસ્તારવાળી,
બે ત્રણત્રણહાથવિસ્તારવાળી અને એક ચારહાથવિસ્તારવાળી.

સ્થાનાંગસૂત્રમાં ચોથા સ્થાનમાં ત્રીજા ઉદ્દેશામાં ૩૩૧મા
સૂત્રમાં ચાર પ્રકારની પ્રતિમા એટલે અભિમુખવિશેષ વસ્ત્રયા-
ચના સંબંધી દર્શાવ્યા છે-

“ચત્તારિ સિજ્જપદિમાઓ પં० ચત્તારિવંત્યપદિમાઓ પં०
ચત્તારિ પાયપદિમાઓ પં० ચત્તારિ ગણપદિમાઓ પં० (સૂ. ૩૩૧)”

ચાર શય્યાપ્રતિમા, ચાર વસ્ત્રપ્રતિમા, ચાર પાત્રપ્રતિમા
અને ચાર સ્થાનપ્રતિમા કહી છે.

સ્થાનાંગસૂત્રના પાંચમા સ્થાનમાં, ત્રીજા ઉદ્દેશામાં સાધુ-
સાધ્વીઓને પાંચ પ્રકારનાં વસ્ત્રો રાખવાનાં કહ્યાં છે તે આ પ્રમાણે-

“કપ્પડ્ડ ણિગંધાણ વા ણિગંધીણ વા પંચવત્થાઈં ધારિત્તણ વાં પ-
રિહરેત્તં વા, તં જહા-जंगिते, भंगिते, साणंते, पोत्तिने, निरिदपट्ठे
नाम पंचमए ”

અર્થ-સાધુ સાધ્વીઓને પાંચ પ્રકારનાં વસ્ત્રો રાખવાં અને

હિરવાં કહે તે આ પ્રકારે-૧ જંગિક-કંબલાદિ વસ્ત્ર ૨ ભાં-
ક-અતસીમય વસ્ત્ર ૩ સાનક-સણતું વસ્ત્ર ૪ પોતક-સૂતરતું
૫ વૃક્ષની છાલતું બનેલું વસ્ત્ર.

અંગસૂત્રોમાં આવા આવા વિધાનાત્મક અનેક ઉલ્લેખો વિદ્યમાન
આચારાંગ નામના પ્રથમ અંગસૂત્રમાં તો આખું 'વસ્ત્રપણા'
મતું અધ્યયન રચવામાં આવ્યું છે. આવા અનેક ઉલ્લેખો વિદ્ય-
માન છતાં જ્યારે બેચરદાસના કેળવામાં તે નથી આવતા અને
કહેવા તૈયાર થાય છે કે 'અંગસૂત્રોમાં માત્ર બેજ ઉપકર-
ણ' વિધાન કરવામાં આવ્યું છે,' તો શું આ તેની અસત્ય-
યતાને આભારી નથી?

એ તો શાસ્ત્રકારો પણ પોકારી પોકારીને કહે છે કે સધળાં
પુણ્યોને એટલાજ માટે કરવાનાં છે કે પોતાના આત્મા ઉપર
હીં ગર્વેલા કર્મરૂપ કીચકને દૂર કરી આત્માને અમલ (નિર્મલ)
નાવી પોતાને રહેવા માટે યોગ્ય એવા શ્રોક્ષસ્થાને પહોંચવું
વસ્ત્ર પાત્ર તો શું પણ ચારિત્રની પાલના કે શરીરની રક્ષા
જી ખાસ શ્રોક્ષની પ્રાપ્તિ માટેજ છે પણ આશ્વેપની ધુનમાં ચ-
લા અને ગમે તે પ્રકારે 'જૈનસાહિત્ય' ને વિકારી તરીકે આ-
ભાવવામાંજ ઉત્તતિ માનનાર બેચરદાસ કોઈ પણ શાસ્ત્રના
અર્થને સમજવાની પરવા કર્યા વિના જેમ મનમાં આવે તેમ
કહેવા અને લખવામાંજ પડેલાઈ મનાવવા બહાર પડેલા છે.
આવા આદમી ગમે તેવા ગર્વગેહી ગૌબડાવે એમાં આશ્ચર્ય પા-
તી જેવું કશુંજ નથી. વર્તમાન સાહુસમુદાય ઉપર, શાસ્ત્રવિદિત
માત્રાની પૂજા ઉપર, સુશ્રવક આ વિકા સમુદાય તરફથી થતી
ગુરુઓની સેવા ઉપર, મહાત્માઓના વૈરાગ્યપોષક સદુપદેશ
ને કોઈક ભવ્યાત્માઓ તરફથી કરાતા સંસારત્યાગની ઉપર,

પરોક્ષમાં કહેવે તે આ પ્રકારે-૧ જનિત-કલ્પલાદિ વસ્તુ ૨ બાં-
 શિત-આગમીમય વસ્તુ ૩ આનન્દ ચાલુત્વ વસ્તુ ૪ પાતક-પુણ્યત્વ
 વસ્તુ ૫ વૃદ્ધાની છાતિત્વ અનેક વસ્તુ.

જ્યંતિમુદ્રામાં આવા આવા વિદ્યાનાન્તઃ જ્યનેત્ ઉદ્ભવો વિદ્યમાન
 છે. આવાજેન નામના પ્રથમ જ્યંતિમુદ્રામાં તેા આજુ 'વસ્તુવદ્' નામનું
 અવયવન દેખવામાં આવ્યું છે. આવા જ્યનેત્ ઉદ્ભવો વિદ્ય-
 માન છતાં અત્યાદે ધી રાજામાં તે નથી આવતા જ્યને
 વસ્તુવદ્

દેવદંડની શ્રીસંધો તરફથી થતી મુરત્તા તરફ અને મંદિરો તેમજ
 થઈરશા માટે પૂજ્ય મુનિવરો અને શ્રીસંધો તરફથી થતા મુપ્ર-
 ૧ તરફ તે નામચીન બેચરદાસે પારવિનાના પ્રદારો કર્યા
 સંબંધમાં હું દુઃખમાં પ્રથમ શાસ્ત્રાનુચારિણી દિત્તર
 લાભણા કરી મેળો, કારણકે એના સમાધાનમાં જે બિજા
 લિજ્જ લખવામાં આવે તેા પ્રસ્તુત પુસ્તકના પ્રમાણમાં અસાધાર-
 ની વધારો થઈ જાય અને એનું મમાલોગ્યનનું કાર્ય તેા અધુરું અને
 અધ ' રહે માટે એ બાબતમાં તેા અંદાજથીજ સંતોષ માની
 ક્ષેપમાં સ્પષ્ટરૂપે દેખાડે આવતી અમાનુષી વૃત્તિ
 જે પછીથી આપણે બેચરદાસે કદપિલા ચાર મુદા અને
 દોઢસોથી પણ આધિક પેજમાં કરેલી વાગરણા ઉપર
 ૧ વિચાર કરીશું અને અનન્યનું ઉન્નતીકરણ કરવા સાથે શા-
 સ્ત્રાધારિણી સત્યનું પ્રકાશન કરીશું.

‘કોઈમ કેવલજ્ઞાની થયા પછી પરમાં શુદ્ધસ્થિતા વેચે રહેક
 હોળા’ કે પ્રભો! એ જે તે કાળમાં વિચરતા તીર્થકરભગવાનને પુણ્ય
 ઉપરના આદ્યપુત્ર કેવલજ્ઞાની મહામતી ક્યારે થશે??

કરેલો છે. આ ઉલ્લેખ દુર્ભાપુત્ર ચરિત્રમાં તેના કલ્પિત
 અપ્રેક્ષ્યવૃત્તિને આ ઉલ્લેખ દુર્ભાપુત્ર ચરિત્રમાં તેના કલ્પિત

અપ્રેક્ષ્યવૃત્તિને આ ઉલ્લેખ દુર્ભાપુત્ર ચરિત્રમાં તેના કલ્પિત

અપ્રેક્ષ્યવૃત્તિને આ ઉલ્લેખ દુર્ભાપુત્ર ચરિત્રમાં તેના કલ્પિત

અપ્રેક્ષ્યવૃત્તિને આ ઉલ્લેખ દુર્ભાપુત્ર ચરિત્રમાં તેના કલ્પિત

અપ્રેક્ષ્યવૃત્તિને આ ઉલ્લેખ દુર્ભાપુત્ર ચરિત્રમાં તેના કલ્પિત

દ્રવ્યસિંગને અંગીકાર કરે, એટલે હું આપનો નિષ્કમળ મહિમા કરું. તે પછી ભરતચક્રવર્તિએ પંચમુદ્રિક લેવા કર્યો અને દેવતાએ રજોહરણ, પાત્ર વિગેરે ઉપકરણ લાવીને હાજર કર્યા, એટલે ભરતચક્રવર્તિએ હસાદગર રાજાઓની સાથે પ્રમળ્યા અંગીકાર કરી ત્યાર બાદ શકુંદ્રથી પૂજિત ભગવાન ભરતચક્રી એક લાખ પૂર્વ વરસ જેટલો કાલ કેવલજ્ઞાની પર્યાયનું પાલન કરીને નિર્વાણપદને પામ્યા.

વિચારક વાચક મહાશયો સમજી ચૂક્યા હશે કે શકું નામના મુરપતિએ, જેમ કેવલજ્ઞાન પામેલા ભગવાન ઋષભદેવસ્વામીના પુત્રરાત્રી શ્રી ભરતચક્રવર્તિને કેવલજ્ઞાન થયા પછી પણ વ્યવહારનયના સમર્થનની ખાતર દ્રવ્યવેપ સ્વીકાર કરવાની વિનંતિ કરી અને કેવલજ્ઞાની ભરતચક્રીએ લેવા કરી રજોહરણ, પાત્ર વિગેરેનો સ્વીકાર કર્યો તથા પ્રમળ્યા અંગીકાર કરી, તેવીજ રીતિએ કૂર્માપુત્રના સંબંધમાં તે સમયમાં વર્તમાન તીર્થંપતિના શ્રીમુખે કેવલજ્ઞાન થયાની બીના સાંભળી અને મૂલુસ્થના વેપમાં છે, એમ સાંભળીને ભાવચારિત્રી છતાં પણ દ્રવ્યવેપના સમર્થનની

તેમ જાણએ પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પુછ્યો હોય. એમાં

શી ? આવાં આવાં ઉત્તમ આખ્યાનો ઉપરથી

અવબોધને અવગણીને અવનતિનો પંથ પક-

આ દુર્લભ-બહુલસંસારી તરીકે ઓળખ-

છીએ. આ સ્થાને મને નીચેનું

આવે છે અને તેને આ સ્થાને

કરું છું:-

વિશેષજ્ઞઃ ।

રજયતિ ॥ ૧ ॥”

મુખે કરીને થાય

તુગદનોંદિ વિભૂતિયં મે સરીરગં તિ ન સદાવમુંદરં, एवं चिन्तनस्य
 अपुवकरणज्ज्ञाणमुवद्विभस्स केवल्यनानं समुप्पणं ति सको देवराय
 आगओ भणति—दवलिगं पडिवज्जह, जाहं निखलमणमाहिमं करेमि
 ततो तेण पंचमुद्विओ लोओ कओ, देवयाए रओहरणगडिगाहमादि
 ववगरणमुवणीअं, दहं हि रायसहस्सेहि समं पवइओ....सकेण वंदिओ,
 ताहे भगवं पुवसयसहस्सं केवलपरियारं पाउणिता परिणिच्चुहो ।”

અર્થાત્—ઋષભદેવ ભગવાનનું નિર્વાણ થયા પછી આયતન
 -મંદિર કરાવીને ભરતચક્રવર્તિ અયોધ્યામાં આવ્યા, કાળે કરીને
 શાક આઠો થયો એટલે પાછા ફરીથી ભોગો ભોગવવાને પ્રવર્ત-
 માન થયા, એ પ્રભાણે ભોગોને ભોગવતાં ભોગવતાં પાંચલાખ
 પૂર્વ જેટલો કાલ વ્યતીત થયો. ત્યારબાદ કોઈ એક દિવસે સર્વ
 અલંકારોથી વિભૂષિત થઈને પોતાના આરિસાભુવનમાં આવ્યા
 કે, જે ભુવનમાં સર્વાંગસંપૂર્ણ પુરુષ રૂપાય છે, તેમાં પોતાનું
 નિરીક્ષણ કરતા ભરતચક્રવર્તિની મુદ્રિકા-વીંદી નીચે પડી, પરંતુ
 તેઓએ જાણી નહિ. હવે જોતાં જોતાં પોતાની આંગળી ઉપર
 દિ પડી અને શોભાવિનાની રૂપવામાં આવી, તેથી પોતાના
 હાથ ઉપર રહેલા કાને ઉતાર્યું, એમ ક્રમપૂર્વક એક એક અલંકાર
 રને ઉતારતાં ઉતારતાં અન્તમાં સર્વ આભરણો પોતાના અંગ
 ઉપરથી ઉતારી નાખ્યાં, એટલે પોતાના શરીરને પદ્મવિનાના પદ્મ-
 સરોવરની માફક અશોભતું જોઈને સંવેગ-વેરાન્ય પામ્યા અને
 વિચાર કરવા લાગ્યા કે-મારું શરીર સ્વભાવથી મુંદર નથી પણ
 આગનુક-અન્ય પદાર્થોથીજ આભૂષિત-વિભૂષિત-શોભતું હતું.
 આ પ્રકારની વેરાન્યવર્ધક વિચારશ્રેણિમાં આરૂઢ થયાથી પરિભ્રામે
 અપૂર્વકરુણ્યાનમાં ઉપસ્થિત થયાથી કેવલજ્ઞાન ઉપપન્ન થયું.
 એટલે શક દન્દ્ર-દેવતાઓનો સ્વામી આવ્યો અને કહે છે કે-આપ

દ્રવ્યસિંગને આંગીકાર કરે, એટલે હું આપનો નિષ્કમળ મદિમા
કરું. તે પછી બરતચકવર્તિએ પંચમુદ્રિત લેખ કર્યો અને દેવનાગે
દેવોદરજી, પાત્ર વિગેરે ઉપદ્રવજી સારીને દાખર કર્યા, એટલે બરત-
ચકવર્તિએ દસદવર રાજગાની આધે પ્રમજ્યા આંગીકાર કરી.
ત્યાર બાદ શકુંદ્રથી પ્રવિત્ત બગવાત બરતચકી એક લાખ
પૂર્વ વરસ લેટલો દાલ કેવલજાની પર્વાયન પાસન કરીને નિવા-
ન પડને પામ્યા.

વિચારક વાચક મદારાથો સમજી ચુક્યા હશે કે શક નામના
શુરપતિએ, એમ કેવલજાન પામેલા બગવાત ક્ષપબરવસ્વામીના
પુત્રરાત્રીથી બરતચકવર્તિને કેવલજાન ધયા પછી પણ વ્યવહાર-
રૂપના સમર્થનની ખાતર દ્રવ્યવેપ સ્વીકાર કરવાની વિનંતિ
કરી અને કેવલજાની બરતચકીએ લેખ કરી રજોદરજી, પાત્ર
વિગેરેનો સ્વીકાર કર્યો તથા પ્રમજ્યા આંગીકાર કરી, તેવીજ
રીતિએ કૂર્માપુત્રના સંબંધમાં તે સમયમાં વર્તમાન તીર્થપતિના
શ્રીશુભે કેવલજાન ધયાની બીના સાંભળી અને ચુલ્લસ્થના વેપમાં
છે, એમ સાંભળીને ભાવચારિત્રી છતાં પણ દ્રવ્યવેપના સમર્થનની
ખાતર ઉદમહારાજએ પ્રશ્નને એવો પ્રશ્ન પુછ્યો હોય. એમાં
વળી કૃદ્ધપનાએ શી ? આવાં આવાં ઉત્તમ આખ્યાનો ઉપરથી
મળી શકતા ઉત્તમ અવગોચરને અવગણીને અવનતિનો પંથ પક-
ડનાર પામરને પરમર્ષિઓ દુર્ભવ્ય-બદ્ધલસ-સારી તરીકે ઓળ-
ખાવે છે અને આપણે ઓળખીએ છીએ. આ સ્થાને મને નીચેનું
સુંદર ભાવનાદી પદ સ્મૃતિમાં આવે છે અને તેને આ સ્થાને
જરૂરી સમજી વાંચકોની સમક્ષ રજુ કરું છું:—

ॐ अक्षः सुखमारोग्यः, सुखतरमाराध्यते विशेषतः ।

ज्ञानलवदुर्विदग्धं, ब्रह्माऽपि तं नरं नं रजयति ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્—અક્ષાન-અનલિજ્ઞની આરાધના શુભે કરીને થાય

દુનનનેદિં વિભૂતિને મે શરીરો નિ ન મદાનમુરે, પરે નિગ્ગનનમ્મ
 અનુદદાનમ્મગ્ગમુરદ્ધિમમ્મ કેવજનાળે મમ્મગ્ગાળે નિ મમ્મો દેવાગા
 મમ્મમ્મો મમ્મગ્ગિ-દમ્મવિગ્ગે પદિવજ્જદ, જાદે નિરગમગમ્મદિમે કરેમિ,
 મમ્મો તેમ દેવમુદ્ધિમ્મો મ્મોમ્મો કમ્મો, દેવાગ્ગ દમ્મોદદ્ધણાદિગ્ગદ્ધમાદિ
 જ્જમગ્ગમ્મગ્ગાળે, દ. દિ રામમદ્ધમેદિ મમ્મ પદ્ધમ્મો.... મમ્મેગ્ગ વેદિમ્મો,
 જાદે મમ્મને પુષ્પમ્મમદ્ધમ્મં કેવમ્મિવમિયામી પાઠગિત્તા પરિણિચ્છુદો ।”

અર્થાત્—જ્ઞાનભરેલ ભગવાનનું નિર્વાણ થયા પછી આયનન
 -મંદિર કરાવીને ભરતચક્રવર્તિ અયોધ્યામાં આવ્યા, કાળે કરીને
 શાક ખાઈ થયે એટલે પાછા ફરીથી ભોગે ભોગવવાને પ્રવર્ત-
 માન થયા, એ પ્રમાણે ભોગેને ભોગવતાં ભોગવતાં પાંચસાપ્ત
 પૂર્વ લેટસે કાલ વ્યતીત થયે. ત્યારબાદ કોઈ એક દિવસે સર્વ
 અક્ષંકારાથી વિભૂષિત થઈને પાતાના આરિસાબુવનમાં આવ્યા
 કે, જે બુવનમાં સર્વાંગસંપૂર્ણ પુરૂષ રખાય છે, તેમાં પાતાનું
 નિરીક્ષણ કરતા ભરતચક્રવર્તિની મુદ્રિકા-વીંદી નીચે પડી, પરન્તુ
 તેઓએ જાણી નહિ. હવે જોતાં જોતાં પાતાની આંગળી ઉપર
 દૃષ્ટિ પડી અને શોભાવિનાની રખવામાં આવી, તેથી પાતાના
 હાથ ઉપર રહેલા કડાને ઉતાર્યું, એમ ક્રમપૂર્વક એક એક અક્ષંકા-
 રને ઉતારતાં ઉતારતાં અન્તમાં સર્વ આભરણો પાતાના અંગ
 ઉપરથી ઉતારી નાખ્યાં, એટલે પાતાના શરીરને પદ્મવિનાના પદ્મ-
 સરોવરની માફક અશોભતું જોઈને સંવેન-વેરામ્ય પામ્યા અને
 વિચાર કરવા લાખ્યા કે-મારું શરીર સ્વભાવથી મુંદર નથી પણ
 આગન્તુક-અન્ય પદાર્થોથીજ આભૂષિત-વિભૂષિત-શોભતું હતું.
 આ પ્રકારની વેરામ્યવર્ધક વિચારશ્રેણિમાં આરૂઠ થયાથી પરિણામે
 અપૂર્વકરુણ્યાનમાં ઉપરિચિત થવાથી કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.
 એટલે શક ઈન્દ્ર-દેવતાઓનો સ્વામી આવ્યો અને કહે છે કે-આપ

દ્રવ્યસિંગને અંગીકાર કરે, એટલે હું આપનો નિષ્કમળ મહિમા કરું. તે પછી ભરતચક્રવર્તિએ પંચમુષ્ટિ લેાય કર્યો અને દેવતાએ રજોહરણ, પાત્ર વિગેરે ઉપકરણ લાવીને દ્વારે કર્યા, એટલે ભરતચક્રવર્તિએ દસહજાર રાત્રીઓની સાથે પ્રમળ્યા અંગીકાર કરી. ત્યાર બાદ શકેદંદ્રથી પૂજિત ભગવાન ભરતચક્રી એક લાખ પૂર્વ વરસ જેટલો કાલ કેવલજ્ઞાની પર્યાયનું પાલન કરીને નિર્વાણપદને પામ્યા.

વિચારક વાચક મહારાષો સમજ ચૂક્યા હશે કે શક નામના મુરપતિએ, જેમ કેવલજ્ઞાન પામેલા ભગવાન ઋષભદેવસ્વામીના પુત્રરત્ન શ્રી ભરતચક્રવર્તિને કેવલજ્ઞાન થયા પછી પણ વ્યવહારનયના સમર્થનની ખાતર દ્રવ્યવેષ સ્વીકાર કરવાની વિનંતિ કરી અને કેવલજ્ઞાની ભરતચક્રીએ લેાય કરી રજોહરણ, પાત્ર વિગેરેનો સ્વીકાર કર્યો તથા પ્રમળ્યા અંગીકાર કરી, તેવીજ રીતિએ કુર્માપુત્રના સંબંધમાં તે સમયમાં વર્તમાન તીર્થપતિના શ્રીમુખે કેવલજ્ઞાન થયાની બીના સાંભળી અને ચૂલસ્થના વેપમાં છે, એમ સાંભળીને ભાવચારિત્રી છતાં પણ દ્રવ્યવેષના સમર્થનની ખાતર ઇંદ્રમહારાજાએ પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પુછ્યો હોય. એમાં વળી કુકલ્પનાએ શી ? આવાં આવાં ઉત્તમ આખ્યાનો ઉપરથી મળી શકતા ઉત્તમ અવબોધને અવગણીને અવનતિનો પંથ પકડનાર પામરને પરમર્ષિઓ દુર્ભવ્ય-બહુલસંસારી તરીકે ઓળખાવે છે અને આપણે ઓળખીએ છીએ. આ સ્થાને મને નીચેનું સુંદર ભાવવાહી પદ સ્મૃતિમાં આવે છે અને તેને આ સ્થાને જરૂરી સમજ વાંચકોની સમક્ષ રજુ કરું છું:—

“ અન્નઃ સુખમારોઘ્યઃ, સુખતરમારોઘ્યતે વિદોષજ્ઞઃ ।

જ્ઞાનલવંદુર્વિદગ્ધં, વ્રહ્માઽપિ તં નરં નં રજયતિ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત—અજ્ઞાન-અનલિજ્ઞની આરાધના મુખે કરીને થાય

છે-અલગુને સરલતાથી સમજાવી શકાય છે અને વિશેષજ્ઞ-જ્ઞાન
કાર-શાળાને અત્યંત સરલતાથી આરાધી-સમજાવી શકાય છે
પરંતુ જ્ઞાનના લવથી દુર્વિદ્ય-દોષગ્રસ્તા પાંડિત્યાભિમાની
બનેલા માણસને બ્રહ્મા પણ રાજ ન કરી શકે-સમજાવી ન શકે.

આ બધા ઉલ્લેખોનો આશય એ છે કે સાધનની શુદ્ધિથી
સાધ્યની સિદ્ધિ થઈ શકે છે. સાધક ચાહે તેવો મજબુત હોય
પરંતુ તેને સાધન વિના નથીજ ચાલી શકતું. સાધકની સાધ્ય-
સિદ્ધિ શુદ્ધ સાધનના ઉપરજ અવલંબી રહેલી છે. જેટલી મજ-
બુતાઈ સાધકમાં હોય, તેટલીજ બધે તેથી પણ અધિક મજબુ-
તાઈ સાધનમાં હોવી જોઈએ અને તેમ હોય તોજ સાધ્યની સિદ્ધિ
થઈ શકે, અન્યથા કદીજ ન થઈ શકે. સાધન તો એવુંજ શોધવું
જોઈએ કે સાધક કે પછી સાધન તો અગત્ય અગત્ય રહે, એટ-
લાજ માટે આપણા પરમર્ષિઓએ કહ્યું કે 'જ્ઞાનક્રિયામ્યાં મોક્ષઃ'
આ આદર્શને અગ્રપણે વળગી રહેનારો અને તેનો ઉચિત
રીતિએ અમલ કરનારો અવશ્ય આત્માનું એક સાધી શકે છે.
આ આદર્શને અમલમાં રાખવાની ખાતર એટલે સાધનની શુદ્ધતાને
જાળજી રાખવા માટે-સાધનોને સ્પષ્ટ રીતિએ સમજાવવાને માટે
ઉપકારી પૂર્વાચાર્યોએ પણ અનેક પ્રયત્નો કર્યા છે-અનેક મંથાની
રચના કરી છે. સાધનોની શુદ્ધિ સાચવી રાખવા માટે મહત્ત્વપૂર્ણ
મંથન કરનાર તે મહર્ષિઓ ઉપર આદેષો કરવાનો દરિદ્રો રાખ-
નાર અને તેમ કરીને સમસ્ત 'જૈનસાહિત્ય' ઉપર 'વિકારી-
પણાની' છાપ મારવાની ખાતર મરજી આવે તેવાં મોટાકા લક્ષણો
ખાંધનાર અને જૈનસમાજ જેવી વસ્તુસ્થિતિને સમજનારી,
અપ્રુદ મદ્દાબજવાળી અને ધર્મની ખાતર પોતાના પ્યારામાં
પ્યારા પ્રાણોને પણ પાંધરનારી તેમજ દેવોમાં અરિદુન્તાને, ગુરુ
ઓમાં નિર્મલ-પાંચ મહાત્મનધારીને અને અરિદુન્તાદેવે તેમજ
તેમના માર્ગમાં વિચરતા મુનિવરોએ કહેલાજ ધર્મની ઉપાસ

જૈનસમાજને ભરમાવવાની આશા રાખનાર, અને એવી આ
આશાનો ઉપારાદ સાચી જૈનપ્રજાને ભરમાવી શકે તેમ નથી,
એવી અને તો સંપૂર્ણ આશા છે. ખસ હવે આપણે પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે
બેચરદાસના અસત્ય મુદ્દાઓનું ઉન્મૂલન અને શાસ્ત્રાધારોથી
શાસ્ત્રાનુસારી સત્યનું પ્રકાશન કરવા માટે પ્રવૃત્ત થઈએ.

બેચરદાસે બૃહિકા ચિતર્યા પછી દોઢસોથી અધિક પૃષ્ઠમાં ચાર
મુદ્દાઓ ચીતર્યા છે, તેમાં પ્રથમ મુદ્દો 'ચેતાંબર દિગંબર વાદ' આ
નામનો છે અને તેમાં દિગંબરો અને દિગંબરોના આચાર્યોની
સાથે ચેતાંબરો, ચેતાંબરોના આચાર્યપ્રવરો ઉપર આક્ષેપો
કરવા સાથે ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નોની મરકરી
વિગેરેનો સમાવેશ કર્યો છે.

બીજો મુદ્દો 'ચૈત્યવાદ' નામનો છે તેમાં ચૈત્યશબ્દનું બીન-
જરૂરી પીંજણ, મૂર્તિપૂજા વિગેરે ઉપર મનમાનતા પ્રહારો, આ-
ચાર્ય હરિભદ્રસૂરિય જેવાને શબ્દશાસ્ત્રના વિરોધિ
શ્રી અભયદેવસૂરિય અને આચાર્યશ્રી મદન
જેવાને શબ્દશાસ્ત્રના વિરોધક વિગેરે વિગેરે જેમ કાંઈ ત-
વામાં આવ્યું છે.

ત્રીજો મુદ્દો 'દેવદ્રવ્યવાદ' નો છે તેમાં મૂર્તિવાદ અને મૂર્તિ-
પૂજાનું ઉત્થાપન, દેવદ્રવ્ય શાસ્ત્રવિરોધિ છે, હરિભદ્રસૂરિય મ-
હારાજ ઉપર આરોપની આગાહી, કુંવરજીભાઈના નિબંધ ઉપર
ધમપછાડા અને વચમાં જૈનકથાનુયોગની મરકરી વિગેરેનો સમા-
વેશ કરવામાં આવ્યો છે.

ચોથો મુદ્દો 'આગમ-વાચનવાદ' નામનો રાખવામાં આવ્યો

૧૦ એમાં સાધુઓ ઉપર સ્વાધિપણનો આરોપ, શાસ્ત્રોની ગાથાઓના કપોલકલિપત અર્થો અને આગમો વાંગ્મવાની મનાઈ કરનારા બધાએ આચાર્યો ઉપર જિનાસાના વિરાધિપણનો આરોપ મૂકી, ૨

૩. જોર અને સર્વશાસ્ત્રના જાણકાર તરીકે કરવા સાથે ક્રિપ્તસંદારના એક પત્રમાં જૈનસમાજને ગાંધીના શરૂ જવાનું આવી છે. ૧૧૧

પરે એવું છે, ખાટે વાથડો આદિપ્રાણીજ મનોવ માને
 હું હિંમતુ હું.

અંશરૂપાના દરેવા પ્રમાણે શ્રેયાંશરૂપાનાં શાસ્ત્રો . .
 મુકુતમાર અને ડોગીઓ ખાટેજ વસ્ત્રોનું વિધાન હરે કે એમ ન .
 હિન્દુ તે શાસ્ત્રો સાધુમારને ખાટે વસ્ત્રોનું વિધાન હરે છે. શ્રેયા-
 અંશરૂપાનાં શાસ્ત્રો એ નમજા, મુકુતમાર અને ડોગીઓ ખાટેજ વસ્ત્રોનું
 વિધાન કરતાં દોત તે આદિપ્રાણી અંગમુત્રોમાં કેવળજ્ઞાનીઓના
 સમ્યક્ધર્મમાં પણ વસ્ત્રોના ઉદ્દેશો ન દોત, પરન્તુ રૂપજે રૂપજે
 તેવા ઉદ્દેશો દૃષ્ટિગ્રાસ્યર ધાય છે. તેમાંનો નમુના હાખલ એકજ
 ઉદ્દેશ નીચે મુજવામાં આવે છે. ધીબગવતીજના સાતમા શાલકના
 સાતમા ઉદ્દેશમાં એવો ઉદ્દેશ છે કે:—

“ સંયુદસ્સ ણં મંતે ! અણગારસ્સ આવત્તં ગચ્છમાણસ્સ જાવ
 આવત્તં ત્તયદ્દમાણસ આવત્તં વત્થં પહિમાહં કંવમ્ ૫.
 ણસ્સ વા નિવિત્થવમાણસ્સ વા તસ્સ ણં મંતે ! કિં ૨.
 રિયા કજ્જઈ સંપરાઈયા કિરિયા કજ્જઈ ? ગોયમા ! સંયુદ . . .
 ગારસ્સ જાવ તસ્સ ણં રિયાવહિયા કિરિયા કજ્જઈ ણો
 કિરિયા કજ્જઈ ત્તિ । ”

અર્થાત્—હે ભગવન્ ! ઉપયોગપૂર્વક ચાલતા, ઉપયોગપૂર્વક
 બેસતાં, ઉપયોગપૂર્વક વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ અને પાદચોળન લેતાં
 અને મૂકતાં કેવળજ્ઞાની મુનિને ધરિયાપથિકિ ક્રિયા લાગે વા
 સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે ? ઉત્તરમાં ભગવાન્ મહાવીરરૂપામીજ
 હહે છે કે-હે જાતમ ! તેવા પ્રકારના કેવળજ્ઞાની અણગારને ધરિયા-
 પથિકિ ક્રિયા લાગે પણ સાંપરાયિકિ ક્રિયા ન લાગે.

આ ઉપરથી સમજી શકાય તેમ છે કે સાક્ષાત્ કેવળજ્ઞાનીઓ

પણ વસ્ત્ર પાત્ર વિગેરે મુલ્યમની રક્ષા માટે રાખના હતા. જિનક-
દિપઓના આઠ બેડ છે, તેમાં ગયત્રાથી પ્રથમ બેડમાં આવતા એકસે
ઉંચામાં ઉંચા પણ જિનકદિપી મુનિ રત્નેદરણ અને મુખવચ્ચિકા
આ બે ઉપકરણો તો અવરથ રાખે એવું વિધાન છે. તે ત્રિવાયના
ત્રણ બેડોમાં રત્નેદરણ અને મુખવચ્ચિકા સાથે એક બે અને ત્રણ
એવા ક્રમ પ્રમાણે વસ્ત્ર રાખવાનું વિધાન છે અને બાકીના ચાર
બેડમાં આવતા જિનકદિપ મુનિવરો માટે વસ્ત્રો અને પાત્રો ઉભય
રાખવાનું વિધાન છે, આ સમગ્રી બીના આગળ ચાલતાં તદ્દન
સ્પષ્ટ થઈ જશે.

વસ્તુસ્થિતિ આ છતાં પણ કોઈપણ ચેતામ્બરશાસ્ત્ર એમ
નથી કહેવું કે વસ્ત્રવિનાનામાં ચારિત્ર નજ દોષ યા તેને કેવળ-
જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ નજ થાય, કારણકે જે શાસ્ત્રો મુદ્ધસ્થાવાસમાં મુદ્ધ-
સ્થના વેપમાં રહેલા પણ ઉત્તમ ભાવનાઓથીએ વિરાગતા ઉત્તમ
આત્માઓને ભાવચારિત્રની કે કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ થવામાં હ-
રગીજ વાંધો નથી ઉઠાવતાં, તે શાસ્ત્રો નમાવસ્થામાં રહેલા વિ-
શુદ્ધ આત્માને ભાવચારિત્રની કે કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિમાં વાંધો
ઉઠાવેજ શાનાં? પરંતુ તે શાસ્ત્રો એ બાબતને તો તદ્દન સ્પષ્ટ
પણે કહે છે કે મુનિવેપવિના ચારિત્રી કે કેવળજ્ઞાની બનવા
રાજમાર્ગ નથીજ. એ તો કોઈ વિરલાભ સંસારમાં રહેવા
પૂર્વે કરેલી આરાધનાના બળે અને ઉત્તમ ધ્યાનથી મુનિ-
વિના પણ ચારિત્ર યા કેવળજ્ઞાનને ઉપાર્જિ શકે છે, તે છતાં
તે ભાવચારિત્રી યા કેવળજ્ઞાની વાંદન યા પૂજનને યોગ્ય તો
જ અને કે બ્યારે તેઓ મુનિવેપનો સ્વીકાર કરે અને એવ
ભાવચારિત્રીઓએ અને કેવળજ્ઞાનીઓએ એ રાજમાર્ગને
નથી કર્યો પણ તે મુનિવેપનો સ્વીકારજ કર્યો છે. એ વાત
બીતી બ્યાં બ્યાં એવા પ્રસંગો બન્યા છે તે દરેક પ્રસંગો

પાને તૈયાર છે. એક બે બનાવે તો આપણે આ પુસ્તકમાં પણ
 લેઈ ગયા હીએ એટલે એ સંબંધમાં અત્રે કંઈપણ કહેવાની જરૂર
 રહેતી નથી અને વાત પણ સાચી છે કે એવા અમુક બનાવોની
 ખાતર રાજમાર્ગનો લોપ કરવામાં આવે, એટલે સાધનોનો નાશ
 યા સાધનોની અવગણના કરવામાં આવે તો વ્યવસ્થાનો લોપ થવા
 સાથે આત્માઓના ઉદ્ધારનો માર્ગજ નષ્ટપ્રાય થઈ જાય અને
 એ બનાવ ક્રીસર્વજ્ઞના શાસનમાં તો નજ બની શકે.

આ ઉદ્દેશ ઉપરથી બેચરદાસ અને બેચરદાસના અનુયાયીઓ
 એમ સમજાવવાની કોશિશ કરશે કે ‘જોયાં ચેતામ્બરોનાં શાસ્ત્રો !
 મુનિવેદવિનાના ભાવસાધુઓને અને કેવળજ્ઞાનીઓને પણ વ-
 ન્દન નમસ્કારને અગ્રાધ્ય જણાવે છે અને તેઓને પણ ત્યારેજ
 વંદન નમસ્કારને યોગ્ય જણાવે છે કે જ્યારે સાધુલિંગનો સ્વીકાર
 કરે !’ પણ તેમ કહેનારાઓને તો જેના મુખતોડ જવાબ આપી
 શકે એમ છે કે ‘જો એ વ્યવસ્થા શાસ્ત્રોમાં ન હોત તો ક્યારનાએ
 તમારા જેવા સ્વકપોલકલિપત રચના કરનારાઓ ભાવચારિત્રી-
 ભાવસાધુઓ બનીને બેઠા હોત !! અને કેવળજ્ઞાની તરીકે આજ-
 ખાવવાનો અને કહેવરાવવાનો આડંબર કરવા ચુક્યા ન હોત !!!
 આજે તમને મુશ્કેલીજ એ પડે છે કે જેનશાસનમાં તો શાસ્ત્રોની
 અને ગુરુઓની આજ્ઞાને અનુસરીનેજ ચાલવું પડે તેમ છે. આ વાત
 તમારા જેવા સ્વેચ્છાચારીઓને નથી પાલવતી, એનાજ આ બધે
 ઉધમાત છે એ અમે સારી રીતિએ સમજાવે છીએ, માટે ‘ખાં
 શકો અને દુનિયામાં ખેલો.’ આવા મુખતોડ જવાબની આગ
 બેચરદાસ અને બેચરદાસના ભાઈબંધોને મનમાં મનમાં બળ
 અને જળવું પડશે, માટે અમારે કંઈપણ કહેવા જેવું રહેવું નથી

બેચરદાસને જ્ઞાન અજ્ઞાનરૂપે કેવું પરિભ્રમ્યું છે તે જણા
 વાની આ સ્થાને ખાસ જરૂર છે, કે ખુદ હરિભદ્રચરિત્ર મહ

અર્થબનારાગસમયજુવાળા અને નાપૂર્ણિને ત્યારે પ્રતિમા
અંગીકાર કરવાનું જણાવે છે ત્યારે તેઓશ્રીના વચનનેજ નહિ
સમજતાં આ બેચરદાર જણાવે છે કે શ્રી હરિભદ્રસચ્ચિત્ર સંબોધ-
પ્રકરણમાં પ્રતિમાથી લાજનારને પાસાથા કહે છે, એટલે શ્રીહરિ-
ભદ્રસચ્ચિત્રના સમયમાં સાધુઓ પ્રતિમાવદન કરતા હતા' પણ આ
તેઓની માન્યતા સુવચ્ચોથી વિરુદ્ધ છે, એટલુંજ નહિ પણ આ
શ્રીહરિભદ્રસચ્ચિત્ર મહારાજના વચનથી પણ વિરુદ્ધ છે તે વાત
આગળ દર્શાવવામાં આવના પંચાશકના પાઠથી સ્પષ્ટ થશે, પણ
પ્રસ્તુતમાં પ્રતિમાશબ્દથી કયોતસર્ગ અને અભિપ્રદ અર્થ લેવાતો
છે તે તેઓએ ખરેખર ધ્યાનમાં રાખવાનું છે. જો તેમ હોત
તો આવકની પાંચમી પ્રતિમાને પ્રતિમાપ્રતિમા કેમ જણાવી અને
તેજ સંબોધપ્રકરણમાં મત અને પ્રતિમા નામના બે ભેદો નિયમન
કેમ બતાવ્યા છે? વળી શુદ્ધ સાધુનું ત્યાં સ્વરૂપ બતાવ્યું છે તેમા
સાધુઓની પ્રતિમા વદન કરવાની વાત પણ જણાવી નથી, માટે
બેચરદારે આવી: કપાલકલ્પનાથી વિરમવાની જરૂર છે, છતાં
બેચરદાર પોતાની 'નળજા, મુકુમાર અને રોગિણી મારેજ
યૈતામ્મરશાસ્ત્રોમાં વસ્ત્રવું વિધાન છે' આ માન્યતાના સમર્થન
માટે ભગવાન હરિભદ્રસચ્ચિત્રએ પોતાના સંબોધપ્રકરણ નામન
પ્રથમસ્થાનમાં પાસાથા આદિ પાંચ ભેદોના વર્ણન માટે લખેલ
અનેક ગાથાઓમાંથી નીચે મુકવામાં આવતી એક ગાથા લ
સમજાવે છે કે:—

“ કોવો ન કુણઈ લોયં, લક્ષ્મઈ પદિમાઈ જહ્નુમુવજેઈ ।
સોવાહણો ય દિહઈ, વંચઈ કદિયપટ્ટમકજે ॥ ”

(સંબોધ પ્રકરણ પૃ. ૧૪.)

“પોતાના સમયના કુસાધુઓનું સ્વરૂપ દર્શાવતાં શ્રી હરિભદ્ર-
સચ્ચિત્રએ ઉપલી ગાથામાં જણાવ્યું છે કે, “કલીન-દુર્ભાજ (અપવિત્ર) જેવા

આપીએ કે બેચરદાસ એવી ન એવી રીતે. અમલના ઉપા-
સક બનીને શાસ્ત્રોના પલ્લ ઉલટા અર્થો કરવા ઉજમાળ થયેલ છે.
ભગવાન દુરિભદ્રચરિત્ર પંચાશક નામના ગ્રંથમાં સાધુપ્રતિમા
પ્રકરણ નામના અધ્યક્ષ પંચાશકમાં કહે છે કે:—

“નમિઝ્જ વદમાણં, મિક્ષૂપટિમાણ લેસઓ કિંપિ ।
વોચ્છં સુત્તાપસા, મવહિયદ્ધાપે પયહરયં ॥ ૧ ॥

અર્થાત્-ભગવાન વદમાનસ્વામીને નમસ્કાર કરીને સૂત્રની
આજ્ઞાપ્રમાણે ભવ્ય યથોના દિતને અર્થે પ્રકટ અર્થવાણું લેશ-
માત્ર સાધુઓની પ્રતિમાનું સ્વરૂપ કહીશ.

“વારસ મિક્ષૂપટિમા, ઓહેણં જિનવરેહિં પણત્તા ।
મુદ્ધમાવજુયા કાયા, માસાદા જઓ મણિયં ॥ ૨ ॥

વ્યાખ્યા-દ્વાદશેતિ સંખ્યા મિષ્ટુપ્રતિમા વક્ષ્યમાણશબ્દાર્થા ।
ઓષેન-સામાન્યેન વિશેષતસ્તુ તા વહુતરાઃ સ્યુઃ વક્ષ્યમાણા-યવમધ્યા
મદ્રાદિસત્તસત્તમિકાદીનાં સદ્ભાવાન્ જિનવરૈઃ અર્હદ્ભિઃ મણ્ણતાઃ પ્રહ-
પિતાઃ કિંસ્વરૂપાસ્તાં ઇત્યાદિ શુભમાવયુતા વિશિષ્ટક્રિયાવત્પ્રજ્ઞા-
ધ્યવસાયવિશેષોપેતાઃ કાયાઃ શરીરાણિ મિષ્ટુસંવન્ધીનિ, યદ્યામિ-
ગ્રંહેત્વપિ વાચ્યેષુ શુભમાવયુતાઃ કાયા ઇત્યુક્તં તત્ કાયતસ્તયાવિષ્ણુ-
ળયોગાન્ તત્ત્વધાનાસ્તે મિસ્રવસ્તદન્યેભ્ય ઇત્યેત્સ્યાર્થસ્ય લ્યાપનાર્થમિ-
તિ, કિમાદિકાસ્તાં ઇત્યાદિ માસાદિકા આદિગ્રન્થાન્ દ્વિપામત્રિમાસા-
દિગ્રંથઃ, કુત્ત પત્તદેવમિત્યાદિ-યતો યસ્માન્ મણિનં આવશ્યકનિર્ણયતા-
મિતિ ગાયાર્થઃ ॥૨॥

આ બાર પ્રતિમા સામાન્યરીતે શ્રી જિનેશ્વરમહારાજે

પણ કહેલ છે. પ્રતિમા કેને કહેવી તે બાબતમાં મંથકાર
 રાજ જણાવે છે કે હિતભભાવવાળી કાયા તેજ પ્રતિમા
 મળવી તે કે આ જગોપર હિતભભાવવાળા અભિમદને
 પ્રતિમા કહેવી જોઈતી હતી, છતાં મંથકારમદારાએ કાયાને પ્રતિમા
 કહે જણાવી તેનું કારણ એ છે કે તે પ્રતિમામાંથી આધુમદારાજન-
 મા બીજા આધુમો કરતાં કાયાની વિશિષ્ટ શક્તિથી તેવા અભિમદ
 વારણ કરવાથી ઠીક છે. એ પ્રતિમાઓ એક માસિકી દ્વિમાસિકી
 આદિ બાર છે. આ પ્રતિમા અંગીકાર કરનારમાં કેવી યોગ્યતા
 જોઈએ તે મંથકારમદારાજ ત્રણ ગાથામાં દર્શાવે છે—

“ પદિવજ્ઞદ્વયયાઓ, સંવયણધિજુઓ મહાસત્તો ।
 પદિમાઓ ભાવિયપ્પા, સમ્યં ગુરુણા અણુણાઓ ॥ ૪ ॥

“ હ્યારુયા—પ્રતિપદ્યતેઽમ્યુપગચ્છતિ । પતા અનન્તરોક્તા । સંહ-
 નનદૃતિયુતઃ, તન્ન સંહનનં વજ્રર્પમનારાચાદેરાઘત્રયસ્યાન્યતરત્, પત-
 યુક્તો હ્યત્યન્તં પરિપસહનસમર્થો ભવતિ । ધૃતિશ્ચિત્તસ્વાસ્થ્યં, તદ્યુતથ
 રત્પરતિભ્યાં ન વાધ્યતે । મહાસત્ત્વઃ સાત્ત્વિકઃ, સહનુલોમપ્રતિલો-
 મોપસર્ગેષુ હર્ષવિપાદૌ ન ગચ્છતિ । પ્રતિમા ઉક્તનિરુક્તાઃ । ભાવિ-
 તાત્મા સદ્ભાવમાવનાભાવિતચિત્તઃ, પ્રતિમાનુષ્ઠાનેન વા ભાવિતાત્મા ।
કર્મ ભાવિતાત્મેત્યાહ—સમ્યગ્યયાગમં, અનુજ્ઞાત ઇત્યેતસ્ય ચેદં વિશે-
 પણં । તયા ગુરુણાચાર્યેણ । અનુજ્ઞાતોઽનુમતઃ ।

અર્થાત—ઉપર કહેલી બાર પ્રતિમાઓ પરિપહ સહન કર-
 વામાં સમર્થ એવાં વજ્રઋપલનારાય, ઋપલનારાય અને અર્ધ-
 નારાય આ ત્રણ સહનનમાંથી કોઈપણ સંહનનને સ્વામી હોય
 રતિ કે અરતિના પ્રસંગમાં ચિત્તની સ્વસ્થતાને સાચવી શકે
 તેવી ધૃતિવાળા, સમ્યક્ પ્રકારે મુંદર મુંદર ભાવનાઓથી અ-

પ્રતિમાના અનુગ્રાહથી જેનો આત્મા ભાવિત હોય-એ ભાવના
પાંચ પ્રકારની-તપ, શત્ત્વ, શૂન, એકત્વ અને બ્રહ્મની પુત્રનાથી
થઈ શકે છે અને અભ્યક્ષ પ્રકારે શૂનની આશા જેને મળી હોય તે
અંગીકાર કરે છે.

“ ગચ્છે ચિય નિમ્મામ્મો, જા પુત્તા દમ મંમે અસંપુજ્જા ।
જયમસ્મ તદ્દય વત્થુ. દોઈ જહણ્ણો છુપાદિગમો ॥ ૫ ॥

વોસદ્દચરાદેહો, ઝવસમ્મસહો જહેવ નિજકલ્પો ॥

વ્યાખ્યા-ગચ્છ એ સાધુસમુદાયમધ્ય એ તિષ્ઠન્ । નિર્માતઃ
પ્રતિમાકલ્પપરિકર્મણિ આદારાદિવિષયે પરિનિષ્ઠિતઃ । અય
તસ્ય ક્રિયાન શ્રુતાધિગમો ભવતીત્યાદ-યાવત્ પૂર્વાણિ । દશેનિ પ્રતી-
તં । અસંપૂર્ણાનિ કિંચિદ્નૂનાનિ । સંપૂર્ણદશપૂર્વધરો હિ અમોયવ-
નત્વાદ્દર્મદેશનયા મહ્યોપકારિત્વેન તીર્થસ્થદિકારિતાત્ પ્રતિમાદિ-
કલ્પે ન પ્રતિપદ્યતે । મયેત્ સ્યાત્ શ્રુતાધિગમ इति યોગઃ । ઉત્કૃષ્ટ-
ધાર્યં, જયન્યસ્ય વક્ષ્યમાણત્વાત્ । અય જયન્યમેવાદ-નવમસ્ય પૂર્વસ્ય
પ્રત્યાખ્યાનનામપેયસ્ય તૃતીયવસ્તુ આચારાલ્પ્યં, તદ્ભાગવિશેષં યાવ-
દિતિ વર્તતે । ભવતિ સ્યાત્ જયન્યોઽલ્પીયાન્ શ્રુતાધિગમઃ શ્રુતજ્ઞાનં
સૂત્રતોઽર્થતથ્ચ । एतच्छ्रुतविकलो हि निरतिशयज्ञानत्वात्કાલાदि न
જાનાતીતિ ॥ ૫ ॥

વ્યુત્કૃષ્ટઃ પરિકર્માભાવેન, ત્યક્તો મમત્વભાવેન, દેહઃ કાયો યે
સ તથા । દિવ્યાશુપદ્રવસોદ્ભા । યથૈવ યદ્દેવ । જિનકલ્પ
જિનકલ્પકઃ । તદ્દ્રુપસર્ગસહ इत्यर्थः । ”

અર્થાત્—તે પ્રતિભાધારી સાધુ સાધુસમુદાયમાંજ રહેનારો હોય અને આહારઆદિ વિષયક જે પ્રતિમાનું પરિકર્મ છે તેમાં પરિનિશ્ચિત હોય. હવે તે મહાત્માને વધારેમાં વધારે કંઈક ઓછું દશપૂર્વનું જ્ઞાન હોયું—જોઈએ કારણ દશપૂર્વધર મહાત્માઓનું વચન અમોઘ-સંકલ હોવાથી ધર્મદેશનાએ કરીને લબ્યજીવોના ઉપકારી તેમજ તીર્થ-શાસનની વૃદ્ધિ કરનાર હોવાથી પ્રતિભાદિ કહ્યોના સ્વીકાર ન કરે અને ઓછામાં ઓછું પ્રત્યાખ્યાનનામક નવમાપૂર્વની આચારનામની ત્રીજી વસ્તુનું એટલે નવમાપૂર્વનો અમુક ભાગવિશેષ, તેનું જ્ઞાન તો હોયુંજ જોઈએ, કારણકે એટલા શ્રુતજ્ઞાન વિનાનો જ્ઞાની અતિશયરહિત હોવાથી કાલાદિકને જાણી શકતો નથી. વળી તે પ્રતિભાધારી મહાત્મા જિનકહ્યોમુનિની માફક કેહ-શરીર ઉપરના મમતવને પણ મૂકીને દિવ્યાદિ ઉપસર્ગોને સહન કરનારા હોય.

ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજીએ પંચાશકમાં લખેલી ઉપરની ગાથાઓ ઉપરથી અને ભગવાન અભયદેવસૂરિજીએ કરેલી તેની વ્યાખ્યા ઉપરથી આપણને એ નિશ્ચય થઈ શકે છે કે લિશ્તુની બાર પ્રતિમાને તેજ મહાત્મા અંગીકાર કરી શકે કે, જે મહાત્મા વજ્રમુખભનારાય, રૂપભનારાય અને અર્ધનારાય આ પ્રથમના ત્રણ સંહનનમાંથી એક પણ સંહનનના સ્વામી હોય, ધૈર્ય-નાથ હોય કે જે ધૈર્યના પ્રતાપે રતિ યા અરતિના અવસરે પાતાના અંતરને મુશ્કિલ રાખી શકે, મહાપરાક્રમી હોય કે જે પરાક્રમના પ્રભાવે ગમે એવા અનુકૂલ કે પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગોના અનુભવ કરતાં હર્ષ યા શોકને આધીન ન બને, સાધુસમુદાયમાં પ્રિય હોય, પ્રતિમાના પરિકર્મને પૂર્ણ કરવામાં પ્રવીણ હોય, વધારેમાં વધારે અસંપૂર્ણ દિવિદ્વન દશપૂર્વના જ્ઞાનના ધારક ને અને ઓછામાં ઓછું પ્રત્યાખ્યાનનામના નવમાપૂર્વ ?

નામની ત્રીજી વસ્તુના ભજનાર તો દોષા જોએ, તેમજ જિન-
કદથી મુનવરોની માફક કાવાની મમતા મૂકીને ગર્વપ્રકારના ઉપ-
શરોને સારન કરવા માટે સમર્થ હોય અને પોતાની યોગ્યતાની
પરીક્ષામાં ગુરુની સમક્ષ પગાર થયા હોય, અર્થાત ગુરુની
અનુમતિ મેળવેલી હોય. આ યોગ્યતાનિના કોઈપણ મદારમાં
પ્રતિમાનું વદન કરી શકે નહિ. સાથે આપણે એ પણ જાણી
લીધું કે સંપૂર્ણ દશપૂર્વો થા એથી અધિકજ્ઞાની યાવત ચૈત્યપૂર્વ-
ધર-મુતકેવળીમાંના કોઈપણ મદર્નિઆ પ્રતિમાદિ કદધાને સ્વીકાર
ન કરે અને નવમાપૂર્વની ત્રીજી વસ્તુના જ્ઞાનથી આજ્ઞા જ્ઞાનવાળા
પણ પ્રતિમાદિ કદધાને સ્વીકાર ન કરી શકે. આદરે એ અવગ્રાહ
જેઓને થઈ ચૂક્યો છે તેઓને લાગશે કે પ્રથમ મુદ્દામાં પણ
બેચરદાસે નકામો બકવાદ, શાસ્ત્રોની અવગ્રાહ અને માન્યતમ મદ-
ર્નિઆની નિંદા સિવાય બીજું કંઈજ કહ્યું નથી.

ઉપર દર્શાવેલ હરિભદ્રસરિમહારાજનાં વચનો ઉપરથી
આપણે જાણી શક્યા કે પ્રતિમા વદન કરનારને આજ્ઞામાં આજ્ઞા
નવપૂર્વની ત્રીજી વસ્તુમુધીનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ. હવે નીચે
દર્શાવવામાં આવતા ભગવતીસત્રના પાઠથી જાણી શકીએ છીએ
કે, હરિભદ્રસરિજી મહારાજના સમયમાં એક પણ પૂર્વનું જ્ઞાન
હયાત નહોતું, તોપણ હરિભદ્રસરિજી મહારાજના સમયમાં
પ્રતિમાવદનનો અધિકાર ક્યાં રહ્યો? આવા સ્પષ્ટ પૂરાવાઓ
છતાં સધળી બાબત તપાસી તેનો સંપૂર્ણ અનુભવ ક્યાંવિના
બહોળા જ્ઞાનના અભાવે બહેચરદાસ કેવા અવળે માર્ગે ગયા
અને મહાસંવેગી મહાગીતાર્થ વિધિરસિક અને એક શાસનસેવા
જેમના રોમેરોમમાં પરિણમી હતી તેવા પૂર્વાચાર્ય મહારાજની
નિંદા કરવામાં પોતાની શક્તિનો દુરુપયોગ કર્યો? એ વાત સાચી
જ છે કે સીંહજીનું દુધ માટીના પાત્રમાં નજર રહી શકે એટલું
નહીં, પરંતુ પરિણામે પાત્રનો ભંગ કરે.

અર્થાત—જેઓ પાતાના શરીરઉપર પણ મમતાવિનાના અને બાહ્ય તેમજ અંતર પરિબદ્ધી મૂકાએલા, પરંતુ માત્ર ધારિત્રની રક્ષામાટે ધર્મશાધક ઉપદેશને જેઓ ધરનારા છે અને પાંચે ઉદ્દિષ્ઠાતું દમન દરવામાં તાપર છે, જિનેશ્વર ભગવાને કહેલા સિદ્ધાન્તના પરમાર્થને જેઓએ મદ્યુર્થ્યા છે તેમજ પાંચશમિતિ અને ત્રણ શુભિના પાલક છે એવા શુદ્ધો માટે શરૂબૂત છે.

જ્યારે ભગવાન હરિભદ્રસૂરિયે તે શરીરઉપર મમતાવિનાના અને બાહ્ય તેમજ આંતર પરિબદ્ધી મૂકાએલા એવા મદ્યુર્થિઓને પણ ધર્મઉપદેશના મારક માનવાને તેપાર છે ત્યારે બેચરદાસને એ મદ્યુ વળગ્યો છે કે બરા મુકુમાર રાગિ અને નબળા સિવાયનાને વચ્ચે ન હોય? પણ તે બિચારાને કાપ શો? શક્તિવિના આકાશમાં ઉડવા જાય અને ઉડે તે નીચે પછડાય, ખાડામાં પડે કે હાડકાં રંગાય એમાં આશ્ચર્ય શું? અસ્તુ.

જે બેચરદાસમાં એક સંબોધપ્રકરણ જેવા સ્ફુટમન્થના આશયને સમજવાની શક્તિ ન હોય તેમાં શ્રી આચારંગ અને સ્થાનાંગ જેવા ગહન અને ગંભીર સૂત્રના સારને સમજવાની શક્તિ હોયજ શાની? પણ પંડિતાર્થના મઠમાં ચઢેલા પાતાને પંડિતપ્રકાંડ મનાવવાની ધુનમાંને ધુનમાં નિર્વિવેકી બની સ્વાત્માને પરમનિદ્રુષ્ટ દશામાં બેઠી જતાં પાછું વાળીને બેતા પણ નથી.

સંબોધપ્રકરણના કર્તા ભગવાન હરિભદ્રસૂરિયે પાતાના તે પ્રધર્મા પાસાથાની શિથિલતા બતાવવા માટે મૂકેલી તે ગાથામાં—કે જે ગાથા ઉપર આપણે અનેક વાતોનો અત્યારમુધી વિચાર કરી લીધો તેમાં—આવતા ‘વંધ્ય કઠિપટ્ટયમકજ્જે’ આ વાક્યનો આશય સમજ્યા વિના બેચરદાસે પુંછકું પકડ્યું કે ‘બસ સાધુઓ માત્ર એક કઠિવસ્ત્રજ રાખતા’ અને એ પુંછડાની પાછળજ લાગેલા તે બેચરદાસે નિર્મુક્તિકારો, ભાખ્યકારો, ચૂર્ષિકારો

તો પહેલું બીજું ત્રીજું યા ચોથું એટલે ચારમાંથી એકપણ
સંદનન અને ન મહે એકપણ પૂર્વ. અને પ્રતિમાધારી ખનવા
માટે તો જાણમાં જાણું નવમા પૂર્વની ત્રીજી વસ્તુ મુશીનું જ્ઞાન
જોઈએ અને પહેલું બીજું યા ત્રીજું સંદનન જોઈએ, તોપણ
તે મદદાત્માના સમયમાં સામુદાયિકાઓ પ્રતિમાધારી જ્ઞાના
આધારે બની શકે? અને બગવાન દરિબદ્ધચિત્ત શા આધારે
એમ લખી શકે કે આજકાલના એટલે મારી સાથે દયાતી ભો-
ગવના સામુદાય પ્રતિમાનું વદન કરતાં લાજે છે? એટલે તે કલીબ
નામ દુર્બળ છે? બસ આવીજ રીતનાં ગર્યાં મારી જ્ઞાનોમાં
આવતા વર્ણન પ્રસંગોને સમગ્ર સિવાયજ કોઈ પ્રસંગનો પાઠ
કોઈ પ્રસંગમાં અને કોઈ પ્રસંગનો પાઠ કોઈ પ્રસંગમાં એમ જેમ
મરજમાં આવે તેમ ઉંધુંચણું કરીને પદ્ધતિમાં ખપવાનો પ્રયત્ન
આદર્શ છે, જે ખાસ ધ્યાનમાં રાખી એવાઓની પ્રયત્ની
જાળમાં ન સપડતાં ગીતાર્થ ક્રિયાપાત્ર ત્યાગી સદગુણોની સે-
વામાં જીવંતી અર્પિ જ્ઞાનોના રહસ્યને સમજી જીવંતી સાર્થ.

કતા કરવામાં મરજુલ રહેવું.
'નબજા મુકુમાર અને રોગિણી સિવાય બીજાઓને વસ્ત્રો
હોય જ નહિ' આવા કદામદમાં ચરેલા બેચરદાસને જે ગાથા
ઉપર આપણે આટલો ઉદ્દાપોહ કર્યો તે ગાથા કેખવામાં આવી
પણ તેના પહેલાજ પાનામાં આવેલી અને નીચે મૂકવામાં આવતી
ગાથાઓ કેખવામાં ન આવી:—

“સસરીરે વિ નિરીહા, વજ્જન્મેતરપરિગ્ઘવિમુક્કા ।
યમોવગરણમિત્તં, ધરંતિ ચરિત્તરત્તદ્ધા ॥ ૧ ॥
પંચેન્દ્રિયદમણપરા, જિણુત્તસિદ્ધંતગદ્દિયપરમત્થા ।
પંચસમિયા તિણ્ણા, સરણં મહ પરિસા ગુરુણો ॥ ૨ ॥

અર્થાત—જેઓ પોતાના શરીરઉપર પણ મમતાવિનાનાઅને બાદ્ય તેમજ અવ્યંતર પરિબ્રહ્મથી મૂકાએલા, પરંતુ માત્ર ચારિત્રની રક્ષામાટે ધર્મસાધક ઉપકરણને જેઓ ધરનારા છે અને પાંચે ઇન્દ્રિયોનું દમન કરવામાં તત્પર છે, જિનેશ્વર ભગવાને કહેલા સિદ્ધાન્તના પરમાર્થને જેઓએ પ્રહણ કર્યો છે તેમજ પાંચસમિતિ અને ત્રણ શુભિના પાલક છે એવા શુરઓ મારે શરણભૂત છે.

જ્યારે ભગવાન હરિભદ્રસુરિંછ તો શરીરઉપર મમતાવિનાના અને બાદ્ય તેમજ આવ્યંતર પરિબ્રહ્મથી મૂકાએલા એવા મહર્ષિઓને પણ ધર્મઉપકરણના ધારક માનવાને તૈયાર છે ત્યારે બેચરદાસને એ પ્રહ વળાઓ છે કે બસ સુકુમાર રાગિ અને નબળા સિવાયનાને વસ્ત્રજ ન હોય? પણ તે બિચારાનો કાપ શો? શક્તિવિના આકાશમાં ઉડવા જાય અને ઉડે તો નીચે પછડાય, ખાડામાં પડે કે હાડકાં રંગાય એમાં આશ્ચર્ય શું? અસ્તુ.

જે બેચરદાસમાં એક સંબોધપ્રકરણ જેવા સ્ફુટબ્રન્ધના આશયને સમજવાની શક્તિ ન હોય તેમાં શ્રી આચારાંગ અને સ્થાનાંગ જેવા ગાહન અને ગ'લીર સૂત્રના સારને સમજવાની શક્તિ હોયજ શાની? પણ પંડિતાઈના મદમાં ચઢેલા પોતાને પંડિતપ્રકાંડ મનાવવાની ધુનમાંને ધુનમાં નિર્વિવેકી બની સ્વાત્માને પરમનિષ્ઠ દશામાં બેચી જતાં પાછું વાળીને જોતા પણ નથી.

સંબોધપ્રકરણના કર્તા ભગવાન હરિભદ્રસુરિંછએ પોતાના તે પ્રંધમાં પાસાથાની સિંચલતા બતાવવા માટે મૂકેલી તે ગાથામાં-કે જે ગાથા ઉપર આપણે અનેક વારોનો અત્યારમુધી વિચાર કરી લીધો તેમાં-આવતા 'યંધર કદિપદ્મપદ્મસે' આ વાક્યનો આશય સમજ્યા વિના બેચરદાસે પુ'છડ' પકડ્યું કે બસ સાધુઓ માત્ર એક દરિવસ્ત્રજ રાખતા' અને એ પુ'છડાની પાછળજ લાગેલા તે બેચરદાસે નિર્બુદ્ધિકારો, ભાખ્યકારો, ચૂર્ણિકારો

કાકારો કે, જેઓએ કોઈ પણ સૂત્રનો કોઈપણ સ્થળે વિ-
 નયાય એ માટે દરેક સૂત્રોને અને તેના આશયને સન્મુખ
 સંગતિપુરઃસર લિખલિખ આશયનું સ્પષ્ટીકરણ કરીને
 તિએ સૂત્રોને સમજાવ્યાં છે કે, જેના આધારે વર્તમાન
 યો સન્માર્ગને સમજી લઘ્યાત્માઓને સમજાવી રહ્યા છે,
 એ અવગણના કરીને મનઃકલ્પિત રીતિએ કોષપ્રસંગનાં
 કોષપ્રસંગમાં અને કોષના કોષપ્રસંગમાં એમ અવ્યવસ્થિત-
 યોજના કરી, કલ્પિત અર્થો કરી, પોતાના માર્ક જીજ્ઞ
 યોજનાઓને પુચ્છમાહી બનાવવાનો પ્રયત્ન કરી છે. આ-
 પીઓને લક્ષામણ કરેલું કે સૂત્રોની તેમજ કરેલી કલ્પિત
 અને કલ્પિત અર્થો તરફ ધ્યાન નહિ આપતાં, કોષ ગીતાર્થ
 માની પાસે તેનો સત્ય આશય સમજવા પ્રયત્નશીલ થવું.
 આશય સમજવા માટે ગીતાર્થ ગુરુઓની ઉપાસના એ
 સાધન છે, એટલા માટે ઉપાધ્યાયજી શ્રીમદ્ યજ્ઞોવિજયજી-
 જેવા કે, જેઓના મંથા આજે જન અને જેનેતર વિદ્વાનોને
 યજ્ઞ વિચારસાગરમાં નિમગ્ન બનાવે છે, તેઓથી પણ
 કે ગુરુકુલવાસની સેવાવિના પ્રવચનનો પરમાર્થ સમજી
 તેમ નથી, તોપણી હું તો તમને તેવિના રીતિતિએ સ-
 ા શકું? તો પછી માત્ર પેટનાજ પૂજારી થઈ જે સમ્યક્ત્વની
 લક્ષણમાં ખાસ કરણબૂત પરમાત્માની પૂજા કે જે કૃષ્ણ-
 અને શ્રેણીકમદારાજ જેવા રામઓ નિરંતર ત્રણે કક્ષ
 હતા, તેને ફતવો કહી અવિચેય કરાવનાર, પૂજ્ય ગુરુદેવોની
 યાર્થોની અને માન્યતમ મદર્શિઓની નિંદા તેમજ મરકરી
 ર, સંસારસમુદ્રને તરવા માટે ખાસ સાધનબૂત જ્ઞાનાદિ-
 ની દાનિ કરવામાંજ મથ્યા રહેનાર એચરદાસ સિદ્ધાન્તના
 યને સમજી શકે એવું માનવાની મૂર્ખાઈ તો આપણે નજ

હરી શકીએ અને અને આશા છે કે આપણાં માં એક પણ એવી
મૂખાંઈ દરગીજ નાંદ કરે.

જિનકદ્ય અને પ્રતિભાધારક મારે ક્યવામાં આવેલ મત્રોને
આશયની અજ્ઞાનતાથી સામાન્યરૂપમાં ઘોષી દેવાના કદાચથી
'પ્રતિભા' આ 'પ્રતિભા' મૂલ્યક અર્થનો દેવલ 'પ્રતિભા' અર્થ
કરીને 'પ્રતિભા' નામક ક્રિયાવિશેષને આપાત મારેલ તેની પણ
દરકાર તે નામચીને નથી રાખી. જ્યાં ગમે તે પ્રકારે વિપરિત
અભિલાષાને પોષવાનીજ કારણ દોષ ત્યાં શુદ્ધ વિચાર આવેલ
ક્યાંથી ? મારે મધ્યસ્થ દૃષ્ટિથી વિચારી કુટપાસમાં દશાણુ નદી
એજ એચકર છે. વસ્ત્રપાત્રનું વિધાન ખાસ ક્ષીભગવતીજમના
આધારે અને ભગવાન જોતમસ્વામીજના ઉદાદરણથી અને તું-
ગીયાનગરીના શ્રાવકોના શુદ્ધધર્મવ્યવહારદ્વારા તથા સ્થાનાંગ-
સત્રના પાઠોથી હું સાબીત કરી ચૂક્યો છું એટલે બેચરદારના
ઉલટા અસત્યરૂપિ અર્થોથી અને પૂર્વાપરના સમ્બન્ધનો ખ્યાલ
રાખ્યા વિના વચમાં વચમાંથી તોડફોડ કરીને સ્થાપન કરેલા
મત્રોના આધારોથી જનતાને ભ્રમિત થવાને કોઈપણ કારણ નથી.

મહાત્માઓ કહેછે કે 'રાગદ્વેષથી વાસિત અંતઃકરણવાળો
અને વિષયસુખનો અભિલાષી આત્મા હુણાથી હોવાથી તેને
દરેકે દરેક વસ્તુ સંસારને મારેલ થાય છે. ખરેખર આ વાતનું
બેચરદાસે ચોતાને મારે તો સાર્થકજ કરી બતાવી છે અને વસ્તુ-
સ્થિતિ પણ એવીજ છે કે વિપરિતદૃષ્ટિના હાથમાં મારે તેનું
સુંદરમાં સુંદર શાસ્ત્ર આપો પણ તે તો તેને ઉલટાડેલું ખરું-
જમવાનું, તેમાંનું સત્ય તેના હાથમાં નહિ આવવાનું તે નહિ
આવવાનું. કહું છે ને:—“જેની દગોમાં કમળો વસે છે, પીગાડ

૧ રાગદ્વેષવાસિતાન્તઃકરણસ્ય વિષયસુખોન્મદમ્ય દુઃખ-
યત્વાત્સર્વ સંસારાય ।”

સાડું વસ્તુમાં છે." ક્રમજાનો દરેકી ધોળાને પણ ગીગુંજ રહે
 બમાં કંઈજ આશ્ચર્ય જેવું નથી. સામાન્ય પૂર્વને બહેલા અને
 ઉંચા ચારિત્રને પાળનારા અત્યંત આત્માને પાતાના અંતરમાં
 તે અમારું ને અધારુંજ રહે છે, પરંતુ એટલું છે કે તેનું અમારું
 જોડે તેના આત્માને તે અધઃપાતના ખાડામાં ઉતારનાર છે પરંતુ
 શાસ્ત્રાનુસાર તેના સદુપદેશથી સંખ્યાત્મક આત્માઓ પાતાતું
 એય: પણ સાધી શકે છે ત્યારે બેચરદાસના અધારાએ તે હક
 કરી! તેણે તે અન્યને પણ અસાધ્ય ઉપદેશથી અધકારમાં ધકે-
 લવાની કોશીશ કરી છે, એ શું આજ ખેદના વિષય છે? પણ
 એ બાબતમાં વિચાર કરવો વ્યથ છે, કારણકે એ તે સાડું કોઈ
 સમજે છે કે, જેમ એક તીર્થકરદેવ જેવાના લોકોત્તર આત્મા સંપૂર્ણ
 વિશ્વમાં આનંદનું અને મુખશાન્તિનું સામ્રાજ્ય સ્થાપન કરવા
 સાથે સન્માર્ગનું સંસ્થાપન કરે છે, તેમ એક અધમાત્મા-ધાર
 પાપકમાં પાતાના તે પાપનું ફળ સુધગી દુનિયાને પણ અખાડ-
 વાની ચીવટમાં પડે છે, માટે સાડું કોઈની ફરજ છે કે પાપાત્માઓ-
 ની છાયાનાં પણ પરિત્યાગ કરીને લોકોત્તર આત્માઓની ઉપા-
 સનામાં-તેઓની આજ્ઞાના આરાધનમાં અહર્નિશ ઉજમાળ રહેવું.
 આ સ્થાને સ્પષ્ટતાની ખાતર એ જણાવી દેવું જરૂર છે કે
 ધૈતામ્બરના કોઈપણ મંથમાં એમ નથી કે વસ્ત્ર યા પાત્ર
 મુક્તિને આપનાર છે. તે શાસ્ત્રો તે એમ કહે છે કે વસ્ત્ર અને પાત્ર
 સંયમને સહાયક છે અને સંયમ મુક્તિને માટે સાધનભૂત છે માટે
 મૂર્છારહિતપણે વસ્ત્ર અને પાત્ર સયમના નિર્વાહ અર્થે મુનિવરો
 શોધે તે તેમાં દિગમ્બરો માને છે તેમ મુનિવરો પરિમંક યા
 અસંયમી નથી બની જતા. ધૈતામ્બરમંથમાં આમકંઠું નામ
 કે નિશાન નથી એમ તટસ્થ શુદ્ધિથી વિચારનાર પણ સહજમાં
 સમજી શકે તેમ છે.
 પ્રથમ મુદ્દા ઉપર લગભગ સોળ પૃષ્ઠ મુધી તે બેચરદાસે

આચારાંગ આદિ સૂત્રશ્રુતિના અને સંબોધપ્રકરણની ગાથાનો વિષયાર્થ અને અસત્ય આક્ષેપો કરવાનું કામ કર્યું તેની ઉપર તો આપણે સમુચિત સમાલોચન કરી આવ્યા. ત્યારબાદ બેચર-દાસ લખે છે કે:—

“ હવે આપણે તે સ્વેતાંબરના અને દ્વિગંબરના મૂળ તરફ નજર કરીએ કે, જે આજથી ૨૦૦૦-૨૨૦૦ વર્ષો પહેલાં વવાએલું છે અને ત્યારથીજ તે ઉપર આગ્રહનો રસ રેડી રેડીને તેને પુષ્ટ અને દૃઢ કરવામાં આવેલું છે.”—

ઉપરોક્ત બેચરદાસની શાસ્ત્રવિરુદ્ધ કલ્પના અને તે કલ્પનાની શિદ્ધિને માટે લગવાનું પાર્થનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નોની કરેલી અંવણા અને આચાર્યમાત્ર ઉપર મૂકેલો ‘તમસ્તરણ’નો આરોપ વિગેરેનું ઉન્મૂલન કરવા પૂર્વે આપણે જિનકલ્પ એ શું થીજ છે? જિનકલ્પી મુનિવરોના આચાર શા છે? અને જિનકલ્પનો અંગીકાર કોણ કરી શકે? વિગેરે વિગેરે બાબતો ખાસ જાણી લેવા જેવી છે, કારણકે દિગમ્બરમતની ઉત્પત્તિમાં કારણભૂત ખાસ ‘જિનકલ્પ’ બનેલો છે. પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયેથી આપણે એ-પણ જાણી લેવા યત્ન કરીશું કે દિગમ્બરમતની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે થયા પામી? અટલે આપણને એ પણ નિઃશંક થઈ જશે કે દિગમ્બરમતના ઉત્પાદક શિવાય કોઈને પણ આગ્રહનો લેશ નથી. તે મતના ઉત્પાદક શિષ્યબુદ્ધિને આપણા આરાધ્યપાદ આચાર્યશ્રી-આર્યકૃષ્ણજીએ સમજાવવા માટે કેવી અને કેટલી કોશિશ કરી છે, એ પણ જાણવામાં આવશે અને એથી આપણને ખાતરી થઈ જશે કે બેચરદાસે કરેલી કલ્પના તદ્દન અસત્ય-નિર્મૂલ અને અજ્ઞાનતાથી બરેલી છે.

જિનકલ્પના સ્વરૂપને સમજવાની ખાતર આપણે નિઃ-વારયકમાંના એક ઉદ્દેશ ઉપર દરિયાત કરવો પડે

સાધ્ય એ ઉદ્દેશ ઉપર વિચાર પણ કરવો પડશે અને એમ કદીયું
એટલે બેચરદારાની બુદ્ધિનો બરાબર પરિચય થઈ જશે અને
ખાત્રી થઈ જશે કે એવા પડિતો આપણી જૈનસમાજમાં તો
કેવલ આપણ જ છે. હવે ત્યારે હવે વાંચો એ મુરખ અને એ-
કેર શ્રીવિશેષાવશ્યક સૂત્રનો ઉદ્દેશ્ય:—

“ જિનકલ્પાદિપ્રતિપિત્તુનાઽઽદાપેવ પૂર્વાપરરાત્રકાલે તા-
વદિદં ચિન્તનીયમ્—વિશુદ્ધચારિત્રાનુષ્ઠાનેન કૃતં મયાઽઽત્મહિતં,
શિષ્યાશ્રુપકારતઃ પરાહિતં ચ, નિષ્પન્નાથેદાર્નીં મમ મચ્છપરિપાલન-
ક્ષમાઃ શિષ્યાઃ, તતો વિશેષેણૈવ સાંપ્રતં મમાત્મહિતમનુષ્ઠાતુમુચિત-
મિતિ વિચિન્ત્ય વેદં સતિ પરિજ્ઞાને આત્મીયમાયુઃ શેષં સ્વયમેવ પ-
ચ્ચલોચયતિ, તદભાવેઽન્યમનિશાયિનમાચાર્યાદિકં પૃચ્છતિ; તત્ર
સ્તોકે સ્વાયુપિ ભક્તપરિજ્ઞાદીનામન્યતરદ્ મરણં પ્રતિપદ્યતે । અય-
તુ શક્તૌ જિનકલ્પાદિપ્રતિપિત્તુરોકરોતિ । તત્ર જિનકલ્પં પ્રતિ-
પિત્તુના પ્રથમમેવ તાવત્ પઞ્ચમિસ્તુલનાભિરાત્મા તોલનીયઃ, તદ્વયા-
“ તત્ત્વેણ સત્ત્વેણ મુત્તેણ ઇમત્તેણ ચલેણ ચ ।

તુલણા પંચહા યુક્તા જિનકલ્પં પદિવજ્જા ॥ ? ॥
તુલના, ભાવના, પરિકર્મચેત્યેકાર્યાનિ । તત્રાઽચાર્યા—ગાધ્યાય-
મવર્ત્તક—સ્થવિર—ગણાવચ્છેદકલક્ષણાઃ પ્રાયઃ પઞ્ચેવ જનાઃ પ્રશ્નસ્તા-
ભિરેતાભિઃ પઞ્ચભિર્માવનાભિર્જિનકલ્પં પ્રતિપિત્તસ્રઃ પ્રથમમેવાત્માનં
માવયન્તિ । અપ્રશ્નસ્તાસ્તુ—કન્દર્પ—દેવકિલ્બિકાઽઽધિયોગિકા—ઽઽ-
મુર—સંમોહસ્વરૂપાઃ પઞ્ચ ભાવનાઃ સર્વથા દૂરતઃ પરિત્યજન્તિ । તત્ર ત-

पमाऽऽत्मानं भावयन्तया बुद्ध्या पमानयते यथा देवान्पुण्यमर्गादिनाऽ-
नेपणादिकरणतो यदि पमामान् भावदाहारे न मन्ते, तथापि न
बाध्यते । सत्यभावनया तु भय परानयने, यत्र भयनयार्थं रात्रौ गु-
प्तपु शेषसाधुप्राथम्य एव कायोत्सर्गं कुर्वतः ययमा मन्त्रभावन-
वति, द्वितीयादिकारतृपाथयथायादिमदंतेषु । भाद ५—

“ एवमा उवरसयम्भि बीया गार्हि तस्या चतुष्टयम्भि ।

मुष्णहरम्भि चतुर्थी अष्ट पंचमीया मसानम्भि ॥ १ ॥

सूत्रभावनया तु स्वनामयत् मूलं परिणितं तथा करोति यथा
रात्रौ दिवा चोच्छ्वासमाणस्तोकलवमुहर्त्तादिकं काले सूत्रपरावर्त्त-
नानुसारेणैव सर्वं सम्यगवबुध्यते । एकत्वभावनया चाऽऽत्मानं भा-
वयन् सङ्गादिकसाध्वादिना सह पूर्वमवृत्तानालाप-सूत्रार्थ-मुख-
दुःखादिप्रश्न-मिथःकयादिव्यतिकरान् सर्वानपि परिहरति, ततो
बाह्यममत्वे मूलन एव व्यवच्छेदिते पश्चाद् देहो-पध्यादिभ्योऽपि भि-
न्नमात्मानं पश्यन् सर्वथा तेष्वपि निरमित्पक्षो भवति । बलभावनया
बलं द्विविधम्-शारीरं मानसधृतिबलं च । तत्र शारीरमपि बलं जि-
नकल्पाहस्य शेषजनातिशायिकदेहव्ययम्, तपःप्रभृतिभिस्त्वपकृष्यमा-
णस्य यद्यपि शारीरं बलं नयाविद्यं न भवति, तथापि धृतिबलेनात्मा
तथा भावयितव्यो यथा महद्भिः प्रीतिपहोपसर्गेन बाध्यते । एताभिः
पञ्चभिर्भावनाभिर्माविद्याऽऽत्मा जिनकल्पिकप्रतिरूपो गच्छेऽपि
प्रतिवसन्नाहारादिपरिकर्म मयमेव करोति, तत्राहारे तृतीयपोरुप्या-
मवगादायां बल-चणकादिकमन्तं मान्तं रुक्षं च—

‘संसद्वयमेसद्वा उद्धृत्तं तद् होऽ अप्पलेना य ।
उग्गाहिआ पग्गाहिआ उज्जिक्कप्पम्मा य मत्तमिआ ॥’

एतासां सप्तानां पिण्डपणानां मध्ये आद्यद्वयवर्गं शेषस्यानां
मध्यादन्यतरेपणाद्वयाभिग्रहेणाऽऽहारं गृह्णानि—एकया भक्तम्, अप-
रया त्वेपणया पानकमिति । एवमागमोक्तविधिना गच्छान्तर्गतः
पूर्वमेवाऽऽत्मानं परिकर्म्य ततो जिनकल्पं प्रतिपित्तुः सहं मीलयति,
तदभाये स्वर्गणं तावदवश्यमाह्वयते । तन्मनीयं हरसमीपे, तदभाये-
णधरसन्निधाने, तदसत्त्वे चतुर्दशपूर्वपरान्तिकं, तदमंभये दशपूर्व-
राभ्यर्णे, तदलामे तु वटा—भत्या—ऽशोकवृक्षादीनामामृतौ जिनक-
ल्पमभ्युपगच्छति । निजपदव्यवस्थापितं सूरियं, सबालवृद्धं गच्छन्,
विशेषतः पूर्वविरुद्धांश्च क्षमयति, तद्यथा—

“जइ किंचि पमाणं न सुट्ठं मे ^{तत्तद्वयं मए पुज्जि ।}
तं मे ? खामंमि अहं निम्मले ^{न निकसाओ य ॥ १ ॥}
आणंदमंमुपायं कुणमाणा तेन वि भूमिणयसीता ।
खामंति ते जहरिहं जहारिहं ^{स्वामिआ तेणं ॥ २ ॥}
खामंतस्स गुणा खलु निस्स ^{उय-विणय-दीवणा मणे ।}
लायवियं एमत्तं अप्पदिक्कणे ^{अ जिनकल्पे ॥ ३ ॥}
निजपदस्यापितसूरिमभृतीकाम ^{या न प्रयच्छति, तद्यथा-}
“पालेज्ज सगणमेयं अप्पदिक्कणे ^{इत्थं तेज्ज सब्बत्थ ।}
एसो हु परंपरओ तुमं पि अंतं कुत्थे ^{एवं ॥ १ ॥}
पुच्चपउत्तं विणयं या हु पमाणहि विणयजोगेसु ।

जो जेण पगारेणं उवजुज्जइ तं च जाणाहि ॥ २ ॥

ओमो समराइणिओ अप्पतरसुओ य मा एणं तुम्हे ।

परिभवइ एस तुम्हवि विसेसओ संपयं पुज्जो ॥ ३ ॥ ”

इत्यादि शिष्यां दत्त्वा गच्छाद् विनिर्गते चक्षुर्गोचरस्तीते तस्मिन्
ज्ञानान्दिता साधवः प्रतिनिवर्तन्ते । उक्तं च—

“ पक्खीव पत्तसहिओ सभंडगो वच्चए निरवइक्खो ।

धीरो घणवन्दाओ व नोहरिओ विज्जुपुंजो व्व ॥ १ ॥

सीहम्मि व न्दरकन्दराओ गच्छा विणिग्गाए तम्मि ।

चक्खुविसयमइगए अइंति आणंदिआ साहू ॥ २ ॥

आभोएडं खेत्तं निवायाएणं मासनिव्वार्हि ।

गन्तूण तत्थ त्रिहरे साहू पडिवन्नजिनकल्पो ॥ ३ ॥ ”

एवं च प्रतिपन्नजिनकल्पो यत्र ग्रामे मासकल्पं चतुर्मासकं वा
करिष्यति तत्र षट् भागान् कल्पयति । ततश्च यत्र भागे एकस्मिन्
दिने गोचरचर्यायां हिण्डितस्तत्र पुनरपि सप्तम एव दिवसे पर्यटति,
भिक्षाचर्यां ग्रामान्तरगमनं च तृतीयपर्य्यायेव करोति । चतुर्थपर्य्य-
रूपो च यत्राऽवगाहते, तत्र नियमादवतिष्ठते । भक्तं पानकं च पूर्वो-
क्तैपणाद्व्याभिग्रहेणाऽलेपकृदेव गृह्णाति । एपणादिविषयं मुक्त्वा न
केनापि सार्द्धं जल्पति, एकस्यां च यमसौ यद्यप्युत्कृष्टः सप्त जिन-
कल्पिकाः प्रतिवसन्ति, तथापि परस्परं न भाषन्ते । उपसर्गपरिष-
हान् सर्वानपि सहत एव, रोगेषु चिकित्सां न कारयत्येव, तद्देनां
तु सम्यगेव विपश्यते, आपातसंलोकादिदोषरहित एव स्थण्डिले

ધારાદીન કરોતિ, નાડ્યપિન્દલે;..... પરિકરમંગહિતાયાં ચમતી તિ-
 ણ્ણિ, યદ્યુપવિશતિ તદા નિયમાદલ્કુદુક ઇવ, નતુ નિયમાગમ, ઔ-
 પગ્રહિકોપકરણસ્યૈવાઽધ્યાચારિણિ । મત્તકરિ-વ્યાઘ-નિરાટિકે ચ
 સંમ્મુલે સમાપનત્યુન્માર્ગમનાદિના ઈર્યામમિણિ ન મિનત્તિ, ઇત્યાય
 ન્યાઽપિ જિનકલ્પિકાનાં મામાચારો સમયસમુદાદવગન્નત્યા ।...
 જિનકલ્પિકસ્ય તાવજ્જયન્યનો નવમસ્ય પૂર્વસ્ય તૃતીયમાનાવન્નુ,
 ઉત્કર્ષત્તસ્ત્વમંપૂર્ણાનિ દગપૂર્વાણિ શ્રુતં ભવતિ । પ્રથમમંદનનાં વજ્ર-
 કુદ્યસમાનાઽવપ્તમ્મથાવં ભવતિ ।અવમર્ષિણ્યાં તુ જન્મના તૃતી-
 યચતુર્થારકયોરેવ, ઘનમ્યસ્તુ પચ્છપારકેઽપિ.....જિનકલ્પિકન્નુ
 પ્રાયોઽપવાદં નાઽસંવતે, જહ્વાલપરિણીણસ્ત્વિહરમાણોઽપ્યારાયકઃ
લોચં ચાઽસૌ નિત્યમેવ કરોતિ, ઇત્યેવમાયપરાઽપિ સ્થિતિ-
 જિનકલ્પિકાનામાગમાદવસેવા । ”

અર્થાત્—‘ જિનકલ્પઆદિ અંગીકાર કરવાની દૃઢતાવાળા
 મહાત્માએ પ્રથમ પૂર્વાપરશત્રિના સમયે એ વિચારણું લેદેએ કે-
 ‘વિશુદ્ધચારિત્રરૂપ અનુષ્ઠાને કરીને મેં પાતે મારું આત્મહિત અને
 શિષ્યાદિ ઉપર ઉપકાર કરવાથી પરહિત પણ કર્યું અને હવે મારા
 ગમ્મ-સાધુસમુદાયનું પરિપાલન કરવામાં સમર્થ એવા શિષ્યા
 પણ તૈયાર થયા છે, મારે હવે મારે વિશેષપ્રકારે આત્મહિત કરવું
 ઉચિત છે.’ આ પ્રમાણે વિચાર કરીને જો પાતામાં જ્ઞાન હોય
 તો પાતાના બાકી રહેલા આયુષ્યનો પાતાની મેળેજ વિચાર કરે
 અને તેનું જ્ઞાન જો પાતામાં ન હોય તો બીજા અતિશયવાન
 આચાર્યઆદિકને પૂછે અને ત્યારબાદ જો પાતાનું આયુષ્ય અલ્પ
 હોય તો ભક્તપરિજ્ઞાઆદિમાંથી કોઈ એક મરણને અંગીકાર કરે
 અને દીર્ઘ આયુષ્ય હોય પણ પાતાનું જન્માબલ પરિક્ષીત થઈ

૩-ભયાં ગાર રસ્તા બેગા થના હોય ન્યાં કાર્યોત્સર્ગ કરે.

૪-શુભ્યપરમાં કાર્યોત્સર્ગ કરે.

૫-રમણાનબૂમિમાં કાર્યોત્સર્ગ કરે.

આ રીતિએ પાંચ પ્રકારની મન્ત્રભાવનાથી બધના ઉપર છત મેળવે અને મન્ત્રથી-પરાક્રમથી કરવાની બીજ પ્રકારની વૃત્તના કરે.

૩ મુવવૃત્તના-મુવની ભાવનાથી મુવને સ્વનામની માફક મુપરિચિત કરે કે જેથી રાત્રિએ યા દિવસે ચારેપાસ, પ્રાણ, સ્તોત્ર, હવ યા અંતર્મુર્તિઆદિ નામના કાલવિશેષ પર્વત સ્વના પરાવર્તનથી સર્વ સમ્યક્પ્રકારે બળી શકે.

૪ એકાધ્યાવનાથી આત્માની ભાવના કરતો સંધાદિક સાધુઓની સાથે પણ પ્રથમની માફક વાતાંહાપ, સ્વાર્થની પૂજા પરજ, મુખડુઆદિક પ્રદાન, આપસઆપસની કથા વિગેરે સર્વના પરિત્યાગ કરે. આ પ્રમાણે બાહ્યમત્વનો સર્વ પ્રકારે ત્યાગ કર્ય પછી શરીર અને વસ્ત્ર પાત્ર આદિ ઉપર વિગેરેથી પણ આ ભાતે ભિન્ન દેખતો છતો શરીરાદિક ઉપર પણ સર્વપ્રકારે અવિષ્કંધ વિનાનો થાય.

૫ બલભાવના-તેમાં બલ જે પ્રકારે છે, એક શારિરીક અને બીજું માનસિક બલ, તેમાં જિનકલ્પને યોગ્ય માધ્યમાતું શારિરીક બલ પોતાના સમયમાં વર્તતા સકલ મનુષ્યો કરતાં વિશેષપ્રકારનું હોય. જોકે તપઆદિથી શુષ્ક થતા તે મદર્પિતું શારિરીક બલ તેવા પ્રકારનું ન હોય પરંતુ માનસિકબલ-ધીરજથી આત્માને એવો ભાવિત બનાવેલો હોય કે જેથી ભારેમાં ભારે પરિપક્વ અને ઉપસર્ગોથી સહજ પણ ચલિત ન થાય.

ઉપરોક્ત પાંચપ્રકારની ભાવનાઓથી ભાવિત છે આત્મા

જેના, એવા ભવિષ્યમાં જિનકલ્પનો સ્વીકાર કરનાર મહાત્મા ગચ્છમાં રહેતા થકા પજુ આદારાદિકમાં પજુ પ્રથમથીજ જિનકલ્પીના જેવી સ્થિતિનો સ્વીકાર કરે, એટલે કે આદારમાં ત્રીજી પારિશિષ્ટ-દિવસના ત્રીજા પ્રહરમાં અન્ત-પ્રાન્ત અને રૂઢ એવા વાલ ચણા વિગેરેને અંગીકાર કરે.

‘સંસક્ત, અસંસક્ત, ઉદ્ધૃત, અદ્યલેપ, ઉદ્ધૃતીત, પ્રવૃત્તીત અને હૃદ્ધિતધર્મા’ આ સાત પ્રકારની પાંચેપણાઓમાંથી પ્રથમની બે વર્ણને બાકી રહેલી પાંચ એપણાઓમાંની બે એપણાનો અભિમત કરીને એકથી ભોજન અને બીજીથી પાણી આ પ્રમાણે આગમોક્ત વિધિથી ગચ્છમાં રહ્યા થકા આત્માને ભાવિત બનાવીને જિનકલ્પનો સ્વીકાર કરવાને ઇચ્છનાર સંધ એકત્રિત કરે અને સંધના અભાવે પોતાના ગજુને-મુનિસમુદાયને તેા અવશ્ય એકત્રિત કરે, તે વાર પછી ભગવાન તીર્થંકરદેવની પાસે, તીર્થંકરદેવના અભાવે ગણધરદેવની પાસે, ગણધરદેવના અભાવે ચૌદપૂર્વધરની પાસે, તેમના અભાવે દશપૂર્વધરની પાસે અને દશપૂર્વના અભાવે વડ, પીપળા અને અશોકવૃક્ષ આદિની નીચે જિનકલ્પનો અંગીકાર કરે. જિનકલ્પનો સ્વીકાર કરવા પૂર્વે પોતાના પદ ઉપર સ્થાપન કરેલ સૂરિને, બાલક અને વૃદ્ધ વિગેરે પોતાના ગચ્છને અને વિશેષપણે પોતાના પૂર્વવિરોધીઓની સાથે ક્ષમાપના કરે:—

‘હું ભગવન! મેં પૂર્વે પ્રમાદથી આપના પ્રત્યે સમ્યક્પ્રકારનું વર્તન ન કીધું હોય તેની નિઃશંકપણે અને કપાયરહિતપણે હું ક્ષમા યાચું છું.’

ગુરુજના શ્રીમુખે ઉપરની ક્ષમાપના સાંભળીને ‘સધજા સાધુઓ ભૂમિ ઉપર પોતાના મસ્તકને નમાવતા અને આનંદને

કુપાન કરના યથાચાલ્યપણ કામાપના કરાએલા એવા તેઓ
યથાચાલ્યપણે કામાપના કરે છે.

‘કામાપના કરનારને ગુજોતી પ્રાપ્તિ અને માગમાં શાંત
વિનાના વિનયનો પ્રકાશ થાય છે. તાપાત્ત, એકાંચ અને અન્ય
વિનયવાળો જિનકલ્પ છે.’

જિનકલ્પ અંગીકાર કરનાર મહાત્મા ધોનાના પદ કુલ
સ્થાપન કલ્પ સુદિ (વર્તમાને નીચેની દિતશિક્ષા આપે છે:—

‘ધોનાના ગણને મારી રીતિએ સાચવવો, મર્વત્ર અપ્રતિ
બદ્ધપણે શરેશું અને આ પરંપરાથી ચાલવો આવવો જિનકલ્પ
છવરે તારે પણ કરવો. વિનયવોન્ય મહા-માઓ પ્રતિ પ્રથમ
મારુંક વિનયપૂર્વક વર્તવામાં પ્રમાદ ન કરીશ. જે સાધુ જેમ
તુકાને કરીને નિર્જરામાં ઉપયોગી થઈ શકે તે પ્રકારે જાણીને તે
પ્રકારની પ્રવૃત્તિ કરાવજે.’

સાધુઓ પ્રાચે—‘આ અમારાથી નાનો છે, અમારી સમત-
સ્થિતિમાં છે, થા અલ્પશ્રુતવાન છે એમ માનીને તમે આ આચાર
ધર્મની અવગણના ન કરશો, કારણકે સાંપ્રતકાલમાં આ આચાર
તમારે પણ અમારા સ્થાને હોવાથી ગુરુકલ્પ છે અને તેથીજ
વશોપપ્રકારે પૂજ્ય છે.’

કલ્યાદિ દિતશિક્ષા આપીને ગચ્છધી વિદાય થયા પછી ચમુન
વિષયથી દર થયે હતે આનંદિત થયેલા સાધુઓ પાછા ફરે,
પાંખવાળા પક્ષીની માફક પાત્રસદિત ધીર અને નિર-
એવા તે મુનિ જેમ એકપરલમાંથી વિજળી નીકળે તેની મા-
અને પર્વતગુરુમાંથી સિંહની માફક ગચ્છમાંથી બહાર ન-
હતે અને ચમુના વિષયથી અતીત થયે હતે આનંદિત
સાધુઓ પાછા ફરે છે.

વિપ્રવિના માચકદપનો નિર્વાંદધાય એવા હોવને લોકને અને
ત્યાં જન્મને જિનકદધી મુનિ વિચરે.

આ પ્રમાણે જિનકદધી મુનિ જ્યાં માચકદપ યા મુનુમાં
હરે ત્યાં ૭ બાગની કદપના હરે, તેથી ૭ બાગમાં એક દિવસ
ગાયરી મારે ચરત હરે તે બાગમાં ફરીને સાતમા દિવસેજ પર્ય-
ટન હરે. ભિક્ષાગ્રમણ અને પ્રામાંતરગમન ત્રીજા પ્રદરમાંજ હરે.
ચોથા પ્રદર જ્યાં શરૂ થાય ત્યાં નિયમિતપણે ઉભાજ રહે. આ-
દાર અને પાણી બે એપણાના અભિપ્રદધી અલેપટનજ પ્રદણ
હરે. એપણાદિ પ્રચંગને છોડીને કોઈની પણ સાથે બોલે નહિ. લોકે
એકવસતિમાં એકી સાથે વધારેમાં વધારે સાત જિનકદધી મુનિ-
ઓ રહે છે, તોપણ તેઓ આપસ આપસમાં બાપણ ન કરે. સર્વ
ઉપસર્ગો અને પરિપાદોને સહનજ કરે. રોગની ચિકિત્સા નજ
કરાવે તેની વેદના સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે. આપાત સંલોકાદિ-
દોષ રહિત સ્થાનમાંજ ઉચ્ચાર વિગેરે કરે-સ્થાંડિલ વિગેરે જાય,
પરંતુ દોષવાળી ભૂમિમાં તો નજ જાય. સંસ્કારવિનાની વસ-
તિમાં રહે. લોકે એસે તો ઉત્કંઠકઆસને-ઉલેપગેજ એસે, પરંતુ
ચપટ ન એસે, કારણકે આપમહિક ઉપાધનો એ મહાત્મા
પાસે અભાવ હોય છે. મદોન્મત હસ્તી, વાધ, સિંહ વિગેરે સામે
આવતો હોય તે છતાં પણ ઉન્માર્ગગમનઆદિએ ફરીને ધર્માસ-
ભતિનો ભેદ ન કરે ઈત્યાદિ બીજી પણ જિનકદધિમુનિઓની
સામાચારી સમયસમુદ-સિદ્ધાન્તસાગરથી જાણી લેવી.

જિનકદધી મુનિને જોછામાં જોછું જ્ઞાન નવમાપૂવની
આચાર નામની ત્રીજી વસ્ત્રવું અને વધારેમાં વધારે અસપૂર્ણ
દશપૂર્વવું જ્ઞાન હોવું જોઈએ. તે મહાત્મા પ્રથમસંહનની એટલે
વજની ભીંતના જેવા મજબુત શરીરવાન હોવા જોઈએ. તે મહા-
ત્મા આ અવસર્પિણી દાલમાં જન્મે ફરીને ત્રીજા અને ચોથા

તેણી મુનિ પ્રાયઃકરીને તો આગાદ ગેને નહિ, જેનું જીવન
બહાનુ લોગ તો નિઃશય છે, આ પ્રમાણેની બીજી પણ જિનકલ્પી
મુનિઓની સ્થિતિ આગમથી જાણી લેવી.

પ્રિયવાચક ગણ : કાગેશ કલ્પેષક પર જેમ જેમ વિચાર
કરેશ તેમ તેમ આનાંથી નવું નવું જાણવાનું મળશે. ઉપરથી
ઉદ્દેશ્યો ઉપરથી નીચેની વાતો માંડલાંથી મમજી શકાશે કે:-

૧ જિનકલ્પી કલ્પેષક મહાનુભાવ પ્રવર્તક સ્થવિર અને ગણપત્યજીને
હજારો આચાર્ય ઉપાધ્યાય પ્રવર્તક સ્થવિર અને ગણપત્યજીને
માટેજ પ્રાયઃકરીને છે.

૨ જિનકલ્પનો સ્વીકાર તેજ કહી શકે કે જેનામાં દશમ
પૂર્વની અંદર અને નવમા પૂર્વની ત્રીજી વસ્તુનું જ્ઞાન હોય, જે
નિર્લિંગ હોય. ૭ મામ મુખી આદાર અને પાણીવિના પણ
નભાવી શકે. ભારમાં ભારે ઉપસર્ગો અને પરિપક્વોને સમભારે
સહી શકે એવી શક્તિના ધારક હોય, જેઓને કોઈપણ વખત
ચપટ બેસવાની પણ મનાઈ છે.

૩ પાંચમા આરામાં વર્ત્તમાન તો જિનકલ્પી હોય શકેજ નહિ.
૪ કેવલજ્ઞાની માત્ર, ગણપત્યજી, મુનિકેવલી-ચાહપૂર્વધરમહા-
ત્યાઓ અને દશપૂર્વથી અધિકજ્ઞાનવાળા તેમજ
વિપયથી રૂની ત્રીજી વસ્તુથી આજ્ઞા જ્ઞાનવાળા જિનક પતો સ્વીકાર
પાંખવાળાંદિ.

એવા તે મુનિ જેમ મહાનુભાવો પણ વચ્ચે આ પાત્ર રાખી શકે
અને પર્વતગુફામાંથી સિંહારેયા પાણી લેવાના કારણ સિવાય બીજા
જોતે અને ચક્ષુના વિષયમાં પાપસ આપસમાં પણ વાર્તાલાપ ન
શકે. માંજ રહે.

ઉપરની વાતો સમજવામાં આવ્યા પછી એ સમજાવવાની જરૂર નથી કે શાસનનો આધાર સ્થવિરકલ્પી મુનિઓના ઉપરજ રહેલો છે અને ધોણજ મદાતમાઓને મૂકીને ખાટીના દરેક મદાતમાઓ સ્થવિરકલ્પનાજ ઉપાસક હોય છે. પાત્રને અંગે રાખવામાં આવતા વસ્ત્રના દુકડાઓ અને રજોદરજ તેમજ મુખવત્તિકા શિવાય જિનકલ્પી મુનિઓ માત્ર ત્રણજ વસ્ત્રો-એ સૂત્રનાં અને એક હનતું રાખી શકે. આ ઉપરથી સપજા સદ્જમાં સમજી શકો કે બેચરદાસે પોતાની ‘ નખજા, મુકુમાર અને રોગિયો માટેજ વસ્ત્ર કલ્પે ’ આવી માન્યતાની સાબીતી માટે આચારંગ અને સ્થાનાંગના મૂકેલા પાઠો કે જોમાંના કેટલાક જિનકલ્પમુનિઓને અંગે મુકવામાં આવ્યા છે, તેને સ્થાપન કરીને માત્ર પોતાની અસાધ્ય પ્રિયતાજ સાબીત કરી બતાવી છે. આપણે આપણા આગળના પાઠો ઉપરથી જાણી ચૂક્યા હીએ કે પ્રત્યેકાકરજ નામના દશમા અંગસૂત્રમાં સાધુઓને અનેક ઉપકરણો જણાવ્યાં છે અને સાક્ષાત્ અંગસૂત્રોમાં સ્થળે સ્થળે વસ્ત્ર અને પાત્રજ વિધાન કરવામાં આવ્યું છે, તેમજ દેવલજ્ઞાની મહર્ષિઓ અને ભગવાન ગાતમસ્વામીજી જેવાઓ માટે પણ વસ્ત્રપાત્રજ લેણું મૂકણું અને પરિલેહણ કરવાજું પણ અંગસૂત્રમાં છે. તુંગીયા નગરીના આવકેના વર્ણનમાં એ પણ લખ્યું છે કે તે આવકો અમણનિર્મથ્યોને વસ્ત્ર પાત્ર કંબલ વિગેરે, શય્યા આસન વિગેરે, પાટ પાટલા વિગેરે અને ઔપધ લેપજ વિગેરે વહોરાવતા.

શ્રી ઉપાસકદશા નામના સાતમા અંગસૂત્રમાં પરમાતમાશ્રી મહાવીરદેવના પરમશ્રાવક શ્રીમાન્ આણંદ નામના એકાવતારી મહાભાગ નાનામકારના અભિમહોને અંગીકાર કરતાં નીચેના અભિમહુ મહંજ કરેછે:—

“ કપ્પહ-મે સમણે નિર્ગંથે કામુપસગિજ્જેર્ણ અસણ-પાણ-

સ્વાદ્ય-માદ્યમેણં વત્યપદિગ્ગહકંવચવાયપુચ્છમેણં પાદિદારિયોદક-
લગસેઙ્ગાસંપારણં ઓમદ્યમેમલ્લેણં પદિલામેમાણસ્ય વિહરિત્તણં ।

અર્થાત્-હે ભગવન્ ! શ્રમણનિર્મલ્યોને નિર્જીવ અને નિર્દોષ
એવા આહાર, પાણી, ખાદ્ય અને રવાદિએ કરીને, વસ્ત્ર, પાત્ર,
કંબલ, રત્નેદરણે કરીને, પાછા સર્વ શકાય તેવા પાટ પાટલા
શય્યા અને સંસ્કારકે કરીને અને ઔષધભોજન્યે કરીને પ્રવિણ-
ભતા-વહોરાવતા એવા મારે વિચરતું કંઈ.

આ સર્વ હુકીકત ઉપરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે એચરદાસે વસ્ત્ર-
પાત્ર અંગે મૂકેલા ધનના પાકોની અરુચાને યોજના કરી માત્ર
પોતાનો શુદ્ધિની કિંમત કરાવવા સાથે અસત્યપ્રકાશનનોજ માર્ગ
હાથમાં લીધોછે, મારે જો વાંચકો વિચારશક્તિને અસંગ કરીને
એચરદાસની વિશાલ વામનસમાં ફસી જાયે તો પોતાના આ-
ત્માતું એકાન્તે અલિન કરી નાખયે, આજકાલ આત્માર્થએએ
સાવચેત રહેવા સાથે સદ્ગુરુઓની દિનશિક્ષા અનુસરેજ પોતાના
જીવનની કાર્યભેળી ધણમાં પ્રપત્નશીલ રહેતું જોએ, અન્વયે
અજ્ઞાનીઓ તરફથી પચારવામાં આવતી આંધી આત્મમાન
બૂલાથી કે એવી હોય છે, મારે સર્વ વિચારશીલરૂપે પોતાના
હિતાદિનને વિચાર કરી પોતાના જીવનને મદુરિ સિદ્ધિના
નીચેના વચનને અનુસરતું બનાવતું:-

“ ઉદાત્તિદુર્લભં શાપ્ય, માનુષ્યં મવ્યમનુના ।

નનઃ કુલાદિ મામગ્રો-મામાય શુપરુપેના ॥ ૧ ॥

દેયં હાનોચિત્તં મર્વ, કર્તવ્યં કર્ણોચિત્તમ્ ।

સ્થાવ્યં સ્થાવોચિત્તં વસ્તુ, શ્રોતવ્ય શ્રવ્ણોચિત્તમ્ ॥૨॥”

મદુરિ સિદ્ધિનું ઉપરના શ્લોકોથી કંઈ છે કે આ સત્કાર્યમાં

અત્યંત દુર્લભ એવા મનુષ્યભવને પામીને અને તે પછી પણ શુભકર્મના પ્રતાપે ઉત્તમ કુલાદિક સામગ્રી પામીને ત્યાગ કરવા-યોગ્ય સઘળી ચીજોનો ત્યાગ કરવો, કરવાયોગ્ય હોય તેજ કરવું. સ્તુતિને યોગ્ય વસ્તુનીજ સ્લાધા કરવી અને સાંભળવાયોગ્ય હોય તેજ સાંભળવું.

ઉપર્યુક્ત સુદર સદુપદેશને અંતરમાં ઉતારી અહિલકર-માત્ર-ના ત્યાગ કરી કર્તવ્ય કરવામાં ઉદ્ધક્ત બની અયોગ્ય સ્લાધા અને અયોગ્ય શ્રવણ એ ઉભયનો પરિહાર કરી સંપ્રાપ્ત થયેલી સઘળી સુદર સામગ્રીઓનો સદુપયોગ કરવામાંજ મન વચન અને કાયાને એકતાર બનાવી ઈશ્વરને સાધી લેવું.

એચરદાસે ચૈતામ્બર અને દિગંબર એ ઉભયની માન્યતાથી વિરુદ્ધ જઈ એવી કલ્પના કરી છે કે 'ચૈતાંબરતા અને દિગંબર-તાનું મૂળ આજથી ૨૦૦૦-૨૨૦૦ વર્ષો પહેલાં વવાએલું છે' પાતાની આવી આધારવિનાની કલ્પનાને સાબીત કરવા માટે તેઓને એક પણ પ્રમાણ મળી શક્યું નથી, એથીજ તેઓને પા-તાના 'ચૈતાંબર-દિગંબરવાદ' આ નામના પ્રથમ મુદ્દામાં મોટા ભાગે શાસ્ત્રોના પાઠોની ઉલટા મુલટી, ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વા-મીના શિષ્યરત્નોનું ઉપહાસ્ય અને પૂર્વાચાર્યો ઉપર 'તમસ્તરણ' નો આરોપ મૂકવાની અયોગ્ય નીતિનો સ્વીકાર કરવો પડ્યો છે' એવું સમાધાન આપજે તેમની માણસાઇને હીજીપ ન લાગે એવા શુભ ઈરાદાથી કદાચ કરી પણ લઈએ, પરંતુ ઉંડા ઉતરીને વિ-ચાર કરતાં તેમનું ૨૦૦ પૈજનું પુસ્તક આપણને એવું સમાધાન કરવાની સખ્ત મનાઈ કરે છે. તેમનું પુસ્તક સ્પષ્ટપણે આપ-ણને કહે છે કે મારી રચનાજ મારા રચયિતા પંડિત એચરદાસ જીવરાજે પાતાના અને પરના વિનાશ માટે કરી છે, કેમકે જાણી જુઝને તેમાં મહાત્માઓને નિંદવાની અને શાસ્ત્રોને અસત્ય કહે-

વાની રહેલી પુરી ભાવના સ્પષ્ટપણે તરંગી રહી છે અને મારું
આત્મીયે વિચારકમાવને તેમ જાણ્યા મિત્રાચ નહિતર રહે. અમી
વારંવાર આ વસ્તુસ્થિતિને સ્પષ્ટ કરવાની કહેલું ૧૪૨૨ નથી
હવે આપણે એજ પ્રથમ જોડે એજ કે દિગમ્ભરમતની ઉત્પત્તિ
ક્યારે, કેના સમયમાં અને કેવા મયોગમાં થયા પામી છે ?
હકીકત આપણને નીચે મુકવામાં આવના શ્રીવિદ્યેવાચરવકટક
સચિત્તર ઉદ્દેશ્ય ઉપર પ્યાન દેવાથી તદન સ્પષ્ટ થઈ જશે—

“ત્રિજ્વાલમયાર્દ્રં નવુત્તારકં તદ્યા મિદ્ધિ ગયમ્મ ચીરમ્ ।
તો ચોદિયાણ દિટ્ઠી રહચીરપુરં મમુણ્ણા ॥ ૨૫૬૦ ॥

અર્થાત—ભગવાન મહાચીરસ્વામીને યોગ્ય ગયે ૬૦૬
વ્યતીત થયા પછી રહચીરપુર નામના નગરમાં યોદ્ધાની
દિગમ્ભરમતની ઉત્પત્તિ થઈ.

“અય વોટ્ઠિકોન્પત્તેરેવ સંગ્રહગાયાદપમાદ—
રહચીરપુરં નગરં દીવગમુજ્જાણમલ્લકણં ચ ।
સિવમૂદ્ધસ્મુચર્દિમ્મ પુચ્છા ઘેરાણ કહણા ચ ॥ ૨૫૬૧ ॥
ચોદિયાસિવમૂદ્ધં ઓ ચોદિયાલિગસ્સ હોંહ ઉપ્પત્તી ।
કોદિદ્ધ—કોદ્દવોરા પરંપરાફાસમુપ્પન્ના ॥ ૨૫૬૨ ॥”

“एतद्भाषार्थः कथानकगम्यः, तच्चेदं—रघवीरपुरं नाम नगरं
तद्वहिथ दीपकाभिधानमुद्यानम् । तत्र चार्यकृष्णनामानः
समागताः । तस्मिंश्च नगरे सहस्रपल्लः सिवभूतिर्नाम राजा
समस्ति । स च राजपसादाद् विलासान् कुर्वन् नगरमध्ये
रात्रेथ महारद्वयेऽतिक्रान्ते गृहमागच्छति । तत एतदीयभाषा
मणति—‘निर्वेदिताऽहं त्वत्पुत्रेण, न स्वल्पेन रात्रौ विलासं

दप्यागच्छति तत उज्जागरकेण सुमुखया च ध्यायमाना प्रत्यहं तिष्ठामि । ततस्तया प्रोक्तम्—‘ वत्से ! यद्येवं, तर्हि त्वमद्य स्वपिहि, स्वयमेवाहं जागरिष्यामि ’ । ततः कृतं यध्वा तथैव, इतरस्यां तु जाग्रत्यां रात्रिमहरद्वयेऽतिक्रान्ते समागत्य शिवभूतिना प्रोक्तम्—‘ द्वारमुदादयत ’ । ततः प्रकुपितया मात्रा प्रोक्तम्—‘ दुर्नयविधे ! यत्रैतस्यां घेलायां द्वाराप्युदादितानि भवन्ति तत्र गच्छ, न पुनरेवं तव पृष्ठलग्नः कोऽप्यत्र मरिष्यति ’ । ततः कोपाऽहङ्काराभ्यां प्रेर्यमाणोऽसौ निर्गतः । पर्यटता चोदादितद्वारः साधूपाश्रयो ह्यष्टः । तत्र च साधवः कालग्रहणं कुर्वन्ति । तेषां च पार्श्वं तेन वन्दित्वा व्रतं याचितम् । तैश्च ‘ राजवल्लभः, मात्रादिभिरमुत्कलितश्च ’ इति न दत्तम् । ततः खेलमल्लकाद् भस्म गृहीत्वा स्वयमेव लोचः कृतः । साधुभिरिहं समर्पितम् । विद्वताश्च सर्वेऽप्यन्यत्र । कालान्तरेण पुनरपि च तत्रागताः । ततो राज्ञा शिवभूतेर्वहुमूल्यं कम्बलरत्नं दत्तम् । तत आचार्यैः शिवभूतिरुक्तः—‘ किमनेन तव साधूनां मार्गादिष्वनेकानर्थहेतुना गृहीतेन ? तनस्तेन गुर्वप्रतिभासेनापि संगोप्य मूर्च्छया तद् विधृतम् । गोचरचर्याभिश्चागतः प्रत्यहं तदसौ संभालयति, न तु क्वचिदपि व्यापारयति । ततः ‘ गुरुभिर्मूर्च्छितोऽयमत्र ’ इति ज्ञात्वाऽन्यत्र दिने तमनापृच्छयैव घर्दिर्गतस्य परोक्षे तत् कम्बलरत्नं पाठयित्वा साधूनां पादमोज्ज्वलनकानि कृतानि । ततो ज्ञानव्यतिकरः कपायितोऽसौ तिष्ठति । अन्यदा च सूरयो जिनकल्पिकान् वर्णयन्ति, तद्यथा—

“ जिणकप्पिया य दुविहा पाणिपाया पडिग्गह्वरा य ।
 पाउरणमपाउरणा इक्किता ते भवे दुविहा ॥ १ ॥
 दुग निग चउक्क पणमं नव दस एकारसेव वारसगं ।
 एए अट्ट विगप्पा जिणकप्पं हौंनि उवहिस्स ॥ २ ॥ ”

इह केषाञ्चिज्जिनकल्पानां रजोहरणं, मुखवस्त्रिका चेति द्विविध
 उपधिः, अन्येषां तु कल्पेन सह त्रिविधः, कल्पद्वयेन तु सह चतु-
 र्विधः, कल्पत्रयेण सह पञ्चविधः । केषाञ्चित्तु मुखवस्त्रिका, रजो-
 हरणं च, तथा-

“ पत्तं पत्तार्थधो पायट्ठवर्णं च पायकं सरिया ।

पटलाइं रयत्ताणं च गोच्छमो पायनिज्जोगो ॥ १ ॥ ”

इति सप्तविधः पात्रनिर्योग इति, एवं च नवविधः । कल्पेन
 तु सह दशविधः, कल्पद्वयेन सहैकादशविधः, कल्पत्रयेण तु सप्तैका-
 दशविध उपधिः केषाञ्चिज्जिनकल्पिनामिति । तदेतत् श्रुत्वा शिव-
 भूतिना प्रोक्तम्-‘ यद्येवं, नहि किमिदानीमधिक-औपग्रहिकश्चै-
 वानुपधिः परिगृह्यते ? स एव जिनकल्पः किं न कल्पते ? । ततो
 गुरुमयुक्तं-‘ जम्बूस्वामिनि व्यवच्छिन्नोऽसी, संहननाद्यभावात्,
 सांप्रतं न शक्यत एव कर्तुम् ’ । ततः शिवभूतिना प्रोक्तम्-‘ मयि-
 जीवति स किं व्यवच्छिद्यते ? नन्वहमेव तं करोमि, परलोकाधिना
 स एव निष्परिग्रहो जिनकल्पः कर्तव्यः, किं पुनरनेन कपाय-मय-
 मूर्च्छादिदोषविधिना परिग्रहानर्थेन ? अग एव श्रुते निष्परिग्र-
 त्वमुक्तम्, अवेष्टकाश्च जिनेन्द्राः, अनोऽवेष्टतैव मुन्दरंति ’ । ततो

શુરુણા મોક્ષમય—‘દન્ ૧ યદ્યેવમ, નદિ દેદેડપિ કષાય-મય-મૂર્છા-
 દયો દોષાઃ કર્યાપિ શંખન્તિ, इति सोऽपि त्यक्तव्यः प्राप्नोति ।
 યદ્ય શ્રુતે નિષ્પરિગ્રહત્વદુક્તં નદપિ ધર્મોપકરણેત્થપિ મૂર્છા ન કર્ત-
 વ્યા, મૂર્છાડયાવ એવ નિષ્પરિગ્રહત્વમવસેયમ, ન પુનઃ સર્વથા
 ધર્મોપકરણર્યાપિત્યાગઃ। जिनेन्द्रा अभि न सर्वथेयान्छकाः “सर्वे वि
 षगदस्तेन निगया जिणवरा चटदीसं ” इत्यादि वचनात् ’ । તદેવ
 શુરુણા સ્થવિરંશ્ચ યયોક્તાભિવંશ્યમાણાભિથ યુક્તિભિઃ પ્રજ્ઞાપ્યમાનો-
 ડપિ તયાવિધકષાયમોહાદિકર્મેદયાદુ ન સ્વાગ્રહાદુ નિવૃત્તોડસૌ,
 કિન્તુ ચીવરાણ પરિત્યજ્ય નિર્ગતઃ । ततश्च बहिरुद्याने व्यवस्थित-
 स्यात्स्योत्तगनामभगिनी वन्दनार्थं गता । सा च त्यक्तचीवरं तं
 આતરમાત્રોવય સ્વયમપિ ચીવરાણિ ત્યક્તવતી । ततो भिक्षार्थं नग-
 रमध्ये प्रविष्टा गणिकया दृष्टा । तत इत्थं विवस्त्रां वीभत्सामिमां
 દદ્વા ‘મા લોકોડમાતુ વિરાજ્ઞીતુ’ इत्यनिच्छन्त्यपि तया वस्त्रं
 પરિધાપિતાડસૌ । तत एष ध्यनिकरोऽनया शिवभूतेर्निवेदितः ।
 તતોડનેન ‘વિવસ્ત્રા યોપિદુ નિતરાં વીભત્સાડતિલજ્જનીયા ચ ભવતિ’
 इति विचिन्त्य प्रोक्ताऽसौ—‘ तिष्ठत्वित्यमपि, न त्यक्तव्यं त्वयेनद्र
 વસ્ત્રમ્ । देवतया हि तमेव प्रदत्तमिति ’ । ततः शिवभूतिना कौण्डिन्य-
 कोटवीरनामानौ द्वौ शिष्यौ दीक्षितौ । ”

અર્થાત્-સ્થવીરપુરનામનું નગર, દીપકનામનું ઉદ્યાન, આ-
 ર્યદૃષ્ટાનામના આચાર્ય, શિવભૂતની ઉપાધ-વસ્ત્રપાત્ર તેના
 સમ્પન્નધર્માં પૃચ્છા, સ્થવિરોના ઉત્તરો, બોટિક શિવભૂતિથી બો-
 ટિકલિંગ-દિગંબરમત તેની ઉત્પત્તિ અને કૌણ્ડિન્ય અને કૌશ્-

આચાર્ય અને શિષ્યની પરસ્પરા ઉપસ્થિત યદ્ય-
ઉપરના સંકૃતિત અર્થનો ભાવાર્થ કથાનકથી સમજી શકાય
તેમ છે તે નીચે પ્રમાણે:—

દયવીરપુરનામના નગરના રીપકનામના કિયાનમાં શ્રીઆર્ય-
કૃષ્ણનામના સુરિમદ્વારાજ ગમોમયાં. તે નગરમાં મદુરમત શિ-
વભૂતિ નામનો રાજસેવક વસે છે. તે રાજની મદુરઆનીથી
વિજ્ઞાસો કરતો નગરમાં પર્યટન કરે છે. રાજે એ પ્રદુર વ્યતીત થવા
પછી ઘેર આવે છે, તેથી તેની ભાયાં તેની માતાને કહે છે કે:-
તારા પુત્રથી હું નિર્વેદ પામી છું. કારણ તે કોઈપણ દિવસ
રાત્રિએ વખતસર ઘેર આવતો નથી તેથી કુતગર અને ભૂખથી
પીડાતી હું દરેરાજ બેસી રહું છું. આથી માતાએ કહ્યું:- હે
પુત્રી! જે એ પ્રમાણે છે તો તું આજે મુઠ્ઠા, હું પાતેજ જ-
ગતી રહીશ, તેથી વાકું મુતી અને માતા જગતી બેઠી. રાત્રિ
એ પ્રદુર વ્યતીત થવા પછી આવીને શિવભૂતિએ કહ્યું કે:-
'બારહું ઉધારો' કિતરમાં પ્રકૃપિત થયેલી માતાએ કહ્યું કે:-
'હે દુર્નયવિધ! આ વખત મુધી જ્યાં બારજાં કિયાં હોય ત્યાં
જ, અહિં એણે કોઈ તારી પાછળ જાગેલું નથી કે જે આવી
રીતિએ મરી જશે' આથી કોપ અને અદંકારથી પ્રેરિત થયેલો
શિવભૂતિ ચાલી નીકળ્યો. રખડાં તેણે ખુદ્ધા કારવાળો સાધુને
ઉપાશ્રય દેખ્યો, ત્યાં સાધુએ કાલમહાબળની વિધિ કરે છે. તે
વંદન કરીને તેઓની પાસે પ્રતની યાચના કરી. તેઓએ રાજ
હાલ હોવાથી અને માતાવિગેરેથી ખુદો નહિ હોવાથી
આપ્યું નહિ, તેથી તેણે આપોઆપ રાખની કૃત્રીમાંથી
લઈને પોતાની ગ્રેણે હોય કર્યો. સાધુઓએ લિંગ-મુનિ
સમર્પણ કર્યું. સર્વ સાધુઓ બીજે સ્થાને વિદાર કરી
કાલાન્તરે ફરીથી પણ ત્યાં આવ્યા. તે વખતે રાજાએ શિ

તિને ધણી કિંમતની કમ્બલરત્ન આપી. તેથી આચાર્યશ્રીએ શિવભૂતિને કહ્યું કે:—‘માર્ગ આદિમાં સાધુઓને અનેક અનર્થના કારણભૂત એવી આ રત્નકમ્બલનું તારે શું કામ છે ?’ આ પ્રશ્નની અવગણના કરીને ગુરૂની અરૂચિ છતાં શિવભૂતિએ મૂર્છાથી છુપાવીને તે રત્નકમ્બલને રાખી. નિરંતર ગાયત્રીવિગેરેથી આવીને તેને તપાસે છે, પરંતુ કોઇવખત તેના ઉપયોગ કરતો નથી. તેથી ગુરૂમહારાજે જાણ્યું કે આ રત્નકમ્બલ ઉપર મૂર્છિત થયા છે, એમ જાણીને એક દિવસે તેને પૂછયા વિનાજ તે રત્નકમ્બલને ફાડીને સાધુઓનાં પાદપ્રોછન કરી નાખ્યાં. આ હકીકત જાણીને શિવભૂતિ ક્રોધાન્વિત થયા થકો રહે છે. હવે એક દિવસે આચાર્ય મહારાજ જિનકલ્પમુનિઓનું નીચે મુજબ વર્ણન કરે છે:—

‘જિનકલ્પમુનિઓ બે પ્રકારના હોય છે. એક પાણિપાત્ર નામ પાત્રવિનાના અને બીજા પાત્રવાળા. તે બે પણ બે પ્રકારના છે એક વસ્ત્રવાળા અને બીજા વસ્ત્રવિનાના.’

‘આ પ્રમાણે ૧ કોઇ જિનકલ્પી મહાત્મા બે પ્રકારની ઉપધિ રાખે, ૨ કોઇ ત્રણ પ્રકારની, ૩ કોઈ ચાર પ્રકારની, ૪ કોઈ પાંચ પ્રકારની, ૫ કોઈ નવ પ્રકારની, ૬ કોઈ દશ પ્રકારની, ૭ કોઈ અગીઆર પ્રકારની અને ૮ કોઈ બાર પ્રકારની એમ જિનકલ્પમાં ઉપધિના આઠ સેદ થાય છે.’

‘જિનકલ્પ મુનિવરોમાં ૧ કોઇ તો રજ્જેહરણ અને મુખવસ્ત્રિકા એમ બે પ્રકારની ઉપધિ રાખે. ૨ કોઇ એક વસ્ત્રની સાથે ત્રણ પ્રકારની, ૩ કોઇ બે વસ્ત્રની સાથે ચાર પ્રકારની અને ૪ કોઇ ત્રણ વસ્ત્રની સાથે પાંચ પ્રકારની. ૫ બીજા કેટલાક રજ્જેહરણ અને મુખવસ્ત્રિકાની સાથે ‘પાત્ર, પાત્રબંધ, પાત્રસ્થાપન, પાત્રકેસર, પટલાં, રજસ્રાણ અને ગોચક, આ સાત પ્રકારના પાત્રનિર્ચોગ-પાત્રસા-

દેવ એજ જાનને સાબીત કરે છે. જેતાંબરે યા દિગંબરે યંય
 કે જેમાં જેમાં એ દિગંબરો દેવોજ છે તે ગણના એજ માનને
 જેતાંબરે દિગંબરમંત્રી દિગંબરો અને દિગંબરે જેતાંબરમંત્રી
 દિગંબરો માત્ર ગણાવે છે પણ ખીજે નહિ.

દિગંબરમંત્રી દિગંબરો જે માત્ર જેતાંબરે માને છે તે તે
 આપણે દમખાંજ મંચિંગાગણના દેવોજ દેવોની નિશિત
 કરી આપ્યા. હવે આપણે એ જોયે જેતાંબરે જે દિગંબરે પણ
 માનની ગણનામાં આપણી માથે ગીરીનિર્મલ મદમન માવ છે.
 રત્નનગર નામના દિગંબરમંત્રીમાં તે મંત્રના કતાં દેવોનામાં
 નીચે મુજબના ઉલ્લેખ કરે છે:

“ જાનીમે વર્તિમત્ત, વિષમગમ્મ વરણવત્તમ ।
 માંરંદે વજ્જીપ, સંવટંચં મમુવજ્જાં ॥ ૧૧ ॥

સારાંશ-વિક્રમરાજના મરણ પછી ૧૩૬ વર્ષે સારકેશમાં
 વસ્તુભીનગરીમાં ચેતપદ-જેતાંબરસંઘ ઉત્પન્ન થયો.
 આદલા ઉપરથી નિશિત છે કે જેતાંબરસાહિત્ય યા દિગંબર-
 સાહિત્ય એજ સાબીત કરી રહ્યું છે કે જેતાંબરે દિગંબરનો વિભાગ
 વીરભગવાનના સાતમા સંક્રમાંજ થયેલો છે. આ વાતમાં આ-
 શંકાને બીજકુલ સ્થાન નથી.

વસ્તુસ્થિતિ આ છતાં એચરવાસ જેતાંબરતા અને દિગંબર-
 રતાના મુજબની સ્થાપના ૨૦૦૦-૨૨૦૦ પાંદડાંની જગ્યાએ છે અને
 તેનીજ સાબીતી માટે શ્રમજીવિત શ્રીપાર્થનાથસ્વામીના શિષ્ય
 રત્નોની અવહેલના કરવાનો આદેશ કરે છે અને તેની સમાધિ
 આઠ દસ પેજ બેઠેલા લાંબો ઉલ્લેખ કરે છે અને તેમાં વ
 શીલગવતીચમુત્રની સાક્ષી આપી બદ્ધિજનોને ભરમાવવા
 અભિલાષ રાખે છે પણ તે ભૂલી જાય છે કે મારી અસાધ્ય

ઉન્મૂલન કરનારા અનેક આચાર્ય આદિ મહાપુરુષો ભગવાન મહાવીરદેવના શાસનમાં વિરાજમાન છે અને ભગવાન મહાવીરદેવનું શાસન અવિચ્છિન્નપણે ૨૧૦૦૦ (એકવીસ હજાર) વર્ષ એટલે પાંચમા આરાના છેવટ મુધી ચાલવાનું છે, તેને કોઈપણ અટકાવી શકે તેમ નથી. અસત્યના ઉપાસકો ધણાએ ઉત્પન્ન થયા અને વિલય પામ્યા પણ શાસન તો તેનું તેજ છે અને છેવટમુધી રહેવાનું પણ. માટે નિર્ધારક અસત્ય ઉધમાત કરી મહાત્માઓની આશાતના અને સૂત્રની વિરાધના કરી સાધન-સંપત્તિ સ્તુત્ય જીવનનો દુરપયોગ કરવો એ લાલદાયી નથી.

ભગવાન અજિતનાથસ્વામીથી આરંભી ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વામી મુધીના સમયમાં સાધુઓ સરલ અને પ્રાણ હોવાથી તેમના આચારોમાં ભગવાન ઋષભદેવસ્વામી અને વર્તમાન-શાસનના અધિપતિ ભગવાન મહાવીરસ્વામીના સાધુઓના આચારો કરતાં ભિન્નતા કરવામાં આવી છે, કારણકે તે સાધુઓ પ્રથમ અને છેલ્લા તીર્થપતિના સાધુઓ કરતાં અધિક સરલ અને અધિક વિવેકી હોવાથી તેઓ માટે ઝાઝો પ્રતિબંધ કરવામાં નથી આવ્યો, કેમકે વિના પ્રતિબંધે પણ તે મહાત્માઓ પ્રતિબંધજ સમજતા. જેમ યુગલિક મનુષ્યોને માટે કુલકરે અદ્યપશુનાદ માટે 'હ' અને મધ્યમ અપરાધ માટે 'મ' તેમજ ઉત્કૃષ્ટ અપરાધ માટે 'ધિકાર' આ ત્રણ શબ્દમાત્રથી શિક્ષા નિર્ણયિત કરી હતી, આ શબ્દો સાંભળવા એ તો તે મનુષ્યોને મરવા કરતાં પણ બારી લાગતું હતું. તો હવે તે મનુષ્યો માટે અધિક શિક્ષાની જરૂર શી? તેવીજ રીતિએ તે સાધુઓને માટે પણ અધિક પ્રતિબંધની જરૂરીઆત ન હોવાથી નથી ક્યો. આ ઉપરથી પરિત દહેષાતા બેચરદાસે ઝમ માની લીધું કે ભગવાન મહાવીરસ્વામીના સાધુઓ કરતાં ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વામીના સાધુઓમાં ત્યાગ અને ત્યાગની દસોટી ઓછીજ છે. પોતે માની

હીધું અને પોતાના વાચકોને પણ તેમજ મનાવવાની કોશિશ કરી છે એટલુંજ નહિ પણ તે મહાભાગે ત્યાં મુખી લખી નાખ્યું છે કે “ઋગ્વેદમાં તે તે આચારોમાં અનુકૂળતા, આરામ, યથેચ્છવર્તિતા અને અમર્યાદા તરવરી રહી છે.” આ પ્રમાણે લખી નાખનાર પોતાને એક સાદૃશ્યનો અભ્યાસી કે વિચારક તરીકે જાળખાવવાની અભિલાષા ધરાવે એ તે શ્રીરીતિએ સદૃશ થાય? આશ્ચર્યની ખીના તો એ છે કે ભગવાન પાર્થનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નોમાં માની રાખેલી આચારોમાં અનુકૂળતા, આરામ, યથેચ્છવર્તિતા અને અમર્યાદારૂપ ચતુષ્ઠયીને સામીત કરવા માટે તેઓને લખવું પડેછે:-

“કદાચ પાર્થનાથ સ્વામીની દયાતિમાં તેમના શિષ્યોમાં...મુખશીવ વર્તન નહિ હોય પરંતુ તેઓનું નિર્વાણ થવા પછી તે બે (પાર્થનાથ અને વર્ધમાન) ધર્માચાર્યોના ૨૫૦ વર્ષના વચગાળાના કાલ પગ વખતે પાર્થનાથના સંતાનો ઉપર તે સનયના આચારહીન જ્ઞાનચુ-સુરોનો અસર થઇ હોય અને તેને લઇને તેઓએ પોતાના આચારમાંથી કડકપણું કાઢી નાખી, ધણી નરમ અને સુકર આચારો બનાવી લીધા હોય એ મંતવડું અને ધટવું છે.”

આવી સંભાવના અને ધટના કરનાર જ્યેષ્ઠદાસને એ પણ ખ્યાલ નથી રહેવા પામ્યો કે શ્રીપાર્થનાથસ્વામીના સંતાનોએ આવી ખોટી અસરથી નરમ બનાવેલા આચારોની નોંધ ભગવાન શ્રીમહાવીરદેવના સંતાનો શું કામ લેના? સધળા આચાર્યોએ-કે જે આચાર્યોએ અચેતક આદિ દસ આચારોની નોંધ લીધી છે તે સધળા આચાર્યોએ-પહેલા અને છેલ્લા તીર્થપતિઓના સાધુઓમાં આચારોની સમાનતા અને મધ્યમ તેમજ મહાવિદેહદેવના તીર્થપતિઓના સાધુઓના આચારોમાં વિશેષતા એટલે દસ આચારોમાંના અમુક આચારો નિયત અને અમુક અનિયત એવી

ચોજના કરી છે. તેમાં પણ જ્યેષ્ઠ કનિષ્ઠની વ્યવસ્થા, વંદનાદિ વ્યવહાર અને શય્યાતરપિંડ તો તે મહાત્માઓ માટે પણ નિયતજ છે. ગુર્વાંકિની પરતંત્રતા પણ તેઓને એક સરખીજ હોય કેમપણ તીર્થપતિના શાસનમાં ગુરુપરતંત્રતા ન હોય એવું તો હોઈ શકેજ નહિ, કારણકે સમ્યક્ત્વના પાલનમાંજ તેનો સમાવેશ થઈ જાય છે.

ઉપરના ફકરામાં દસ આચારોની કંઈક વાત કરી, પરંતુ તેમાં બીજા કેમપણ આચારનો નામનિર્દેશ ન કરતાં ‘જ્યેષ્ઠ કનિષ્ઠની વ્યવસ્થા, વંદનાદિવ્યવહાર અને શય્યાતરપિંડ મહાત્માઓ માટે પણ નિયતજ હોતો’ આ વાક્ય લખવામાં ખાસ કારણ છે તે ખાસ કારણ બીજું કંઈજ નહિ પરંતુ પરમાત્મા શ્રી પાર્થનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નોની ઓઠી નિંદા કરવા માટે બેચરદાસે કરેલો તદ્દન અસત્ય ઉલ્લેખજ તેમાં કારણભૂત છે. તેજ ઉલ્લેખ હું નીચે ટાંકું છું જે જોવાથી વાંચકોની ખાત્રી થઈ જશે:—

“સમુદાયને ઉદ્દેશીને કરેલું ખાનપાન ઋણુપ્રાણો લઈ શકે.....તેઓ શય્યાતરના ધરતું જમી શકે.....જ્યેષ્ઠ કનિષ્ઠની વ્યવસ્થા અને વંદનાદિ વ્યવહારમાટે ઋણુપ્રાણો નિરંકુશ રહે.”

પ્રિયવાચકગણ ! ઉપર મૂકેલા ફકરામાં બેચરદાસે એમ જણાવ્યું છે કે ઋણુપ્રાણો એટલે લગવાનું પાર્થનાથસ્વામીના સાધુઓ શય્યાતરકંઠપમાં, પુરુષજ્યેષ્ઠકંઠપમાં અને કૃતિકર્મકંઠપમાં પણ અનિયત હતા પરંતુ આ વાત બીલકુલ અસત્ય છે. એની સાબીતી માટે લગવાનું હરિભદ્રસરિત્તમહારાજ આવશ્યકવૃત્તિમાં શું કહે છે તેજ આપણે જોઈ લઈએ:—

“શય્યાતરપિંડો ાસ્યતા એવ, શય્યાતરપિંડો હિ યયા પુરિ-
મપશ્ચિમતોર્થકરસાધૂનાં અકલ્પનીયઃ, એવ મધ્યમતોર્થકરસાધૂનામપિ

નાજ ઉપરના આધોષ્ટ. તેના ત્યાગ વિના મિથ્યાત્વનો નાશ થયો એ અગત્યનું છે. તેની મદાય વિના મિથ્યાત્વનો આયિ-
ર્જાવ કે મિથ્યાત્વની સ્થિતિ અગત્યવાળું છે. મોટે દુરામદ અને દુરામદીઓથી બચવાનો પ્રયાગ દુઃખરસને મોટે કરેલો એજ એવરસ છે.

મહાસતી મુક્તસાનું ચરિત્ર પણ જો બેચરદાસે મુકદ્દિમી અવલોકનું હોત તો પણ સમ્યક્ત્વના સ્વરૂપની બેચરદાસને ઝાંખી થઈ હોત પણ તે બાબતવાનને સમ્યક્ત્વની પરવાજ ક્યાં છે? પણ આ સ્થાને આપણે તો સમજી લેવું જોઈએ કે ભગવાન પાર્થનાથસ્વામીના શિષ્યોને એ તો ખાત્રીજ હતી કે પાર્થનાથસ્વામી સર્વજ્ઞ હતા અને તે મહાત્માઓનો આદર્શ પણ એજ હતો કે 'તેજ સાચું અને શાંતાવિનાનું' કે જે ભગવાન જિનેશ્વરદેવોએ કરેલું છે.' ભગવાન પાર્થનાથસ્વામીના શિષ્ય-રત્નોએ એ પણ ભુવનગુરુ પાર્થનાથસ્વામીના શાસનવર્તિ શાસ્ત્રોદ્ધાર તથા મહર્ષિઓદ્ધાર બાળેલું કે અમુક સમયે ચરમતીર્થ-પતિ અમળભગવાન મહાવીરસ્વામી થવાના છે. આ વસ્તુસ્થિતિને સમજનારાઓ અને જિનેશ્વરદેવોની આજ્ઞાના પરિપાલન-માંજ આત્મકલ્યાણને કેખનારા મહર્ષિઓ ભગવાન તીર્થકરદેવની પાસે નમ્ર થવામાં અચકાવ ખરા? અને જો નમ્ર થવામાં અચકાતાજ હોય તો તેઓ ખાત્રી પછી પણ પરમગુરુ તરીકે સ્વીકારે ખરા કે? પણ ખાત્રી પછી તુરંતજ પરમગુરુ તરીકે સ્વીકાર કરી તેઓના ચરણમાં શિર છુકાવી ચરમતીર્થપતિ તરીકેની ઉપાસના શરૂ કરી દીધી. આ વાતનો સ્વીકાર તો બેચરદાસને પણ કરવોજ પડ્યો છે જુ' એ ઉપરથી એ સાબીત નથી થતું કે તે મહાત્માઓએ માત્ર પોતાના સમ્યક્ત્વવરતનની રક્ષા ખાતરજ પરમાત્માને પરમાત્મા તરીકે માત્ર ઓળખવાનોજ ઉપાય સેવ્યો હતો? આવી

પ્રથમ વાંચનામાંજ મહાત્માઓ તરફથી પ્રતિપર્ષ કરવામાં આવે તેમજ આવકોને વાંચવા યોગ્ય એવા અનેક પુસ્તકોમાં આ દેશ આચારોનું સવિસ્તર વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તે છતાં અમુક પ્રસિદ્ધ દેશ આચારોના વર્ણનમાં જે બેચરદાસ આવે ગોચરે ઉભો કરે છે એ સમાજને ઉંધુ સમજવવા મથે છે તે બેચરદાસ ગંભીર આગમોનો આશય કેવો સમજતા હશે એ તેના કેવો ખરાબમાં ખરાબ ઉપયોગ કરતા હશે એ વાત હવે વિચારકોને સમજવવી પડે તેમ નથી.

બેચરદાસ પોતાની અસત્ય ઉક્તિની સાબીની માટે ભગવાન પાર્શ્વનાથ સ્વામીના શિષ્યરત્નોની સમ્યક્ત્વપરિપાક પ્રવૃત્તિ ઉપર આક્ષેપ કરતાં લખે છે કે:-

“અંગ-સૂત્ર-અંધોમાં ફેં નોંધ ચક્રોધું તેમ વર્ધમાન જેવા સર્વ યોગી પુરુષની પાસે પણ, નમ્ર થવામાં પાર્શ્વનાથનાં સંતાનો અચાર્ય છે તેઓએ વર્ધમાનની પરીક્ષા-માત્ર સુધી વા-પરીક્ષા-લેવા કેટલાક પ્રયત્ન છે અને જ્યારે તેમની પાસેથી તેનાં મનમતાં સમાધાનો તેઓને મળ્યા, પાર્શ્વનાથની સાક્ષી ભણી ત્યારેજ તેઓએ વર્ધમાનને પણ માર્યું નમાવ્યું છે.”

પ્રિયવાચકગણ! ભગવાન મુખર્માસ્વામી જેવા મહાપુરુષ જે મહાત્માને ‘અણગાર’ આ વિશેષણથી વિભૂષિત કરે છે તેમ મહાત્માઓ માટે બેચરદાસ ઉપરનો ઉલ્લેખ કરી તે મહાત્માઓમાં ઉદ્ધતાક્રોધ આરોપ મૂકવાની ઉત્સુકતા ધરાવે છે. જો ગાંગુલી આદિ મહર્ષિઓ એવા અવિનીત અને ઉદ્ધત હોય તો ભગવાન મુખર્માસ્વામી જેવા ખાસ ભગવતીય જેવા અંગસૂત્રમાં તેઓને ‘અણગાર’ એવું વિશેષણ મુકામ આપના? આવો સદુત્તર વિચાર પણ બેચરદાસના દુરામદબોલ અંતરમાં આવિ-ભાવ ન પામ્યા. દુરામદની દેશ કોઈ જુદાજ પ્રકારની છે, એ-લાજ માટે મહાત્માઓએ સમ્યક્ત્વના અર્થ માટે તેના ત્યાગ-

પુ' અને તે જુદીના ખજાનાની કિંમત અંકાવા દેવી.

બેચરદાસે પોતાના ૨૦૦૦-૨૨૦૦ સિદ્ધ કરવાના ધરાદાથી ધેતાંબરતા અને દિગંબરતાના મૂળની સ્થાપના ભગવાન શ્રી-પાર્શ્વનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નોમાં સ્થાપિત કરી કે જેની સાબીતી માટે તેઓને એક પણ પ્રમાણ ધેતાંબર યા દિગંબર સાહિત્ય-માંથી કોઈપણ પ્રકારે મળી શકે તેમ નથી કે જેના બળે તેઓ પોતાના પાંડિત્યના પ્રભાવને જીવંતો કે ભગતો શખી શકે, પરંતુ જૈનરીબ્યુના કહેવા પ્રમાણે બેચરદાસના પાંડિત્યે પેશાચિકસ્વરૂપ ધારણ કરવાથી બેચરદાસ હરકોઈના તરફથી ક્રીડકાર પામે એ સર્વથા મુસંભવિન અને સુધરિત છે, એમાં અને તો મીનમેષ જેવું જખાતું નથી. શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નોને નિઃ-ચામાંજ મશગુલ બનેલા બેચરદાસે 'જિનકલ્પ'ના નિષેધક તરીકે પણ તેઓનેજ ઓળખાવવાની ઉમેદ કરી, પરંતુ તેઓમાં તાકાત છે કે તેઓ એક પણ એવો ઉલ્લેખ આપી શકે કે જે ઉલ્લેખ ઉપરથી વિદ્વાન વિચારકો એવા વિચાર ઉપર આવે કે ચોક્કસ જિનકલ્પના નિષેધક શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નો છે ? વાંચકો જ્યાં જ્યાં એવો ઉલ્લેખ જોશે ત્યાં ત્યાં જોઇ શકશે કે તે ઉલ્લેખના કર્તાઓ શાસનપતિ શ્રીવીરદેવનાંજ સંતાનો છે.

એ તો નિઃશંક છે કે કાળના પ્રભાવે 'જિનકલ્પ'ના આચારને આચારમાં મૂઠી શકાય તેવું શરીરબળ કે મનોબળ નથીજ રહેવા પામ્યું. કેવલ્યદશા જેવી ઉચ્ચકોટિનો આત્મવિકાસ અને પરાદાદાના ત્યાગમાર્ગનો પણ લોપજ થયો છે એમ શાસ્ત્રો અને શાસ્ત્રકારો સ્પષ્ટપણે કહી ગયા છે અને વર્તમાનમાં શાસ્ત્રવેત્તાઓ જોરશોરથી કહી રહ્યા છે, તેમજ તે દીવાલોવું સ્પષ્ટ પણ છે, તે છતાં પણ જો તે કથનને અસત્ય કરવાનું સામર્થ્ય હોય તો ખુશીથી શા માટે બેચરદાસ અને તેના અનુયાયિઓ કે જેઓને

એક સામાન્યજાતને પણ આમદુરસ્ત નહિ ગમતું શકતાં ગમે પુરાણ સિવાય બીજું શું લખી શકે એ બાદી શકે? એ માનેલા ૨૦૦૦-૨૨૦૦ વર્ષ પહેલાંનો સમય ગિલ કયા પ્રકારે આ રીતે અખત્યાર કરવા જેવી હતી? અને શું આ અખત્યાર કરવાથી તેઓ પાતાની અયોગ્ય ધારણાને કેટલા રીતે દુર્ગવની બનાવી શકે તેમ છે? હું તો કહું છું કે તેઓ એ ધારણા અને તેની ઉપર કરેલી પ્રમાણમ માય તેમના આજે ભારે કરવાનુંજ કામ કરી શકે તેમ છે.

વિધેયશુભ ભગવાન વર્ધમાનસ્વામીના શિષ્યો પાંચ પદ્મગુરુની સેવામાં રહ્યું થતાં પાતાનો આચાર અમલમાં રહે એમાં શું આશ્ચર્ય? પરમાત્માને પરમાત્મા તરીકે જાણ્યા પછે દરેકનો, પછી તે ભગવાન વર્ધમાનસ્વામીનાં સંતાનો હોય કે શ્રીપાર્થનાથસ્વામીનાં સંતાનો હોય, એક સરખોજ આચાર હોય જોઈએ અને હોતોજ, એ તો શ્રીભગવતીસૂત્રજ કહી રહ્યું છે તોપછી નકામી કુકલ્પનાઓ કરી શા માટે બેચરદાસને પાંચ અક્ષત્રય લીલામ કરવાની જરૂર જણાઈ? શું અપ્રીતિનિદે આદર કરવાથી અસત્ય સત્યનું સંગી પણ બની શકે તેમ છે? જો તેવી રીતિથી બેચરદાસ પાતાના અસત્યને પણ સત્યનું સ્વરૂપ બનાવવા ધારતા હોય તો તેમની ધારણા કેવળ ભૂલભરેલી છે એમ તેઓએ સમજવું જોઈએ અને તેવી ભૂલમાંથી બચવા માટે પ્રયાસ કરી પાતાના આત્મા ઉપર અનુકંપા કરવી જોઈએ.

પાતાની અક્ષત્રય લીલામ કરવાની કારીગિરિમાં હજી બાકી હોવાથી બેચરદાસ શ્રી ‘પાર્થનાથ અને વર્ધમાન’ના મધ્યસ્થ નીચે એક જુદા સવિસ્તર નિબંધ લખવાના છે માટે આપને પણ આ સ્થાને આ વિષયને આટલેથીજ પતાવી કહેવાની વાતે તેજ અવસરે કહીશું માટે વાંચકમહાશયોએ ઉતાવળા ન થઈ

“ યનઃપર્યાયજ્ઞાનમ, પરમાવધિઃ, પુલાકલ્પિઃ, આહારક-
શરીરમ, ક્ષપકથ્રેણિઃ, ઉપદ્રવથ્રેણિઃ, જિનકલ્પઃ, પરિહારવિઘ્નદિક-
સૂક્ષ્મસંપરાય-યથારુચ્યાનન્દસર્ણ સંયમત્રિકમ, કેવલ, મોક્ષગમન-
લક્ષણા સિદ્ધિથેતિ સર્વેઽપ્યેતે પદાર્થા જમ્યૂસ્વામિનિ ક્વચરિચ્છતા-
જમ્યૂસ્વામિને યાવન્ મૃત્તાઃ, નતુત્તરથ્રેતિ ॥ ”

અર્થાત—મનઃપર્યાયજ્ઞાન, પરમાવધિજ્ઞાન, પુલાકલ્પિ, આહારકશરીર, ક્ષપકથ્રેણિ, ઉપદ્રવથ્રેણિ, જિનકલ્પ, પરિહાર-
વિઘ્નદિક—સૂક્ષ્મસંપરાય-યથારુચ્યાનન્દસર્ણ સંયમત્રિક, કેવલ-
જ્ઞાન અને મોક્ષગમનસ્વરૂપ સિદ્ધિ, આ સમગ્ર પદાર્થો જમ્યૂ-
સ્વામી પછી વિદિષ્ત થયા અર્થાત ભગવાન જમ્યૂસ્વામીજી મુખી
પ્રવર્તમાન રહ્યા પરન્તુ તે પછી નહીં.

આ શાસ્ત્રીય ઉદ્દેશ ઉપર નીચેની નોટ કરી બેચરદાસે
પોતાની નિંદકશીલતા સાથે ખરેખર પોતાના ‘આત્માતું’ તમ-
સ્તરણ બતાવી આપી જનતા ઉપર ભારેમાં ભારે ઉપકાર કર્યો
છે. અત્યાર મુખી કેટલાક મમત્વથી અને કેટલાક અજ્ઞાનતાથી
બેચરદાસના આત્મિકતમસ્તરણને નહોતા અવલોકી શક્યા તેઓને
અવલોકવા માટે બેચરદાસે એ નોટ કરવાના નિમિત્તે તેઓની
આગળ એક સ્વચ્છ આરીસો રજુ કર્યો છે અને એથી અને
આશા છે કે પેલા ભાવનગરશહેરમાં વસતા જૈનપત્ર (?)ના અધિ-
પતિ અને ત્યાંજ યુવકમંડળ તેમજ તેના સહાયકો સમજી શકશે કે
અમે એ બેચરદાસના આત્મિકતમસ્તરણની તરફેણ કરીને અ-
મારા આત્માતું પણ તમસ્તરણજ કરાવ્યું છે. કદાચ વાંચકોને એમ
થતું હશે કે બેચરદાસે એવી તે કેવી નોટ કરી છે કે જેના ઉપર
આણું આણું વિવેચન કરવાની ફરજ આવી પડી છે? આ પ્રશ્નના
ખાતરજ તે નોટનો અક્ષરશઃ ઉતારો કરવામાં આવે.

૪: એના ગુરુમની ગમે મરખી પણ નથી આવી તેના તે જિનારો
 વિગેરે કરી બનાવવાને બદલ નથી આવના ? મદાગુ મમાજનાને
 માન્ય નિમિત્તને આપિત કરેલા દોષ તે તે બદલાઈ કરવાની કેમ
 મમનું વિગણ કરવાથી ના આપિત નહિજ થાય એ નિમિત્તપૂર્વક
 નવા જેવું છે. મદાગુ મમાજ તે એજ માંડ છે કે તમિ જે કે. એકે
 મા દોષો તેને ગુણદામનુ પાત્ર ન બનાવેલા પણ એવું બોલે એ
 દોષો કે જેની ઉપર માન્યગજનતા પણ લજન રાખી શકે, બા
 બધાએ બોલા અને અમેજ સાવા એવુંજ બૂન એ તમને વાન
 દોષ તે એ તે તમિનેજ બારી છે, એથી મદાગુ મમાજને
 તે જરાએ ચિન્તા કરવા જેવું નથી કારણકે તમારા જેવાએના
 પ્રતાપ તે સમાજ તે પાખંડીઓને આગળથી જરો અને એથી
 વિવરો વિવરો પાતાના સમ્બંધને મુરખિત બનાવી શકશે. મો
 આ બાબતમાં જે કંઈપણ શાસ્ત્રવાનું કે શાસ્ત્રવાનું દોષ તે તે
 તમારા જેવાએનેજ છે પણ નહિ કે કોઈ બીજાને માટે હજી
 પણ જે કંઈક સાન દોષ તે સમજે.

મુનકેવલી-અનુદેશપૂર્વકર ભગવાન બદમાડુસ્વામીજી મદા
 રાજાએ બનાવેલી આવશ્યકસૂચની નિયુક્તિ ઉપર બાબકાર
 શ્રીજિનભદ્રગણિજામાઅમણ્ડએ બનાવેલી લાખ્યમાં આડમા સર્વ
 વિશ્વાદિ શિવબૂતિ નામના કે જે દિગંબરમતનો ઉત્પાદક પુર
 છે-તે આડમા નિનદવનું સ્વરૂપ આલેખતાં આચાર્યશ્રીઆર્ચ
 કૃષ્ણજી મદારાજે કહેલી વાતને પ્રકટ કરતાં નીચેની ગાથા રધા
 પન કરી છે અને તેની દીકા મલધારી શ્રીદેવચંદ્રસરિજીએ
 કરી છે:—

“ મળ-પરમોદિ-પુલાણ આહારગ-સ્વવગ-ઝવસમે-કપ્પે ।
 મંજમતિય-કેવલ-સિઝ્ઞણા ય જંબુમિ વુચ્છિણ્ણા ॥ ”

“ મનઃપર્યાયજ્ઞાનમ્, પરમાવધિઃ, પુલાકલબ્ધિઃ, આહારક-
શરીરમ્, ક્ષપકશ્રેણિઃ, ઉપશમશ્રેણિઃ, જિનકલ્પઃ, પરિહારવિશુદ્ધિક-
સૂક્ષ્મસંપરાય-યથાસ્થ્યાતલક્ષણં સંયમત્રિકમ્, કેવલ, મોક્ષગમન-
લક્ષણા સિદ્ધિશ્ચેતિ સર્વેઽપ્યેતે પદાર્યા જમ્બૂસ્વામિનિ વ્યવચ્છિન્ના-
જમ્બૂસ્વામિનં યાવત્ પ્રવૃત્તાઃ, નતૂચરત્રેતિ ॥ ”

અર્થાત્—મનઃપર્યાયજ્ઞાન, પરમાવધિજ્ઞાન, પુલાકલબ્ધિ,
આહારકશરીર, ક્ષપકશ્રેણિ, ઉપશમશ્રેણિ, જિનકલ્પ, પરિહાર-
વિશુદ્ધિક-સૂક્ષ્મસંપરાય-યથાસ્થ્યાતલવ્યાપિતરૂપ સંયમત્રિક, કેવલ-
જ્ઞાન અને મોક્ષગમનસ્વરૂપ સિદ્ધિ, આ સમૂહના પદાર્થો જમ્બૂ-
સ્વામી પછી વિચિત્ર થયા અર્થાત્ ભગવાન જમ્બૂસ્વામીજી મુધી
પ્રવર્તમાન રહ્યા પરંતુ તે પછી નહીં.

આ શાસ્ત્રીય ઉદ્દેશ્ય ઉપર નીચેની નોટ કરી બેચરદાસે
પાતાની નિઃકંકરીલતા સાથે ‘ખરેખર’ પાતાના ‘આત્માત્મ’ તમ-
સ્તરજી બતાવી આપી જનતા ઉપર ભારેમાં ભારે ઉપકાર કર્યો
છે. આત્માર મુધી કેટલાક મમત્વથી અને કેટલાક અજ્ઞાનતાથી
બેચરદાસના આત્મિકતમસ્તરજીને નેહાતા આવલોકી શક્યા તેઓને
આવલોકવા માટે બેચરદાસે એ નોટ દેવાના નિમિત્તે તેઓની
આગળ એક સ્વચ્છ આવીશો રહ્યું કર્યો છે અને એથી અને
આશા છે કે પેલા ભાવજગદશાદેશમાં વસતા દેવપત્ર(?)ના અધિ-
પતિ અને ત્યાંનું યુવકમંડળ તેમજ તેના સદ્વાયકો સમજી શકશે કે
અમે એ બેચરદાસના આત્મિકતમસ્તરજીની તરફજી કરીને અ-
મારા આત્માત્મ પણ તમસ્તરજીજી કરાવ્યું છે. કદાચ વાંચકોને એમ
થતું હશે કે બેચરદાસે એવી તે કેવી નોટ કરી છે કે જેના ઉપર
આત્મ આત્મ વિવેચન દેવાની દરજ્જા આવી પરી છે! આ પ્રશ્નના
સમાધાનની ખાતરજ તે નોટનો અક્ષરશઃ ઉતારો દેવામાં આવે

છે અને એ વાંચવાથી જરૂર વાંચકોને તે વિવેચન વ્યાજબી જણાશે:—

“વિરોધાવસ્થક બાબ. (ચ૦ પ્ર૦ પૃ૦ ૧૦૩૫) વિરોધાવસ્થક આ ઉદ્દેશને બાબતે શ્રીજિનમદ્ભક્તે તીર્થંકર વચન (નિષ્વ વચ) કહ્યું છે અને દીક્ષકાર શ્રીમલધારી હેમચંદ્રભક્તે પણ માખી ઉપર માખી કરીને તેજ વાતને દૃઢ કરી છે. અદ્વાયતાની જાણીદારી છે. માખીમાં લખ્યું છે કે, “જંજૂતે સમયે આટલાં વાનાં વિચ્છિન્ન થયાં છે” આ રીતેના ઉદ્દેશ તો તેજ મતુષ્ય કરી શકે, જે જંજૂસ્વામીની પછી થયો હોય. તો કુંજ-ચોને પૂછું છું કે જંજૂસ્વામી પછી રૂપ મા એવા કોણ તીર્થંકર-જિન-વચ ગયા છે કે, જેમના વચન રૂપ આ ઉદ્દેશ હોઈ શકે. આ અને આ સંખ્યાબંધ ઉદ્દેશો તે પવિત્ર જિનોને નામે આપણા કુદ્દગુરુઓએ ચક્રી દીધા છે, જેને લીધે આપણે કશું ત્રિવેકપૂર્વક વિચારી શકતા નથી—આ કંઈ એણું વખતરણ છે ! ! !”

હું કંપ્યુલ કરું છું કે ભગવાન સુધર્માસ્વામીજીથી આરંભી આજ સુધીના સપ્તમા સુવિહિત સૂરીચરો, વાચકવરો, પતિતપ્ર-વરો અને મુનિવરોએ તેજ લખ્યું છે અને તેજ કહ્યું છે કે જે જિનેશ્વરદેવોએ કહેલું છે, એટલે સ્થળે સ્થળે તેઓ એમ કહે કે “આ જિનવચન છે” “આ પરમગુરુઓએ કહેલું છે” “આ પ્રભાણે ધીરપુરુષો કહે છે” “આ પ્રભાણે જિનેશ્વરદેવોએ બોલેલું છે” કે સર્વથા મુસંભવિત અને મુધશિત છે. આ બાબતમાં કેલપના શાસનશૈલીને સમજનાર આશંકા ઉઠાવી શકે તેમ નથી. શા સનબાદો આ બાબતમાં ગમે તેમ બદલે તેની કંઈજ પર-તેઓને નથી. ચાહે તો તેઓ આમારી આ હિતકર પદ્ધતિને ધા મુદ્દિને અધ્યક્ષતાની ઉપમા આપે યા તો અજ્ઞાનતા તરીકે એ જાણાવે તેની આમારે કંઈજ ચિંતા કરવાની નથી, કારણકે તે કરવા વિના તેઓએ કરવા પારેલી સસારની સહેલ સદેશ શકે તેમ નથી. સદુ સદુની ઈષ્ટસિદ્ધિ કરવાનો પ્રયાત કરે

સ્વાભાવિક કે જેમ અગરદિગ્ધા પાતાના આત્માને અંશરૂપ
પામ્યાથી કહે છે. આદિગણને પહેલાંચારા આદિ અર્થદર્શનોની.
અર્થદર્શનોના આગમનોની અને અર્થદર્શનોના આદ્યાર્થોની
ઉપાસના કરવામાં દિગ્ધા કરે નેવીજ કાને બિંદુદિગ્ધા આત્મા-
ઓ પાતાની બિંદુદિગ્ધાને અગરની કરવા આદિ અર્થદર્શનો-
ઓની, નેવાઓના અનુષ્ઠા આગમનોની અને નેવાઓના ઉપાસક
આદ્યાર્થોની અર્થદર્શના કરવા આદિ કરક કરી અને પાતાના
આત્માને દર્શના પ્રણેશમાં વેચાને એ શુ અમલવિત છે ?

વાચકઅદામયોગ્ય અને પિકદપ કરવાની બીજકુલ જરૂર
નથી કે તે પામર આત્માઓ બે પાતાની પામરદૃષ્ટિ અને પ્રવૃ-
ત્તિના પાપજી આદિ આદને આદિ મર્યા કરે, પરંતુ સામારિ તેઓ
અભિસ વિધિ ઉપર ઉપકારની પરંપરા ચલાવનારા અને સમસ્ત
સૃષ્ટિપદ ઉપર શાન્તિની રેલ ચલાવનારા સગ્ગત-ગુણિદિત
પુરુષમિદિ ઉપર આદેશની અવધિ કરતા દર્શ ? અને તેઓના
સદગુણને અને સદાચારને દુર્ગુણ અને દુરાચારરૂપ દર્શાવવાની
દુર્જનતા કરવામાં કૃતકૃત્યતા સમજતા દર્શ ? કારણકે એ તો
દુર્જનોનો જન્મસિદ્ધ દક્ષ છે અને તેઓ ગમે તેવી સદીને, ગમે
તેવા સમયને અને ગમે તેવા જમાનાને પાતાના સ્વભાવને અનુ-
રૂપ બનાવવાની ચિદાઓ કર્યાજ કરે છે. મારેજ સમજી પુરો
કહી ચૂક્યા છે કે આ દુનિયામાં સગ્ગતપુરુષોનો એવો કથો ગુણ છે
કે જે ગુણને દુર્જને પાતાના દુષ્ટસ્વભાવથી દૂષિત ન કર્યો હોય ?
તેથી એવા પિકદપ કરવાની આપણને કંઈજ જરૂર નથી, પરંતુ
આપણે આ સ્થાને એ તો સમજી લેવાનું છે કે આપણા પ્રામાણિક
સૂત્રકારો અને ટીકાકારોએ જે કંઈ લખ્યું છે તે સમજી શાસ્ત્રથી
યા ગુરુમુખથી જાણીને અને સમજીનેજ લખ્યું છે અને એની
સાબીતી આદિ પ્રાયઃ દરેક મંથનું મંગલાચરણ અને અભિધેયાદિ

વાચક શ્લોકોનું જ નિરીક્ષણ કરવાની જરૂર છે, બીજું કંઈપણ લેખનું પડે તેમ નથી.

જે ઉલ્લેખ ઉપર બેચરદાસે નોટ કરી અને જે નોટ ઉપર આપણે ઉપર્યુક્ત ઉદાહરણ કર્યો તે ઉલ્લેખ સાખ્યકાર શ્રીજિન-ભદ્રગણીજી મહારાજશ્રીએ આચાર્યશ્રી આચાર્યજીજી મહારાજના કથનને અનુસરીનેજ કરેલો છે, એટલે તે તેઓના પોતાનાજ નથી પણ પુરાતન છે અને આપણી શાસનશૈલીને અનુસારે તે સાક્ષાત્ જિનેશ્વરદેવેજ કહેલો છે, કારણકે એવી એક પણ વાત આપણને માન્ય નથી કે જે જિનેશ્વરદેવના કથનને પ્રતિકૂલ હોય. ભગવાન જ'બુદ્ધવામીજીના નિર્વાણ પછી '૧. મનઃપર્યવજ્ઞાન, ૨. પર-ભાવધિ, ૩. પ્રેક્ષાકલ્પધિ, ૪. આહારકારીર, ૫. ક્ષપકચેષ્ટી, ૬. ઉપશમચેષ્ટી, ૭. જિનકલ્પ, ૮. સંયમત્રિક (સંધ્યાખ્યાતસંયમ, પરિહારવિશુદ્ધિકસંયમ અને ચુદ્ધમસંપરાયસંયમ), ૯. કેવલ-જ્ઞાન અને ૧૦. સિદ્ધિગમન' આ દશ વસ્તુ વિચ્છેદ થવનો ઉલ્લેખ કંઈ સાખ્યકાર શ્રીજિનભદ્રગણીજી સમામભજીજીએ વા મહાધારી શ્રીહિમચંદ્રમુરિજીએજ નથી કર્યો, પરંતુ જે જે મહા-ત્માઓએ એ પ્રશ્નગ આલેખ્યા છે તે સંધ્યાઓએ એ બાબત સ્પષ્ટરૂપે જણાવી છે અને એટલાજ માટે બીયારા બેચરદાસને તમસ્તરણની ધરના કરવી પડી છે કે જેણે જેણે જિનના નામે વાતો કહી તે બધાએ તમસ્તરણ કરનારા છે !!!

જે મહાપુરૂષને બેચરદાસ 'પરમપૂજ્ય, જંગમતીર્થસ્વરૂપ, દિહારક પુરૂષ અને બાવાચાર્ય' માને છે તેમજ પોતાને જે મહાપુરૂષના અક્ષરદેહમાં હુજ્જ તરિકે ઝાળખાવી પોતાની વિચારમાળા જે મહાપુરૂષને અર્પણ કરે છે તેજ મહાપુરૂષ ન્યાયાભ્યોનિધિ શ્રીમા વિજયાનંદમૂર્તિશ્વરજી (આત્મારામજી) મહારાજ પોતેજ પોતાના જીવનતત્વાર્થનામના પોતાના આદર્શ મન્યરૂત્નમાં નીચે મુજબ દર્શાવતી વિચ્છેદનું વર્ણન કરે છે:—

“श्री जंघुस्वामीजीकी पीछे यह भरतक्षेत्रमें दश घातें विच्छेद हो गई तिसका नाम लिखते हैं:—१. मनःपर्यायज्ञान, २. परमावधिज्ञान, ३. पुलाकलब्धि, ४. आहारकशरीर, ५. क्षपकश्रेणि, ६. उपशमश्रेणि, ७. जिनकल्पमुनिकी रीति, ८. परिहारविशुद्धिचारित्र तथा सूक्ष्मसंपराय और यथाख्यात यह तीनशरोंके संयम, ९. केवलज्ञान, १०. मोक्षहोना. यह दशवस्तु विच्छेद हो गई.”

कलिकाससर्पश लंगवान् हेमचन्द्रसुरिभट्टाशाज पञ्च ते दश वस्तुना विच्छेदना संयमधर्मां परिशिष्टपर्वभां नीचे मुद्राय लभेते:—

“जम्बूमागभवृत्तान्न—मयाख्याद्वणभृद्भरः ।

श्रेणिकाय यथाचर्यौ, पुरा श्रीज्ञातनन्दनः ॥ ४८ ॥

आख्याय चाबोचदिदं, मागजन्मतपसा नृप ! ।

रूपसौभाग्यतेजांसी—दृशान्यस्य महात्मनः ॥ ४९ ॥

अयं चरमदेहश्च, चरमश्चैव केवली ।

भवेऽस्मिन्सेत्स्यतीत्याख्यात्, स एव परमेश्वरः ॥ ५० ॥

स्वामिना चेदमाख्यातं, जम्बूनाम्नि शिवं गते ।

न मनःपर्ययो भावी, न चापि परमावधिः ॥ ५१ ॥

नाहारकवपुर्लब्धि—जिनकल्पस्तथा नहि ।

पुलाकलब्धिर्नो वा, क्षपकश्रेणिरोहणम् ॥ ५२ ॥

न च स्यादुपरितनं, संयमत्रितयं क्वचित् ।

एवं भविष्यत्यग्रेऽपि, हीनहीनतरङ्गिता ॥ ५३ ॥

एवं वचनमाकर्ण्य, सुधर्मस्वामिनो गुरोः ।

तत्पादपद्मे नत्वा च, राजा चम्पापुरीं ययौ ॥ ५४ ॥

ત્રાપી નર માથે ન દોષામી તેઓએ (શીશુનાથસ્વામીના
 ગિરનારનોંચ) શીષ્ય સદી નાખ્યું કે જિનનો આગાર જિનના
 નિર્વાણની માર્ગે નિર્વાણને પામ્યો છે."

૧ જિનમતનો વિષયે જ્ઞાન પીતૃત્વનામજ્જના સિંચોએ કશું કોઈ
 તેનો પાઠ યુ એમગામ જાણી શકો? અને શી જિનમતમાત્રમજ્જ
 વગેરે યુ પર્વનામના મેનનાવા દના? કેમકે તેઓએ તો રજકપણે જિ-
 નામનો વિષયે જાણ્યોથીય પછી જાણ્યો છે. મહેશ્વરમતા કોના
 પ્રમાણે શી જિનમતમાત્રમજ્જનામજ્જના વિશેષાત્મકમાત્રમજ્જના અને શીમસધારી-
 તેમજાંદુરિયો તેની મીઠામાં શી જાણ્યોથીય પછી જિનમતપાલિના નિષેધ
 જાણ્યો. તે માત્ર તેઓના કપોમ કપના અને માખીને કોણે માખી કે
 રવા સિવાય જીવું કંઈક નથી પણ આ રાત તેમને મજાત કપડાં સા-
 દનેજ લખી છે. મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાનના મજાત કપડાં સિવાય આ-
 જાણપટનું સાદમ કપડાં તેઓ તકવાર ચાલત નહિ? કેમકે તેઓને સમ-
 જવાની જાત- હતી કે સુરોમાં જો જોવાર પાંચમા આરાના જાણ્યો
 મોક્ષનો નિષેધ રજકપણે કહેલો છે તોયજી જાણ્યોથીય પછી કેવલતાના-
 દિતો નિષેધ કરે તે જિનવચનને આધારે થયો કે નહિ? એમાં જાણ-
 સ્વામી પછી થયો ચિકિત્સા લેતાં તો એમ પણ કહેવું પડશે કે શી તર્ક-
 શએ છડા આરાનું વર્ણન કર્યું તે પણ ન જાતી થશે જો તેઓને છડા
 આરા વિગેરેનું જ્ઞાન હતું તેથી કહ્યું તો પછી મો વર્ષની અંદરની વાત બ-
 વિષ્યને અંજે દહે તેમાં શું આશ્ચર્ય છે? દવે રહી જિનકલ્પની વાત. તેમાં
 પણ જ્યારે પ્રથમ સંકલનની જરૂર છે એમ ખુદ ચાલ્યારો જાણ્યો છે તે
 પછી તે સંકલનનો બુદ્ધિદેય વાત ત્યારે ના તે જિનકલ્પનો વિષયે દરેક
 માનવોજ પડશે. હવે જાણ્યોથીય અને પહેલા સંકલનના વિષયે દરેક
 અંતર છે તે બુદ્ધિ. જમવાન પછી જ્યારે બીજી સદીમાં પહેલું સંક-
 નાથ પામ્યું તોયજી તે સંકલનની પછી તો તમારે પણ જિનકલ્પનો
 કહે માનવાજ પડશે. કહો ત્યારે દવે શી જિનમતમાત્રમજ્જનામજ્જના
 શરૂ જાણ્યોથીય પછી વિષયે માન્યો તેમાં તમેને શી અડચણ આ-

આ ઉપરથી વાંચકો સહજમાં સમજી શકશે કે આપણા સુધ્ધા પ્રામાણિક આચાર્યો આ કથનનું સમર્થન કરતા આવ્યા છે એટલે બેચરદાસ જેવા ગાદે તેવા પ્રલાપો કરે એ સર્વથા નકામા જેવા છે. બેચરદાસ તો પોતાના ૨૦૦૦-૨૨૦૦ ની સાબીતી માટે ત્યાં મુઘી લખવા લલચાયા છે અને લખ્યું છે કે:-

“હું તો માત્ર ‘જિનકલ્પ’ લેખ થયાનો યેવપાઠ જણાવી રહ્યું, પરંતુ તે પાઠ ક્યારનો છે અને કેનો રચેલો છે? એ વિશે કંઈ કહી શકતો નથી. તોપણ એ જાણે દેવર્ધિગણિના સમય સુધીનો ગણવામાં કરી. બાધ હોય એમ મને જણાતું નથી. અર્થાત્ એ પાઠનો આશય પરંપરાએ આપ્યો આવતો હોય તેને લઈને સૂત્રમંથોમાં પણ તેને ગણિત્રીએ ઉમેર્યો હોય, સમાવ્યો હોય-તે સંભવ્ય છે. જંબૂસ્વામી પછી જિનકલ્પનો લેખ થયાનું જણાવીને હવે પછી જિનકલ્પની આચરણ બાધ કરવી અને તે રીતે આચરનારાઓનો ઉત્સાહ કે વૈરાગ્ય નષ્ટ કરવો....એ સિવાય બીજો ઉદ્દેશ તો મને સમજતો નથી. જંબૂસ્વામીના નિર્વાણ પછી જિનકલ્પ વિચિત્ર થયાનો જે વજ્રલેખ કરવામાં આવેલો છે અને તેની આચરણ કરનારને જિનાશ્રમ બાળ સમજવાની સ્વાર્થી એકતરફી અને દંભી ધમકીનો ઢંઢેરો પણ જે પીઠાએલો છે તેમાંજ શ્વેતાંજરતા અને દિગંબરતાના વિપર્યયનું બીજ સમાવેલું છે અને તે બીજરોપના સમારંભનો (?) પણ તેજ સમય છે કે જે સમય જંબૂસ્વામીના નિર્વાણનો છે.”

બેચરદાસના આ ઉલ્લેખ ઉપરથીજ વાંચકો સમજી શકશે કે જિનકલ્પ વિચિત્ર થયાનો ઉલ્લેખ વૃત્તન નથી પણ પ્રાચીન-તમ છ અને સૂત્રમંથોમાં પણ હયાત છે. તેની સાથે વિચારકો તો એ પણ વિચારી શકશે કે જે બેચરદાસ માત્ર જિનકલ્પ લેખ થયાનો પાઠજ જણાવવા શકે છે પણ તે પાઠ ક્યારનો છે અને કેનો રચેલો છે એ વાત નથી જાણી શકતા તેજ બેચરદાસ આ આધારે એમ લખી શકે કે-‘વર્ધમાન, મુઘર્માં કે જંબૂસ્વામી’

તાપી નર માથે ન હોવાથી તેઓએ (શ્રીપાર્થનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નોએ) શીખ કહી નાખ્યું કે જિનનો આચાર જિનના નિર્વાણની સાથેજ નિર્વાણને પામ્યો છે.

૧ જિનકલ્પનો વિચ્છેદ થવાનું શ્રીપાર્થનાથજીના શિષ્યોએ કશું હોય તેવો પાઠ શું બેચરદાસ બતાવી ચકરો? અને શ્રી જિનમદ્રગણમુખજી વગેરે શું પાર્શ્વનાથના સંતાનીયા હતા? કેમકે તેઓએ તો સ્પષ્ટપણે જિનકલ્પનો વિચ્છેદ જાણવાથી પછી જણાવ્યો છે. બહેચરદાસના કહેવા પ્રમાણે શ્રી જિનમદ્રગણમુખજી વિશેષાવસ્થકબાધમાં અને શ્રીમદ્ધર્માદેવમયંદ્રશિષ્યએ તેની ટીકામાં શ્રી જાણવાથી પછી જિનકલ્પાદિના નિવેધ જણાવ્યો. તે માત્ર તેઓની કપોલ કલ્પના અને માખીને ટેકાણે માખી કે રવા શિવાય બીજું કંઈજ નથી પણ આ વાત તેમને સમજડ થયેલ માન્ય હતેજ લખી છે. મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાનની મજાડ થયેલ શિવાય આનું અણુપટનું સાદસ કરવા તેઓ તથાચાર યાત્રા નહિ. કેમકે તેઓને સમજવાની જરૂર હતી કે મુદ્દામાં જો જોવાપર પાંચમા આરાના જન્મેલાને મોક્ષનો નિવેધ સ્પષ્ટપણે કહેતો છે તોપછી જાણવાથી પછી કેવલતાના દિતો નિવેધ કરે તે જિનવચનને આધારે થયો કે નહિ? એમાં જાણવાથી પછી થયો નિકલ્પ લેતાં તો એમ પણ કહેવું પડે કે શ્રી તર્કસ્વામી પછી થયો નિકલ્પ લેતાં તો એમ પણ કહેવું પડે કે શ્રી તર્કસ્વામી પછી આરાનું વર્ણન કર્યું તે પણ ન બની શકે ને તેઓને જાણ આરા વિગેરેનું જ્ઞાન હતું તેથી કશું તો પછી મો વર્ણની અંદરની વાત જ વિશ્વને અંતે કહે તેમાં શું આશ્ચર્ય છે? હવે રહી જિનકલ્પની વાત. તેમાં પણ જ્યારે પ્રથમ મંદનનની જરૂર છે એમ ખુદ ચાત્રમરો જણાવે છે તો પછી તે મંદનનનો બુદ્ધિદેવ થાય ત્યારે ના તે જિનકલ્પનો વિચ્છેદ કરીને માનવોજ પડે. હવે જાણવાથી અને પડેલા મંદનનના વિચ્છેદને કહ્યું અંતર છે તે જુએ. બમવાન પછી જ્યારે બીજી સદીમાં પડેલું મંદનન નાથ પામ્યું તેપછી તે મંદનનની પછી તો તમારે પણ જિનકલ્પનો વિચ્છેદ માનવાજ પડે. કદા ત્યારે હવે શ્રી જિનમદ્રગણમુખજી પૂર્વે ૧ જાણવાથી પછી વિચ્છેદ માન્યો તેમાં તમેને શી આશ્ચર્ય બની?

શુ' વિચારો? બેચરદાસની વિચિત્રવૃત્તિને બાદતા ઉપરથી નહિ સમજી શકે? હું' તો માનું છું' કે જરૂર સમજી શકશે, એનીજ ખાતર તેની ઉપર અધિક ઉદાસીદમાં નથી ઉતરતો. સમજીએ તો એ વાતને પણ કશું કહે કે ૨૦૦૦-૨૨૦૦ની સાળીતી માટે બેચરદાસે યજ્ઞ કર્યો છે, એકે એક આચાર્યશ્રીને 'સ્વાર્થ' દાંગી અને 'વિરાગ્યના નાશક' તરીકે ઝાળખાવવાની પણ અપમતાને આચારમાં મૂકતાં આંચકો નથી ખાધો. આવી અપમવૃત્તિ ઉપર શુભરો કરનારા અધમ આત્માઓનો ઉદાર કરવા કોણ સમર્થ છે? પાપ'દીઓને તો પરમાત્મા પોતે પણ પ્રમાણિક નથી બનાવી શક્યા તો પછી આચાર્ય' તે શુ' ગણુ'? મને લાગે છે કે બેચરદાસને એ પણ ખબર નથી કે 'જિનકલ્પ' એ શુ' ચીજ છે? અને તેનો સ્વીકાર કોણ કરે? ખબર પણ ક્યાંથી લાય? સ્વચ્છ'દ-પણે પરમાત્માની આજ્ઞા લોપીને પરમાત્માના પ્રવચનની અને પરમાત્માના પ્રતિનિધિ તરીકે ગણાતા સરિપુરંદરોની અવગણના કરનારા જે સૂતના સારને અને સન્માર્ગને સમજી શકતા હોત તો શામાટે સાક્ષાત્ મુખમાંસ્વામીજી પોતેજ ચારિત્રના સ્વીકાર-સાથે આ જન્મમુધી શુદ્ધલવાસી બનવાનો ચક્રપ્રદેશ આપતા? જ્યાંમુધી શ્રીજિનશાસનની આવી સુરમ્ય શૈલી સમજવામાં ન આવે ત્યાં મુધી માનીજ રાખવું જોઈએ કે હજી ઘણા લાંબા સમય મુધી આપણે આ ભયંકર ભવારવીમાં ભટકવાળું છે. હિ-તેપીઓએ ચાક્કસ માની રાખવું જોઈએ કે આવી આવી ઉત્તમ સામગ્રીઓ પુનઃ પુનઃ પ્રાપ્ત થવી દુર્લભ છે માટે જે એની ઉપેક્ષા કરશું' તો ખુવાર થવા સિવાય બીજું કંઈજ હાંસલ થવું નથી. જે મારા વાંચકો આટલી ઢંકી વાત પણ સમજી જશે તો હું' મારી આ મહેનતને સર્વપ્રકારે સફળ માનીશ અને મને પોતાને અહોભાગ્ય સમજીશ.

૨૦૦૦-૨૨૦૦ ની સામીતી માટે બેચરદાસે બોદમયામાં
 'મન્નિઝમનિકાવ' નામના મંચમાંથી નીચેનું પ્રમાણ મેળવ્યું છે
 અને તેનાથી પાતાના પાંડિત્યથી પ્રસાદ ઉપર બધું રાતખરિત
 મુવર્જકજણાવું આરોપણ થયું ગયું હોય એમ માની આનંદમ્નિ-
 માં કબકીઓ મારવા માંડી છે, પરંતુ ખબર નથી કે એ પ્રમાણે
 તો ઘોડા ઘણા પ્રમાણમાં બાકી રહેલા મારા પાંડિત્યનું ખેલા
 મેદાન કરી નાખ્યું છે? મદોન્મત થયેલા માનવીઓ કો સીરી-
 નજરે લેઈ શકતા હોત તો દુનિયામાં જે અકલિપત બતાવે
 બનવા પામે છે એ કદીજ ન બનત? અસ્તુ! આપણે તો એ
 લેણું છે કે બેચરદાસે કયું પ્રમાણ પાતાના ૨૦૦૦-૨૨૦૦ ની સિદ્ધિ
 માટે સ્વીકૃત કર્યું છે અને તેની ઉપર કેવી કેવી કલ્પનાના ઘર
 ચલાવ્યા છે:—

“एवं मे मुतं-एकं समयं भगवा सकेसु विहरति सामगानं
 खो पन समयेन निगंठो नानपुत्तो x x x होति. तस्स” = “મિત્રા
 નિગંઠા દ્વેધિકજાના, મળ્દનજાતા, ફલહજાતા વિવાદાપલા અન્ન-
 મન્નં મુલસત્તોદિ વિહરંતિ”

“અર્થાત-‘મે’ એણું સાંભળ્યું છે કે, એક સમયે ભગવાન (જુહ)
 શામ્ય (દેશ)માં સ્થામગામમાં વિહરતા હતા. તે વખતે યાતપુત્ર નિર્મિય જ્ઞ
 દના. આ યાતપુત્રના નિર્મિયોમાં દ્વેધીમાવ (શુદ્ધાધ) થયો હતો, તેઓ બાંકુ
 થયું હતું અને તેઓમાં કલહ થયો હતો-તે જૂલ થયેલા નિર્મિયો પરસ્પર
 બકવાદ કરતા હતા”-મન્નિઝમનિકાવ-૫૦-૨૪૩-૨૪૫.”

ઉપર્યુક્ત પ્રમાણ દીપ્તજમાં ટાંકી તેના સારરૂપે લખી પાતાવું
 કલ્પનાસાગ્રાણ્ય વિસ્તારતા બેચરદાસ લખે છે કે:—

“જુદ્ધમાંતુસારી સુતપિટકના ‘મન્નિઝમનિકાવ’ નામના મંચ
 એક એવી મતલમનો ઉલ્લેખ મળે આવે છે કે, “યાતપુત્રના (વધમનન

મરતો મૂઠી બગવાનમી મદાવીરોવના નિર્વાણઆદ ૬૪ વય પછી
 બનવા ચોખ્ય બનાવ કે લેમાં મનમેદતું નામ કે નિશાન તપી
 દિનુ પરમાત્મામી, મદાવીરોવના વચનાનુસાર કાળના પ્રભાવે
 અને છવોની ચોખ્યતાના અભાવે થવા લાયક દશ વસ્તુઓની
 અશક્યતા ઉપર ક્રોધ કરી પરમાત્મામી મદાવીરોવની આશા-
 તના કરવા ખાતર અને પ્રામાણિક પુરુષસિદ્ધિને મનગમતી ગાળો
 દેવાનાં કરોદોધી તેમજ શપથાને આંદમાર્ગનાં નાશક તરીકે અને
 પોતાને તેનાં પ્રકાશક તરીકે ઓળખાવવાનાં 'હૃદયતત્ત્વ' કરોદોધી
 તે ઉદ્દેશ્યને સમન્વય એ દશ વસ્તુના વિષ્ણુની સાથે કરી
 અને દશ વસ્તુના વિષ્ણુને બંતાવનારી ભાષ્યની ગાથાનાં મનઃ-
 કલિપત તદન અસંલિપિત અર્થ કરી કરી જેવાં વિદ્યાવિલસી
 દેવને કલકિત કરે એવું કનિષ્ઠમાં કનિષ્ઠ કામ કર્યું છે.

આ પ્રસંગે હું મારા વાંચક મહાશયોને જણાવી દેવા માગું છું
 કે બેચરદાસે પોતાના પુસ્તકમાં જેટલાં પ્રમાણો રજૂ કર્યા છે તેટલાં
 પ્રમાણોની પ્રાયઃ તો આવીજ દશ છે અને કેટલાંતદન બીનજરૂરી કે
 જે વાંચકોને માત્ર ભ્રમમાંજ નાખવા મૂક્યાં છે કે જેથી બીચારા
 શાસ્ત્રોથી અપરિચિત અને ભદ્રિક સ્વભાવી આત્માઓ માત્રી
 લે કે:-

જોહો બેચરદાસે તો ભાઈ જાનરો પડિત છે તેઓએ
 પોતાનાં પુસ્તકમાં કેટલાં બધાં પ્રમાણો આપ્યાં છે કેટલું બધું
 તેમનું જ્ઞાન અને કેવી શોધક શક્તિ! અને જેમ જૈનસંમોજમાં
 ધોરાશાસ્ત્રી તરીકે ઓળખાતા અને આજુદજી પુરવાતમના કુટું-
 બમાં તેમજ કુમરજી આજુદજીની દેખરેખ નીચે ઉછરેલા અને
 વર્તમાનમાં મુખ્યજી જેવા મોહરમાં વસતો ચોતીચંદ ગીરધર કે
 જેઓએ મોરો જેવા વક્તાની વક્તવ્યશક્તિને લાલ લેવા માટે
 મુખ્યજી કેટલું વક્તવ્ય પ્રચારક સંભાળેના સેકેટરીએ માંગરોલ

એર ! તેઓને જે લખતું હોય તે જામે અને જોડતું હોય તે જોડે
 જાને આજના કહેવાતાજ નહિ પણ હવે તો કહેવાયના મુખાર-
 કાને મરણ મુજબ રમાડે તેની પરવા ક્યા વિના આપણે તો
 એજ જોઈ લઈએ કે બેચરદાસનામાં પ્રમાણ શાંપવાની અને તેને
 સંમત્વ કરવાની કેવીક તાકાત છે ?

‘ મનિઝમનિકાય ’ ના પાક ઉપરથી એતું સાબીત થાય કે
 કે. પરમાત્માશ્રી મહાવીરદેવની વિદ્યમાન અવસ્થામાં પરમાત્મા-
 શ્રી મહાવીરદેવના શિષ્યોમાં વિવાહ ઉભો થયો હતો અને આપણે
 તે ઉલ્લેખની કંઈક સત્યતા માનવાની ખાતર ધારીએ તો
 ઉલ્લેખનો સમન્વય કરી શકીએ તેમ છીએ-પણ (ભાંડુ) થ
 અને કલહ થયો એ વાતને તો આપણે તે મથકારની દોષદૃષ્ટિને
 આભારી ગણી લઈએ. તે છતાં ભગવાન મહાવીરદેવના શિષ્ય-
 રત્નોની અમુક કુશિષ્યોની અને કેટલાક તેના અનુયાયિઓની
 સાથે ભિન્નતા થઈ હતી એમ તો આપણે સાબીત કરી શકીએ
 તેમ છીએ, કારણકે પરમાત્માશ્રી મહાવીરદેવની હયાતિમાં
 ‘ જમાલી ’ નામનો પ્રથમ નિન્દવ ઉત્પન્ન થયો છે કે જેણે એક
 આખતમાં પરમાત્માશ્રી મહાવીરદેવથી જુદી પ્રશ્ન કરી છે અને
 તેનાજ કેટલાક સ્થવિર શિષ્યોએ તેમ ન કરવા તેને ધેણીએ
 વિનંદ્યા અને ધેણીએ સમજાવ્યો તે છતાં પણ જ્યારે તે જ સમયે
 ત્યારે તે મુસાધુઓ તેનો પરિત્યાગ કરી પરમાત્માશ્રી મહાવીર-
 દેવના શરણે ગયા અને યોતાનું આત્મકેય સાધુ કદાચ સંભ-
 ઇતિ તે સમયે જમાલિની જાગમાં રસાયેલા કેટલાક અંત-
 સાધુઓએ જમાલિને સમજવવા સજ્જ થયેલા મુસાધુઓ ઉ-
 કડીશ વચનપ્રદારી ક્યા પંતું હોય ! પરંતુ આવી મુસા-
 ધીનાનો સમન્વય ન કરતાં પેલા ૨૦૦૦-૨૨૦૦ ની ધૂનમાં
 ભગવાનની વિદ્યમાન અવસ્થામાં અનેકા અને

મનો મુદી ભગવાનશ્રી મદાવીદેવના નિવાંજીયાદ ૬૪ વષ થ
 બનવા ચોખ્ખ બનવા કે જેમાં મનભેદનું નામ કે નિશાન ન
 હિન્દુ પરમા-આત્મા મદાવીદેવના વચનાનુમાર કાળના પ્રભા
 અને છવોની ચોખ્ખતાના અભાવે થવા સાચક દશ વસ્તુઓના
 અશાખતા ઉપર દરાદ દરી પરમાત્માશ્રી મદાવીદેવની આશા-
 નના દરવા ખાતર અને પ્રામાણિક પ્રત્યગિદેશને મનમમની ધાળો
 દેવાના દરાદાંધી તેમજ સપજાને પ્રાદમાર્ગના નારાક તરીકે અને
 પોતાને તેના પ્રકારાક તરીકે આજખાવવાના કપનરતમ દરાદાંધી
 તે ઉદ્દેશ્યનો સમન્વય એ દશ વસ્તુના વિષયોની સાથે દરી
 અને દશ વસ્તુના વિષયોને બનાવનારી બાધની ગાધાને મન-
 કદિપત તદન અસંભવિન અર્થ કરી દારી જેવા વિધાવિધારી
 દેવને કલકિત કરે એવું કનિષ્ઠમાં કનિષ્ઠ કામ કર્યું છે !

આ પ્રસંગે હું મારા વાંચક મદાશયોને જખાવી દેવા માગું છું
 કે બેચરદાસે પોતાના પુસ્તકમાં જેટલાં પ્રમાણે રચ્યું કર્યા છે તેટલાં
 પ્રમાણેની પ્રાયઃ તો આવીજ દશ છે. અને કેટલાંતદન બીનજરૂરી કે
 જે વાંચકોને માત્ર જમમાંજ નાખવા મૂક્યાં છે કે જેથી બીચારા
 શાસ્ત્રોથી અપરિચિત અને ભદ્રિક સ્વભાવી આત્માઓ મારી
 લે છે:—

‘ઓહો! બેચરદાસ તો ભાઈ જખરા પડિત છે. તેઓએ
 પોતાનાં પુસ્તકમાં જેટલાં બધાં પ્રમાણે આપ્યાં છે! કેટલું બંધુ
 મનું જ્ઞાન અને કેવી શોધક શક્તિ!’ અને ‘જેમ જેમ સમજાઈ
 રાશાસી તરીકે આજખાતા અને આજુદજી પુરવોતમના કેદ-
 માં તેમજ કુંવરજી આજુદજીની દેખરેખ નીચે ઉછરેલા અને
 માનમાં મુબઈ જેવા સહેરમાં વસતા મોતીચંદ ગીરધર કે
 મોએ મારા જેવા વક્તાની વક્તવશક્તિનો લાભ લેવા માટે
 બધાં વક્તવક્તા પ્રચારક સભાના સંકેતરીએ માંગે

સભાના એક નાનકડા હોલમાં એકત્રિત કરેલી સમગ્ર મંડળી
પત્ય સ્વીકાર્યું હતું અને જેઓ જ્યાં ત્યાં પાતાના પત્નિ
ત્યને રજુ કરે છે તેઓએ તે સભામાં મેં કરેલા છાતીમાં
ગભરાઈ જઈ મને 'આગમના ઊંડા અભ્યાસી' તરીકે
ખાવી દીધો હતો તેમ બીજા પણ ઝાઝાખાવી રહ્યાં !

પણ બેચરદાસને ક્યાં માણુમ છે કે મારી મારી
મહત્વાકાંક્ષાઓ જૈન જેવા પવિત્ર અને સત્ય શાસનમાં કદી
શકે તેમ નથી. જ્યાં સર્વોત્કૃષ્ટ સાહિત્યકૃત સામ્રાજ્ય સ્થપાયું
અને જે સામ્રાજ્યની સંચાલક પરમસત્ય અને પરમત્યાગની મુક્તિ
વિરાલ રહી છે ત્યાં મારા જેવા માયાવી અને હેમાયુ નિર્લેપ
ગજના પણ કોણ કરનાર છે ! ભાતીયંદલાઈ જેવા મહામન
મીઠાબોલા સાથીઓની સહાય ક્યાં મુઠ્ઠી કમ આવડા
કઠાય થાડા સમયને માટે તેઓ મારી આગળ મીડું મીડું મેક
મારા અધિકારને પણ પ્રકાશક ઉપનામ આપી મને ખુશી
વાની મિત્રતા બતાવશે પણ જ્યારે સત્યરૂપી સૂર્યની પ્રકાશ
પ્રકાશી નીકળશે અને ત્યાર પછી થાડાજ સમયમાં સાક્ષાત્કાર
રૂપી સૂર્યનારાયણ પાતાના સપૂર્ણ સામર્થ્યની સાથે ઉદય
ઉપર ઉગી નીકળશે તે સમયે આ મીઠાબોલામાંના એક જ
મારી પાસે ઉભો રહેવાનો છે કે ? અને કઠાય ઉભો રહે તેના
તેનામાં તે તાકાત છે કે જેના બળે એ આ સગત પ્રકાશક
સત્યના ચતુર્ને છુપાવી શકે ?

અરેખર
અંદાજે ત્યાંજ સભામાં બેચરદાસના છાતીમાં થાડાવી થોડી
બાવજમાં " ખુદ ગભરાઈ ગયા હતા કે બેચરદાસે કદાચ
આ વાક્ય પણ વદી વીરપ્રભુએ પાતે ક્રિયાક્રિદાર કર્યું હતું
સવાની દામ ન આપું તે છતાં પણ ભાતીયંદલાઈમાં
અને સભાના અધ્યક્ષની

શ્રી વર્દમાનને દસે જ આપણું ધર્મજોડાં... મેં પર્વતોરું રૂં
 તો સર્વથા અશક્ય લાગે છે... તેના ઉપર લે... આપણે તો આરોગ્ય માટે
 તે વ્યયાર્થ છે "

જેયરદાસના ઉપરોક્ત લખાણની અવાસ્તવિકતા અંગ્રેજો
 મોખમરીતએ ખાતે ભગવતી જેવા શ્રીઅંગસૂત્રના આધારે જે
 ચક્રમાં છીએ એટલે આ સ્થળે તેના ઉલ્લેખ કરવાની કોઈ
 જરૂર ન હતી. તે છતાં પણ આ ઉલ્લેખ એટલા માટે કરેલો
 પડ્યો છે કે જેયરદાસ પોતાના હાથેજ પોતાના પગ ઉપર
 કંઠાડો મારવામાં કેવા પ્રવીણ છે? તે જોવા! સાથે વાંચકો એમ
 પણ જોઈ શકે કે જેમ એક વાતકી મનુષ્ય જરૂરી કે બીજી
 જરૂરી, પ્રાસંગિક કે અપ્રાસંગિક, સાધક કે બાધક અને સાચું
 કે ખોટું જેમ ફાળુ તેમ બોલવામાં ચતુર હોય છે તેવાન ચરૂ
 બોલવામાં કે લખવામાં આપણા જેયરદાસ છે, કારણકે પરમા-
 ત્મા શ્રીમહાવીરદેવમાં વર્તતા પરમમાધ્યસ્થે સર્વ સામગ્રિક
 તીર્થંકરત્વ-સંપ્રસ્થાપકત્વ માનવા માટે જેયરદાસને અટકાવ્યા
 પરંતુ તેજ પરમમાધ્યસ્થના સ્વામી પરમાત્મા શ્રીમહાવીરદેવને
 'ક્રિષ્ણોદારક' હોતાં જેયરદાસની જુદીએ જેયરદાસને અટકાવ
 નું કઈ? આના લેખુ જુદીબળ અને પાંડિત્ય બાધાંડીયાં મરેલે
 થી પાગલ બનાવે એ શું અસ્વાભાવિક છે કે બેથી આપણે બીજી
 પૂજાંયતમાં ઉતરણું પડે?

વિધના ઉપર માટે આપણા પરમ ઉપકારી તીર્થંકરદેવ
 તીર્થની-સંધની આપના કરેજ અને કરી છે તેમજ ધર્મ
 બંધારણ એટલે આપણી આત્માઓની ચામત્તાને અનુસર
 ધર્મના વિવિધ માત્રો તે ઉપકારી પુરવોએજ દર્શાવેલા
 એ વાતમાં આપણને રત્તી ર શંકા નથી, કારણકે કરેલાં સ

સ્તવમાં આપણે અરિહન્તરેવોની સ્તુતિ કરતાં, "તિલ્લપત્તાળ-
 હોગદિવાળ-ચલતુદયાળ-મમ્મદયાળ-ચોદિદયાળ-ધમ્મદયાળ-ધ-
 મ્મદેમિયાળ-ધમ્મનાયગાળ-ધમ્મસારદિય" જેવાં અનેક પદો રચી
 કહી શકીએ. અને સાક્ષાત્ અમળ ભગવાન મદાધીરસ્વામીશ્ચએ
 પાતેજ પાતાના શ્રીમુખે ભગવાન ગીતમસ્વામીશ્ચના પ્રશ્નને
 હિતર આપતાં કહ્યું છે કે:- 'હું ગીતમ ! અરિહન્તો નિયમથી તીર્થના
 કરનારા હોય છે. આજ વાતની નોંધ ભગવાન મુખમસ્વામીશ્ચએ
 શ્રીભગવતીશ્ચ સૂત્રનાં મના પાંચમાં અંગમૂત્રમાં લીધી છે, એ આ-
 પણે આગળે જોઇ શક્યો છીએ એટલે આ સ્થાને એની પુનરા-
 વૃત્તિ કરવાની જરૂર નથી. અને આપણી એ અંગમૂત્રમાં
 સહજ પણ શિથિલતા આવડવાની નથી અને લાવના પણ એજ
 છે કે કદી રજા ન આવે, કારણકે સર્વજના કથન ઉપર મદાની
 શિથિલતા એજ આ સંસારની વૃદ્ધિનું મોડામાં મોડું કારણ છે
 અને આપણને આ સંસારનો ચાહ નથી. ક્યારે આ સંસારમાંથી
 છુટીએ અને સાધ્યસ્થાને પહોંચીએ એજ લાવના આપણા મનો-
 મંદિરમાં વિલસી રહી છે અને રહ્યાં.

અર્ચનમાં આશી વિભૂતિઓ અને અનુપમ
 આત્મિકલાવનાઓથી ભરેલું વિશાલ આગમ / આદિ સાહિત્ય
 આજે પણ આપણા દષ્ટિપથમાં ઉપરિચિત, ઘણું રહ્યું છે તેમજ
 અનેક નિવૃત્તિપાપક અને આત્માને અનેક ઉચ્ચલાવનાઓથી
 ભરી નારંગનું બીજી બિનાલિયો સ્થાને સ્થાને મનને મોહાવી
 રહ્યાં છે, એ સંધર્ષ પ્રભાવ તે ઉપકારી તીર્થપતિનોજ છે. જે
 એ તીર્થપતિ તીર્થને ન સ્થાપતા, તો આજે આપણા હિતારને
 સાદે સાધનરૂપે રહ્યું છે. એ આવા હિતમ, આદર્શથી અને સર્વો-
 ત્તમ સાધનાથી અનુપમ લાભ અને સાધ્યતરફ અભિરચિત ઉપગ્ર

રવાને બાંધે તે સાજ અને માથેની અગળણ કરી કાઢી-
 નિંદા કરતા જે જે પ્રવર્તમાન થાય છે તે ખરેખર આ-મ-
 રાનીજ છે, એમાં મને તો મરાયજ નથી. મું એક આત્મદિ-
 તેનીના મુખમાંથી નીચેના આશરો નીકળે થા સુખિનીથી પુર-
 કમાં અંકાય ?

“વેમા ધર્માળના કમળાએ મારે મરાર દરનારમાં ફગાવે મંદારે.”
 આવો ઉદ્દેશ્ય કરનાર બેચરદાસને આપણે ‘પાપી’, ‘અ-
 જ્ઞાની’, કે ‘દીનબાગી’, આતુ’ કહેવળ ન કહેતાં ‘પાપીને
 કરી આપણે આપણા પ્રસ્તુત વિષય ઉપર આવીએ.

‘દેવ-શાસન’જ ન હોય અને હોયું પણ ન બેઠે
 એમ સિદ્ધ કરવાના કરાદાયી શાસ્ત્રોમાં વર્ણવાતા પરમમાધ્યસ્થને
 આગળ કરી બેચરદાસ કહેવા માગે છે કે-‘પરમમાધ્યસ્થતા સ્વામી
 શ્રીવર્દમાનના હસ્તે આપણું ધર્મબંધારણ કે સંધ્યબંધારણ થતું
 મને તો સર્વથા અશક્ય લાગે છે.’ અને પોતાની એ અશક્યમને
 શક્ય બતાવવા મારે તેઓએ ‘પ્રમાણનયતત્ત્વસોકાલંકાર’
 નામના એક અપૂર્વમંથના ફક્કા પરિચીદવું નીચે મુકવામાં આ-
 વતું થોડું સૂત્ર પ્રમાણતરીકે રજૂ કર્યું છે:—

પારમ્પર્યેણ કેવલજ્ઞાનસ્ય તાવત્ ફલમૈવાસીન્યમ ॥ ૪ ॥

ઉપરનું સૂત્ર નોટમાં મૂકી તેની નીચે બેચરદાસ લખે છે:
 “‘ઓદાસી-ન’ સ્વદેશ વધુ વિવેચન મારે એ મૂળની દીઠ નોટ લે છે:

ઉપરોક્ત સૂત્રના રચયિતા તાર્કિક્યકવતિ’ વાદિવસુતિ
 છે દારણકે ‘પ્રમાણનયતત્ત્વસોકાલંકાર’ના કર્તા તેજ મહા
 છે અને ઉપર મુકવામાં આવેલું સૂત્ર તે મંથના ફક્કા પરિચીદ

ચોથું સૂત્ર છે. તે અંથ ઉપર એક તો ખાસ પોતાની અને બીજી પોતાના શિષ્યરત્ન સાહિત્યાચાર્ય શ્રીરત્નપ્રભસૂરિજીની રચેલી દીકા છે, તેમાંની બીજી કે જેનું નામ ‘રત્નાકરાવતારિકા’ છે તે આજે સર્વાંશે વિદ્યમાન છે અને પ્રથમની કે જેની રચના ખાસ પોતેજ કરી છે અને જે દીકાની શ્લોકસંખ્યા લગભગ ચૌદાશી હજાર (૮૪૦૦૦)ની કહેવાય છે તેના થોડોક ભાગ આજે મળે છે અને તેમાંના કેટલોક છપાઈ પણ ચૂક્યા છે. મારે જો હવે બેચર-દાસને તે આચાર્ય એટલે વાદિદેવસૂરિજી અને તેમનું કથન માન્ય હોય તો તે વાંચે અને વિચારે કે જે સૂત્ર મેં ભગવાન તીર્થંકરદેવના તીર્થંકરત્વને ઉઠાવી મૂક્યા મારે રજી કર્યું છે તેજ સૂત્રના રચયિતા મહર્ષિ શું કહેછે?—

તેજ તાર્કિકચક્રવર્તિ વાદિદેવસૂરિજી પોતાના ગંભીરઅંથની સવિસ્તર દીકા રચવાની શરૂઆત કરતાં મંગલાચરણમાં શ્રીમુનિમુદ્રતસ્વામી કે જેઓ વર્તમાનચોવીસીના વીસમા તીર્થંપતિ છે તેઓશ્રીની સ્તુતિ કરતાં લખે છે કે:—

“ एकस्यापि तुरङ्गमस्य कमपि ज्ञात्वोपकारं सुर—

श्रेणीभिः सह पष्ठियोजनमितामाक्रम्य यः काश्यपोम ।

आरामे समवासरत् भृगुपुरस्येशानदिग्मण्डने,

स श्रीमान मयि मुग्रतः मङ्कुरतां कारुण्यसान्દ्रे दृशौ ॥૧॥

શાદંશ—એકજ અંથને કંઈક ઉપદેશ થઈ એમ બાબીને માત્ર એકજ અંથના ઉપદેશની ખાતર સાઠ (૬૦) પાળનના પ્રભાણવાળી પૃથ્વીને લંધીને દેવતાઓની એટલી સાધે બદચ્છાદે-શની દશાન દિશાના અલંકારરૂપ બગીચામાં બે ભગવાન પદાર્થો તે શ્રીમુનિમુદ્રતસ્વામી કર્ણાધી બરેલી પોતાની દૃષ્ટિને મારા ઉપર કરેા.

વાચકગણ, વિચારી શકશેકે, જે પરમમાધ્યસ્થના, સ્વામીને
એક અધના ઉપકારની ખાતર સાઠયોજનનું પ્રયાણ કરીને જોઈ
સમ્યક્તાની પ્રાપ્તિ કરાવતાં વાંધો નથી આવતો, તેવા ઉપકારી
તીર્થપતિઓ સકલવિધના હિત માટે તીર્થની સ્થાપના કરે
એટલે અમુક યોગ્ય પુરોચને ગણધરપદે સ્થાપન કરી 'ઉપગ્રેષ્ઠ
'વિગમેષ્ઠ' વા ખુબેશ્ઠ' આ વિધિવ્યાપક ત્રિપદીનું પ્રદાન કરી
દ્વાદશાંગી રચવા માટે શક્તિમાન બનાવે, બાકીના યોગ્ય જીવેને
સામાન્યસાધુપદે અને આવકપદે સ્થાપન કરે અને સ્ત્રીઓને સાંઘી
અને આવિકાપદે સ્થાપન કરે તેમજ અવસરે અવસરે પાતાના
તીર્થકરનામકર્મને ખપાવવાની ખાતર સમવસરે જોડિકામાં વિરાજ
પાતાની પાંત્રીસગુણમયી દેશનાદ્વારા કર્મનાં અનેક સ્વરૂપો
અર્ધિજનોને સમજાવે અને માર્ગદર્શકાદિ બને એમાં વાંધો નથી
આવે છે કે જેથી બેચરદાસ પાતાની અશક્તતા જણાવ્યા કરે છે.
આપણે તો કહીશું જ કે બેચરદાસને લગતી અશક્તતાને અશક્ત
છે અને તે પાતાની તે અશક્તતાનેજ શક્ય કરવાની માયાકૃતિમાં
પડ્યા છે તો તેમને માયાકૃતિ કરવા દો અને આપણે આપણા
કર્મ લાગે.

બોદાસીન્ય અવસ્થામાં પણ ઉપકારી આત્માઓની ઉપ-
કારક પ્રવૃત્તિઓ કારણયોગે અને સામગ્રીસંભાવે થાકુ રહે એમાં
કોઈપણ જાતની અશક્તતા લાગુ નથી પડતી એટલા માટે આ-
પણે કલિકાલસર્વજ્ઞભગવાન દેવચંદ્રસૂરીચરણ મંદારાગમ
વીતરાગસ્તોત્રમાં કરેલા નીચેના ઉક્તિજ્ઞ ભેદ લઈએ:—

“મોદામીન્યેદપિ મનનં, વિશ્વવિશ્વોપકારિણે.”

અર્થાત્-નિરંતર બોદાસીન્ય છતાં અખિલ વિશ્વના ઉપકારી-
જ્ઞાનને થતી ઉપદાન અને જ્ઞાનપ્રદિની અપેક્ષાને
સંતોષકરિતપણે જણાવવ. આ વાક્યો છે પણ તેથી તેઓની

પ્રવૃત્તિજ મહોતી કે ને ધાય એતો. હવેનાપયોગી ચિદાનો પણ
અંભાવે જણાવનાર થશે. તમામ ઉદારીનપણે ધાયછે એ તત્ત્વ છે.

અદાણુઓની ખાત્રી થશે કે બેચરદાસ કેવલ મનગમતો
પ્રમાણે રજુ કરીને પોતાની અસત્ય વાતોને પણ લીનસમાજના
અંતરમાં સંચરે પછે જોડી દવાની કોશિશ કરે. છે કે જેથી 'સમમ
દુનિયામાં સત્યની ઉપાસક બની રહેલી જે સમાજ છે તે પણ
અસત્યની ઉપાસક બની જાય અને કોષ્ઠપણ સત્માર્ગને અનુ-
યાયિ રહેવા ન પામે એવી પોતાની અનિષ્ઠ ભાવના સદાને
માટે કાયમની બની રહે,' એવીજ તેઓની મનોકામના હોવી
જોઈએ, અન્યથા આવી અનુચિત વૃત્તિનો સ્વીકાર તેઓ કરીજ ન
કરી શકતા. અસ્તુ. પણ 'હુ' 'હુ' 'હુ' કે તેઓએ ક્યાનમાં રાખવું
કે તેમણે તેવી ભાવના કદાચ હાથ અને તમે તેને પાપવાને કમર
કેસી હોય તેા આંદોલેથીજ અંદર જાઓ, કારણકે સાચાશાલ-
જ્ઞાને એટલે અલ્પસંસારી આત્માઓને તમારી તેવી ભાવના કે
તેને અનુરૂપ તમારી પ્રવૃત્તિ કૃષ્ણ અંસરે ઉપજીવી શકવાની નથી
અને હુબાળી આત્માઓને તો તમારા જેવા અત્રેક ઉપકારીઓ
મળી રહેશે, માટે નિર્વ્યક તેઓ ઉપકાર કરવાના નહિ થઈ જાણી-
પુછને પાપમાલીની પંથે પ્રયાણ ન કરે.

જો બેચરદાસે રજુ કરેલા 'અભિજનનિકાય'ના પ્રમાણે ઉપર
ઉચિત ઉદાપાદ કરી તેને અગ્રે કેટલીક જરૂરી આપતોના ઉદ્દેશ
કરી હવે આપણે જોઈએ કે બેચરદાસે પોતે માનેલા ૨૦૦૦-૨૨૦૦
ની સિદ્ધિ માટે ખીજ કિંતી કેવી દલીલો કરી છે અને પોતાની
'શ્વેતાંબર-દિગ્બરવાદ'નામના પ્રથમ મુદ્દાને પૂરી કરતાં કરતાં
કેવી કેવી ભવાઈ કરી છે? તે તે વસ્તુનું કિંચિત નિરીક્ષણ કરવા
સ્પષ્ટ કરવેા જોઈતો, ઉચિત, પ્રતિકાર, પણ આપણે કરીશું અને.

માં બેચરદાસને એમ પણ સૂચવીશું કે 'આવા આવા વજન
ગોળા ગળાવવાનું હવેથી માંડી વાળો અને આત્મનિર્ભરતા કરે
વળગો' આટલું કર્યા બાદ આપણે પણ આપણા પ્રથમમુદને
સંપૂર્ણ કરીશું.

૨૦૦૦-૨૨૦૦ ની સિદ્ધિમાટે બેચરદાસ બીજી દલીલ આપ્યું
લખે છે કે:—

‘આ દલીલ (એટલે પ્રથમના મુદ્દામાં જે ને ને મ્યુ તેની એ
હેવટમાં મળિયમ નિશામત પ્રમાણ મૂકી જે ને લખ્યું છે તેને દિવસોની
પદાવલી પણ પુષ્ટ કરતી લાગે છે.”

ઉપરનો ઉલ્લેખ કરી દિગંબરોની પદાવલી જાંબૂસ્વામી-
જીની પછીથી લિખ પડે છે એમ જણાવી તેઓ પોતે માનેલા
સમયને મુજિયુક્ત મનાવવા મથે છે તો હું હું હું કે તમારા
કથન પ્રમાણે સોલમી સદી પછી ઉત્પન્ન થયેલા કંદીયાપદ્ય-
ઓએ પણ પોતાની પદાવલી તદન લુહીજ બનાવી લીધી છે
તો તેઓની ઉત્પત્તિ પણ શામાટે તમે ભગવાન મહાવીરના સમ-
યની ન માનતાં સોલમી સદી પછીની જણાવો છો? આજ
તમારી વિપરીત પ્રવૃત્તિ સાબીત કરે છે અને પ્રથમ મુદ્દામાં
કેળવેલી સપળી અસત્યતા/તમારા ‘તમસ્તરણ’ના લેખને
આભારી છે એમ જણાવે છે. બીજી પણ ખબર પડે છે કે આથી તે
‘નમાજ પડતાં મસીહ કોટે વળગી’ આ ઉક્તિના ઉપાસક તમે
બની ચૂક્યા છો અને પરિણામે તે મસજિદનાજ ભારથી તમે
પોતાનેજ સમર્થ કરવાનો સમય આવી લાગશે, બાકી એ
ખાત્રીજ રાખી મૂકજો કે તમારા અસત્યવાદનો આભાર છે અને
સર્વસંકલિત સત્યવાદને તો કંદીજ નથી લાગવાનો.

બેચરદાસ મોધરીવાચનાના મૂળપુરુષ અને વક્તલીવાચ

બ્રહ્મપુરુષ માટે નીચેના ઉલ્લેખ કરી તે બન્ને મહાત્માઓ પ્રત્યે પાતાનો હાર્દિક સંકલ્પભાવ અને પૂરતો વિશ્વાસ પ્રદર્શિત કરે છે:-

“મારું વાચનાના મૂળપુરુષ અને વલ્લભી વાચનાના મૂળપુરુષ એ તે મહાત્માઓને હું હૃદયપૂર્વક કોટીશઃ અભિવંદન કરું છું.....ધન્ય છે તે બંન્નામંદી મહાપુરુષોને, ધન્ય છે તેઓની મુમુક્ષુતાને અને ધન્ય છે તેઓની જાતની.”

ઉપરનો ઉલ્લેખ કરનાર બેચરદાસને હું કહું છું કે ઉપરનું તમારું લખાણ પણ જે તમને પ્રમાણ હોય તોપણ તમારે તમારું લખાણ પાછું ખેંચી લેવા સાથે શ્રીસંઘની પાસે પાતાના અપરાધની ક્ષમા માગી પવિત્ર થવું જોઈએ. તેમાં પણ ‘જિનકલ્પ’ ના નિષેધને ઉદ્દેશીને તમારે તમારા આત્મા ઉપર જે ઉત્પાત મચાવ્યો છે તેને સમાવવા માટે તો તમારે એકદમ પાતાની બૂલને કમ્પુત કરી લેવી જોઈએ, કારણકે તમે તમારા હાથેજ લખી ચૂક્યા છો કે, દેવર્દિગણીશ્રી એટલે વલ્લભીવાચનાના મૂળપુરુષે પણ ‘જિનકલ્પ’ લોપ થયાનો ઉતારો ખાસ સૂત્રમંથામાં કર્યો છે. જે તમે તમારા પાતાના લખાણને પણ પ્રામાણીક ન માનો અને તેને અનુસરીને પાતાનું વર્તન ન મુધારો તો જૈનસમાજ તો નહિજ, પરંતુ બીજા કોઈપણ સમાજ, સમુદાય કે વર્ગ તમારી પાતને નજ માને એ સર્વથા શક્ય છે.

આશ્ચર્ય તો એ છે કે મહાપિંચાત્ર પ્રત્યે આદેષ કરવામાં ઉદયની આશાથી ઘેરાઈ ગયેલા બેચરદાસે શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરજી ઉપર પાતાના દુષ્ટ સ્વભાવનો આરોપ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. તેઓ કહે છે કે સ્વેતાંબર મહાપિંચાત્રને પણ શ્રીસિદ્ધસેનમંદા-રાજાએ ‘ધ્યાન’ (કુતંઠા) ની ઉપમા આપી છે અને તેની સાબીતી માટે તે પંચિતલએ પાતાના પુસ્તકમાં એક સ્લોક પણ

દયો બાદ બગવાન શ્રી હરિભદ્રસરિય મહારાજને પાતાના સંબોધકરણ નામના મન્થમાં પાંચ પ્રકારના કુશ્મંતોનું વર્ણન કરવા મૂકેલી ગાથાઓમાંથી પાતાને મનગમતી કેટલીક ગાથાઓનો આશય લખી બેચરદાસે પ્રાચીન અને અર્વાચીન મહારાજોની મનગમતી નિંદા કરી છે. તેમની આ પદ્ધતિ ઉપર ધણું ધણું લખાઈ ચુક્યું છે એટલે એ બાબતમાં કંઈ પણ લખવાની ઈચ્છા નથી, પરંતુ એ વાત ઉપર આસ લખવાની મારી ઈચ્છા છે, કારણકે બગવાન હરિભદ્રસરિય મહારાજને તેઓ સંતોર્થિનાં આધારે ચિત્તવાસી તરીકે જાણખાવે છે અને વર્તમાન મહારાજોને અસાધ્યવાદી તેમજ હરિભદ્રસરિયનું અપમાન કરનાર તરીકે જાણખાવે છે, આ બે બાબતનું ઉગ્રિત સમાધાન થવાની સાથેજ તેમના પ્રથમ મુદ્દાની સમાસોચના સમાપ્ત થશે, માટે મારા વાંચકમહારાજોએ ત્યાં મુઠ્ઠી શાન્તિપુરઃસર તે બાબતમાં ઈત્તથિત રહેવું કે જેથી બેચરદાસની વિચિત્રવૃત્તિનો પૂરતો ખ્યાલ મેળવી શકાય.

પ્રથમ કહેલી બે બાબતોને બતાવવા માટે મારે કહેવું પડે છે કે બેચરદાસે આચાર્યશ્રી હરિભદ્રસરિય મહારાજને 'ચિત્તવાસિ' તરીકે જાણખાવવા માટેની એ મૂકવામાં આવતો શતાધર્મ પ્રકરણનો પાઠ રજુ કર્યો છે અને તેને લગતો આસ જરૂરી પાઠ ઊઠી-ઢીધો છે, કારણકે તે પાઠને સ્વીકાર કરવાથી પોતે કરવાધરેલી સિદ્ધિ થઈ શકતી નથી. હરિભદ્રસરિય અષ્ટકની વૃત્તિનો દાનાષ્ટકની ટીકાનો પાઠ તથા ન્યાયાચાર્યની બન્નીશ બન્નીશીનો પાઠ જોવાથી સ્પષ્ટ માલમ પડશે કે શ્રી હરિભદ્રસરિયને તેવી રીતે અસંયતપોષણ નથી કર્યું ને તેનો ઉપદેશ આપ્યો નથી. આ તો બેચરદાસને વિધર્મસવાયું થયું છે તેનોજ અકર્ષાદ છે. જો બેચરદાસે ઢીધેલો પાઠ અને ઊઠી ઢીધેલો પાઠ નીચે રજુ

આજે તો હોયજ શાની ? (આ સંબંધમાં જેઓને અધિક જ
 જુવાની અભિલાષા હોય તે મહાભાગેએ ખાસ આદરમાં પર-
 શકનો અભ્યાસ કરવો) આ હકીકતને સ્મૃતિપથમાં ઉદ્ધિ-
 કરવાથી વાંચકોની ખાત્રી થઇ જશે કે વર્તમાનધર્મગુણે
 'પ્રતિમાનો વિચ્છેદ થયો છે', એમ જે જણાવે છે તે સાચું જો
 અને તેમ કરવાથી તેઓ ભગવાન હરિભક્તસુરિજનું અપર-
 નહિ પણ બહુમાન કરે છે, કારણકે તેમ કરવાથી તેઓ તે
 તાજ કથનને પ્રકાશમાં મુકે છે. વાંચકોએ એ તો ખાત્રીજ રાખે
 મૂકવી જોઇએ કે જેઓ સંસારની અસારતા સમજીને તેનામાં
 કરવાના અભિલાષી છે અને જેઓ શાસ્ત્રોની સેવામાં જીવન
 એક સમજી રહ્યા છે, તેમજ જેઓના હૃદયમાં એ શાક્ષ્મ થઇ જતું
 છે કે શાસ્ત્રોની અવગણ એ એક આત્મઘાતક વસ્તુ છે અને તેઓને
 આ હુમ્મલાયક સંસારમાં રખડાવનારીજ ચીજ છે તેઓ તો પ્રજા
 ન્તાઅવસ્થામાં પણ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ વિચાર, આચાર કે ઉચ્ચારના કા-
 સક થવાની ઇચ્છા નથીજ કરવાના, એટલે તેઓના તરફની એ ભા-
 તો રાખવીજ નહિ કે તેવા મહાત્માઓ પાતાના બચાવની ખાત્રી
 પણ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ બોલવા કે બતાવવા તૈયાર થાય. પ્રથમ મુદ્દા
 સમાજોચનામાં આટલો ઉલ્લેખ કરીને અને આ લખાણમાં કોઈ
 રમતની ઉત્પત્તિનો સત્ય સમય (શ્રીવીરનિર્વાણ પછી ૬૦૬ વર્ષે
 અને આપણા આરાધ્યપાદોની પાતાના અનુપમ આદર્શની ઉદ્ધિ-
 નામાં અગતા તેમજ તે મહાત્માઓએ આપણા અંગ ઉપાંગમાં
 સૂત્રોની અને બાકીના સાહિત્યની સાચવી રાખેલી સર્વોદ્ધાર-
 પણ અવાન્તર રીતિએ બતાવીને પ્રથમ મુદ્દા ઉપર કુવચ મૂકે
 'સત્યનું સમર્થન' સમાપ્ત કરી હવે મારે બેચરદાસના બીજા મુદ્દા
 માંથી અસત્યનું કુમૂલન અને શાસ્ત્રીવસત્યનું સમર્થન કરવાનું
 એટલે આશા છે કે વાંચકો પણ હવે પાતાનું હૃદય તે તરફ મુકે

મુદો ખીન્ને.

નામાકૃતિદ્રવ્યભાવૈઃ, પુનઃસ્ત્રિગજ્જનનં ।

ક્ષેત્રે કાલે ચ સર્વસ્મિન્નર્દતઃ સમુપાસ્મદે ॥ ૧ ॥

આ મુરખ પધરત્નમાં કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્ર-
મુરિય મહારાજ કહે છે કે સવકાલમાં અને સર્વક્ષેત્રમાં નામ-
આકૃતિ-દ્રવ્ય અને ભાવે કરીને ત્રણેજગતના જનોને પવિત્ર કરતા
અરિહન્ટદેવોની અમે ઉપાસના કરીએ છીએ.

ઉપર્યુક્ત ભાવવાહી પદ લખીને શ્રીહેમચંદ્રમુખ એજ કહે
છે કે અરિહન્ટદેવોની મૂર્તિઓ અને તેની પૂજા આજકાલની
નથી પરંતુ સદાની છે. સમ્યગ્દૃષ્ટિએને માટે ચારે નિક્ષેપાઓ
ઉપાસ્ય છે અને એ વાતની સાબીતી આજે અંગસૂત્રો પણ
આપી રહ્યાં છે. ચારમાંથી એક પણ નિક્ષેપાની અવગણના સમ્ય-
ક્ત્વને હેરાવટો આપી મિથ્યાત્વવાસનાને આમંત્રણ આપનાર છે.
કેઇપણ કાલ એવો નથી કે જે કાલમાં મૂર્તિપૂજાની હયાતિ ન
હોય અને કેઇપણ ક્ષેત્ર એવું નથી હોતું કે જે ક્ષેત્રમાં અરિ-
હન્ટદેવોની મૂર્તિની ઉપાસના તેના ઉપાસકોને પવિત્ર ન કરતી
હોય. મૂર્તિપૂજા પણ આત્મકલ્યાણનું એક આવશ્યક અંગ છે.
અધિકાર અને યોગ્યતા પ્રમાણે સાધુઓ તેમજ આવકો માટે ભાવ-
પૂજા અને દ્રવ્યપૂજા ખાસ જરૂરની છે. એ જરૂરતેના અમલ
નહિ કરનાર સાધુ અને આવકને સૂતકર્તાઓએ પ્રાયશ્ચિતના ભાગી
જણાવેલ છે.

એક નાનું બાળક પણ સમજી શકે તેવી હકીકત છે કે ઉ-

આજે તો હોયજ શાની? (આ સંબંધમાં લેખને અધિક
 જુવાની અભિલાષા હોય તે મદાભાગેએ ખાસ અગ્રામ
 શકનો અભ્યાસ કરવો) આ હકીકતને સ્મૃતિપથમાં ઉત્તર
 કરવાથી વાંચકોની ખાત્રી થઈ જશે કે વર્તમાનકર્તા
 'પ્રતિમાનો વિચ્છેદ' થયો છે, એમ લેખકે જણાવે છે તે સ્વ-
 અને તેમ કરવાથી તેઓ ભગવાન હરિભક્તસંચિત્તું ગત
 નહિ પણ બહુમાન કરે છે, કારણકે તેમ કરવાથી તેઓ તે
 નાજ કથનને પ્રકાશમાં મુકે છે. વાંચકોએ એ તો ખાત્રીજ રા-
 મૂકવી જોઈએ કે લેખો સંસારની અસારતા સમજને તેઓ
 કરવાના અભિલાષી છે અને લેખો શાસ્ત્રોની સેવામાં
 એ સમજ રહ્યા છે, તેમજ લેખોના દૃઢ્યમાં એ શાસ્ત્ર હર-
 છે કે શાસ્ત્રોની અવગણના એ એક આત્મધાતક વસ્તુ છે અને તે
 આ હુઃખદાયક સંસારમાં રખડાવનારીજ ચીજ છે તેઓ તે
 ન્તઅવસ્થામાં પણ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ વિચાર, આચાર કે ઉચ્ચારના
 સક થવાની ઈચ્છા નથીજ કરવાના, એટલે તેઓના તરફની એક
 તો રાખવીજ નહિ કે તેવા મહાત્માઓ પોતાના બચાવની
 પણ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ બોલવા કે બતાવવા તૈયાર થાય, પ્રથમજ
 સમાલોચનામાં આટલો ઉલ્લેખ કરીને અને આ લખાણમાં
 રમતની ઉત્પત્તિનો સત્ય સમય (શ્રીવીરનિર્વાણ પછી ૬૩૦
 અને આપણા આરાધ્યપાદોની પોતાના અનુપમ આદર્શની
 નામાં અગ્રતા તેમજ તે મહાત્માઓએ આપણા અંગ ઉપર
 સૂરોની અને બાકીના સાહિત્યની સાચવી રાખેલી સર્વ-
 'સત્યનું સમય' સમાપ્ત કરી હવે મારે બેચરદાસના બીજા
 માંથી અસત્યનું ઉત્પત્તિ અને શાસ્ત્રીયસત્યનું સમર્થન કરવું
 એટલે આશા છે કે મૂલન અને શાસ્ત્રીયસત્યનું સમર્થન કરવું
 વાંચકો પણ હવે પોતાનું લક્ષ્ય તે

મુદો ખીજો.

નામાકૃતિદ્રવ્યભાવૈઃ, પુનતસ્ત્રિગજ્જનનં ।
સેત્રે કાલે ચ સર્વસ્મિન્-ઘર્હતઃ સમુપાસ્મહે ॥ ૧ ॥

આ મુરમ્ય પદરત્નમાં કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્ર
પરિણ મહારાજા કહે છે કે સવકાલમાં અને સર્વક્ષેત્રમાં નામ-
પાકૃતિ-દ્રવ્ય અને ભાવે કરીને ત્રણેજગતના જનોને પવિત્ર કરતા
અરિહંતદેવોની અમે ઉપાસના કરીએ છીએ.

ઉપર્યુક્ત ભાવવાહી પદ લખીને શ્રીહેમચંદ્રમણ્ડળ એજ કહે
છે કે અરિહંતદેવોની મૂર્તિઓ અને તેની પૂજા બ્રાજકાલની
નથી પરંતુ સદાની છે. સમ્યગ્દષ્ટિએને માટે ચારે નિર્દેશોએ
ઉપાસ્ય છે અને એ વાતની સાબીતી આજે અંગસૂત્રો પણ
આપી રહ્યાં છે. ચારમાંથી એક પણ નિર્દેશોની અવગણના સમ્ય-
કૃત્વને દેશવટો આપી મિથ્યાત્વવાસનાને આમંત્રણ આપનાર છે.
કોઇપણ કાલ એવો નથી કે જે કાલમાં મૂર્તિપૂજાની હયાતિ ન
હોય અને કોઇપણ ક્ષેત્ર એવું નથી હોવું કે જે ક્ષેત્રમાં અરિ-
હંતદેવોની મૂર્તિની ઉપાસના તેના ઉપાસકોને પવિત્ર ન કરતી
હોય. મૂર્તિપૂજા પણ આત્મકલ્યાણનું એક આવશ્યક અંગ છે.
અધિકાર અને યોગ્યતા પ્રમાણે સાધુઓ તેમજ આવકો માટે ભાવ-
પૂજા અને દ્રવ્યપૂજા ખાસ જરૂરની છે. એ જરૂરતનો અમલ
નહિ કરનાર સાધુ અને આવકને સૂતકર્તાઓએ પ્રાયશ્ચિતના ભાગી
જણાવલ છે.

એક નાનું બાળક પણ સમજી શકે તેવી હકીકત છે કે ઉ-

આસ્થાની મૂર્તિ પણ ઉપાસ્ય હોતીજ જોડાએ અને તે મૂર્તિનું
અસ્તિત્વ પણ તે ઉપાસના અસ્તિત્વનેજ અવલંબેલું છે. જે
આને કોઈપણ કાલમાં અરિદન્તરેયોના અસ્તિત્વની આશંકા
હોય તેઓજ તેઓની મૂર્તિ અને મૂર્તિમાટે મનમોહક મંત્રો
તેમજ તેની મુદરતા સાચવી રાખવા માટે અને તેનું મુદ્રણ
મેળવવા માટે તેની ઉપાસના કે જે એક અરિદન્તરેયોના ઉપાસકેનું
પરમ કર્તવ્ય છે, તેના અસ્તિત્વમાં આશંકા ઉઠાવે અને અંત
ત્વની ઉપાસનામાં પોતાના અમૂલ્ય માનવજીવનનો દુરુપયોગ કરી
મનુષ્યભવમાંજ પોતાના મનુષ્યાવને ગુમાવી દેવા ઉદ્યુક્ત થાય

પરિસ્થિતિ આ છતાં બેચરદાસે મૂર્તિપૂજને બતાવતી અ
જવવાની કોશિશ પોતાના બીજા 'ચૈત્યવાદ' નામના મુદ્દા
કરી છે. પોતાના પ્રથમ મુદ્દામાં જેમ તેઓએ વિચારેલું છે
જિનકલ્પના અસ્તિત્વને સાબીત કરવા માટે અનેક ઉપકારી દુષ્ટ
કારો અને દીકાકારો વિગેરે ઉપર આક્ષેપોનો વરસાદ વરસાડે
છે, તેવીજ રીતિએ બીજા મુદ્દામાં પણ મૂર્તિપૂજને બતાવતી
અવિધિય કરાવવા માટે સૂત્રોમાં આવતા 'ચૈત્ય' શબ્દનો જ
ગમતો અસત્ય અર્થ કરીને પ્રસંગે સાક્ષાત્ સૂત્રમંથોને જ
તેના સ્થપિતા મહાપુરુષોને પોતાની પદ્ધતિ પ્રમાણે તદન ગદીર
અને ઉપહાસથી ભરેલા આક્ષેપો કરવામાં હેરાપણ કર્યાશ શકે
નથી. આવી રીતિએ એક લોકવિરુદ્ધ પ્રવૃત્તિના ઉપાસક બની
પડિત કહેવાતા બેચરદાસે પોતાના મનુષ્યાવની કિંમત
ઠાણી-કોડી બેટલી પણ નથી રહેવા દીધી, તે બેચરદાસની પ્રત
કરવાનું કામ અને તેના વિચારોને વેચવાનું કામ માથે લઈને
મીમહાવીરકાર્યાલયના કાર્યવાહકો અને તેની પ્રસિદ્ધિ કરનાર
'મહાવીર' પત્રના સંપાદક પોતાના મનુષ્યાવની કિંમત
ઉપાસક સમાજ પાસે કેટલી અંકાવી શકશે? અસ્પષ્ટ.

બેચરદાસ પાનાના શીજા મુદાની શરૂઆતમાંજ લખે છે કે:-

“એક દુરના પંડિતએ આપણે વિશુદ્ધ જિનકલ્પ અને રત્નિત્તર
 ૮ રસો અને નેને જાલે પરંપરાસ્ય અને શિષ્ય દાખવ થશે તે રીતે
 મૂળના સંબંધમાં પણ જનના પામ્યું છે.”

ઉપરનો ઉલ્લેખ વાંચવાની સાથેજ વાંચક મદારાષે મુદ્દજ-
 ાંજ સમજી શકશે કે ચિત્તપૂજા-મૂર્તિપૂજાને બનાવવી-પાલનથી
 શરૂ થયેલી સમજાવવા માટેજ બેચરદાસે ઉપરનો ઉલ્લેખ કર્યો
 છે, પરંતુ શરૂઆતમાંજ આપણે આપણા ઉપકારી ભગવાન
 હેમચંદ્રમુરિજી મદારાજશાના વચનથી ખાતરી કરી શક્યા હીએ
 કે મૂર્તિપૂજા અનાદિની છે પણ આજઠાલની નથી, એટલે બેચર-
 દાસના એ ઉલ્લેખની આપણે કંઈપણ કિંમત ન આંદીએ એ
 સ્વાભાવિક છે અને હજી પણ અવસર આવે આપણે અનેક આ-
 ધારથી તેમજ ખાસ બેચરદાસે પણ પરમ પ્રામાણિક અને મ-
 ધ્યસ્થની મૂર્તિ તરીકે માન્ય કરેલા મહાપુરુષોનાં વચનોથી પણ
 મૂર્તિપૂજાની અનાદિતાની સાબીતી કરી આપીશું અને સાથે
 બતાવીશું કે મૂર્તિપૂજા પણ એક આત્મમહત્તા અર્થિએ માટે
 આત્મહિતનું અદ્વિતીય સાધન છે.

પ્રથમ મુદ્દામાં આપણે નિશ્ચિત કરી આવ્યાં હીએ કે કોણે
 ના પ્રભાવે અને આપણા દુર્લ્લેખના લીધેજ પ્રતાપે જિનકલ્પનો
 અસ્તિત્વ ભગવાન જંબૂસ્વામીજીના નિર્વાણની સાથેજ થવો
 પામ્યો છે, તેની આરાધના માટે જોઇતું શારિરીકબળ કે માનસિક-
 બળ તે સમયથીજ નષ્ટ થયું છે. ભાવિ આગળ કોઇનું પણ
 ચાલી શકતું નથી એ તો મુતરાં સિદ્ધ છે. એટલે આપણે બેચર-
 દાસની એ વાત તો કબુલજ કરવી પડશે કે ‘આપણો વિશુદ્ધ
 જિનકલ્પ નષ્ટ થયો’ પરંતુ તેઓ તે નષ્ટ થવામાં દુરને આગળ

સ્થળની મૂર્તિ પણ ઉપાસ્ય સ્થાનીજ લોકોએ અને તે મૂર્તિનું
અસ્તિત્વ પણ તે ઉપાસ્યના અસ્તિત્વનેજ અવલંબેલું છે. જે
માને કેળવણી કાલમાં અસ્તિત્વનેજ અસ્તિત્વની આશંકા
કાય તેઓજ તેઓની મૂર્તિ અને મૂર્તિમાટે મનમોહક મંત્રો
તેમજ તેની શુદ્ધતા સાચવી રાખવા માટે અને તેનું સાક્ષ
પ્રદર્શન કરવા માટે તેની ઉપાસના કે જે એક અસ્તિત્વના ઉપાસકે
તેની ઉપાસનામાં પાતાના અમૂલ્ય માનવજીવનનો દુરપયોગ કરી
મનુષ્યલવમાં પાતાના મનુષ્યત્વને શુભાવી દેવા ઉપક્રમ કરે

પરિસ્થિતિ આ છતાં બેચરદાસે મૂર્તિપૂજને બનાવી શક
જાવવાની કોશિશ પાતાના બીજા 'ચૈત્યવાદ' નામના કુ
કરી છે, પાતાના પ્રથમ મુદ્દામાં જેમ તેઓએ વિચાર્યું
જિનકલ્પના અસ્તિત્વને સાબીત કરવા માટે અનેક ઉપકારી કાર
કારો અને દીકાકારો વિગેરે ઉપર આક્ષેપોના વરસાદ વરસાદે
છે, તેવીજ રીતિએ બીજા મુદ્દામાં પણ મૂર્તિપૂજને બનાવી શક
અવિધિય કરાવવા માટે સૂત્રોમાં આવતા 'ચૈત્ય' શબ્દનો જ
ગમતો અસત્ય અર્થ કરીને પ્રસંગે સાક્ષાત્ સૂત્રમાંથી
'તેના રચયિતા મહાપુરુષોને પાતાની પદ્ધતિ પ્રમાણે તદ્દત જ
અને ઉપહાસથી ભરેલા આક્ષેપો કરવામાં લેશપણ કચાશ રાખ
નથી. આવી રીતિએ એક લોકવિરુદ્ધ પ્રવૃત્તિના ઉપાસક બની
પણિત કહેવાતા બેચરદાસે પાતાના મનુષ્યત્વની કિંમત
કાળી કોડી બેટલી પણ નથી રહેવા દીધી, તે બેચરદાસની પ્ર
કરવાનું કામ અને તેના વિચારોને વેચવાનું કામ માથે લઈને
'મહાવીર' પત્રના સંપાદક પાતાના મનુષ્યત્વની કિંમત
ઉપાસક સમાજ પાસે કેટલી અંકાવી શકશે? અસ્તુ.

જાણીશુછને દિનના આર્જાને નહીં દેવા મળે છે અને નિર્ધરક
 ગુણોનીમાં દેવે છે, નેમજ જીવજીવને દેવારે છે. મારે દરેક દિ-
 નેવીની ફાજ છે કે દિનકે પરપરાઓ અને રાજાના મારદાજ-
 મારે પાતાના અપજા આમથનો અદ્યપયોગ દેવદાદ્યર્થક અને
 દેવદાતાથી દરેકો જોઈએ. ખુદ ભગવતીજીઆદિ મુખામાંજ આ-
 ગમમુત આદિ વ્યવહારની માફકજ છતવ્યવહારને મળ્યો છે.
 જિનકલ્પનો વિચેદ ધવાનું કારણ જોવા સાથે આપણું સ્થ-
 વિરકલ્પ મુદ્ધિત છે એ પણ જાણી લીધું. ખાત્રી મારે અનેક
 મુનિવરો આવે જોણુદ છે અને તે સમજા સ્થવિરકલ્પનાજ ઉપા-
 મકો છે. સ્થવિરકલ્પની સત્તામાંજ આધુ અને સાધ્વીરૂપ શ્રીરામો-
 નાં બે મુખ્ય અંગોની અવસ્થિતિ છે, એટલે પરમાત્માથી મદ્દા-
 રીરૂપના વચનને માન્ય કરનારો તો કોઈજ એવો ન હોઈ શકે
 કે જે સ્થવિરકલ્પનો નાશ કરેવાને તૈયાર થઈજાય, કારણકે પર-
 માત્મા શ્રીમદ્દાવીરૂપનું શાશ્વત એકવીસ હજાર વર્ષપર્યંત એટલે
 પાંચમા આરાની છેવટ મુખી અવિચ્છિન્નપણે ચાલવાનું છે, એ
 ખુદ પરમાત્માનુંજ વચન છે અને તેની નોંધ પણ વર્તમાન શ્રી-
 ભગવતીજી નામના પાંચમા અંગસૂત્રમાં લેવાયલી જોણુદ છે, એ
 વાત આપણે શરૂઆતમાંજ જાણી ચુક્યા હોઈએ તો પછી પરમા-
 ત્માના વચન ઉપર અડગ વિદ્યાસને ધરાવનારા સ્થવિરકલ્પનો
 નાશ જણાવી અતુર્વિધ સંધના ખાસ અંગજૂત મુનિવરો અને
 સાધ્વીઓનો સંયમમાર્ગજ લોપ થયો છે એમ કહીજ કેમ શકે?
 અને કહે તે જૈન નામ પણ કેમ ધરાવી શકે? જૈન નામ ધરા-
 વીને પણ તેણે ઉદ્ધૂખલ વર્તન કરનારાઓ માત્ર નામનાજ જૈન
 હોઈ શકે છે અને તે સંધબાદ કહેવાતા યા ગણાતા હોય તો એ
 સર્વથા મુદ્ધિતજ છે.

કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્રસુરિજી મહારાજશ્રીના જે
 વચનથી આપણે મુર્તિપૂજાની સનાતનતા સિદ્ધ કરી આવ્યા તે

વગન એમરસામના બળવામાં ન હોય એ તો બનવાજોગ નથી.
 દારણકે તે 'સકલાદર્શનોત્તમ' કે જે દરેક ચતુર્દશીના વિષે
 અને બાદપદમામની મુક્તચતુર્થીના વિષે એરસે પાત્રિક માન-
 માસિક અને સાંવત્સરિક પ્રતિકમળમાં નૈત્યવંદન તરીકે વર્નન-
 નમાં પણ બોલાય છે. તે સ્તોત્રનો એ બીજોજ 'સોક' છે એરસે
 સંબંધિત છે કે તેઓ કાશિર પ્રતિકમળની કિયાને ન આરે
 તોપણ તે તેમના સાંબળવામાં તો આબુજ દરો, તે છતાં પણ
 તે વચનની દરકાર પણ ક્યા વિના પાતાની અસત્ય માન્ય
 જેવી કે 'નૃતિ' પૂજા બનાવટી છે-પાછળથી ઉભી કરી દીધી
 છે તેની સાબીતી માટે 'જિનવૈત્ય' અને 'જિનમૂર્તિ', પ્રથમ
 હતીજ નહિ એમ સિદ્ધ કરવા માટે તેઓએ પાતાના બીજા મુદ્દાને
 લગભગ પાણી બાગ 'વૈત્ય' શબ્દના પીંજણમાંજ રાખીએ.
 પીંજણ એટલાજ માટે કહેણું પડે છે કે વૈત્યશબ્દના બેટલા અર્થો
 બ્યુત્પત્તિશાસ્ત્રના આધારે સંબંધિત હોય તે સપજા સ્વદ્વા-
 સિદ્ધાન્તના સેવકોને તે તે અધિક્ષાએ માન્ય છે. અનેકાન્તમાર્ગના
 ઉપાસકોને શબ્દના બંધબેસતા અનેક અર્થો માનવામાં કોઈપણ
 જાતનો બાધ આવી શકતોજ નથી, એરસે તે સંબંધમાં શ્રાવ્ય
 શ્રાવ્ય કોશનાં પ્રમાણે, આપીને જનતાને ભ્રમિત કરવાની વિદ્યા
 બતાવવામાં કોઈપણ જાતની મદત્તા છેજ નહિ. મદત્તા વિનાની
 બાબતને લાંબી લાંબી કરીને જનતાને ભ્રમિત કરવાની યાદા-
 હીમાં આજ તો એક નાહું બાળક પણ મદત્તા માને તેમ નથી.
 'વૈત્ય' શબ્દ માટે એરણું એરણું લાંબુ પીંજણ કરવા છતાં પણ
 તેઓ કોશના સર્વમાન્ય "વૈત્યં જિનોકઃ તદ્વિત્યમ્" અર્થ
 'વૈત્ય' શબ્દનો અર્થ 'જિનશુદ્ધ-જિનમંદિર' અને 'જિનમૂર્તિ'
 -જિનમૂર્તિ' થાય છે. આ પ્રમાણે બાધિત નથીજ કરી શક
 એરસે એકરીતિએ તો તેઓએ મહેનત કરીને માત્ર પાત્રિક
 રવિકલતાજ જાહેર કરી છે. 'વૈત્ય' શબ્દનું સપજા પિ-

તેઓએ પોતાની નીચે મુજબની માન્યતાને સાબીત કરવા માટે
કરેલું છે; પરંતુ વાંચકો જોઈ શકશે કે મહેનત કરવા છતાં પણ
તેઓ તેવી સાબીતી એકપણ પ્રમાણથી કરી શક્યા નથી.

બેચરદાસ એમ કહે છે કે:—

“ જે સ્થળે મૃતકને અગ્નિશાધિ કરવામાં આવે છે ત્યાં તેની ખાખ
ઉપરજ કાંઈ નિશાન કરવામાં આવે છે તેનેજ ‘ચૈત્ય’ કહેવામાં આવે છે.”
(અર્થાત્ ખીભને નહિજ.)

ઉપરના ઉદ્દેશ ઉપરથી વાંચકો સહજમાં કળી શકે તેમ છે કે
બેચરદાસ ચૈત્યશબ્દનો સાચો અર્થ એકજ માને છે અને તે એજ
કે જે સ્થળે મૃતકને અગ્નિશાધિ કરવામાં આવે ત્યાંજ એટલે
તેની ખાખ ઉપરજ જે કાંઈ નિશાન કરવામાં આવે છે તેને
ચૈત્ય કહેવાય, પરંતુ બીજાને તો સાચી રીતિએ ચૈત્ય કહેવા-
યજ નહિ. પરંતુ હું ‘ખાત્રીપૂર્વક કહું છું’ કે તેઓ પોતાના
આઐકાંતિક-અસત્ય અર્થની સાબીતી એકપણ પ્રમાણથી કરી
શક્યા નથી. તેઓએ કાખલ કરેલા એકપણ કૌશલા પ્રમાણમાં
તે શબ્દનો એવો એકાંતિક અવધારણાત્મક અર્થ તે તે કૌશલતા-
ઓમાંથી કોઈની પણ તરફથી કરવામાં આવ્યો નથી. કોઈક
કૌશલકારે ‘એટલું બતાવ્યું’ છે કે ‘પ્રથમના વખતમાં એવો રીવાજ
હતો કે મૃતકને જે સ્થળે અગ્નિદાહ કરવામાં આવતો તે સ્થળે
કંઈક ચિન્હ કરવામાં આવતું અને આ રીવાજ મુખ્યત્વે કૈના
અને બોદોમાં ધણે ચાલતો હતો અને તે પણ ચૈત્ય તરીકે ઓ-
ળખાતું’ આવા આશયના ઉદ્દેશ ઉપરથી ચત્ય શબ્દનો ‘મંદિર’
કે ‘મુર્તિ’ અર્થ કરવામાં એક પણ કૌશલ પ્રમાણ વાંધો લેતું
નથી, તે છતાં દરેક પ્રમાણે ઉપરથી પોતે માનેલા અર્થનાજ
ધરનિ કાઢવાની તેઓએ જે કોશિશ કરી છે, તે તેઓની અસત્ય-
પ્રિયતા અને અસદામહિતાનેજ આસારી છે, તે ચિવાય ‘બીજું’

કે હજી નથી. તેમાં પણ તેઓએ પાનાના તેજ અર્થને પુષ્ટ કરવા
 માટે આચાર્યશ્રી આદિ સૂત્રમંથિમાં આપના કેટલાક મીલનશાસ્ત્રની
 નોંધ લઈ પાનાની પ્રમાણિતતા દર્શાવવાની જે કાળ કરી છે, તે
 તે તેમની પેલછાનેજ માખીન કરે છે. જે સૂત્રમંથિમાં સ્થળે
 સ્થળે 'જિજ્ઞાસુદર્શન-પ્રતિજ્ઞાનગદ્ય' આપા ઉદ્દેશો કરવામાં
 આવ્યા હોય અને સ્થળે સ્થળે ગગનચુખી જિનાલયોનાં વર્ણન,
 મનમોહકમૂર્તિઓનાં વર્ણન અને તેની ઉપાસનામાં આત્મકલ્યા-
 નને બતાવનારા ઉદ્દેશો કરવામાં આવ્યા હોય તે પ્રથિમાં
 બેચરદાસના તેવા કલિપતઅર્થને સ્થાન હોયજ ક્યાંથી? અને જે
 સૂત્રમંથિમાં મૂલસ્થાનાં નિવાસસ્થ નો પણ જિનમંદિરથી મંજિત
 હોવાના ઉદ્દેશો મળતા હોય ત્યાં બેચરદાસની તેવી ધારણા કેમજ
 ફળવતી બની શકે? અસ્તુ. એવી અસત્ય માન્યતામાં મુંઝાઈ
 ગયેલા બેચરદાસને હું ભારપૂર્વક 'હી શકું છું' કે તમારા કહેવા
 પ્રમાણે જે 'સૈત્ય' શબ્દનો તેજ એક સાચો અર્થ હોય તે
 એક સામાન્યમંથકારથી આરંભીને યાવત સૂત્રકારો પર્વતના
 મહાપુરોએ 'સૈત્ય' શબ્દનો 'જિનમંદિર' અને 'જિનમૂર્તિ'
 આવે અર્થ શા આધારે કર્યો? હું માનું છું કે મારા આ પ્રશ્નના
 ઉત્તરમાં પડિતાઇના પૂરમાં તબ્બાતા તે મહાભાગ કહી નાખશે કે
 'એવા એવા અર્થો કર્યા છે મારે તે હું' તે આપણા માન્યતમ
 અને ધન્યતમ મહર્ષિઓને 'તમસ્તરણ' કરનારા કહું છું, તે
 છતાં પણ મારા માનવા પ્રમાણે તે જે તેઓ પોતાને એક માનવી
 તરીકે માનતા હોય અને મનાવવા ઇચ્છતા હોય તે તેઓ
 તેવો ઉત્તર આપતાં અચકાવુંજ જોઇએ અને જે કદાચ તેઓ
 આકંઠે અવળું વિના વિચારે વાગરીજ નાખશે તે તેઓને
 મારે પછુંજ દુઃખ નીવડશે. વળી તેઓ પોતેજ તે મહાપુરોને
 ઉત્તમોત્તમ કોઠિયા માને છે, તેજ મહાપુરો-લગવાન હરિભક્ત-
 રિશમહારાજ કે જેઓનો સ્વર્ગવાસ વિક્રમસંવત ૫૮૫ માં થયો

કે તેઓએ અને પૂજ્યપાદ પદ્મશરદ્ધિ ન્યાયાધિકારિણિ ઈનામાયે
 સ્વીમદિવિજયપાનદમ્પતીશ્વરજી (આત્માદામજી) મદારાજને કે જેઓ
 આ વીરગીરી ગરીમાં રિશ્વને રિશ્વિજન કરનામ મદાપુરુષ તરીકે
 થઈ ગયા છે, તેઓ પણ પાતાના ઉપદેશી અધ્યામાં રમ્યે રમ્યે
 'શ્વેત્ય' શબ્દનો 'જિનમદિર' અને 'જિનમૂર્તિ' એવો અર્થ
 કરી ગયા છે અને અધિકારિઓ માટે તેની અનેક પ્રકારની ઉપા-
 સના ત્રણ ફાલ કરવા થાવ્ય છે તેમજ ને આત્મદિવ માટે ખાસ
 ઉપયોગી છે, એવો ઉપદેશ ખુબ જોરશોરથી કર્યો ગયા છે. તેની
 સાખીતી માટે આજે પણ તેમના ધન્યા ઝોલુદ છે અને પૂજ્ય-
 આત્માદામજીમદારાજના તેવા પ્રખળ ઉપદેશની સાખીતી માટે
 તો આજે તેમના સેવકોથી ઉભરાતો આજો પંચાસ (પંચામ)
 દેશ દુનિયાના દિલને આકર્ષિ રહ્યો છે. આ સમગ્રી હકીકતથી
 એ વાત તો સિદ્ધજ છે મૂર્તિપૂજા અનાદિની અને શાસ્ત્રશિદ્ધ છે,
 તે છતાં હવે બેચરદાસ કેવો ઉત્તર આપે છે તે સાંભળવા માટે
 મારી સાથે મારા વાંચકમહારાજો પણ સજ્જ રહેશે અને નીચે
 જણાવવામાં આવતી બાબતો ખાસ ધ્યાનમાં રાખી સત્યના ઉપા-
 સક બની આત્મશ્રેયની સાધનામાં ખાસ જરૂરી સાધનોની ઉપા-
 સનામાં ઉત્સાહપૂર્વક અધ્યા રહેશે.

મારું ચોક્કસ માનવું છે કે પાતાના 'શ્વેત્ય' શબ્દના પીંજ-
 જમાં બેચરદાસે શ્રી આચારાંગ આદિ સૂત્રોમાં આવતા 'શ્વેત્ય'
 શબ્દોની નોંધ લઈને પાતાના કલ્પિત અર્થનેજ સાખીત કરવાની
 મહેનત કરવામાં મોટામાં મોટી ભૂલ કરી છે. તેઓની આ ભૂલને
 બતાવવા માટે મારે આ સ્થાને તેઓએ જે જે સ્થળના 'શ્વેત્ય'
 શબ્દની નોંધ લીધી છે તે સઘળાં સ્થળોને સંપૂર્ણતયા સ્થાપન
 કરવાં જોઈએ અને હું તેમ કરું તો મારા આ પુસ્તકમાં અસા-
 ધારણ વધારો થઈ જાય. એજ કારણે હું તેમ નહિ કરતાં મારા
 વાંચકોને ખાત્રી આપું છું કે મારે આગળ ચાલતાં જિનમદિર અને

જિનમૂર્તિ શ્રીજિનોના સમાન સમયનીજ છે અને તેની પૂજા આત્મહિતાર્થિઓમાટે વિધેય છે અને તે બાબતમાં વર્તમાન અંગસાહિત્ય પણ સાક્ષીભૂત છે, એ વાતની ગ્રાબીતી માટે અને પ્રામાણિક આધારો સાથે શાસ્ત્રીયપ્રમાણો પણ રચુ કરવાનાં છે અને મારી ખાતરી છે કે એટલા ઉપરથીજ વાંચકો બેચરદાસની અસત્યશીલતાને ઓળખવા સાથે તેઓની તે બૂલને પણ સાક્ષાત્કાર સરલતાથી કરી શકશે.

શ્રીઆચારંગ આદિ અંગસૂત્રોમાંથી તેઓએ ઉદ્ધૃત કૃત્તિ 'ઘૈત્ય' શબ્દો એવા એવા પ્રસંગે મૂકવામાં આવ્યા છે કે એનો અર્થ તેઓ પોતાની માન્યતાને અનુકૂલ કરી શકે તેમજ નથી તે છતાં તેઓએ તેમ કહ્યું છે એ એક કેવલ આશ્ચર્યનાજ વિષય છે. હું નથી માની શકતો કે જે આદમી એક કહિપત અને તદન અસત્ય માન્યતાને સાબીત કરવા માટે પેજનાં પેજ ચીતરવાની શક્તિ ધરાવે છે તે આદમી આપણા સૂત્ર પ્રધોમાં આવેલા 'ઘૈત્ય' શબ્દો કયા કયા પ્રસંગે મૂકવામાં આવેલા છે અને તેનો કેવો અર્થ કરવો શક્ય છે આદમી પણ ન સમજી શકે! પરંતુ સંભવિત છે કે જે બેચરદાસે શ્રીજિનેશ્વરદેવની ઉત્કૃષ્ટતર આશાતના કૃત્તિ તથા આજ્ઞાનો લોપ કરવા માટે અને ઉત્તમોત્તમ આદર્શપુરુષોની તેમજ સર્વોત્કૃષ્ટ-કેકડપણ જાતના વિસંવાદથી રહિત મુવિશાસ જૈનસાહિત્યની અસત્ય નિંદા કરવાની ખાતરજ પોતાની માનસિક વાચિક અને કાચિક એ સપાળી રાજિનો ખમતો ખરચી નાખ્યો છે તે બેચરદાસના આત્માની આસપાસ બધાંકર ક્રોધોના કાળા પડદાઓ પથરાઈ ગયા હોય અને તેના પ્રતાપે બિચારા તે બદિરાત્માની બાધે અને અભ્યંતર એ બન્ને પ્રકારની અવરોધન શક્તિ અવરાઈ પણ ગઈ હોય! આ બાબતમાં આપણે તે વચાજ કરી શકીએ, નિશ્ચય કરવાનું કામ તો ખાસ પ્રયત્ન

કાનીપ્રકારના છે પણ તે અધ્યાત્મના અર્થ સેવાથી દૈવ સમજવા
પામે છે કારણકે એવરદાસે પાતાના પુત્રનકમાં લખેલાં શ્રાવઃ
દેવે પ્રમાણની કમળ કિચ્છિ કહી મૂકી છે. એવાના પડેા ખરે
વિખ્યાત ના નેવાજ છે એવા નિશ્ચય આપણે કહી શકયા અને
આદિના આગળ થયે જાયે.

જાંચકેા જમણ શકયા હશેકે ‘ચૈત્ય’ શબ્દનો પાતાના મા-
નેસે કાંઈનિહ-અનર્થ અર્થ પ્રમાણગિદ્ધ બનાવવા માટે પાતાના
બીજા મુદાના મારા વિખ્યાતમાં અધ્યમુજ્જના નામે એવરદાસે
જમણવેલા જમણજાઓના ઉપર વિદ્યેય લખવાની મારી ઈચ્છા
નથી પણ તે તરફ મિંદાવસોહન તો કરવું અને તેમ કરતાં
કરતાં કેટલાક એવરદાસના જુદાના નમુનાઓ કે જેમાંથી જૈન-
શાસ્ત્ર પ્રાપ્તેની અમલકા અને શાસ્ત્રો તેમજ શાસ્ત્રકાર મહાપુરૂષો
તરફની દુષ્ટગુણિ પ્રગટ થઈ રહી છે તેનું દિગ્દર્શન કરાવવાની
અને નિરસન કરવાની તો મારી શાંપૂર્ણ ઈચ્છા છે. એ ઈચ્છાને
આધીન બની હવે હું તેનો અમલ કરવા માટેજ પ્રવૃત્ત થાઉં છું.

અંગસૂત્રોમાં આવતા ‘જિનચૈત્ય’ અને ‘અરિહન્તચૈત્ય’નો
અર્થ દીક્ષકાર મહાપુરૂષોએ ‘જિનપ્રતિમા’ વા ‘જિનમંદિર’
કર્ષો છે એ એવરદાસને ધજોજ વિષમ લાગી ગયો છે એ વાતનો
નિશ્ચય આપણે એમના શબ્દોધીજ કરી લઈએ. અંગસૂત્રોના
નામે ગોઠાણો કરવાની ખાતર શરૂઆતમાંજ તેઓ લખે છે કે:—

“(પદ્ધિ દીક્ષકારોએ ‘જિનચૈત્ય’ વા ‘અરિહન્તચૈત્ય’ નો અર્થ
જિનપ્રતિમા વા જિનમંદિર કર્યો છે તે ખરો છે. પરંતુ અંગોમાં આવેલા
‘ચૈત્ય’ શબ્દનો એ રીતે અર્થ કરતાં તેઓએ જે વિષમભૂલ કરી છે તેને
હું હવે પછી જણાવવાનો છું.)”

મુર્તિપૂજાને બનાવટી અને પાછળથી શરૂથયેલી સમજાવવા
માટે અને ‘ચૈત્ય’ શબ્દનો પોતે જે અર્થ કરે તેજ સાચો છે

એમ માની જરૂર મારે દીકકાર મદાપુરનો ઉપર વિનંતી
 કરવાનો આરોપ મૂકનાર માણસને સાચનું માગીશું ક્યાંથી
 તો શકે? દીકકાર મદાપુરનો એવો કોણ? દીકકાર મદાપુરનો
 એવો બીજું કંઈ નહિ પણ ઉત્તરના અર્થિઓ મારે એ
 ઉત્તરમાં આરોપ આરોપની અવગણના કરનારમાં વિદ્યાર્થી-
 વાચ બીજું તો શકે શકે? અને વિકારવિચાર આત્મા વિદ્યાર-
 થિવાચ બીજું જોયું પણ શું શકે? આ ઉપરથી આપણે તો
 એજ નિશ્ચય કરી લેવાનું છે કે બેચરડાસની દૃષ્ટિએ આપણા
 મુદ્દરમાં મુદ્દર સાદિત્યમાં પણ માત્ર વિકારજ જગ્યા છે પણ
 એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી. નેત્રનો કરી ધોળાને પણ પીજું રમે
 એમાં કંઈ તૂતનના નથી અને નેત્રવિનાનો સર્વત્ર શૂન્યતાજ
 નિદાને એમાં કંઈ અસ્વાભાવિકતા પણ નથી.

કે મદાપુરપોએ સંસારમુખનો પરિવ્રાજ કરી ચારિત્ર્યકર્તા
 સ્વીકાર કરી સ્વ અને પરનું એક કરવા મારે છ'ડગીબર સત્યતા
 માર્ગમાં મુસ્થિર બની સાચનુંજ પ્રકાશન કર્યા કર્યું તે આરાધ-
 પાદ આદર્શો ઉપર એક ધોતાના દુરામદને ધોપવાની ખાતરજ
 અસત્ય આદર્શો કરાવે એ અવસ્થાને દૃષ્ટિરોગ કે અધતા સિવાય
 બીજા કોની સાથે સરખાવી શકાય?

બેચરડાસ! કે શ્રીજિનશાસનમાં દીકા અને દીકકાર પરજ
 સુત્ર અને નેત્રના બેરહુજ બહુમાન રખવાની આવશ્યકતા
 છે તે શ્રીજિનશાસન અસત્ય નિપટુઓ મરજ આવે તેવી પ્રલાપપટુતા
 ઉપર તમારા કાયિક જીનશાસનના મર્મને સમજનારો એક
 કર્યા કરે તેની નેત્રાસન્ય નહિજ કરે એવો અસત્ય આદર્શો
 પણ આત્મા નેત્રાર્થ મારે ધોતાનેજ સહેજ પડે તેમ છે. મને તો
 કરવામાં પરિણમી એક સાચો વિચારક પણ તમારી એવી અવ-
 જો પણ ખાતરી છે એક સાચો વિચારક પણ તમારી એવી અવ-
 જિનમાં અનુચિત પદ્ધતિને તિરસ્કારની દૃષ્ટિથીજ નિદાજતો હશે.

બેચરદાસના બુદ્ધિબળ માટે તો જીવવિચાર જેવા એક નાના પ્રદરણને જાણનાર એક નાનામાં નાના બાળકને પણ હસવું આવે તેમ છે. જેનસમાજમાં એ તો એક મુપ્રસિદ્ધ બાળક છે કે મનુષ્યોનું જન્મ અને મરણ માત્ર લ'બાધ અને પહોળાઈમાં પીસ્તાળીસ લાખ યોજન પ્રમાણ અદીદીપમાંજ થઈ શકે છે પરંતુ તેથી આગળના દ્વીપ કે સમુદ્રમાં થઈ શકતું નથી અને શ્રીનંદીથીર-દ્વીપ કે જ્યાં મોટાં મોટાં બાવન જિનાલયો અને અનેક મનોહર મૂર્તિઓ વિરાજમાન છે તે દ્વીપમાં તો કેાઇપણ મનુષ્યનું મરણ તો સંભવતુંજ નથી તે છતાં પણ પડિત કહેવાતા બેચરદાસે પોતાના માનેલા 'ચૈત્ય' શબ્દના ચિતાની રાખ ઉપરતું ચિન્હ એવા અર્થની સાબીતી માટે શ્રીસ્થાનાંગનામના ત્રીજા અંગસૂત્રમાં શ્રીનંદીથીરદ્વીપના વર્ણનમાં આવતા 'ચૈત્ય' શબ્દોની ત્રુટક ત્રુટક નોંધ લઈ જાણે પોતાની ધારણા સફળ થઈ ગઈ હોય એમ માની લીધું છે. પણ આ સ્થાને તો મારે તેમની વિચારશક્તિ તેમનું બુદ્ધિબળ અને તેમનું કલ્પનાકોશલ્ય કે જે કેવલ એક નમ્રાટનું અનુકરણ કરી રહ્યું છે તેને ઉઘાડું કરીને દર્શાવવુંજ પડશે. પ્રથમ તો હું તેઓની નોંધ લેવાની ખુબી બતાવીશ અને ત્યારપછી તેને અંગે જે કંઈ કહેવા ચાગ્ય હશે તે કહીશ.

બેચરદાસે પોતે લીધેલી નોંધના અક્ષરો:—

૪ (“ તાસિળં×ઉવરિ ચત્તારિ, ચત્તારિ ચેતિતધૂમા× × × તૈસિળં ચેતિતધૂમાળં પુરતો ચત્તારિ મણિપેદિઆઓ, તાસિળં×ઉવરિ પત્તારિ ચેતિતરુવ્વા ”) (સ. ૨૨૬-૨૩૦ નંદીથીર-વિચાર !)

તે નોંધમાં ત્રુટતા અક્ષરો સાથેની નોંધ નીચે મુજબની છે:—

“ તાસિળં મણિપેદિયાળં ઉવરિ ચત્તારિ ચત્તારિ ચેતિતધૂમા પળ્ળતા, તાસિ ણં ચેતિતધૂમાળં પત્તયં પત્તયં ચઠ્ઠિસિ ચત્તારિ

નિપેદિયાતો પળ્લતા, તાસિ ણં મણિપેદિયાણં ઝવરિં ચત્તારિ
 જેણપદિમાઓ સઘ્વરયણામડતો સંપન્નિયંકગિસન્નાઓ યૂમાપિનુ-
 હાઓ ચિદ્દંતિ, તં જહા-રિસમા વદ્ધમાણા ચંદ્રાણના વારિત્તેના,
 તેસિ ણં ચેતિતધૂમાણં પુરતો ચત્તારિ મણિપેદિયાતો પળ્લતા, તાનિ
 ણં મણિપેદિયાણં ઝવરિં ચત્તારિ ચેતિતરુક્ષા પળ્લતા. ”

આ સંપૂર્ણ નોંધ જોવાથી વાંચકો સમજી શકશે કે પોતાની
 નોંધમાંથી મૂર્તિ માટે કેવલ ગોટાલો કરવા જિનપ્રતિમાના ઉત્તેજને
 કેવી રીતે વચમાંથી ઉઠાવી દીધો છે ! જિનમંદિરો અને જિન-
 મૂર્તિઓના ઉદ્ભવો અંગસૂત્રોમાં પણ અનેક સ્થળે છે તે શું બેચર-
 દાસ આવી રીતે છુપાવી શકશે ? આટલા ઉપરથી વાંચકો પૂરતો
 નિર્ણય કરી શકશે કે બેચરદાસમાં જુદાં પ્રમાણે ગોટલવાની કેવી
 કળા છે ! પરંતુ આ નોંધમાં આવેલા ચેત્ય શબ્દનો જે સ્થળે મૂક-
 ને અભિશાપ કરવામાં આવે ત્યાં તેની ખાખ ઉપર કાંઈ નિશાન
 કરવામાં આવે તેને જ ‘ચેત્ય’ કહેવામાં આવે છે’ આ અર્થ તેઓ
 સીરીતે સાબીત કરી શકે તેમ છે ? શું તેઓનામાં શક્તિ
 છે કે જે શક્તિના બળે તેઓ કાંઈ મરેલા રાખને અત્રેથી ઉઠાવી
 ત્યાં લઈ જશે અને ત્યાં અભિદાહ કરશે તેમજ તેની રાખ ઉપર
 પોતે કંઈ નિશાન કરી પોતાના તે અર્થને સાબીત કરી આપશે !
 આપણે તો તેઓનામાં તે શક્તિ હોય તો નવી ઉપજ થાય એમ
 માનીએ જ નહિ કારણ કે તે દ્વીપમાં તેજુ’ બની શકે જ નહિ એમ
 આપણા શાસ્ત્રપરે જોવાવે છે. પરંતુ તેઓ કદાચ પોતામાં તેની
 શક્તિ માનના તેમજ તે પણ તેઓ તે બાબતમાં આપણા અંગ-
 મને પ્રમાણ તરીકે લેવાનું પદ સાધે છે તેના પ્રયત્નોની મદદ
 કે જે આત્મિક જિનમૂર્તિ અને જિનમંદિ-
 અને રચિતો લોપ કરવા માટે બિચારા બેચરદાસ સૂત્રોની અને

શુદ્ધમોક્ષની કેવી કેવી પ્રાપ્તિના દરવાજાની શોધેલા દરવાજાની પસંદગી કે ? તેઓની આવી અવગણના અવગણનાથી દરવાજાના અર્થની અનુભવમાં અનુભવનો અર્થવિભાજન નહિ થાય ?

જેવી દીનિત્વ નાદીશ્વરીપદમાં 'ચેત્ય' શબ્દના તે અર્થની સાબીની અસાધ્ય છે તેવીજ દીનિત્વ દેવતામાં પણ તે અર્થની સાબીની અસાધ્ય છે, હાજરે નાદીશ્વરીપદની આદ્ય દેવતામાં પણ દેવાવાવિદ્ય જન્યના જન્ય પ્રજાની અભાવના અર્થ શકે તેમ નથી પરંતુ જ્યાં વસ્તુસ્થિતિનું જ્ઞાન સદાશુદ્ધ દેવને નજર પડે છે તે જો તે શુનિહિત છે અને તેનો જ એ પ્રભાવ છે કે 'શ્રીમદ્ભગવાંશ નામના દેવા અંગમુખમાં શુદ્ધાભામાં અને શ્રીમદ્ભગવાંશમાં (અંગમુખની) નામના પાંચમા અંગમુખમાં અમુરુદ્ધારના સ્વામીની સભામાં આવેલા માણવનામના ચેત્યસ્તંભમાં દેવતા વજ્રમય ધોળા સમુદગત-લખ્યાઓમાં અનુપસાદમાં નિર્વાણ પામિતા મીતીધિકરેલોનાં અસ્થિઓ-દાહાંઓ સ્થાપન કરવામાં આવેલ છે.' આ વર્ણનમાં આવતા 'ચેત્યસ્તંભ' શબ્દ ઉપરથી બેચદાસ પાતાના તે અર્થને સાબીત કરવા માગે છે। તેમની આવી વિદ્વતા જો માતીચંદ્રભાઈ જેવા શોલીસીરને તેમજ ભાવનગરવર્તિ શ્રી આત્માનંદ સહા જેવી સંસ્થા યા શુવકમંડળને આશ્ચર્યમુખ બનાવે તો નવાઈ જેવું શું છે ? પણ બેચદાસની વિદ્વતાએ ખાસ અંગમુખ ઉપર અદિ' પણ કેવી વૃત્તિ પ્રકટ કરી છે તે પણ આપણે ખાસ જોઈ લેવા જેવું છે અને તે જોવા માટે તે તે સ્થાને દેવતા ઉલ્લેખનું આપણે અક્ષરશઃ અવલોકન કરવું પડશે તે ઉલ્લેખ આ રહ્યો.

“અર્થાત્ શુદ્ધસભાની ૧૫મી એક ચેત્યસ્તંભ છે, તેમાં વજ્રમય

૧ દેવતા સાક્ષરને ખ્યાલ પણ નથી કે સભાની ૧૫મી તે કોઈપણ સ્તંભ કે દીકાકારે સ્તંભ દહોળ નથી પણ વિભંગદરવાજા ન્યાયનો મહિમા

જાણી જાણીને લીધેલાં વાકાં મનેનાં જાણ્યાં છે. આ સ્તમ્ભ
 ની કારણે ૧૦ મે:જન જાણી છે. તેની સાથે વાંચાને જોઈ
 મે:જન તમે માનવને ૧૧ નેવાં પુ (૧) "

આ ઉદ્દેશ્ય ઉપર મારે પાતાને કમ્પજ દીકા કરવાની
 જરૂર નથી કારણકે એ ઉદ્દેશ્યમાં ખુટી રીતિએ તરવરી રહેવું
 શકે તેમ છે. પરંતુ એ ઉદ્દેશ્યમાં તેઓએ સેવેવું જે એક પ્રકાર-
 મૂળવાદ છે અને તેમાં જે કાંતી કાંતીને કુદા બેસી છે તે
 દર્શાવવા માટે તો મારે ખાસ મીઠમવાવાંગમુવનો તે ઉદ્દેશ્યજ
 રહુ કરવો પડ્યો. બેચરદાસ કહે છે કે 'ચિત્પસ્'લની ૬૭ થોળ-
 નની ઉચાઈ દીકાકારે જાણી છે, આ પ્રમાણે કહીને તેઓ
 જનતાને એમ સમજાવવા માગે છે કે 'મૂળમાં જે બાબત નથી
 તે બાબત દીકાકારે કહી છે, અને એવું સમજાવવાની ખાતરજ
 તેઓ નાંધ સેવામાં સૂત્રોના પાડોની તોડોડ કરી નામે છે.
 તેઓએ પાતાના આખા પુસ્તકમાં પ્રમાણે આપવામાં એવીજ
 ચાલાકી બેસી છે પણ તે ચાલાકી તેઓનાજ પ્રપંચના પ્રકારમાં
 પરિણમવાની છે પણ એ વાત તેઓના ધ્યાનમાં રહેવા નથી
 પામી અને એ સ્વાભાવિક પણ છે; કારણકે 'ખાડો ખોદે તેજ
 પડે' આ પ્રસિદ્ધ લોકોક્તિ ખાડો ખોદનારના ખ્યાલમાં નથીજ
 આવતી. તે વાત તેના ખ્યાલમાં તો ત્યારેજ આવે છે કે ત્યારે
 પાતાનાજ ખાડામાં પાતાનેજ પડવાનો સમય આવી લાગે છે પરંતુ
 તે અવસરે તે બિચારો પાતાનો બચાવ કરવા માટે પ્રાયઃ અસાધ્ય
 હોય છે.

કંઈક જુદોજ છે કે જેથી તેઓને તેમ સૂઝે છે શાસ્ત્રમાં વચ્ચેને માટે
 'અમમજે' આવે છે તે પણ તેઓના ખ્યાલમાં રહ્યું નથી.

પ્રિયવાંચકગણ ! વાંચી દેશો શ્રીસમર્પણગિ સૂત્રનો પૂરતો ઉલ્લેખ અને કરી દેશો ખાત્રી કે દોકાકાર ભગવાને કહેલી વાત સૂત્રમાં સાક્ષાત્ કહેલીજ છે:—

“સોદમ્મે કલ્પે સુદમ્માપ્ સમાપ્ માણવપ્ વેદ્યવત્તમે દેદ્ધા ઉવરિં પ્વ અદ્દતેરસ અદ્દતેરસ જોયણાણિ વજ્જેત્તા મજ્જે પળતીસ- જોયણેસુ વડ્ડરામપ્સુ ગોલવદ્ડસમુગ્ગપ્સુ જિણસકહાઓ પળ્લત્તા ”

ટીકા—સૌધર્મકલ્પે સૌધર્માવતંસકાદિપુ વિમાનેપુ સર્વેપુ પચ્ચ પચ્ચ સમા ભવન્તિ—સુધર્મસમા ૧ ઉપપાતસમા ૨ અભિષેકસમા ૩ અલંકારસમા ૪ વ્યવસાયસમા ૫, તત્ર સુધર્મસમામધ્યમાગે મણિ- પીઠિકોપરિ પઠિયોજનમાનો માણવકો નામ ચૈત્પસ્તમ્મોઽસ્તિ, તત્ર “વડ્ડરામપ્સુ”ત્તિ વજ્રમયેપુ તથા ગોલવદ્ડત્તા વર્તુલા યે સમુદ્ધકા- ભાજનવિશેષાસ્તેપુ “જિણસકહાઓ”ત્તિ જિનસક્ધીની તીર્થકરાણાં મનુજલોકનિર્વૃતાનાં સવધીની-અસધીની પ્રજ્ઞતાનીતિ ।”

સારાંશ—સૌધર્મકલ્પમાં સૌધર્માવતંસકાદિ સર્વ વિમાનોમાં સુધર્મસભા ૧ ઉપપાતસભા ૨ અભિષેકસભા ૩ અલંકારસભા ૪ અને વ્યવસાયસભા ૫ આ પાંચ પાંચ સભાઓ હોય છે તેમાંની સુધર્મસભાની મધ્ય-અંદર મણીપીઠની ઉપર સાઠથો- જન પ્રમાણવાળો માણવક નામનો ચૈત્પસ્તમ્મ છે તેમાં સાઠ- આરથોજન નીચેનો ભાગ અને સાઠઆરથોજન ઉપરનો ભાગ છોડી દઇને મધ્યના પાંત્રીસ થોજનમાં વજ્રમય ગોળ ભાજન, વિશેષમાં મનુષ્યલોકમાં નિર્વાણ પામેલા તીર્થંકરદેવોનાં અસ્થિ- હાડકાં કહેલાં છે.

ઉપરનો મૂળસાથેનો સંપૂર્ણ ઉલ્લેખ વાંચવાથી વાંચકોની

ખાત્રા થઇ હશે કે દોકાકાર મહર્ષિએ તે ચૈત્યસ્તંભનું કહેલું
 પ્રમાણ ખાસ મૂળસૂત્રમાં કહેલું છે. વાંચકો સમજી શકશે કે
 બેચરદાસની આવી પ્રવૃત્તિ કબતો આદમી જેમ તરલું પડે
 તેના જેવીજ છે. જેર તેલું તે ભોગવશે પરંતુ ઉપકારી પુરુષ
 ઉપર આવા આશ્વેષા કરતી વખતે તેઓ કેવી દુષ્કાવનાવા
 ભોગ થયા હશે તે તો તેમનો આત્મા જાણે પરંતુ આપણે એક
 તો નિઃશંકપણે કહી શકીશું કે જે આદમીને પાતાના આત્માની
 થોડી પણ દયા હોય તે આદમી તો આવું અનુચિત અને અક-
 ત્ય સાહસ કરવા કદીજ તૈયાર ન થાય.

મારે આ સ્થાને જણાવી દેવું જોઈએ કે શ્રીસમવાંગના-
 મના ચોથા અંગસૂત્રમાં દરેક અંગસૂત્રમાં શું આવે છે, તેની
 નોંધ લેવાઈ છે તેમાં જ્ઞાતાધર્મકથા, ઉપાસકદશા અંતઃકૃતશા
 અને વિપાકમાં આવતા વર્ણનાની પણ નોંધ લેવાઈ છે તે નોંધ
 તે ઉદાહરણના નાથકો તે ઉપાસકો વિગેરેનાં ગામો ચોથો વિ-
 રેલું વર્ણન છે એમ કહેવાયું છે. તેમાંથી બેચરદાસે માત્ર "જા-
 વાળં ચૈરવાઈ, ઉવાસગાળાં x x x ચૈરવાઈ, અંગગદાગાં x x x
 ચૈરવાઈ, અણુતરોષવાઈવાળાં x x x ચૈરવાઈ અને કુદવિવાગાં
 ચૈરવાઈ x મુદવિવાગાળાં ચૈરવાઈ" આવા આવા ઉલ્લેખોનો ઉતારો
 કરી પાતાના તે અર્થને સાબીત કરવાની કોશિશ કરી છે પરંતુ
 આ સ્થાને પણ મને તેમની અજ્ઞાનતા મારે તેમના ઉપર માત્ર
 અનુકંપાજ આવે છે કારણકે તે વર્ણનમાંથી તેમનો આશય
 કોઈપણ રીતિએ નીકળી શકતો નથી. કારણકે એ સૂચાકરોનો
 આશય તો ખાસ મદિરાનીજ સાબીતી કરનારો છે અને એની
 નિધિ આચાર્યમદારાજ શ્રીવિજયનાનંદસૂત્રીદયજી મદારાજશ્રીના
 શબ્દોથીજ કરાવી આપીશ કારણકે ગમે તે કારણે તેઓશ્રીને
 તો બેચરદાસ રીતે પણ પરમપૂજ્ય, જગમતીર્થસ્વરૂપ, વીરમી

સદીના ઉદ્ધારકપુરુષ અને ત્રણેકાલને માટે ભાષાચાર્ય ૩૫૧' માને છે. તેઓશ્રી સમ્યક્ત્વશબ્દોદ્ધાર નામના પોતાના પુસ્તકમાં ૮૪ મા પૃષ્ઠમાં લખે છે કે:—

“ તથા શ્રીસમવાયાંગસૂત્રમે સૂત્રોંકો હુંદી હૈ તિસમે શ્રાઉપા-સકદશાંગ સૂત્રકી હુંદોમે કહા હૈ કિ—

“ સે કિં તં ઉવાસગદસાઓ ઉવાસગદસાસુ ણં ઉવાસયાણં નગરાઈં ઉજ્જાણાઈં ચેહ્યાઈં વણસ્વંહા રાયાણો અમ્માપિયરો સમોસ-રણાઈં ધમ્માયરિયા.”

અર્થ—ઉપાસકદશામે કયા કયન હૈ ? ઉત્તર—ઉપાસકદશાંગમે શ્રાવકોંકે નગર, ઉદ્યાન, ‘ચેહ્યાઈં’ ચૈત્યો અર્થાત્ મંદિર, વનસ્વંહ, રાજા, માતા, પિતા, સમોસરણ, ધર્માચાર્યાદિકોંકા કયન હૈ ॥

इससे समझना कि आनंदादि दशश्रावकोंके घरमें जिनमंदिर थे और उन्होंने जिनमंदिर कराये भी थे, और वे पूजा बंदना प्रमुख करते थे, यद्यपि उपासकदशांगमें यह पाठ नहीं है, क्योंकि पूर्वाचार्योंने सूत्रोंको संक्षिप्त करदीया है, तथापि समवायांगजीमें यह बात प्रत्यक्ष है; इस वास्ते जरा ध्यान देकर शुद्ध अंतःकरणसे तपास करोगे तो मालूम हो जावेगा कि आनंदादि अनेक श्रावकोंने जिनप्रतिमा पूजी है सो सत्य है ”

પૂજ્યપાદ ગુરુવર્યના ઉપરના ઉદ્દેશથી હરેક સમજી શકશે કે બેચરદાસે શ્રીસમવાયાંગજીમાંથી ઉદ્ધૃત કરીને મૂકેલા “ જાયાણં ચેહ્યાઈં, ઉવાસગાણં ચેહ્યાઈં, અંતગઢાણં ચેહ્યાઈં, અણુત્તરોવદ્યા-રયાણં ચેહ્યાઈં ” ઇત્યાદિ શબ્દો તે તે મહાપુરુષોની વખતે નિ-

માંજ થયેલ મંદિરોનેજ જાણવાનાર છે અને બેચરદાસે ઉપજારી કાઢેલા અર્થની તો તેમાંથી ગણપજ નીકળી શકે તેમ નથી.

આ સત્યસ્વરૂપને દીકાકાર મહાપુરુષોએ તે તે સ્થાને આ-
લેખ્યું છે તે બદલ તે ઉપકારી પુરુષોનો ઉપકાર માનવાના બાકે
તે તે મહાત્માઓએ કરેલા સત્યસ્પર્શિ અર્થો ઉપર મોતીયક-
લાઇએ માનેલા 'આગમના ઉંડા અભ્યાસી પંડિત બેચરદાસે',
અસંગતિનો આરોપ કરી તે અર્થની ઉપેક્ષા કરવા અને ધોતાના
અર્થને માન્ય કરવા ધોતાના વાંચકોને સૂચવ્યું છે કારણકે તેમના
વિક્ષતાએ તેમાંજ ધોતાનું એક માન્યું છે અને તેવા એકની અ-
ભિલાષા ધેલા મહાવીરકાર્યાલયના કાર્યવાહકોને અને શ્રીમહા-
વીરપત્રના સંપાદકને પણ ધર્મ હોય એમ જણાય છે ?

હવે વ્યાખ્યાપ્રસંગિ (શ્રીભગવતીય) સૂત્રમાં જમ્બાયરુ
અને વિદ્યાચારણ નામના પૂર્વવિદ્યાથી વિભૂષિત મુનિવરોનાં
વર્ણનો આવે છે તે લખિધધારી મુનિવરો ધોતાની લખિધના બને
નંદીચરદ્વીપ (વગેરે સ્થાને જિનચેત્યો એટલે જિનમંદિરો (જિ-
નમૂર્તિઓ)ના વંદન નિમિત્તે જાય છે એવું વર્ણન પણ આવે.
તેમાંથી "ચંદ્રચાઈ પંદર" અને "અરિહન્ટચેદવાણિ ઘા" આ-
આવા ઉલ્લેખો ઉદ્ભવ કરીને બેચરદાસે ધોતાના કલ્પિત અર્થ
સાબીત કરવાની અભિલાષા રાખી છે પરંતુ તેમની તે અર્થ
લાપાની સફળતા કોઇપણ રીતિએ શક્ય નથી કારણકે એ રાખે
પણ નંદીચરદ્વીપ આદિમાં રહેલ જિનમંદિરો (જિનમૂર્તિઓ)ને
ઉદ્દેશીનેજ મૂકવામાં આવેલા છે. જમ્બાયરુ અને વિદ્યાચારણ
એટલે એક જાતની વિશિષ્ટ પ્રકારની લખિધના ધારક મુનિવરો
તેઓ પ્રાયઃ તે તે દ્વીપવર્તિ અરિહન્ટનાં મંદિરો (મૂર્તિઓ)ની
યાત્રા નિમિત્તેજ જાય છે. ત્યાં જવામાં અન્ય કોઇપણ નિમિત્ત
સંબંધી શક્યું નથી. નંદીચરદ્વીપમાં જિનમંદિરો વિષમન છે

એ હદીકત તો જનસમાજમાં સુપ્રસિદ્ધ છે કારણકે તે સમાજ પ્રાયઃ પ્રતિવર્ષ અવળ દરે છે કે કલ્યાણક આદિના દિવસોમાં દેવતાઓ અને તેઓના સ્વામી ઇંદ્રો એ સર્વ નંદીધરદ્વીપમાં જાય છે અને ત્યાં અષ્ટાદ્નિક મહોત્સવો કરે છે.

આગમના એક પણ પ્રમાણથી જ્યેષ્ઠદાસ પોતાના અર્થને સાબીત કરી શક્યા નથી તે છતાં પણ તેઓએ પોતાને એક પ્રામાણિક પ્રકાશ મનાવવાની ચેષ્ટા કરી છે. જનસમાજમાં એ વાત તો એટલી બધી સુપ્રસિદ્ધ છે કે મહાપુરોહીના હૃદયક્રિયા જ્યાં જ્યાં થાય ત્યાં ત્યાં તે તે સ્થાનની આશાતના થવા ન પામે તેની ખાતર સ્તૂપની રચના કરવામાં આવે છે અને ભગવાન તીર્થંકરદેવોનાં પરમપવિત્ર શરીરોને જે સ્થાને અગ્નિશાયી કરવામાં આવે છે તે સ્થાને તો ખુદ ઇંદ્રમહારાજ પોતેજ દેવતાઓની પાસે સ્તૂપો કરાવે છે. આ વાતનો ઉલ્લેખ શ્રીજંબૂદ્વીપ-પત્રતિમાં પણ છે તેને દાખલ કરી તેના ઉપર પોતાના અદ્વા-શૂન્ય સ્વભાવનું શીલ ભારવા માટે નોટ રૂપે લખે છે કે:—

“સૂત્રધારો અને ટીકાધારોનો એવો ખ્યાલ છે કે, મહાવીરની પ્રત્યેક ક્રિયા પ્રધાનપણે દેવો દરે તેમાંજ તેની વિશેષ મોટાઈ છે, તેમ ધારી તેઓએ મહાવીરનાં હાક ફેલાં પણ સ્વર્ગમાં મોકલાવી દીધાં છે. આ ખ્યાલનું એવું બીજું પરિણામ આવ્યું છે કે, વર્તમાનમાં મનુષ્યો માનવજાતિમાં થયેલા મહાવીરને પણ ઓળખી શકતા નથી-હું તો પ્રત્યક્ષ જોઈ રહ્યો છું કે, મહાવીરને કોઈ સ્વર્ગ નાસી બાઈ, ખરી રીતે ઓળખતો હોય તે બંને, પરંતુ અમને તો તેમના ખરી ઓળખ કોઈએ કરાવી નથી.”

૧ આટલા ઉપરથીજ સમજી શકાશે કે સૂત્રોમાં ચિત્ત સખ્દ હકત મૂર્તિ અને મંદિરના અર્ચમાં છે અને ચિત્તાના સ્થાન માટે તો સ્પષ્ટપણે સ્તૂપ સખ્દ છે છતાં બીયારા જ્યેષ્ઠદાસનો હૃદયરોગ કોઈ વિચિત્ર જથ્થાવ છે કે જેથી સ્પષ્ટ બેદને પણ જોઈ શક્યા નહિ અને ચિત્તના અર્ચનો ગોટાળો કરી આખા સંધને દુર્મતિના ખાણમાં નાંખવા તૈયાર થયો.

પ્રિયવાંચકગણ! સુત્રકારોમાં બેચરદાસે માનેલા વર્તમાન
દાદશાંગીના પ્રભેતા ભગવાન મુખમસ્તિવામીજી અને દીકકારોમાં
ભગવાન હરિભદ્રસુરિજી મહારાજ પણ આવી જાય છે તેઓના
પ્રત્યે પણ બેચરદાસનો કંઈ બેવો તેવો આક્ષેપ છે? પ્રકૃષ્ટ પુણ્યને
બંધ કરી તીર્થંકરદેવો તીર્થની સ્થાપના કરવા માટે દેવલોકઆ-
દિથી ગયે છે, મનુષ્યપણામાં જન્મ લે છે અને ત્યાર પછી ચારિ-
ત્રનો સ્વીકાર કરી ધાતિક્ષેત્રોના ધાત કરી કેવલજ્ઞાનને ઉપાર્જન
કરે છે અને તીર્થની સ્થાપના કરે છે ત્યારબાદ પોતાનું બાપી
રહેલું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી નિર્વાણપદને પામે છે. આ પાંચે પ્રસ-
ંગોને આપણા સુત્રકારો અને દીકકારો 'કલ્યાણક' દિવસોથી
જાળખાવે છે અને તે પ્રસંગે તે લોકોત્તર પવિત્ર આત્માના પ્રકૃષ્ટ
પુણ્યોદયના પ્રતાપે દેવતાઓ જેવાય છે અને ભક્તિથી ઉજળતા
હૃદયે તે પ્રસંગોને આનંદની સાથે ઉજવે છે અને પોતાના આ-
ત્માને પવિત્ર બનાવે છે-પોતાના સમ્યક્ત્વને મુવિમુદ્ધ બનાવે છે.
આ સત્યવસ્તુસ્થિતિ આલેખનાર સુત્રકારો અને દીકકારોને બેચ-
રદાસ 'ખ્યાલી' કહે છે અને કહે છે કે 'અમને શ્રીમહાવીરની
ખરી જાળખાણુજ કોઈએ કરાવી નથી અને એના પ્રતાપ સુત્ર-
કારો અને દીકકારોના તે જોયા ખ્યાલનોજ છે.' શું પવિત્ર
સુત્રકારો અને દીકકારો ઉપર આ બેવો તેવો આક્ષેપ છે? સત્ય
વસ્તુતત્ત્વનો પ્રકાશ કરનાર પરમર્ષિઓ ઉપર અસત્ય પ્રકાશનો
આક્ષેપ કરનાર જનસાસનમાં પણ રહેવાને માટે યોગ્ય છે? શું
એ કાર્ય સૂર્યના પ્રકાશને અંધકાર તરફે જોળખાવનાર નથી?
જે સુત્રકાર ભગવાનો અને દીકકાર મહાત્માઓએ પરમાત્માથી
મહાવીરદેવના જીવનનો ચર્ચાર્થ ચિતાર આપવા માટે જીવનની
એક પણ ઘટનાને જતી નથી કરી અને અનેક પ્રકારે તેનું આયો-
જન કર્યું છે તે મહાત્માઓ ઉપર એવો આક્ષેપ કરવો એ
શું સદ્ભાવની નીશાની છે? આવા વિષયો ઉપર વધુને વધુ

વખત ડેલીને આરા વાંચક મદદાગારોનો ખ્યાલ એ પાપીમાં પાપી વિચારો નહીં વધારે વખત ડેલી રાખવામાં મદદાગાર જનતાની આદી દેખા નથી. આ અંગે એવરહુ'તો દિશાબ માણ છે કે જેઓ શુદ્ધાત્મા દર્શને તો આત્મા મુક્તિમાંને પણ ઉદાસનાર એવરહામની છાયા પણ નદિલે. કારણકે એવરહામ મુજાને પણ ખોરાંજ લખાવે છે.

અથા પ્રાચ્ય રાખના પીલજને આપણે ઉપર એક મયા તેજ પ્રમાણે દિવિતરીનીધી પ્રમાણની યોજના અને મુદ્દાને તેમજ દીકાકાર મદદારિઓ ઉપર અગત્ય આદેષો કરવામાંજ એવરહામે પરિપૂર્ણ કર્યું છે ત્યાર બાદ એવરહામે પણ પરમાત્મની માફક આપણી પરમાત્માની પરમપૂજ્ય મૂર્તિઓ ઉપર આપણા દિવિત-ત્વમાં આવતાં દીલાં સીવત્સો અને અમુઓ વિગેરેને શિષ્ટાસંમત અને અશાસ્ત્રીય આવરણ તરીકે ઝાળખાવીને આપણા પવિત્ર મૂર્તિપૂજકસમાજને દબી અને રાંડીના મહાબો આપવા પણ તેઓ ચુક્યા નથી કારણકે તેમની વિકૃતા આજે તેઓના મોઢે એજ મોક્ષમાર્ગ બતાવી રહી છે! એ તો એક નીતિ છે કે જેવા કેવ તેવી આંખો અને આત્મા તેવી મુક્તિ! એવરહાસને મોઢે બકવાદ કરવો એજ મોક્ષ માર્ગ દોષ એવી કલ્પના એમની પ્રવૃત્તિ આપણને કરાવી રહી છે એટલે આપણે પણ કરવીજ પડે છે. વાંચકોને એ પ્રશ્ન થશે કે એવરહાસ કયા શાસ્ત્રને માન્ય રાખે છે કે જેથી આપણા ઉત્તમ આચારો ઉપર તે 'અશાસ્ત્રીય' પણાની છાપ મારે છે અને એવરહાસના મનથી પાતાના શવાય કયાં એક પણ શિષ્ટ પુરુષ છે કે તેને ઉશીને આપણા તે પવિત્ર આચારો ઉપર 'શિષ્ટાસંમત' શીલ તેઓ મારે છે? આ પ્રશ્ન તો યથાર્થિત છે કારણકે એવરહાસના છેલ્લા ઉલ્લેખોથી વાંચકમાત્રની ખાત્રી થઇ જાય એમ છે કે એવરહાસના મનથી

કોઈ પણ શિષ્ટજ નથી અને એક પણ શાસ્ત્ર નિર્વિકાર નથી. તે
જતાં પણ એ શબ્દોનો ઉપયોગ તેઓની લેખિની યા રસના કંઠે
છે તેનું કારણ માત્ર એકજ છે અને તે એ કે તેમના એવા શબ્દો
વાંચીને ભ્રાતૃચંદ્રભાઈ જેવા તેમના મિત્રો બન્યા રહે તો હીક અને
ભ્રાતૃચંદ્રભાઈ પણ તેઓને ‘આગમના ઉંડા અભ્યાસી’ તરીકે
જાણખાવવા માટે એવા શબ્દોનોજ ઉપયોગ કરે એમ છે એટલે
કદાચ બેચરદાસનું તે કારણ આપણે બ્યાજબી માની લઈએ તો
વાંધા જેવું પણ નથી.

આપણે કહી ગયા તેજ પ્રમાણે ચૈત્ય શબ્દનું પિંગળ પૂર્ણ
કરવા બાદ આપણાં મંદિરો મૂર્તિઓ અને તેની પૂજન બના-
વદી તરીકે જણાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે પરંતુ તે વ્યર્થ છે, કારણ-
કે મંદિરો મૂર્તિઓ અને તેની પૂજા આગમની નથી પણ અના-
દિની છે. ઉપાસ્યની પૂજા સાધજ ઉપાસ્યની મૂર્તિપૂજા પણ
ચાલુજ છે એમાં કોઈપણ જાતનો બાધક છેજ નહિ એ વાતની
સાક્ષી આજે અનેક આગમો પણ આપી રહ્યાં છે. એમ પૂજ્ય
આત્મારામજી મહારાજ કે જેઓને બેચરદાસ પણ પરમપૂજ્ય
જગમતીર્થસ્વરૂપ ઉદ્ધારક પુરૂષ અને ત્રણે કાલને માટે ભાવાચાર્ય
તરીકે સ્વીકારે છે તેઓશ્રી પણ પોતાના બનાવેલા ‘સમ્યક્-
શબ્દોદ્ધાર’ નામના પુસ્તકના ૧૬૫ મા પૃષ્ઠમાં લખે છે કે:—

“સૈનદોં વિકાને જિનપ્રતિમાકી પૂજા કરનેકા તયા જિન-
મંદિ-વનવાને વગૈરા કા સુલાસા અધિકાર હૈ. ઔર સર્વમૂન દેલે
સામાન્યપણે વિચાર કરનેસે મો માલુમ હોતા હૈ કિ ચોયે ખાતે
જિનને મંદિર મે જનને આગકલ નહોં હૈ. વયોંકિ મૂર્તિમાં જહાં જા
આવકોંકા અધિકાર હૈ વહાં વહાં “જ્ઞાપાક્યવલિકમ્યા” અર્થ

સ્નાન કરકે દેવપૂજા કરી એસા પ્રત્યક્ષ પાઠ છે. ઇસસે સર્વશ્રાવકોંકે ઘરમેં જિનમંદિર ઘે ઓર ઘે નિરંતર પૂજા કરતે ઘે એસા સિદ્ધ હોતા છે. તથા દશપૂર્વધારીકે શ્રાવક સંપ્રતિરાજાને સવાલાસ જિનમંદિર ઓર સવાક્રોઢ જિનવિંચ વનવાણ હૈં જિનમેંસે હજારોં જિનમંદિર ઓર જિનપ્રતિમા અઘાપિ પર્યંત વિદ્યમાન હૈં. રતલામ નાઢોલ આદિ નગરોંમેં તથા શત્રુંજય ગિરનારાદિ તિર્યોમેં વહુત ઢિકાને સંપ્રતિરાજા કે વનવાણ જિનમંદિર દૃષ્ટિગોચર હોતે હૈં, ઓર મી અનેક જિનમંદિર હજારોં વપોંકે વને હુણ દિસલાઈ દેતે છે. તથા આણુજી વપર વિમલચંદ્ર તથા વસ્તુપાલતેજપાલકે વનવાણ ક્રોઢોં રૂપયેકી લાગતકે જિનમંદિર જિનકી સોમા અવર્ણનીય છે. ”

પૂજ્યપાદ પરમશુર ન્યાયાન્વેશિનાધ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરી-
ચરણ મહારાજના ઉપરોક્ત ઉદ્દેશથી સાબીત થાય છે કે ‘શ્રા-
વકો પોતાના ઘરમાં પણ જિનમંદિર રાખતા અને નિરંતર પૂજા
કરતા એ હકીકત જે જે સૂત્રોમાં આવકોનો અધિકાર આવે છે
તે તે સૂત્રોમાં સ્પષ્ટપણે લખાયેલી છે અને ચોથા આશામાં જેટલાં
જિનમંદિર હતાં તેટલાં આજે નથી’ આ વાત કંઈ પુનઃ સમ-
જવથી પણ તેમ નથી. હવે લગવાનું હરિભદ્રસૂરિય મહારાજ
કે જેઓને બેચરદાસે પોતે પણ કેવલ લોકોને ઠગવા અને ઉન્માર્ગ
દારવવા માટેજ પરમપ્રામાણિક શિષ્ટશિરોમણિ અને મધ્યસ્થ-
તાની મૂર્તિરૂપે સ્વીકારેલા છે તેઓથી તે પોતાના શ્રીસંબોધ-
પ્રકરણ નામના ઉપકારક ગ્રંથમાં આવકધર્માધિકારમાં આવકો માટે
વિધિમાર્ગ દર્શાવતાં સ્પષ્ટ અક્ષરોમાં જણાવે છે કે:—

“ દશસપ સંજાણ ગેહંમિ જિર્ણિદવિંચસંઠવણં ।

પવયણલિહંણં સહસ્તે લક્ષ્મે જિણમવણકારવણં ॥ ૨૩ ॥ .

કેવળ એ છે તેજ મહાકૃપના કાળથી જનતાગમ્ય આત્મે
જેને ૧૩૧૩ ને. એ છે ભરતચક્રવર્તિના સમયમાં પણ શ્રી-
જિનના શામલ અને તેની વિધાનના પ્રજેગમી માસની હતી.
ભગવાન હરિમહારીજ મહારાજ આપસવાગુનિમાં મુન-
વાલી ભગવાન ભગવાનુદ્યાપીજ મહારાજએ બનાવેલી નિર્મ-
લિની વ્યાખ્યા કરતાં ૧૪૧ માં ૫૪માં કહે છે કે:-

“તોતોતોડરિ મગરે ત્રણ ડિયો વડિલાવિયો તાજિ પવાજિ
મા વાવરિ મક્કમિરાવિરિ મનીષ તમ્ય રમગામયે વે? કારં, તિમેત્રે
પ અર્ચિનગર, તિમેત્રેજ ય વડેંગકામે અર્ચિનેરૂણ મુંદર, લોગો
જુગડ-કિમેવંતિ, તોત્રેલો મગરિ-પ્રાદિગરવદ્યકં તિ, તનાં લોગે-
ગરિ તમ્ય ત્રમ્ય મગરે ડિયો તમ્ય તમ્ય વેડે કવે, ”

અર્થાત્-એમાંસકુમારે પણ ભગવાન ન્યાં ઉભા રહ્યા અને
ધાતે ન્યાં ભગવાનને પ્રતિજ્ઞાવ્યા તે સ્થાનમાં પ્રતિબિમ્બિત
મધેલાં પ્રભુના ચરણો ઉપર કોઈ પાતાના ચરણો સ્થાપન ન
કરે એવી ભક્તિથી તે સ્થાને રત્નમયપીડની સ્થાપના કરી અને
નિરંતર તેની વધુકાલ તે એમાંસકુમાર પૂજ કરતા તેમજ પર્વ-
દિવસે વિશેષપ્રકારે તેની અર્ચા કરીને ભોજન લેતા. આ પ્રવૃત્તિ
દેખીને લોકોએ એમાંસકુમારને પ્રશ્ન કર્યો કે આ શું? ઉત્તરમાં
એમાંસકુમારે કહ્યું કે આ ‘આદિકરમંડલ’ છે તેથી લોકોએ પણ
ભગવાન ન્યાં ન્યાં સ્થિત રહ્યા હતા ત્યાં ત્યાં પીડ બનાવ્યું.

જે ભરતચક્રવર્તિના સમયમાં શ્રીજિનેશ્વરદેવની આ પ્રકારે
ઉપાસના ચાલતી હતી અને ચાલવીજ નોડેએ તે સમયમાં જે-
ચરદાસ મૂર્તિપૂજ હતીજ નહિ એમ સમજાવવાની જે કોયેશ
કરે છે તે કેટલી બધી બેહુદી છે એ તો વાંચકો સહજમાં

વાન મહાવીરસ્વામીજી પાતાના પ્રથમ મળપર શ્રીગૌતમસ્વા-
મીજીને પાતાના શ્રીમુખે દેવી આજ્ઞા કરાવે છે ?

ભગવાન દુરિભદ્રચરિત્ર મહાકાળ આવશ્યકકૃતિમાં ઉપા-
દશપૂર્વો ભગવાન વચ્ચસ્વામીજીનું ચરિત્ર આલેખતાં ૨૮૭ મા
પત્રમાં લખે છે કે:—

“સામિના પુત્રં વાગરિયં અનાગપ્ ગોયમસામિમ્મિ-નહ જો
અદ્યાપદં વિલગ્ગહ ચેદ્યાણિ ય વંદહ પરિગોયરો સો તેનેવ મવ-
ગ્ગહેજં સિજ્જતિ, તં ચ દેવા અન્નમન્નસ્સ ફહિતિ, જહા ફિર પર-
િગોયરો અદ્યાવયં જો વિલગ્ગતિ સો તેનેવ મયેણ સિજ્જહ, તત્તો
ગોયમસામી ચિંનહ-નહ અદ્યાવયં યચેજ્ઞા, તત્તો સામી વસ્સ હિય-
યાકૂતં જાણિઝ્ઞ તાવસા ય સંયુજ્જિહિન્તિ ચિ મગવયા મણિત્તો-
વચ્ચ ગોયમ ! અદ્યાવયં ચેદ્યં વંદેઝં, તાહે મગવં ગોયમો હઠ્ઠુદ્ધો મગવં
વંદિત્તા ગત્તો અદ્યાવયં....ચેદ્યાણિ વંદિત્તા ઉચ્ચરપુરચ્છિમે દિસિમાપ્
પુદવિસિલાવટ્ટપ્ અસોગવરપાદવસ્સ અહે તં રયણિં વાસાપ્ ઉવા-
ગત્તો.....તત્તો મગવં વિદ્યદિવસે ચેદ્યાણિ વંદિત્તા પચોરુહ ”

અર્થાત્—ભગવાન ગૌતમસ્વામીજીના આવતા પહેલાં પર-
માત્મા શ્રીમહાવીરદેવે કહ્યું હતું કે જે ભૂમિચર અદ્યાપદ ઉપર
ચઢે અને ચેત્યોને વંદન કરે તે તેજ ભવમાં સિદ્ધિપદને પામે.
આ વાતને દેવતાઓ આપસઆપસમાં કહેતા હતા કે જે ભૂચર
અદ્યાપદ ઉપર જાય તે તેજ ભવમાં સિદ્ધિપદને પામે. તે વાતનું
અવશ્ય કરીને ભગવાન ગૌતમસ્વામીએ પણ વિચાર્યું કે હું અદ્યા-
પદ જાઉં. ભગવાન ગૌતમસ્વામીના એ વિચારને જાણીને અને
તાપસો પણ પ્રતિબોધ પામશે એ હેતુથી ભગવાન મહાવીર-

અને તેના પરિવારે તો તે પૂજ્યાંજ અને તે પૂજા આજમુધી પણ ચાલી જ રહી છે. કેવી વિક્ષતાથી ભરેલું અને વિચારશીલ લખાણ! અસાધ્ય તે ક્યાં મુધી છુપું રહી શકે? હશે? આપણે હવે એ જ શ્રીહરિભદ્રચરિત્ર મહારાજના અક્ષરોથી નિશ્ચય કરી લઈએ કે ખુદ ભરતચંદ્રવર્તિએ પણ જિનમંદિર બનાવ્યું છે વા નહિ?

તે ભગવાન આવશ્યકસૂત્રના ૧૬૯ માં પત્રમાં લખે છે કે:-

“મરતો મગવન્તમુદ્દિશ્ય વર્ધકીરત્નેન યોજનાપામં ત્રિગવ્યુતો-
ચ્છિદ્રતં સિદ્ધિનિપદાયતનં કારિતવાન્, નિજવર્ણમમાણયુક્તાઃ ચતુર્વિ-
શતિ જીવામિગમોક્તપરિવારયુક્તાઃ તીર્થકરપ્રતિમાઃ તયા મ્નાતૃચત્રમ-
તિમા આત્મપ્રતિમાં ચ (આત્મપ્રતિમયા સહ) સ્તૂપશતં ચ, મા કશ્ચિદ્
આક્રમણં કરિષ્યતીતિ, મગવતઃ શેપાન્ ઇકોનચત્રસ્ય મ્નાતૃણામિતિ,
તયા લોહમયાન્ યન્ત્રપુરુષાન્ તદ્ધારણાલાંઘ્યકાર.”

અર્થાત્ ભરત રાજાએ ભગવાન ઋષભદેવસ્વામીને ઉદેશીને એટલે શ્રીઋષભદેવસ્વામીનું વિસ્તારમાં એક યોજન પ્રમાણ અને ત્રણ ગાદિનું હંચુ સિંદના આસન જેવું એક મંદિર કરાવ્યું. પોતપોતાના વર્ણ અને પ્રમાણવાળી અને શ્રીલવાભિગમમાં કહેલા પરિવારે કરીને યુક્ત એવી શેવીસે તીર્થકરોની પ્રતિમાઓ, સો ભાદ્યોની (પોતાની સાથે) પ્રતિમા તેમજ સો સ્તૂપ કરાવ્યાં તે સ્થાનનું કોઈપણ આક્રમણ ન કરે એ ધરાદાથી એક ભગવાનનું અને બાકી પોતાના નવાણુભાઈનાં એમ કરીને સો સ્તૂપ બનાવ્યા તથા લોહમય યન્ત્રપુરુષોને તે મંદિરના દ્વારપાલ બનાવ્યાં. વસ્તુસ્થિતિ આવી મુસ્પષ્ટ છતાં આપણે જોઈ ગયા તે પ્રમાણે બેચરદાસ જનતાને એમ સમજવવા મા છે કે આપણા પૂર્વજોએ ચાલે બનાવ્યાં તો હતાં પરંતુ તે વાંદવા કે પૂજવાને માટે નહિ. તો હવે આપણે એ લોકોએ કે સાક્ષાત્ મમણ ભગ

વાન મહાવીરસ્વામીજી ધાતાના પ્રથમ મળપર શ્રીગીતમસ્વા-
મીજીને ધાતાના શ્રીમુખે દેવી આજ્ઞા કરાવે છે ?

ભગવાન દરિબદ્ધચરિત્ર મહાશાલ આવશ્યકકૃતિમાં ઉક્ત
દશપૂર્વી ભગવાન વશસ્વામીજીનું ચરિત્ર આલેખનાં ૨૮૭ આ
પત્રમાં લખે છે કે:—

“સામિના પુત્ર ચાગરિયં અનામણ ગોયમસામિમ્મિ—જહ જો
અદ્યાપદં વિલગ્ગદ્ ચેદ્યાણિ ય વંદદ્ ધરણિગોયરો સો તેનેવ મવ-
નાજેને સિજ્જતિ, તં વ દેવા અદ્ધમદ્ધસ્સ ફરિદિત્તિ, જહા ફિર ધર-
ણિગોયરો અદ્યાવયં જો વિલગ્ગતિ સો તેનેવ મયેણ સિજ્જદ્, તત્તો
ગોયમસામી ચિન્દ—જહ અદ્યાવયં વચ્છેજ્ઞા, તત્તો સામી તસ્સ દિય-
યાકૂતં જાણિઝ્ઞ સ્વાવસા ય સંપુજ્જિદ્ધિન્તિ ત્તિ મગ્ગયા મણિતો—
વધ્ધ ગોયમ ! અદ્યાવયં ચેદ્યં વંદેદં, તાહે મગ્ગં ગોયમો દ્ધુદ્ધો મગ્ગં
વંદિત્તા ગતો અદ્યાવયં....ચેદ્યાણિ વંદિત્તા ઉત્તરપુરચ્છિમે દિસિમાણ
પુદ્ધવિસિલાવટ્ટપ્પ અસોગવરપાદવસ્સ અહે તં રયણિં વાસાણ ઉવા-
ગતો.....તત્તો મગ્ગં વિદ્ધિવિવસે ચેદ્યાણિ વંદિત્તા પચોરુદ્ધ ”

અર્થાત્—ભગવાન ગીતમસ્વામીજીના આવતા પહેલાં પર-
માત્મા શ્રીમહાવીરદેવે કર્ણુ હાથે કે જે ભૂમિચર અદ્યાપદ ઉપર
ચઢે અને ચૈત્યોને વંદન કરે તે તેજ ભવમાં સિદ્ધિપદને પામે.
આ વાતને દેવતાઓ આપસઆપસમાં કહેતા હતા કે જે ભૂચર
અદ્યાપદ ઉપર જાય તે તેજ ભવમાં સિદ્ધિપદને પામે. તે વાતનું
અવશ્ય કરીને ભગવાન ગીતમસ્વામીજી પણ વિચાર્યું કે હું અદ્યા-
પદ જાઉં. ભગવાન ગીતમસ્વામીના એ વિચારને જાણીને અને
તાપસો પણ પ્રતિબોધ પામશે એ હેતુથી ભગવાન મહાવીર-

સ્વામીએ કહ્યું કે હું જાતમ! અષ્ટાપદ ઉપર ચૈત્યોને વંદન કરવા માટે જા. આ આજ્ઞાના અવળથી હૃદયુષ્ઠ થયેલા ભગવાન જાતમસ્વામીજી ભગવાનને વંદન કરીને અષ્ટાપદ ઉપર ગયા. ત્યાં ચૈત્યોને વંદન કરીને તે રાત્રિના નિવાસ માટે ભગવાન જાતમસ્વામીજી અશોકવૃક્ષની નીચે પધાર્યા. બીજે દિવસે ભગવાન જાતમસ્વામી ચૈત્યોને વંદન કરીને નીચે ઉતરે છે.

મારી ખાત્રી કે આટલા ઉલ્લેખો જોવા પછી હરેક શ્રદ્ધાસંપન્ન ધર્માત્માને ખાત્રી થઈ જ હશે કે બેચરદાસે માત્ર લોકોને ભ્રમણામાં નાખવા કથાજાલપતજ કથન કહ્યું છે. જિનમંદિર અને જિનમૂર્તિઓ કે જેને માટે 'ચૈત્ય' શબ્દનો પ્રયોગ થાય છે અને તે પ્રયોગ અન્યસૂત્રો અને અન્યમથોની સાથે ખાસ અંગસૂત્રોમાં પણ થયેલો છે. જ્યાં જ્યાં કેવલ ચૈત્ય શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે ત્યાં ત્યાં દીકાકારોએ તેના અર્થ જિનમંદિર કે જિનમૂર્તિજ કરેલો છે અને તે એકાંતે સુસંગત છે. તેવો અર્થ કરનારા દીકાકાર મહાપુરુષો ઉપર પ્રામાણીકતાની રૂએ કોઈપણ વ્યક્તિ અસંગતિનો આરોપ મૂકી શકે તેમ છે જ નહિ, તે છતાં બેચરદાસે આપણા પૂજ્ય દીકાકારો ઉપર તેવો આક્ષેપ કરવામાં માત્ર પોતાનું દંડયજ પરખાવ્યું છે કેમકે કલ્યાણભાગીઓને જ જિનવચનમાં શ્રદ્ધા હોય છે પરંતુ વિપરિતને તો તે અમૃતમય છતાં વિપતુલ્ય ભાસે એ સ્વાભાવિક છે, એટલે તેના ઉપર વિચાર કરવાની આપણને કંઈજ જરૂર નથી.

આપણે આવશ્યકસૂત્રના ઉલ્લેખ ઉપરથી પણ નિશ્ચય કરી શક્યા કે ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ જિનમંદિર અને જિનમૂર્તિ ખુશીની સાથે થઈ શકે છે અને અષ્ટાપદજી ઉપર ભરતચક્રવર્તિએ બધાવેલા મંદિરના દર્શન માટે સાક્ષાત્ ભગવાન જાતમસ્વામીજી ખાસ પરમાત્માત્રી મહાવીરદેવની આજ્ઞાથી પધાર્યા છે અને ત્યાં

જ્યને ઉદ્ધાસપૂર્વક ત્યાં રહેલ મંદિરો અને ચાવીશે તીર્થપતિ-
ઓની મૂર્તિઓને વંદન કર્યું છે. જ્યારે સાક્ષાત્ ગાતમસ્વામીજી
જેવા મહાપુરુષ માટે ચૈત્યવંદન વિધેય હોય તો પછી સામાન્ય-
સાધુઓ યા આવકો માટે ચૈત્યોત્ત્વં વંદન અને પૂજન અવશ્ય
વિધેય હોય એમાં આશ્ચર્યજન્ય શું? અને વિધેય છે એનો નિશ્ચય
તો આપણે શ્રીહરિલક્ષ્મણની ગાથાઓ ઉપરથી કરી શક્યા
છીએ. તે મહાત્માએ ત્યાં સુધી ફરમાવ્યું છે કે જેની પાસે શતદ્ર-
વ્યની પ્રાપ્તિ હોય તે પણ પોતાના શૃદ્ધમંદિરમાં શ્રી જિનેન્દ્રદેવની
પ્રતિમાને પધરાવે કારણકે તે શ્રીજિનેન્દ્રદેવની પ્રતિમા સમ્યક્ત્વ-
ની શુદ્ધિ માટે ખાસ નિમિત્ત છે. જ્યારે ઘરમાં પણ મંદિરો રા-
ખવાનું વિધાન ॥ ત્યારે શહેર શહેરમાં અને ગામે ગામમાં તેમજ
શહેરમાં પણ શેરીએ શેરીએ મંદિરો હોય યા અને એમાં આ-
શ્ચર્ય શું છે? ભક્તજનો ભક્તિને માટે ઉચિત રીતિએ અને
ઉચિત સ્થાને પોતાના ભક્તિભાવને સફલ કરવા માટે સ્થળે સ્થળે
અને શેરીએ શેરીએ દુનિયાના દિલમાં ભક્તિરસને સિંચનારાં
સુન્દર સર્વજનમંદિરો ઉભાં કરે અને વીતરાગપરમાત્માની સુરમ્ય
પ્રતિમાઓ પધરાવી શાસ્ત્રાજ્ઞાને અનુસરી તેની ઉપાસના કરે,
એમાં શા માટે કોઈએ પણ આકુલવ્યાકુલ થવું જોઈએ? અને
'તે મંદિરો કે મૂર્તિઓ હુતીજ નહિ પરંતુ નવી થઈ ॥' અને
તેની પૂજા વિગેરે પણ પાછળથીજ શરૂ થઈ છે' આવી આવી
અસત્ય વાતોને સત્ય કરવા માટે મથવું પણ શા માટે જોઈએ?
એ આકુલવ્યાકુલપણું અને એવું મથન કે જે બીલકુલ બીન-
જરૂરી ॥ તેને જરૂરી માની બેચરદાસે લખી દીધું છે કે:—

“જે ચૈત્યો માત્ર યાદગીરી માટે હતાં, તે પછીથી પૂજારાં લાગ્યાં,
કમે કમે તે સ્થળે દેવકુલિખાઓ થવા લાગી, તેમાં ચરણપાદુકાઓ સ્થપાવા
લાગી અને પછી બડોની ઢોંચથી (?) તેજ જગ્યાએ મોટાં મોટાં દેવા-
સયો અને મોટી મોટી મૂર્તિઓ પણ વિગ્રજવા લાગી. આ સ્થિતિ આટ-

સેવક ન જાણી, પણ કહે તો ગામેગામ અને એક ગામમાં પણ શેડિએ
શેડિએ તેમાં અનેક દેવાલયો જાપાપ મળ્યા છે અને જોવાનાં ભવ છે.”

પ્રિયવાંચકમજી! ભજાતમાઓએ બનાવેલી પરમાત્માની
ચરણપાદુઓ મારાં મારાં દેવાલયો અને મોટી મોટી મૂર્તિઓ
તેમજ ગામેગામ અને શેરીએ શેરીએ દુષ્ટિગચર થતાં ક્ષીરિના-
લપ્તેને નિદાણીને જ્યારે ભજાતમાઓ આત્મિક આનંદનો અનુ-
ભવ કરે છે ત્યારે બેચરદાસ શા માટે આરક્ષા બધા આયુક્ત-
બધાકુલ થઈ જાય છે? બેચરદાસની આ સ્થિતિ તો ‘કાતાર દાન’
દે ત્યારે કૃપણ કપાલ કુટે’ આવે. અનુભવ કરાવે તેની છે. તેમાં
પણ ત્યાં મુખીની પણ માથાકુટ શા માટે કરે છે કે પ્રથમ દેવકુ-
લિકા, ચરણપાદુકા, દેવાલય કે મંદિરો અને તેની પૂજા પણ ન
હતી? શું ઉપરના ઉદ્દેશોના આશયને સમજનાર અને તે
વાતોથી આત્યંત મુખરચિત જૈનસમાજ બેચરદાસની તે વાતને
માન્ય કરે તેમ છે? ભક્તચક્રવર્તિએ બનાવેલા એક યોજનના
વિસ્તારવાળા અને ત્રણ ગાઉ ઉંચા મંદિરના અને તેમાં પધરા-
વેલી ચાવીશે પરમાત્માની મૂર્તિઓના દર્શન માટે ભગવાન
ગીતમસ્વામીજીને ‘ખુદ પરમાત્માશ્રી મહાર્વારદેવે આજ્ઞા કરી અને
ભગવાન ગીતમસ્વામીજી ખાસ દર્શન માટે ગયા તે છતાં તેની
હયાતિ ન હતી એમ જણાવવા તૈયાર થવું એના લેવું અનુ-
ચિત સાહસ દુનિયામાં બીજું કયું હોતું હશે? ગામે ગામ અને
શેરીએ શેરીએ જિનમંદિરો હોવાની જાહેરાત વર્તમાન વિશાલ
જૈનસાહિત્ય જોરસોરથી કરી રહ્યું છે, તે છતાં બેચરદાસ શા આ-
ધારે તેની હયાતિ ન હતી એમ કહેવાની હીમ્મત કરી રહ્યા
છે? સ્થળે સ્થળે મંદિરો હતાં એની સાબીતી માટે માત્ર બે ચાર
પ્રમાણો આપીનેજ આપણે આ વિષયને પડતો મૂકીશું.

આચાર્યશ્રી વિનયવંદસૂરિકૃત શ્રીમદ્દિનાચચરિતના આક્રમ
સર્ગમાં કુલધ્વજકુમારની કથામાં લખવામાં આવ્યું છે કે:—

“ અપાચાન્નીત્ પુરો મધ્યં, વીસિતું દિવસાત્પયે ।

× × × × ×

નિધાનમિત્ર ધર્મસ્વ, દાદાન્ નિનર્મદિરમ્ ॥ ”

અર્થાત—અમુક કાર્ય કર્યા પછી કુલધ્વજ કુમાર સંધ્યાસમયે નગર જોવાને માટે નીકળ્યો ત્યાં ધમના નિધાનની માફક જિન-મંદિરને દેખ્યું. વાંચકગણ વિચારશે કે જો શહેરની આંદર મંદિર નહતું તો પછી કુલધ્વજકુમારે તે દેખ્યું ક્યાંથી? અર્થાત એ પાઠથી સિદ્ધ છે કે શહેરમાં મંદિર હતું.

શ્રીમુપાસનાહચરિતના ૧૧૨ મા પૃષ્ઠમાં એવો ઉલ્લેખ છે કે ‘અરિકેસરી’ નામના પુણ્યશાલિ પૃથ્વીપાલે પ્રતિમામ અને પ્રતિનગરમાં જિનેશ્વરદેવનાં અનેક મંદિરો બંધાવ્યાં. વાંચો તે ઉલ્લેખ:—

“ પદ્મ નગરં પદ્મગમ્યં, સવત્ય જિણેસરાણ ભવણાઈ ।

કારેઈ નિયપદેસે, વિસેસઓ મુચિહિઅજનસ્સ ॥૨૬૨॥”

કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્રસૂરિભહારાણ શ્રીમહા-વીરચરિતના સાતમા પૃષ્ઠમાં ક્ષત્રિયકુલગામના વર્ણનમાં અને શ્રી-મુમતિજિનચરિત્રમાં શ્રી મુમતિનાથસ્વામીના પૂર્વભવતું વર્ણન કરતાં પુષ્કલાવતીની આંદર રહેલી શ્રીશંખપુરનગરતું વર્ણન કરતાં લખે છે કે:—

“ સ્થાન વિચિત્રચૈત્યાનાં, ધર્મસ્યૈકનિવન્ધનમ્ ।

અન્યાયૈરપરિસ્પૃષ્ટં, પવિત્રં તદ્ધ સાધુમિઃ ॥ ૧૬ ॥ ”

“ વિચિત્રચૈત્યહમ્યાદિ—ધ્વજદન્તુરિત્તામ્બરમ્ ।

તત્ર શક્તિપુરં નામ, પુરમસ્ત્યતિમુન્દરમ્ ॥ ૪ ॥ ”

અર્થાત—તે ક્ષત્રિયકુટુંબ નગર વિવિધ જિનમંદિરોના સ્થાન-
રૂપ, ધર્મના એક કારણભૂત, અન્યાયના સ્પર્શમાત્રથી પણ રહિત
અને સાધુપુરોધાથી પવિત્રિત હતું ॥૧૬॥ તે પુષ્કણાવતીની અં-
દર નાના પ્રકારનાં જિનમંદિર અને હવેલીઓ આદિની દબલ-
ઓથી ઘાંતવાળું બનાવ્યું છે આકાશ જેણે એવું શાખપુર નામનું
આયત્ત સુંદર નગર હતું. ॥૧૭॥

શ્રીહિમિનેમિનાથચરિત્રની અંદર દેવતાઓની બનાવેલ.
દ્વારિકાનગરીના વર્ણનમાં લખવામાં આવ્યું છે કે:—

“વિચિત્રસ્તમાણિક્યૈ—ચત્વરેષુ ત્રિકેન્દ્રપિ ।
જિનચૈત્યાનિ દિવ્યાનિ, નિર્મિતાનિ સહસ્રશઃ ॥૪૦૧॥”

અર્થાત—ચાર રસ્તાઓ અને ત્રણ રસ્તાઓ એક થાય એવા
સ્થાનમાં દ્વારિકા નગરીની અંદર વિચિત્ર રાત્ર અને માણિક્યે
કરીને હજારો દિવ્ય જિનમંદિરો નિર્માણ કરેલાં છે.

શ્રીનેમિનાથચરિત્રમાં નલરાજ પાતાના નગરમાં પ્રવેશ
કરતી વખતે કોશલાનગરીનું વર્ણન કરતાં પાતાની પત્ની કમ-
લતીને કહે છે:—

“કોશલાયાઃ પરિસરમાસાય ચ નલોઃવદત્ ।
इयं हि नः पुरी देवि, जिनायतनमण्डिता ॥૪૧॥”

અર્થાત—કોશલાનગરીના પરિસરને પાત્રીને રાજા નલે કહ્યું
કે હે દેવી! જિનમંદિરોથી પરિમંડિતા આ અમારી નગરી છે.

શ્રી હવવાદસત્રમાં પણ નીચે મુજબનો ઉલ્લેખ છે:—

“चंपानवरीष ॥ ४ ॥ ४ ॥ बहुला अरिहंतचेद्याई ”

અર્થાત—ચંપાનગરીમાં શ્રીઅરિહંતદેવોનાં અનેક મંદિરો છે.

લગવાન દરિબદ્ધનિષ્ઠ મહારાજ તો શ્રીપંચાશકૃત્માં
સાતમા પંચાશકૃત્માં શ્રીજિનમંદિર કેવી ભૂમિમાં બનાવવું જોઈએ
એ સમજાવવા માટે લખેછે કે:--

“ દશે માયે ચ તદા, શુદ્ધા ભૂમિ પવત્કોલા ચ ।

દશે પત્તિગરહિયા, અન્નેસિ દોડ માયે હ ॥ ૧૦ ॥ ”

અર્થાત્-જિનમંદિર બંધાવવા માટે શુદ્ધભૂમિ જોઈએ અને
તેની શુદ્ધિ દ્રવ્ય અને સાવધી એમ બે પ્રકારની હોય છે. દ્રવ્યથી
શુદ્ધ ભૂમિ તે કહેવાય છે કે જે સ્થાન સારી વસ્તીવાળું હોય
અને શંકુ તેમજ અસ્થિ આદિ શાલ્યવિનાશુ હોય અને સાવધી
શુદ્ધ ભૂમિ તે કહેવાય છે કે જે સ્થાને મંદિર બંધાવતેથી કોઈને
પણ અપ્રીતિ ન થાય. વળી એ ઉપકારી મહાત્માએ જિનભવન,
જિનબિંબ, પ્રતિષ્ઠા અને પૂજાએ ચાર વિધો ઉપર ચાર પાક-
શક રમ્યાં છે, તેમજ પૂજ્ય વાચકવર તત્વાર્થસૂચના કરતાં પૂર્વધર
શ્રી ઉમાસ્વામિ મહારાજે પૂજાપ્રકરણ રમ્યું છે, જેમાં વિસ્તાર-
પૂર્વક જિનબિંબની પૂજાવિધિ દર્શાવી છે. શું આ પૂર્વધર પણ
બૂઠ્યા? બેચરદાસ એથી પણ અધિક જ્ઞાની અને વિવેકી થયા?

ઉપરના સપળા ઉલ્લેખોથી સાબીત થાય છે કે જિનમંદિરો
સ્થળે સ્થળે અને શેરીએ શેરીએ હતાં અને હોવાં જોઈએ. અનેક
લાઞ્યશાળી આત્માઓ બંધાવતા હતા અને જરૂર હોય તેવાં
સ્થાને તેવા આત્માઓએ બંધાવવાં પણ જોઈએ. આગમરીતિર્થી
મંદિરો બંધાવવાં, ભૂતિઓ લાગવવી અને તેની અનેક પ્રકારથી
ઉપાસના કરવી એ વિધિય છે અને તેથી તેણે અસ્તિત્વ અર્વાચ-
ચીન તો નથીજ કિન્તુ સનાતન છે. લગવાન ઋપસદેવસ્વામી
તો આ ચોવીસીના પ્રથમ તીર્થપતિ છે, પરન્તુ એવી ચોવીસીઓ
તો ભરત અને ઐરવતક્ષેત્રમાં અનંતી થઈ ગઈ અને અનંતી
થશે. દરેક ચોવીસીનાં ચોવીસ ચોવીસ તીર્થપતિઓ થાય છે

માટે જનતા પણ ગયા અને જનતા મને અને મીમંસાવિદ્-
 ફેનમાં તે તીર્થના વિરહજ નથી ભોળો એવો જ્યારે જ્યારે
 અને જ્યાં જ્યાં તે પગપાતરી તીર્થપતિઓનું તારતીર્થ પ્રવ-
 નેતું હોય જ્યારે જ્યારે અને જ્યાં જ્યાં મીમંસાના મંદિરો અને
 મીમંસામંદિરો અને તેની ઉપાસનાનું અસ્તિત્વ કાપમનું
 છે, કારણકે મીમંસાના પવિત્ર માર્ગમાં સમ્યક્તાની શક્તિ તે
 પરમ અમ છે અને સમ્યક્તાદિ આત્માઓને માટે તે તેની ઉપા-
 સના એ એક આપરણક કર્તવ્ય છે એવો મીમંસાશાસનમાં તેડું
 અસ્તિત્વ ન હોય એ બની શકેજ નહિ અને આ વાત કોઈપણ
 વિવેકી વાંચકને સ્વીકાર્યા સિવાય ચાલી શકે તેમ છેજ નહિ,
 એટલુંજ નહિ પણ વિવેકી વિચારક આ વાતનો સ્વીકાર ખુશી-
 ની સાથે વિના આનાકાનીએજ કરી લેશે એવી મારી સંપૂર્ણ
 ખાતરી છે.

પ્રિય વાંચકગણ! હુમ્પકમતાનુયાયિઓ (કુડીયાઓ)ની મા-
 ફક બેચરાસને પણ મીમંસામંદિરો, મીમંસાની મૂર્તિઓ અને
 તેની ઉપાસનાનું અસ્તિત્વ પ્રકૃષ્ટપાપોદયના પ્રતાપે એક શસ્ત્રની
 માફક સાલે છે અને હુમ્પકમતાના ઉત્પાદકની માફક અસદામદુના
 બળે આગમોમાં રથજે રથજે મીમંસાપ્રતિમા અને જનમંદિ-
 રોના ઉલ્લેખો માણુદ છતાં કુંકમતના ઉત્પાદકની માફક બેચ-
 રાસના દષ્ટિપથમાં નથી આવતા એ હકીકત તો સહજમાં સમજ
 શકાય તેમ છે. મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજને શાસ્ત્રોમાં નહિ ભોળાકા
 નારાઓ માટે ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય મહામહોપાધ્યાય મીમંસા-
 યશોવિજયજીગણીજીએ ‘પ્રતિમાશતક’ નામનો સ્વોપશદીક-
 સહિત એક વિદ્વતાપૂર્ણ શાસ્ત્રસંમત ગ્રંથ પણ આપણા ઉપકાર
 માટે રચ્યો છે. તેઓશ્રીએ તે ગ્રંથના મંગલાચરણરૂપ પ્રથમ
 શ્લોકમાં જણાવ્યું છે કે:—

“ સેન્દ્રપ્રેણિનત્રા યજ્ઞાપયમરનં યજ્ઞ્યાદિનેત્રામૂર્તિ,

મિદ્ધાન્તોવનિષદિવારચતુરૈઃ યોગ્યા યમાણીકૃતા ।

મૂર્તિઃ સ્ફુટિમતી યદા યજ્ઞયતે જૈનેશ્વરી વિસ્ફુરન્-

યોદોન્માદયનમયાદ્યદિરામર્ગરનાઝ્ઞાંકિતા ॥ ૧ ॥ ”

અર્થાત્—ઈદ્રોની એવીથી નમસ્કાર દર્શાયતી, પ્રતાપના ભુવ-
નરૂપ, બલ્લભોના નેત્રો મારે અમૃતસમાન, સિદ્ધાન્તના રસરૂપનો
વિચાર કરવામાં ચતુરપુરુષોએ પ્રીતિપૂર્વક પ્રમાણ કરેલી, અને
પ્રતિજ્ઞા છે વર્ધમાન કાન્તિ જેની એવી શ્રીજિનેશ્વરદેવના
મૂર્તિ સદાને મારે વિજયવતી વર્તે છે, તે છતાં પણ સ્ફુટાયમાન
ચતા મોહોન્માદ અને ગાદપ્રમાદરૂપ મદિશના પ્રતાપે મોહોન્મત્ત
બનેલા પ્રાણીઓ તે વિજયવતી શ્રીજિનેશ્વરદેવની પ્રતિમાનું અ-
વલોકન કરી શકતા નથી.

વાંચકો સમજી શકશે કે ઉપરોક્ત આશયને પ્રકટ કરતું પદ્ય
સખીને શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાયજી મહારાજને જાહેર કર્યું છે કે શ્રીજિ-
નેશ્વરદેવની મૂર્તિના દર્શનથી આનંદિત ન થનારા કાંતો અલભ્ય
છે કે કાંતો દુર્લભ છે અને પરમાત્માની મૂર્તિને પ્રમાણસિદ્ધ
ન માનનારા સિદ્ધાન્તના અવલોધથી રહિત છે તેમજ સદાને મારે
વિજયવતી તેની સત્તાનું અવલોકન નહિ કરી શકનારા મોહના
ઉન્માદથી અને ગાદ પ્રમાદના યોગથી ઉન્મત્ત બનેલા છે. મારે
તેઓને સહવાસ પણ ઉચિત નથી કારણકે તે આપણા કલ્યાણ-
યથને કંટકમય બનાવનાર છે.

સિદ્ધાન્તવેદી પુરુષોએ પ્રમાણભૂત માનેલી શ્રીજિનપ્રતિમા
આખાલગોપાલને માન્ય હોય એ વાતમાં આશંકાને અવકાશજ
નથી, સિદ્ધાન્તોમાં-આગમમંથોમાં સ્થળે સ્થળે પ્રતિમા અને તેની
વંદના પૂજના વિગેરેને દર્શાવતા અનેક ઉલ્લેખો મોળુદ છે તેનું

દિગ્દર્શન કરાવવા પૂર્વે ઉપરોક્ત પદના લેખનાર મહાપુરુષે તે
ગ્રંથમાં મુકેલું પાંચમું પદ કે જે ઉત્તરના અર્થિઓએ પાતાન
અંતરપટ ઉપર સદાને માટે કોતરી રાખવા લેવું છે તેને સ્થા-
પન કરી અને તે પદને ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાની ભલામણ કરી
ત્યારબાદ કંમપૂર્વક સિદ્ધાન્તસાગરમાંથી શ્રીજિનપ્રતિમા, તેનાથી
પરિમંદિત મનોહર મંદિરો અને ઉત્તર દશાએ પહોંચાડનારી
તેની ઉપાસનાને પ્રકાશિત કરનારાં અનેક રત્નોને મારા પાંચ-
મહાશયોના કરકમલમાં અર્પિ અને પાતાને કંઈક અંશે કૃતાથ
માનીશ.

મહાત્માશ્રી પાંચમા પદમાં લખે છે કે:—

“સ્વાન્તં ધ્વાન્તમયં મુલં વિપમયં દગ્ધ ધૂમધારામયી,
તેષાં ચૈર્ન નના સ્તુતા ન મગવન્મૂર્તિર્ન વા પ્રેક્ષિતા ।
દૈર્વધારણપુત્ર્યઃ સહૃદયરાનન્દિર્તૈર્વન્દિતાં,
યે ત્વેનાં સમુપાસતે કૃતધિયસ્તેષાં પવિત્રં જનુઃ ॥ ૫ ॥”

અર્થાત—જે આત્માઓએ ભગવાન અરિહન્તદેવની મૂર્તિને
નમસ્કાર નથી કર્યો તેઓનું અંતઃકરણ અધકારથી વ્યાપ્ત છે,
જેઓએ શ્રીજિનેશ્વરદેવની મૂર્તિની સ્તુતિ નથી કરી તેઓનું
મુખ વિપમય છે અને જેઓએ તે શ્રીજિનમૂર્તિનું દર્શન નથી
કર્યું તેઓની દૃષ્ટિ હુમધારામય બની ગઈ છે. તત્ત્વના જાણુ એવા
દેવો અને મારજુ મુનિમુંગવોએ અનદિત થઈને જે શ્રીજિનમૂ-
ર્તિને વંદન કર્યું છે તે શ્રીજિનમૂર્તિની જે પંદિતપુરુષો સમ્યગ્
પ્રકારની ઉપાસના કરે છે તેઓના જન્મ પવિત્ર છે.

મહાત્માશ્રી ઉપરના પદમાં વ્યક્ત કરે છે કે તેજ દૃઢ્ય જ્ઞા-
નાસોશ્થી પ્રકાશિત થયેલું છે કે જે દૃઢ્ય શ્રીજિનમૂર્તિને પણ

નમસ્કાર વિગેરે કરવામાં સજ્જ છે, બાકીનાં દૃઢ્ય જ્ઞાનાલોકથી વંચિત હોઇ કેવલ અજ્ઞાનના ગાઢ અંધકારથી વ્યાપ્ત છે. અને તેજ મુખમાં પ્રાણીમાત્રને તૃપ્ત કરનારું અમૃત વસે છે કે જે મુખમાંથી શ્રીજિનમૂર્તિના પગ ગુણોત્તું સ્તવન થઇ રહ્યું છે બાકીનાં મુખો તો મિથ્યાત્વરૂપ હાલાહલ વિપથી ભરેલાં હોઇ પ્રાણીમાત્રના આત્માનું સત્યાનાશ વાળવાનું પગ કાર્ય કરનાર છે. તેમજ તેજ દષ્ટિ તેજસ્વિની છે કે જે દષ્ટિ આનંદપૂર્વક પરમાત્માની પ્રતિમાનું અવલોકન કરી શકે છે બાકીની દષ્ટિ અદર્શનીય પદાર્થોના દર્શનમાં લીન હોવાથી સત્ય તેજની અભાવવતી છે. તો હવે વાંચકો વિચારી શકશે કે નમન સ્તવન કે દર્શનના સ્થાને જે આત્માઓ પરમાત્માની પરમપવિત્ર પ્રતિમાઓ કે જે ભવ્ય-આત્માઓને સંસારસમુદ્રથી તરવા માટે એક અપૂર્વ જહાજ સમાન છે, તેનો નાશ કરવામાંજ પોતાની વિચારમાળાના મણકા ફેરવવા મંડી પડ્યા છે અને તે પવિત્ર પ્રતિમાઓને ‘પાપાણના ઢગલાઓ’ કહી પોતાના મુખદ્વારા વિપની વૃષ્ટિ વરસાવી રહ્યા છે તેમજ તે તારક પ્રભુપ્રતિમાઓની પર્યુપાસનાનો પ્રલય કરવા માટે પુરતકો રચવાની ધુનમાં ને ધુનમાં દષ્ટિ ઉપર કાળા પટલાઓ પાથરીને સૂત્રો અને સૂત્રકારો, ટીકા અને ટીકાકારો, નિર્ચુક્તિ અને નિર્ચુક્તિકારો, ભાષ્યો અને ભાષ્યકારો અને ચૂર્ણિ અને ચૂર્ણિકારોની વિરાધના કરી તે પવિત્ર સાહિત્ય અને તેના રચયિતા પુરૂષો ઉપર અથોઘ્ય અને અસત્ય આક્ષેપો કરવાનું પોતે પાપકર્મ કરી અનેક સૂત્રમંથામાં પગ દીપકની માફક પ્રકાશિત થતા પ્રતિમા અને તેની પૂજના ઉદ્દેશ્યોને શુભાવવાનો પ્રયત્ન કરતા તે પામરોના દૃઢ્યમાં, મુખમાં અને દષ્ટિમાં બીજું શું હોયું જોઇએ અથવા શું હોઈ શકે ?

આપણે પણ આ સ્થાને શ્રીજિનપ્રતિમાની ઉપાસના કરીને પોતાના આત્માને નિર્મલ કરવામાં અરગુલ બનેલા

દિગ્ગર્ભિન કાચવા પૂને ઉપરોખ પાવના સંખનાર મદાપુરને તે-
મંથમાં પ્રોત્ત પાંચમ પદ કે જે ઉત્તમિના અર્થિઓએ પાવના
અંતરપર ઉપર મદાને મારે કોનરી રાખવા જેવું છે તેને સ્થા-
પન કરી અને તે પદને ખારા પાવનામાં રાખવાની બસામજ કરી
ત્યારમાર કમપૂર્વક ગિજાન્તરાગરમાંથી શીજિનપ્રતિમા, તેનાથી
પરિમિતિ મનોવર મરિસા અને ઉત્તમ દશાએ પદોંચાનારી
તેની ઉપાસનાને પ્રકાશિત કરનારાં અનેક રત્નોને મારા પાંચક
મદાશયોના કરકમજમાં અર્પિ મને પાવનાને કંઈક અંશે કૃતાર
માનીશ.

મદાતમાથી પાંચમા પદમાં લખે છે કે:—

“સ્વાન્નં પ્વાન્નમયં દુર્ય વિપમયં દગ્ ધૂમધારામયી,
તેપાં યેનં નવા સ્તુતા ન મગવન્મૂર્તિર્નં વા પ્રેક્ષિતા ।
દેવ્યધારણપુદ્ગલઃ સહદર્શરાનન્દિતૈર્વન્દિતાં,
યે ત્યેનાં મધુપાસને કૃતધિયસ્તેપાં પવિત્રં જનુઃ ॥ ૫ ॥”

અર્થાત્—જે આત્માઓએ ભગવાન અરિહન્ટદેવની મૂર્તિને
નમસ્કાર નથી કર્યો તેઓનું અંતઃકરણ અધકારથી વ્યાપ્ત છે,
જેઓએ શીજિનેશ્વરદેવની મૂર્તિની સ્તુતિ નથી કરી તેઓનું
શુભ વિપમય છે અને જેઓએ તે શીજિનમૂર્તિનું દર્શન નથી
કર્યું તેઓની દૃષ્ટિ હુમધારામય બની ગઈ છે. તત્ત્વના જાણ એવા
દેવો અને આરણ્ય મુનિપુંગવોએ આ નદિત થકને જે શીજિનમૂ-
ર્તિને વંદન કર્યું છે તે શીજિનમૂર્તિની જે પંડિતપુરુષો સમ્યક્
પ્રકારની ઉપાસના કરે છે તેઓના જન્મ પવિત્ર છે.

મદાતમાથી ઉપરના પદમાં વ્યક્ત કરે છે કે તેજ દૃઢ્ય જ્ઞા-
નાલોકથી પ્રકાશિત થયેલું છે કે જે દૃઢ્ય શીજિનમૂર્તિને પણ

પ્રયોજન છે? ઉત્તરમાં શ્રીવત્સવામીજીએ કહ્યું કે ‘પુષ્પાની જરૂર છે’. આશામિટે પ્રતિવચનમાં કહ્યું કે ‘આપનો અનુમત્ત’, ભગવાન વત્સવામીજી પણ હું આપું ત્યાં મુઘીમાં પુષ્પાને એ-કત્રિત કરો’ આ પ્રમાણે કહીને શુદ્ધિદિમવંત પર્વત ઉપર શ્રીદેવી પાસે ગયા. શ્રીદેવીએ પણ ચેત્યની પૂજા માટે કમલ તોલ્યું હતું તેજ સમયે તેણીએ પણ વંદન કરીને નિમંત્રણ કર્યું. તેના સ્વીકાર કરીને અગ્નિધર તરફ ગયા, ત્યાં તેમણે વિમાન વિદ્યોત્તે તેમાં પુ-ષ્પાના કુંડલને સ્થાપન કરીને જુંલકદેવતાઓના પરિવારની સાથે અને ગીતગાંધર્વના નિનાદપૂર્વક આકાશમાર્ગે પાછા પધાર્યા તે સમયે બુદ્ધધર્મના અનુયાયિઓ બોલ્યા કે આ તો આમારો ચમ-રંકાર છે, પૂજાની સામગ્રી લઈ તેઓ નીકળ્યા પરંતુ તે મંદિરને મૂંઝીને તેઓ શ્રીઅરિહંતદેવના મંદિર તરફ પધાર્યા ત્યાં દેવતા-ઓએ મહિમા કર્યો, લોકનું અત્યંત બહુમાન થયું, રાજા પણ બંદસાયો અને બોદ્ધ મટીને આવક થયો.

“સાદે સંવેગમાવન્નો મળતિ-સંદિસહ ઇયાણિં કિં કરેમિ ? મળતિ-વદ્ધમાણસામિસ્સ પદિમં કરેહિ, તત્તો તે સમ્મનઘોયં હો-દિત્તિ,” (પૃ. ૨૯૭)

અર્થાત્—તે અવસરે સંવેગને પ્રાપ્ત થયેલો તે પૂછે છે કે ‘આજ્ઞા આપો કે હું શું કરું?’ ઉત્તરમાં કહે છે કે શ્રીવર્ધમાનસ્વામીની પ્રતિમા દરાવ તેનાથી તને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થશે.

“અંતેરે ચેદ્યધરં કારિયં, પમાવહ ણ્હાયા નિસંજ્ઞે અચ્ચેહ” (પૃ. ૨૯૮)

અર્થાત્—અંત:પુરમાં ચેત્યશ્રદ્ધ-શ્રીજિનમંદિર કરાવ્યું અને પ્રભાવતી દરશન સ્નાન કરીને ત્રણેકાલ અર્ચન-પૂજન કરે છે.

મળાઈ-અણુગઢો, મળવયા મળિઓ-ત્રાવ તુમ્હે ગહેહ જાવ ઈમિ,
 પચ્છા ચુઝદિમવંતે સિરિસગાસં ગઓ, સિરિષ ય વેતિયમ્ચવિયં
 નિમિત્તં પવમં છિન્નગં, તાહે વંદિત્તા સિરિષ નિમંતિઓ, તં ગદાય
 પદ અગિયરં, તત્ત્યડ્ઢેણં વિમાણં વિઝવિયં, તત્ત્ય કુંભં છોડું પુષ્કાળ
 સતો સો જંમગગણપરિવૃદ્ધો દિવેણં ગીયગંધવનિનાણં આમામં
 આગઓ,....તતો તે સદ્યણિયા મળંતિ-અમ્હ ઈય પાઢિદેં, અયં
 ગદાય નિગયા, તં વોલેત્તા વિહારં અરહતધરં ગયા, તત્ત્ય દેવોઈ
 મહિમા કયા, તત્ત્ય લોગમ્સ અતીવ મહુમાણો જાઓ, રાયાવિ આ-
 ઉદ્ધો સમણોવાસઓ જાઓ (૫./૨૯૫)

અર્થાત્-તે વાર પછી દશપુત્રી ભગવાન વસુસ્વામીજી આ-
 કાશભાગે પુરિકાનગરીમાં પ્રાપ્ત થયા કારણકે ત્યાં મુકાળ હતો,
 ત્યાં આવકો થતો હતો, ત્યાંને રાજા બાદ-બુદ્ધધર્મના અનુયાયિ
 હતા, ત્યાં આપણા આવકો અને બુદ્ધધર્મના ઉપાસકોને આપસમાં
 વિરોધ હોવાથી માલ્યારોહણ 'ચાલણ' હતું, તેમાં દરેક સ્થાને તે
 બુદ્ધધર્મના અનુયાયિઓને 'પરાજય' થતો હતો તેથી તેઓએ
 પૂર્વપણાપર્વમાં રાજાની પાસે પુષ્પા બંધ કરાવ્યાં, આથી આ-
 થળા આવકો 'પુષ્પા નથી' એમ માની ખિન્ન થયા અને સપ્ત-
 લલ્લકઆવકગણ તે સમયે ભગવાન વસુસ્વામીજીની પાસે ઉપ-
 સ્થિત થયા અને કહ્યું કે 'આ બધો, આપના જેવા સ્વામી
 ગજમાન છતાં રાસનની મવહેલના થાય છે' આ પ્રકારે
 રીતિએ સંપના કહેવાથી ભગવાન વસુસ્વામીજી આકાશ-
 પ્રયાણ કરીને માલ્યારોહણ ગયા, ત્યાં હુતારાનનામતુ'બ્ય-
 પતન હતું તેમાં પુષ્પા એક કુંભ (માનવિરોધ) પ્રમાણ
 થાય છે ત્યાં ભગવાન એક કુંભ (માનવિરોધ) પ્રમાણ
 છે તેણે સંપ્રાપ્ત થઈ વસુસ્વામીજીના પગને ખિન્ન
 કરી પ્રશ્ન કર્યો કે 'પદારવાતુ'ય'.

પ્રયોજન છે? હિતરમાં શ્રીવત્સવામીજીએ કહ્યું કે ‘પુષ્પાની
 વડે છે’. આદામિકે પ્રતિવચનમાં કહ્યું કે ‘આપનો અનુમત્ત’,
 ભગવાન વત્સવામીજી પણ હું આવું ત્યાં મુઘીમાં પુષ્પાને ઓ-
 દિવિત કરે. આ પ્રમાણે કહીને શ્રીગિરિમંત પરત ઉપર શ્રીદેવી
 પાસે ગયા. શ્રીદેવીએ પણ ચેત્યની પૂજા માટે કમલ તોલ્યું હતું
 તેજ મુખે તેણીએ પણ વંદન કરીને નિમંત્રણ કર્યું. તેનો સ્ત્રીકાર
 કરીને અગ્નિપર તરફ ગયા, ત્યાં તેમણે વિમાન વિહાર્યું તેમાં પુ-
 શ્પાના કુંભને સ્થાપન કરીને ગ્રંથસ્થેવનાઓના પરિવારની સાથે
 અને ગીતગાંધર્વના નિનાદપૂર્વક આકાશમાર્ગે પાછા પધાર્યા તે
 મુખે શુદ્ધર્મના અનુયાયિઓ બોલ્યા કે આ તો આમારો અમ-
 રંકાર છે. પૂજનની આમથી લઈ તેઓ નીકળ્યા પરંતુ તે મંદિરને
 મૂંઝીને તેઓ શ્રીઅરિહન્ટદેવના મંદિર તરફ પધાર્યા ત્યાં દેવતા-
 ઓએ મંદિરમાં દર્શા, લોકાનું આનંદ અદુમાન થયું, રાજા પણ
 અંદલાયો અને બોદ મૂંઝીને આવક થયો.

“ તાદે સંયમમાવન્નો મળતિ—સંદિસદ્દ ઇયાણિં કિં કરેમિ ?
 મળતિ—વદ્ધમાણસામિસ્સ પટિયં કરંદિ, તત્ત્વોં વે સમ્મતવીયં હો-
 દિ ત્તિ, ” (પૃ. ૨૯૭)

અર્થાત્—તે અવશ્યે સુવેચને પ્રાપ્ત થયેલો તે પૂછે છે કે ‘આજ્ઞા
 આપો કે હું શું કરું?’ હિતરમાં કહે છે કે શ્રીવર્ધમાનસ્વામીની
 પ્રતિમા દેવ તેનાથી તને અમ્મદેવની પ્રાપ્તિ થશે.

“ ઐતેરે ચેદ્યધરં કારિયં, વમાવદ્દ ણ્દાયા વિમંજ્ઞં અચ્ચંદ્ ”
 (પૃ. ૨૯૮)

અર્થાત્—અંતપુરમાં ચેત્યવૃદ્ધ-શ્રીગિરિમંદિરે કરાવ્યું અને
 પ્રસાવતી દરેજાજ સ્નાન કરીને ત્રણેકાલ અર્ચન-પૂજન કરે છે.

“ ડાઓ ય ગંધારઓ સાવગો સવાઓ જમ્મભૂમિઓ વંદિતા
 ઘેયદુ કળગપટિમાઝ મુળેતા ડવવાસેણ ઠિઓ, જડ વા મઓ દિદ્ધા-
 ઓ વા, દેવયાપ દંસિયાઓ, તુદ્ધા ય સવકામિયાણં ગુલિયાણં સર્વ
 દેતિ, તવો ણીંતો મુળેડ-વીતમપ જિણપટિમા ગોસીસચંદણમડ, વં
 વદિસં પડ, વંદતિ. ” (પૃ. ૨૨૮)

અર્થાત્—ગંધારનામનો આવક સર્વ જન્મભૂમિઓને વંદન
 કરીને ચૈતાલપર્વત ઉપર સુવર્ણની પ્રતિમાઓ છે એમ સાંભળીને
 ઉપવાસ કરીને સ્થિત થયો કે કાંતો પ્રતિમાનું દર્શન થાઓ વા
 તો મરણ થાવ. તુદ્ધ થયેલી દેવીએ દર્શન પણ કરાવ્યાં અને સર્વ-
 કામિત આપનારી સો ગુટીકાઓ પણ અર્પણ કરી. ત્યાંથી નીક-
 ળતાં તે આવકે સાંભળ્યું કે વીતભયનગરમાં ગોસીર્ષચન્દનમયી
 શ્રીજિનપ્રતિમા છે તેથી તેના વંદન માટે આવ્યો અને વંદન કર્યું.

“ સો ય સેણિયસ્સ સોવણિયાણં જવાણમટ્ઠસતં કરેડ, ચેરપ-
 ણિયાપ પરિવાહિણ સેણિઓ કરેડ તિસંસં, ” (પૃ. ૩૬૮)

અર્થાત્—તે સુવર્ણકાર એળીકરાખના સોનાના એકસો ને
 આઠ જવ કરતો હતો કારણકે એળીકરાખ નિરંતર ત્રણકાસ જિ-
 નપૂજા માટે કરાવતો હતો.

શ્રી રાયપસેળીશ્વરમાં મુખાભિષેકના અધિકારમાં જણાવ્યું
 છે કે:—

“ તણ્ણં તસ્સ મુરિયામસ્સ દેવસ્સ પંચવિદાપ પજ્જનિપ પજ્જ-
 નિમાયં મયસ્સ સમાણસ્સ દમેયારૂપે અજ્ઞાનિપ પતિપ મગોગપ
 સંકલ્પે સમ્પજ્જિત્યા—કિં મે પુવિં કરણિચ્છં ? કિં મે પચ્છા કર-
 ણિત્થા ? કિં મે પુવિં સેયં ? કિં મે પચ્છા સેયં ? કિં મે પુવિં પચ્છા

વિ દિયાણ મુદ્રાણ સ્વમાણ નિસેસાણ આણુગામિત્તાણ મવિસ્સાદ ?
 તણેનં તસ્સ મુરિયામસ્સ દેવસ્સ સાપાણિયપરિસોવવણ્ણગા દેવા
 મુરિયામરસ ઇમેયારુવં અઙ્ગતિયર્ય સમુપ્પદ્ધં સમભિજાણિત્તા જેજેવ
 મુરિયામે દેવે તેજેવ ઉવાગચ્છંતિ । મુરિયામં દેવં કરયલપરિગહિર્ય
 દસનહં સિરસાવત્તં મત્થણ અંજલિં કટ્ટુ જણેનં ત્રિજણેનં વદ્ધાપેદ્,
 વદ્ધાપેત્તા एवं વયાસો-एवं खलु देवाणुप्पियाणं मुरियामे विमाने
 सिद्धायतणे जिणपटिमाणं जिणुस्सेहपमाणं मेत्ताणं अट्टसयं सन्नि-
 खित्ताणं चिट्ठ । समाएणं मुद्दमाएणं माणवए चेइयत्वंमे वइरामएसु
 गोलवट्टसमुग्गएसु बहुइओ जिणसकहाओ सन्निखित्ताओ चिट्ठंति ।
 ताओ णं देवाणुप्पियाणं अन्नेसिं च बहुणं वेमाणियाणं देवाणं दे-
 वीण य अच्चणिज्जाओ जाव पज्जुवासणिज्जाओ । तं एयणं देवा-
 णुप्पियाणं पुंविं करणिज्जं एयणं देवाणुप्पियाणं पच्छा करणिज्जं
 एयणं देवाणुप्पियाणं पुंविं पच्छावि दियाए मुद्दए स्वमाए निस्से-
 साए आणुगामियत्ताए मविस्सइ । ”

અર્થાત્—પાંચે પર્વાસિંધી પર્વાસિલાવને પામેલા સુર્યાલ-
 દેવના અંતઃકરણમાં એવા પ્રકારનો સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો કે—
 ‘પ્રથમ ત્યા પછી મારા માટે એયસ્કર શું ? અને પ્રથમ તેમજ
 પછી મારા માટે કરણીય શું ? તેમજ પ્રથમ અને પછી મારા માટે
 દિતકર શું ? મુખકર શું ? દોષકર શું ? ભ્રાક્ષકર શું ? અને
 પરમ્પરાએ શુભાનુબન્ધી શું થયે ? તે અવસરે તે સુર્યાલદેવના
 સામાન્યપરિપદમાં ઉત્પન્ન થયેલા દેવતાઓ સુર્યાલદેવના એવા
 પ્રકારના અધ્યવસાયને ઉત્પન્ન થયેલા જાણીને તેઓ ન્યાં સુર્યા-
 લદેવ હતા ત્યાં આવ્યા, આવીને સુર્યાલદેવને બે હાથ જોડીને
 મસ્તકે આપર્ત કરી અંજલિ કરીને અને જ્યવિજયથી વધાવીને

૧૬૬ જે દેવાનુપ્રિય ! મુખાંભરે નામના વિમાનમાં ગિરવ-
તન-નિભમરિ છે તેમાં શીજિનના જીવે પ્રમાણ માત્ર શ્રી
નિભપનિમાની એકાંગે આડ રજાના છે તથા મુખમાં નામન
ગત્રમાં માનુષ નામનો વેળવરજમ છે તેમાં વજ્રમય ગેળા
રજ્યાંગે છે તેમાં શીજિનનાં પલ્લે અસ્થિંગે છે, તે તે દેવ
પ્રિય ! આપને અને તીજ પલ્લ સમ્યગદ્રિ વિમાનિક દેવ દેવી !
એને પૂજા એવા કરવા યોગ્ય છે, એજ તે દેવાનુપ્રિય ! આપને
પ્રથમ અને પછી મેલરકર છે અને કર્ણીય છે. એજ આપને
પ્રથમ અને પછી દિનકર છે મુખકર છે દાંતકર છે શોભકર છે
અને પરંપરાએ મુખાનુપ્રિય છે.

શ્રીહવાભિગમમુદ્રમાં પલ્લ નીચ મુજબનું વર્ણન કરવામાં
આવ્યું છે:—

“ તત્સ જં શિદાયનજસમ વદુ મજ્જદેગમાપ પત્ય જ પળા
જિર્વેદ્યા પદ્મતા દો જોયણાં આયામવિરલમેજં જોયણં ચારી
સવગનિમયો અચ્છાં તીરેણં મણિપેદિવાપ ઉપ્પિ પળે મહં દેવ
દપ પદ્મતે દો જોયણાં આયામવિરલમેજં સારેગાં દો જો
ઉદ્ ઉચ્ચત્તેણં સઘરયણામપ્ અચ્છે । તત્ય જં દેવચ્છંદપ્
જિણપદિમાણં જિણુસેહપમાણમેત્તાણં સન્નિલિલે ચિદ્દપ્
જિણપદિમાણં અવમેયાસે વણ્ણાવાસે પદ્મતે ॥ ”

અર્થાત્—તે શિદાયતનમાં તેના બાહુ મધ્યભાગમાં
લાંબી અને પહોળી તેમજ એક ચોજન ઉંચી અને ના
મળીમયી મળીપીડીકા છે તે મળીપીડીકાની ઉપર
લાંબો અને પહોળો અને બે ચોજનથી અધિક ઉંચો
નિર્મલ દેવચ્છંદ છે તે દેવચ્છંદાની આંદર શીજિને

‘દેવપ્રાપ્ત’ છે નેરલા પ્રધાન્યવાળી ક્ષેત્રમાં ને આઠ સ્ત્રીજિનપ્રતિ-
મામાં સ્થાપનાએ કરેલ છે ને સ્ત્રીજિનપ્રતિમાનું વર્ણન આવા
પ્રકારનું કરેલ છે હંત્યાદિ.

શ્રીદશાવેદાદિકમુત્રમાં અનુદેશપૂર્વક બ્રમવાન બડગાદુ-
સ્વામીજી લખે છે કે:—

“ સિદ્ધિમયં ગણહરં ત્રિજપદિમાર્દમણેણ પદિયુદ્ધ ॥

જિનપ્રતિમાના દર્શનથી પ્રતિયુદ્ધ થયેલા રાખ્યાલય ગણ-
પદને (નમસ્કાર કર્યું.)

શ્રીઆચાર્યશંક નામના પ્રથમ આંગમુત્રમાં તે મુત્રના બીજા
મુત્રસ્કંધની ત્રીજી શ્લોકમાં બાવના નામક આધ્યયનમાં દર્શન-
સમ્યક્ત્વશુદ્ધિનાં નિમિત્તાતું વર્ણન કરતાં લખ્યું છે કે:—

“ જમ્માભિસેયનિવત્તમણચરણનાણુપ્પયા ય નિવાણે ।

દિયલોઅમવળમંદરનંદીસરભોમનગરેસું ॥ ૩૩૧ ॥

અટ્ટાવયમુજ્જિતે ગયગ્ગપયણ ય ધમ્મચક્રે ય ।

પાસરહાવત્તનગં ચમરુપ્પાયં ચ વંદામિ ॥ ૩૩૨ ॥ ”

“ તીર્થકૃતાં જન્મભૂમિષુ તથા નિષ્ક્રમણચરણજ્ઞાનોત્પત્તિનિર્વા-
ણભૂમિષુ તથા દેવલોકભવનેષુ મન્દરેષુ તથા નન્દીશ્વરદ્વીપાદૌ ભૌમેષુ
ચ—પાતાલભવનેષુ યાનિ શાશ્વતાનિ ચૈત્યાનિ તાનિ વન્દેઽહમિતિ
દ્વિતીયગાથાયામન્તે ક્રિયેતિ, એવમષ્ટાપદે, તથા શ્રીમદુજ્જયન્તગિરૌ
‘ગજાગ્રપદે’ દર્શાનકૂટવર્તિનિ તથા તક્ષશિલાયાં ધર્મચક્રે તથા અ-
હિચ્છત્રાયાં પાર્શ્વનાથસ્ય ઘરણેન્દ્રમહિમાસ્થાને, एवं રથાવર્તે પર્વતે
યત્ર પાદપોષગમનં કૃતં યત્ર ચ શ્રીમદ્ધર્મમાનમાશ્રિત્ય ચમરેન્દ્રેણોત્પ-

નૈ કૃતમ, एतेषु च स्थानेषु यथासम्भवमभिगमनवन्दनपूजनोत्की-
र्णनादिकाः क्रियाः कुर्वन्तो दर्शनशुद्धिर्भवतीति ॥ ”

અર્થાત્—શ્રીતીર્થકરદેવોની જન્મભૂમિઓમાં તથા નિષ્કમલ,
ચાંદ્રિય, જ્ઞાનાત્પત્તિ અને નિર્વાણભૂમિમાં તથા દેવલોકના ભવ-
નોમાં પર્વતોમાં અને નંદીચરદ્વીપ આદિમાં તેમજ પાતાલભુવનોમાં
જે શાશ્વત જિનમંદિરો છે તેને હું વંદન કરું છું. અષ્ટાપદ,
ગીરનાર, દશાણુકુટવર્તિ ગજઅપદ, તક્ષશિલામાં ધર્મચક્ર, શ્રી
પાર્શ્વનાથસ્વામીનો ધરણેન્દ્રે જે સ્થાનમાં મહિમા કર્યો છે તે
અહિઃછત્રામાં અને સ્થાવર્ત કે જ્યાં શ્રીવજ્રસ્વામીએ પાદપા-
પ્રગમન નામનું અનશન કર્યું છે અને ભગવાન વર્ધમાનસ્વામીની
નિશ્ચા કરીને ચમરેન્દ્રે ઉત્પત્તન કર્યું છે, એ સ્થાનોમાં યથાસંભવ
અભિગમન, વંદન, પૂજન અને ઉત્કીર્તન આદિ ક્રિયાઓ કર-
નારને દર્શનશુદ્ધિ થાય છે.

“ गुणमाहर्ष्यं इतिनामकित्तर्णं सुरनरिंदपूया य ।

पोराणवेइयाणि य इय एसा दंसणे होइ ॥ ૩૩૪ ॥”

“ ગુણમાહર્ષ્યમાચાર્યાદિર્વર્ણયતઃ તથા પૂર્વમહર્ષિણાં ચ નામો-
ત્કીર્તનં કુર્વન્તઃ તેષામેવ ચ સુરનરેન્દ્રપૂજાદિકં કયયતઃ તથા ચિર-
ન્તનચૈત્યાનિ પૂજયતઃ ઇત્યેવમાદિકાં ક્રિયાં કુર્વન્તસ્તદ્વાસનાવાસિનસ્ય
દર્શનશુદ્ધિર્ભવતિ ”

અર્થાત્—આચાર્ય આદિના ગુણોનું વર્ણન પૂર્વમહર્ષિઓનું
નામોત્કીર્તન તેઓની સુરેન્દ્રનરેન્દ્રનું પૂજન કથન અને ચિર-
ન્તનચૈત્યાનું પૂજન આદિ ક્રિયાને કરનાર અને તે વાસનાથી વા-
સિન થયેલ આત્માની દર્શનશુદ્ધિ થાય છે.

શ્રીમુત્રદૃતાંગ નામના બીજા અંગસૂત્રમાં તેના બીજા શ્રુત-
ત્કથના છઠ્ઠા આયયનમાં જણાવ્યું છે કે:—

“ પીત્રીય દોળ્હ દૂઓ પુચ્છણમભયસ્સ પત્યયે સો ઇ ।
તેણાવિ સમ્મદિટ્ઠિતિ હોજ્જ પટિમા રહંમિમયા ॥
દદ્ધું સંબુદ્ધો રણિસથા ય ॥ ”

વ્યાખ્યા—“ અન્યદાર્દ્રફપિત્રા જનહસ્તેન રાજગૃહે શ્રેણિકરાજ્ઞઃ
પ્રાપ્તં પ્રેપિતં । આર્દ્રકુમારેણ શ્રેણિકસુતાયાઽભયકુમારાય સ્નેહક-
રણાર્થ પ્રાપ્તં તસ્યૈવ હસ્તેન પ્રેપિતં જનો રાજગૃહે ગત્વા શ્રેણિકરાજ્ઞઃ
પ્રાપ્તતાનિ નિપેદિતવાન્ સંમાનિતશ્ચ રાજ્ઞા આર્દ્રકપ્રહિતાનિ પ્રપ્તતાનિ
ચામયકુમારાય દત્તવાન્ કથિતાનિ સ્નેહોત્પાદકાનિ વચનાનિ અમ-
યેનાઽચિન્તિ નૂનમસૌ ભવ્યઃ સ્યાદાસન્નસિદ્ધિકો યો મયા સાર્દ્ધ
પ્રીતિમિચ્છતીતિ તત્તોઽભયેન પ્રથમજિનપ્રતિમા વહુપ્રાપ્તયુતાઽર્દ્રક-
કુમારાય પ્રહિતા इदं પ્રાપ્તમેકાન્તે નિરુપણીયમિત્યુક્તં જનસ્ય સોઽ-
પ્યાર્દ્રકપુરં ગત્વા યથોક્તં કથયિત્વા પ્રાપ્તમાર્પયત્ પ્રતિમાં નિરુપ-
યતઃ કુમારસ્ય જાતિસ્મરણમુત્પન્નં ધર્મે પ્રતિબુદ્ધં મનઃ અભયં સ્મરન્
વૈરાગ્યાત્ કામધોગેષ્વનાસક્તસ્તિવ્રતિ પિત્રા જ્ઞાતં મા વચચિદસૌ
માયાદિતિ પંચશતસુમટૈર્નિત્યં રક્ષયતે ” इत्यादि

અર્થાત્—કોઈ એક વખત આર્દ્રકકુમારના પિતાએ પાતાના
અનુખ્યદ્વારા રાજગૃહનગરમાં શ્રેણીકરાજાને અને આર્દ્રકકુમારે સ્નેહ
કરવાની ખાતર શ્રેણીકરાજાના પુત્ર અભયકુમારને તેજ અનુખ્ય-
દ્વારા એટલું બોલ્યું. માણસે રાજગૃહનગરમાં જઈને શ્રેણીકરા-
જાને એટલું સુખત કર્યું અને રાજાએ તે માણસનું અન્માન કર્યું.

તે માણસે આર્દ્રકુમારે મોકલેલી વસ્તુઓ અભયકુમારને આર્પિત
કરી અને કહેવરાવેલાં સ્નેહોત્સાહક વગનો કહ્યાં. અભયકુમારે
વિચાર કર્યો કે જરૂર એ ભવ્ય આગવા આસન્નસિદ્ધિ એવો હોયો
તેમજો કારણ કે મારી સાથે પ્રીતિ ધરે છે તેથી અભયકુમારે
ધણા પ્રાભુતની સાથે પ્રથમજનપ્રતિમા-ઝપભરવસ્ત્રામીની પ્ર-
તિમા આર્દ્રકુમારને મોકલી અને કહ્યું કે આ ભેટ એકાન્તમાં
આપજો. તેણે પણ આર્દ્રકુમારમાં જઈને યથોક્ત કહીને પ્રાભુ
આર્પણ કર્યું. પ્રતિમાનું નિરૂપણ કરતાં આર્દ્રકુમારને જાતિસ્મરણ-
જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. હૃદયમાં ધર્મના પ્રતિબોધ થયો અને વેરાભ્યથી
અભયકુમારનું સ્મરણ કરતો કામસોગાદિકમાં આસક્તિ વિના
રહેવા લાગ્યો. આ સ્થિતિ પિતાએ જાણી અને કોઈ સ્થાને ચા-
લ્યો ન જાય એ ધરાદાથી નિરંતર પાંચસો મુબરોદ્ધાર તે કુમા-
રનું રક્ષણ કરાવ્યું. ઇત્યાદિ.

પરિણામે કુમાર ગયો અભયકુમારને મળ્યો ચારિત્ર અંગી-
કાર કર્યું અને આત્મશ્રેય સાધ્યું. સાચ વેરાભ્યને કોણ દબાવી
શકે તેમ છે ?

તે .

ગો

ફરેડ

સિ—ભગવતી નામના પાંચમા અંગસૂત્રમાં
ના નવમા ઉદેશમાં લખ્યું છે કે:—

! તિરિયં કેવદ્દિપ્પ ગતિવિસપ્પ પક્કત્તે ?
રુક્ષાગરે દીવે સમોસરણં
તથો પડિનિયત્તમાણે
ચેદ્દાઈ વંદદ્દ વંદદ્દિત્તા
જે ગોયમા તિરિયં
ને ! ઉદ્દં કેવદ્દિપ્પ ગા

“ વિજ્ઞાનાચારણસ્ત ં મન્ને નિરયં નેરૂણ ગઈવિસણ પદ્મતે ?
 ગોયમા ! સે ં ઇત્તે પ્ગેળં ઉપ્પાણં માણુમુત્તે વણ્ણ સમોસરણં
 કરેઈ, કરૂણ તદિ નેઈઆઈ વંદઈ વંદૂણ ત્તો વીણં ઉપ્પાણં બંદિ-
 રૂદ્ધિં સમોસરણં કરેઈ કરૂણ તદિ નેઈઆઈ વંદૂ વંદિત્તા ત્તો
 પદિનિયત્તઈ રૂમાગચ્છઈ રૂમાગચ્છઈ ત્તો નેઈઆઈ વંદૂ વિ-
 જ્ઞાચારણસ્ત ં ગોયમા તિરિયં વ્વઈણ ગઈવિસણ પદ્મતે ! વિજ્ઞા-
 ચારણસ્ત ં ઉઠ્ઠં નેવઈણ ગઈવિસણ પદ્મતે ! ગોયમા ! સે ં ઇત્તે
 પ્ગેળં, ઉપ્પાણં બંદણવણે સમોસરણં કરેઈ કરૂણ તદિ નેઈઆ
 વંદૂ વંદૂણ ત્તો વીણં ઉપ્પાણં પંડગવણે સમોસરણં કરેઈ કરૂણ..
 તદિ, નેઈઆઈ વંદૂ વંદૂણ ત્તો પદિનિયત્તઈ રૂમાગચ્છઈ રૂમાગ-
 ચ્છઈ ત્તો રૂ નેઈઆઈ વંદૂ વિજ્ઞાચારણસ્ત ં ગોયમા ! ઉઠ્ઠં વ્વઈણ
 ગઈવિસણ પદ્મતે ! ”

અર્થાત્—હે ભગવન્ ! વિદ્યાચારણ મુનિની તીર્થગતિને
 વિષય કેટલો ? હે જ્ઞાતમ ! તે મુનિ એક પગલે માનુષોત્તરપ-
 વર્ત ઉપર સમવસરણ-સ્થિતિ કરે કરીને ત્યાં રહેલાં શ્વેત્યોને
 વંદન કરે વંદન કરીને બીજે પગલે નંદાચરદ્વીપમાં સમવસરણ
 કરે કરીને ત્યાં રહેલાં શ્વેત્યોને વંદન કરે વંદન કરીને ત્યાંથી પાછા
 ફેરે અને અહિં આવે અહિં આવીને અહિંનાં શ્વેત્યોને વંદન
 કરે તે માટે હે જ્ઞાતમ ! વિદ્યાચારણ મુનિની તીર્થગતિને વિષય
 એટલો કહો છ. હે ભગવન્ ! વિદ્યાચારણ મુનિની ઉર્ધ્વગતિને
 વિષય કેટલો ? હે જ્ઞાતમ ! તે મુનિ એક પગલે નંદન વનમાં
 સમવસરણ કરે કરીને ત્યાં રહેલાં શ્વેત્યોને વંદન કરે કરીને બીજે
 પગલે પંડકવનમાં સમવસરણ કરે કરીને ત્યાં રહેલાં શ્વેત્યોને વંદન
 કરે કરીને ત્યાંથી પાછા ફેરે અને અહિં આવે અહિં આવીને અહિં રહેલાં

ચેત્યોને વંદન કરે તેથી તે જ્ઞાનમ ! વિદ્યાચાર્ય શ્રુતિની ઉન્ન-
ગતિનો વિષય એટલો કહેલો છે.

તેજ અંગસૂત્રના ત્રીજા શાનકના બીજા ઉદેશમાં લખ્યું છે કે:-

“ કિં નિસ્સાપ ધંતે ! અમુરકુમારદેવા ઉદૈ વળપંતિ ! તાવ
સોહમ્મો કપ્પો ! ગોયમા !.....જનત્ય અરિદંતે વા અદિદંતવેદ-
આણિ વા ભાવિયપ્પણો અણગારસ્સ વા નિસ્સાપ ઉદૈ વળપંતિ,
જાવ સોહમ્મો કપ્પા ત્તિ ”

અર્થાત્—હે ભગવન્ ! અમુરકુમાર દેવતાઓ યાવન્ જ્ઞાનધર્મ
દેવલોક મુધી કોની નિશ્રાઓ ઉદયે જર્થ શકે ? તે જ્ઞાનમ ! અરિ-
દંત, અદિદંતનાં ચેત્યો અને ભાવિત આત્મા અનગારની નિશ્રા
વિના અમુરકુમાર દેવતાઓ સૌધર્મ દેવલોક મુધી ઉદયે જર્થ શકે
નહિ પરંતુ તેની નિશ્રાઓ જર્થ શકે.

શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથા નામના ફક્ત અંગસૂત્રમાં દ્રોપદીના અધિ-
કારમાં લખ્યું છે કે:-

“ તણં સા દોવહ રાયવરકદ્ધા જેણેવ મજ્જણઘરે તેણેવ સ્વા-
ગચ્છહ સ્વાગચ્છહત્તા મજ્જણઘરં અણુપવિસહ અણુપવિસહત્તા પ્ઠાયા
કયવલિકમ્મા કયકોડયમંગલપાયચ્છિત્તા મુદ્ધા પાયેસોહં મંગલાદે
વત્થાઈ પરિહિયાઈ મજ્જણઘરાઓ પઢિણિકલ્લમહ પઢિણિકલ્લમહત્તા
જેણેવ જિણઘરે તેણેવ સ્વાગચ્છહ સ્વાગચ્છહત્તા જિણઘરં અણુપવિ-
સહ અણુપવિસહત્તા જિણપઢિમાણં આલોયહ પણામં કરેહ કરેહત્તા
લોમહત્થયં પરામુસહ પરામુસહત્તા एवं જહા સુરિયાઓ જિણપઢિ-
માઓ અચ્ચેહ અચ્ચેહત્તા તદેવ માણિયહં જાવ ધૂવં ઢહહ ઢહહત્તા
મામં જાણું અંચેહ અંચેહત્તા દાહિણં જાણું ઘરણિતલંસિ ણિવેસહ ણિ-

છે કે શ્રીવરાહમિહિર ભારતના પ્રાચીન વાસ્તુશાસ્ત્રીજ નથી.
ભારતના પ્રાચીન વાસ્તુશાસ્ત્રી તરીકેનું નામ તેા શ્રીવિદ્યમંત્રું
પ્રસિદ્ધ છે અને તેના બનાવેલા ‘અપરાજિત’ નામના મંથના
માધારે ‘પ્રાસાદમંડન’ આદિ મંથાનો રચયિતા ‘મંડન’ ના-
નો શિષ્યી ‘પ્રાસાદમંડન’ નામના મંથના આક્રમા અધ્યયનમાં
રિચિના શ્લોકો લખીને લખે છે કે:—

“ પ્રતિષ્ઠા વીતરાગસ્ય, જિનશાસનમાર્ગતઃ ।

નવકારૈઃ સુરિચ્છ્રેઃ, સિદ્ધા કેવલિભાષિતા ॥ ૮૭ ॥

માસાદો વીતરાગસ્ય, પુરમધ્યે સુસ્વાવહઃ ।

શુરુક્લ્યાણકારથ, ચતુર્દિશ્યાં પ્રકલ્પયેત્ ॥ ૯૧ ॥ ”

અર્થાત્—શ્રીવીતરાગદેવની પ્રતિષ્ઠા શ્રીજિનશાસનમાર્ગથી
નવકારમંત્ર અને સુરિમંત્રાવડે સિદ્ધ છે અને કેવલજ્ઞાનીભાષિત
છે ॥ ૮૭ ॥ વીતરાગદેવનું મંદિર નગરની અંદર સુખાવહુ છે
મહાકલ્યાણને કરનાર એવા તે મંદિરને ચારે દિશામાં શ્રીજિનખિ-
બોનું સુખ થાય તેવું બનાવવું જોઈએ ॥ ૯૧ ॥ ”

ઉપર્યુક્ત શાસ્ત્રીય ઉલ્લેખોના અવલોકનથી વિવેકી વિચારક
વાચકગણ સમજી શકશે કે જિનમંદિરો અને જિનમૂર્તિઓ તેમજ
તેની ઉપાસના શાસ્ત્રસિદ્ધ અને તે પણ સનાતન છે. આવશ્યક
આદિ અંગબાહ્યસૂત્રોમાં અને શ્રીઆચારાંગ આદિ અંગસૂત્રોમાં-
સ્થળે સ્થળે તેને લગતા ઉલ્લેખો વર્તમાનમાં પણ વિદ્યમાન છે.
આપણા કથાસાહિત્યમાં ઉતરી આવેલા અનેક વિષયક ઉલ્લે-
ખોનું ઉત્પત્તિસ્થાન એજ છે. મુવિશાલ જૈનસાહિત્યની સર્વો-
ત્કૃષ્ટતાનો સમાવેશ એમાંજ થાય છે.

વિશેષમાં એ ઉલ્લેખો ઉપરથી એ પણ સમજી શકાય કે
બેચરદાસે માનેલો ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ એકાંતિક અને અવધાર-

“મન્નના વાજ ૧ દુગ્ધ ૨ મિષાગ ૩ ગુરૂ ૪ રાગેર પાત
 ૬ આયરિય ૭ ઉવજ્ઞાણ ૮ મેરે ૯ માદમ્પિય ૧૦ તવમ્મી ૧૧
 કુલ ૧૨ ગગ ૧૩ સૌન ૧૪ નેરુપ્પે ૧૫ નિમ્મરટ્ટી પેવાનવે પ્રતિ-
 સિમ્મે દગરિહે વટુરિહે વરુરે ॥ ”

સારાંશ—નિર્જીવનો અર્થિ માનાદિકની અપેક્ષા વિના
 આત્મિક આત્મ, દુઃખ, જ્ઞાન, ટુંક, કષ્ટ, પ્રવર્તક, આચાર્ય,
 ઉપાધ્યાય, રોક્ષ, સામર્થિક, તપસ્વી, કુલ, ગણ, સંધ અને વૈશ્વ-
 નિનપ્રતિભાની દશ પ્રકારે યા બહુ પ્રકારે વેધાયેલ કરે.

મરણસાધિપ્રકીર્ણકમાં લખ્યું છે કે:—

“ અરિહંતસિદ્ધનેદયગુરુમુદપ્રમ્મે ય સાહુવમે ય ।
 આયરિય ઉવજ્ઞાણે પવવણે સવ્વમેવે ય ॥ ૧ ॥
 ઇણમ્મ મત્તિગુત્તા પૂર્થના અહારિહે મણુદમ્મણા ।
 સામન્નમણુસરંતા પરિત્તમેસારિઆ મણિઆ ॥ ૨ ॥ ”

સારાંશ—અરિહંત, સિદ્ધ, ચેત્ય, ગુરુ, મુદ્ધ ધર્મ, સાહુવમે,
 આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, પ્રવચન અને સર્વસંધ આ ઉત્તમ પદાર્થમાં
 ભક્તિથી ભરેલા અને દૈવપૂર્વકે યથાયોગ્ય એ ઉત્તમ પદાર્થનું
 પૂજન કરતા તેમજ આમણ્યને અનુસરતા પ્રાણીઓ પરિત્તસંસારિ
 દેશા છે.

આ રીતિએ અનેક સ્ત્રોમાં જિનમૂર્તિઓ અને જિનમંદિ-
 રોનાં વર્ણનો વિદ્યમાન છતાં તેના નિષેધ કરવા તત્પર થયેલા
 બેચરદાસ લખે છે કે—‘ભારતના પ્રાચીન વાસ્તુશાસ્ત્રી શ્રીવરાહ-
 મિહિર પણ પોતાની બૃહત્સંહિતામાં જિનમૂર્તિઓ અને જિન-
 મંદિરના અભ્યાસને જણાવે છે’ પરંતુ પ્રથમ તો ખરી વાત એજ

વાન હેમચંદ્રચૂડીધરજીની એવં સખગા પ્રભાવક પુરૂષાની અને
સાક્ષાત્ પરમાત્માશ્રી મહાવારદેવ કે દેવોનાં શુભમય સ્વરૂપ વચ-
નાતીત કેદિમાં પ્રવિષ્ટ છે તેવા શાસનનાયક અને શિવશુભદાયક
સર્વજ્ઞદેવની પણ ઉપદાસ, તેઓ ઉપર મરજી આવે તેવા ગ-
લીય હુમલાઓ અને અસત્ય આદેશોની પરમ્પરા વિના વિશ્વંએ
મળી આવે એવું એકપણ પુસ્તક દયાતિ નહોતું ભોગવતું તેને
ઉત્પન્ન કરી આ કહેવાતા જનસાક્ષરે જાણે એક શાસનમાં સારી
સાહિત્યસેવા બજાવી હોય એમ માનીને પુના શ્રીમદ્દાવીરકા-
ર્યાલયના કાર્યવાહકોએ તે પુસ્તકનું વેચાણ કામ ઉપાડી લેવા
સાથે શ્રીજિનવિજયના સંપાદકપણા નીચે પ્રકટ થતા શ્રીમદ્દા-
વીરપત્રના પ્રાહ્લોકોને ભેટ આપવાનું નક્કી કરી પરમાત્મા શ્રી
મદ્દાવીરદેવના ઉપાસક તરીકે પંકાવાની અવિલાપા રાખી છે ?
કેવી ભયંકર સેતાનીયત ! ! !

પ્રિયવાંચકગણ ! હુમ્પકમતના ઉત્પાદકે પણ 'ચૈત્ય' શબ્દનો
'જ્ઞાન' અર્થ પ્રકટ કરીને સૂત્રોમાં જ્યાં જ્યાં 'ચૈત્ય' શબ્દ
આવતો ત્યાં ત્યાં 'જ્ઞાન' અર્થ કરવાની કોશિશ કરેલી અને
ખીસ્તાલીસ આગમોમાંથી તેર બાદ કરી બત્રીસ સૂત્રો તે પણ કેવલ
મુલ માત્ર પ્રામાણીક માનવાની ઉદ્દેશ્યપણા કરી મૂકી હતી ત્યારે
આ પંક્તિ તે ન ખીસ્તાલીસ કે ન બત્રીસ કેવલ અગીઆર
અંગોજ માનવાની વાત કરી અને તે પણ કેવી ખુબીથી ભરેલી ?
કે એમાં પણ ધણું મિથણ થયેલું છે ! એટલે મળ તો એકે એક
સ્થળે એક વ્યક્તિને આગમવેત્તા કહેવા અને અન્ય સ્થળે તે
આગમવેત્તાના વચનોનો ઉપહાસ કરવો ! એમ મરજી આવે તે
માનવું અને બાકીના વિભાગને મરજી આવે તેવા અલંકારોથી
નવાજવો !

બેચરદાસે 'ચૈત્ય' શબ્દનો કેવો અર્થ સ્વીકાર્યો છે તે તો
આપણે આગેજ જોઈજ ગયા છીએ એટલે પુનઃ તેને અત્રે બતા-

જ્ઞાતમ્ હોવાથી સર્વથા અસત્ય છે અને તેની સાબીતી માટે જિનમંદિર અને જિનમૂર્તિની અર્ચાચીનતા બતાવવાનો એ પ્રથમ તેમના તરફથી થયો છે એ તેમની તે અસત્યની ઉપાસનાકુંઠ પરિણામ છે તેમજ જિનમંદિર અને જિનમૂર્તિને સૂચવનારાં વાક્યોનો શ્રીઆચારંગઆદિ અંગસૂત્રોમાંથી ઉદ્ધાર કરાને પાતાના ઐકાંતિક અને અવધારણાત્મક અર્થને સત્ય બનાવવા માટે સૂત્રોના પાઠોની તોડફોડ, દીકાકાર મહાપુરુષોના સત્ય અને સંગત અર્થ ઉપર અસંગતપણાનો આરોપ, જ્ઞાનની મૂર્તિકૃપ આચાર્યો ઉપ વિપમબુદ્ધ કરવાનો દોષારોપ અને સૂત્રકારો તેમ દીકાકારોની ઉપકૃત સભરી અવજ્ઞા એ સમજી તેમના દૃઢ્યના અધકારનેજ દર્શાવે છે.

વાચકો જાણતા હશે કે મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજા ઉકાવવા માટે થોડા સમય પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલા હુમ્પક મતનાં ઉત્પાદક સૂત્રોની જે અવજ્ઞા કરી હતી તેના કરતાં પણ અનેકગુણી અવજ્ઞા આ કહેવાતા પંડિત તરફથી થઈ રહી છે. જે કામ આજ મુખીના કોઈપણ કૃમતઉત્પાદકે નેહાતું ક્યું તે આજે શ્રીત્રીચંદભાઈના 'આગમના ઉંડા અભ્યાસી' એ અને ભાવનગરમાંથી નીકળના જૈનપત્ર અને શ્રીઆત્માનંદસભા આદિના 'પંડિતે' તેમજ પુના શ્રીમદાધીરકાર્યાલયના અને શ્રીમદાધીરપત્રના આગતીઆરં (બેચરદારો) કરી બતાવ્યું છે. આજ મુખીમાં એક પણ પુસ્તક કે જેમાંથી શિષ્ટશિરોમણિ સરિસમુદાયની, ઉપકારી મુનિગજર્ન અમણપતિ શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વામીના શિષ્યરત્નોની, શ્રીવીનયપ્રવચનની, શ્રીમુદ્રમાંસ્વામીઆદિ સૂત્રકારોની, શ્રીજિનમદગણિ જેવા બાપ્યકારની, સૂત્રમાં રહેલ ગુપ્તભાવોને સરળતાપૂર્વે સરિસ્તરપણે પ્રકાશિત કરનારા પરમ ઉપકારી મુનિગજર્ન મહાપુરુષોની અને અઃ બીજા કલિકાલમાં સન્નયુગની જાંબી કાવતાર રાજર્ષિ કુમારપાળપ્રતિબોધક કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગ-

પાન હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજીની એવં સઘળા પ્રભાવક પુરોહીની અને સાક્ષાત્ પરમાત્માશ્રી મહાવારદેવ કે જેઓનું ગુણમય સ્વરૂપ વચનાતીત કોટિમાં પ્રવિષ્ટ છે તેવા શાસનનાયક અને શિવસુખદાયક સર્વજ્ઞદેવની પણ ઉપહાસ, તેઓ ઉપર મરજી આવે તેવા ગલીય હુમલાઓ અને અસત્ય આક્ષેપોની પરમ્પરા વિના વિલંબે મળી આવે એવું એકપણ પુસ્તક હયાતિ નહોતું 'ભોગવતું' તેને ઉત્પન્ન કરી આ કહેવાતા જૈનસાક્ષરે જાણે એક સારામાં સારી સાહિત્યસેવા બજાવી હોય એમ માનીને પુના શ્રીમહાવીરકાર્યાલયના કાર્યવાહકોએ તે પુસ્તકનું વેચાણ કામ ઉપાડી લેવા સાથે શ્રીજિનવિજયના સંપાદકપણા નીચે પ્રકટ થતા શ્રીમહાવીરપત્રના માહકોને ભેટ આપવાનું નક્કી કરી પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવના ઉપાસક તરીકે પંકાવાની અલિલાવા રાખી છે ? કેવી ભયંકર સેતાનીયત ! ! !

પ્રિયવાંચકગણ ! હુમ્પકમતના ઉત્પાદકે પણ 'ચૈત્ય' શબ્દનો 'જ્ઞાન' અર્થ પ્રકટ કરીને સૂત્રોમાં જ્યાં જ્યાં 'ચૈત્ય' શબ્દ આવતો ત્યાં ત્યાં 'જ્ઞાન' અર્થ કરવાની કોશિશ કરેલી અને પીસ્તાલીસ આગમોમાંથી તેર બાદ કરી બત્રીસ સૂત્રો તે પણ દેવલ મૂલ માત્ર પ્રામાણીક માનવાની ઉદ્દેશ્યપણા કરી મૂકી હતી ત્યારે આ પંદિતે તો ન પીસ્તાલીસ કે ન બત્રીસ દેવલ અગીઆર અંગોજ માનવાની વાત કરી અને તે પણ કેવી ખુબીધી ભરેલી ? કે એમાં પણ ધણું મિશ્રણ થયેલું છે ! એટલે મજા તો એકે એક સ્થળે એક વ્યક્તિને આગમવેત્તા કહેવા અને અન્ય સ્થળે તે આગમવેત્તાના વચનોના ઉપહાસ કરવો ! એમ મરજી આવે તે માનવું અને બાકીના વિભાગને મરજી આવે તેવા અલંકારોથી નવાજવો !

બેચરદાસે 'ચૈત્ય' શબ્દનો કેવો અર્થ સ્વીકાર્યો છે તે તો આંગણે આગળ જોઈ જાણ લીએ એટલે પુનઃ તેને અત્રે

આવી રીતિએ સમજાં શાસ્ત્રોમાં થિત્ય શબ્દ 'માટે એકવા-
 ડોવા છતાં બેચરદાસ સુત્રમથોમાં આવતા થિત્ય શબ્દો
 નો પોતાના અર્થની સાબીતી કરવા માગે છે એ કેવી
 રીતે વિદ્વતા હશે એ વિચારવાનું કાર્ય હું વાંચક મદાસપોને
 છોડું.

“થિત્ય” શબ્દનો અર્થ પોતાની માન્યતા પ્રમાણે સાબીત
 ની હુનમાં ચડેલા બેચરદાસે આચાર્યશ્રી હરિભદ્રસૂરિ
 રાજ જેવા અનન્યવિદ્વાન અને સર્વમાન્ય આચાર્યને બુદ્ધિપ-
 રાસથી અજ્ઞાત તરીકે ઓળખાવવામાં પણ આંચકો ન ખાધો.
 નવ અંગસૂત્રો ઉપર દ્વયંગમ દીકાના રચયિતા આચાર્ય-
 અભયદેવસૂરિએ અને સ્વતંત્રપણે વ્યાકરણના રચયિતા
 અનેક મથો ઉપર સરલમાં સરલ અને ‘સુદરમાં સુદર
 ન સરસ દીકાના કરનારા માન્યતમ મલયગિરિશ મહારાજને
 તે મહાભાગે શબ્દશાસ્ત્રના વિરાધક તરીકે ઓળખાવવામાં
 આનંદ માન્યો છે. આવા સન્મતાથી સેંકડો કોશ દૂર વસ-
 ના પડિતને નિઃસીમઉપકારી પૂર્વપુરોના ઉપર અક્ષમ્ય
 રોપ કરવામાં સહાયક થઇ રાખવામાં જેઓ લાભ માનતા
 તેઓ પણ સમાજને માટે આપણ છે થા નહિ એનો વિચાર
 કો સદ્ગતમાં કરી શકે એમ છે. જેને જૈનશૈલિની એક છાંટા-
 ખખર નથી એવાને જૈનપંડિત તરીકે ઓળખનારા અને
 ખાવનારા દેવા અજ્ઞાનના ખાડામાં સળડે છે એ હકીકત
 એને સમજાવવી પડે તેમ નથી.

મી આપરથામ્હાની મૂર્તિમાં કરેવાયું છે કે:—

“અરિદાનેદ્યામિ તેમિં મેર પડિયામો તથા નિનિ મંજલેદા
નમુત્તાયો કામુકર્માદિયુ મગિઠ્ઠિં દદ્દા જદા અરિદાવડિયા દ્વા

સારાંશ—અરિદાન્તરેયો એટલે અરિદાન્તોની પ્રતિબદ્ધ
તથા ‘નિતિ સંજ્ઞામે’ એટલે કાલકર્માદિકમાં પ્રતિષ્ઠિત દેખીતે
ઉત્પન્ન થાય કે આ અરિદાન્તની પ્રતિમા છે.

મી સૂર્યપ્રકાશિષ્ટિમાં કહ્યું છે કે:—

“નૈત્યં તથ સંજ્ઞાચન્દત્યાત્ દેવતાપ્રતિવિમ્બે પ્રસિદ્ધં તત્ત્વસ્ય
અપભૂતં યદેવતાયા દૃઢં તદપ્યુપચારાચ્ચૈત્યમિતિ ”

સારાંશ—ચૈત્ય એ સંજ્ઞાચન્દ હોવાથી દેવતાના પ્રતિબિં-
બમાં પ્રસિદ્ધ છે તેથી તેના આપખબૂત જે દેવતાનું પર હોય તે
પણ ચૈત્ય કહેવાય.

શ્રીપ્રવચનસારોદ્ધારની ઘટિ પાં લખ્યું છે કે:—

“ચિત્તસ્ય ભાવાઃ કર્માર્થ
જિનપ્રતિમાસ્તા હિ ચન્દ્રકાન્ત-
છાનિર્મિતા અપિ ચિત્તસ્ય ભાવ
જનયન્તીતિ ચૈત્યાન્યમિષીયન્તે ”

પદિમ્યઃ વ્યખ્યેતિ ચૈત્યાનિ
ન-મુક્તા-શૈલાદિદ-
પ્રકાશીર્યકણ્ણિકા

સારાંશ—ચૈત્યો એટલે જિનપ્રતિમા. આ તે ચન્દ્રકાન્ત સૂર્ય-
કાન્ત મરકત મુક્તા શૈલ આદિના દલથી બનાવેલી છતાં ચિત્તના
મા કર્મથી સાક્ષાત્ તીર્થંકરની યુદ્ધ ઉત્પન્ન કરે છે એથી

દે.
ફિ

શાસ્ત્રસમ્મત છે. મૂર્તિપૂજા આજની નથી પણ જાનાદિની છે. આપણાં શાસ્ત્રો એવું શબ્દનો અર્થ જિનમંદિર અને જિનમૂર્તિ કરે છે. બેચરદાસે કરેલો ‘એત્ય’ શબ્દનો અર્થ ઐકાંતિક અને અવધારણાત્મક હોવાથી અસત્ય છે અને તે અર્થની સાબીતી માટે તેઓ એકપણ સત્ય પ્રમાણ આપી શક્યા નથી કારણકે આપણાં આગમે તો એમના અર્થને ચોખ્ખા આશરોમાં અમાન્ય કરે છે અને એકપણ કોશતું પ્રમાણ તેમની સાથે હોયું રહેવા તૈયાર નથી. સાદું જનસાહિત્ય મૂર્તિપૂજાને જાતાવી રહ્યું છે અને તેમાં અંગસાહિત્યે પણ આગળ પડે તો ભાગ લીધેલો છે અને આપણા આખા સાહિત્યમાં ‘વિકારતું’ નામ કે નિશાન નથી. હુંવે હું આ બીજા મુદ્દાની સમાલોચનાને અપૂર્ણ કરતાં કષ્ટતાં મારા વાચક મહાશયો તરફથી એટલીજ આશા રાખું છું કે શ્રીમદ્ વાચકચંદ્રે પોતાના પ્રતિભાશતકના ૭૬ માં શ્લોકમાં કરેલી ભાવના અને ૮૦ માં શ્લોકમાં કરેલી લક્ષ્યામણને ફરેકે ફરેક પોતાના સ્વચ્છ અંતરપર ઉપર કોતરી રાખે અને તન્મય બની જઈ પોતાનું આત્મશ્રેયઃ સાધી લેવાના કામે લાગી જાય. અને ખાતરી છે કે ધર્મપ્રેમીઓ તરફથી તો અને મારી એ આશાના બદલામાં - શશા નહિજ મળે.

પ્રિયવાંચકગણ ! વાંચો તે વાચકચંદ્રના ભાવનાત્મક હૃદય-ગમપથરત્નમાંથી લક્ષિતરસનો કેવો અરુણલિત અંરે વહી રહ્યો છે:—

“ હ્રત્ફલ્લામિવ માલતીં મધુકરો રેવામિવેભઃ પ્રિયાં
માકન્દ્રદ્રમમ્જરીમિવ પિકઃ સૌન્દર્યમાર્જં મયીં ।

નન્દચન્દનચારુનન્દનવનોમૂમિમિવ દ્યોઃપતિ—

સ્તીર્યેશપ્રતિમાં નહિ સ્પર્શમપિ સ્વાન્તાદ્દિમુઞ્ચામ્યદમ્ ॥ ૭૯ ॥”

આશંશ—જેમ મધુકર-હર વિકસ્વર થયેલ માલતીને, હસ્તેની

વરણ દેલાવનાર અને દુરામહી તરીકે ઓળખાવ્યા છે ! તે છતાં પણ હજી તેઓને ત્યાં નથી થઈ માટે હજી તે ત્યાં મેળવવાની ખાતર તો તેઓ 'સૂત્રો અને તેની ટીકાઓ' આ નામનો હવાલો આપવાના છે. એટલે આ સ્થાને મારે પણ એટલું જ કહેવાની જરૂર છે કે એ મહાભાગ જ્યાં મુધી તે હેવાલ લખીને બહાર મૂકે અને એમ કરીને પોતાના જીવનનો પેટભરીને દહાવો લઈ સંતુષ્ટ થાય ત્યાં મુધી એ બાબતમાં તેમને નિશ્ચિંત રહેવા દેવા છે.

છેવટમાં બેચરદાસ લખે છે કે પ્રસ્તુત નિબંધ લખતાં મં ધણા ઉત્તરો થયા છે તેની સાર્થકતા ત્યારે માનીશ કે જ્યાર તમે અમૂર્તિપૂજકોની સાથે પ્રેમથી વતણો પણ તે લાભ્યવાનને ખબર નથી કે ધર્મના મર્મને સમજનારા સધજાની સાથે પ્રેમથી જ વર્તે છે. 'મૈત્રીભાવના' તો પરમાત્મા શ્રીમહાવીરદેવના સાચા ઉપાસકોનો જીવનમંત્ર છે. જ્યારે અમૂર્તિપૂજકો તેમની (બેચરદાસની) માફક અજ્ઞાનથી ઉન્મત્ત બનીને પોતાના ઉપાસ્યની પ્રતિમાઓને પણ પથ્થરના ઢગલા કહી ચોર આશાતનાના ભાગી બની ધર્મ-કર્મ કરવા છતાં પણ નાહકમાં પોતાની જીવનનેકાને ભરદરીયાના મધ્યભાગમાં મુખે સમાધે આવીને કુખાડી દેવા માટે તૈયાર થઈ જાય છે ત્યારેજ તે હિતચિંતકો અને પરમાર્થના પૂજારીઓ હિત અને પરમાર્થ કરવાની ખાતર તેમનાં આંતરચક્ષુઓ ઉઘડી જાય એવા ઉત્તમ ધર્મદાથી ઉચિત ઉપાયોના ઉપાસક બને છે. આવા નિષ્કારણ ઉપકારીઓ અને પ્રેમની મૂર્તિઓને દ્રેષી તરીકે યાદ રાખી આજસુ બનેલાને ખુબી અમરોમાં સંલગ્ન રહેવા દેવાની ખાતરી વાત તો એ છે કે:-પાપીઓ ઉપદેશ સાચા !

મારી આ બીજા મુદ્દાની સમાલોચનાથી હિતનો અર્થિ વાચકવર્ગ સમજી ચક્રો હશે કે પરમાત્માની મૂર્તિઓ, તેને અર્ચિ ઉપાસકોમાં આવેલાં અને આવતાં મંદિરો અને તેની ઉપાસના

શાસ્ત્રસમ્મત છે. મૂર્તિપૂજા આજની નથી પણ અનાદિની છે. આપણાં શાસ્ત્રો ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ જિનમંદિર અને જિનમૂર્તિ કરે છે. બેચરદાસે કરેલો 'ચૈત્ય' શબ્દનો અર્થ ઐકાંતિક અને અવધારણાત્મક હોવાથી અસત્ય છે અને તે અર્થની સાળીતી આટલે તેઓ એકપણ સત્ય પ્રમાણ આપી શક્યા નથી કારણકે આપણાં આગમો તો એમના અર્થને જોખખા અક્ષરોમાં અમાન્ય કરે છે અને એકપણ કોશણું પ્રમાણ તેમની સાથે ઉછું રહેવા તૈયાર નથી. સાડું જનસાહિત્ય મૂર્તિપૂજાને બતાવી રહ્યું છે અને તેમાં અંગસાહિત્યે પણ આગળ પડતો ભાગ લીધેલો છે અને આપણા આખા સાહિત્યમાં 'વિકારણું' નામ કે નિશાન નથી. હુંવે હું આ બીજા મુદ્દાની સમાલોચનાને સંપૂર્ણ કરતાં કરતાં મારા વાચક મહાશયો તરફથી એટલીજ આશા રાખું છું કે શ્રીમદ્ વાચકચંદ્રે પોતાના પ્રતિભાશતકના ૭૮ માં શ્લોકમાં કરેલી ભાવના અને ૮૦ માં શ્લોકમાં કરેલી ભાસામણને દરેકે દરેક પોતાના સ્વચ્છ અંતરપટ ઉપર કોતરી રાખે અને તન્મય બની જઈ પોતાનું આત્મક્રેયઃ સાધી લેવાના કામે લાગી જાય. મને ખાતરી છે કે ધર્મપ્રેમીઓ તરફથી તો મને મારી એ આશાના બદલામાં શરણ નહિજ મળે.

પ્રિયવાંચકગણ ! વાંચો તે વાચકચંદ્રના ભાવનાત્મક હૃદય-ગમપદ્મરત્નમાંથી ભક્તિરસનો કેવો અરુણભિત ઝરો વહી રહ્યો છે:—

“ હતપ્તઙ્ગામિવ પાલર્તી મધુકરો રેવામિવેમઃ પ્રિયાં
માકન્દ્રદ્રમગ્રીમિવ પિકઃ સૌન્દર્યભાજે મયો ।

મન્દરાન્દનવાહનન્દનવનોભૂમિમિવ ઘોઃવતિ—

સ્તીર્થેનપ્રતિમાં નહિ સળમપિ સ્વાન્તાદ્દિમુચ્ચામ્યહમ્ ॥૭૯॥”

સાદાંશ—જેમ મધુકર-અમર વિઃસ્વર ધયેલ ખાલતીને, હસતી

મહાત્માશ્રી ફરમાવે છે કે હે ભવ્ય આત્માઓ ! જે તમને શિવમુખ-મોક્ષમુખની પિપાસા હોય તો મોહરૂપી ભયંકર દાવાનલને શાંત કરવા માટે મેઘની વૃષ્ટિ સમાન, શમના ચોતપ્રવાહને વહન કરાવવા માટે નદી સમાન, સત્પુરુષોના સુમીલિતની ચિદ્ધિ માટે દહપૃથ્વનો વેલડી સમાન અને સંસારરૂપી ગાઢ અંધકારનો નાશ કરવા માટે સૂર્યની પ્રચંડ કન્તિ સમાન શ્રી-ગણેશમૂર્તિની ઉપાસના કરો.

ન્યાયાચાર્ય ઉપાધ્યાયજી કહે છે કે સંસારના નાશનો અને શિવમુખની પ્રાપ્તિનો અમોઘ ઉપાય પરમાત્માની પ્રતિમાની ઉપાસના છે. પરમાત્માની પ્રતિમા મોહરૂપી દાવાનલને શાંત કરી ઉપાસકને નિર્મોહી બનાવનાર છે, શમરસમાં નિમગ્ન બનાવી શાંત બનાવનાર છે, સુમીલિત દેવાને માટે સમર્થ છે અને અમાનરૂપી અંધકારનો નાશ કરનાર છે, અર્થાત્ દુર્ગુણ માત્રનો નાશ કરવાની શક્તિ તેનામાં છે. સાચો અહિંસક, સાચો સંયમી અને શાંતી પ્રપન્ન પણ તેજ બની શકે છે કે જે પરમાત્માની મૂર્તિમાં રહેલી વિશિષ્ટતાને દર્શી શકે છે. સંસારના મોહને તેજ છાંયવાર છે, સંસારના અને મોક્ષના અંતરને તે સમજાવનાર છે. આવી અનુપમ આલ્હાદને ઉત્પન્ન કરનારી મૂર્તિની પૂજામાં સર્વનના સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ અમાયેલી છે.

અધ્યાત્મા ! ઉપરનાં અનુપમ પદોમાં જે પાસ પામ્યાં તેવા અનુપમ આશયોને સમજો તેઓ પોતેજ પાતાના ચર્તનમાં મૂકે પડીજ વિશ્રાન્તિ લેવા પણુ વધી રહે છે આ ઉપરથી આશ્વજીની બહામજ દરી આ બીજા એ બીજા મુદામાં શ્રીગજદિગ્ગજ સમાપ્ત દેવું. મારી આ સમાજની ઉપાસનાને અર્વાચીન દેવતાનામાંજ સંપૂર્ણ થાય છે એ માને છે તે અને તેજ એજ છે કે તેઓને અનુપમ હાજર એજ છે અને હાજર બીજા એજ પણુ હાજરમાં

લેવાની શામકારો ચોખ્ખી મનાઈ કરે છે અને બેચરદાસને એ
બાબત મળીજ દુઃખદાયક થઈ પડી છે. અને એ દુઃખના પાકા-
રમાં તેઓ બોલે છે અને લખે છે કે તે સમાજનું દ્રવ્ય સમાજ-
ઉપયોગી કાર્ય—‘શ્રીમદાવીર જેન વિદ્યાલય’ જેવી સંસ્થા નિ-
ઘેરેમાં જરૂં જોઈએ. એજ આ કારણથી માતીચંદલાઈ અને તેના
સાથીઓ બેચરદાસની મિત્રતા કરવામાં આનંદ માને છે કારણ
માતીચંદલાઈ એટલે ‘શ્રીમદાવીર જેન વિદ્યાલય’ નામની સંસ્થા-
ના સંચાલક અને સાંભળવા પ્રમાણે અજ હેતુ હોતોકે લયકર અ-
પરાધ માટે શ્રીઅમદાવાદ વિગેરેના શ્રીસંપાદે બેચરદાસને પાતાના
વ્યવહારથી દૂર કરવા છતાં માતીચંદલાઈ તેજ બેચરદાસ પાસે તે
સંસ્થાનું કામ લેવા હચ્છતા હતા. આજે શું સ્થિતિ છે તે તે
તેઓનો આત્મા જાણે, બાકી એટલું તો ખરું જ કે જો તે-
ઓમાં પરમાત્મા શ્રીમદાવીરદેવ પ્રત્યે, તેમના શાસન પ્રત્યે
અને પૂજ્ય ધર્માચાર્યો પ્રત્યે સાચી લાગણી હોત તો બેચ-
રદાસના પુસ્તક માટે પાતાની લેખિની યા રસનાને સમ આપીજ
ચૂક્યા હોત, કારણકે તેઓ લેખક અને વક્તામાં પણ પાતાને માને
છે. બાકી તેમનો ધર્મશ્રિમ તો પેલા-ચોમાસામાં પણ રેલવિડાન
કરનાર-મુનિધર્મને કલંકિત કરવામાં પડ્યા ચુકેલા જિનવિજય
આદિને અલિનંદન આપવા માટે એકત્રિત થયેલી એક નાનું
ટાળીમાં પ્રમુખ આદિનાં મનમોહક વર્ણનો સાંભળવામાં એકતાન
થયા તે વખતે ખરેખરે પ્રકાશમાં આવી ગયો છે !

આપણે જોયું ગયા તે પ્રમાણે બેચરદાસ પાતાના બીજા
મુદામાં એકપણ પ્રમાણથી પરમાત્માની મૂર્તિઓને અને તેના
ઉપાસનાને અર્ચાગીન કરાવી શક્યા નથી એટલે તેઓ જાણે
ચીડાઈ ગયા હોય તેની માફક પાતાના ત્રીજા મુદાની ચર્ચાને
શાઆતમાંજ લખે છે કે:—

વાચકમહાશયો બીજા મુદાની સમલોચનામાં જોઇ શક્યા છે કે શ્રીસૂર્યાલદેવની કથા શ્રીરાયપરોક્ષી સૂત્રમાં છે અને ચારણ-મુનિની કથા નહિ પણ તે મુનિવરોની લખિયતું વર્ણન શ્રી ભગવતીયનામના પાંચમા અંગસૂત્રમાં અને શ્રીદ્રૌપદીયએ કરેલી પૂજાનું વર્ણન શ્રીસાતાયનામના છઠ્ઠા અંગસૂત્રમાં થયેલું છે. માત્ર ત્યાં (બીજા મુદામાં) નહિ જણવામાં આવેલું એક વિજય-દેવનું વર્ણન છે તે શ્રીલવાલિગમસૂત્રમાં છે. એટલે એ બધા આપવામાં આવતા આધારો ખાસ સૂત્રમથોમાં છે, પણ કથા-મથોમાં નથી એ નિશ્ચિત છે.

ચારણમુનિવરોના વર્ણનમાં ભગવાન મુખર્માસ્વામીય એટલે પ્રભુ મહાવીરદેવના પાંચમ ગણધર અને વર્તમાન દ્વાદશાંગીના સ્થાપિતા તેઓએ પ્રભુ મહાવીરદેવનાજ વચનથી જણાવ્યું છે કે તે મુનિઓ પોતાની શક્તિદ્વારા નંદીચરદ્વીપ આદિ સ્થાનમાં રહેલાં શ્વેથાને વંદન કરીને પાછા આવે આવીને અને રહેલાં શ્વેથાનું પણ વંદન કરે અને દ્રૌપદીયએ પણ પોતાના પરમહિરની પૂજા કરીને પછી મોટા મંદિરમાં પૂજા કરી, આ દેવરથી મંદિરો સ્થળે સ્થળે દતાં એ સ્પષ્ટ થાય છે તે પછી દેવરદાસના કહેવા પ્રમાણે આપણે આનીએ કે પ્રથમ કોઈ પણ પૂજા કરવું નહવું થા નો અમુક્જ કરતા દતા તે શું પ્રથમના કાણો? એવા બહિષ્કૃત્ય દતા કે પરમાત્માની મૂર્તિઓને અપૂજ્યતા દાખી મૂકના દરો? શું આ વાત જનવી શક્ય છે, એમ દ્રૌપદીયે કહી શકે નેમ છે? વર્તમાન સમયમાં વર્તમાન આવકો પોતાની શક્તિના પ્રમાણમાં બહિષ્કરવા કે કરાવવા નથી ચૂકતા ને પછી ને આદર્શ કાણો? પરમાત્માની બહિષ્કરવા વિના રહીજ તેમ શકે? આવી સ્પષ્ટચિત્ત છે કે સમ્યક્ત્વરાત્રની કિંમતને કામચલાઉ અને તેની શુદ્ધિમાં એક સમજનારા દ્રૌપદીય પરમાત્માની ઉપાસના વિના રહીજ ન શકે અને પરમાત્માની

તા સર્વસાધારણ સિદ્ધાંત ઉપજાવીએ કે, તે સમયના બધા લોકો તે
 તનુ આચરણ કરતા હતા એ તાન અસંગત છે.”
 પ્રિય વાંચકગણ ! એ તો આપણે જાણીએજ છીએ કે સે-
 રો વિધિવાદના પ્રયોગમાં આવકો માટે ત્રિકાલ શ્રીજિનપૂજનું
 વિધાન છે. જન એટલે શ્રીજિનેન્દ્રદેવનો ભક્ત એ શ્રીજિનની
 પૂજા ન કરે એ બનેજ કેમ ? અર્થાત બનેજ નહિ. પરંતુ એ
 વાતની સાબીતી માટે આપણે આગળ ચાલતાં ખાસ સૂત્રોના
 આધારે પણ સાબીત કરશું કે શ્રીજિનના ઉપાસકોએ શ્રીજિ-
 નની ઉપાસના કરવીજ ભેદરહિત છે. પરંતુ તેની પહેલાં કેવલ
 નાશ કરવા સાથે શ્રીજિનપૂજનો પણ લોપ કરવાની ધુનમાં ચ-
 ઢેલા બેચરદાસે બેલાન થઈ જઈને પોતાનાજ હસ્તે પોતાના
 આખા લખાણ ઉપર કેટલું પાણી ફેરવ્યું છે ? તેજ આપણે ભેદ
 લઈએ. મૂર્તિવાદ અને મૂર્તિપૂજનો લોપ કરવા માટે પોતાનાં
 પાનાં ભર્યાં, મહાપુરુષોની અવતાર કરી અને સાત્રોની વિરાધના
 કરી તે છતાં પણ શ્રીજિનમંદિરો શ્રીજિનની મૂર્તિઓ અને તેની
 ઉપાસના ચાલતીજ હતી એ તો અનાયાસે પોતાની પંડિતાર્થ
 બતાવવા માટે પણ કયુલ તો કરવીજ પડી, કારણકે તેઓએ
 લખતાં લખતાં આપણે ભેદ ગયા તેમ લખી દીધું કે—“મૂર્તિ-
 પૂજના સમર્થનમાં ચારણમુનિની, શ્રીપદીની, નર્યામની અને
 વિજયદેવ II કથા આગળ કરવામાં આવે છે. લખિયારી સાધુ-
 ઓએ કે બીજાં પાત્રોએ ચાચોને (જિનમૂર્તિઓ) વાંધા કે
 જિનમૂર્તિ (જિનમંદિર) જઈને પૂજા કરી, આ ઉપરથી એટલું
 તો સિદ્ધજ છે કે જિનમૂર્તિઓ અને જિનમંદિરો તેઓએ
 અને તેની વંદના પૂજના મૂનિવરો તેમજ મુદરશો તેઓએ
 શું અપર્યાપ્ત સિદ્ધિ ઉપરથી બેચરદાસનો આખો જીવન
 અસત્ય નથી કરતો ? અને શું તે મુદામાં કરેલું
 તદન પ્રમાણશૂન્ય અને કેવલ કપાલકલ્પિત સાબીત

૧૨હાજરીમાં પરમાત્માની મૂર્તિજ પરમાત્મારૂપે છે. શાસ્ત્રોમાં
સ્થળે સ્થળે શ્રીજિનની મૂર્તિને શ્રીજિનના સરખી કહી છે.
શ્રીસંબોધપ્રકરણમાં 'દેવસ્વરૂપાધિકાર' માં ભગવાન હરિ-
વદ્સરિછ લખે છે કે:—

“ નામજિના જિણનામા, ઠવણજિના પુણ જિણિદપડિમામો ।
દવજિના જિણજીવા, માવજિના સમવસરણત્યા ॥ ૧ ॥
નિત્યવરો નિત્યવરત્તણે, જો મદહિજ સદાણ ।
નિયતેવા સ્વલુ ચરો, પગતેજેવ વિણેયા ॥ ૨ ॥
તમ્હા જિણસારિચ્છા, જિણપડિમા સુદ્ધજોયકારણયા ।
તવમતિપ્પ લગ્મદ, જિણિદપૂવાફલે મલો ॥ ૩ ॥

ભગવાન હરિભદ્રસારીઅદારાગ ઉપરની ગાથાઓમાં સમ-
જાવે છે કે જિનદેવો ચાર પ્રકારના છે એક તે નામજિન બીજા
સ્થાપનાજિન ત્રીજા દ્રવ્યજિન અને ચોથા ભાવજિન, તેમાં શ્રી
જિનેશ્વર ભગવાનનાં જે નામો તેને નામજિન કહેવાય છે અને
સ્થાપનાજિન તે શ્રીજિનેશ્વરની પ્રતિમાઓ કહેવાય છે, જિનેશ્વર
ભગવાનના જે છવો તે દ્રવ્યજિન કહેવાય છે અને સમવસરણમાં
રિયત પરમાત્મા ભાવજિન કહેવાય છે. ૧. હવે જે આત્મા
શ્રીતીર્થકદેવને આચી રીતિએ તીર્થકર માનતો જ દિાય તેજે તે
આ ચારે નિરૂપાઓને એકમરૂપાજી ગણવા, અર્થાત્ એ ચારેની
ઉપાસનાથી આત્મએષ માધી શકાય છે. ૨. ગુણગોષ્ઠ
કારણજૂત દેવાથી શ્રીજિનપ્રતિમા • જિણસારિચ્છા • શ્રીજિનના
સમાનજ છે તેથી ભવ્યઆત્મા શ્રીજિનપ્રતિમાની ભજિથી સ-
કાર શ્રીજિનેશ્વરની પૂજના ફલને પામી શકે છે. ૩
આમજ ચાલ્યાં તેજ મદાઆ તેજ મયના તેજ અધિકાર
લખે છે કે:—

જાન અને ઉદીર્ઘનઆદિ દરવાથી અને આચાર્યોદિનું ધૂણ-
 ર્જન દરવાથી, અપિચ્છેના નામદીર્ઘનથી અને વિદ્યનન નિન-
 યોપોની પૂજા દરવાથી દર્શનશુદ્ધિ—અભ્યસનશુદ્ધિ થાય છે. શું
 દર્શનશુદ્ધિના અર્થિએ આરે સીધાચાર્યનામના પ્રથમ અન્ય-
 સ્વનું આ વિધિવાદ્ય નહિ તેા ખીજું શું છે? આથી ખીજું
 કેવું વિધિવાદ્ય દેવનું દશે? સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિના અર્થિએ
 આરે એ સ્વપદ વિધિવાદ્ય છે તે છતાં એકપણ અન્યસ્વપદમાં આ-
 કુએ તેમ આવશે આરે દેવદર્શન કે દેવપૂજનનું વિધાન નથી
 એમ હરેવા નીકળવાની દિગ્ગમ જતાવવા જદાર આવતું એના
 જેવી ખીજી અજ્ઞાનતા હક દેાતી દશે?

વાંચકગણને એ પણ યાદ દશે કે પ્રથમઆકરણનામના
 દશમા અંગસૂત્રના ઉદ્દેશમાં આપણે એ પણ જોઈ આવ્યા
 હીએ કે ‘નિર્જરાને અર્થિ આત્યંત જાગની, શાંતિાદીનની,
 રોગીની, વૃદ્ધની, આસક્તમણઆદિ કરનાર દાપકની, પ્રવર્તકની,
 આચાર્યની, ઉપાધ્યાયની, નવદીક્ષિતશિષ્યની, સાધર્મિકની,
 તપસ્વીની, ચાંદ્રાદિકકુલની, કોણિકાદિક ગણની, ચતુર્વિધસા-
 થની અને શ્રીજિનપ્રતિમાની માનાદિકની અલિલાપા વિના
 અનેક પ્રકારે વેધાવચ્ચ કરે. શું નિર્જરાના અર્થિ આરે આ વિ-
 ધિવાદ નથી એમ કોઈપણ સારમાહી આતમા કહી શકે તેમ છે?
 દરેક દરેક નિર્જરાથી કણ્ણલ કરશે કે અમારા આરે આ ચીજો
 વિધિવાદ છે.

વાંચકવર્ગને એ પણ સ્મૃતિપથમાં હશે કે પૂજ્યપાદ શ્રીમદ્-
 વિજયનાંકસૂરીધરજી (ઉર્ફે આતમાશમજી) મહારાજા કે—જેઓને
 ઘેચરહાસ પણ ‘પદમપૂજ્ય, જગમતીર્થસ્વરૂપ, આ વીરમી
 સદીના સમર્થ ઉદ્ધારક અને ત્રણેકાલને આરે લાવાચાર્ય’ ત-
 રીકે સ્વીકારે છે—તેઓશ્રીએ પણ પોતાના સમ્યક્ત્વશાસ્ત્રોદ્ધાર-
 નામના પ્રંથરતનમાં લખ્યું છે કે:—

શુદ્ધ કરે છે અને તીર્થંકરનામજોતને પામે છે. ॥ ૨ ॥ જે દરેક
ત્રણેકાલ દોષરહિત શ્રીજનની પૂજા કરે છે તે ત્રીજા ભવમાં
અથવા સાતમા આઠમા ભવમાં સિદ્ધિપદને પામે છે. ॥ ૩ ॥ એવં
સર્વ આદરપૂર્વક ઇંદ્રોએ કરીને પૂજાતા પ્રજા સંપૂર્ણપણે પૂજાની
શક્તા કારણકે તે વીતરાગ પરમાત્માના ગુણો અનંતા છે અર્થાત્
એ અનંતગુણી પરમાત્માની પૂજા આપણાથી બેટલી બને તેવી
આછીજ છે માટે નિરંતર ત્રણેકાલ તેની પૂજા કરતાજ રહેવું.

ભગવાન હરિભદ્રસચ્ચિદના તે દેવસ્વરૂપાધિકારમાંથી વાંચક
મહાશયોના અવલોકન માટે આ સ્થાને હું કેટલી ગાથાઓ મૂકું,
મને તો ઘણુંએ મન થાય છે કે તે આખો આધિકારજ અત્રે સ્થાપ
પન કરી દઉં કારણકે તે સંપૂર્ણ અધિકારના અવલોકનથી વાંચકો
ઘણું ઘણું જાણી શકે તેમ છે પરંતુ તેમ કરવા જતાં આ પ્રજા
પુસ્તકમાં અસાધારણ વધારો થઈ જાય, અથીજ તે આધિકારજ
અવલોકન કરવાની આત્માહતિથી વાંચકમહાશયોને બલામજ કરી
તેજ આધિકારની ખાસ સ્મરણમાં રાખી મૂકવા જેવી બે ગાથાઓ
સ્થાપન કરી, હું પ્રસ્તુત મુદ્દાની સમાસોચનામાં આગળ વચારા.

“ સાલંબણઢાળાખા, જ્ઞાનમળાચંચળં હવિજ્ઞ સપા ।
કિં વદુળા મણિપ્પળં, સાનયમુદકારણા વૃષા ॥ ૧ ॥
સવ્ય નરીરકટું ત્રિહલં ઉચ્છ્રફલ વ જાયાળં ।
ત્રિગપદિમાર્મનિષ્ણ મુચ્ચં સહ્યં પુજા તાવ ॥ ૨ ॥

આ બે ગાથાઓમાં ભગવાન હરિભદ્રસચ્ચિદ મહાશયોએ
અપ્રજા સમજવી હીન છે. પ્રથમની ગાથામાં તે મદરિ કહે છે કે
સદાને માટે અનાસંજનધ્યાનની ઉત્પત્તિ સાસંજનધ્યાનથીજ
થાય છે, અર્થાત્ પરમાત્માની પૂજા તો સદાને માટે જરૂરની છે.

કારણકે તે મદાત્મા તેજ શાશ્વતા દિનરૂપમાં દુરભાવે છે કે જલ્દી
દેહેવાએ કરીને શું ? કારણકે પરમાત્માની પૂજા એ શાશ્વતપુણ્યને
કરનારી છે. ઉપરની આધ્યાત્મિક મદાત્માથી સીધાગણના પ્રવચનનું
અને શીજિનશાસનનું સદૃશ રૂપક કરનાં જગાવી રહ્યું છે—

‘શીજિનેશ્વરદેવની મૂર્તિની સકિત વિનાનું આયુષ્ય
શારીરિક કષ્ટ દંધુકળની માફક બીજાકુલ કળવિનાનું છે
અને શીજિનેશ્વરદેવની મૂર્તિની સકિતનો યોગ થતાની
સાથેજ તે શારીરિક કષ્ટ સઘળું ગ્રહણ છે.’

પ્રિયવાંચકગણ ! જે શીજિનશાસનમાં આવેો શુંદર સદુપ-
દેશ દિતાર્થ આત્માઓના અંતરમાં ઠાંસી ઠાંસીને ભરવામાં
આવતો હોય તે શીજિનશાસનમાં સાક્ષાત્ તીર્થકરદેવની દયાતિમાં
અને કેવલજ્ઞાની, મનઃપર્યવજ્ઞાની, અવાધજ્ઞાની, મુતકેવલી ચતુ-
ર્દશપૂર્વધર આદિ અનેક ઉત્તમ મદાત્માઓના સદ્ભાવથી મુરખ
ની રહેલા સર્વોત્તમ સમયમાં ઉત્પત્તિના અર્ધિઓ અરિદુન્તદેવ-
જેવા ઉપાસ્યની મૂર્તિઓની ઉપાસના ન કરતા હોય એમ માન-
વાને કથો સહદય તૈયાર થઈ શકે તેમ છે ? અને તો ખાતરી છે કે
આદલા ઉપરથીજ વાંચકો મક્કમપણે જાણી શકશે કે પરમાત્માની
મૂર્તિની ઉપાસના સનાતનજ છે અને તેની સાથેજ તેના સંરક્ષણ
વિગેરે માટે દ્રવ્યની પણ આવશ્યકતા હોવાથી મંગલદ્રવ્ય, નિધિ-
દ્રવ્ય, શાશ્વતદ્રવ્ય કે જિનદ્રવ્યના નામે ઓળખાતું તે દેવદ્રવ્ય પણ
તેની સાથેજ છે. તે છતાં પણ બેચરદાસ તે મુદાની ચર્ચામાં
પોતાની પરિતાપનો કેવો કેવો પાઠ ભજવે છે અને પોતાની
બુદ્ધિના કેવા કેવા નમુનાઓ જનતા સમક્ષ રજુ કરે છે, તેનું
સમાલોચનાપૂર્ણ અવલોકન કરવાનું જે કામ આપણે શરૂ કર્યું
છે તેમાં આગળ વધીએ તો તે કંઈ અતુચિત કે અસ્થાને તો
નહિજ લેખાય.

આવી આપણી મુંઝરતમ દેવપૂજા અને તકામિત રચનાની જાણે હયાતિજ ન હતી અને હોવી પણ ન જોડ્યો એમ સમજાવવા માટે બેચરદાસ લખે છે કે:-

“ હું દિગ્ગતપૂર્વક કહી ચકું છું કે, જે સાધુઓ તેમ જારીત થઈને નહિ પણ ભગવની વિગેરે મુદોમાં કેલ્યાણ આરોગી કરાવે અને છે તેમાં તેઓની ચર્ચાની પણ મોંઘ છે, પરંતુ તેમાં એક પણ સમજે જણાતો નથી કે, જે ઉપરથી આપણે આપણી ઉમી કરેલી દેવપૂજાની અને તદાશિત દેવદંબની માન્યતાને ટકાવી રાખીએ. હું આપણા સમાજના કુરંધરને નમ્રતાપૂર્વક વિનંતિ કરું છું કે, તેઓ, અને તે વિષયનું એક જ પ્રમાણ વા પ્રાચીન વિધાન-વિધિવાદ્ય જતાવશે તો હું તેઓને ધરોજાજી રહ્યું. ”

મારે બેચરદાસના ઉપરોક્ત ઉલ્લેખની સમાલોચનામાં ઉત્તરવા પૂર્વે જણાવી દેવું જરૂરનું છે જે શ્રીજિનશાસનમાં રહેનાર ખીસ્તાલીસે આગમ એટલે પંચાગી પ્રમાણ માનવા સાથે ફરેક ફરેક પ્રમાણિક આચાર્યની આજ્ઞાને સિરોધાર્ય સમજે છે એટલે તેને માટે સંખ્યાબંધ સૂત્રમંથ આદિમાં એક નહિ પણ અનેક વિધિવાદ્યોજ નહિ પરંતુ ગ્રાહ્ય ગ્રાહ્ય વિધિવાદો વિદ્યમાન છે અને તે વિધિવાદોથી ઉપરની સપજી વાતો અપ્રમાણિક ફરેક

આપણે શ્રી આચારંગનામના પ્રથમ અંગસૂત્રમાં સ્પષ્ટ અક્ષરોમાં જોઈ ગયા છીએ કે શ્રીતીર્થંકરદેવોની જન્મભૂમિમાં નિષ્કમજ-ચરજ-જાનોત્પત્તિ અને નિર્વાણભૂમિમાં તેમજ દેવકોનાં ભવનોમાં, પર્વતો ઉપર તથા નંદીચરદ્વીપાદિમાં અને પાતાલભવનમાં જે જે શાશ્વતચૈત્યો હોય તેને વંદન કરવાથી તથા શ્રીઅષ્ટાપદજી, ગીરનારજી, ગજમપાદ, તક્ષશિલા તથા અદિઅક્ષરા અને રથાવર્તમાં યથાધોઅ અભિગમન, અભિવંદન,

જાન અને ઉદીર્ઘનના આદિ દરવાથી અને આચાર્યશિષ્ય મુજબ-
 ધર્મ દરવાથી, અધિઓના નામદીર્ઘનથી અને ચિરંતન જિન-
 પેયોની પૂજા દરવાથી દર્શનશુદ્ધિ—સમ્યક્વશુદ્ધિ થાય છે. શું
 શનિશુદ્ધિના અર્થિઓ માટે શ્રીઆચાર્યનામના પ્રથમ અન્ય-
 દ્યનું આ વિધિવાદ્ય નહિ તે બીજું શું છે? આથી બીજું
 'શું' વિધિવાદ્ય દોઢું હશે? સમ્યક્વર્ણી શુદ્ધિના અર્થિઓ
 માટે એ સ્પષ્ટ વિધિવાદ્ય છે તે છતાં એકપણ અંગમુદ્ધમાં શા-
 ળો તેમ આવશે માટે દેવદર્શન કે દેવપૂજનનું વિધાન નથી
 જેમ કહેવા નીકળવાની દિશ્મત બતાવવા બદારે આપણું જોના
 જેવી બીજી અજ્ઞાનતા કહી દોતી હશે?

વાંચકગણને એ પણ યાદ હશે કે પ્રત્યક્ષાકરણનામના
 શાખા અંગમુદ્ધના ઉલ્લેખમાં આપણે એ પણ જોઈ આવ્યા
 છીએ કે 'નિર્જરાના અર્થિ અત્યંત બાળની, શક્તિહીનની,
 ાગીની, વૃદ્ધની, આસક્ષમણુઆદિ કરનાર કાપકની, પ્રવર્તકની,
 આચાર્યની, ઉપાધ્યાયની, નવદીક્ષિતશિષ્યની, સાધર્મિકની,
 પસ્ત્રીની, આંદ્રાદિકકુલની, કૌટિકાદિક ગણની, ચતુર્વિધસા-
 ની અને શ્રીજિનપ્રતિમાની માનાદિકની અલિલાયા વિના
 અનેક પ્રકારે ઘેરાવચ્ચ કરે. શું નિર્જરાના અર્થિ માટે આ વિ-
 ધિવાદ નથી એમ કોઈપણ સારમાહી આત્મા કહી શકે તેમ છે?
 રેક દરેક નિર્જરાથી કબુલ કરશે કે અમારા માટે આ ચાખ્ખો
 વેધિવાદ છે.

વાંચકવર્ગને એ પણ સ્મૃતિપથમાં હશે કે પૂજ્યપાદ શ્રીમદ્-
 વેજપાનંદસૂરીશ્વરજી (ઉર્ફે આત્મારામજી) મહારાજા કે-એઓને
 પેચરદાસ પણ 'પદમપૂજ્ય, જંગમતીર્થસ્વરૂપ, આ વીસમી
 હદીના સમર્થ ઉદારક અને ત્રણેકાલને માટે લાવાચાર્ય' ત-
 રીકે સ્વીકારે છે-તેઓશ્રીઓ પણ પોતાના સમ્યક્વશુદ્ધોદાર-
 માના પ્રચરણમાં લખ્યું છે કે:-

“સંકલ્પો ઠિકાને જિનમનિમાકી પૂજા કરનેકા તપાસિ
મંદિર પનવાને વગેરાકા સુઝામા અધિકાર હે ઓર મરંમુવેનું
સામાન્યપણે વિચાર કરનેસે મી માન્યુમ હોતા હે કિ નાંયે
જિતને મંદિર યે જતને આજકલ નહીં હે ક્યોકિ મૂર્તિમાં જાં
આવકોંકા અધિકાર હે વહાં વહાં “જહાયા કયવલિકમ્મા” અર્થ
સ્નાન કરકે દેવપૂજા કરી એસા મત્વસ પાઠ હે હમસે મરંમુવે
ઘરમેં જિનમંદિર યે ઓર યે નિરંતર પૂજા કરતે યે એંતે
હોતા હે.”

આ પાઠ કેટલાક વધારા સાથે પ્રથમ હું લખી ચુક્યો
શું આ ઉલ્લેખથી એ સ્પુષ્ટ નથી થતું કે હરેકે હરેકે દરમાં
જ્યાં જ્યાં આવકોના અધિકાર આવે છે ત્યાં ત્યાં આવકોના અધિકાર
ચારમાં દેવપૂજાને ખાસ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે? અથવા
આવા સ્પષ્ટ ઉલ્લેખો ખાસ અંગસૂત્રોમાં જોવામાં આવે છે કે
નાખણું કે ભગવતી વિગેરે સૂત્રોમાં કેટલાક આવકોની ક્ષાઓ આવે છે તેમાં
તેઓની ચર્ચાની પણ નોંધ છે, પરંતુ તેમાં એક પણ સ્પષ્ટ એવું નથી કે, તે કેટલાક
આપણે જાણી જોઈ કોઈ કોઈ દેવપૂજાની અને તદ્દાશ્રિત દેવપૂજાની માન્યતા
દર્શાવી છે કે નહીં? શું બેચરદાસની અસત્યપ્રિયતાને આભાર
નથી? પૂજ્ય મહારાજશ્રીના કહેવા પ્રમાણે સુત્રમયોમાં આવકો
ચર્ચાના નોંધ લેતાં તેના આચારમાં દેવપૂજાને કેવી રીતે
સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે એ વાત માત્ર આપણે શ્રીભગવતી
મના પાંચમી અંગસૂત્રના એકજ ઉલ્લેખ ઉપરથી જોઈ શકી
તે સૂત્રના બીજા શતકના પાંચમા ઉદેશમાં ઉગ્રીયા નગર
આવકોના અધિકારમાં લખ્યું છે કે:—

“જેજેવ સયાઈ સયાઈ મહાઈ તેજેવ ઉવાગંચ્છઈ ઉવાગિ
જહાયા કયવલિકમ્મા.”

ભાવાર્થ—તે આવકો જ્યાં પોતપોતાનાં ધરો હતાં ત્યાં આવ્યા અને સ્નાન કરીને પરમાત્માની પૂજા કરી.

શુ' આ ઉદ્દેશો વિધિવાદથી કોઈપણ રીતિએ ઉતરતા છે? આવકોના અધિકારમાં આવી રીતના દેવપૂજના આચારને સ્પષ્ટ રીતે જણાવવા છતાં જેના દેખવામાં ન આવે તે દુર્ભાગી આત્માની હયા લાવવા વિના અને તેવા કલ્પીતકર્મરોગથી રીખાતા રોક પ્રાણી ઉપર કરૂણ ચિંતવવા વિના ખીણું આપણે શુ' કરી શકીએ તેમ હીએ?

આપણે ચોક્કસ કરી ચુક્યા કે દેવદર્શન અને દેવપૂજનનું વિધાન અંગસૂત્રોમાં મોજુદ છે અને ભગવતી વિગેરે અંગસૂત્રોમાં આવતા આવકોના અધિકારમાં દેવપૂજનો સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ છે એટલે આપણી ચાલી આવતી અનાદિની દેવપૂજા અને તદ્દાશ્રિત આપણી દેવદ્રવ્યની માન્યતાને કોઈજ ફેરવી શકે તેમ નથી અર્થાત્ આપણા સત્યને કદીજ આંચ આવવાની નથી એટલે એ આખતમાં આપણે સર્વથા નિશ્ચિન્તજ હીએ.

હવે બેચરદાસ દેવદર્શન અને દેવપૂજન માટે પ્રમાણ અને પ્રાચીન વિધાન માગે છે અને તેના બદલામાં ઋણી થવાનું જણાવે છે, આપણે પ્રમાણે તો એકને બદલે અનેક આપી ચુક્યા હીએ એટલે હવે તે ઋણી થાઓ યા ન થાઓ તેની તો આપણને કંઈજ દરકાર નથી છતાં પણ પ્રથમ અનેક વિધિવાક્યો બતાવ્યાં છે અને સાથે ખીજાં પણ એક બે બતાવી દઇએ તો કીક, આપણને તો બતાવવામાં અને જોવામાં એકાંતે લાલજ છે કારણકે આપણે આત્મા તો મનોહર સૂત્રવાક્યો અને ઉપદેશકવાક્યોના અવસોકનથી અપૂર્વ આનંદનો અનુભવ કરે છે પરંતુ તે બિચારા આત્માને તો આપણે બતાવેલાં એ પ્રમાણે અને વિધિવાક્યોથી ત્યારેજ લાલ થાય કે જ્યારે તેનો આત્મા દુરા-

મહના ફંદમાંથી છુટી, અસત્યની ઉપાસનાનો પરિસ્થિતિ
અને શરૂ કરેલો પાપવ્યાપાર પડતો મૂકી અદ્વૈતજ્ઞાની કેર
રહી શાસ્ત્રોના રહસ્યને સમજીને આત્મજ્ઞેયની આપનામાં ફેર
શીલ થાય. અન્યથા તે બિચારાની તો જુરીજ દશા થોડે
દશાનું વર્જનપણ કરૂણા ઉત્પન્ન કરે એવું છે.

શ્રીમહાકૃષ્ણમુખમાં અમળ લગવાન મહાવીરસ્વામી જેના
પ્રથમ ગણધર શ્રીગીતમસ્વામીજીને પ્રશ્નનો ઉત્તર આપ્યો
જાવે છે કે:—

“સે મયવં ! તહારૂવં સમર્પણં વા માહર્ણં વા વેદ્યપરં !
હંતા ગોયમા ! દિને દિને ગચ્છેજ્ઞા ! સે મયવં ! જત્ય દિને મ
ચ્છેજ્ઞા તઓ કિં પાયચ્છિતં હવેજ્ઞા ! ગોયમા ! પમાયં
તહારૂવં સમર્પણં વા માહર્ણં વા જાં જિણવરં ન ગચ્છેજ્ઞા તઓ
અહવા દુવાલસમં પાયચ્છિતં હવેજ્ઞા ! સે મયવં ! સમગોક્તમત્ત
પોસહસાલાય પોસહિય પોસહવંભયારી કિં જિણવરં ગચ્છેજ્ઞા !
ગોયમા ! ગચ્છેજ્ઞા ! સે મયવં ! કેગઢેળં ગચ્છેજ્ઞા ! ગોયમા !
ળદંસજચરણદયાય ગચ્છેજ્ઞા ! જે કેર પોસહસાલાય પોસહવંભયારી
જઓ જિણવરં ન ગચ્છેજ્ઞા તઓ કિં પાયચ્છિતં હવેજ્ઞા ! ગોયમા !
સાહ તહા માણિયલ્લે છટ્ટં અહવા દુવાલસમં પાયચ્છિતં હવેજ્ઞા !”

બાવાર્થ—હે ભગવન ! તેવા પ્રકારનો અમળપત્તી જિ
નમંદિને જાય ? હે ગીતમ ! દરેકજી જાય. હે ભગવન ! જે
દિવસે ન જાય તે દિવસે પ્રાયશ્ચિત્ત શું આવે ? હે ગીતમ ! પ્ર
માદના વશથી તેવા પ્રકારનો અમળપત્તી જો જિતમંદિર ન
જાય તો બે આગર પાંચ ઉપવાસનું પ્રાયશ્ચિત્ત આવે. હે ભગ
વન ! પાંચવશાતઃમાં પાંચ કરીને રહેજા આવક શું જિતમંદિ

રે જાય? હે જાતમ! હા જાય. હે ભગવન! શા માટે જાય? હે જાતમ! જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના અર્થ જાય. પાપધ-શાલામાં પાપધ કરીને રહેલા આવડે જિનમંદિર ન જાય તો શું પ્રાયશ્ચિત આવે? હે જાતમ! જેવી રીતિએ સાધુને પ્રાય-શ્ચિત આવે તેવી જ રીતિએ આવડેને પણ અર્થાત્ પાપધમાં રહેલા આવડેને પણ જો જિનમંદિર ન જાય તો જો અથવા પાંચ ઉપ-વાસનું પ્રાયશ્ચિત આવે.

આથી કેવું વિધવાકય જોઈએ છે? સાધુ યા પાપધધારી આવડે પ્રમાદવશ દર્શનાર્થે શ્રીજિનમંદિર ન જાય તો જો અથવા પાંચ ઉપવાસનું પ્રાયશ્ચિત. વાત પણ સાચી છે કારણ કે પર-માત્માના દર્શનમાં પ્રમાદ એટલે શું? એ કાંઈ જેવો તેવો ઢાપ નથી. એ કાંઈ જેવી તેવી આત્મહિતની બેદરકારી નથી. જે આત્માને પરમાત્માના દર્શનનું પણ વિસ્મરણ થઈ જાય તે પા-તાના જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રની રક્ષા કરી જ કેવી રીતિએ શકે? પરમાત્માની મૂર્તિના દર્શનથી આત્મા જાગૃત થાય છે, પોતાના શુદ્ધ સ્મૃતિપદમાં ઉપરસ્થ થાય છે, હૃદયમાં તેના ર-હસ્યની અપૂર્વ ઝાંખી થાય છે અને તેમ થવા પછીજ તેને ખીલવવાની ઉત્કંઠ અભિલાષાનો ઉદભવ થાય છે. તે અભિલા-ષાનો ઉદભવ થવાથી પોદગાલિક પ્રેમનો પ્રલય થવા માટે છે અને એથી વસ્તુભાવનું સત્યસ્વરૂપ સમજાય છે, એનાજ પ્રભાવે સમ્યક્તાની શુદ્ધિ થાય છે. જ્ઞાન અને ચારિત્ર પ્રત્યે અપૂર્વ પ્રેમ જાગૃત થાય છે અને પરિણામ એ આવે છે કે આત્મા માત્ર સ્વ-પરના દેયમાંજ મસ્ત બની જાય છે. આ સંઘળાનું નિમિત્ત પરમાત્માની મૂર્તિનું દર્શન છે, એની બેદરકારી માટે પ્રાયશ્ચિત કેમ ન હોય? હોવાનું જોઈએ.

આ તો થઈ સાધુ અને પાપધધારી આવડેની વાત, પરંતુ

પ્રાપ્તિના આજી માટે હરિન કે પૂજન વિધાન આં છે!
 એના જનમાં આજીને કહેવાનું છે કે તેજ શ્રીમદ્વાક્યમાંથી
 આજીમાં આજનો નીચેના ઉચ્ચેન પાનથી વાંધા:—

“ તેજી કાનેગ તેજી સમજ જાવ ટુંગીયાનપરોજ વાં મર
 જોવામગા પરિવર્તિ, મને મગજ મિયગારાલે રિમીદને દમ
 પુરવજી નિવંદે મુખડે માગુદને સોમિલે નરવમે માર્ગદકાર
 વાહનો અમગમમે પરિવર્તિ મદા દિતા વિવિજવિવિજાણ
 જાવ જલદા ગદિયદા વાતદમદમુદિદુજમામિજામુરદિપુર્ન વો
 સદે વાલેમાગા નિર્ગંધિગય કામુ વમગિજં અમગાદિ
 ૪ પદિલામેમાગા ચંદ્યાલ્યેમુ નિર્મજ્જં ચંદણપુષ્પવૃક્ષત્યાદિ અ
 વ્યર્ણ કુળમાગા જાવ જિજરે વિદરંતિ સે તેમદંતે હે ગોયમા ! મે
 જિજવદિમે પૂજ મો નરો સમ્પદિદ્વો જાણિયવો જો જિજર
 ન પૂજ મો મિચ્છાદિદ્વો જાણિયવો મિચ્છાદિદ્વિસ નાગં ન હવ
 વરં ન હવ હુવલે ન હવ સમ્પદિદ્વિસ નાગં વરં મુવલે
 હવ સે તેજદંતે ગોયમા ! સમ્પદિદ્વિમદ્દિ જિજવદિમાગં મુગ
 પુષ્પચંદણવિલેખેદિ પૂવા કાયવ્યા ॥ ”

ભાવાર્થ—અમજી ભગવાન મદાવીરસ્વામીજી પાતાના
 થમ ગજધરને કહે છે કે હું ગોતમ ! તે કાલ અને તે સમ
 વિષે ટુંગીયાનગરીમાં ધણા આવકો વસે છે અને શાખ,
 તક, સિયપ્પવાલ, કપિદત્ત, દમક, પુષ્પલી, નિમ્બ, મુખતિ
 બાનુદત્ત, સોમિલ, નરવર્મ અને આજીદકામદેવ આદિ આ
 અન્યઆમોમાં વસે છે. તેઓ ધણા આકથ, દીમ અને વિસ્ત
 તેમજ વિપુલવાદનવાળા છે. યાવત તેઓ લબ્ધાર્થ અને

તાર્થ એટલે સૂત્રોના રહસ્યને સમજનારા હોવાથી ચતુર્દશી, અષ્ટમી અને પૂર્ણિમાએ સુપ્રતિપૂર્ણ પૌષધનું પાલન કરતા, નિઃક્રિયા-સાધુઓ અને નિઃક્રિયાઓ-સાધ્વીઓને પ્રામુક અને એપણીય અશન-ભોજન પાણી વિગેરેથી પ્રતિલાક્ષિત કરતા અને ત્રણે કાલ જિનમંદિરોમાં ચંદન, પુષ્પ, દુધ અને વસ્ત્રાદિકથી અર્ચન-પૂજન કરતા થકા જિનધરમાં વિચરે છે. તો હે જાતમ ! જે મ-જે શ્રીજિનપ્રતિમાની પૂજા કરે તેને સમ્યગ્દષ્ટિ જાણવો અને શ્રીજિનપ્રતિમાની પૂજા ન કરે તેને મિથ્યાદષ્ટિ જાણવો. મિ-થ્યાદષ્ટિને જ્ઞાન ન હોય, ચારિત્ર ન હોય અને મોક્ષ પણ ન હોય અને સમ્યગ્દષ્ટિને જ્ઞાન, ચારિત્ર અને મુક્તિ હોય છે. મારે હે જાતમ ! સમ્યગ્દષ્ટિ આવકોએ સુગંધ, પુષ્પ, ચંદન અને વિલે-પને કરીને શ્રીજિનપ્રતિમાની પૂજા કરવી જોઈએ.

ઉપરોક્ત શ્રીમહાકલ્પસૂત્રના ઉલ્લેખથી એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે સમ્યગ્દષ્ટિ આત્માઓએ જરૂર શ્રીજિનમૂર્તિની ઉપાસના કરવી જ જોઈએ અને એ શબ્દો ખુદ પરમાત્મા શ્રીમહાવીર-દેવના છે. આથી એ વસ્તુસ્થિતિ સિદ્ધ થાય છે કે શ્રીજિનમૂ-ર્તિની ઉપાસના સદાની છે અને શ્રીતીર્થંકરદેવોએ ઉપદેશોક્તિ છે. આમ છતાં પણ મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજન થોડા કાલની છે અને તે બનાવટી છે વિગેરે વિગેરે કહી તેનું ઉત્થાપન કરવાની બનતી દોશીય કરી લીધા બાદ ગમે તે કારણે પોતાનો બચાવ કરવા મારે બિચરદાસ જણાવે છે કે હું મૂર્તિવાદના વિરોધી નથી, પરંતુ તેમની બા વાળને દોષ માની શકે તેમ છે ? વિરોધ તો જેના શબ્દો શબ્દમાં નરવરી રહેા છે અને વિરોધ બતાવવા ખાતર તો એણે આખા જિનસાહિત્યને અને તેના રચયિતા મહાપુરુષોને ખુબ ભેરદારથી નિંદા છે તે આદમી કહેવા માટે કે હું વિ-રોધી નથી તો એ વાળને માનવા દોષ તૈયાર થાય ? અર્થાત્ દોષ ન થાય એ તો નિશ્ચિત છે.

આટલા આટલા ઉદ્દેશો મૂર્તિ અને તેની ઉપાસનાને સ-
નાતન સાખીત કરવા મૌલુદ છતાં બેચરદાસ વારંવાર લખણને
નધી શુકતા કે 'મૂર્તિવાદ' વર્ધમાને ક્યો નથી અને અંગમુત્રોમાં સુ-
નામનિશાન પણ નથી' શું આ તેમનો ઝેરી દુરામદ નથી? દુરા-
મદનોજ એ પ્રતાપ છે કે સાક્ષાત્ત અમલુ લગવાત મહાવીર-
દેવે કહેલા અને ખાસ અંગમુત્રોમાં નોંધાયેલા અક્ષરો વિષમન
છતાં તેણે ખૂમરાણ તેઓએ કરી મૂક્યું છે. આશ્ચર્યની બીજા
તો એ છે કે તેઓ પાતાને એક સારા વિચારક અને વિદ્વાન ત-
રીકે બતાવવા માટે વર્તમાનના સઘળા ઉપદેશકોને એકાંતવાદી
કરાવે છે અને પાતાને સ્યાદ્વાદી તરીકે ઓળખાવે છે. દુનિયામાં
સ્યાદ્વાદના સિદ્ધાન્તને મુસ્તિથત કરનાર અને અલૌકિક મહાત્મા-
ઓની પૂજાભરી અવજ્ઞા કરનાર જો સ્યાદ્વાદસિદ્ધાન્તને સ-
મજી શકતો હોત તો પછી આ દુનિયામાં સદ્વિચાર કે સદાચા-
રની પણ આવશ્યકતાજ શી હતી? જે વ્યક્તિએ સ્યાદ્વાદસિદ્ધા-
ન્તની ગંધ પણ લીધી હોય તે તો બેચરદાસે કહ્યું 'તેણે કનિષ્ઠ
કર્મ કરવાને પ્રાણાન્તે પણ તૈયાર ન થાય.

ધર્મપ્રેમીઓએ ચોક્કસ માની રાખવું જોઈએ કે પરમાત્મા
શ્રીમહાવીરદેવનો સિદ્ધાન્ત એમ નથી કહેતો કે સમ્યગ્દર્શિઓ
પાતાના હિતકર કાર્યને કરે તો પણ ચાલે અને ન કરે તો પણ
ચાલે. તે તો કહે છે કે જે ભૂમિકા માટે જે જે ક્રિયાઓ કરજીવ
છે તેને અવશ્ય-નિયમિત રીતિએ અને અપ્રમત્તપણે કરતોજ રહે
કારણ કે એમાંજ એવું એવું છે. જ્યાંમુખી અનાવસર્યન થ્યાન
કરવાની રાજ્ઞિ પ્રાપ્ત ન થાય અર્થાત્ત પ્રમાદનો પરિયાગ ન થાય
જ્યાં ત્યાં મુખી ચાહે તો તે સાધુ હોય કે આવક દોષદોષી તે પા-
તાનાં વિદ્વિત અનુક્રાનો વિધિપૂર્વક કરવા, દીમ પ્રમાદ પ્રમાદ ન
સેવયો જોઈએ અને જે પ્રમાદ સેવે તે આ લખણમાં મીમડારી-
કેવ હો છે કે તે પ્રાચાશ્વનનો ભાગી

અથ આપણે હમણાં જ શ્રીમદ્વાકપસૂત્રના આધારે કરી ચૂકે
છીએ એટલે બેચરદાસના કહેવા પ્રમાણે મરણ મુજબ થયેલ પાં
સ્વચ્છંદતાથી વર્તવાની છુટ શ્રીસ્વાદ્વાસિદાન્ત નથી આપતો.
મરણ મુજબ, થયેલ પણે અને સ્વચ્છંદતાથી વર્તન કરનાર
તો તે સિદ્ધાન્ત મિથ્યાદષ્ટિ તરીકે ઓળખાયે છે. તે સિદ્ધાન્તમ
તો એવો સદ્ભાવ ભરેલો છે કે તેનો ઉપારાક પાતે જે ભૂમિકા
ઉપર સ્થિત છે તે ભૂમિકાને અનુરૂપ રાખી દિવાળો શાસ્ત્રીય
આજ્ઞાને દાદસમક્ષ રાખીને કરવામાં કરી જ પાછો નથી પાતો.
શ્રીઆણંદ અને શ્રીકામદેવઆદિ જેવા મહાઆવકો નિરંતર
ત્રિકાલપૂજા વિગેરે પાતાની ભૂમિકાને અનુરૂપ દિવાળો કરવામાં
કરી જ ચુક નહોતા કરતા. મહારાજા કુમારપાલ જેવા રાજ્યમા-
નીના સ્વામી છતાં પાતાના આવકપણાને છાજતાં અનુષ્ઠાનો જેવાં
કે ત્રિકાલજિનપૂજા, ઉભયકાલ આવશ્યક, શુરવંદન વિગેરે કર-
વામાં કરી બેદરકારીનું સેવન નહોતા કરતા, એ વાત વર્તમાન
જૈનસાહિત્ય સ્પષ્ટપણે બાહરે કરી રહેલ છે. આથી સ્પષ્ટ છે કે
ઉત્તતિના અર્થિએ અવશ્ય અનુષ્ઠેય અનુષ્ઠાનોની આરાધના તર-
ફે ઉપેક્ષા ન કરવી બોધ્યે.

ભગવાન હરિભદ્રસૂરિય મહારાજા કહે છે કે સમ્યક્ત્વ તે
હોય કે જે મિથ્યાત્વનો પરિત્યાગ કરીને શ્રીજિનપ્રતિમા અને
સાધુની પૂજા કરવા સાથે આઠ પ્રકારના આચારનું પાલન કરે
તથાહિ—

“અવરજિજ્ઞયમિચ્છતો, જિણવેદ્યસાહુપૂયણુજ્જુતો ।

આયારમદ્દમેયં જો પાલઈ તસ્સ સમ્મત્તં ॥ ૧ ॥

જે મિથ્યાત્વનો પરિત્યાગ કરવા પૂર્વક જિનચૈત્ય અને સા-
ધુની પૂજામાં ઉદ્યુક્ત થયો થકો આઠ પ્રકારના આચારનું પાલન
કરે તેને સમ્યક્ત્વ હોય.

પ્રિય વાંચકગણ ! કહો કે હવે મૂર્તિપૂજની સનાતનસિદ્ધિ
 માટે પ્રમાણની સ્વીચીતરાગપ્રવચનમાં કોઈપણ જાતની ખામી
 છે ? સાહેબ જનસાહિત્ય આવા આવા ઉલ્લેખોથી ખીચાખીચ
 ભરેલું છે છતાં જે વ્યક્તિને મૂર્તિપૂજની ખાતરી કરવા માટે એક-
 પણ પ્રમાણ દૃષ્ટિગોચર ન થાય તે વ્યક્તિની દૃષ્ટિ કેવી મલિન
 હોવી જોઈએ ? એનો ખ્યાલ આપ પોતેજ કરી શકો તેમ છે.
 એટલે તે માટે મારે પોતાને કોઈપણ જાતની મહેનત કરવાની
 જરૂર નથી. આટલી બધી મલિનતાથી ભરેલો આત્મા સત્યને
 નજર જોઈ શકે એ વાતમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી. મિથ્યાત્વની મ-
 લિનતા સદ્ગુણભાવનો વિલંબ કરવાની શક્તિ ધરાવે છે. મિ-
 થ્યાત્વ દેખતાને અંધ કરવાની શક્તિ પોતામાં રાખે છે. મિથ્યા-
 ત્વરૂપ મલિનતાનો સ્વભાવજ એ છે કે તેના આશ્રિતને સત્યનો
 પરિત્યાગ કરાવી અસત્યનો ઉપાસક બનાવે અર્થાત્ સત્યને તો
 તેના દૃષ્ટિપથમાંજ ન આવવા દે. મારેજ શાસ્ત્રકારો કહે છે કે
 દ્વાદશાંગીમાં રહેલું સમ્યગ્જ્ઞાન પણ મિથ્યાદૃષ્ટિએને મિથ્યારૂપેજ
 પરિબલે છે માટે બિચારા બેચરદાસને આપણું મુવિગુદ્ધ સાહિત્ય-
 પણ વિકારમય જગ્યાયું એમાં કંઈપણ આશ્ચર્ય પામવા જેવું
 નથી. માત્ર આપણે તો એટલુંજ કરવાનું છે કે તે વિકારવાસ-
 નાને બેચરદાસની પાસેજ રાખી મૂકીને આપણે તો આપણા
 ઉપકરી પુરોવાની અને આપણાં અનુપમ શાસ્ત્રોની આજ્ઞાને શિ-
 રસાવંધ ગણી તેમના વચનાનુસાર આપણા વિચાર, વાણી અને
 વર્તનને બનાવી આપણા નિઃકંટક કલ્યાણપથે પ્રયાણ કરેજ
 જવું. એમાં ચતુર્કિચિત્ પણ પ્રમાણનો પ્રવેશ ન થયા દેવો એ-
 માંજ ક્ષેપ છે.

જગવાનું હૃદયસુરિત મદાગમ સંબોધપ્રકરણમાં આવ-
 ઠના અધિકારમાં જણાવે છે કે વિવેચની આજ્ઞા
 માન્ય કરે, મિથ્યાત્વનો પરિહાર કરે, ૬૨-

રોજ છ પ્રકારનાં આવશ્યકમાં ઉદ્યુક્ત રહે, પર્વદિવસોમાં પાપધ-
મેતનો સ્વીકાર કરે, દાન શીલ તપ અને ભાવની ઉપાસના કરે,
સ્વાધ્યાય-જ્ઞાનાભ્યાસ કરે, પરોપકારપરાયણ રહે, યતનાપૂર્વક
વર્તન કરે, જિનપૂજા, જિનસ્તવન, ગુરુસ્તુતિ, સાધર્મિકવાત્સલ્ય,
વ્યવહારશુદ્ધપ્રવૃત્તિ, રથયાત્રા, તીર્થયાત્રા, સંધર્મ બહુમાન,
પુસ્તકલેખન, તીર્થની પ્રસાવના, શ્રીજિનશાસનઉપર પ્રેમ અને
નિરંતર સદ્ગુરુઓનો વિનય કરવામાં તત્પર રહે.

આવા ઉત્તમ જીવનને ગુમરનાર આત્માના પવિત્ર આચા-
રમાં, પવિત્ર વિચારમાં, પવિત્ર જીવનમાં, વિશુદ્ધ નીતિમાં અને
અખંડિત પ્રામાણિકતામાં આશાંકા કોણ ઉઠાવી શકે તેમ છે ?
શુભારમાં જે અનાસક્ત ભાવે વર્તેલો હોય અને સંયમભાવનાથી
જેવું અંતર ઉત્તતસ્થિતિ ઉપર આરક થઈ રહ્યું હોય તે આત્મામાં
સદ્ગુરુઓનાજ વાસ હોય એમાં આશ્ચર્યજ શું છે ? ઉપર હરિ-
ભક્તચરિત્ર મહારામએ વર્ણન કરેલી કાર્યક્રેણીજ એવી છે કે
તેને વર્તનમાં મૂકનાર પોતાના જીવનને સર્વોત્તમ બનાવી શકે
તેમ છે, મારે મારી દરેકે દરેક વાચકને ભલામણ છે કે આ ઉત્તમ
કાર્યક્રેણીના રહસ્યને સમજવા અને આચારમાં ઉતારવા અહુ-
ર્નશ ઉદ્યમશીલ રહેવું.

સનાતનમૂર્તિપૂજની જડ ઉમેશ્વા મારે આટલા આટલા
અનુચિત પ્રયાસનું સેવન કરવા છતાં હજુ પણ બેચરદાસને સં-
તોષ નથી થયો, તેથી તે જણાવે છે કે 'મૂર્તિસાદૃશ્યે પ્રસંગવશે મારો
વિદેય વિદ્યાના પણ હું જણાવીશ' અસ્તુ આપણે પણ તે અવસરે
અવસરે વિદ્યા કરવાની અભિલાષા અભિવ્યક્ત કરી આગળ
માલીએ.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે શ્રીજિનનીમૂર્તિઓ અને તેને યોગ્ય
પ્રભાવશાક્ષિ પ્રાચારો અને તેની ઉપાસનાને લગતાં એક નહિ

પછી અને પુરાતન એનિદારિત્રપ્રમાણો અને ખાસ સુત્રપ્રમાણો
 અને નિર્ધિષ્ટો ૧૫માન હોવાથી તેની સનાતનતા મુનિશ્રિ-
 તજ ધર્મેથી છે. તો પછી તેને અવગ્રંથેતા દેવદ્રવ્યને સિદ્ધ કર-
 નારા ઉદ્યોગો સ્થળે સ્થળે મળે એમાં આશ્ચર્ય શું છે? પર-
 માત્માની મૂર્તિપૂજા પરમાત્માએ ઉપદેશી છે એટલે સુત્રપ્રમાણો
 પછી વિદિત કરેલી છે તો પછી દેવદ્રવ્યને પણ તેવાજ પ્રકારનું
 માનવામાં કે કરેવામાં કોઈપણ જાતનો બાધકજ નથી. દેવદ્રવ્ય
 અનાદિનું અને શાસ્ત્રસિદ્ધ છે, તો પછી ફરેક શાસ્ત્રાનુસારે સૂરી-
 થારે અને ધન્યાસપ્રવરે તેમજ સપજા મુવિદિત મુનિવરે તે
 દેવદ્રવ્યને અનાદિનું અને શાસ્ત્રસિદ્ધ કરે છે એમાં બેચરદાસને
 શું દુઃખ થઈ જાય છે? બેચરદાસને દુઃખ થાય ન થાય પરંતુ
 સાયપ્રકાશક સૂરીથરઆદિ ધર્મરસિક આત્માઓની ફરજ છે
 કે શાસ્ત્રાનુસારે સદુપદેશને વિધિવ્યાપી બનાવવો. એ તો નિય-
 મજ છે કે ત્યારે સૂર્યના ઉદયથી સપજા આનંદિત થાય ત્યારે
 પુવડ અને તેની ટાળીમાં બળી શકે તેવા ઘીમળો પજ આંખો
 મીચે અને ખુણામાં પેસી જેમ તેમ ગુજરે. ચક્ષુએ તથા મનમાં
 બળી મરે, તેમાં પ્રખરપ્રતાપી સૂર્યના શો દોષ? પ્રકાશકપદ-
 થના તો સ્વભાવજ છે કે પ્રકાશજ કરે અને તેથી અધકારપ્રિયો
 અધકળાય તેમાં પ્રકાશકને કંઈજ લેવા દેવા નથી, માટે સત્યના
 ઉપાસકોની ફરજ છે કે બેચરદાસ અને તેના અનુયાયિઓની
 અધકળાવવાની ચિંતા ન કરતાં જાહેર કરેજ જવું કે પરમાત્માની
 પૂજા અને તદુપયોગી નિર્લદ્રવ્ય શ્રીજિનશાસનની સાધનું સાધજ
 છે અને સાધને સાધેજ રહેવાનું. તેના સહયોગને સાધણ કર-
 વાની પણ તાકાત ધરાવનાર કોઈજ નથી, કારણકે તે કાર્ય ફરેક
 ફરેકની શક્તિથી બજાવનાર છે. માટે તેના દેખીએ પણ તેમ કરવાનું
 કસાહસ કરી નાહકમાં રહેવાનું નથી. બરબાદ કરવા માટે પ્રયાતનીલ
 ન થવું કારણકે તે પ્રયાતનીલ નથી. ના પરિણામમાં જાંઘીની બર-

સમનાં પાંચ અંગે કલ્પજાણિએ મારે જાણે છે અને તે જાણ-
વાનું દુઃખાન કામચળીશ્રુતમાં જાણ જણવાનું શુદ્ધભાવજાણી
કરે છે એવરહે કલ્પજાણના મુખજાણના મારે ને જો કલ્પજાણ જાણ
છે, અને એવીજ તેજાના જાણમાં જાણના જાણજાણનાં જાણ-
કારા પણ નથી.

આવી પરમાત્માત્મીક આપણી મુનિપૂજા અને તદાભિન દે-
વદ્રવ્યને આપણાજ જાણે જ્યારેદામ કોણજ આપે ન કરી
જાણ્યા ત્યાં દેવે ને મુનિપૂજાને 'દિ'સામુતક' તરીકે જાણજા-
વીને જણાવે છે કે તેવા મુનિપૂજાને અને તદવજાણી દેવદ્રવ્યને
ઉદ્દેશ્ય અમજામકારો કીરીતે કરે ? ઉત્તરમાં આપણે જણાવી
કેવું જોઈએ કે જે મુનિપૂજાને જુદા પરમાત્મા સીમદારીરૂપ
સમજાવની યોગ્ય અને આત્માસ્વામીરૂપ જણાવે છે તેજ મુનિ-
પૂજાને 'દિ'સામુતક' તરીકે સંબોધનાર આત્માને મારે ઉત્પત્તિને
કોઈ ઉપાયજ નથી. આપણે દમજાણ જોઈ આપણા હીમ કે દરિ-
વદ્રસરિજ મદારાજ આદિ મદાપુરોચ્ય મુનિપૂજાને આજ વિધેય
ખતાવી છે. એને અવજાણ આજણ છે તેને સીમા સલાવવાની
નિર્દયક મહેનત કોણ કરે ? એને સાચજ નથી રજાજ તેને શુભા-
રવાનો ઉપાયજ શો ?

જ્યારેદાસ અમજાવે છે કે મુનિપૂજા 'દિ'સામુતક' છે અને
તેથી અમજામકારો તેનો અને તદાભિન દેવદ્રવ્યને ઉદ્દેશ્ય
કીરીતે કરી શકે ? આનું સંપૂર્ણ સમાધાન કરીને આપણે
જોઈશું કે દેવદ્રવ્ય મારે કયા કયા રવાને કેવા કેવા પ્રકારના ઉ-
દ્દેશ્યો ધરેલા મોલુક છે.

ત્રીજા શુદ્ધાની ચર્ચામાં જણવાનું હરિવાદસરિજ મદારાજ
જ્યારેદાસ લખે છે કે:—

સરિજોને જોઈ હું મલામદી કરીને પ્રથમ હું 'તેમ

આવું અનુપમ દેવદ્રવ્ય ધર્મત્રિમી આચાર્યોને અને ધર્મત્રિમી નગરશેઠઆદિ સુભાવકસમુદાયને પ્રિય હોય અને તેની વૃદ્ધિ તથા રક્ષા માટે તેઓ પરિશ્રમ કરતા હોય તેમજ તે દ્રવ્યનું ભક્ષણ અને ઉપેક્ષા તેમજ તે દ્રવ્યનો દોહ કરનારાઓને ઉચિત શાસન પણ કરતા હોય એમાં નવીનતા શું છે ?

આચાર્યઆદિ મુનિગણની અને સુભાવકસમુદાયની ફરજ છે કે શ્રીજિનપ્રવચનની વૃદ્ધિ અને સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાનાદિ ગુણોની પ્રભાવતા કરનાર શ્રીજિનદ્રવ્યની વૃદ્ધિ અને રક્ષા કરવામાં નિરંતર સજ્જ રહેવું. અને તે દ્રવ્યની ઉપેક્ષા કરનારાઓ, તે દ્રવ્યના ભક્ષણ કરનારાઓ અને તે દ્રવ્યના દોહીઓની પૂરતી ખર્ચર ભેટી, અન્યથા તે શાસનરાત્રુઓ પોતાની છ'દ્ગીને બરબાદ કરવા સાથે બીજા પણ કેટલાક બદીક આત્માઓની બરબાદી કર્યા સિવાય રહેવાના નથી. હું તો ખાત્રીપૂર્વક માત્ર 'હું' કે 'ત્યાં' મુખી એક પણ સાચો શાસનસેવક સાધુ, સાધ્વી, આવક કે આવિકા વિયમાન હશે ત્યાં મુખી તો દેવદ્રવ્યનો દોહ નહિજ થવા દે. આવા અનુપમ દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ અને રક્ષા માટે બેચરદાસ અને તેના જેવા આદે તેવા આદેષો કરે એની પરવા શાસનત્રિમીઓ કરવાનાજ નથી કારણકે શાસનત્રિમીઓને તેવા દેવદ્રવ્યના દોહીઓની ક'ઈ પણ કિંમતજ નથી.

બેચરદાસને ખર્ચર નથી કે ઉપાંગો, નિર્બુદ્ધિઓ, બાબો, બુર્ફિઓ, અવચૂરીઓ અને દીકાઓ સૂત્રમાં રહેલા અપરિમિત અર્થને સ્પષ્ટ કરવા માટેજ રચાયેલ છે. તેને ક્યાંથી ખર્ચર હોય કે સૂત્રના એક એક અક્ષરમાં અનંતા અર્થનો સમાવેશ પરમ-પૂજ્ય ગણપરદેવોએ કરેલો છે એટલે સૂત્રોમાં મુમ જણાતી વાતો પણ એ ઉપાંગોઆદિમાં સ્પષ્ટ થાય ॥ તેથી તે ઉપાંગઆદિમાં આવતી દરેક વાતોનું ઉત્પત્તિસ્થાન ખાસ મુળ અંગમનોજ છે. મારે તો ખાસ મુળ, નિર્બુદ્ધિ, બાબ્ય, મુર્ખ અને દીકા એ આ-

ગમનાં પાંચે અંગો સમ્યક્દષ્ટિઓ માટે માન્ય છે અને તે માનવાનું ફરમાન લગવતીસૂત્રમાં ખાસ લગવાનું સુધર્માસ્વામીજી કહે છે એટલે સમ્યક્ત્વના રસિઆઓ માટે તો એ સધળું માન્ય છે, અને એથીજ તેઓના અંતરમાં અયોગ્ય આશંકાઓને અવકાશ પણ નથી.

આવી પરમપ્રામાણીક આપણી મૂર્તિપૂજા અને તદામિત દેવદ્રવ્યનો અસદ્લાવ બ્યારે બેચરદાસ કોઇપણ પ્રકારે ન કરી શક્યા ત્યારે હવે તે મૂર્તિપૂજાને ‘હિંસામૂલક’ તરીકે ઓળખાવીને જણાવે છે કે તેવા મૂર્તિવાદને અને તદ્વલંબી દેવદ્રવ્યનો ઉલ્લેખ અમણાચકારો શી રીતે કરે? ઉત્તરમાં આપણે જણાવી દેવું જોઇએ કે જે મૂર્તિપૂજાને ખુદ પરમાત્મા શ્રીમહાવીરદેવ સમ્યક્ત્વની શોધક અને આત્મકલ્યાણકર જણાવે છે તેજ મૂર્તિપૂજાને ‘હિંસામૂલક’ તરીકે સંબોધનાર આત્માને માટે ઉત્તતિનો કોઈ ઉપાયજ નથી. આપણે હમણાંજ જોઇ આવ્યા છીએ કે હરિભદ્રસરિજી મહારાજા આદિ મહાપુરુષોએ મૂર્તિપૂજાને ખાસ વિધેય બતાવી છે. જેને અવળાજ ચાલણું છે તેને સીધા ચલાવવાની નિર્ધારક મહેનત કોણ કરે? જેને સત્યજ નથી રચણું તેને સુધારવાનો ઉપાયજ શો?

બેચરદાસ સમજાવે છે કે મૂર્તિપૂજા ‘હિંસામૂલક’ છે અને તેથી અમણાચકારો તેનો અને તદામિત દેવદ્રવ્યનો ઉલ્લેખ શી રીતે કરી શકે? આનું સંપૂર્ણ સમાધાન કરીને આપણે જોઇશું કે દેવદ્રવ્ય માટે કયા કયા સ્થાને કેવા કેવા પ્રકારના ઉલ્લેખો થયેલા મોળુદ છે.

ત્રીજા સુદાની ચર્ચામાં લગવાનું હરિભદ્રસરિજી મહારાજા માટે બેચરદાસ લખે છે કે—

“અર્વાચીન સરિઓને જોમ હું મતામહી રહીને પ્રયત્ન હું તેમ

અ: મહાપુરુષ માટે કમી સ્થાન તેમ નથી-તેમના મંથોમાં મધ્યસ્થ, મંથોના અને સત્યપ્રિયા મેં જોઈ છે, ત્યાર પછીના મંથોમાં તે તેમના પદ્મ મને બાળેલ મળી શકી છે.”

આ ઉક્તિએ પાંચનારે દરેકેદરેકને હું ખાત્રી આપું છું કે ભગવાન હરિભદ્રસુરિની પછીથી થયેલા દરેક પ્રામાણિક સૂરીપરે તેમના સરખી વાત કરી છે. તે છતાં બીજાઓને મનામદ્દી કહીને નિંદવામાં બેચરદાસને શું હેતુ સમાયો છે તે તેા તેમના આમાં જાણે ? જો તે હેતુ તેઓ પ્રકટ કરશે અને તેમ કહેવામાં કંઈક વિશેષતા છે એમ તેઓ બતાવી આપશે તો તેા કદાચ કેઈકાં માનશે કે તેમને પોતાના શબ્દોની કંઈક કંમત છે અન્યથા તેા જેમ મનાય છે તેમ મનાવાજ કરશે એમાં તો ફેરફાર પ્રાપ્ત ઓછાજ થવો છે. અરેતુ તેમ લખવામાં ચાહે તે કારણ હોય પરંતુ આપણે તો એમ માનીનેજ પ્રાયઃ દરેક વાતમાં તે મહાપુરુષના ઉદ્દેશોદ્દારજ તેમની દરેક માન્યતાનું યથાર્થ ખંડન કરતા આવ્યા છીએ અને તેમજ કરવું છે એટલે જે મૂર્તિપૂજન બેચરદાસ હિંસામૂલક સમજાવવા માગે છે તે પૂજા માટે ભગવાન હરિભદ્રસુરિ મહારાજ સંબોધપ્રકરણમાં શું કહે છે તે આપણે પ્રથમ જોઈ લઈએ અને ત્યારપછી બીજા કેવલ્યને લગતા જરૂરી ઉદ્દેશો રજૂ કરીશું.

“ પૂપમ્મિ વિયરામભાવો, વિષ્ણુરૂઢિ સિસવિચ્ચાયા ।

આયા અદિસમાયે, વટ્ટદ્દિ હહ તેજ નો દિસા ॥ ૨૦૦ ॥

ભગવાન હરિભદ્રસુરિ સંબોધપ્રકરણના ‘કેવલેશ્વર’ નામના અધિકારમાં ઉપરના અંકની ગાથા લખીને જણાવે છે કે પ્રભુપૂજામાં વીતરાગભાવ સ્ફુરણમાન થાય છે અને વિરલના વિરાટત્યાગથી આત્મા અહિંસકલાવમાં વર્તે છે માટે હિંસા નથી.

વીતરાગભાવને વિસ્ફુર્જિત કરનારી અને આત્મિક
સહસાવમાં અનુરક્ત બનાવનારી પ્રભુપૂજના અને તદાશ્રિત
દ્રવ્યનો ઉલ્લેખ ન કરે એવું બને ? પ્રભુપૂજના ઉલ્લેખો
સ્થાનોમાં હોવા સાથે ખાસ અંગસૂત્રોમાં પણ થયેલા છે એ ન
વાંચકોએ સારી રીતે જોઈ લીધું અને જાણી લીધું છે એટલે
કંઈપણ કહેવાની કે જણાવવાની જરૂર નથી. પરંતુ દેવદ્રવ્યના
સંબંધમાં તેવા ઉલ્લેખો ખતાવી દેવાની જરૂર છે અને તેના
પણ કંઈ પાર નથી એટલે તેમાંના કેટલાકજ મૂકીને શતોપ
માનવો પડશે.

વર્તમાનચોવીસીના વીસમા તીર્થપતિ શ્રીમુનિમુદતસ્વા-
મીના સમયમાં થયેલા શ્રીપાલમહારાજએ મયળામુંદરી સાથે
આયંબિલની ઓળીના તપની આરાધના ઉદ્યાપનપૂર્વક કરી
છે આ વાતથી જનસમાજ ધણેજ પરિચિત છે. એ તપના ઉ-
દ્યાપનમાં પોતાના પુણ્યના પ્રતાપે પ્રાપ્ત થયેલી અકળક
અથ કેવી રીતે કર્યા છૂટેનો ચિતાર આપવાને
રીયતપામચ્છના અધિપતિ શ્રીમાન્ ...
જાએ બનાવેલ શ્રીશ્રીપાલચરિત્રમાંની કેટલીક
કથામાં આવે છે તે ઉપરથી એ પણ ધ્યાનમાં આવશે કે
આજકાલતું નથી પણ પ્રવાહથી આદિવિનાતું છે:—

“ અરિહંતપદ ધવલે, ચંદણકપુરલેવસિયવળે ।
અઢકઝેયજચરતીસહીરયં, ગોલયં ગવીયં ॥ ૮૫ ॥
સિદ્ધપદ પુણ રત્ને, હગતીસપવાલમદ્દમાણિકં ।
નવરંગધુસિજવિહિયપ્પલેવશુરગોલયં ઠવિઅં ॥ ૮૬ ॥”

સાવાર્થ—ધેતરંગવાળા અરિહંતપદમાં ચંદન અને કપુ-

રેના લેપથી બેના રંગ શ્વેત છે અને બેમાં આઠ કર્કેતન (એક
જાતિનાં રત્નવિશેષ) અને ચોત્રીસ હીરા છે એવા ગોળાં સ્થાપન
કર્યાં. (આઠ કર્કેતન અને ચોત્રીસ હીરા મૂકવાનું પ્રયોગનું લે-
ખવાન અરિહંતદેવના પ્રાતિહાર્ય આઠ હોય છે અને અતિશય
ચોત્રીસ હોય છે.) ॥ ૮૫ ॥ લાલરંગવાંસા સિદ્ધપદમાં એક-
ત્રીસ પ્રવાલ અને આઠ માણિક્ય મૂકેલા અને નવીનરંગવાંસા
કેસરથી લેપ કરેલા ગોળાં સ્થાપન કર્યાં. (આઠ માણિક્ય અને
એકત્રીસ પ્રવાલ મૂકવાના હેતુ શુભોના અંગે હોય છે.) ॥ ૮૬ ॥

“ કળયામે સૂરિપર, ગોલં ગોમેયપંચરયણનુમં ।
છત્તીસકળયકુમુમં, ચંદણચુસિણંકિયં ઠવિમં ॥ ૮૭ ॥
ઉવજ્ઞાયપર નીલે, અહિલયદલનીલગોલયં ઠવિમં ।
ચંદરિંદનીલકલિયં, મરગયપણવીસપયગનુમં ॥ ૮૮ ॥
સાહુપર પુણ સામે, સમિપમયં પંચરાયપટ્ટમણિં ।
સગવીસરિટ્ટમણિં, મત્તીપ ગોલયં ઠવિમં ॥ ૮૯ ॥
સેસેમુ મિયપરમું, ચંદણસિયગોલર ઠવર રાયા ।
સગમટ્ટિગવળા, મયરિવળમુતાફલસદેપ ॥ ૯૦ ॥

ભાવાર્થ—ખીંગારંગવાંસા આચાર્યપદમાં ગોમેદનામતા પાંચ
રત્નસદિત અને છત્રીસ શુવર્ણપુષ્પ મૂકીને ચંદન કેસરથી
રક્ત બનાવેલા ગોળાં સ્થાપન કર્યાં. (સાનાચારાદિ પાંચ આચારના
પાસક દોવાથી પાંચ રત્ન અને છત્રીસ શુભાધી શુદ્ધ દોવાથી
શુવર્ણનાં છત્રીસ પુષ્પા મૂક્યાં.) ॥ ૮૭ ॥ નીલવર્ણવાળા ઉપા-
ધ્યાયપદમાં ચાર દંદ નીલમણિસદિત અને પચ્ચીસ મરકત
અજિત્રજ નાગવદ્વીના પવસમાન નીલવર્ણના ગોળાં સ્થાપન

કર્ષો ॥ ૮૮ ॥ રથામરૂંઘથી પ્રચ્છિદ્ધ શ્વપદમાં પદમણિપદ
(વરદશન) મુખ અને શુભવીર્ય વિષ્ણુમણિ (રથામરૂંઘ વિરોધ
સદ્વિત કસ્તુરિથી સિમ કહેલો યાગો રથાપન કર્યો ॥ ૮૯ ॥
બાદી શ્વેલા રમ્ભનાદિક શ્વપદમાં ૬૬-૫૨-૭૭-૫૭ માતીમંદિર
ચંદનના લેપથી શ્વેત યાગો શ્રીપાળરાજાએ રથાપન કર્યો ॥ ૯૦ ॥

ઉપરોક્ત કથન પ્રમાણે સિદ્ધમંત્રની રથાપના કરવામાં રાખ
શ્રીપાળે ચક્રાવેલ હીરા, માતી, માનિક્ય, પત્તા, પ્રવાલ, નીલમ
અને મુવર્ણ આદિને દેવદ્રવ્ય શિવાય બીજું કંઈ પણ કદી શ-
કાય તેમ છે ? વિવેકી તો એ દ્રવ્યને દેવદ્રવ્ય શિવાય બીજું
માની જ ન શકે. બ્રહ્માત્માઓ આવી રીતિએ ધોતાના અઙ્ગક
દ્રવ્યનો સદુપયોગ કરતા હતા.

વર્તમાન સમયમાં પણ જે કર્મસાહિત્ય લે-
યમાન છે તેનું સાહિત્ય બીજા કોઈપણ સાહિત્ય
કર્મસાહિત્ય આપણા પૂર્વધર સુરિપુરંદરાએ પૂર્વમાંધા
કરેલ છે તેમાં દર્શન મોહ બંધના હેતુઓ દર્શાવતાં
વવામાં આવ્યું છે કે:-

■ સમગ્રદેસણા મગ્નનાસણા દેવદ્રવ્યહરણેહિ ।

દંસણમોહં જિણમુણિ-વૈશ્યસંઘાઈપાઢણીઓ ॥ ૫૬ ॥

ઉપરની ગાથામાં શ્રીજિનશાસનના પરમપ્રભાવક શ્રીકેવેન્દ્ર-
સુરિજી મહારાજાએ જણાવ્યું છે કે ઉન્માર્ગી રેશના-ઉત્સુક
ભાવણથી, સન્માર્ગનો નાશ કરવાથી અને દેવદ્રવ્યનું હરણ કર-
વાથી તેમ શ્રીજિન, સુનિ, પરમાત્માની મૂર્તિ યા મંદિર, સંઘ
આદિનો પ્રત્યેનીક પ્રાણી દર્શનમોહનો બંધ કરે છે.

પૂર્વો એ ભગવાન સુધર્માસ્વામિવિરચિત આરમા સંગનો

પ્રભાગ છે અને તે પૂર્વોની સખ્યા ગણની છે તેમાંના બીજા પૂર્વમાંથી આ કર્મસાદિત્યનો ઉદ્ધાર થયેલો છે અને દર્શનમોહનીય નામની એક કર્મની પરાપ્રકાશના જનમાં પરમાત્માની પ્રતિમા અને તેના મંદિરની આશાતનાને તેમજ દેવદ્રવ્યના હરજીને પણ નિમિત્તરૂપે માનેલ છે તે હવે પરમાત્માની મૂર્તિપૂજા અને તદામિન દેવદ્રવ્યની અનાદિતામાં ક્યાં વાંધો આવી શકે તેમ છે ?

ઉદાયન રાજા જે પ્રભુ મદાવીરદેવના સમયમાં વિદ્યમાન હતા તેઓએ કપિલર્ષિપ્રતિષ્ઠિત પ્રતિમાની પૂજા આદિ ભક્તિ માટે કેટલાંએ ગામો આપ્યાં હતાં અને તેના પરવાનો પણ કરી આપ્યા હતા એ વાત ત્રિપરિશક્તાકાપુરૂષચરિત્રમાં લગવાનું હેમચંદ્રસચિત્રએ નીચે મુજબ લખી છે:—

રાજાઃ કુમારપાલસ્ય, તસ્ય પુણ્યેન ભૂયસા ।
સ્વન્યમાનસ્યલે મંદુ, પ્રતિમાઽઽવિર્ભવિવ્યતિ ॥ ૮૩ ॥
તદા તસ્ય પ્રતિમાયે, યદુદાયનમૂઘજા ।
ગ્રામાણાં શાસનં દત્તે, તદપ્યાવિર્ભવિવ્યતિ ॥ ૯૪ ॥

અર્થાત્—રાજા કુમારપાલના પ્રબલ પુણ્યથી જોડાતા સ્થાનમાંથી જલ્દી પ્રતિમા પ્રગટ થશે અને તે સમયે એ પ્રતિમાને મારે જે જે ગામોનું ફરમાન આપ્યું છે તે પણ પ્રગટ થશે. આ બાબતમાં ધીઆદ્ધર્મિધના ફક્ત અધિકારમાં શ્રીમાન રત્નશેખર-સારથ મહારાજા નીચે મુજબ લખે છે:—

“ પાંચુરુષ્ટો ભૂગતા કપિલર્ષિપ્રતિષ્ઠિતા પ્રતિમા શ્રીગુરુમુલ જ્ઞાતા કુમારપાલનૃપેણ । પાંચુસ્યલસ્થાનને ઉદાયનનૃપદત્તશાસન સઘઃ સ્ફુટીભૂતા । યયાત્ત્વ પ્રપૂજ્ય માજ્યોત્તસવૈરણતિ

પત્તને નીતા । નવ્યકારિતગરીયસ્તરસ્ફાટિકપ્રાસાદે ન્યસ્તા । પત્ર-
લિખિતમુદાયનનૃપદચં ગ્રામાકરાદિશાસનં સર્વં પ્રમાણીકૃત્ય ચિર-
મર્ચિતા ॥ ”

અર્થાત્--ધૂળના પરસાદથી જમીનમાં દટાઇ ગયેલી અને
શ્રીકપિલક્ષ્મિએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલી પરમાત્મા શ્રીમહાવીરદેવની
પ્રતિમા રાજા કુમારપાળે પોતાના ગુરુ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિજીના શ્રી-
મુખે જાણી અને તેથી તે પાંચુસ્થાનને ખોદાવતાં તે પ્રતિમા શ્રી
હિદાયનરાજાએ અર્પણ કરેલા શાસનપત્રની સાથે શીઘ્ર પ્રગટ
થઇ. તેની યથાવત્ પૂજા કરીને મહોત્સવની સાથે પાટણમાં લઇ
ગયા. સ્ફટિકરત્નના નવા કરાવેલા મોઢા મંદિરમાં સ્થાપન કરી.
અને હિદાયન રાજાએ આપેલ જે ગ્રામઆદિ પત્રમાં લખેલ
હુઠું તે સઘળું પ્રમાણ કરીને તે પ્રતિમા ચિરકાલ સુધી પૂજી.

આવી રીતિએ સિદ્ધરાજજયસિંહે પણ શ્રી સિદ્ધાન્ત...
અને ગિરનારગિરિજીની પૂજા માટે બાર બાર ગામે આ...
હલ્દેખો કુમારપાલ પ્રબંધમાં આજુદ છે આ સઘળાને
દેવદંડ શિવાય બીજા શામાં થઇ શકે તેમ છે ?

કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્રસૂરિજી મહારાજા ત્રિપષ્ઠિ-
શલાકાપુરુષચરિત્રના પાંચમા પર્વમાં વર્તમાન ચોવીસીના
પદરમા તીર્થપતિ શ્રી ધર્મનાથસ્વામીના ચરિત્રમાં જણાવે છે કે
'પુરુષસિંહ' નામક વાસુદેવના પિતા જે સમયે અસાધ્ય રોગથી
પીડાતા હતા તે સમયે તે પુરુષસિંહની માતાએ 'હું' વિધવાની
ગણતરીમાં ન આવું' આવા કરાદાથી ચિતામાં બળી મરવાની
તેયારી કરી એ અવસરે પુરુષસિંહ પોતાની માતાને મળવા માટે
ગયા તે સમયે માતાએ પોતાના પુત્રને નીચે મુજબ કહ્યું:—

“ પતિવ્રતાદાદુમ્ભા, જે માગ્યા રત્નરાગયઃ ।
 અનન્નં કાશનં યથા, જે ચા રત્નમચ્ચગા ॥ ૧૧૪ ॥
 મુક્તામયા ચત્તમયા, તાન્ગરત્નપયાય જે ।
 મંમિષ્ઠા જે ચ નેપથ્ય-મમુદાયાઃ મદમગ્નઃ ॥ ૧૧૫ ॥
 યથાન્યત્કોગસર્વજ્ઞ, સત્ત્વોજ્યાં તદર્પનાય ।
 મહાવયમગ્નિનાનાં, વાયવ્યં હીદમાદિમય ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થાત્—પુરુષસિંહની માતા પાનાના પુત્ર પુરુષસિંહને કહે
 શાશ્વતો, અપરિચિત મુરજી, રજતના સંચયો, માતીમય,
 વસ્ત્રમય અને જાત્યરાતમય આજુપણે અને માતીઆદિકથી
 સંમિશ્રિત હાતરો વસ્ત્રાણંકારો તેમજ બીજી જે કંઈ ધન ભં-
 ગરમાં છે તે સપથું સાત દેવમાં અપજ કરી દો કારણકે પર-
 લોકમાં જતાં એવને એ પાઘય છે.

વાંચકગણુ લોઈ શક્યો કે સકાને માટે એવરૂર એવી આ સમે-
 દેત્રીમાં શ્રીજિનમૂર્તિ અને જિનમંદિરનો પ્રથમ નંબર છે. એમાં
 અર્પણ કરતા દ્રવ્યને દેવદ્રવ્યવિના બીજા શામાં ગણી શકાય તેમ
 છે? શું આટલું જાતુવા અને લેવા છતાં વાંચકો દેવદ્રવ્ય અને
 તેની અનાદિતા માટે શક્તિ રહી શક્યો? હું તો નથી માનતો.
 કે આટલાં આટલાં પ્રમાણોની હાજરીમાં પણ સમ દુઓ શકા-
 શીલ રહે. જે જનસહિત્યમાં રહેલાં સરળાં પ્રમાણોનો અન્ન
 ઉતારો કરવા બેસીએ તો આપણું ધારણું કાર્યજ અપૂર્ણ બન્યું
 રહે એ કારણથી હવે માત્ર પીસ્તાણીસ આગમપૈકી જે ત્રણ આ-
 ગમોનાં અને એકાદ ખાસ અંગસત્રયું પ્રમાણ આપી આપણે
 આપણી પ્રસ્તુત સમાલોચનામાં આગળ વરણું પડ્યો.

બનપદ્મના શ્રવણે તેની અંતરીયથી માયામાં ૮૭૫

૭ ૬:—

“ નિયદમ્મવચ્ચનિનિદમ્મરણનિગચિરવરપદ્ધાણુ ।

વિમરહ પમત્તપુન્યયમુનિત્તયનિગ્ગયરૂપમાણુ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—૫માંના, પાનાના દ્વયને અપૂર્વ રિતનમંદિર બનાવવામાં, શીજિનખિંજની પ્રતિષ્ઠામાં, પ્રશસ્તિ પ્રસ્તુત સખાવવામાં, શુભીર્થ નામ સાધુ, સાધવી, સાવક, સાવિકા આ સાતે દેવોમાં અને શીતીર્યકરેવની પૂજામાં અર્પણ કરે છે.

શીઘ્રવાબિગમસૂત્રમાં વિજયપાલિયાના અધિકારમાં ૮૭૫
૭ ૬:—

“ સે વિજયે દેવે ચઽહિં સામાણિયસાહસીહિં જાવ અલ્લેહિય ચહુહિં વાળમંતરેહિં દેવેહિં દેવોહિં ચ સદ્ધિં સપરિવુદે સચ્ચટ્ટિય સઘ જુદ્ધે નિગ્ગોસવાહયરેણે જેણેવ સિદ્ધાયયણે તેણેવ હવાગચ્છહિં હવાગચ્છિત્તા સિદ્ધાયયણમણુપ્પયાહિણી કરેમાણે પુરત્થિમિલ્લેણં દારેણં અણુત્પવિસ્સહિં અણુપ્પવિસિત્તા જેણેવ દેવચ્છન્દણે તેણેવ હવાગચ્છતિ હવાગચ્છિત્તા આલોણ નિણપદિમાણં પણામં કરેહિં પણામં ફરિત્તા લોમહત્થણં ગિણ્દહિં ગિણ્દિત્તા નિણપદિમાણં લોમહત્થણં પમજ્જતિ, લોમહત્થણં પમજ્જિત્તા સુરભિણા મંધોદણ ન્હાણેહિં, સુરભિણા મંધોદણ ન્હાણિત્તા દિવ્વાણ સુરભિણ મંધકાસાણ ગત્તાહિં હુહેત્તિ ગત્તાહિં અણુલિપ્પહિં અણુલિપિત્તા નિગ્ગવદિમાણં અહયાહિં સેતાહિં દિવ્વાહિં દેવદૂસજ્જમલાહિં નિયંસેહિં, નિયંસિત્તા અગ્ગોહિં વરેહિં મલ્લેહિં ચ અચ્છહિં, અચ્છિત્તા પુપ્ફારુહણં મંધારુહણં આમરણારુહણ કરેહિં. ”

સારાંશ—તે નિજયોગના ધોતાના ચારદશર સામાનિક દેવતા
 ૧૧૧ બીજા ૧૧૭ અનેક વાનવંતર દેવો અને દેવીઓની પરિવૃત્ત
 યોગો ગોરો સર્વશક્તિઆદિની સાથે નિયોગજાઓદિ શબ્દપૂર્વક
 ન્યાં સિદ્ધાપતન હવે ત્યાં આભ્યા અને એ સિદ્ધાપતનને પ્ર-
 ક્રિયા કરને પૂર્વદિશાના દરગામમાં પ્રવેશ કરી ન્યાં દેવચન્દ્ર
 હવે ત્યાં આભ્યા અને ત્યાં જિનપ્રતિમાઓના દર્શનની સાથે
 પ્રજામ કર્યા ત્યાર બાદ મગુરપિચ્છી લકને જિનપ્રતિમાઓનું
 પ્રમાર્જન કર્યું, મુગન્ધિનજલથી સ્નાન કરાવ્યું, દિવ્ય મુગન્ધિત
 વસ્ત્રથી અંગપુષ્પ કર્યું અને ગારીર્દ્યંન આદિથી પ્રસુતે વિ-
 લેપન કર્યું. આ સપણું કરવા બાદ દેવદ્રવ્ય, પુષ્પની મુંદર મા-
 બાઓ, ગંધારોદ્ધણ અને આબૂપણારોદ્ધણ કર્યું-અન્નકરો ચઠાવ્યા.
 ઉપરના પાંડને અનુસરતોજ પાંડ મીરાયપસેણીસુદમાં મુર્ધા-
 ભદ્રવના અધિકારમાં વિદ્યમાન છે:—

તર્ણં સે સુરિયામે દેવે ચર્ત્ત્તિ સામાણિયસાહરસેર્દિ જાવ અ-
 દ્દેર્દિ ય ઘટ્ટર્દિ સુરિયામવિમાણવાસિર્દિ દેવેર્દિ દેવીર્દિ ય સર્દિ
 સંપરિચુદે સવ્યદ્દિષ જાવ વાઈયરવેળં જેનેવ સિદ્ધાવયળે તેનેવ ઉવા-
 ગચ્છઈ ઉવાગચ્છિત્તા સિદ્ધાવયળસ્સ પુરત્તિમિલ્લેળં દારેળં અણુપ-
 વિસતિ અણુપવિસિત્તા જેનેવ દેવહંદણ જેનેવ જિણપદિમાઓ તેનેવ
 ઉવાગચ્છઈ ઉવાગચ્છિત્તા જિણપદિમાળં આલોપ પળામં કરેતિ ક-
 રિત્તા લોમહત્તયં ગિણ્દઈ, જિણપદિમાળં લામહત્તયળં પમજ્ઞઈ, પમ-
 જ્ઞિત્તા જિણપદિમાઓ સુરભિણા ગંધોદણં ન્હાણેતિ ન્હાણેત્તા સર-
 સેળે ગોસીસર્ચંદણેળં ગાયાળં અણુલિંપઈ જિણપદિમાળં અહયા
 દેવદૂસજુલ્યાઈ નિયંસેઈ પુષ્કારહળં, મહારહળં, ગન્યારહળં વળ્લ-
 વત્ત્યારહળં કરેઈ કરિત્તા આસત્તા સત્તા વિઝલ

આપણે જ મન બોલતા છ. પરિણિવાએ તેઓનો સરસ તળવો
 બોલે છે. ૧૬૧૨ છે.

આપણી મનાવન મૂર્તિ પૂજા અને તકતની દેવદવ્યને અર્વા-
 જીવનાની કરતા માટે બેગરદાસે જણાવ્યું છે કે 'મૂર્તિવાદ
 અને દેવદવ્યની વૃદ્ધિનો ઉપરોક્ત શ્રીહરિભદ્રમૂર્તિના પ્રધામાં અ-
 પાયેલા છે અને તે ઉપરાંત તેઓએ જ દેવદવ્યના ભક્તને અને
 દેવદવ્યના ઉપરાંતને સંસારસમુદમાં ક્રમના જણાવ્યા છે તેમજ
 હરિભદ્રમૂર્તિ પાળીના જે જે પ્રધામાં મૂર્તિવાદ અને દેવદવ્યવાદ
 અર્થાત્ છે તે સપતાનું મૂળ તે હરિભદ્રમૂર્તિ છે, અને આવાત-
 ની સામીતી માટે બેગરદાસે પાતાનું એવું નિરાધાર અને અપ્રા-
 માણિક કહાનાસામ્રાજ્ય દેખાવ્યું છે કે જેની સમાસોચનામાં
 આધિક સમયવ્યય કરવામાં કંઈજ સાર નથી તે છતાં તે કહાના-
 સામ્રાજ્યમાં પ્રભાવક પુરવાની શાસનપ્રભાવનાને અનુચિત રૂપ
 આપતાં તાર્કિકચક્રવર્તિ વિક્રમનૃપપ્રતિબોધક સ્તુતિકાર આચાર્ય
 માસિદ્ધશેનદિવાકરજી ઉપર અને મહાપ્રભાવક શ્રીજીવસુ-
 રજી આદિના નામે અન્ય આચાર્યોને અને ધર્માત્માઓ ઉપર
 અનેક અનુચિત આદેષો કર્યા છે તેના અને ભગવાન હરિભદ્ર-
 સૂરિજીએ આપેલાં દેવદવ્યનાં 'જિનપ્રવચનવૃદ્ધિકર અને જ્ઞાન-
 દર્શનશુભોલું' પ્રભાવક, આ વિશેષણો ઉપરથી દેવદવ્ય મહાવીર-
 વિદ્યાલય જેવી સંસ્થાઓમાં ખર્ચી શકાય તેમજ 'મહાવીર વિ-
 ધાલય, વ્યાયામશાળા', વિગેરેમાં દેવદવ્યનો ખર્ચ કરનારજ
 સદ્ગતિનો ભાગી બની શકે છે કારણકે દેવદવ્યનો તેવોજ ઉપ-
 યોગ કરવો જોઈએ એમ ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજી કહે છે. માટે
 તેમ નહિ કરનારનેજ "મલ્લને દેવદવ્યસ્ત x x x સત્તમે નિરવ્યં-
 જંતિ સત્તવારા દો! ગોચમા!" આ વચન લાગુ પડે છે વિગેરે
 વિગેરે બેગરદાસે પાતાના પુસ્તકમાં લખ્યું છે તેને અંગે ઉચિત
 સમાધાનો કરવાની તો ખાસ જરૂર જણાય છે માટે તેટલું જરૂર

પુરંતુ લખાણ કરી જેમ અનેશે તેમ જલદી આ ત્રીજા મુદ્દા સમાલોચનાને હું સંમાપ્ત કરીશ.

મૂર્તિપૂજા અને તદ્વદ્યનો દેવદ્રવ્યને લગતા ઉદ્દેશો લગવાનું હરિભદ્રસૂરિજીનાંજ પ્રથેમાં છે અને તેથી પ્રાચીન પ્રથેમાં નથી એમ નહિ પરંતુ ખાસ સુત્રપ્રથેમાં પણ છે એ વાતનો વિચાર આપણે ધણેજ વિસ્તારપૂર્વક કરી ચૂક્યા છીએ એટલે પુનઃ કરવાની જરૂર નથી. દેવદ્રવ્યના ભક્ષણથી યા તેની ઉપેક્ષાથી સંસારની વૃદ્ધિ થાય છે એ વાત પણ પ્રાચીન પ્રથેમાં વિદ્યમાન છે એટલે એ બાબતને પણ લંબાવવાની જરૂર નથી. આપણા શાસનપ્રભાવક સૂરિપુરંદરે પાતાના આચારવિચારમાં કેવા પવિત્ર હતા એ હકીકતને જણાવવા માટે મારે કંઈપણ કહેવું પડે તેમ નથી કારણકે એ વસ્તુસ્થિતિને દર્શાવવા માટે તો જૈનસાહિત્ય પુરતા પ્રમાણમાં માસ્ટુદ છે. દેવદ્રવ્યનો ઉપયોગ જિનમંદિર કે જિનમૂર્તિ શિવાય બીજા કોઈપણ ઉપયોગમાં ન આવી શકે એ વાતમાં સઘળા જૈનસાહિત્યનો અને બધાએ આચાર્યોનો આજયર્થત એકજ અવાજ છે. દેવદ્રવ્ય જિનમંદિર કે જિનમૂર્તિ શિવાય બીજા એકપણ ઉપયોગમાં ન આવી શકે એ વાત તો શ્રીજિનશાસનમાં સદાથી ચાલી આવતી 'સાત ક્ષેત્રોત્તી વ્યવસ્થા' જ સમજાવી રહી છે, એટલે એમાં પણ અધિક કહેવાની જરૂર નથી. આપણા સાતક્ષેત્રોત્તીના જ્ઞાનદ્રવ્યનો ઉપયોગ પણ 'શ્રીમદ્દાવીર જૈન વિદ્યાલય' નામની સંસ્થામાં થઈ શકે તેમ નથી. તે દ્રવ્યનો ઉપયોગ પણ સમ્યગ્જ્ઞાનની વૃદ્ધિમાંજ થઈ શકે છે પરંતુ સંસારવૃદ્ધિકરવ્યવસ્થાએ વધારવામાં તો નહિજ, જિનમંદિર અને જિનમૂર્તિ શિવાય બીજા એકપણ કાર્યમાં દેવદ્રવ્યનો ઉપયોગ કરનાર, કરાવનાર અને તેમાં અનુમતિ આપનાર ત્રણે જણા પાતાની સંસારની સફર વધારવા શિવાય બીજા કંઈજ લાભ ઉઠાવી શકે તેમ નથી. સાત સાત વાર સા-

શુધીમાં વેદ અને સ્મૃતિએ જતાવેલા ધર્મભાગમાં જ્યાં નાખ્યો
 પરંતુ દેવે આપ ફરમાવે કે બાકી રહેલા અર્ધભાગનો વ્યય
 મારે શી રીતે કરવો? મારા ચિત્તમાં તો એમ થાય છે કે આપ
 મૂળપત્રે આપવાથી અને ઘણા લાભ થાય માટે હું પ્રભો! આપ
 મહજ કરો અથવા આપની ઈચ્છા મુજબ આપો. નવીન-પુરત-
 માંજ આવક બનેલા શ્રીમાન લલ્લુચેલે લખિલાવથી ઉપર મુજ-
 બની વિશ્વસિ કરી એના ઉત્તરમાં આચાર્યશ્રી જીવમુરિજ મહા-
 રાજ ગુરુતત્વના મુંદર સ્વરૂપને સમજાવવાના ધરદાથી કહે છે કે
 હું મહાભાગ! નિઃશ્ચયન-પરિમલરૂડિત એવા અમને ધર્મદિક્તો
 સ્પર્શ કરવો પણ ન કદ્યે તો પછી તેના સમગ્ર માટે તો કહેવુંજ
 શું? અર્થાત્ અમારાથી ધનાદિક્તો સમગ્ર કરી શકાય નહિ.
 આવા મુંદર અને સરજોધપદ સંવાદમાંથી મળતીમાં મુંદર
 હિતશિક્ષા તરફ ધ્યાન નહિ રેતાં “એક જીન જીવન કરે પણ
 જીનધર્મના જાળકાર શુદ્ધ ત્યાગી યોગીને ધન જીવનાંધવાની
 વાત કહે એ એક નવાઈ જેવી બાબત નથી?” આવો તજન
 અસાધ્ય અને અસંગત પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરનાર જ્યેષ્ઠરાસની પંડી-
 તાઇ ઉપર કેને મૂળા નહિ ઉપજે? એ વિનંતિ અને સુવંતિ ગુરુ-
 એ કરેલું સમાધાનજ સ્પષ્ટ કરે છે કે શ્રીમાન લલ્લુચેલે હજી
 નવાજ આવક થયેલા છે તેમજ ભદ્રિકપજાથી માત્ર પાતાના
 દૈવ્યમાં રહેલા લખિલાવનેજ વ્યક્ત કરેલ છે અને ગુરુએ
 ઉત્તર આપીને ગુરુતત્વનું વાસ્તવિક ભાન થઇ જાય તેવું ઉચિત
 સમાધાન કરી તેમના લખિલાવને યોગ્ય માર્ગે વાળવાનો મુખ-
 યન કરેલ છે તે છતાં આવા મુંદર સંવાદને વિપરિત રૂપ આ-
 પીને તે સમયના સાધુઓ ઉપર દૈવ્યની સેવ:સેવા કરવાનો
 મુખ્ય આદેશ મૂકી યોગ્ય
 જ્યાંવાંજ રહે

ઉપર બતાવેલો જે દશાન્તો લાગે તે સમયના આક્રમણને
 અને ત્યારપછીના પ્રભાવક પુરવ્ષા ઉપર પણ ધનની લેવડદેવડને
 વારોપ કરીને ચરમકેવડી ભગવાન જન્મસ્વામીશ પછીના આ-
 જ્ઞા શ્રુતકેવડીઓ-ચતુર્દશપૂર્વધરો, દશપૂર્વધરો વિગેરેને જુ-
 ના મધ્યમમાર્ગની અસર થઈ હતી એમ સમજવવાની કો-
 ણિ બેચરદાસે કરી છે અને તેવી દોશીશ એટલાજ મારે કરી
 કે તે બુદ્ધના મધ્યમ માર્ગની અસર ધવાધીન મૂર્તિ પૂજન
 ને દેવદ્રવ્યની શરૂઆત થઈ અને તે બાબત ભગવાન દરિદ્ર-
 રીતે અને ત્યારપછીના આચાર્યોએ પોતાના મધ્યમાં મૂર્તિ-
 અને દેવદ્રવ્યનો ઉલ્લેખ કર્યો, તેમજ દેવદ્રવ્યના ભક્ત અને
 રક્ષકને અનંતસંસારી તરીકે જાણખાવ્યો પરંતુ તેમની એ
 ધર્મી દોશીશ કીર્તનશાસનના મર્મને સમજનાર સમજનો
 દેશ એક દોડીની કિંમતની નથી પ્રત્યુત તેમની અજ્ઞાનતા,
 પુદ્ધા અને નિંદકશીલતાને ઉધાડી કરવાનું જ કામ કરનાર છે.
 પ્રાદના ઉપાસકો ઉપર-પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવના મુવિશુદ્ધ-
 નના ઉપાસકો ઉપર બુદ્ધધર્મની અસર કોઈપણ કાળે થાય
 નાનપું એ મતિહીનનું જ કામ છે. બૌદ્ધધર્મના સામ્રાજ્યમાં
 ધર્મના સિદ્ધાન્તોનો અભ્યાસ કરનારા મુનિઓ કે બેઓ
 ન દરિદ્રસરિદ્રના શિષ્યો હતા તેઓએ બૌદ્ધધર્મના
 ધર્મ પાસે બૌદ્ધધર્મના સિદ્ધાન્તોનો અભ્યાસ કર્યો. અભ્યાસ
 કરતાં પણ સ્વાદાદસિદ્ધાન્તની આગળ તેના સિદ્ધાન્તો
 ને વૃદ્ધ જગ્યા તેથી તેઓએ પોતાના અધ્યાપકે જિન-
 ના અભિપ્રાય ઉપર સ્થાપિત કરેલ દ્વંષણનો પરિહાર કરીને
 નમતની સુચોત્તમવાને બતાવનારો ઉલ્લેખ પણ ઉપરે કર્યો, તે
 કર્યો તે બેતાંની આવેજ તે
 થયું અને હવે તે
 બેઓએ તેના

શુભીમાં તે! અને સ્મૃતિએ જતાવેલા મર્માભાગમાં જગી ન
 પરંતુ હવે આપ ફરમાવો કે બાકી રહેલા મર્માભાગનો
 મારે શી રીતે કરવો? મારા ચિત્તમાં તો એમ થાય છે કે
 મૂળપને આપવાથી અને ઘણા લાભ થાય માટે હું પ્રભો!
 મદદ કરે. અથવા આપની દયા મુજબ આધા નવીન-
 માંજ આવક બનેલા શ્રીમાન લક્ષ્મીએ ભક્તિભાવથી ઉપર
 બની વિનંતિ કરી એના ઉત્તરમાં આચાર્યશ્રી ઇવમુચિય
 રાજ ગુરુતત્ત્વના મુંદર સ્વરૂપને સમજાવવાના દરિદ્રાધી દહે
 હે મહાભાગ! નિઃકિંચન-પરિમદરદિત એવા અમને પત્ની
 સ્પર્શ કરવો પણ ન કદ્યે તો પછી તેના સમ્રાટ માટે તો
 શું? અર્થાત્ અમારાથી ધનાદિકનો સમ્રાટ કરી શકાય નહીં

આવા મુંદર અને સંઘાધમ્ર સંવાદમાંથી મળતી
 હિતશિક્ષા તરફ ધ્યાન નહિ દેતાં “એક જૈન સંન્યાસી
 જૈનધર્મના જાણકાર શ્રદ્ધાસ્થ ત્યાગી યોગીને ધન
 વાત કહે એ એક નવાઈ જેવી બાબત નથી?” આવો
 અસાધ્ય અને અસંગત પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરનાર બેચરદાસની
 તાઢ ઉપર કેાને ધૂજા નહિ ઉપજે? એ વિનંતિ અને તેણી
 એ કરેલું સમાધાનજ સ્પષ્ટ કરે છે કે શ્રીમાન લક્ષ્મી
 નવાજ આવક થયેલા છે તેમજ ભદ્રિકપણાથી માત્ર પાતઃ
 દેહમાં રહેલા ભક્તિભાવનેજ વ્યક્ત કરેલ છે અને ગુરુત-
 ઉત્તર આપીને ગુરુતત્ત્વનું વાસ્તવિક જ્ઞાન થકી જાણવાનો મુખ્ય
 સમાધાન કરી તેમના ભક્તિભાવને યોગ્ય માર્ગે વાળવાનો મુખ્ય
 યત્ન કરેલ છે તે છતાં આવા મુંદર સંવાદને વિપરિત રૂપ આ-
 ખીને તે સમયના સાધુઓ ઉપર દ્રવ્યની લેવડદેવડ કરવાનો
 સાચ આરોપ મૂકી પાતાની કલ્પના સાચ કરવા મથતું, આ
 વાદનું પાપજ અને તે પણ પવિત્ર પુરુષો ઉપર કલંક દે-
 અંદરોસ!

સમજા ઉદ્દેશો પ્રમાણભૂત છે અને બેચરણના ‘મૂર્તિપૂજન તેમજ દેવદ્રવ્યનો ઉદ્દેશ દરિયદગ્ધિનાજ મથામાં લેવાય છે પરંતુ તેથી પ્રાચીન મથા કે મથામાં નથી,’ આ કથનની અસાધ્યતા આપણે આગમ વિષરેના અને ઉદ્દેશોથી સાબીત કરતાજ આપ્યા છીએ.

વળી વધુમાં તેજ લખ્યે કે શ્રીવગુદેવદિંદીના કર્તા મીરાં-મદાસ ગણીજી કે જેઓ સાક્ષાત્ પ્રભુપીરના શિષ્ય છે તેઓ દેવદ્રવ્યની સનાતનતા અને તેના ભક્ષણના વિધાકને શ્રીવગુદેવદિંદીમાં કેવી રીતે વર્ણવે છે:—

“ રાયા પુચ્છદ્ કિં મનૈ મયા સમ્પત્તં રુદ્રપુત્રં ? કો અહં આસી ? તતો સાહુણા આબોષજ્ઞ મણિઓ, મુળાદિ—ઝરામસ્તડ-રહઓ તિત્યે સાકેષ નયરે ઘણદત્તો સત્યવાહો સાવગો, તસ્સ ણંદા મારિયા, તેસિં પુત્તો મુરિંદદત્ત (તો તસ્સ) રુદ્દત્તો વાલવયંસો સો હિ મુરિંદદત્તો વાહુણેણ સમુદ્દમવતરિવં કામો વહુપચ્ચવામો પવાસો તિ ચિંતેજ્ઞ રુદ્દત્તસ્સ હત્યે તિદ્ધિ કોઢીઓ મિણાયયણપૂયાણ ઉવયોગં નેયવાઓ તિ દાઝણં ગઓસંવહારેણં દીવંતરાણિ, રુદ્દત્તેણ તં ધણં જૂયવસપસંગેણ નાસિઅં, તઓ ચોરિઅં પકઓ, જણા ચિ દિદ્ધો ઓઢામુદ્ધચોરપલ્લિ પવિદ્ધો, કાલેણ તેસિં અહિવતિ (મ્મિ) જાતે નિગ્ગિયણો નિસ્સંસો પરિવારેણ ય તેણ સાગેયં વિલ્લિયં, નિસિહે આદીવિયાણિ ધરાણિ, દિદ્ધો સંચરતો નાગરેહિં ઇમો રુદ્દત્તો અમ્હં વિજાસાય ઉવઢિઓ, મા સે પમાદિ [તા एसो मारे] યતો તિ નિ-ચ્છિદં જુજ્ઞંતેહિં મારિઓ । તેણ ય જં મુરિંદદત્તનિસિદ્ધવેચ્ચદ્દાણ દ્ધં વિજાસિયં તેણ મિજિવિવપૂયાદંસણાણંદિત્તિયયાણં ભવસિદ્ધિ-આણં સમ્મદંસણમુચઓદિમણપજ્જવકેવલનાણનિવાણલાભા પદિ-

સિદ્ધા જા ય સળખવા ગુરમાણુસરિદ્ધિ જા ય મહિમાડગમ્મલ
 સાહુજનાઓ ધમ્મોવપમો વિ તિત્યાણુમજ્જના ય મા વિ પડિમિદા
 સઓ દીદકાલઠિતિઅં દેસણમોદ્દણિજ્ઞં કમ્મં નિવદ્દં અમાતવંકિ
 ચ રુદ્ધાણમસિઓ ય મંગિહાય નિરયાઠ અપદ્દાણે નરે વરણે
 તત્તય દુવલ્લપવિમામં અણુભવિજ્ઞ મચ્છો જાતો, તત્તો નરણિય
 મયે ફાસિવો ઘટ્ટુણા કાલેણ વપ મુગ્ગામે ગોપમસ્સ અણુદરો
 મજ્જાપ પુત્તો જાતો, ગમ્મત્થપ તસ્સ પિયા મનો, નિસ્મિરિયાવં
 ત્તિ વદ્દ, છમ્માસજાયસ્સ માયા મયા, માડલિયાપ નાયં, સંનિ
 માણિઓ તીર [સાસૂર] મણિયં-મા મેતં અણુવલ્લણં ગિદં પાનિ
 અચ્છડ વાહિં તિ, एवं સો અણાદિઓ કહવિ જીવિઓ કનેવ
 જોવણં પત્તો, સાહુસમીવે સુયધમ્મો પવદ્દઓ અલામપરિસં સદ્ધિ
 વિમુદ્ધમાણલેસસ્સ ય સે અપરિઃદિવવેરગસ્સ ચત્તારી છદ્ધોઓ સ્વ
 પદ્ધાઓ ફોદ્ધુદ્ધિત્તમ્-સ્વોરાસવત્તમ્ અવસ્વીળમહાણસિયત્તમ્ પવાણુ
 સારિત્તંતિ, તત્તો પલ્લરસવાસસહસ્તાણિ કયસામસો મહાસુદ્ધે કલ્પે
 દેવો ઇંદસામાણિઓ જાઓ, તં રાય ! एवं જાણ-જો ય રુદ્ધત્તો જે
 મ જિતિરિયગોચમો જો ય મહામુરુસામાણો સો તુમં."

(અતિપ્રાચીન વસુદેવદિગી.)

બાવાર્થ—શ્રી નેમનાથ ભગવાનના પિતા અધકૃષ્ણરાજ
 પ્રુષ્ઠ છે કે હું પ્રથમ સમ્બવત્વ પામેસો છું ? હું કોણ હતો ? અવ
 ધિરાની સાધુએ બળીને કહ્યું કે-સાંભળ-કુવભદ્રેવરામીના
 ધર્મમાં સાહેત નામના નગરમાં ધનદત્ત નામનો સાર્થવાહ કે જે
 હતો, તેની નંદા નામની સ્ત્રી હતી અને તેને મુરેશ્વર
 અને મુરેશ્વરને શ્રદ્ધત નામનો આગમિત્ર હતો
 સમુદયાના કરવાની દુઃખાયાના મુરેશ્વર

‘પ્રવાસ થવો વિવ્રવાળો છે’ આ પ્રમાણે વિચારીને રૂદ્રનાના
 ત્યાગમાં ત્રણ દેવી દ્રવ્ય આપીને કહ્યું કે આ ત્રણ દેવી દ્રવ્યને
 દેરાસરના તેમજ પ્રભુપૂજના ઉપગોચમાં સેવે. આ પ્રમાણે કરીને
 વ્યાપાર આતર તે દ્વીપાન્તરમાં ગયો. હવે રૂદ્રને તે મનનો પુન-
 વ્યક્તને કરીને નાશ કર્યો, તે વાર પછી ધારી કરવા લાગ્યા અને
 લોકો ન જાણે તેવી રીતે ત્યાંથી તે બાગીને ‘ઉદ્દામુખ’ નામની
 ચારપદ્ધીમાં ધેરા. કાણે કરીને તે તે પદ્ધીના અધિપતિ ધરો અને
 ત્યાર પછી નિર્લજ્જ અને કુર એવા તેણે પાતાના પરિવારની
 સાથે આવીને સાકેત નગરને પીડીત કર્યું અને શત્રિની અંદર તે
 શામના ધરે સળગાવ્યાં. નગરના લોકોએ તેને જોયો અને ‘લગ્ન’
 કે-આ રૂદ્રેત્ત અમારો નાશ કરવા માટે ઉપસ્થિત થયો છે, માટે
 તેની ઉપેક્ષા કરવી વ્યાજબી નથી. આ પ્રમાણે નિશ્ચય કરીને
 નગરના લોકોએ તેનો નાશ કર્યો. દેરાસરને માટે મુરેન્દ્રેત્તે આ-
 પેલા ધનનો નાશ કરવાથી તેણે જિનેશ્વર ભગવાનની પ્રતિમાની
 પૂજા અને તેના દર્શનથી આનંદિત હૃદયવાળા ભવ્યજીવને થતા
 સમ્યગ્દર્શન-શુભજ્ઞાન-અવધિજ્ઞાન-મનઃપર્થવજ્ઞાન-કેવલજ્ઞાન અને
 નિર્વાણરૂપ લાભોનો પ્રતિષેધ કર્યો, યાવત તેનાથી પ્રાપ્ત થતી દેવ-
 સમ્યગ્ધી અને મનુષ્યસમ્યગ્ધી ઋદ્ધિ, આગમનો મહિમા, સાધુ-
 જનનો ધર્મોપદેશ અને તીર્થની ઉત્પત્તિનો પણ તેણે નાશ કર્યો
 અને તેથી તેણે દીર્ઘસ્થિતિવાળા દર્શનમોહનીય અને અશાતા-
 વેદનીય કર્મનો બંધ કર્યો અને શૌર્યાધ્યાનના પ્રતાપે નરકજીવ
 આયુષ્ય બાંધીને સાતમી નરકે ગયો. ત્યાં વિશ્રાન્તિરહિતપણે
 નરકના દુઃખનો અનુભવ કરીને મર્યું થયો. ત્યાંથી નરક-તિર્થચ-
 આદિ ભવોમાં લાંબા કાળ સુધી ભટકીને સુઆમયજની અંદર
 શાતમની અણુદરી નામની ભાર્યોના પુત્ર થયો. તેની ગર્ભાવ-
 સ્થામાંજ તેનો પિતા મરણ પામ્યો અને દરિદ્ર ગૌતમ એવું તેનું
 નામ પ્રસિદ્ધ થયું. જ્યારે તે છ માસનો થયો ત્યારે તેની માતા

મૃત્યુ પામી તે વાતની તેની મામીને ખબર પડી. તે તેને પોતાને
ધર લાવી ત્યારે તેની (સામુએ) કણું કે આવા નિર્લક્ષણ બાળ-
કને ધરમાં નહિ ખાલવો, બસે બહાર પડી રહે. આવી રીતિએ
સર્વને અનિષ્ટ એવો પણ બાળક કોઈ પણ રીતિએ જીવ્યો. કમે
કરીને પોવન પામ્યો. સામુની પાસે ધર્મ સાંભળીને તેણે દીકરા
લીધી અને ત્યાં અસાધ્યપરિવહને સારી રીતિએ સદન કર્યો.
વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા અને અપ્રતિભ વૈરાગ્યવાળા તેને કોઈશુદ્ધિ,
દીરામવ, અમીષમહાનસી અને પદાનુસારીબી-આચાર લખિષ-
એ ઉત્પન્ન થઈ. ત્યાર પછી પંદર હજાર વર્ષ મુધી ચારત્રપાલન
કરીને ત્યાંથી કાળ કરી મહાશુક નામના સાતમા દેવલોકમાં હંદનો
સામાનિક દેવતા થયો. માટે હે રાજન ! જે રૂદ્રદત્ત, જે હરિદ્ર
ગૌતમ અને જે મહાશુક કલ્પમાં હંદનો સામાનિક દેવતા તેણે છે.

મૂર્તિપૂજા અને દેવદ્રવ્ય આગમવિદિત હોવાથીજ મુવિહિ-
તગમ્હના ધોરી આચાર્યશ્રી હરિભદ્રસૂરિંજીએ પોતાના પ્રધામાં
તે વસ્તુને જોરશોરથી વિદિત કરી છે તે છતાં પણ 'તે વાત
હરિભદ્રના પ્રધામાં ક્યાંથી આવી ?' આવો બીનજરૂરી પ્રશ્ન
ઉપસ્થિત કરી મોટો અસત્યવાદનો પહાડ રચી બેચરદાસે આ-
પણા પ્રભાવક પુરૂષ ઉપર બોદ્ધધર્મની અસર સ્થાપિત કરવાની
માયાકૃત કરી છે, પરંતુ આપણે જોઈ ગયા તે પ્રમાણે તેણે પરિણામ
શન્યમાંજ આંચું છે. આચાર્યની વાત છે કે આદત્તા બધા ઉલ્લેખો
મૌલુક છતાં તેમાંનો એકપણ ઉલ્લેખ બેચરદાસના જોવામાં ન
આવ્યો ! હોય કર્મની ગતિ ચિત્ર છે. પરંતુ જાણવા જેવી
બીના તો એ ॥ કે મૂળીત કરનારા અનેક
ઉલ્લેખો આપણા પ્રાર્થકત્વમાં વિદ્યમાન

છતાં તેમાંનો એક પણ
૧૯૧૯ ના જુલાઈ માસ
રવા

આ મથ

લેખકને 'વિદ્વાન્' તરીકે ઓળખાવી તેના એક જાહેર
ઉલ્લેખનો ઉતારો કરીને મૂર્તિપૂજની અર્વાચીનતા ...
વાની પ્રવૃત્તિ થઈ. આ સપજા પાપનું મૂળ એજ છે કે જે
લેવા ઉત્તમ દ્રવ્યને શાસ્ત્રવિદ્દ રીતિએ અનુગ્રિન માર્ગે
દેવાની પુન લાગી છે, પરંતુ તેને ક્યાંથી ખબર દેવા કે
લેવા એક નહિ પરંતુ અનેક અક્ષતના ખજાનાઓ ભેગા
અને પોતાની અક્ષતનું ઇચ્છાક લીલામ કરાવે તે છતાં પણ
અપજ જૈનસમાજ, શાસ્ત્રસમ્મત માર્ગે ચાલનારી અને ...
શાસ્ત્રાનુયાયી સંવિગ્ધ ધર્મશુદ્ધિઓની આજ્ઞાને શિરોધાર્ધ સમજનારી
જૈનસમાજ કોઈપણ દિવસ તે દ્રવ્યનો દુરુપયોગ કરવા તૈયાર નથી
થવી તે નથીજ થવી. આ સત્યવસ્તુસ્થિતિનું જ્ઞાન નહિ હોવાથીજ
શુદ્ધિના ભંડાર બેચરદાસે, દેવદ્રવ્યના ભક્ષકને અનંતસંસારી
તરીકે ઓળખાવનાર અને દેવદ્રવ્યના લેશથી પણ ઉત્પન્ન થયેલા
મહાનર્માં વસનાર સાધુને પણ પ્રાર્થાશ્રિતનો ભાગી એ
વાત હરિભદ્રસુરિજના નામેજ દેવદ્રવ્યનો દુરુપયોગ
કોશીશ કરી છે પરંતુ તે પડિત નામધારીને ક્યાં જ્ઞાન
આ પડિતાઈની પોલ જૈનસમાજ પાસે છુપી નહિજ
વાંચકમહાશયોને જરૂર એ આશંકા થશે કે ...
ભદ્રસુરિજના નામેજ દેવદ્રવ્યનો દુરુપયોગ કરાવવાની
બેચરદાસે કેવી રીતિએ ચલાવી છે? આ પ્રશ્નના
મારે તે ચાલાકીને ઉધાડી કરવીજ પડશે. વાંચક મહાશયો એ
જાણીજ ચૂક્યા છે કે ભગવાન હરિભદ્રસુરિજએ દેવદ્રવ્યને
અનવૃદ્ધિકર અને જ્ઞાનદર્શનપ્રભાવક આ વિશેષણો આપેલાં છે.
આ વિશેષણોના રહસ્યને સમજાવતાં શ્રીમાન રત્નશેખરસુરિજ
મહારાજ 'આદ્યવિધિ' નામના ગ્રંથમાં નીચે મુજબ લખે છે:-
“ “જિણપવયણ ત્તિ”-સતિ હિ દેવદ્રવ્યે મત્યહં ચૈત્યસમારચ-
ન-મહાપૂજાસત્કારસંમવઃ, તત્ર ચ પ્રાયો યતિજનસંપાતઃ, તદ્વચાલ્યા-

મહાગતેય વચનમુદ્ધિઃ, એ જ્ઞાનાદિગુણોની પ્રભાવતા મેળોનાં!"

અર્થાત્—જે દેવતાએ દેવતા નો નિરંતર ચેતનગભારણ, મદન પૂજા અને મંત્રાર વિગેરેનો મંત્રાવ લેવાય. ત્યાં પ્રાપ્ત ગામગમનનું આગમન થાય તો તેમના અભ્યાસન અર્થે વિદેશી પ્રવચનની શ્રુતિશાસ્ત્ર અને એવીજ શીનિએ જ્ઞાનાદિગુણોની પ્રભાવતા પદ થાય.

આ રીતીરૂપથી ગામીન થાય છે કે દેવદેવતા ઉપર જિનમુનિ અને જિનમંદિરમાંજ કરેલો અને તેમ કરવાથી જ શીજિનપ્રવચનની પ્રચારકતા અને જ્ઞાનદર્શનગુણોની પ્રભાવતા થાય શકે છે પરંતુ બીજી શીનિએ તેના ઉપરજ કરવાથી કેટલુંક શીનિએ જિનપ્રવચનની પ્રચારકતા કે જ્ઞાનદર્શનગુણોની પ્રભાવકતા થાય શકે તેમ નથી. જ્ઞાનદર્શનપ્રભાવક અને પ્રવચનમુદ્ધિ-કર, આ બે વિશેષગુણો આપારે બેચરદામ પાતાની મનોકામના સિદ્ધ કરવા માટે છે અને તે મનોકામનાની સિદ્ધિ વાસ્તે એવી એવી કુશળતાઓ કરી છે કે જેનું સમીક્ષણ કરતાં પણ મને સંકેત થાય છે. ભગવાન દરિબદ્ધસુદિશ્ચ એ આપણાં એ વિશેષગુણોને લઈને 'દેવદેવ' નામના નિઝમમાં શીજેનપદ્મપ્રસારક સમાના પ્રમુખ કુવરજી આજુ'દશ્ચ એ પાતાની પ્રભાવપરવરાતા થી કરેલા એક અસત્ય ઉદ્દેશને આગળ ધરીને બેચરદાસ પાતાની મનોકામનાની સફળતા માટે લખે છે કે:—

— સમાજમાં કેજરૂનીતો પ્રચાર કરવા માટે આપણે તેજ દ્રવ્ય (દેવ-દ્રવ્ય) દ્વારા રાષ્ટ્રીય શાળાઓ, રાષ્ટ્રીય વિદ્યાલયો અને રાષ્ટ્રીય વિશ્વવિદ્યાલયો તથા તેનાં સાધનો-ઘરાણાઓ, છાત્રાલયો અને પુસ્તકાલયોમાં તે દ્રવ્યનો વ્યય કરીએ અને આ ઉપરાંત સંધરકાના મુખ્ય મુળમૂળ સંપત્તિ સ્થાસ્ત્રની રક્ષા માટે તે દ્રવ્યદ્વારા કેટકેકાણે અસંખ્યકાળો, એકાગ્રતાઓ, રહેતાની સમગ્રતા અને વ્યાપકશાળાઓ (અખેશઓ) નિધારીએ-રચાવીએ, તો તેમનું કયું શાસ્ત્ર આડું આવે છે? મારા મન પ્રમાણે તો તે પ્રશ્નમાં કુશલ થઈએ અને બેચરદાસોના આમક-કદામક-સત્તા અને સ્વરૂપ સિવાય બીજું કંઈ આડું આવતું હોય તેમ નજીવું નથી."

આ બકવાદની અસત્યતા સાબીત કરવા માટે અધિક ૬
પણ લખવાની આવશ્યકતા મને જણાતી નથી. 'પ્રવચનવૃદ્ધિકર
અને જ્ઞાનદર્શનપ્રભાવક' આવાં અનુપમ વિશેષણોથી દેવદ્રવ્યને
ઉપમિત કરનાર ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજ પોતેજ તે
દ્રવ્યને ઉપયોગ 'જિનમંદિર અને જિનમૂર્તિ' શિવાય અન્ય
કોઈપણ સ્થાને ન થઈ શકે એ જાતની સ્પષ્ટતા કેવી રીતે કરે
છે એજ મારે વાંચકોના ધ્યાનમાં લાવવું જોઈએ એટલે બેચરદા-
સની ચાલાકીનું જ્ઞાન આપોઆપ વાંચકો કરી શકશે એટલે ઉપ-
રના લખાણને બકવાદરૂપ અને અસત્ય તરીકે ઓળખાવવા માટે
મારે કોઈપણ જાતની મહેનત ઉઠાવવી પડે તેમ રહેશેજ નહિ.

'પ્રવચનવૃદ્ધિકર અને જ્ઞાનદર્શનપ્રભાવક' આ વિશેષણોથી
દેવદ્રવ્યને વિભૂષિત કરનાર ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજી સંબોધપ્રકર-
ણમાં નીચેની ગાથા મૂકીને ફરમાવે છે કે:—

“ જિણદ્વલેસજ્જનિયં, ઠાળં જિણદ્વલોચનં સર્વં ।

સાહુર્હિ ચર્યદ્વં, જડં તમ્મિ વસિજ્ઞ પચ્છિત્તં ॥ ૧૦૮ ॥

ભાવાર્થ—જિનદ્રવ્ય (દેવદ્રવ્ય) ના લેશમાત્રથી પણ ઉત્-
થયેલા સ્થાનને અને સર્વપ્રકારે દેવદ્રવ્યથી બનેલા ભોજનનો
સાધુઓએ ત્યાગ કરવો જોઈએ કારણ તેવા દેવદ્રવ્યના લેશથી
પણ ઉત્પન્ન થયેલા મકાનમાં રહેવાથી અને દેવદ્રવ્યથી બનેલા
ભોજનનો ઉપયોગ કરવાથી પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે છે.

ઉપરના ઉદ્દેશ્યનું અવલોકન કરી વાંચકવર્ગ વિચાર કરશે
કે સાધુપુરુષો કે જેઓ લોકોત્તર જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રની
આરાધનામાંજ સદાને માટે લાગેલા છે અને સમસ્ત જનસમુદાયને
સદ્ગુણો આપવાનુંજ માત્ર કાંચે કરનાર છે તેવા સાધુપુરુષો-
માટે પણ દેવદ્રવ્યના લેશમાત્રથી પણ બનેલા મકાનમાં નિવાસ
કરવાની સર્વથા મનાઈ ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજ પો-
તેજ કરે છે તો પછી તેમના ઉપદેશને અનુસરતોજ 'પ્રવચન-

વૃદ્ધિકર અને જ્ઞાનદર્શનપ્રભાવક' આ બે વિશેષજ્ઞાનો અર્થ કરનાર અને 'જિનમંદિર અને જિનમૂર્તિ' શિવાય અન્ય કોઈપણ ખાતામાં દેવદ્રવ્યનો ઉપયોગ ન થઈ શકે એવી હિતકર મૂચના કરનાર ગુજ્જનપુરુષોમાં આમદ-કદામદ સત્તા અને સ્વચ્છંદનો આરોપ કરનાર આત્મા તે પોતેજ આ વિશેષજ્ઞોને યોગ્ય છે કે દેવદ્રવ્યના રક્ષકો? ન્યાય દૃષ્ટિથી જરા વિચાર કરેા અને સ્વાર્થભ્રષ્ટ થઈ છેક છેવટ ન જાઓ.

સાધુ જેવા ઉપકારવૃત્તિ અને ત્યાગવૃત્તિના ઉપાસક મહાપુરુષો માટે દેવદ્રવ્યના લેશથી પણ બનેલા મહાનમાં રહેવાની મનાઈ કરનાર ભગવાન હરિભદ્રસૂરિય મહારાજના વચનને પ્રભુવચનવત્ માનનારી જૈનસમાજ બેચરદાસના તેવા બકવાક ઉપર કદીજ ધ્યાન ન આપે એ તો એક નિઃશંક બાબત છે. ધાર્મિકજ્ઞાન દેવામાં પણ તે દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરવાથી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે તો પછી વ્યવહારિક જ્ઞાનને આપવામાં અને અખાડાઓ ખોલવામાં દેવદ્રવ્યનો ઉપયોગ થઈજ કેમ શકે? આ પ્રશ્ન ઉપર વિચાર કરનાર આત્મા તેવી જાતનો સાક્ષવિરુદ્ધ અને કુનિયાને ઘેાઝો દેનાર શબ્દોને પુસ્તકમાં અંકિત કરતાં અને જનસમૂહમાં ઉચ્ચારતાં અવશ્ય કપારી ખાધા વિના તો નજ રહે પરંતુ જે આત્મા અનિષ્ટપદથી ચઢી ચૂકયો છે એનું ભવિષ્ય ભયંકર ઘટનાઓથીજ ભરપુર છે તેવા આત્માના અંતરમાં તેવો ખ્યાલ સરખો પણ ન આવે એ તો સદુજ છે. પરંતુ જેઓને ઘાતાના આત્માની ચિંતા છે તેવા આત્માઓને તો મારી વારંવાર ભલામણ છે કે તેવા સ્વેચ્છાચારી આત્માઓ કે જેઓ સ્વ અને પરની માત્ર દુરમનનીજ ગરજ સારે છે તેવાઓનો સદવાસ પ્રાપ્તિ પછી ન થવા દેવો. સાહિત્યમાત્રને દોષિત જણાવનાર અને મહર્ષિમાત્રને મૂર્ખ તરીકે નવાજનાર આત્માની મૂર્ખાઈ દરેકને માટે વચનાનીત હોય છે, તેવા મૂર્ખના સદવાસથી બચવા માટે 'ન મૂર્ખજનસર્ગઃ સુરેન્દ્રમવનેષ્વપિ' આ હિતચિંતાને

“વર્ષાન અન્ધારે વળાવેલો નો તે દમ્બનો જરૂરોગ વીરને
 નો અપરાધ ‘મતીર વિધાન’ જેણે સમાજોપયોગી કાર્યમાં મોટા અને
 તે પણ તેના આજ બાનો કરે.”

આ પ્રમાણે લખનાર બિચારા બેચરારને ક્યાંથી બાન
 દોષ કે સમાજોપયોગી પર્મવર્ધકકાર્યો કરવામાં આજના પણ
 મદાવીરભાનો દેવદ્રવ્ય જેવા પવિત્ર દ્રવ્યનો દુરુપયોગ કરવા
 પ્રાણાન્તે પણ તૈયાર થાય તેવા નથી. પ્રભુ મદાવીરના ભક્તો
 પાતાનાં જ આત્મકોનું રક્ષણ કરવા જેટલી દ્રવ્યશક્તિ આજે પણ
 ધરાવે છે અને તેનો સદુપયોગ આજે પણ તે શીખતો ખુલ્લો
 દાઢી કરે તથા છે. જો કદાચ આજે તેઓના અંતરમાં સંકોચ
 પણ થતો હોય તો તેનો દોષ પણ સમાજમાં આજે ઉત્પન્ન થયેલા
 દુત્તમો અને મૂળાભાવીઓનાજ સિર ઉપર છે, પણ નહિ કે
 જીગત ઉપર. ‘મીમંસાવીર વિદ્યાવધની’, સમાજોપયોગિતા
 પણ ધોન્ય સલાહકારોનાજ આધાર ઉપર છે, નહીં કે ધર્મમા-
 ની ઉપર ત્રાપ ભારી ધર્મભાઓની નિંદા કરનારના સંસર્ગમાં,
 કેમકે એવાઓ તો ધાર્મિકસંસ્થાઓના ઉદ્દેશ માટે પ્રાયઃ આપ
 સમાન છે.

બેચરારસના મિત્રોને ભારી બસામણ છે કે ઉપરના ઉલ્લે-
 ખો વાંચ્યા છે તેની સાથે નીચેના પણ ઉલ્લેખોનું અવસોક્તન
 કરી ચાહે તેવી અવસ્થામાં પણ દેવદ્રવ્ય જેવા પવિત્ર દ્રવ્ય
 ઉપર દૃષ્ટિને દોષિત ન બનાવશો. તે તરફ દૃષ્ટ્યને મુવિશુદ્ધ રા-
 ખશો. સમાજે ઐક્યિત કરેલા અને કરાતા તે દ્રવ્યની સાર્થકતા
 માટેજ પાતાની લેખિનીનો યા રસનાનો ઉપયોગ કરજો અન્યથા
 આ લોક સાથે પરલોક પણ દુઃખદળ ચર્ષ પડશે.

“ નેદયદલં માહારણં ચ મક્ષેદ વિમૂઢમણસા વિ ।

પરિમમદ્ વિરિયજોળીમ્ અજ્ઞાણત્વં સયા છદ્દ ॥ ૧૦૩ ॥

ધર્મો જો ઉચિત્ત્વ નિવર્ત્ય તુ માવશો ।
 પળાટીનો ધરે નીચો વિષ્ણુ પાવકસ્મૃત્તા ॥ ૧૦૪ ॥
 વૈષ્ણવધર્મિણામે રિગિયાણ પવનનામ કહાઈ ।
 મંત્ર પદાર્થનં મુલગી ધોરિયામરમ ॥ ૧૦૫ ॥
 વૈષ્ણવધર્મ માદારણ ચ જો દુર મોહિયર્થમો ।
 ધર્મ ચ તો ન જાણદ અત્તા સદાકમો નરણ ॥ ૧૦૬ ॥

ઉપરની આધ્યાત્મમાં ભગવાન દર્શનદર્શિત્ત્વ મદારાત્મ
 જણાવે છે કે જે વિમુક્ત અને કરીને પણ દેવદ્રવ્ય અને સાધારણ
 દ્રવ્યનું ભક્ષણ કરે છે તે નિયંત્રની ધોનિઓમાં ભક્ષે છે અને શક્ષ
 અજ્ઞાનપણું પ્રાપ્ત કરે છે. ॥ ૧૦૩ ॥ જે આવક જિનદ્રવ્યનું ભક્ષણ
 અને ઉપેક્ષા કરે તે પણ પ્રજ્ઞાહીન થાય અને પાપકર્મ કરી
 લિપ્ત થાય છે. ॥ ૧૦૪ ॥ ચિત્તદ્રવ્યનો વિનાશ કરવાથી, (
 મંદિર અને જિનમૂર્તિ સિવાય બીજા ક્ષેત્રમાં તે દ્રવ્યનો ઉ-
 કરવો તે પણ તે દ્રવ્યનો વિનાશજ કહેવાય છે) પ્રવચનના
 દ્વારા, કપિના ધાતથી અને સાધીના ચોથા વ્રતનો (
 ભંગ કરવાથી બોધબીજનો નાશ થાય છે. ॥ ૧૦૫ ॥ જે માહુ-
 તમતિથી ચિત્તદ્રવ્ય અને સાધારણદ્રવ્યનો દોષ કરે તે ધર્મને
 જાણતો નથી અથવા તેણે નરકનું આશુધ્ય ખાંધેલું છે. ॥ ૧૦૬ ॥

આવી આવી અનેક હિતશિક્ષાઓ મળવા છતાં પણ જે
 આત્મા તે પવિત્ર દ્રવ્યનો દુરુપયોગ કરવા એટલે શ્રીજિનમંદિર
 કે જિનમૂર્તિ સિવાયના કાર્યમાં તેનો ઉપયોગ કરવાનો વિચાર
 પણ કરે તે આત્મા જરૂર બહુલસંસારી તો હોવોજ જોઈએ,
 અન્યથા ઉપકારી પુરુષો તરફથી નિષ્કામભાવે કરવામાં આવતી
 આવી સુંદર સુંદર હિતશિક્ષા તરફ કદીજ બેઠરકારી થઈ ન શકે.
 આ પવિત્ર દેવદ્રવ્યના સનાતન અસ્તિત્વને નાશુદ કરવા

માટે બેચરદાસે તે દ્રવ્યની વૃદ્ધિના ઉપાયો કે જે ભક્તિભાવને ઉત્તેજિત કરનારા હોય આત્મદ્રવ્યને નિર્મળ બનાવનાર છે તે ઉપાયોને તદ્દન ઉદ્ધત સ્વરૂપમાં ચીતરી પોતાની બુદ્ધિની કિંમત કરાવી છે. જે જે પ્રવૃત્તિથી આત્મા નિર્મળ બનતો હોય તે પ્રવૃત્તિ નિર્મળતાના ઉપાસક માટે તે આદરણીયજ છે અને તેવી પ્રવૃત્તિઓનો આદર જનસમાજ તરફથી થકજ રહ્યો છે અને સદાને માટે થયાજ કરશે એથી બેચરદાસ જેવાઓએ અંતરમાં નિર્ધરક બળવાની જરૂર નથી.

પોતાની દુર્બુદ્ધિથી બીજાઓને પણ વાસિત કરવાની ખાતર બેચરદાસે એક નવીજ જાતની પંડિતાશ્રુતું પ્રદર્શન ત્રીજા મુદ્દાની અર્થાના છેવટમાં 'ખુદ્ધુ' મૂક્યું છે ! તેનું દર્શનજ હાથાઓને તિરસ્કાર ઉપજાવે તેવું છે પણ તે બિચારા પંડિતને એટલું પણ જ્ઞાન નથી કે જિનની મૂર્તિનું, જિનના મુકુટનું, અને મીજિનની આંગી વિગેરેનું દર્શન એ આ નેત્રોનું સાદૃશ્ય છે અને મીજિનની અર્થા માટે ઉપયોગમાં લેવાતી વસ્તુઓ તે તે વસ્તુઓની સાર્થકતા કરવામાં અપૂર્વ સહાયક છે. એ સાદૃશ્યતા અને સાર્થકતાના પ્રભાવે તો નરકનાં દ્વાર બંધ થાય છે અને સ્વર્ગના દરવાજા ખુલી જાય છે. પરિણામે શિવનગરમાં પહોંચવાની મુગમતા થઈ જાય છે. દુર્ભાગ્યની નિશાની છે કે મીજિનમૂર્તિઆદિના દર્શનથી અને દુગ્ધઆદિ દ્રવ્યોથી મીજિનની અર્થા કરવાથી બેચરદાસને નરકે જવાની આશંકા ઉત્પન્ન થાય છે ! આવી આશંકાઓની ઉત્પત્તિજ તે તે આત્માઓની અધમતાને ઉપાડી કરવા માટે બરા છે.

સકલશાસ્ત્રો ઉદ્ધોષણપૂર્વક જણાવે છે કે જિનપ્રવચનવૃદ્ધિ અને જ્ઞાનદર્શનપ્રભાવક દેવદ્રવ્યનો વાસ્તવિક ઉપયોગ કરે જ એવું છે. પરંતુ સ્વચ્છંદી બનીને શાસ્ત્રોની ઉપદેશ ફરીને

પોતાની કુદ્દપનાઓ ઉપર મદાર બાંધીને તે દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરનાર માટે તો ‘સમવાસ હો ! ગાયમા !’નો ઉલ્લેખજ થઈ શકે તેમ છે. કારણકે અતિક્લિષ્ટ અધ્યવસાયથી નરકાદિ અશુભગતિ શિવાય બીજી ગતિની તો તેવાઓ માટે સંભાવના પણ અશક્ય લેવીજ છે.

આ રીતે હું મૂર્તિપૂજા અને તદ્દામિત દેવદ્રવ્યની સનાતનતા અને શાસ્ત્રીયતા સમજાવવા સાથે દેવદ્રવ્યનો ઉપયોગ જિનમૂર્તિ અને જિનમંદિર શિવાય બીજા એક પણ ખાતામાં ન થઈ શકે એ બાબત અનેક રીતિએ બતાવી ચૂક્યા છું અને તેમ કરવાથીજ લગવાનું હરિભદ્રસૂરિજીએ દેવદ્રવ્યની સાથે લગાડેલા ‘જિનપ્રવચનવૃદ્ધિકર અને જ્ઞાનદર્શનપ્રલાવક’ આ વિશેષણોની સાર્થકતા સ્પષ્ટ કરી ગયા છે તથા વર્તમાન સમયમાં શાસ્ત્રોની કરીને આગમસિદ્ધ દેવદ્રવ્યનો નાશ અને દુરુપયોગ કરવા દાસ અને એના જેવા બીજાઓ પ્રયાતન કરી રહ્યા છે અને તે કરીને તેઓ પોતાના હિતના દરવાજા બંધ કરવા સાથે સાત્ત્વ આશયોને છુપાવવામાં રાચી રહ્યા છે. આથી વાંચક મહાશયોને તેવા આજ્ઞાબાહ્યોના અશુદ્ધ આચાર અને વિચારોને સહુજ પણ આદર નહિ આપતાં સદ્ગુરુઓદ્વારા સન્માર્ગને સમજી તેમાંજ મુસ્તિયત રહેવાની સૂચના કરી આ મુદ્દાની સમાલોચનાને આજ સ્થાને સમાપ્ત કરું છું.

જૈનધર્મકથાનુયોગ.

પ્રિયવાંચકગણ ! શ્રીઅરિહન્તદેવના વચનનો અનુયોગ ચાર પ્રકારનો છે તેમાં પ્રથમપદ ધર્મકથાનુયોગને અપાય છે. ધર્મકથાનુયોગને પણ ગણિતાનુયોગ અને દ્રવ્યાનુયોગની માફક ‘ચરણક-રણાનુયોગ’ની પ્રાપ્તિમાં હેતુબૂત માનેલો છે.

છતાં પણ બિચારા બેચરદાસને આપણા મુંદરમાં મુંદર ધર્મકથા-
 નુયોગ ન રૂચે. તે નજ રૂચે. આ રથાને વાંધકોએ મદ્યર્થિ
 શિદ્ધર્થિનું નીચું 'મુખ આગર મરણમાં રાખવા લેવું' છે. તેઓશ્રી
 કહે છે કે- 'જે આત્માઓ પ્રાણની અભિલાષામાં અંતતન બનેલા
 અંતઃકરણથી શુદ્ધ ધર્મકથાનીજ આબક્ષાવા રાખે છે તે સાત્ત્વ-
 કપ્રકૃતિવાળા ઉત્તમ પ્રકૃતિ છે.' એ તો ચાલજ છે કે રાજસી અને
 તામસી પ્રકૃતિના પર્થુપાસકોને શુદ્ધધર્મકથા કે લેના મવળ કે
 વાંચનથી ચિત્તની શુદ્ધિ થવા સાધે વિપયક્ષાક્ષમાનો વિષય થાય,
 ચારત્રધર્મનો પ્રેમ જાગે અને પરિણામે અપવર્ગ-પ્રાણની પણ
 પ્રાપ્તિ થાય તેવી મુંદર વસ્તુ નજ રૂચે. બિચારા બેચરદાસને
 પણ આપણી તેવી મુંદર મુંદર ધર્મકથાઓ ન રૂચી અને તે કા-
 રણે પોતાના 'આગમવાચનવાદ' નામના ચોથા મુદ્દાની ચર્ચા
 કરવા પૂર્વે 'જનકથાનુયોગ'ની પણ સમાલોચના કરવાનું તાન
 થઈ આવ્યું અને કહી નાખ્યું કે 'આપણા કથાનુયોગમાં આવતા
 ચારત્રવિભાગમાં ચારત્રતા ધણીજ ઓછી જણાય છે પરંતુ પૈરા-
 શ્વિકતાની માત્રા એટલી બધી વધી ગઈ છે કે જેથી તેને હવે
 ચરિતવિભાગનું નામ આપવું પણ કઠણ થઈ પડ્યું છે.' જેનું
 સેવુંજ પૈરાશ્વિક કથાથી ભરેલું હોય તે સેવનમાં મુંદરતા કે
 અમુંદરતાનો વિવેક કરવાની તાકાત હોયજ ક્યાંથી? જે આત્માર્થ
 અદ્વાબીજજ બળી જવા પામ્યું હોય તે આત્મા મુંદરને અમું-
 દરરૂપે આલેખવા શિવાય બીજું કરીજ શું શકે?

આપણા શ્રીધર્મકથાનુયોગમાં આવતા ચરિતવિભાગને પૈરા-
 શ્વિક રૂપ આપવા માટે બેચરદાસનું સેવું બેચરદાસના હાં
 લખાવે છે અને બેલાન બિચારા બેચરદાસ લખે છે કે:-

૧. "મોક્ષકાઠૈકતાનેન, ચેતસાડમિલપન્તિ ચે । શ્રુદ્ધાં ધ-
 કયામેય, સાત્ત્વિકાસ્તે નરોત્તમાઃ ॥ ૩૭ ॥"

“મમવતીસૂત્રમાં જ્યાં જ્યાં કોઈની દીક્ષાની હકીકત આવે છે ત્યાં તે દીક્ષિત થનારનેએક સાપટે ત્રણ લાખ (૩૫૫૫)નો ખર્ચ જતાઓ છે એટલે દીક્ષા લેનારે-દીક્ષા લેતાં પહેલાં એક લાખ તો હળખને આપ્યો જોઈએ, એક લાખનું રત્નોકરણ આપવું જોઈએ અને એક લાખનું પાન લેવું જોઈએ-આ ઉલ્લેખ જોઈએ મર્યાદા વિરૂદ્ધ છે તેટલોજ સાબિત થાય છે.”

શ્રીભગવતીસૂત્રમાં એવો એકપણ ઉલ્લેખ નથી કે જેમાં દીક્ષા લેનારે ત્રણ લાખ રૂપિયાનો ખર્ચ કરવોજ જોઈએ એમ લખાયું હોય અને તેવો ઉલ્લેખ કોઈપણ જૈનસામ્રાજ્યમાં હોયજ નાહુ પરંતુ વિશાલ જગતમાં એ વિચારનો જન્મજ રી રીતિએ થાય? આબુ કે સર્વ કોઈ દીક્ષા લોઈને ત્રણલાખ રૂપિયાનો ખર્ચ કરવોજ જોઈએ. આ વાત જૈનસમાજને સમજવામાં વાર લાગે તેમ નથી કારણકે તે સમાજ પ્રતિવર્ષ પર્વપણપર્વમાં મીકલ્પસૂત્રનું એકચિત્તે આનંદ અને ઉત્સાહપૂર્વક મવળ કરે છે અને તે મીકલ્પસૂત્રમાં ખાસ પરમાત્મા શ્રીમહાવીરદેવના અગ્નીઆર ગણધરો-ગીતમસ્વામીજી આદિ મુખ્યાશિષ્યો અને તેમના વિદ્યાર્થીઓ મગ્નીયુવાલીસસો (૪૪૦૦) ની દીક્ષાનું વર્ણન છે તેમાં પણ ત્રણ લાખના ખર્ચની વાત સરખી પણ નથી. મીમૂવૃત્તાંગના મના બીજા અંગસૂત્રમાં શ્રીઆર્દ્રકુમારની દીક્ષાનું વર્ણન છે તેમાં પણ તે વાત નથી. આવી રીતના સંખ્યાબંધ ઉલ્લેખો આગળ આદિ જૈનસાહિત્યમાં વિદ્યમાન છે તેમાં તેથી જાનતાં હોય તો ઘણાજ નથી છતાં કોણ જાણે શું કારણ છે કે બેચરાસને જ્યાં ત્યાં તેવુંજ જણાય છે !

બાકી એ તો સ્પષ્ટ છે કે કેટલાક રાજ્યસૂત્રીના સ્વામીઓએ, કપુવધના રાજકુમારોએ અને શ્રીમંત મેટ્રિઓએ તેમજ મેટ્રિપુત્રોએ અદ્યત્ત લક્ષ્મીનો વ્યવહારને દીક્ષાનો સ્વીકાર કર્યો.

મિત્રે આપેલું, દેવદ્રવ્ય હતું; જેનું મૂલ્ય પાછળથી લાખ:સોનેયા જેટલું અંકાયું હતું.....વર્ષમાન પોતેજ દેવદ્રવ્ય રાખે છે, એ કેવી સંગત અને સુશોભિત ઘટના છે.....આપણા મંથકારોએ આવી આવી અનેક વાતો લખીને કેટલીક બાબતોમાં તો પુરાણોને પણ પાછાં પાડ્યાં છે અને તેમ કરીને જિન-શાસનની પ્રભાવના કરી છે-કેવી સુંદર પ્રભાવના અને કેવો સુંદર તેનો ઉપાય !!! કહેવાય છે કે, જ્યારે વર્ષમાન દેવના આપતા ત્યારે દેવોદ્વારા ત્રણ કિલ્લાઓ રચવામાં આવતા હતા. તે પણ પાપાણુના નહિ, કિંતુ, રૂપાના, સોનાના અને રતનના હતા. કેવી વિચિત્ર હકીકત.....આપણા મંથકારોએ રૂપાના, સોનાના અને રતનના ત્રણ કિલ્લાઓને રચવામાં કેવી કુશળતા વાપરી છે.”

ઉપરના ઉદ્દેશ્ય ઉપર સમાલોચના કરવાની કંઈજ જરૂર નથી એમ તો વાંચકો પણ સમજી શકે તેમ છે. વાંચકોને ખ્યાલમાં હોય કે બેચરદાસે પોતેજ ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજીને શિષ્ય-શિષ્યમણિ અને પ્રામાણિકપ્રકાશ તરીકે સ્વીકારેલા છે, તેઓશ્રીએ પણ દેવદ્રવ્યની અને સમવસરજીની વાત પોતાના મંથમાં ઘણીજ વિસ્તારથી આલેખી છે. દેવદ્રવ્ય અને સમવસરજીની વાત ખાસ આગમમાં પણ લખાયેલી છે. સૂત્રકાર શ્રીસુધર્માસ્વામીજી આદિ મહાપુરુષોએ આલેખેલી સત્ય ઘટના બેચરદાસના અંતરમાં અસદૃશ થઈ પડી છે. એ બાબત ઉપરનો ઉદ્દેશ્ય સ્પષ્ટપણે બતાવી રહ્યો છે. એની અસદૃશતાની કે એના ઉપમાતની આપણને કંઈજ પરવા નથી. અસાધ્યના ઉપાસકોને સાધમાત્ર અસદૃશ ચર્ચ પડે એ સદુજ છે. બઝિવધે ઇંદ્ર શ્રીતીર્થકરદેવોના ખલા ઉપર દેવદ્રવ્ય સ્થાપન કરે છે અને શ્રીતીર્થકરદેવોને દેવસંજ્ઞાન થયા પછી દેવો સમવસરજીની રચના કરે છે એ સત્ય વસ્તુસ્થિતિને પૂજ્ય સૂત્રકાર આદિ મહાપુરુષોએ લખી એ પણ તે હીનભાગીને અસદૃશ થઈ પડી અને તેઓનો ઉપદાસ કરવાનું અને દુઃખથી પ્રપંચોના પૂજન-

“મગવતીસૂત્રમાં જ્યાં જ્યાં કોઈની દીક્ષાની હકીકત આવે છે ત્યાં તે રીક્ષિત થનારનેએક સામયે ત્રણ લાખ (૩૫૫)નો ખર્ચ જતાયો છે એટલે દીક્ષા લેનાર-દીક્ષા લેતાં પડેલાં એક લાખ તો હજમને આપ્યા જોઈએ, એક લાખનું રત્નેકરણ આપવું જોઈએ અને એક લાખનું પાત્ર લેવું જોઈએ-આ ઉપર જોટલો મર્યાદા વિરહ છે તેટલોજ સામવિરહ છે.”

શ્રીલગવતીસૂત્રમાં એવો એકપણ ઉલ્લેખ નથી કે જેમાં દીક્ષા લેનારે ત્રણ લાખ રૂપિયાનો ખર્ચ કરવોજ જોઈએ એમ લખાયું હોય અને તેવો ઉલ્લેખ કોઈપણ જૈનસામ્રાજ્યમાં હોયજ નાહ પરંતુ જો મગવતીસૂત્રમાં એ વિચારનો જન્મજ રીતિએ ધાય ? વિશાલ જૈનસાહિત્યના કોઈપણ વિભાગમાં એમ લખવામાં નથી આવ્યું કે સર્વ કોઈ દીક્ષા લેનારે ત્રણલાખ રૂપિયાનો ખર્ચ કરવોજ જોઈએ. આ વાત જૈનસમાજને સમજાવતાં વાર લાગે તેમ નથી કારણકે તે સમાજ પ્રતિવર્ષ પર્વપણપર્વમાં શ્રીકલ્પસૂત્રનું એકચિત્તે આનંદ અને ઉત્સાહપૂર્વક અવળ કરે છે અને તે શ્રીકલ્પસૂત્રમાં ખાસ પરમાત્મા શ્રીમહાવીરદેવના અગ્નીઆર ગણધરો-ગૌતમસ્વામીજી આદિ મુખ્યાશયો અને તેમના વિદ્યાર્થીઓ મળી શુ'વાલીસસો (૪૪૦૦) ની દીક્ષાનું વર્જન છે તેમાં પણ ત્રણ લાખના ખર્ચની વાત સરખી પણ નથી. શ્રીસૂત્રકૃતાંગનામના બીજા અંગસૂત્રમાં શ્રીઆર્દ્રકુમારની દીક્ષાનું વર્જન છે તેમાં પણ તે વાત નથી. આવી રીતના સંખ્યાબંધ ઉલ્લેખો આગમ આદિ જૈનસાહિત્યમાં વિદ્યમાન છે તેમાં તેવી જાનને લેખ તો થયોજ નથી છતાં કોણ કહે શું કારણ છે કે બેચરસાસને જ્યાં ત્યાં તેવુંજ જણાય છે !

બાકી એ તો સત્યજ છે કે કેટલાક રાજ્યસદ્મીના સ્વામી-એ, સુપુવવના રાજકુમારોએ અને શ્રીમંત એણિઓએ તેમજ રાએ અલગ લક્ષ્મીનો વ્યય કરીને દીક્ષાનો સ્વીકાર કર્યો

ધારી સુશ્રાવક કુંવરજીભાઈનાં વખાણ કર્યા હતાં. એ બધું કાંઈ અસંભવતું નથી, તેમ તે નિમેષ્ય પણ નથી પરંતુ આપણા તરફથી કહેવામાં આવતી એવી એવી નિર્બૂળ હકીકતો આપણી મૂર્ખતાનેજ સાબીત કરે છે. આચાર્ય હેમચંદ્રે પોતે બનાવેલા વીરચરિત્રમાં (?) વર્ષમાનને થીમુખે રાજા કુમાર-પાળની પ્રયત્ના કરાવીને તેને ખુલ્લું કરવાનો જે ઘાવો લીધો છે તે, ઉપર જણાવેલાં વખાણ કરતાં ઓછાં ઉતરે તેમ નથી.”

કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્રસુરિચરણએ કરેલા મહા-રાજા કુમારપાલને લગતા ઉલ્લેખને પોતાના બકવાડની સાથે સરખામણી કરતાં જેને શરમ નથી આવતી તેને કહેવુંજ શું? શ્રીઅભયકુમારે પ્રશ્નગે પરમાત્મા શ્રીમહાવીરદેવની પાસે અનેક પ્રશ્નો પૂછ્યા છે તેમાં ધર્મપ્રલાપક રાજા કોણ થશે? આવો પ્રશ્ન પણ પૂછાયો છે અને તેના ઉત્તરમાં પ્રભુએ રાજા કુમારપાલની પ્રશંસા કરી છે અને તેનો ઉલ્લેખ કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્રસુરિચરણએ પોતાના શ્રીવીરચરિત્રમાં કર્યો છે. રાજા વિક્રમે પણ પોતાના ગુરૂ શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરણને પ્રશ્ન કર્યો છે કે-‘આ કલિ-યુગમાં મારા જેવો કોઈ બીજો રાજા થશે?’ ઉત્તરમાં આચાર્ય શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરણએ પણ રાજા કુમારપાલને શ્રીજિનમતપ્રલા-પક તરીકે વર્ણવેલ છે:—

શ્રીકુમારપાલમહાકાવ્યમાં દ્વિવિઃવર્ણન નામના બીજા સર્ગમાં ઉપાધ્યાયજી શ્રીચારિત્રમુદ્રગણિણએ એ પ્રશ્નોત્તરને નીચે મુજબ લખ્યો છે:—

“एकदा स्वगुरुस्मादरादिदे पृष्टवाक्षरपतिः स विक्रमः ।

मत्समः कलियुगे परो नृपः सम्भविष्यति विमो । किमार्हतः? ॥ ૩૫ ॥

કલિયુગે મવિના પરમાર્હતઃ કુમરમૂર્ખતિરત્ર નરાધિપઃ । ”

અર્થાત્—એક વખત રાજા વિક્રમે આદરપૂર્વક પોતાના ગુરૂને

શીની સ્તુતિ કરવાનું મુશ્કેલી આપ્યું એજ એના દુર્ભાગ્યની નિ
વર્ણિ છે. એ નામચીન પંડિતને એટલાથીજ સંતોષ નથી થ
એથી રામવસારજીની રમનાને પણ અગોચ્ય ઠરાવવાનું તેને મુ
આપ્યું છે અને એજ કારણથી તે લખે છે કે:—

“હું તો આ એક તાન નવીજ વાન સાંભળું છું કે, ઉપરલો
ત્રિલોમાં ભરાતો ઉપરેજ આપણા દશે વા તેઓને ઠાકના કરવી કિ
નેસીને ઉપરેજ દેવો પડતો દશે.”

આ તેમનું લખાણજ તેમને પાગલની પંક્તિમાં મૂકી
છે એટલે એની ઉપર આપણે કંઈજ વિચાર કરવા જેવું ન
નથી. મને નથી સમજતું પડતી કે બેચરદાસ શા માટે પો
જાતને પણ કલંકિત કરી રહ્યા છે? કંઈજ નહિ દુષ્કર્મની ગ
વિચિત્ર છે! તો પછી એમાં વિચારજ શા?

જૈનકથાસહિત્યને નિંદવાની દુષ્ભાવનાને પરવશ ર
બેચરદાસ શું શું કરે છે? એ વાત ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવ
છે, એ દુષ્ભાવના તેમની પાસે કેવું કેવું ચિત્રણ કરાવે
પણ જેવા જેવું છે. આપણા પરમપવિત્ર કથાસહિત્યને
વાની ખાતર કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી
રાજા કે જેઓની મહાપુરુષતા આજે પાશ્ચાત્યપંડિતો પણ
વદ્ધા છે તેઓની ઉપર પણ મૂર્ખતાનો અને અસત્યવા
આરોપ મૂકતાં પણ તે ચોતીચંદના આમિતને અગત્યજ નથી

શ્રીવીરચરિત્રમાં કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્રસ
મહારાજાએ કુમારપાલ મહારાજાની સત્ય હકીકત દાખલ
તેના ઉપર દીકા કરવાની ખાતર તે નિંદકરીલ લખે છે

“હું એમ કહું કે, તે મહાપુરુષે પોતાના પવિત્ર મુખે મ
જ્વનચરિત્ર કશું હતું, તમે તેમ. કહો કે, તે મહાપુરુષે અમારાં વ
ઓને પણ સંભાર્યા હતાં અને અભયકુમારની પાસે આપણા વ

નોહરમંદિરોમાં પધરાવી પધરાવીને નિરંતર ત્રિગણ પૂજન કરે એમાં તેને શાતું દુઃખ થાય? પણ અજ્ઞાન અને પાપના ઉદયે બિચારા બેચરદારને એટું સાંભળી સાંભળીને બ્યાન'દ થવાને બદલે શોક થાય છે અને એ શોકની ઘસણામાં તે સમય લેનરાદિત્યને અને તેના પ્રણેતા પુરૂષોને ગાળેજી બાંધવા મંડી પડ્યા છે તેમજ તેના સ્નેહીઓ-સોદીસીદર માતીચંદ, પુના સીમદાવીરકાર્પાલચના કાર્યવાહકો અને તેજ કાર્યાલય તરફથી પ્રસિદ્ધ થતા સીમદાવીરપત્રના સંપાદક જિનવિજય વિગેરે વિગેરે તેની ઘસણાને શલિ-પાતળું રૂપ આપવાની મહેનત કરી રહ્યા છે! એ શું ઓછા શોકનો વિષય છે? પણ જ્યાં દરદીજ કમનસીબ હોય ત્યાં ઉપાયજ શો? એર જેવું દરદીનું ભાવિ.

હીલગીરીના દારવામાં કુબેલા બેચરદારો દશાઈદેશના રાજા દશાઈભદ્રને પ્રતિબોધ કરવાની ખાતર શેન્દ્રે પોતાની વૈક્રિય-લંબિધના બળે વિકુર્વેલી ઝડિને નિર્ગલ ગરબ જળાવી વર્તમાનમાં ઉપકારનિમિત્તે સદુપદેશ આપતા પરમપૂજ્ય મુનિવરોની અને પોતાના આવકપણાને સફલ કરતા એટલે કે અદ્વાર્પૂર્વક સામાચારીનું સદ્ગુરુમુખે અવણુ કરતા મુઆવકસમુદાયનો ઉપહાસ કરતાં લખ્યું છે કે:—

“અપાસરામાં બેસીને રેલમ, કિનખાજ અને ઝીકના ત્રિગડામાં પાઠ હંપર વિરાજીને આંખણા કુલગુરુઓ ચોતાઓનાં માર્થા ધૂગારી રહ્યા છે, તે જોઈતે મને તો ચોરામાં બેસીને અધીણીયા ગરાસિયાઓ પાસે ગર્યા મારતા અને હોકારા બરતા ચારણોની રમ્મિત યદ આપે છે.”

વાંચકગણ સમજી શકશે કે ઉપરના ઉલ્લેખમાં આપણા પરમપવિત્ર ઉપાશ્રયને-કે જે એકાંતે ધર્મસાધનાની ખાતરજ નિર્મિત થયેલ છે-તેને ચોરાની ઉપમા આપવામાં આવી છે, આપણા પરોપકારપરાયણ પૂજ્ય વરોને ‘ચારણ’ની અને

આ વાત પૂછી કે હું સ્વામિન! કલિયુગમાં મારા જેવો અરિહ-
ન્તદેવનો ઉપાસક બીજો રાજ થશે? ઉત્તરમાં શ્રીસિદ્ધસેનદિવા-
કરજીએ કહ્યું કે કલિયુગમાં અહિંઆં નરાધિપ કુમારપાલ નામનો
ભૂમિપતિ પરમાર્હત-અરિહન્તદેવનો પરમઉપાસક થશે.

આ વાત મારે આ સ્થાને એટલાજ માટે સ્થાપિત કરવી
પડી છે કે આપણા દરેકે દરેક આરાધ્યપાદ મહાપુરુષો એકપણ
વાત પોતાની મતિકંડપનાથી યા આધાર વિના નથી કહેતા કે
નથી લખતા એ મારે બતાવવું હતું અને ઉપરોક્ત કથનથી એ
ખાસ જોઈ શકાય છે. તેમજ તેની સાખીતી માટે વર્તમાન સમય
સાહિત્ય પ્રમાણભૂત છે. એટલે એ સંબંધમાં આદ્ય કંઈપણ
લખવાની જરૂર નથી. બિચારા બેચરદાસને ખબર નથી કે શા-
સ્ત્રોમાં કેવી વ્યક્તિનાં નામો નોંધાય છે અને મહાપુરુષો કેવા પુરુ-
ષોને સાંભળવાની જિજ્ઞાસા ધરાવે છે? એટલે તે મરજી આવે
તેમ બંકે તેની સમાજ પરવા કરે તેમ નથી. સાથે બેચરદાસે એ
પણ સમજી રાખવું પડે છે કે કુવરજીસાથે કંઈ એવા મહાહીન
નથી થઈ ગયા કે તમારા વિશેષજોથી કે તમારા ગુણગાનથી
કુલાર્હ જાય કે તમારી હા માં હા મેળવી દે.

બિચારા બેચરદાસને એ પણ ખબર નથી કે સીવર્ધમાન-
સ્વામીની સવસ્થાના સૂત્રોમાં વર્ણવી છે અને સમવસરજીની તેમજ
દેવાવિદ્યુત પૂતળી હકીકત પણ અંગ આદિ સાહિત્યમાં સ્થળે
સ્થળે કહેવામાં આવી છે. એટલે અજ્ઞાત આદમી મરજી આવે
એમ કહે એમાં આશ્ચર્ય શું છે? વગી જેને સારું જોતું નથી
કે માનવું નથી તેને સર્વેજ ખોટુંજ જમાવું હોય એમાં અસં-
મર્ચિત પણ શું છે? અન્યથા શ્રીતીર્થકરજો દેવદંબના ધારક હોય
અને તે પરમપુરુષના પ્રકૃષ્ટ પુરુષના પ્રતાપ દેવતાઓ સમવસરજીની
પૂજના કરે કે ઈંદ્રો નિરંતર ઉપાસના કરે તેમજ મુમુક્ષુઓ તેપરમ-
પોની મૂર્તિઓ બરાબરી બરાબરીને અને તે મનોહર મૂર્તિઓને મ-

વિકારી અને પૌરાણિક બનાવવાની કોશીશમાં તે પાંડિતનામધા-
રીએ મૃધાવાદના સેવન સિવાય અને પોતાની જાતની પરીક્ષા
કરાવ્યા સિવાય બીજું કંઈજ કરેલ નથી. ત્યારબાદ કદિપત
કથાઓની અસત્યતા બતાવવાની શરૂઆત કરતાં તે પોતાના
કહેવાતા પાંડિત્યને પણ બદોજ લગાડ્યો. કારણકે કદિપત કથા-
વિભાગની સમાલોચનામાં તેણે જે જે વાતો લખી છે તે બધીજ
અરિતતાથીજ પરિપૂર્ણ છે તેમાં કદિપતતાનો તો અંશ પણ નથી,
આપણા આગમોમાં અને કથાસાહિત્યમાં કદિપતવિભાગ કેવા
પ્રકારનો છે તે જાણવાની ખાતર શ્રીસિદ્ધર્ષિજીએ ઉપમિતિલવ-
પ્રપંચાનામક કથાના પીઠબન્ધમાં મૂકેલા નીચેના શ્લોકો ખાસ
ધ્યાનમાં રાખવા જેવા છે:—

“ પ્રત્યક્ષાનુભવાત્સિદ્ધં, યુક્તિતો યન્ન દુષ્યતિ ।

સત્કલ્પિતોપમાનં તત્, સિદ્ધાન્તેડપ્યુપલબ્યતે ॥ ૮૦ ॥

તથાહિ-વયાડ્ઽવદ્યકે-સાક્ષેપં મુદ્ગશીલસ્ય, પુષ્કલાવર્ત્તકસ્ય ચ ।

સ્પર્દા સર્પાશ્ચ કોપાદ્યા, નાગદત્તકયાનકે ॥ ૮૧ ॥

તથા-પિર્ઘેપણાયાં મત્સ્યેન, કથિતં નિજચેષ્ટિતમ્ ।

ઉત્તરાધ્યયનેષ્વેવં, સંદિષ્ટં શુષ્કપત્રકૈઃ ॥ ૮૨ ॥

અતસ્તદનુસારેણ, સર્વં યદભિધાસ્યતે ।

અગ્રાડપિ યુક્તિયુક્તં, તદ્વિશેષમુપમા યતઃ ॥ ૮૩ ॥ ॥

શારાંશ—દેખીતી રીતે અથવા અનુમાન અગર અનુભવ
અને ન્યાયયુક્તિથી જે કદપના મુયોગ નીવડે તે સાચી કદપના.
આવી સાચી કદપનાનાં ઉપમાનો પણ સિદ્ધાન્તમાં મળે છે. શ્રી-
આવશ્યકસ્ત્રમાં પુષ્કરાવર્ત્તમેધ અને મગશેળીયાપાપાણની સામ-
સામી સ્પર્ધામાં દરેલી કૃપાત્રપણાની ઉપમા
રોષ સાથે અરખાવેલી નીચેના કથામાં:
એવીજ

મર્મગ્રી આવકસમુદાયને બચનાધીન ગરાસિયાઓની ઉપમા
 કેવામાં આવી છે અને આપણી ઉત્તતિનો રસ્તો બતાવનારી
 મર્મકથાઓને ગપ્પાં તરીકે અને આપણા આવકસમુદાયના સં-
 ભાવ અને સ્વીકારસૂચક 'જી' શબ્દને હોકારા તરીકે નવાજવામાં
 આવેલ છે. પાતાની લેખિનીના આવો ઉપયોગ કરનારની ભતિ-
 પરીક્ષા કરવી એ તો સહજ છે કારણકે લોકોક્તિ પણ એવીજ
 છે કે 'ભાત વિના ભાત પડતી નથી.' અજ્ઞાની, પાપી કે મિથ્યા-
 દૃષ્ટિ એ વિશેષજો તો બેચરદાસ જેવાઓને મન રમુજ આપ-
 નાશ છે અર્થાત્ એ વિશેષજો તો એમને પાતાને માટે મુમુક્ષુ
 જણાય છે. કારણકે તેઓએ પાતાનો ઉદ્ધારજ અજ્ઞાની, પાપી કે
 મિથ્યાદૃષ્ટિ બનવામાં માન્યો છે અને એ વાતનો નિશ્ચય આપણને
 આજે તેઓની પ્રવૃત્તિજ કરાવી રહી છે. શાસ્ત્રકારો પણ એજ
 જણાવી રહ્યા છે કે મતિ પણ ગતિને અનુસરતીજ ઉત્પન્ન થાય
 છે. દુર્ગતિમાંજ જવા માટે સરગમેલા આત્માઓને સાફ તે પણ
 ઉદ્ધારપેજ જણાય છે અન્યથા ધર્મરસને ઝરતી અને સદ્ભાવને
 પોપતી ધર્મકથાઓ અને ઉત્તમ પ્રકારે તેના મર્મને સમજાવતા પૂજ્ય
 ધર્મગુરુઓ પ્રત્યે એવી અધમભાવના ઉત્પન્નજ રી રીતે થાય ?

દાનાદિક ધર્મફલના વર્જનને અને કેવલબ્યના ભક્ષક અને
 ઉપેક્ષકની થયેલી દુર્દશા બતાવનારી કથાઓને બેચરદાસ 'ધર્મ-
 કથાનુયોગના' કલ્પિત વિભાગ તરીકે ઓળખાવે છે અને લખે
 છે કે:—

“જે સાહિત્યમાં ચરિતવિભાગ પણ પૂરા પૌરાણિક સ્વરૂપની નેત્રી
 સ્થિતિ ભોગવે છે તેના કલ્પિત કથાવિભાગનું તો કહેવુંજ શું!!!”

જે પંડિત નામધારીને ચરિત કે કલ્પિત શું એીજ છે તેનુંજ
 જ્ઞાન નથી તેને બીજી બતતું તો જ્ઞાન હોયજ શાનું ?
 પછે ઉપર બોધે આવી હીએ કે આપણા ચરિતવિભાગને

કરવું, અનેક પ્રકારનો તપ કરવો અને શુભ ભાવનાઓનું સંસ્થાપન કરવું. આ ચાર પ્રકારના ધર્મને ધુનિઓ અંગ્રાહ્યથી આવડે તે તરવાના ચાનપાત્ર-વડાલ તરીકે કહે છે.

ઉપર્યુક્ત પદના અવલોકનથી બ્રહ્મ ધાય છે કે અવગત શુભાનુદાનો કેવલ આ સંગ્રાહ્યથી મુક્ત થયા મારેજ સેવકાનાં છે. પણ નહિ કે સાંસારિક મુખોની ક્ષિપ્રાથી, છતાં એ પણ નિર્લિપ્ત છે. તે તેની સંપૂર્ણ આરુપના ન ધાય તો મુક્તિપ્રાપ્ત સંપૂર્ણ ફલની પ્રાપ્તિ નજ થઈ શકે. સંપૂર્ણ ફલની પ્રાપ્તિનો આધાર સાધનોની સંપૂર્ણ સેવા ઉપરજ છે. સાધનોની સંપૂર્ણ સેવા ધાય તોજ સંપૂર્ણ ફલની પ્રાપ્તિ ધાય, અન્યથા નજ ધાય તેવીજ રીતિએ એ વાત પણ સાચીજ છે, સેવાના પ્રમાણમાં તો અવરુદ્ધ ફલની પ્રાપ્તિ થવીજ લેઈએ. એ તો અનુભવસિદ્ધ છે કે દ્વાદાર્યના ઉપાસકની અનિચ્છા છતાં પણ તેના દ્વાદાર્યની પ્રશંસા થયા સિવાય રહી શકતી નથી. શીલસંપન્ન મદાચારશીલ પુરુષ-રાત્રની પ્રસિદ્ધ આપાઆપ થમ બાય છે. તપસ્વી માંડાપુરુષનું તપોતેજ અસંભવિત કાર્યને મુસંભવિત કરી શકે છે અને સાં-વિચારતું સેવન પોતાની મુંઠર ખુશબો સ્વયમેવ સૃષ્ટિપટ ઉપર વિસ્તારે છે. તેવીજ રીતે દાનાદિઃ ધર્મના નિર્મલ સેવનથી કંદાય ભોક્ષની પ્રાપ્તિ ન થાય તે છતાં પણ પુણ્યાનુબંધી પુણ્યનો અંધ થવો એ તો સહજ છે. પુણ્યાનુબંધી પુણ્યનો સ્વભાવ છે કે તે પોતાના સ્વામી આત્મદેવને પોતાના વિપાકનો અનુભવ કરાવીને શિવમુખનો લોકતા બનાવે છે. તેનો વિપાક વિવિધ ઐશ્વર્યાદિ છે. પ્રભુના તીર્થંકરપણામાં તેનો (પુણ્યફલનો) આદર્શ જોવાય છે. પાપાનુબંધી પાપનો આદર્શ તેનાથી ઉલ્ટો છે અને તેનો અનુભવ નરક નિગોદમાં થાય છે. આથી વસ્તુનો કાર્યકાર-સ્વભાવ સમજવો વાંચકો મારે મુકર થમ જશે કે ઐશ્વર્યાદિ મુખનું કારણ પુણ્ય અને દ્રાશિદાદિ કુખનું કારણ પાપ છે. શ્રીસર્વમુદે-

વના શિદાન્તસાગરમાં એકપણ વસ્તુ એવી નથી કે જેમાં કાર્ય-
કારણભાવ ન પડી શકતો હોય. આ કર્મભ્રમની વ્યવસ્થાને ધક્કો
પહોંચતો હોય. તે છતાં પણ બેચરદાસ તેવો આક્ષેપ કરવાને
પણ લલચાયા છે તે પણ પ્રાયઃ તે મદ્દાબાગની મતિનોજ
વિશ્રમ છે.

તે મતિવિશ્રમિત આત્માએ શા. કુ'વરજી આજુ'દજના નિ-
બંધમાંની કથાઓ ઉપરથી મનગમતા ઉતારાઓ લઈ જૈનકથા-
સાહિત્ય ઉપર મનમાનતા આક્ષેપો કર્યા છે અને તેમ કરીને તેણે
કેવલ ધોતાની નિંદકરીશીલતાજ વ્યક્ત કરી છે. જો તે સત્યનાજ
ઉપાસક હોત તો નિબંધમાં લખવામાં આવેલી કથાઓનો અક્ષ-
રશઃ ઉતારો તે તે કથાઓના મૂળસ્થાન ઉપરથી યા તે નિબંધ
ઉપરથીજ ધોતાના પુસ્તકમાં લીધો હોત અને વાંચકોને સત્યા-
સત્ય તારવવાની તક આપી હોત પરંતુ તેમ કરવા જતાં તો
ધોતાનીજ પાસ ઉઘાડી પડી જાય તેમ છે એટલે નિંદકરીશીલ
ખિચારો બેચરદાસ તેમ કેવી રીતે કરી શકે? ભાતીય'દ ગીરધર
કાપડીયા બેચરદાસના કહેવા પ્રમાણે આપણી એ કથાઓને પણ
આદર્શકથા તરીકે માને છે તે પણ બેચરદાસને તો ખરકેજ છે
અને તેથી તેણે તેમને એક પ્રશ્ન પૂછ્યો છે તો હવે આપણે એજ
જોવાનું છે કે તે ધારાશાસ્ત્રી તે પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ધોતાનું ધારા-
શાસ્ત્રીપણું કેવું પ્રકટ કરે છે? આમાં આમાં સર્વિંદ્રકેટો આપવાનો
ટુકો આપોઆપજ લઈ બેસનારની બુદ્ધિપરીક્ષા આવા આવા
પ્રસંગેજ થઈ જવી છે.

આપણા વિશાલ કથાસાહિત્યમાં એવી એક પણ કથા નથી
કે જેમાં કોઈપણ જાતના દ્વંષણને અવકાશ હોય. જે સાહિત્યમાં
સર્વજ્ઞોક્ત કથનનો અનુવાદજ થતો હોય એમાં દોષની સંભાવના
કરનારજ દોષપાત્ર છે પણ તે સાહિત્ય તો સર્વાંશે નિર્દોષજ છે.
૨૮૬ દૈવપૂર્વક વિજયચંદ્રકેવલિચરિત્ર, આદ્યવિધિ અને ઉપદેશ-

સમતિ તેમજ ત્રિપંચિશલાકાપુરુષચરિત્ર વિગેરે વાંચનાર વાંચકગણને એ વાતની ખાત્રી થતાં વાર નહિ લાગે. મારી પણ વાંચકવર્ગને એજ સલામણું છે. જે અંધકારોને વીરભાષિત અને વીરવચનથી અવિરૂદ્ધ કથનનોજ અનુવાદ કરવો છે તે અંધકારોના સખાણમાંથી તેવોજ ધ્વનિ નીકળે એમાં આશ્ચર્ય શું છે ?

શ્રીભગવતીનામના પાંચમા અંગસૂત્રના રચયિતા પરમાત્મા શ્રીમહાવીરદેવના પંચમ ગણધર શ્રીમુખર્માસ્વામીજી છે અને તેને પુસ્તકારૂઢ કરનાર શ્રીદેવર્ધિગણિજ્ઞમાત્રમણીજી છે. આ વાત તો મુખસિદ્ધિ અને જૈનજનતાને એ પણ મુવિદિત છે કે શ્રીભગવતીસૂત્રની રચનાજ ભગવાન ગાતમસ્વામીજીના પ્રશ્નો અને પરમાત્મા શ્રીમહાવીરદેવના ઉત્તરરૂપ છે. છતાં પણ કથાસાહિત્યની નિંદા કરતાં કરતાં તે વાતને પણ અસત્ય તરીકે ઓગખાવવાનો ઉમંગકો બેચરદાસને થઈ આવ્યો છે અને તેમાં પ્રમાણ તરીકે શ્રીસમવાયાંગ અને નંદીજીને આપવા તે સલવાયા છે પણ તેને ખખર નથી કે શ્રીભગવતીસૂત્રને પુસ્તકારૂઢ કરનાર મહર્ષિએજ શ્રીસમવાયાંગસૂત્રને પણ પુસ્તકારૂઢ કર્યું છે અને શ્રીનંદીસૂત્ર રચ્યું છે. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે તે મહાપુરૂષ શ્રીસમવાયાંગજીમાં અને શ્રીનંદીજીમાં માત્ર વિષયોની નોંધ લીધી છે પરંતુ રચનાનો પ્રકાર કેવો છે તેની નોંધ નથી લીધી. આમ છતાં પણ આવો દંભ કરવો અને જનતાને ભ્રમિત કરવાનો મંથો કરવો એ પણ એક અધમતાનોજ પ્રકાર છે તે શિવાય બીજું કંઈજ નથી.

વમુદેવદિગના રચયિતા મહાપુરૂષ પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવના અને શ્રી મુખર્માસ્વામીજીના સમસમયી હોવાથી થોતાની રચનાને તે સમયની જગ્યાએ એ સત્યજ છે એમાં ખોટું શું છે ? અર્થાત્ તે વાત જણાવીને તો તે મહાપુરૂષ આપણી ઉપર ઉપ-

કારણ દીધો છે તે પણ બેચરદાસને અરુચિર થઈ પડ્યો છે. વર્ધમાનદેશનાના રચયિતાએ તે રચનાને વર્ધમાનદેશનાનું નામ આપ્યું તે પણ બેચરદાસને કડવું લાગ્યું છે. શ્રીઆદ્યવિધિના વિધાતા પરમ ઉપકારી શ્રીરત્નશેખરચરિત્ર મહારાજએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે-‘શ્રીવીરજિનને પ્રણામ કરીને સિદ્ધાન્તદ્વારા અને ગુરુસંપ્રદાયાદિદ્વારા સાંભળવાથી રાજગૃહીમાં પધારેલા અને શ્રી અભયકુમારથી પૂછાયેલા જગદ્ગુરુ શ્રીવીરજિને જે પ્રકારે આવકની સામાયારી કહી છે તેજ ‘પ્રકારની હતું’ પણ કહું છું.’ આ પ્રમાણે કહીને સત્ય વસ્તુસ્થિતિને સ્પષ્ટ કરનાર મહાપુરુષનો ઉપકાર માનવાને બદલે પોતાના સ્વભાવને અનુસરતી સરસ્વતીની પ્રાસાદીનું પ્રદાન કરતાં લખે છે કે:-

“૧૬ મા સેકામાં થએલા રત્નશેખરચરિત્રે પોતે બનાવેલી બ.ક. વિધિમાં એમ જણાવ્યું છે કે, અભયકુમારના પ્રભાના જે જવાબો વર્ધમાને જ.બ.યા. હતા, તેનો હું આ આદ્યવિધિ નામના અથર્વા સંમલ કઈ છું? આ બે દળર વર્ધ પડેલાંના વર્ધમાન અને અભયકુમાર? અને ત્યાં આ પરમ દિવસે થએલા રત્નશેખર ચરિત્ર? છતાં કદાચ કોઈ વિધાના બળે તેઓનીએ

૧. “નિરિચીરજિનં વળમિત્રં સુખાત્મં માદેમિ કિમપિ જ-
દુષિર્દાં । રાયગિદે જગદ્ગુરુના જહ મનિયં અમવગુરુજે ॥ ૧ ॥”

અર્થ-ધીવીરજિનમેતાવનીવાયાવાવગમજ્ઞાનપૂજાવચનાનિશયા-
ગમ્યાગાગ્ય સૂચયત્ત, પ્રણમ્ય પ્રજનંજ માવપૂર્વેઃ મનાવાક્રાવેર્ન્યા
મનાન્-મિદાન્તાન્ પુનરાગૃતિત્યાત્યાનેન બનાવ-ગુરુસંપ્રદાયારં-
ગદ્ગિતમાત્ર એ-દુષ્ય માત્રકસ્ય વચ્ચમાગાગ્યર્થસ્ય વિધિં મામા-
ચારી યેનોચરિત્રા ૧ રાજગૃહે નગરે મમવગૃતેન જગદ્ગુરુના અર્ચન
નિરજિનંતામવદમારપૂરેત થયા યેન પ્રજારંજ મનિતમુર્તિરે
વાચનં દિમપિ બંધનજ “માદેમિ” ત્વચગામીનિ યોગઃ રિતિ
અમનાચાર્ય.”

કે કાપિક પ્રવૃત્તિને રાખનારા છે. શ્રીચીરના વચનનો અનુચાર કરનારાઓ ઉપર તો તે સમાજ પોતાના પરમપ્રિય પ્રાણોને પણ પાથરનારી છે. તેવાઓના આધારેજ તે પોતાની ઉત્તિ માની રહી છે. પોતાના કથારસાહિત્યને કે જેની રચના આદર્શપુરુષોના હસ્તે થયેલી છે તેને તો તે અક્ષરશઃ સત્ય માનનારી છે તેમાં ફેરફાર કરવામાં તો તે પોતાનો વિનાશજ જોનારી છે. સત્યનો લોપ કરી તેના ઉપર અસત્યની છાયા પાથરવી એ સ્થિતિને અનુમતિ આપવા એ સમાજ કદીજ તૈયાર નથી. પોતાના ધર્મ-કથાનુયોગમાં આવતી ધર્મકથાના રચનારાઓને તે સમાજ પોતાના આદર્શ તરીકે માને છે એટલે તેમાં કુશંકાઓ ઉપસ્થિત કરવાને તે સમાજ કદીજ રાજી નથી. તે સમાજને ખાતરી છે કે અમારા વર્તમાન સાહિત્યેજ અમને સત્યમાર્ગ જતાવ્યો છે અને તેજ અમને અમારા સન્માર્ગમાં મુસ્થિર રાખનાર છે. જો તે વર્તમાન સાહિત્યની આજ્ઞાને અનુસરવું જીવન ધડવામાં આવે તો આજે પણ અમારો અધઃપાત સર્વથા અસંભવિત છે, આમ તે સમાજ નિશ્ચયપૂર્વક માને છે. આથી સદુદ્દેશિય છે કે અધઃપાત તેઓ નોજા છે કે જેઓ પરમાત્મા શ્રીમદ્વાવીરદેવની શાસનશૈલિનું શેવન કરવાને બદલે ગદ્ગદીય અને અસત્ય નિંદા કરે છે. તેવા નિંદકોને સહાય આપનારાઓ તો કેવલ દયાનેજ પાત્ર છે.

બેચરદાસે પોતાના શોધા મુદ્દાની ચર્ચા કરવા પૂર્વે આપણા પવિત્ર અને પ્રામાણિક ધર્મકથાનુયોગની નિંદા કર્યા પછી 'દે-તાંબર દિગંબરનો મૂર્તિવાદ' ચર્ચ્યો છે. એ ચર્ચામાં પણ આપણા આરાધ્યપાદ આદર્શપુરુષોની, મુવિશદ સાહિત્યની, કસ્યાજીકે મૂર્તિપૂજનની અને તીર્થરક્ષણ વિગેરે આપણી અવરય આદરણીય પ્રવૃત્તિઓની નિંદા શિવાય બીજું કંઈજ નથી. એટલે એ બા-બતમાં પુનઃ પુનઃ તેનીને તેનીજ સમાસોચના કરી આ પુસ્તકના કદને વધારી કેવા છું ઈચ્છતો નથી. પરંતુ બેચરદાસના ધાર પા-

પાદ્યને પ્રસિદ્ધ કરનારો એક ઉલ્લેખ કે જેનું ચિત્રણ બેચરદાસે
 પોતે કરેલું છે તે ખાસ વાંચકોને જોવા માટે રજુ કરવાની
 મારી ધજ્યા છે પરંતુ તે રજુ કરવા પૂર્વે એક ઉત્તતિના અર્થિ
 મહાપુરુષના શબ્દો તરફ હું વાંચકોનું ધ્યાન બેચું છું કે-

“શ્રીસીમંધર જગદિષ્ઠિ આ ભરતે આવો ॥

કરુણાવંતં કરુણા કરી અમને વંદાવો ॥ ૧ ॥”

ઉત્તતિના અર્થિ આત્માઓ પ્રાતઃકાલમાંજ ઉપર પ્રમાણેની
 ભાવના વ્યક્ત કરે છે ત્યારે બેચરદાસ પોતાના પુસ્તકમાં નીચેના
 ઉલ્લેખ કરી વર્તમાન શાસનના અધીશ પ્રભુ મહાવીરદેવના વિ-
 રહને પોતાની સદ્ભાવ્યતા વ્યક્ત કરે છે:-

“વર્ધમાન અધારે હૈયાત હોત તો તેને ચેતાંબરે વસ્ત્રો પહેરાવત
 અને દિગંબરો નગ્ન રહેવાનો હક કરત. પરંતુ સદ્ભાવે તે મહાપુરુષ
 નિર્વાણ થયું છે તેજ ઠીક થયું છે.”

પરમાત્માની હૈયાતીને દુર્ભાગ્ય સમજનાર અને વિરહને સ-
 દ્ભાવ્ય માનનાર આત્માની અધમતા ઉપર કોને તિરસ્કાર ન કરે?

‘ચેતાંબર અને દિગંબરની મૂર્તિવાદ’ ની ચર્ચામાં બેચર-
 દાસે ચાથ અને પાંચમો કથકો છેડ્યો છે અને તે ખાસ પોતાના
 વડીલ (માતીચંદ) ને ખુશી કરવાની ખાતર લેાય તો પણ ના
 નહિ કારણ કે માતીચંદ પણ પોતાના કાકાકીના તંત્રીપણા નીચે
 પ્રસિદ્ધ થતા કીર્તિનધમ પ્રકારા નામના માસિકમાં લખ્યું છે કે
 ‘ચાથ કરે તોયે ઠીક અને પાંચમ કરે તોયે ઠીક’ અને કુંવર-
 લખાણે માન્ય લખ્યું છે. પરંતુ સમજીએને તો નિશ્ચયજ
 છે કે શિષ્ટજન્ય અને માન્ય વર્તમાનમાં પણ ચાથની અવગણના
 કરવી એજ ઉચિત છે.

‘ચેતાંબર દિગંબરના મૂર્તિવાદ’ ની ચર્ચાને સમાપ્ત કરતાં
 હતાં આપણી આજુપણુજ વિષે ઉપર પરમાનંદ કુંવરજીના
 વિચારોને અનુસરનાજ વિચારો પ્રકટ કર્યા છે એમ કહી શકીએ.

માન'દના વિગારોની આગર બેગરદારને થઈ અથવા બેગરદાર
 વિગારોની આગર પરમાનંદને થઈ એની કલ્પના મારેજે થઈ
 તેમ ઉ અને એ કલ્પનાના બળે કોઈ એવું પણ અનુમાન
 જાય કે બેગરદાર અને પરમાનંદને આપસઆપસમાં
 બારો સંબંધ દિનો ભોજ્યે તો એ સંભવતું છે.
 એજ કારણ હતું કે બેગરદાર જેવાનો પાતાના વ્યવહારથી
 હિષ્કાર કરવામાં પડેલ કરનાર અમાવાદના ક્ષીમંથકર
 ધ્યાન આદેશો કરવા અને બેગરદારની વફાત કરવા પરમા
 પ્રથમ બદાર આવ્યા હતા પરંતુ સમગ્ર સજ્જનોની પા
 ભરે વ્યક્તિઓ વજનવિનાની દોવાથી તેમના કલ્પિત વિ
 તેમના અને તેમના જેવાજ આત્માઓને મલિન કરવા
 બીલું કંઈજ કરી શકવાના નથી. જૈનસમાજ સારી પેઠે
 છે કે પરમાત્માની દરેક દરેક અવસ્થાઓ આપણા માટે
 છે. એકજ મૂર્તિમાં ત્રણે અવસ્થાની ભાવના ભાવી શક
 તે મૂર્તિની કરવામાં આવતી દરેક પ્રકારની પૂજા ભવ્યાત
 તો આત્મિક આનંદનોજ ઝાંખી કરાવે છે. આબૂપણે થઈ
 યા વિવિધ પ્રકારની આંગીઓ રચવાથી મૂર્તિપૂજનો ઉદ્દેશ
 થાય છે. પ્રભુપૂજા માટે શાસ્ત્રોમાં કહેલા દરેક પ્રકારોમાં
 જાતનો બાધ આવી શકતોજ નથી અને આવે પણ નિ
 વિહિત મૂર્તિપૂજને પેશાયિકસ્વરૂપ આપનાર અને
 પરમપવિત્ર તીર્થસ્થળના પ્રશ્નને રાક્ષસી સ્વરૂપ આપનાર
 આ માનવસમાજમાં પિશાચ અને રાક્ષસનો પાઠ ભજ
 આવા માનવરૂપમાંજ ભટકતા પિશાચો અને રાક્ષસો
 બચતા રહેવાનું છે. એ પિશાચો અને રાક્ષસો મા
 સાર્થક કરવાનાં મુંદરમાં મુંદર તત્ત્વોનો વિનાશ
 જન્મેલા હોય છે. તે મુંદર તત્ત્વોનો નાશ થયા પછી
 શાન્તિ વળે છે. આવા માનવપિશાચો અને રાક્ષસો કે
 આપરૂપ નથી નીવડતા? મનુષ્યમાત્રને માટે તેઓ આ

મુદ્દે ચોથો.

શ્રીવીરસ્તુતિરૂપ હુંડીના દાહસો ગાથાના સ્તવનમાં ન્યાય-
વિશારદ ન્યાયાચાર્ય મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજીગણી
કહે છે કે:—

“ સમક્તિ સુધુરે તેહનું જાણીય જે માને સુજ આજ ।
મૂત્ર તે વાંચેરે યોગ વહી કરી કરે પંચાંગીમમાજ ॥ ૧ ॥ ”

તેનામાંજ શુદ્ધસમ્યક્ત્વ હોય કે જે તારી આજ્ઞાને માન્ય
કરે અને યોગનું વહન કરીને મૂત્ર વાંચે તેમજ ‘મૂત્ર, નિર્ધુક્તિ,
ભાખ્ય, દીકા અને ચૂર્ણિ’ આ પંચાંગીને પ્રમાણભૂત માને.

ઉપરોક્ત વાતને સમજાવનાર વાચકચંદ્રની પ્રામાણિકતા માટે
કોઈપણ વિદ્વાન કે જે સત્યનો ઉપાસક હોય તે વાંધો ઉઠાવી શકે
તેમ નથી. તેઓશ્રીનું વચન પણ આજે જૈનસમાજ શાસ્ત્રવચન-
પત્ર સમજે છે. અનેક પ્રામાણિક અને શિષ્ટશિરોમણિ ઉપકારી
પુરુષોમાંનાજ આ પણ એક મહાપુરુષ છે. આ મહાપુરુષની વિ-
દ્વતા માટે તો આજે જૈનેતર પડિતો પણ શિરોધુનન કરે છે.
આવા પરમપ્રામાણિક મહાપુરુષના વચનની દરકાર ક્યા વિનાજ
જણે. જૈનસમાજ અસત્યના ઉપાસકને અને પ્રકાશકને પ્રામાણિક
માનતી હોય એમ માનીને બેચરદાસ લખે છે કે:—

“ હું જાહેર કરું છું, આવકોને સૂતો વાંચવા માટે જે નિવેધ કરા-
એસો છે તે અચુક છે, અપ્રામાણિક છે, અવિદિત છે અને સર્વથા શ્રી-
જાનારા વિરુદ્ધ છે. ”

યુક્તિને, પ્રમાણને, વિધાનને અને શ્રીજિનની આજ્ઞાને નહિ
માનનાર બેચરદાસ ઉપરનાં ફકરો શા આધારે લખી શકે છે ?

पांशुवानी अभुङ्क्षु अभुङ्क्षु शंखावाणां वपीनीं जत्रापि उः—

श्रीव्यवहाराश्रयना दशभा उद्देशाभां सञ्च्यु उ हेः—

“ त्रिवासपरियागस्त निर्माणस्त कप्पद् भायारण्यकण्ये नामं
अज्झयणे उद्दिसित्तए था, षड्वासपरियागस्त निर्माणस्त कप्पति
सुव्वगदे नामं अंगे उद्दिसित्तए, पंचवासपरियागस्त गमणस्त कप्पति
दसाकप्पववटारा नामज्झयणे उद्दिसित्तए, अट्वासपरियागस्त सम्-
णस्त कप्पति ठाणसमवाए नामं अंगे उद्देसित्तए, दसवासपरिया-
गरस्त कप्पति विवाहे नामं अंगे उद्दिसित्तए, एण्णारसवासपरियागस्त
कप्पति खुट्टियाविमाणपविभत्ति महल्लियाविमाणपविभत्ति अंगनू-
ल्लिया वगचूल्लिया विवाहचूल्लिया नामं उद्दिसित्तए, पारसवासपरि-
यागरस्त कप्पति अरुणोववाए वरुणोववाए गरुलोववाए धरुणोववाए
वेसमणोववाए वेल्लघरोववाए अज्झयणे उद्दिसित्तए, तेरसवासपरि-
याए कप्पति उट्टाणसुए समुट्टाणसुए देविंदोववाए नागपरियावल्लिया
नामं अज्झयणे उद्दिसित्तए, चउदसवासपरियाए कप्पति सुमिण-
भावणा नामं उद्दिसित्तए, पण्णारसवास० कप्पति चारणभावणा नामं
अज्झयणे उद्दिसित्तए, सोलसवास० कप्पति वेयणीसयं नामं अज्झ-
यणं उद्दिसित्तए, सत्तरसवास० कप्पति आसीविसनामं अज्झयणे
उद्दिसित्तए, अट्ठारसवास० कप्पति दिट्ठिविसभावणा नामं अज्झयणे
उद्दिसित्तए, एगुणवोसदवासपरियागरस्त कप्पति दिट्ठिवाए नामं
अंगे उद्दिसित्तए, बीसवासपरियाए समणे निर्माणे सव्वसुआणुवाहं
भवति । ”

सावार्थ—त्रय वर्षना पर्यायवाणा निर्द्धथने आत्थारप्रदपत्तेः

દેશ કરવો કદે, ચારવર્ષના પર્યાયવાળા નિર્મથને મુવૃત્તાંગ
 નામના અંગસૂત્રનો ઉદ્દેશ કરવો કદે, પાંચવર્ષના પર્યાયવાળા
 અમ્બુને દશાકલ્પવ્યવહાર નામના અધ્યયનનો ઉદ્દેશ કરવો કદે,
 બાઠ વર્ષના પર્યાયવાળા અમ્બુને ક્ષાણંગ અને સમવાયાંગ નામનો
 અંગસૂત્રનો ઉદ્દેશ કરવો કદે, દશવર્ષના પર્યાયવાળાને વ્યાખ્યા-
 પ્રજ્ઞાસિ-ભગવતી નામના અંગસૂત્રનો ઉદ્દેશ કરવો કદે, અગ્ની-
 ચાર વર્ષના પર્યાયવાળાને ખુડિયાવિમાણપવિભત્તિ, મહાસિયા-
 વિમાણપવિભત્તિ, અંગચૂલિયા, વગચૂલિયા અને વિવાહચૂલિ-
 યાનો ઉદ્દેશ કરવો કદે, બારવર્ષના પર્યાયવાળાને અરણોપપાત,
 ગરુલોપપાત, ધરણોપપાત, વેસમણોપપાત અને વેલંદ્રોપપાત
 નામના અધ્યયનને ઉદ્દેશ કરવો કદે, તેરવર્ષના પર્યાયવાળાને
 ઉત્થાનશ્રુત, સમુત્થાનશ્રુત, કેવેન્દ્રોપપાત અને નાગપરિયાવલિયા
 મુભિજ્ઞભાવનાનો ઉદ્દેશ કરવો કદે, ચાદવર્ષના પર્યાયવાળાને
 ચારજ્ઞભાવનાનો ઉદ્દેશ કરવો કદે, પંદરવર્ષના પર્યાયવાળાને
 વેયણીયસય નામના અધ્યયનો ઉદ્દેશ કરવો કદે, સત્તરવર્ષના
 પર્યાયવાળાને આસીવીસ નામના અધ્યયનનો ઉદ્દેશ કરવો કદે,
 અઠાર વર્ષના પર્યાયવાળાને દષ્ટિવિપભાવના નામના અધ્યયનનો
 ઉદ્દેશ કરવો કદે, આગણીસવર્ષના પર્યાયવાળાને દષ્ટિવાદ નામના
 અંગનો ઉદ્દેશ કરવો કદે અને વીસવર્ષના પર્યાયવાળો અમ્બુ
 સર્વસૂત્રાનુવાદી થાય છે.

ઉપરના પ્રાચીનગમ ઉદ્દેશથી સિદ્ધ થાય છે કે સાત પૂજ
 યાત્રાદ્વનપૂર્વક નિયત સમયે નિયતસૂત્રોનો ગુરુપાસે અભ્યાસ
 કરે. યાત્રાદ્વનમાં પ્રથમ તે તે સૂત્રમથાનો ઉદ્દેશ કરવામાં આવે
 ની સમુદેશ કરવામાં આવે છે અને છેવટે અનુતા થાય છે.
 પદ્મ વિશ્વિવાદ વિગમના છતાં 'માવકો મારે આગમવ
 નિયેવને' અશાશ્રીય, અમાલિક, અવિદિત અને અ

જિનાસાવિરૂદ્ધ જખાવે છે એ બેચરદાસનું કેવું મૂપાવાદ છે એ વાંચકો સ્વયં સમજી શકે તેમ છે. અને તે નિવેધના ઉત્પાદક તરીકે ચૈત્યવાસિયોને ખતાવવા તેમજ તે પણ ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજીનાજ નામે એ તે બેચરદાસની કેવી અજ્ઞાનતાભરેલી મૂઢતા ? ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજીએ તો ચૈત્યવાસિયોનું ખંડન કરતાં શ્રીસંબોધપ્રકરણમાં એટલુંજ કહ્યું છે કે:—‘કેટલાક એમ કહે છે કે આવકોની આગળ સૂક્ષ્મ વિચાર ન કહેવો પરંતુ તે યુક્ત નથી કારણકે આવકોને અંગસૂત્રોમાં લખ્યાર્થ, શૃહીતાર્થ, પૃષ્ઠાર્થ, વિનિશ્ચિતાર્થ, છવાઈવના જણકાર અને પ્રવચનથી અચ્ચાલનીયરૂપે વર્ણવ્યા છે.’ આ ઉદ્દેશ્યના આધારે સુવિહિત-શિરોમણિ શ્રીહરિભદ્રસૂરિજીના નામથી આવકોને આગમવાંચનના અધિકારી ઠરાવવા મથવું એના જેવી બુદ્ધિહીનતા બીજી કઈ હોતી હશે ? આવા બુદ્ધિહીન આજ્ઞાલંગના ઢોપનો સ્વીકાર કરીને આગમો વાંચી પોતાના આત્માનું અને બને તો બીજાનું પણ સત્યાનાશ વાળવા સિવાય બીજું શું કરી શકે ?

વાંચકમહાશયો સમજી શકશે કે ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજીએ પણ અંગસૂત્રોમાં આવતાં લખ્યાર્થ, શૃહીતાર્થ આદિ વિશેષણો ઉપરથી આવકોને સત્ર વાંચવાના અધિકારી નથીજ ઠરાવ્યા. એ વિશેષણો ઉપરથી તેઓશ્રીએ જે કહ્યું છે તેજ ત્યાર પછીના સૂરિ-વર આદિ મહાપુરુષોએ કહ્યું છે અને વર્તમાન પ્રતિષ્ઠિત મુનિવર્ગ કહે છે એટલે પૂજ્ય હરિભદ્રસૂરિજીના નામે પૂજ્ય સૂરિવરો ઉપર અને વર્તમાન મુનિવર્ગ ઉપર બેચરદાસે જે આક્ષેપશ્રેણિ સ્થાપિત કરી છે તે સર્વથા તેમની પોતાની સૂત્રો વાંચવાની અભિ-લાષાને શાસ્ત્રીય ઠરાવવાની કૃત્યુદ્ધિનેજ બાહેર કરે છે. વળી

“ મુત્તુળ દિદ્ધિવાયં કાલિય-ઉક્કાલિયંગસિદ્ધંતં ।

યો-ચાલ-ચાયણત્યં પાદ્યમુદ્યં જિજ્ઞવરેદિ ॥ ”

“વાન-સ્ત્રી-વૃદ્ધ-મૂર્ખાણાં નૃણાં ચારિત્રકાદિજ્ઞાપ ।
 ઉપારણાય તત્ત્વજ્ઞેઃ મિદાન્તઃ પ્રાકૃતઃ કૃતઃ ॥”

ઉપરની બે ગાથાઓ પૂજ્યપાદ પરમશુર ન્યાયાચોનિદિ
 જીનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયનાથસૂરીયરજી મહારાજજીએ પોતાના
 તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદનામના ગ્રંથના સત્તાવીસમા સ્તોત્રમાં ૪૩મા
 પાને લખેલી છે. તેનો ઉતારો બેચરદાસે પોતાના પુસ્તકમાં
 કરી તે મહાપુરુષના નામે આવકોને આગમે વાંગવાની શુદ્ધ છે
 એમ જણાવવા માગે છે, પરંતુ પૂજ્યપાદ મહારાજશ્રીએ તે ગા-
 થાઓના આશયને સમજાવતાં તેજ સ્થાને લખ્યું છે કે:—

“દૃષ્ટિવાદનો વર્જક કાલિક, ઉત્કાલિક ઓર અંગસિદ્ધાન્તકો
 સ્ત્રીચાલકોંકે વાચનાર્થ જિનવરોંને પ્રાકૃત કયન કરે હે. ઓર દૃષ્ટિ-
 વાદ ચારમા અંગ, પરિકર્મ ? મૂલ ૨ પૂર્વાનુયોગ ૩ પૂર્વગત ૪ ચૂલિ-
 કારૂપ ૫ પંચવિધ સંસ્કૃતમોં હી હોતા હે, સો ચાલસ્ત્રીમૂલકોં પદ-
 નીય નહી હે. મંસારપારગામી તત્ત્વઉપન્યાસકે ચેત્તા ગીતાયોંની
 પઠનીય હે. શેષ એકાદશાંગ કાલિકઉત્કાલિકાદિજ્ઞાસ્ર યોગવાદિ
 સાધુ સાધ્વી ઓર સંયમિચાલકોંકે પઢને યોગ્ય હે.”

પૂજ્ય મહારાજશ્રીએ સ્પષ્ટ કરેલા ઉપરના ભાવને સમજવા
 પછી કોણ એવો હીનભાગી હશે કે જે બેચરદાસના મતનરંગી
 વિચારો ઉપર વિમુગ્ધ થશે ? મહારાજશ્રીનો ઉપરનો ઉલ્લેખ સ્પષ્ટ
 કરે છે કે ઉપરની ગાથાઓમાં જે બાલ, સ્ત્રી, વૃદ્ધ અને મૂર્ખના
 સંમિલન કરેલો છે તે સંયમી સમજવા પણ નહિ કે સંસારના
 ત્રિવિધ તાપથી તપતા અને અસંયમગ્રંથાન્તર ઇવનને ગુમરાતા
 એવા વૃદ્ધસ્થા. સંયમી પણ યોગોદયહનપૂર્વકજ બલે એ વાત
 પણ મહારાજશ્રીએ સ્પષ્ટ કરી છે. આ પ્રમાણે છતાં પણ પૂજ્ય

મહાશયશ્રીના નામજ આગમપ્રાચીન શ્રાવકોને મટે વિરંચ છે એમ સમજાવવું એના લેખી અગત્યપ્રિયતા અને દુઃશમદર્શિતાના બીજી કથ દોડાતી દર્શી

ઉપરનાજ આશયની માયા શ્રીપ્રભાવચરિત્રમાં છે જ્યને તેના ઉપરથી પણ બેચરદાસ પાતાની માન્યતાને પ્રમાણિત કરવા માગે છે, પરંતુ ઉપર લેવા પ્રમાણે તેમ કરવામાં તેા નંમણે પાતાની અજ્ઞાનતાસરેલી મુદ્દતા, અગત્યપ્રિયતા અને દુઃશમદર્શિતાના વ્યક્ત કરી છે. વળી તેજ શ્રીપ્રભાવચરિત્રમાં બેચરદાસની માન્યતાને મૂળમાંથી ઉન્મૂલન કરનારાં અનેક પ્રમાણુ વિગ્રમાન છે તે છતાં જેમ મુવઃ સૂર્યની પ્રભાને નથી લેઈ શકેતો તેમ બેચરદાસ પણ તે પ્રમાણને નથી લેઈ શક્યા ! તે અનેક પ્રમાણુ પેકી કેટલાંક પ્રમાણુ હું વાંચકોની જાણ મટે અગ્રે રલુ કરું છું :-

છટ્ટા દશપૂર્વી શ્રીવજ્રસ્વામીજી મહાશયજના ચરિત્રમાં નીચેના શ્લોક મૂકી જણાવ્યું છે કે :-

“ તપસ્યાવિધિસંશુદ્ધ-વાચનાપૂર્વકં તતઃ ।

અધીતવાન્ મુનિર્વજો યાવદ્ ગુર્વાગિમાગમમ્ ॥૨૨૬॥ ”

અર્થાત્—તેવારપછી વજ્રમુનિ બેરહું જ્ઞાન પોતાના ગુરુશ્રીની પાસે હાઉં તેટલું તપસ્યાવિધિથી સંશુદ્ધ વાંચનાપૂર્વકે લખ્યા.

સાગતવપૂર્વી શ્રીઆચર્યસંકેતસૂરિજીના ચરિત્રમાં નીચેના શ્લોકોથી હું છે કે :-

“ ઘ્યાત્વા તં સૂરયોઽવોચન્ જૈનમવ્રજ્યયા વિના ।

ન દીયતે દષ્ટિવાદો વિધિઃ સર્વત્રઃ મુન્દરઃ ॥ ૪૭ ॥ ”

અધ્યાપિતઃ સમૂલાક્ષોપાક્ષાદિગ્રન્થમ્હલમ્ ।

તત્તત્તપસ્યયા પૂર્વાણિ ચ કાન્યપિ સૂરિભિઃ ॥૫૬॥ ”

આર્થ—વિગાર કરીને સૂરીયરજીએ શ્રીઆર્યરક્ષિતને કહ્યું કે જેનદીશા વિના દષ્ટિવાદ દેવાય નહિ કારણ કે સર્વત્ર વિધિન મુદર છે. દીક્ષા દીક્ષા પછી શ્રીઆર્યરક્ષિતને તે તે તથે કરીને અંગ ઉપાંગ આદિ અન્યમંડલ અને કેટલાંક પૂર્વો પણ બજાવ્યાં. શ્રીહરિભદ્રચરિત્રના પ્રશ્નમાં નીચેની બે આર્યા મૂકીને એજ વાત સ્પષ્ટ કરી છે કે દીક્ષા અને ઉચિત તપસ્યા વિના મુનવાંચન થકજ ન શકે—

“અથ ગુરુરપિ પ્રવરતિ સ્મ સાધો જિનસમયસ્ય વિનારણવ્યવસ્થામ્ ।
શ્રુણુ છુકૃતમને પ્રમુષ દીક્ષાં તદનુગતા ચ વિધીયતે તપસ્યા ॥૩૮॥
વિહિતવિનયકર્મણા ચ લભ્યો મિલદ્વલ્લાનલમોલ્લિનાડ્વુયોગઃ ।
ઈતિ તદવગમોડ્વન્યયા તુ ન સ્યાત્ યદુચિનમાચર મા ત્વરાં
વિષાસ્ત્વમ્ ॥ ૩૯ ॥”

અર્થાત—જ્યારે શ્રીહરિભદ્ર યાકિનીમહતરા નામની સાધ્વી કે જેને તે પોતાની માતાતુલ્ય માને છે તેની આજ્ઞાથી ‘ચક્રિદુર્ગ’ આવી શરૂઆત વાળી ગાથાના ભાવને સમજવા માટે ગુરૂની પાસે આવ્યા અને તે ગાથાના અર્થની માગણી કરી ત્યારે ગુરૂ-શ્રીએ કહ્યું કે હું સત્પુરુષ! શ્રીજિનદેવતા સિદ્ધાન્તની વિચાર-વ્યવસ્થાને સાંભળ. હું સૂક્ષ્મતે! દીક્ષા અંગીકાર કરીને તે તે સ્વનામ્યાસને ઉચિત તપસ્યા વિશેષ છે. સૂત્રને અનુયોગ પૃથ્વી-તલસુધી સિરોનમન આદિ વિનયકર્મને કરવાથી લઈ શકાય છે, અન્યથા તેના જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી માટે જે ઉચિત હોય તે આચર, છ’ ઉતાવળો ન થા.

જે શ્રીપ્રભાવકચરિત્રમાં ઉપર બતાવ્યાં તેવાં અનેક પ્રભાણે વિદ્યમાન છતાં તેજ ચરિત્રના આધારે પોતાની આશાત્રીય મા-ન્યતાને શાસ્ત્રીય બનાવવાની મદદન કરનારને જેનસમાજ પૃષ્ઠ-

શિરોમણિ માને એમાં કંઈજ આશ્ચર્ય નથી, લેનામાં એક સામાન્ય સ્લોકનો ભાવ સમજવાની તાકાત નથી તે થોતાને આગમજ્ઞાની સમજવવા મધે એનું નામ કૃષ્ણતા નહિ તો બીજું છે પણ શું ?

શ્રીવિશેષાવશ્યકલના શુદ્ધ પાઠમાં 'ઘાષકાદીનાં' આ બનાવટી શબ્દ થોતાની શોધેલી પ્રતિમાં પુરાડી દળને બેચરદાર થોતાની 'આવકો આગમ વાંચી શકે' આ વાતને સિદ્ધ કરવા માગે છે પરંતુ તેને ખબર નથી કે આનું પરિણામ તો વિપરીત જ આવશે. કોઈપણ વિક્ષાન એ બનાવટી શબ્દથી મિશ્રિત થયેલા શ્રીવિશેષાવશ્યકના ઉદ્દેશનું અવગ્રહન કરવા સાથેજ તેવો ઉમેરો કરનાર તરફ તિરસ્કારની દૃષ્ટિથી નિહાળતો ધર્મ જશે દારણકે થોતાના સ્વાર્થની ખાતર, થોતાના અસત્યને સત્ય તરીકે સમજાવવાની ખાતર આવો અનર્થ કરનાર સર્વત્ર તિરસ્કારનું જ પાત્ર છે.

ઉપર આપેલાં દરેક પ્રમાણોથી એજ વાત સ્ફુટ થાય છે કે આગમોમાં રાખવામાં આવેલી પ્રાકૃતભાષા મુદ્દસથાને વાંચવા માટે નથી અર્થાત્ આવકોને સૂત્ર વાંચવાની ભાષાદૃષ્ટિએ છુટ છે એમ કહેનારા સાચા નથી કિન્તુ ખોટા છે. આગમોની પ્રાકૃતભાષા એટલાજ માટે રાખવામાં આવી છે કે જેઓ દૃષ્ટિવાદને સમજવા જોઈતી બુદ્ધિ નથી ધરાવતા તેવા બાળ અને વૃદ્ધ સાધુઓ તથા સાધ્વીઓ સૂત્રમંથાને સરલતાથી વાંચી શકે, ઉચ્ચારી શકે અને સમજી શકે. ઉપર જણાવેલાં પ્રમાણો પણ એજ વાતને સ્ફુટ કરે છે. એટલે હવે આગમોની ભાષા પ્રાકૃત છે એમ જણાવીને બેચરદાર આવકોને આગમ વાંચવાના અધિકારી ઠરાવવાની વાતો કરે છે, એ તદ્દન પ્રમાણવિનાની, શાસ્ત્રવિરુદ્ધ અને અધૈયોગિક છે, અર્થાત્ બીજાનરેવની આજ્ઞાથી પણ વિપરીત છે.

શાસ્ત્રીયદૃષ્ટિથી પણ બેચરદાર થોતાની તે વાત સિદ્ધ કરવા

મને છે એ પણ પ્રમાણશૂન્ય અને ઉપર કદી તેનીજ છે, સાધુએ
 યુદ્ધરથને આપનો ન વંચાવનાં એવો સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ્ય મુદ્ધરથમાં
 છે, નહીં એમ નહિ. શ્રીનિશીથમુદ્ધરમાં તો મુદ્ધરગાવનાર વા વંચા-
 વનારને સદાય આપનારને પ્રાપ્તિન આને એમ પણ જણાવ્યું
 છે. શ્રીનિશીથમુદ્ધરમાં નીચેના પાઠ છે:—

“એ પ્રિયજ્ઞ મગત્તિવે વા ગારગિર્મ વા વાપ્ત વાવનં વા સાર-
 જાત તદ્દત્ત જૈ વાત્તવાગિર્મ”

એ માત્ર અન્નનીર્ધારને વા યુદ્ધરથને વાંચના આપે વા
 વાંચના આપનાને સદાય આપે તેને આનુભવિક પ્રાપ્તિત આવે.
 બેયરાસને આના કરતાં બીજી કેવો નિવેદાત્મક ઉદ્દેશ્ય
 મુદ્ધરથમાં છે? ‘સાધુઓએ આવકોને સૂત્રો વંચાવના
 નહિ’ આવો સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ્ય ઉપરના શ્રીનિશીથમુદ્ધરના પાઠમાં
 ખુબી દીનનો થયેલો છે. અને વંચાવનારને અને તેના સદાયકરને
 પ્રાપ્તિતનો પણ ભાગી કહેલો છે, છતાં ‘સૂત્રો વાંચવાનો આવ-
 કોને હક છે’ વિગેરે વિગેરે વાતો કરવી એ અજ્ઞાનતા વા કદામહ
 શિવાય બીજું કંઈજ નથી.

ભગવાન શ્રીહરિભદ્રસુરિય મહારાજએ પણ યુદ્ધરથો માટે
 સત્ર વાંચવાનો સ્પષ્ટ નિવેદ કરેલ છે એ વાતની ખાતરી માટે
 શ્રીસેનપ્રશ્નનો ઉદ્દેશ્ય ખાસ વાંચવા લેવો છે. વૃદ્ધપદ્ધિત કનક-
 વિજયજગણીયએ શ્રીસેનસુરિય મહારાજને પ્રશ્ન કર્યો છે કે:—
 “શ્રદ્ધાલુનાં સિદ્ધાન્તપઠનનિષેધઃ કુપ્ર કુત્રાગમે પ્રકરણાદી ચ
 મોક્તોઽસ્તિ ?”

અર્થાત્—શ્રદ્ધાળુઓ માટે સિદ્ધાન્ત ભગવાનો નિવેદ કયા
 કયા આગમમાં અને પ્રકરણ આદિમાં કહેલો છે? આ પ્રશ્નના
 ઉત્તરમાં શ્રીસેનસુરિય મહારાજ કહે છે કે:—

“ સમવાચારાદો યતીનાં સિદ્ધાન્તપદનાધિકારોઽસ્મિ, યદ-
સ્ત્રાચારાદોનામુદ્દેશનકાલાદયઃ પ્રોક્તાસ્તન્તિ, તે ચ યતીનામેવ
ઘટન્તે, તથા-તિવાસપરિઆયસ્સ ઇ, આચારપકષ્પનામમજ્જપર્ણ ।
ચત્તરિસસ્સ ય સમ્મે, સુઅગટં નામ અંગં તિ ॥ ૧ ॥” ઇત્યાદિ સપ્ત
ગાયાઃ પ્રશ્નવસ્તુકે કથિતાસ્સન્તિ, અત્રાપ્યાચારાદોઽપ્યપનયોગ્યતા-
માશ્રિત્ય યતિસમ્બન્ધીન્યેવ દીક્ષાપર્યાયવર્ષાણિ નૈયત્યેનોક્તાનિ સન્તિ,
અયમર્થો વ્યવહારચ્છેદગ્રન્થેઽપ્યસ્તિ, एवं ‘મેદે દીવમપાસંતા’ इत्य-
सराणि सूत्रकृताङ्गेऽपि वर्तन्ते, इत्याद्यस्रानुसारेण साधव एव तद-
ध्ययनाधिकारिणो न तु श्राद्धा इति ॥ ”

અર્થાત—શ્રીસમવાચારાદિમાં સાધુઓ માટે સિદ્ધાન્ત
લખવાનો અધિકાર છે કારણકે તેમાં આચારાંગઆદિના ઉદ્દેશ-
નકાલો કહેલા છે અને તે સાધુઓનેજ ઘટે છે, તથા ‘ત્રણવર્ષના
દીક્ષાપર્યાયવાળા સાધુને આચારપ્રકલ્પ નામનું અધ્યયન અને
ચારવર્ષના પર્યાયવાળા સાધુને સૂત્રકૃતાંગ નામનું અંગસૂત્ર લખવું
કહેવું’ ઇત્યાદિ સાત ગાથાઓ પંચવસ્તુમાં કહેલી છે, આમાં ‘પણ
આચારાંગઆદિ અધ્યયનોની યોગ્યતાને આશ્રીને સાધુસમ્બન્ધીજ
દીક્ષાપર્યાયનાં વર્ષો નિયતપણે કહેલાં છે. આજ વાત શ્રીવ્યવહાર-
નામના છેદસૂત્રમાં કહેલી છે. એજ પ્રમાણે ‘ધરમાં દીપકને નહિ
રેખાય’ આવા અક્ષરો શ્રીસૂત્રકૃતાંગનામના બીજા અંગસૂત્રમાં
વિધમાન છે. ઇત્યાદિ અક્ષરોના અનુસારે સાધુઓજ સૂત્રાધ્યય-
નના અધિકારી છે પરંતુ શ્રાવકો અધિકારી નથી.

આ ઉત્તરમાં શ્રાવકો સૂત્ર ન વાંચે એવો ખુલ્લો નિયમ
અનેક આધારો સાથે પરમપૂજ્ય શ્રીસેનસૂરિજી મહારાજાએ કરેલ
છે. એ ઉત્તરમાં પંચવસ્તુની એક ગાથા મૂકીને જણાવ્યું છે.

ઈવાદિ સાત ગાથા પંચવસ્તુમાં છે અને એનોજ ઉદ્દેશ વ્યવ-
હારનામના નિસ્સર્ગમાં છે. તે એ પંચવસ્તુના કર્તા ભગવાન
હરિભદ્રસૂરિયે ॥ અને તેઓઓ પાતાના પંચવસ્તુનામના
પ્રકરણમાં આપણે ઉપર જોઈ ગયેલા વ્યવહારમૂલના ગદ્ય પાડને
ગાથારૂપે સ્તુ કરી આવકોને આગમ વાંચવાનો અધિકાર નથી એ
વાતને સ્પષ્ટ કરી છે, તે છતાં પણ શ્રીસંબોધપ્રકરણની ગાથાના
ભાવને સમજ્યા વિનાજ બેચરદાસ તેજ મહાપુરૂષના નામે પા-
તાની વાતને પ્રમાણસિદ્ધ કરવા મથે છે અને ઉપકારી પુરૂષોની
અવગણ કરે છે એ અજ્ઞાનના વિલાસ શિવાય બીજું શું છે?

સંબોધપ્રકરણમાં તે શ્રીહરિભદ્રસૂરિયે માત્ર એટલુંજ જણાવે
છે કે આવકો પણ સૂક્ષ્મ વિચારે જાણવાને અધિકારી છે કારણકે
આવકોને અંગસૂત્રોમાં લખ્યાર્થ શુદ્ધિતાર્થ પૃથાર્થ વિનિશ્ચિનાર્થ
જવાજવાના જાણકાર અને પ્રવચનથી અચાત્રનીયરૂપે વર્ણવ્યા છે,
પરંતુ આવકો સૂત્રો ભણે એવું તેમાં કહ્યું નથી. એ વાતનો
નિશ્ચય તો આપણે શરૂઆતમાંજ કરી દીધો છે એટલે તેમના
નામે આવકોનો આગમ વાંચવાનો અધિકાર છે એવી વાતો કરવી
એ તો ખોટી રીખાઇ કરવા શિવાય બીજું કંઈજ નથી, પ્રત્યુત્તર
પંચવસ્તુપ્રકરણના આધારે શ્રીહરિભદ્રસૂરિયે મહારાજએ પણ
આવકોને આગમો વાંચવાનો નિવેધ કર્યો ॥ એમ કહેવું એજ
સત્ય છે. અને એ પણ સત્યજ છે કે હરિભદ્રસૂરિયે આગમવિ-
દિતનેજ વિદિત કરનાર છે તો પછી બ્યારે ખાસ અંગસૂત્રોમાંજ
આવકોને આગમવાંચવાનો નિવેધ જણાવાય છે ત્યારે હરિભદ્રસૂ-
રિયે પણ તેના શિવાય બીજું કંઈજ શાના? માટે વાંચકોએ
બેચરદાસની પ્રપંચી વાગ્મજલમાં કોઈપણ પ્રકારે યુગાવા બેવું
નથી. ‘અસત્યવાદ કરવો’ એ તો બેચરદાસનો જન્મસિદ્ધ દષ્ટ
હોય એવું તેજ પાતેજ પાતાના વર્તનથી, ભાષણથી અને લખા-

જુદી સાબીત કરી આપ્યું છે. મારે હવે દિનરિતિ તેના વિષયે
ગામિ વર્તનથી અને અસાધ્ય બાપજીથી તેમજ સમાજથી અવગણ
રહેવું એજ શ્રેયસ્કર છે.

શ્રીસેનમુરિચ મહારાજશ્રીએ પાતાના ઉત્તરમાં 'નંદી જીવ.
મપાસંતા' આ પદ લઇને શ્રીસૂત્રજ્ઞતાંગનામના બીજા અંકમાં
નંવમા આધ્યયનની નીચેની ગાથાનું સૂચન કર્યું છે:—

॥ મેહે દીવપપાસંતા, પુરિસાદાણિયા નરા ।
તે ધીરા વંધણુમુક્કા, નાવર્કલંતિ જીવિયં ॥ ॥

અર્થાત—પુરુષોમાં આદ્યનામકર્મવાળા ધીરપુરુષો પરમાં
સૂતરપ દીવકને નહિ રખતાં ચારિત્રનો સ્વીકાર કરે છે પરંતુ
સૂત્રજ્ઞાનશૂન્ય અસંવનનવિતને ઇચ્છતા નથી.

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સિદ્ધ છે કે શ્રુતસ્થો સૂત્ર વાંચવા મારે
અધિકારી નથી. સાક્ષાત્ અંગસૂત્રોમાં આવા આવા ઉદ્દેશો
વિધમાન હતાં 'સર્વ અંગસૂત્રોનો અભ્યાસ કર્યો છે' એમ કહે-
નાર બેચરદાસના બેવામાં ન આવે એવું કારણ શું? આ પ્રશ્ન
સમાધાન વાંચકો સ્વયં કરી શકે તેમ છે એટલે મારે કંઈપણ
કહેવાની જરૂર નથી. કદાચ બેચરદાસ એમ માનતા હોય કે
સૂત્રોના વાંચન વિના અંગસૂત્રોમાં આવકોને બે 'પ્રવચનથી અ-
શક્તનીય' તરીકે વર્ણવ્યા છે તેનો સંભવ શીરીતે થાય? તો
આ પણ તેમની એક ભૂલજ છે કારણકે સદગુરુઓના શ્રીમુખે
સૂત્રોના અર્થોનું અવજ્ઞ કરીને અને તેના ઉપર પ્રશ્નોત્તરરૂપ વિચારણા
કરીને બે આવકોએ તે તે સૂત્રોના અર્થોને સુનિશ્ચિત કર્યા છે, તે
આવકો પ્રવચનથી અચાલનીય હોય એમાં વળી અસંભવિતતા
શી છે કે જેથી અસંભવની આશંકા પંજુ ઉપસ્થિત થાય? આ
વાતની ખાતરી શ્રીઉપાસકદશા નામનાં સત્તામા અંગસૂત્રમાં નોંધા-

પેલા પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવના વચનોની નોંધ લેવાય છે તે ઉપરથી નિઃશંકપણે થઈ શકે છે. તે અંગસ્ત્રમાં શ્રીકામદેવશ્રાવકના અધિકારમાં લખ્યું છે કે:—

“તર્ણ સમગે ધગવં મહાવીરે વહવે સમગે નિગ્ગન્થે નિગ્ગન્થિઓ ય આયંતેત્તા एवं વયાસો—જદ તાવ અજ્ઞો સમગોવાસગા ગિહિણો ગિહમજ્ઞે વમત્તા દિવમાણુસ્મતિરિત્તજોગિણે ઉદમગે સમ્મં સહંતિ જાવ અહિયાસતિ । સક્કા પુગ્ગાદ અજ્ઞો સમગેહિ નિગ્ગાંયેહિ દુવાલસંગં મગિપિદગં અહિજ્ઞનાગેહિ દિવમાણુસ્મતિરિત્તજોગિણે ઉવસગે સમ્મં મહિત્તણે જાવ અહિયાસિત્તણે ”

સારાંશ—તે સમયે શ્રમજી મગવાનું મહાવીરસ્ત્રવામીએ પણ સાંકળ્યું અને સ્ત્રાવીઓને બોલાવીને કહ્યું કે—હે આર્ય ! જ્યારે ધરમાં વસના આવકો પણ દેવ મનુષ્ય અને નિર્વચ્યોએ કરેલા ઉપસંગોને સમ્યક્ પ્રકારે સદુત્ત કરે છે ત્યારે દ્વાદશાંગીના આધ્યયન કરવાવાળા શ્રમજીનિર્વચ્યોએ તો દેવ, મનુષ્ય અને નિર્વચ્યસંબધી ઉપસંગોને સમ્યક્ પ્રકારે સદુત્ત કરવા જોઈએ.

આથી સિદ્ધ છે કે આવકોને સુરો ભજવાનો અધિકાર નથી, તે છતાં પણ તેઓ લગ્નચાર્ય, યજ્ઞોપવેશ, પૃષ્ઠાર્ય, વિનિશ્ચિતાર્ય અને છવાછવના જાજાર દોવાથી ચાહે તેવા પ્રસંગમાં પ્રવચનથી અચાલનીય હોઈ શકે છે એમાં લેશમાત્ર શંકા નથી.

હવે પૂછવપાડ પરમગુરુ ન્યાયામોનિધિઆચાર્ય શ્રીમદ્ વિશ્વનાથસુરીધરજી મહારાજ કે જે મહાપુરુષને બેચરણસે ‘પરમગુરુ’ અને ‘મહાવીર’સ્વરૂપ, વીરમી સદીના ઉદારકપુરુષ અને ‘મહાકાલને’ ‘પારે બાવાચાર્ય’ તરીકે સ્તીકાર્યા છે તેઓશ્રીએ ‘અનમરચન’ ૧૧ વિષયમાં ઓસમ્યત્વસાદોદાર નામના

પુસ્તકમાં શું દર્શુ છે તે પણ આપણે જાણી લેવાની જરૂર છે. યદ્યપિ તે પુસ્તકમાં તે વાત કંઈક સાધુ લેખકની કૃપાપ્રતિભાવ અંતર કરવા માટે લખેલી છે તે છતાં તે લખાણ બેચરદાસને પણ બરોબર લાગુ પડે તેણે તે માટે તેમાંના કેટલાક અક્ષરો ઊતારેા વાંચકો પાસે રજુ કરી આ ઉપા મુદ્રાની સમાલોચનાને રૂં સમાપ્ત કરીશ.

■ ‘શ્રાવકસૂત્ર પઢે’ હસ વાતકો સિદ્ધ કરને વાસ્તે જેઠને ફિતનીક કુપુત્તિયાં લિખી દે પરન્તુ વનમેં સં એકમી કુપુત્તિ વન નહીં સકતી દે ચલટા વનહીં ‘કુપુત્તિયોંસે ઘો છૂટા હોતા દે ઘો મી ‘મીયાં ગિર પઢા લેફિન ટાંગ વંચી’ હસ કદાવતકે અનુસાર જો મનમેં આયા સો લિખ મારા દે, ઔર હસસે જેસે હૂવતા આદમી જગકો હાથ મારે પેસે કરા દે, હસ વાવત લિખને કો ઘટુત દે પરંતુ ગ્રંથ અધિક હો જાને સે જેઠે કી કુપુત્તિયોંકો ધ્યાનમાં ન લેકર ફક્ત ફિતનેક સૂત્રોંકે પ્રમાણપૂર્વક દષ્ટાન્ત લિખકે શ્રાવકકો સૂત્ર પઢનેકા નિપેથ સિદ્ધ કરતેં હૈં ॥

“ શ્રીમગવત્રીસૂત્રકે દૂસરેશતકકે પાંચવે વહેશેમેં ટુંગીયાનગ-રીકે શ્રાવકોંકે અધિકારમેં કહા દે યતઃ—

“ લઙ્કઢ્ઢા ગહિયઢ્ઢા પુચ્છિયઢ્ઢા અભિગયઢ્ઢા વિણિચ્છિયઢ્ઢા ”

“ અર્થ—પ્રાપ્ત કરા દે અર્થ જિન્હોંને ગ્રહણ કરા દે અર્થ જિન્હોંને

૧ આ ૬કરામાં ‘જેઠે ને રથાને ‘બેચરદાસે’ એમ માનીને વાંચીએ તો પણ વાંધા નથી આવતો. કારણકે બધીએ વાતો બેચરદાસને લાગુ પડે તેમ છે. આગળ પણ તેમ માનવામાં વાંધા આવે તેમ નથી.

3:6
संगठनके होये पुछा है अर्थ जिन्होंने प्रभुकरके अर्थनिर्णय किया
जिन्होंने इस वास्ते निश्चित किया है अर्थ जिन्होंने इस तरह का
परन्तु (सुदृष्टता गहियमुत्ता) ऐसे नहीं कहा है तथा श्रीव्यवहा
रप्रकके दृष्टये उद्देशमें कहा है यतः—
“विनाश...

“विवास परियागस्त” इत्यादि

“मूढमति इन्द्रिये कहते हैं कि श्रावक सूत्र पढ़ें तो उन भाव-
कोंके चारित्र्यको पर्याय कितने कितने वर्षकी है सो कहो ? अरे
मूढमतियों ! इतनाभी विचार नहीं करते हो कि सूत्रमें साधुकोभी
तीनवर्ष दीक्षापर्याय पीछे आचारमकल्प पढ़ना कल्पे ऐसे तुलासा
कहा है तो श्रावक सर्वथा ही न पढ़ें ऐसा मत्पक्ष सिद्ध होता है ॥
“श्रीमद्भगवद्गीतासु अष्टमोऽध्यायः ॥ १ ॥”

“ त्वं सर्वं भगवन्तित्युग्रमभाषिणं ।
“ त्वं सर्वं भगवन्तित्युग्रमभाषिणं ।

“ तं सर्वं भगवंतवित्यगरमुभासियं दसविदे चउदसपुवीहि पाहुदेत्ययेइयं महरिसिणयं समयप्पदिहं देविंदनरिंदे भासियत्थं ॥”

“भावार्थ यह है कि भगवंत बीतरागने साधु सत्य वचन जाने और बोले इसवास्ते सिद्धांत उनको दिये और देवेन्द्र तथा नरेन्द्रको सिद्धान्तका अर्थ सुनके सत्यवचन बोले इस वास्ते अर्थ दीया. इस पाठमें भी खुलासा साधुको सूत्र पढ़ना और भावकको अर्थ धनना ऐसे भगवंतने कहा है. जेठा लिखना है कि “भावक

...ના આર ધાવકો
લેખ લિખના હૈ કિ “ધાવક”
પ્રથમ મહારાજશ્રીએ તે સ્થાને
સુદાની સમાયોગનાર્થ પ્રથમ અષ્ટ

મૂત્ર લાંબે તો અનંતસંસારી હોયે એસા પાઠ ફિલ મૂત્રમેં હૈ ૧૧”
 સ્વચર-શ્રીદર્શનકાલિકામૂત્રકે પદનીચનિકા નામા ઘીયે અધ્યયન
 તક થાવક પદે આગે નહીં; એસે શ્રીઆવદ્યકમૂત્રમેં કહા હૈ; ઇસકે
 સ્વપરાંત આચારાંગાદિ મૂત્રોંકે પદનેકી આગ્રા ભગવંતને નહીં દી હૈ,
 તો ખી જો થાવક પદતે હૈયે ભગવંતકી આગ્રાકા ભંગ કરતે હૈ ઓર
 આગ્રાભંગ કરનેવાલા યાવત્ અનંતસંસારી હોયે એસે મૂત્રોંમેં ઘણુત
 વિકાને કહાહે, ઓર ‘હુંદિયે ખી ઇસ પાત્રકો માન્ય કરતે હૈ ॥

“ જોકર થાવક મૂત્ર પદતે હોવે તો શ્રીઠાળાંગમૂત્રકે તીસરે
 ઠાળેમેં સાધુકે તથા શ્રાવકકે ત્રીન ત્રીન મનોરથ કહે હૈ. ડનમેં સાધુ
 શ્રુત પદનેકા મનોરથ કરે એસે લિખા હૈ. શ્રાવકકે શ્રુત પદનેકા
 મનોરથ નહીં લિખા હૈ. અવ વિચારના ચાહિયે ફિ શ્રાવક મૂત્ર પદતે
 હોવે તો મનોરથ ઘરોં ન કરે ? સો સૂત્રપાઠ યહ હૈ-યત:-

“ તિહ ઠાળેહિં સમળે નિર્ગાંયે મહાગિજ્જરે મહાપજ્જવસાળે

૧ આવીજ રીતિએ બેચરદાસે પણ અનેક સૂત્રોમાં આવકોને સૂત્ર
 વ્યાવનાર કરશે નિષેધ વિધિમાન હોવા છતાં “ ક્યાંક બિહુએ કે બિહુણીએ
 આવકોને આગમે વ્યાવવા નહિ એવો ઉલ્લેખ કેમ જડતો નથી ? ” આ
 પ્રશ્ન ઉપરિચિત કર્યો છે.

૨. હુંદિયા અમુક સૂત્ર અર્થોને માન્ય પણ રાખે છે ત્યારે આ બેચ-
 રદાસને તો એકપણ ‘ અંચ માન્ય નથી. હુંદિયા જોએને પૂજ્ય માને છે
 તેની તો નિંદા કે ઉપહાસ નથી કરતા પરંતુ બેચરદાસ તો તે પણ કરે છે,
 એટલે કદાચ કોઈ સરખામણી કરવા બેસે તો હુંદિયાઓ કરતાં પણ બેચ-
 રદાસ ઉતરતી પંક્તિએ બેસે તેમ છે.

महापञ्चवक्त्रं श्री गणेशाय नमः । अत्रिनिष्ठासि कयाणं
 श्री पञ्चवक्त्रं पट्टिमे उवाच । त्रिनिष्ठासि कयाणं अहं
 अपच्छिममारण्येति यं मीलेहणा श्रुतिषु भगवाणपट्टियाइस्त्रि
 पञ्चवक्त्रं काञ्चमगवत्तेमाने विहरिस्त्रिमासि एवं समगता सत्यमा
 सकाशात् पट्टिजागरमाणे निर्माणे महाणिज्जरे पञ्चवक्त्राणे भवइ॥”

“अर्थ—तीनस्थानके भगवन्निर्ग्रह महानिज्जरा और महापर्य-
 वसान करे (वे तीन स्थान कहाँ हैं) कब मैं अन्न (धोडा) और
 बहुत भुजसिद्धांत पढ़ूँगा ? १, कब मैं एकद्विविहारी प्रतिमा भोगी-
 कार करके विचरूँगा ? २, और कब मैं अंतिमपारणांतिक मंलेपना
 को तब उतका संरन करके रुत होकर भाउपाणीका पद्यस्त्राग
 करके पादोपगमन अनशन करके मृत्युको बांछा नहीं करता हुआ
 विचरूँगा ? ३. इस तरह साधु मन बचन काया तीनों कारण करके
 प्रतिजागरण करता हुआ महानिज्जरा पर्यवसान करे ॥

“अथ आपकके तीन मनोरथोंका पाठ कहते हैं—

“तिहिं ठाजेहि समणोवासए महाणिज्जरे महापञ्चवक्त्राणे भवइ—
 सं जहा—कयाणं अहं अप्वं वा वट्टं वा परिग्गहं चइस्सामि कयाणं
 अहं छंडे भविता आगाराओ अणगारियं पवइस्सामि कयाणं अहं
 अपच्छिममारण्येति यं संलेहणा श्रुतिय भत्तपाणपट्टियाइस्त्रिपञ्च-
 वक्त्रं कालमगवत्तेमाने विहरिस्सामि एवं समगता सत्यमा सका-
 शात् पट्टिजागरमाणे समणोवासए महाणिज्जरे महापञ्चवक्त्राणे भवइ॥”

अर्थ—तीनस्थानके भावक महानिज्जरा महापर्यवसान करे

તથા—કથ મેં ઘનધાન્યાદિક નવપ્રકારકા પરિગ્રહ થોડા ઓર ઘટુતા ત્યાગન કરુંગા ? ૧, કથ મેં મુંઢ હોફર આગાર જો ગૃહવાસ ઉસકો ત્યાગકે અણગારવાસ સાધુપણા અગીકાર કરુંગા ? ૨, તીસરી સંલે-
ષણાકા મનોરથ પૂર્વવત્ જાનના ॥

इससे भी ऐसे ही सिद्ध होता है कि आवश्यक सूत्र बांचे नहि, इत्यादि अनेक दृष्टान्तोंसे खुलासा सिद्ध होता है कि मुनि सिद्धान्त पढ़े और मुनियोंकोही पढावें, आवश्यकों तो आवश्यक, दशवैकालिकके चार अध्ययन और प्रकरणादि अनेकग्रंथ पढ़े परन्तु आवश्यकको सिद्धान्त पढ़नेकी भगवन्तने आज्ञा नहीं दी है.”

આ ઉપરથી વાંચકો સમજી શક્યા હશે કે સૂત્ર વાંચવાના અધિકારી કેવલ સાધુઓજ છે પણ આવકો નથી અને આ વાતમાં આજ સુધીના સધળા મહાપુરુષોનો એકજ મત છે. મહાપુરુષ માત્ર એકમત હોય એમાં કંઈ આશ્ચર્ય પણ નથી કારણકે તે સધળાઓનો આદર્શ એકજ છે. બીજું પર્યાયના ક્રમ પ્રમાણે સૂત્રના દાનનું વિધાન પણ પ્રાચીનતરતમ છે, પણ તેના ઉત્પાદક ચૈત્યવાસિયો નથી. યોગોદ્દહનનું વિધાન પણ ચત્યવાસિઓએ ઉભું કર્યું હોય એમ નથી. યોગોદ્દહન એટલે સૂત્ર ભણવાની ખાતર તપવિશેષ કરવાનો તે અને તેનાં વિધાનો સ્થળે સ્થળે વિદ્યમાન છે. સાક્ષાત અંગસૂત્રોમાં પણ તેનું વિધાન કરવામાં આવ્યું છે. શ્રીસ્થાનાંગ નામના ત્રીજા અંગસૂત્રના ત્રીજા સ્થાનમાં સ્પષ્ટ અક્ષરોમાં લખ્યું છે કે:—

“विहिं ठाणेहि संपन्ने अणगारे अणादीय अणवदग्ग दीह-
मद्धं चाउरंतसंसारकंतारं बीवीवपज्जा तं अणिदाणयाए दिट्ठिसपन्न-
याए जोगवाहियाए.”

ત્રમાં સદ્ગુણરસો તરફથી રવાનું દાન પણ તેઓને ફેરવું ખરકે છે એ પણ ઉપરના લખાણમાં સરળતાથી જોઈ શકાય છે.

બેચરદાસને ક્યાંથીજ ખખર હોય કે શાસ્ત્રોમાં ગુણરસોને મુખાદાયી અને સાધુઓને મુખાલવી કહે છે. શાસ્ત્રોમાં મુખાદાયી અને મુખાલવીનેજ શુભગતિના લાગી દેવા છે. જૂઓ શ્રીદાન-પ્રદીપના ચોથા પ્રકાશનો નીચેના શ્લોક:—

“મુખા મદાતુઃ પરમઃ ફલોદયધરિત્રગુદિય મુખોપજીવિનઃ ।
દાને તતો ગ્રાહકદાયકો મુખામવતમાનો મજતઃ શુભાં ગતિમ્ ॥૮૦॥”
ચદુક્તં શ્રીદશર્વકાલિકે—

“દુઝ્ઝહા ઉ મુહાદાઈ મુહાજીવી વિ દુઝ્ઝહા ।
મુહાદાયી મુહાજીવી દો વિ ગચ્છંતિ મુગઈ ॥”

અર્થાત્—મુખાદાયીને પરમ ફલોદય થાય છે અને મુખાલ-વીને ચારિત્રની શુદ્ધિ થાય છે, તેથી ગ્રાહક અને દાયક મુખા-પ્રવૃત્તિ કરતા એ બંને શુભગતિને લાભે છે, શ્રીદશર્વકાલિકસૂત્ર કે જેના રચયિતા શ્રુતકેવલી ભગવાન શમ્ભુભવસૂરજ છે અને જે સૂત્રની પ્રમાણિકતા બેચરદાસે પણ સ્વીકારી છે, તેમાં પણ કહ્યું છે કે:—

‘મુખાદાયી પણ દુર્લભ છે અને મુખાલવી પણ દુર્લભ છે મુખાદાયી અને મુખાલવી આ બંને મુગતિમાં જાય છે.’

આજ કારણે મહાત્મા પુરવો ઉપદેશે છે કે:—

“તથૈહિકપ્રત્યુપકારલિપ્સયા યતીશ્વરેભ્યો નહિ દેયમુત્તમૈઃ ।
નૈવોપકૃત્યાઽઽદદતે યતીશ્વરાસ્તેભ્યઃ સદાઽમ્યસ્તજિનોદિતાગમાઃ॥”

અર્થાત્—ઉત્તમ પુરવોએ મહાલૌકિક ઉપકારની લિપ્ત્સાથી, સાધુપુરવોને દાન ન દેવું જોઈએ, સાધુપુરવો કે જેઓ સદા શ્રી-

જિને પરમપ્રધાને કહેતા આગમના અભ્યાસીઓ છે તેઓ તે
પ્રશ્નનો પાસેથી ઉપાસર કરવા ખાતર કંઈ પણ લેતાજ નથી.

શ્રીજિનશાસ્ત્રનામના રાજાએ પર્ષની પરીક્ષા નિમિત્તે અનેક
કેવી કેવીને લેવોડા તે કહેા. આવો પ્રશ્ન પૂછ્યો, તેના ઉત્તરમાં
એક શુદ્ધાદિનમુનિશ્રીએ કહ્યું કે-“ક્રીનાગમવાસિતાશયો મુર્ધવ
જીવામયદમ” અર્થાત્ “શ્રીજિનાગમથી વાસિતઆશયવાળો હું
મુખાજ છું.” આ ઉત્તરથી પરમાર્થને નહિ પામેલા રાજાએ
તે બાવનું સ્પષ્ટીકરણ કરવાનું કહેતાં તે મદાતમાએ શું કહ્યું છે
તે જાણવા ખાતર નીચેનાં પદો ખાસ લેવા જેવાં છે:-

■ અપાલ્યત શુદ્ધવરઃ કમ્પાર્શ્વિ જનુર્નરારોગવિયોગમુલ્લયકઃ ।
દુઃસ્વરસંસ્પર્શક્રિષ્ણેષણે મયં નિરીક્ષ્ય દીક્ષામહમાદદે મુદા ॥૧૦૧॥
વતો નિમુક્તોઽસ્તિલ્લોકયાત્રયા સ્વયં યયા મન્યમદીનવૃત્તિતઃ ॥
—■ મુદ્દેઽગ્નં સંયમયાપનાકૃતે મુર્ધવ જીવામ્યત એવ મૂપતે ॥૧૦૨॥”

અર્થાત્—શુદ્ધવર મુનિશ્રીએ રાજાને કહ્યું કે:-જન્મ, જરા,
રોગ, વિયોગ વિગેરે અસંખ્ય દુઃખોથી ભયંકર બનેલા એવા આ
સંસારને જોઈને મેં હર્ષપૂર્વક દીક્ષા અંગીકાર કરી છે, તેથી
અખિલ લોકયાત્રાથી વિમુક્ત થઈશો એવો હું સંયમની રક્ષા
માટે અદીનવૃત્તિથી યથાલબ્ધ-જે અવસરે જે ભક્ષ્ય લોજન મળે
તેનું લોજન કરું; તેજ કારણથી હું રાજાનું! હું મુદાલવી
કહેવાઉં છું.

શુદ્ધકમુનિની આવી અતુપમ વાણીના અવલૂધી રાજાએ
નિશ્ચય કર્યો કે તત્ત્વવેદિપુરોષાએ આક્ષની પ્રાપ્તિ માટે આજ
પર્ષનો આદર કરવો યોગ્ય છે અને એ નિશ્ચયના પરિણામે તે
રાજા સંસારનો પરિત્યાગ કરી સાધુપદનો સ્વીકાર કરીને મુગતિ

પામ્યો, આ ઉપરથી વાંચકો સહેલાઈથી સમજી શકશે કે બેચર-
દાસે મુકેલો મુતનો આધાર સાધુઓને માટે છે અને તેનો સમ-
ન્વય પણ સાધુઓની સાધન થઈ શકે છે.

‘આવકોને સૂત્રો વાંચવાનો આધિકાર નથી’ આ વાત સમ-
જવવા માટે હવે આથી અધિક પ્રમાણે ચૂકવાની જરૂર નથી
હારજકે તે બાબતમાં અનેક પ્રમાણે અપાર્થ ચૂક્યાં છે. અને તે
ઉપરથી વાંચકો સમજી શકશે કે આવકોને સૂત્રો વાંચવાનો કદાચેલો
નિષેધ અયુક્ત, અપ્રમાણિક, અવિહિત કે શીજિનાશાવિરૂદ્ધ નથી,
પરંતુ ‘આવકોને સૂત્ર વાંચવાનો અધિકાર છે’ આમ કહેવું એજ
અયુક્ત, અપ્રમાણિક, અવિહિત અને શીજિનાશાવિરૂદ્ધ છે.

આ પ્રસ્તુત સમાલોચનામાં મેં બેચરદાસના ચારે મુદ્દા-
ઓની સંપૂર્ણ સમાલોચના શાસ્ત્રાધારે કરી છે અને જણાવ્યું
છે કે આપણું જૈનસાહિત્ય તો વિકારવિનાશુજ છે. વિકાર જો
થયો હોય તો માત્ર બેચરદાસ અને કેરલાક તેના જેવાઓની
દૃષ્ટિમાંજ થયો છે. બેચરદાસની હુકાશનો પણ ખ્યાલ પૂરતો
આપ્યો છે. તે આપવાની ખાતરજ મેં આ જાતનો સવિસ્તર
ઉદ્દેશ્ય કર્યો છે, જો બેચરદાસ અને તેના મિત્રો શાન્તચિત્ત વિ-
ચાર કરશે તો આવી અધમ પ્રવૃત્તિ કરતાં અચકશે અને થઈ
ગઈ છે તેવું પ્રાયશ્ચિત્ત લઈ શુદ્ધ થવાની પણ શુભ ભાવના
જાગૃત કરશે. કદાચ આ નહિ થાય તો એ તો મારી ખાતરીજ છે
કે બેચરદાસની માફક બીજા તો પોતાની તેવી હુકાશ કરવાને
તયાર નહિજ થાય.

વાંચકોને ધ્યાનમાં હશે કે બેચરદાસે પોતાના પુસ્તકની અર્પણ-
પત્રિકામાં પૂજ્યપાદ આત્મારામજી મહારાજને માટે “જો આપ.
આ વર્તમાન સૈકામાં હોત તો જરૂર આ ટીપાચેલા લોકોનો ધાટ
ઘડ્યા વગર ન રહેત ” આ વાક્ય પણ લખ્યું છે. આ વાક્યમાં

બેચરદાસ પોતાને ‘દીપાએલા લોહ’ તરીકે ઓળખાવે છે પણ તેમને ખબર નથી કે જો તે પૂજ્યપાદ આજે હયાત હોત તો તમારી ઓળખાણ ‘દીપાએલા લોહ’ તરીકેની ન કરાવત, પરંતુ ઠાઠખાધેલા, સડી ગયેલા અને દેડી રવા થાય ‘લોહ’ તરીકેની જ કરાવત અને સમાજે પણ આજે તમને દેડીજ દીધા હોત, તે મહાત્મા તો શાસનપ્રત્યનીકને શિક્ષા કરવાનું જ ફરમાવે છે તો વળી તમારા જેવા શાસનપ્રત્યનીકને આજે તેઓ જતાન શોના કરત ?

ભગવાન હરિભક્તસરિત્ મહારાજ કે જેઓને બેચરદાસ પણ શિક્ષશિરોમણિ, પરમપ્રમાણિક અને મધ્યસ્થતાની મૂર્તિ તરીકે માન્ય કરે છે, તેઓ તો શ્રીસંબોધપ્રકરણમાં આવકધર્મના આધ-કારમાં ત્યાં મુકી લખે છે કે:- ‘સાધુઓના અને જિનમંદિર તેમજ જિનમૂર્તિના પ્રત્યનીકને અને અવર્ણવાદિને અને શ્રીજિન-પ્રવચનના અદ્વિતને સર્વસામર્થ્ય કરીને ધર્માત્મા અલ્લાવે અને બેચરદાસનામાં તે પ્રત્યનીકતા અને અવર્ણવાદિતાને તો આપણે ધણીજ સ્પષ્ટ રીતિથી સાબીત કરી ચૂક્યા છીએ, મારે ધર્માત્માની તો ફરજ છે કે બીજી કંઈપણ ન બની શકે તો પણ તેવી વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓને પોતાના વ્યવહારથી તો અલગ કરવીજ જોઈએ અને અમદાવાદઆદિના શ્રીસંબોધ તેમ કરચમાં એક મોઢામાં મોઢી શાસનસેવા બગાડી છે. એટલુંજ નહિ પણ પોતાના માથેથી એક મોઢામાં મોઢા દોપતો ફેરસે પણ આવતો બાધ કર્યો છે કારણકે તેજ મહાત્માશ્રી ફર-વાવે છે કે ‘આજ્ઞાભંગમાં પ્રવૃત્તિ કરનારાઓને મનથી, વચનથી

૧. સાદ્ગુણ ચેદમાણ ચ પદિનીય તદ અવર્ણપાર્ય ચ । જિન-
મણસ્સ અદિય સવવત્યામેણ વારેહ ॥૧૩॥

૧. સાદ્ગુણે વદ્દા આળામંગે પવદ્દમાણાર્ય ।

અસ્ત્યાકાર્યેદિ સમાણદોસં તયં વિતિ ॥ ૧૨૭ ॥”

દે કાયાથી સદાચ દેનારા સમાન દોષના બાગીદાર છે' અને
 "આજ્ઞાક્ષત્ર મનુષ્યને શ્રીતીર્થકરદેવની આરાધનામાં તત્પર અને શ્રુત
 તેમજ સંધની ભક્તિએ કરીને યુક્ત એવા પુરૂષે શર્ચ પ્રકારે શિક્ષા
 કરવી.' આ ઉદ્દેશ્યના અવસોકનથી વિવેકી વાંચકોને પોતાની
 દેશ સમજતાં વાર નહિ લાગે.

ઉપરે હું એક મહાપુરૂષના શબ્દોમાંજ મારા વાંચકમહાશય-
 યાને નીચેની બલામણુ કરી મતિમંદતા યા હ્રમસ્થતાના કારણે
 જે કંઈ શ્રીજિનાશાવિશ્વ લખાણું હોય તેની ક્ષમાપાત્રતા કરી
 આ પ્રસ્તુત સમાલોચનાથી વિરમીશ.

“ જઈ રૂચ્છહ પરમપયં અવહા કિર્તિં સુવિત્પદં મુવને ।

તા તેલ્લુકોદરણે જિણવયણે આયરં કુણહ ॥ ૧ ॥ ”

હે આત્મહિતના અર્થિ આત્માઓ! જો તમે પરમપદ-
 શાક્ષપદની ઇચ્છા કરતા હો અથવા ભુવનમાં સુવિસ્તૃત કીર્તિ
 મેળવવાની ઇચ્છા હોય તો ત્રણ લોકના ઉદ્ધાર કરનારા એવા
 શ્રીજિનવચનમાં આદર કરો.

૧ “ તિસ્થયરાસાદ્યણપરેણ, સુયસંઘમસિમુત્તેણ ।

જાણામદ્વજર્ણમિ, અણુસદ્ધી સઘ્વહા દેયા ॥ ૧૩૧ ॥ ”

અનુસન્ધાન.

આ પુસ્તકમાં બેચરદાસના ચારે મુદ્દાનું અસત્ય બતાવી શાસ્ત્રાનુસારી સત્યને અનેક આધારો મારફત દર્શાવ્યા છતાં આ અનુસન્ધાન હું કેમ લેડી રહ્યો છું એવી આશંકા વાંચકવર્ગને થાય એ સંભવિત છે. એના સમાધાનમાં મારે પ્રથમજ કહી લેવું જોઈએ કે બેચરદાસ અને બેચરદાસની વિદ્વતાનો પૂરતો પારિચય આપવા માટે ખાસ જણાવવા જેવી બે બાબતો રહી જાય છે. તેમાં પ્રથમ હું બેચરદાસનો પરિચય કરાવતી હકીકતનો ઉલ્લેખ કરીશ અને તેમાં સામાન્યપણે પુસ્તકમાં દર્શાવેલા કેટલાક સાધનો પણ ટૂંક હોવાસ મુદ્દારે આપવો પડશે, પરન્તુ તેમાં વાંચકોને આધાર તો છુદોજ મળશે અને તે પછી તેમની વિદ્વતાનો પણ યત્ન-કથિત પરિચય કરાવીશ કે જેથી વિચારકો સારાસારનો વિવેક કરવા સાથે ચલુસ્થાને શ્રીજિનાગમ ભજવવાનો નિષેધ કરનારી શ્રીજિનાજ્ઞાના રહસ્યને સમજી શકશે.

વાંચકમહારાષોને સ્મરણમાં હોય તો હું આ પુસ્તકમાંજ લખી ચુક્યો છું કે બેચરદાસને પોતાના ‘દેવદ્રવ્ય શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ છે, તે દ્રવ્યનો ઉપયોગ જૈનસમાજ પોતાના કેળવણી જેવા કાર્યમાં ખુશીથી કરી શકે’ આ એક અસત્યની ખાતર, અખિલ વિદ્યમાં અદ્વિતીય તરીકે પંકાતા અને મનાતા શ્રીજિનના સાહિત્યને-સાક્ષાત્ આગમઅન્થોને પણ વિકારી કહેવાની ફરજ પડી, સમમ જૈનસમાજનું તમસ્તરણ રચણું પડ્યું અને અમળપતિ શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વામીજીના શિષ્યરત્નોની તેમજ અમળ ભગવાન મહાવીર-સ્વામી જેવા વિદ્યપૂજ્ય દેવાધિદેવની પણ મરકરી કરવા જેવી

પામરતાનો સ્વીકાર કરવાની ફરજ પડી છે. આ શપથી ખરાબી એ એકજ દુરામદને આબારી રોષ એમ માનવાને કારણ છે મારેજ હું તેમ વ્યક્ત કરું છું અન્યથા ન કરત.

જેચરદાસ જ્યાં મુખી પોતાના એ એરી દુરામદથી બચામુક થયા ન હતા ત્યાં મુખી આપણા આરાધ્યપાદ આચાર્ય મહારાજઓ કે જેઓ શ્રીજિનશાસનની શીલોના ઉપાસક હોઇને જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના પાલનમાં આદ્યતીથ સ્થાન ધરાવતા અને જેઓની વિદ્યતા માટે શકા ઉઠાવનાર કોઈજ ન હોય, તેવા પૂજ્યપાદ શાસનસંરક્ષક સૂરીશ્વરો માટે આજે પંડિત અને ન્યાયતીર્થ ઠહેવાતા જેચરદાસના કેવા ઉદ્દગારો નીકળ્યા છે, તેનું એકજ ઉદાહરણ હું વાંચકમહારાજોની સમક્ષ મૂકીશ:—

શ્રી પાર્થનાથચરિત્રના કર્તા શ્રીમદ્ ભાવદેવસુરિય માટે તે ચરિત્રની પ્રસ્તાવનામાં જેચરદાસ લખે છે કે:—

“ एतच्चरित्तावलोकनेनैव चैतेषां वैयाकरणचणभूषणत्वम्, कविकुलगुरुत्वम्, लौकिकशास्त्रावलोकनरसिकत्वम्, सामुद्रिकशास्त्रसिद्धमुद्रत्वम्, चिकित्सारहस्याभिज्ञातृत्वम्, श्रीजिनागमपारगामित्वं चावगम्यते सुधीभिः । ”

આ પ્રભાણે શ્રીભાવદેવસુરિય મહારાજ માટે પોતાનો અલિપ્રાય આપતાં શ્રીપાર્થનાથચરિત્રની પ્રસ્તાવનામાં જેચરદાસ જણાવે છે કે તેઓ શ્રીજિનાગમના પારગામી હતા, એમ આ (શ્રીપાર્થનાથ) ચરિત્ર વાંચવાથીજ પંડિત પુરુષો જાણી શકશે.

જેચરદાસે શ્રીપાર્થનાથચરિત્ર વાંચ્યું, તેના કર્તાને માટે અહુમાન થયું અને અલિપ્રાય આપ્યો કે ‘તેઓ શ્રીજિનાગમના

પારગામી હતા'. હવે એ ભગવાન ભાવોવશરિત્ત મહારાજ મી-
પાર્થનાથચરિત્રમાં શું શું કહે છે તેજ આપણે જોવાનું છે.

બેચરદાસ પોતાના 'શ્વેતાશ્વર દિગમ્બર વાદ' નામના
પુસ્તકનું મનમાનવું સમર્થન કરતાં 'મીતીધીરદેવોના ખભા ઉપર
ઈંદ્રો લક્ષ્મીસ્થનું દેવદ્રબ્ય સ્થાપન કરે છે' આ શાસ્ત્રીયવાતમાં
અસંગતિનો આરોપ મૂકી તેનું ઉપદાસ કરે છે, ત્યારે બેચરદાસે
પણ માન્ય કરેલા મીત્રિનાગમના પારગામી મીભાવોવશરિત્ત
મહારાજ મીપાર્થનાથચરિત્રના ૬ ઠા સર્ગમાં લખે છે કે:-

“ પ્રિશદર્પઃ પ્રમુઃ સ્વાંશે, દૃપ્યં ચક્રાહિતં દયત્ ।
પૌપસ્ય કુળૈકાદદ્યાં, વિચારવામે કૃનાટ્મઃ ॥ ૧૦૮ ॥
કેશાનુન્મૂલ્ય સિદ્ધાંથ, નત્વા ચારિત્રમગ્રહીત્ ।
દ્રાગ્ મનઃપર્યવજ્ઞાનં, ચાપદ્ દીક્ષાસદોદ્ભવમ્ ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થાત્—ત્રીશ વર્ષની વયે શક ઇંદ્રે પોતાના ખભા ઉપર
સ્થાપન કરેલા દેવદ્રબ્યને ધારણ કરતા મીપાર્થનાથસ્વામીએ
અક્રમને તપ કરીને પાપવદી અગ્નીઆરસના દિવસે [વશાખા-
નક્ષત્રમાં કેશોત્તું ઉન્મૂલન કરીને મીસિદ્ધભગવાનેને નમસ્કાર
કરીને ચારિત્ર મહુજ કંઈ કે વરતજ દીક્ષાની સાથેજ ઉત્પત્ત થઈ
મનઃપર્યવજ્ઞાનમ્ થોથું જ્ઞાન મીપાર્થનાથસ્વામી પામ્યા.

પેલા દુરાચલકેથી એરના પ્રતાપે બાનજીલેલા બેચરદાસે મી-
તીધીરદેવોના દેવદ્રબ્યની મરકરી કરવા સાથે પ્રજુના સમવસરજની,
સમવસરજગત દેશાનાની અને બક્ષિથી તેમજ બંધ્યજીવોના
ઉપકારની ખાતર બાકીની ત્રણ દિશામાં પ્રજુનાં પ્રતિબિંબ સ્થા-
પીને ચતુર્ધુમ્બી દેશાનાનો લાભ લેવાને સ્વામિના પ્રભાવથી બ્યન્તર
દેવોએ બનાવેલ ચતુર્ધુમ્બની પણ મરકરી કરવામાં

ખાદી નથી રાખી, ત્યારે બગવાન બાવડેવસુદિછ તેજ ચરિત્રના
તેજ સર્ગમાં લખે છે કે:—

“ સુરસથારિતરવર્ણપદન્યસ્નપદઃ પ્રમાત્ ।

મમ્મઃ સમવસરણં સુરકોટીઘ્નો યર્ષા ॥ ૨૩૩ ॥

તત્ર મવિદ્ય ચૈત્યદ્રોઃ મમ્મયકે મદસિણાપ્ ।

તીર્થ નત્વા માદ્મુલ્લોડ્ય સિંહાસનમશિશિયત્ ॥ ૨૩૪ ॥

દ્રાક્ મમોઃ મતિરૂપાણિ દિસ્વન્યામુ ત્રિગુપ્તવિ ।

વ્યન્તરાસ્તાદ્વાન્યેવ ચક્ષુઃ સ્વામિમમાવનઃ ॥ ૨૩૫ ॥ ”

લગવાન બાવડેવસુદિછ અગીઆર શ્લોકો દ્વારા શ્રીતીર્થ-
દેવોના સમવસરણનું વર્ણન કરીને કહે છે કે સુરકોટિપરિવેષિત
પ્રભુ સુરસ્થાપિત સોનાના કમલો ઉપર પાદકમલને મૂકતા સમવ-
સરણમાં પધાર્યા. સમવસરણમાં પ્રવેશ કરીને પ્રભુએ ચૈત્યવૃક્ષની
પ્રદક્ષિણા કરી તીર્થને નમી પૂર્વશઃશુભ શુભ રાખીને સિંહાસનને
શાભાવ્યું. પ્રભુ સિંહાસન ઉપર વિરાજ્યા કે પુરતજ વ્યન્તરદે-
વોએ સ્વામિના પ્રભાવથી પ્રભુના જેવાંજ ત્રણે દિશામાં પ્રભુનાં
પ્રતિબિમ્બો બનાવ્યાં.

બિચારા ભોળા બેચરદાસ કોઈ હિતશત્રુની ખોટી લાલચથી
જે ચરિત્રાની, કથાનકોની અને વર્ણનોની સરણ ભાવે મુક્ત ક’ંઠે
પ્રશંસા કરતા હતા, તે ચરિત્રો, વર્ણનો અને કથાનકોની આજે
અણુછાજતી અવહેલના કરે છે અને ધોતે ધોતાનાજ હસ્તે કરેલી
પ્રશંસાને ભૂલી બચ છે ‘એ કેવું’ અજબબ થવા જેવું છે? શ્રી
પાર્થનાથચરિત્રની પ્રસ્તાવનામાં તે ચરિત્રમાં આવતાં કથાનકો
અને વર્ણનો માટે પ્રશંસા કરતાં બેચરદાસે લખ્યું છે કે:—

“ તર તર વ મમ્માત્મ મદુરેજાઈ માનિતાનિ સારાતો-
 પનિસામતાનિ નક્તાનિ કપાનતાનિ,.....મમાનેશિતાનિ વ મર્તાનિ
 દુષામ્પન્દીનિ વર્ગનાનિ ”

તે તે સ્થાને પ્રસન્ન સરસ અને આનંદ કરનારાં અનેક
 કથાનો. શ્રીભાગવતશ્રીચંદ્રે સદુપદેશપદે સ્થાપ્યાં છે અને સર્વ
 સુપાસ્યની વર્ણનોના સમાવેશ કર્યાં છે. હવે જેવી જાતનાં કથાનો
 શ્રીપાર્શ્વનાથમંદિરમાં આવે છે તેમાં ઉપદેશપદ કથાનો અન્ય
 મંદિરોમાં પણ આવે છે, છતાં આજે ઉન્મત્તતાના પ્રભાવે બેચર-
 દાસ સમય જનકથાનુચોગ ઉપર કુદર્યાન કરવા માટે તત્પર થયા
 છે! આવા અસ્વસ્થ મગજના માનવીઓ પાતાની બાકીશતાના
 કારણે શાળી સમાજ તરફથી ફીકાર પામે એ કંઈ અનુચિત કે
 અપદિત ઓછું જ કહેવાય તેમ છે?

દેવદંબના ભક્તજીથી પાપમાત્ર થયેલા આત્માઓના હેવાસો
 પાંચવાથી અને શ્રીસૌધમંદ્રે દશાર્જુનદ રાજના ગર્વને ઉતારવા
 માટે વિકૃત્વેલી ઋક્ષિના વર્ણનથી તથા પરિમહત્ પરિમાણ કરનારા-
 ઓ આજક ધનના ભાગી થયા, સુપાત્રે દાન દેવાથી શ્રીશાલિ-
 ભદ્ર અને ધનાઞ્ઞ જેવા શ્રીમતો અને રત્નપાત્ર જેવો રાજ થયો,
 બ્રહ્મચર્યના પાલનથી ધણાં આત્માઓ સ્વર્ગમુખના ભોક્તા
 થયા વિગેરે વિગેરે જેવાથી બિચારા બેચરદાસ હેબતાઈ ગયા
 છે! અને જેમ બેબાકજો બની ગયેલા કાસો (મેસો) આદમી
 લવે તેમ લખે છે કે—“પરિમહના અનિચ્છુકને આજક પરિમહ
 શી રીતે મળે? દાન દેનારો ચક્રવર્તિ રાજ શી રીતે થાય?
 અને બ્રહ્મચર્યના સંસ્કારી, મુધરેલો બ્યભિચારી શી રીતે બને?”
 આવા દુઃખહીનને ક્યાંથી ખબર હોય કે લક્ષ્મી, રાજ્યગાદી કે
 સ્વર્ગબુધિઓ લક્ષ્મીના શુભાઓના, કૃપણના કાકાઓના અને

શ્રીલક્ષ્મીન વ્યભિચારિજ્ઞાનો મુદ્ધવાસ નથી ઇચ્છતી. તેના ભો-
જાઓ તે તેજ હોય કે લેઓ લક્ષ્મીને અંચલ સમજ તેની
લાલસાથી જુરેલા હોય, પ્રાપ્ત થયેલી લક્ષ્મીના મુદ્ધપયોગ માટે
વિવેકપુરુષસર દાનનો વરસાદ વરસાવતા હોય અને પ્રાણ સારે
શુદ્ધશીલનું સેવન કરતા હોય. આવા ઉત્તમ આત્માઓ દ્વારા
તેથી હિતકૃષ્ટ આપત્રીના અભાવે તેવા પ્રકારના વીર્યોદ્ધાસને અનુ-
ભવી સિદ્ધિપદના ભોજા ન અને તે પણ તેઓ અપરિમલ,
મુપાવદાન અને શુદ્ધશીલ જેવા અનુપમ ધર્મના પરિપાક્તનથી
અંચિત કરેલા પુણ્યાનુભવી પુણ્યના પ્રભાવે અઠંગ લક્ષ્મીના
સ્વામી, રાજ્યગાદીના માલિક અને સ્વર્ગભૂમિના ભોગી તે
અવશ્ય થાય અને તેજ પુણ્યાનુભવી પુણ્યના પ્રભાવે પરિજાત્રિ
સંયમમ્નામ્નામ્ના મમ્નાટ બનીને તેઓ સિદ્ધિપદના પણ સ્વામી
થવાના.

પાપ અને પુણ્યના પ્રભાવને બતાવનારું આખ્યાનો ઉપર
અજ્ઞાનનાભરેલા આદ્યેષો કરવાને હિતુજ થયેલા બેચરદાસ જ્યારે
તેમાં ઉત્તમ બોધપ્રદ આખ્યાનો ઉપર અમૃગતિ અને અમૃતભવ-
પજાનો શક થરાવે છે, ત્યારે ભગવાન ભાવદેવસુરેશ્વરમહારાજ
કે જેઓને બેચરદાસે પણ પોતાની અનામદદશામાં 'વેવાદરજ-
વર્ગના વિભૂષક, કવિઓના કૃતગુરુ, લોકિકશાસ્ત્રોના અવકોક્તિમાં
રસિક, આમૃતિકશાસ્ત્રમાં સિદ્ધમુદ, ચિકિત્સાના રહસ્યવિત્ અને
શ્રીજિનાગમના પારગામી' તરીકે સ્વીકાર્યાં છે અને પદ્મિનજનો
પણ સ્વીકાર્યો એવો પોતાનો નિશ્ચય બતાવ્યો છે, તેઓથી પો-
તાના રહેલા ધીપાર્શ્વનાયચરિત્રની પ્રશસ્તિમાં લખે છે:—

■ યનાદિનિષ્ઠને જ્ઞાતે, જીવાનાં ચિત્રકર્તાય ।

મંરિયાને દિ શમાસિ, મંમારે યત્ર મંમદેવ ॥ ૧૮ ॥ ”

અર્થાત્—અનાદિ અનન્ન-આદિ અને અન્ન નિનાના કાકમાં
નિર્મિત કર્મનાના છવે માટે એક પછી કામ નથી કે જે
આ મગારમાં સંભવતું ન હોય.

જ્ઞાનાદિધર્મનાં કૃતાર્જુનોથી મરિત થઈ ગયેલા ભેગરૂણે
માનાના ઉપાસી શ્રીભાવદેવસરિટનાં મુખે ભેગાં ભેગાં છીએ:-

॥ આત્માં વિદિતાં મૌલ્ય, મનોઽમોઽં વદેદિત્તમ ।
જનાસ્તદિ ધર્માત્વદુષ્ટમ્ કુમુદોત્તમ ॥ ૬૪ ॥

કુલં ગમ્યકે કાપાઽનુસ્તં રુપમ્ભવમ્ ।
વિષ્ણુમોઽં ચ સૌમાયં શ્રીવિષ્ણુમો વિકલ્પરઃ ॥ ૬૫ ॥

અનરયા પુનર્વિન્દા, કીર્તિઃ સ્ફુર્તિમતી મતા ।
અમિતામો મુણગ્રામઃ, ગર્વ ધર્માત્વાપ્યને ॥ ૬૬ ॥

અર્થાત્—ભાક્ષસમ્બન્ધિ મુખ તે દર રહેા પરન્તુ આ
લોકમાં પણ અભીષિત મુખ મનુષ્યો પામે છે તે પણ આ ધર્મ-
નામના વૃક્ષનું જ પુષ્પ છે. નિર્મલ કૃલ, કામદેવસરખું મુદરૂપ,
આરોમ્ય, વિચિત્રોમ્ય-સર્વપ્રિય શામામ્ય, વૃદ્ધિ પામતો લક્ષ્મીના
વિલાસ, નિર્દોષ વિદ્યા, સ્ફુર્તિમતિ કીર્તિ, મનોહર મુલસમૂહ, આ
સખળું ધર્મથી પ્રાપ્ત થાય છે. એટલાજ માટે શ્રીભાવદેવસરિટએ
આગળ ચાલતાં કહ્યું છે કે તાપથી પીડિત આત્માને કંડ પાણી
અરતિકૃતપાક છે, છતાં તેને માટે ગરમ પાણી તથ્યરૂપ છે; તેવી
રીતે પૂર્વકર્મના દાપથી પીડિત આત્માને જો કે ધર્મ રચિકર નથી
જ છે અને એથીજ વિચક્ષણ પુરવો કદની અવસ્થામાં પણ ધર્મના
મરિતયાગ કરતા નથી.

આ પ્રમાણે હોવા છતાં જ્ઞાન, શીલ કે અપરિમલના

આસેવનથી મળતી શ્રીમંતાણ, રાજ્યલક્ષ્મી અને સ્વાર્ગભૂમીથી
 બેચરદાસ મુંઝાતા હોય તો એ એક તેમનું મ્હોટામાં મ્હોટું દુર્ભા-
 ગ્યજ ગણાય. દુર્ભાગ્ય કે સદ્ભાગ્ય ગણાય પરંતુ તે બિચારા
 જ્યારથી કોઈ દિતશત્રુની સલાહથી કે પોતાના દુષ્કર્મના ઉદ્યથી
 દેવદ્રવ્ય લેવા સર્વોત્તમ દ્રવ્યના દુશ્મન બન્યા છે ત્યારથી તેમની
 મતિ એવી તો મુંઝાઈ ગઈ છે કે જેથી મૂઝ બનેલા તેમણે શ્રી-
 દેવદ્રવ્યને નામશેષ કરવા માટે આકાશ અને ધરતીને એક કરવાનો
 પ્રયાન આરંભ્યો છે. શું વાંચકોને એમ નથી લાગતું કે શ્રીજિ-
 નના શાસનમાં શ્રીજિનની મૂર્તિના, શ્રીજિનના મંદિરોના,
 શ્રીજિનની પૂજલક્ષિતો, સાધુલક્ષિતો, ગુરુઆજ્ઞાને શિરોધાર્ય
 બનાવવાનો, સુપાત્રદાનનો અને એવાંજ અન્ય અનેક ઉત્તમકાર્યોના
 અભાવને સિદ્ધ કરવો એ આકાશ અને ધરતીને એક કરવા
 જેવું છે? શ્રીજિનના શાસનમાં શ્રીજિનની મૂર્તિપૂજા વિગેરે
 અનેક કાર્યોનું, તેનાં સાક્ષાત્ અને પારમ્પરિક ફેલાતું વર્ણન
 કરનારાં અનેક શાસ્ત્રો આજે પણ હયાત છે, તે છતાં
 બેચરદાસે એમ કહેવા અને સાબીત કરવા કમ્મર કસી છે
 કે 'શ્રીજિનના પ્રવચનમાં દેવદ્રવ્ય છેજ નહિ કારણકે પ્રથમ તો
 શ્રીજિનની મૂર્તિ કે શ્રીજિનનાં મંદિરોજ ન હતાં, તેની પૂજા
 કે લક્ષિત પણ ન હતી, ગુરુ કે ગુરુની આજ્ઞા પણ માનવી એવી
 ફેરજરૂપે ન હતું અને લણવામાં કે ગણવામાં વિનીત થવાની,
 ગુરુલક્ષા થવાની, સંયમી થવાની કે તપ વિગેરે કરવાની આજ્ઞા
 શ્રીજિનના પ્રવચનમાં જરૂર છેજ નહિ, આ તો બધુંએ બના-
 વટી છે. પુણ્ય અને પાપના વિપાકને બતાવનારાં અને દાનાદિક
 ધર્મફલને દર્શાવનારાં આખ્યાનો તદ્દન અસંગત અને કેવલ જોડી
 કાઢેલાંજ છે, અર્થાત્ જૈનસાહિત્યનું એક પણ અંગ સાચું નથી
 વિગેરે વિગેરે.' આ સમજા અસત્યનો પ્રતિકાર પૂજ્ય ગુરુદેવોની
 કૃપાથી મારા 'સત્યના સમર્થન'માં હું કરી ચૂક્યો છું, તેમાં

વાંગો! જોય શાસ્ત્રો કે મીઝિનની મૂર્તિઓ, મીઝિનનાં મંદિરો
 મીઝિનની પૂજાભક્તિ વિષે સારૂ અંગસૂત્રોમાં પણ સ્થને
 રખે છે, છતાં દુરામદના પ્રતાપે તેઓ એકપણ તેવા આધારને જોઈ
 શક્યા નથી અને પોતાના પુસ્તકમાં તેઓએ 'એકલો બચ્ચા અને
 કાગળો કાગળ કરવા શિષ્ય કંઈજ કર્યું નથી,' એટલે આ અનુ-
 રાનપાનમાં તો મારે એ સંબંધમાં કંઈપણ લખવાનું રહેતું નથી
 છતાં વાંચકો! જાણી ચુક્યા છે કે આ અનુસન્ધાન હું બેચરદાસ
 અને બેચરદાસની વિદ્વતાનો પૂરતો પારથક કરાવવા બોલી રહ્યો છું
 અને તેમાં હું જગવાન ભાવદેવસુરિજી માટે બેચરદાસે આપેલા
 અભિપ્રાયને અભિપ્રાય કરીને એ બતાવવા મથી રહ્યો છું કે જે
 મીભાવદેવસુરિજીને બેચરદાસે પણ અનેક પ્રકારે સ્તવીને મીઝિ-
 નાગમના પારગામી તરીકે ઓળખ્યા છે અને ઓળખાવ્યા છે,
 તેઓ પણ દેવદંબ, મીઝિનની મૂર્તિ, મીઝિનનાં મંદિરો અને
 તેની પૂજાભક્તિ માટે મીપાર્થનાથચરિત્રમાં શું શું લખે છે:—
 જે મીદેવદંબનો નામરોપ કરવા માટે બેચરદાસે અવધિ-
 વિનાનો ઉધમાત કર્યો છે, તેજ દેવદંબ માટે જગવાન ભાવદેવ-
 સુરિજી મીપાર્થનાથચરિત્રના પહેલા અને બીજા સર્ગમાં મરજ
 છે કે:—

“ તથા સર્વજ્ઞત્વાદિતપ્તસેવ્યાં નિયોજિતમ્ ।

નિર્તં વિતં ચ સમ્યક્ત્વપુષ્ટિમિષ્ટં તનોત્પન્નમ્ ॥ ૬૨૨ ॥

જાણ્યમતુર્વિધો વિશ્વં ચૈત્યં વાપ્યાગમોઽર્જતામ્ ।

જાતાન્વેગાવિ ધર્મસ્ય સ્યાનકાનિ વિદુર્નૃપાઃ ॥૭૩॥ ”

અર્થાત—૧૫૧જાણ્ય-મૂર્તિ અને મંદિર આદિ જ્ઞાનસ્ત્રોમાં
 જાણના કરેલું વિત હજી સમ્યક્ત્વની પુષ્ટિને વિસ્તારે
 ॥ ૬૨૨ ॥ સાધુ, સાધવી, આવક અને આવિકારૂપ ચાર પ્રકારનો

શ્રીસંઘ, શ્રીજિનેશ્વરદેવની મૂર્તિ, શ્રીજિનેશ્વરદેવનું મંદિર અને અરિહંતભગવાનોનાં આગમ આ સાતે પણ ધર્મનાં સ્થાનકો છે એમ પંડિત પુરોહિત જાણે છે. ॥ ૯૩ ॥

એક દેવદ્રવ્યનો નાશ કરવા માટે બહુગથિલની માફક બેચ-રદાસે શ્રીજિનમૂર્તિ અને જિનમંદિરની હુયાતિનો પણ નાશ કરવા માટે તથા 'ઐત્ય' શબ્દના રૂઠ અને શાસ્ત્રીય અર્થને ભૂ-શાયિ કરવા માટે એક પણ પાપ કરતાં પાછું વાળીને જોયું નથી, તેની હુયાતિ માટે ભગવાન ભાવદેવસૂરિજીએ તે ચરિત્રમાં અનેક ઉદ્દેશ્ય કયાં છે, તેમાંના કેટલાક હું અત્રે ટાંકી બતાવું છું:—

“ ચચ્ચૂદામણિકલ્પં, શ્રીવાસનગરશ્રિયઃ ।

જિનેન્દ્રમવનં ચારુ, કારયામાસ મૂપતિઃ ॥ ૬૩૮ ॥

તત્રાત્માનમિત્ર સ્વચ્છસ્ફટિકોપલનિર્મિતમ્ ।

નામેયધિમ્બં વિધિના, પ્રતિષ્ઠાપ્ય ન્યવિવિદ્મઃ ॥ ૬૩૯ ॥

આસન્નમન્યં તં જ્ઞાત્વાઽરવિન્દમુનિરાલ્યત ।
 અર્હન્તો મદ્ર ! સત્યાલ્યા દેવા દેવગુણાન્નિતાઃ ॥૭૮૬॥
 કેઽર્હન્તસ્તે વીતરાગાઃ સર્વજ્ઞાઃ શક્યૂજિતાઃ ? ।
 ધર્મદેશનયા વિશ્વવિશ્વસ્યોત્તારકાશ્રયે ॥૭૮૭॥
 ક્રપમસ્ત્વાદિમસ્તેષા-મિદ્વાકુકુલસમ્ભવઃ ।
 આસીત્ તીર્થંકરસ્તસ્ય મુતો મરતચક્રમૃત્ ॥૭૮૮॥
 આદિનાયસ્ય નિર્વાણં ગતસ્યાઽષ્ટાપદાચલે ।
 ચક્રી ચ દીવ્યમુત્તુઙ્ગં તથ ચૈત્ત્યમકારયત્ ॥૭૮૯॥
 તસ્મિન્ન વૃષભાદીનાં ચતુર્વિંશતિમર્હતામ્ ।
 પ્રતિમાઃ સ્વસ્વમાનેનાસ્થાપયદ્ રત્નનિર્મિતાઃ ॥૭૯૦॥
 તદ્વન્દનાફલં મુલ્ય મોક્ષોઽન્યચ્ચાઽઽનુપદ્ધિરુપ્ ।
 સઃક્રાઽપદલાભાદિકં પુનઃ ॥૭૯૧॥
 પૂજયન્તિ ચ તાન્ ભૂરિ-ભાગ્યા એવ નરા ભૂવિ ।
 યતસ્તત્પૂજનાત્ ન સ્પુરાધિદુર્ગતિદુર્ધિયઃ ॥ ૭૯૨ ॥
 જિનાનાં વિમ્બમ
 ચિત્તાદર્શં સ્થિતં સ્વચ્છે હરત્યન્તસ્તમો નૃણામ્ ॥૭૯૩॥
 (સર્ગ-૨)

અર્થાત્—સાગરહત સાર્થવાહે ઓઅરવિન્દનામના મુનિને
 પૂજ્ય' કે આપ ક્યાં પધારશે ? ઉત્તરમાં તે મુનિઓએ કહ્યું કે અમે
 દેવાને વન્દન કરવા માટે ઓઅષ્ટાપદ પર્વત ઉપર જઈશું. પુનઃ
 તે સાર્થપતિએ પૂજ્ય' કે અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર ક્યા દેવ છે ? કેણે
 કરાવ્યા અને તે કેટલા છે ? તેમજ તેમને વન્દન કરવાથી ફલ શું ?
 આ પ્રશ્નોના ઉત્તરમાં ઓઅરવિન્દમુનિ પણ તેને આસન્નમન્ય
 મળને કહેવા લાગ્યા કે—

હે ભદ્ર! શામ નામવાળા દેવગુણગુણ તે અરિહન્ત દેવો છે જેઓ વીતરાગ છે, સર્વજ્ઞ છે, શકપ્રચિત છે અને ધર્મદેશનાથી અખિલ વિદ્યતા તારક છે. તેમાં પ્રથમ તીર્થંકર ઇશ્વારકૃતમાં ઉત્પન્ન થયેલા શ્રીનૃસિંહદેવસ્થાગી હતા અને તેમના પુત્ર શ્રીભરતચંદ્રી હતા. તે ભરતચંદ્રીએ અષ્ટાપદપર્વત ઉપર શ્રીનૃસિંહદેવ ભગવાનના નિર્વાણ પામ્યા પછી એક દિવ્ય મહોદ્ધ મંદિર કરાવ્યું, તેમાં શ્રીનૃસિંહદેવ આદિ શાવીરો અરિહન્તદેવોની શાંતુ શાંતુના શરીરના માનવાળી રત્નની બનાવેલી પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરી. તેના વન્દનનું મુખ્યફલ મોક્ષ છે અને નરેન્દ્રપદ, સ્વર્ગનું સામ્રાજ્ય વિગેરે તેનું આનુપંગિક ફલ છે. આ પૃથ્વીમાં જેઓ મહાત્માભાવશાળીઓ હોય છે તેઓજ તે દેવાધિદેવોની પૂજા કરે છે કારણકે તેઓના પૂજનથી આધિ, દુર્ગતિ અને દુર્ધૃદિ થતીજ નથી. સ્વચ્છ એવા ચિત્તરૂપી આદર્શમાં ર્થિત થયેલું શ્રીજિનેન્દ્રદેવોનું ભગ્ન નિશ્ચયપૂર્વક સૂર્યના પ્રતિબિમ્બની માફક મનુષ્યોના આંતર અન્ધકારનું હરણ કરે છે.

“અષ્ટાપદાદ્રી ગત્વા ચ મોઽરિવિન્દમહામુનિઃ ।

અવન્દતાર્હતઃ સર્ગાન્ વિહરંશ્ચાન્યતો યયૌ ॥૮૫૦॥” (સર્ગ-૧)

તે અરિવિન્દનામના મહામુનિએ અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર જઈને સર્વ અરિહન્તદેવોને વંદન કર્યું અને વિહાર કરતા અન્યસ્થાને ગયા.

“કારયામાસ સર્વજ્ઞભવનાનિ જિનેશ્વરાન્ ।

સ્થાપયિત્વાઽર્ચયામાસ વિધિના તત્ર મક્તિઃ ॥૮૮૮॥” (સર્ગ-૨)

ત્યાં સર્વજ્ઞભગવાનોનાં મંદિરો કરાવ્યાં અને શ્રીજિનેન્દ્રદેવોને સ્થાપીને વિધિપૂર્વક ભક્તિથી પૂજા કરતો હતો.

“દ્યાશ્વતાનર્હતસ્તત્ર નત્વા વૈતાલચસન્નિષૌ ।

પ્રદેશે દિમગૌલસ્ય તા તસ્યૌ પ્રતિમાવરઃ ॥૧૦૪૬॥” (સર્ગ-૨)

તે પ્રતિમાધર મુનિ ત્યાં શાશ્વત અરિહન્તાને નમીને વૈત
દ્યપર્વતની પાસે હિમશૈલના પ્રદેશમાં સ્થિર રહ્યા.

“ તત્ર દુર્ગં તતસ્તેન કારિતં જિનમન્દિરમ્ ।

યત્પત્તાકાઽસ્ય કાલુપ્યં હત્વા ગદ્રેવ રાજતે ॥ ૧૦૦૮ ॥

જીર્ણોદિારે ચ દત્તાનિ વિત્તાનિ વદુશો મુદા ।

સામ્ય યજ્ઞાતપુણ્યસ્ય નામ્મોશિનમસૌત્તિ ॥ ૧૦૦૯ ॥ ”

અર્થાત્—ગ્રીષ્મસાર નામના મહાભાગે પાતાના નગરમાં મોટું
જિનમંદિર કરાવ્યું કે જેની પતાકા એ નગરના કાલુષ્યને હણીને
‘ગાનદીની માર્કે શાસે છે. તેણે જિર્ણોદારમાં પણ ધણું જ દ્રવ્ય
માપ્યું કે જેથી ઉત્પન્ન થયેલા પુણ્યની સામ્યતા સમુદ્ધ અને
શકાશની સાથે કરી શકાય તેમ છે.

“ તતસ્તુપ્તેન તેનાઽર્ણો, નીતા નન્દીશ્વરે સળાત્ ।

તત્ર શાશ્વતચૈત્યાનિ, સન્તિ તેષાં ત્વિયં સ્થિતિઃ ॥ ૮૮૬ ॥

ચત્વારાઽગ્નનશૈલેષુ દધિમુલ્યેષુ પોદશ ।

દ્વાત્રિંશદ્વ રતિકરાઽભિધાનેષુ જિનાલયાઃ ॥ ૮૮૭ ॥

યોજનાનાં શતં દીર્યાઃ પચ્ચાશદ્ વિસ્તૃવાથ તે ।

દ્વિસપ્તત્યુચ્છિન્નાઃ સર્વે દ્વિપચ્ચાશદ્ ભવન્ત્યમી ॥ ૮૮૮ ॥

ત્રિમાનાદવતીર્યાઽય તત્ર તામ્યાં યયાવિધિ ।

મપૂજ્ય વન્દિતા ભક્ત્યા પ્રતિમાઃ શાશ્વતાર્હવામ્ ॥ ૮૮૯ ॥ ”

(સર્ગ-૬)

અર્થાત્—દૃષ્ટમાન થયેલ મજિયુઃ નામના વિદ્યાધર મહાનરેખા
નામની મહાસતીને એક કાલુષ્યવારમાં નદીથર લઈ ગયો. ત્યાં
શાશ્વતચૈત્યો છે તેની સ્થિતિ નીચે મુજબની છે:-

તેથી નવેસમાં આવતી પ્રથમ જૂથ તો એવી છે કે જે
 ૧૯૧૬ની જનતા મંડળમાં એમજ કહી દે કે આવા મનુષ્ય
 કેમ નવેસમાં જોવા અગમ્યના ઉપલક્ષ્ય મર્મને પણ ત સમજ
 શકે તે: પછી તેઓનામાં તેણે અનુપમ આગમરત્નોને વાંચવાને
 કે અગામી ૧૨જની રાત્રિ તો મનાવજ શાની?

કોઈનેના શાસનમાં સાકુચિના અન્યને આગમી વાંચવાની મના
 છે તેના રદસ્થને સમજનારાઓને તો તે અનુપમ આગામાં કંઈ
 પણ નહીનના નથી જાગતી. એ વાન સ્વચ્છ સમજી શકાય તેવી
 છે કે સરોરના વિવિધ તારાથી તપતા આત્માઓ માટે તેણે
 આવશ્યક અસાધ્ય છે, કારણકે આગમમ્સ્યનના અર્થિ સાકુઓને
 માટે પણ અમુક યોગ્યતા અમુક તપ અને નિરંતરની ગુરુકુલવા-
 સની ઉપાસના બોડોએ હીએ. પરંતુ ઉદ્ધત બનેલા બેચરદાસ એ
 મનાની ઉપરવા થાને ભણ્યુદિ થયા, સત્યને અસત્યરૂપે
 રમવા થયા અને પરિણામે ખીસથના તિરસ્કારને પાત્ર બન્યા
 તેથી ઉઠે અપપુરાણની રચના કરતાં શીખ્યા, તે બેચરદાસને
 મના અને સીધા અર્થો પણ ક્યાંથીજ સમજાય?

મહાત્મા અને શાસનવલ્લભમાં રસ લેનારો જૈનસમાજને મુશ્કાત
 છે કે મહાત્મા ભગવાન મહાવીર સ્વામીએને અગીઆર ગણધરો
 માટે નવમ્સે દત્તા ત્યારે મીલગવતીજ સુવર્ણ સાધાન્તર કરવા
 રીતજ દરેકા બેચરદાસ તે આગમરત્નના સાધાન્તરની રીત-
 મ્સે ૧૨જમાં મહાવીરદેવના અગીઆર ગણધરો અને
 ૧૨જમાં (૧૨૦૦) મ્સે ગણાવે છે. કેવું મુંઢર આગમમ્સ્યન?
 કેવું મુંઢર સાધાન્તર કરવાની રાત્રિ? તેમજ કેવો રૂઠો
 કેવો રૂઠો મેલીવડ માનેલો બેચરદાસનો ઉડો આગમનો

હીમત કર્યો કે બેચરદાસ તો સાપાન્તરના કર્તા છે એવે મૂળમાં
 'જેણું હશે તેણું લખ્યું' હશે તેમાં બિચારા બેચરદાસનો શો દોષ?
 આ રીતિએ દૈવથી બેચરદાસના જેવાજ તેઓ બદારથી 'શમાજ
 તરફનો ફીટકાર ન મળે' આવા હેતુથી અક્ષય રહેવાનો ડોળ
 કરનારાઓ બેચરદાસની દયા ખાતા હોય તેવી રીતિએ ઠડે ઠસે
 વાતો કર્યો, તેઓને વાંચકોએ કહી દેવું જોઈએ કે જો મૂળમાં હોત
 તેજ લખ્યું હોત તો તો તમારા પંડિતરાજની પંડિતાઈ ઉપાડી
 ન પડી હોત! પણ તમારા પંડિતરાજે તો કોઈ જુદાજ ઉપરડો
 વાળ્યો છે કારણકે અનેક નિર્બુદ્ધિ વિગેરેના કર્તા સુતકેવડી ભગ-
 વાન ભદ્રબાહુસ્વામીજીએ શ્રીઆવશ્યનિર્બુદ્ધિમાં શ્રીગણધરમક-
 રજુ આલેખ્યું છે તેમાંની નીચેની ગાથાનો અર્થ સાપાન્તરકર્તા
 બેચરદાસે તે શ્રીભગવતીજના સાપાન્તરમાં નીચે મુજબનો કર્યો છે:-

“ પંચહં પંચસયા અદુદ્ધસયા ચ હૌંતિ દોષઃ ગણા ।

દોષહં તુ જુયલાણં તિસઓ તિસઓ મયે ગચ્છો ॥ ૬૨૭ ॥ ”

ઉપરની ગાથાનો અનુવાદ કરતાં બેચરદાસ લખે છે કે:-

“ પાંચ ગણધરના ખંચસો, બેના સાદાત્રણસો અને પીળ બે બેના
 ત્રણસો ગણા હતા. ”

શ્રીઆવશ્યક નિર્બુદ્ધિ ઉપર ભગવાન હરિભદ્રસરિજી મહા-
 રાજાએ રચેલી દીકા ઓળુદ છે અને શ્રીઆવશ્યકસૂત્રનો અધ્યયન
 કરવાનો અધિકાર રૂઢરથાનો પણ છે, તેનો પણ અભ્યાસ જો યોગ્ય-
 તાનુસાર સદગુરૂશ્રીની નિશાએ રહીને કર્યો હોત તો ઉપરની
 સીધી ગાથાનો જે અનર્થ બેચરદાસના હસ્તે થયો છે તે ન થાત
 અને સમાજ તેની વિકૃત્તા માટે મગરૂરી પણ ધરાવત પણ 'વો
 દિન કબ કે મીયાં કે પાઉચે જુતી,' ખેર, હવે આપણે જોઇ લઈ-
 એ કે ભગવાન હરિભદ્રસરિજીએ ઉપરની ગાથાનો કે
 કર્યો છે.

નીચે નાપામાં આવતી પ્રથમ બૃહ તો એવી છે કે જેના
દર્શનથી જનતા સદૃશમાં એમજ કહી દે કે આવા મનુષ્યે
શ્રીભગવતીજ જેવા અગમ્યના ઉપસક મર્મને પણ ન સમજી
શકે તો પછી તેઓનામાં તેવા અનુપમ આગમરત્નોને વાંચવાની
કે ભાષાંતર કરવાની શક્તિ તો મનાયજ શાની ?

શ્રીજિનના શાસનમાં સાધુવિના અન્યને આગમો વાંચવાની મના
છે તેના રહસ્યને સમજનારાઓને તો તે અનુપમ આશામાં કંઈ
પણ નથીનવા નથી લાગતી. એ વાત સ્વયં સમજી શકાય તેવી
છે કે સરસારના ત્રિવિધ તાપાથી તપતા આત્માઓ માટે તેણે
આપ્યન આશાય છે, કારણકે આગમજ્ઞાનના અર્થ સાધુઓને
માટે પણ અમુક યોગ્યતા અમુક તપ અને નિરંતરની ગુરૂક્લવા-
રાની ઉપાસના લેઈએ હીએ. પરંતુ ઉદ્ધત બનેલા બેચરદાસ એ
આશાની ઉપરવટ થઈને બ્રહ્મયુદ્ધિ થયા, સત્યને અસત્યરૂપે
દેખતા થયા અને પરિણામે શ્રીસંધતા તિરસ્કારને પાત્ર બન્યા
તેમજ ઉવટે ગરૂપુરાણની રચના કરતાં શીખ્યા, તે બેચરદાસને
સાદા અને સીધા અર્થો પણ ક્યાંથીજ સમજાય ?

મહાણુ અને શાસ્ત્રમવજ્ઞમાં રસ લેનારી લેનસમાજને મુજાત
છે કે અમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીજીને અગીઆર ગણધરો
અને નવગણો હતા ત્યારે શ્રીભગવતીજ સ્વયં ભાષાંતર કરવા
ઉજમાળ થયેલા બેચરદાસ તે આગમરત્નના ભાષાંતરની શરૂ-
આતમાંજ પરમાત્માશ્રી મહાવીરદેવના અગીઆર ગણધરો અને
સુવાસીસસો (૪૮૦૦) ગણો ગણાવે છે. કેટલું સુંદર આગમજ્ઞાન ?
અને કેવી સુંદર ભાષાંતર કરવાની શક્તિ ? તેમજ કેવો રૂડો
! સોલીસીટર માતીયદે માનેલો બેચરદાસનો ઉડો આગમનો
! સ ? ? ? ? ?

કદાચ માતીયદે જેવા બેચરદાસના મિત્રો એમ કહેવાની

છ. જે છ તે નથી જણાવું અને નથી તેજ જણાય છે તેમજ
સત્ય છે તે અસત્ય બારો છે અને અસત્ય છે તેજ સાચુપિ
જણાયા કરે છે. આ રીતનો જે વિચારા બેચરદાસની દૃષ્ટિમાં
બેઠ થયો હોય તે સત્યનું અસત્ય અને અસત્યનું સત્ય કરે એમાં
આશ્ચર્ય પણ શું છે? સત્યના સ્થાને અસત્ય એટલે શાંકમના
સ્થાને અસંક્રમ ના બતાવે તો માતીચંદ જેવા બેચરદાસને
પાતાના મિત્રની પંડિમાં મૂકેજ શાના? અને બેચરદાસ પણ
પાતાના મિત્રોમાં વિક્લાન કેમ જણાય? ચાહે તો જેનું ભાષાન્તર
કરવા માંડ્યું છે તેના મૂળસૂત્રની સાથે વિરોધ આવે કે પછી સમ-
પ્રસાહિત્ય સાથે વિરોધ હોયો થાય તેના ખ્યાલ કે તેવી દરકાર
રાખવાની તેમને શી ગરજ? હું નીચે બતાવું છું તે ઉપરથી
વાંચકો જોઈ શકશે કે બેચરદાસ માત્ર બકવામાં અને ભુલવામાંજ
સમજે છે. સદ્અસદના કે સારાસારના વિચાર કે વિવેકની સાથે તો
તેમનો મોટો વિરોધજ છે !

પ્રથમ તો જુઓ કે શ્રી ભગવતીસૂત્રના પ્રથમ શતકના
પ્રથમ ઉદ્દેશમાં આવતા ચૌદમા પ્રસરસૂત્રના ઉત્તરસૂત્રનો બેચર-
દાસ કેવો અર્થ કરે છે:—

“ ૧૪. ૭૦ ગૌયમા ! જો ચલિતં કમ્મં ઉદીરેતિ, અચલિતં
કમ્મં ઉદીરેતિ, एवं वेदेति, उयद्वेति, संकामेति, निहृत्तेति, निका-
येति, सव्वेषु અચલિયં, નો ચલિયં. ”

આ સૂત્રનું ભાષાન્તર કરતાં બેચરદાસ લખે છે કે:—

“ હે ગૌતમ ! ચલિતકર્મને ઉદીરતા નથી પણ અચલિતકર્મને
ઉદીરે છે, એ પ્રમાણે વેદન કરે છે, અપવર્તન કરે છે, સંક્રમણ કરે છે,
નિષ્પત્ત કરે છે અને નિકામિત કરે છે. આ સર્વ ખેદોમાં અચલિતકર્મ
ને ચોળવું પણ ચલિતકર્મને ચોળવું નહીં. ”

“ સામ્પત્તિ ગણધરપરિવારમાનમદર્શનાય આહ—”
અર્થાત્—હવે ગણધરેના પરિવારનું માન દર્શાવવા

કહે છે.

ઉપરની અવતરણિકા કરી તેની નીચે આપણે ઉપર મૂકેલ ગાથાને સ્થાપન કરી તેનો અર્થ કરતાં તે મહાપુરુષ લખે છે કે:

“ વ્યાख्या—પચ્ચાનામાયાનાં ગણધરાણાં પચ્ચ શતાનિ પ્રત્યેકં
પ્રત્યેકં પરિવાર इति, तथा अर्द्धं चतुर्थस्य येषु तानि अर्द्धचतुर्थानि
શતાનિ अर्द्धचतुर्थशतानि मानं ययोः तौ अर्द्धचतुर्थशतौ भवतः
द्वयोः प्रत्येकं गणौ, इह गण समुदाय एव उच्यते, न पुनरागमिक
इति, तथा द्वयोस्तु गणधरयुगलयोः त्रिशतः त्रिशतौ भवति गच्छः,
एतदुक्तं भवति—उपरितनानां चतुर्णां गणधराणां प्रत्येकं त्रिशतमा
परिवार इति गाथार्यः ॥ ५९७ ॥ ”

સારાંશ—પ્રથમના પાંચ ગણધરદેવોને પાંચસો પાંચસોના
પરિવાર, છઠ્ઠા અને સાતમાને સાડાત્રણસો સાડાત્રણસોના પરિવાર
અને બાકીના ચારને ત્રણસો ત્રણસોના પરિવાર હોતો, અર્થાત્ ગણ-

શબ્દ આ સ્થાને સમુદાયવાચીજ છે.

આવો સીધો અર્થ પણ ઉદ્ધતાક્રમે વશ પડેલા ક્યાંથીજ
સમજી શકે ? શુદ્ધોની સેવામાં રહીને આધ્યપનધોમ્ય મંથાનો
અભ્યાસ ન કરતાં હિતની ખાતર ઉપકારી પુરેપોએ આધ્યપન-
અર્થ નિષિદ્ધ કરેલ સુત્રમંથોજ પાંચવાની લેને વગગી ઉચ્છ્રંખલ
બનેલાઓ તત્ત્વને ક્યાંથીજ પામી શકે ?

જે બેચરદાસને ઉપર બગાવેલી એક મુખશિલ્પ હકીકત ન સમ-
જાય કે ન ખ્યાલમાં રહે તેને સૂક્ષ્મવાતોનું તો બાન ક્યાંથીજ
હોય ? ન હોય તેની તો આપણને કંઈજ ચિન્તા નથી પરંતુ
-હિંદુભરણની ખાતર સુત્રમંથાના અનર્થો કરતાં પણ

છે કે એ બેચરદાસની ચિદ્રાત્ને લખવે તેવો છે. કારણકે ટીકાકાર
 મહર્ષિએ પાતે કરેલ 'સંક્રમ' ના અર્થને પ્રમાણભિદ કરેલ
 મારેલ 'તથા વાદ' કદીને બીલે આધાર કે જે પાતે કરેલ
 અર્થનોજ અને કરે છે તેજ પાઠ મુજબ છે. ત્યારે બેચરદાસને
 તેમાંજ પરસ્પર વિરોધ ઉપસ્થિત કરે છે! તો શું બેચરદાસને
 એટલી પણ અખર નથી કે કરેલ મથકારો 'તથા વાદ' 'તથા
 શાન્ત' 'વદન' વિગેરે વિગેરે જાણીને જે પ્રમાણે મૂકે તે
 જે પાતે કરેલી વાતને પ્રમાણભિદ કરવા મારેલ મૂકે, નહિ કે
 ત્યજ પાતાનીજ વાતમાં વિરોધ ઉપસ્થિત કરવા? ટીકાકાર
 મહર્ષિએ સંક્રમનો ભાવ સમજવતાં લખ્યું કે—'મૂળમટ્ટિ-
 એથી અભિજ્ઞ એવી ઉત્તરમટ્ટિઓનો અધ્યવસાયવિશેષવડે
 પરસ્પર સંચાર કરવો તેનું નામ સંક્રમ' અને આજ અર્થની
 સાબીતી માટે તે મહાપુરુષે 'તથા વાદ'—'કદીને "મૂળમટ્ટિ-
 મિત્રા સંક્રમયતિ ગુણત ઉત્તરાઃ પ્રવ્રજોઃ, તથાત્માડર્મતત્વાદ્ય-
 વસાયવયોગેન" સ્થાપન કરેલ આ પ્રમાણ પાઠનો "ગુણથી
 મૂળમટ્ટિઓથી અભિજ્ઞ ઉત્તરમટ્ટિઓને અધ્યવસાયના પ્રયોગવડે
 સંક્રમાવે, કિંતુ આત્મા અમૂર્ત હોવાથી સંક્રમે નહિ." આવો
 અર્થ કરે એ શું બેચરદાસની મૂર્ખતાની પરાકાષ્ઠા નથી? વસ્તુના
 જ્ઞાનનો અભાવે કદાચ સાચા અર્થનું તો ભાન ન થાય પરંતુ
 પરસ્પર વિરોધ આવે તે મુજબ જણાય એ પણ આજા ખેંદની
 વાત છે? ટીકાકાર મહર્ષિનાજ શબ્દોમાં અને ખાસ મૂળના
 શબ્દોમાં પણ 'સંક્રમ થાય છે' એમ પાતે જોયું છે અને ભાષા-
 ન્તરમાં લખ્યું છે તેનું પણ ભાન રાખ્યા વિના કંઈક કંઈક લખી
 નાખે એવા વિચારવિહીન અનુભવમાં સારાસારને, સમજવાની
 ક્ષમતાથી જ હોય? અને તે નથી એની સાબીતી માટે આજે
 આજની પાસે એકથી અનેક પૂરાવા મેળવેલ છે. મુ'બર્ક
 હાલ સભામાં આપેલું ભાષણ, જૈનતંત્રીજી આપેલું જૈન

કંઈ આશ્ચર્ય પામવા લેવું નથી. પરંતુના જ્ઞાનવિના અને જીવ
સેવાથી પરસ્પરત્વને સમજ્યા વિના લેટલો આહમ્માર કરવામાં
આવે એ દિલકર થા સમસ્તપરિ નજ હોય.

‘અપરસ્તવાદ’ કહીને દીકાકારશ્રીએ મૂકેલા “મોક્ષજ
આર્ય સલુ દંતજમોદં ચરિત્તમોદં ચ, સેતાર્ણ પર્ગર્ણ ઉત્તરચિત્ત-
સંકયો મણિઓ” આ પાઠનો અર્થ કરતાં યેચરદારા લખે
છે કે:— “આયુષ્ય, દર્શનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીયને ઊઠીને
સોપ્રમુતિઓનો ઉત્તરપ્રમુતિઓની સાથે જે ચારિત્રમોહનીયને ઊઠીને
આ અર્થમાં કેટલો વિરોધ છે તેને યથાસ્થિત તેા કર્મ-
ધર્મના યથાસ્થિત અભ્યાસીઓજ સમજી શકે તેમ છે, છતાં
મારે આ સ્થળે પ્રતિપક્ષમાં કંઈક જણાવવું નેહંએ એ કારણ
કર્મપ્રકૃતિમાંથી કેટલોક જરૂરી દિનારો કરી ને પાઠના અંગ
અર્થને મૂકી આ અનુસંધાનને આટોપી લઈશ.
લખે છે કે:—

“દર્શનમોહનીયં ચારિત્રમોહનીયં ચ, તથા પરસ્પરં સંકયો
ન ભવતિ...તથા આયુષિ ચત્વાર્યપિ ન પરસ્પરં સંકયો

મૂલમકુતિ: પરસ્પરં સંક્રમયતિ”

અર્થાત્ દર્શનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીય આ બંને
પરસ્પર સંક્રમ ન થાય, આરે આયુષ્ય પશુ પુરુષપર સંક્રમ
ન પામે, મૂલપ્રકૃતિઓનો પરસ્પર સંક્રમ ન થાય.

આ ઉપરથી વિદ્વાન અને વિચારશીલ ચર્ચકો સમજી શકે
કે ‘અપરસ્તવાદ’ કહીને દીકાકારશ્રીએ મૂકેલા પાઠનો અર્થ
સંગત ભાવ એવો છે કે:—

‘આયુષ્યને મૂકીને એટલે આયુષ્યના પરસ્પર
નથી અને દર્શનમોહનીયને દર્શનમોહનીયમાં

મોદનીયનો ચારિત્રમોદનીયમાં સંક્રમ થાય પરંતુ તે એ
પરસ્પર એકસે દર્શનમોદનીયમાં ચારિત્રમોદનીયનો અને
ચારિત્રમોદનીયમાં દર્શનમોદનીયનો સંક્રમ થતો નથી તેમજ
મૂળ પ્રકૃતિઓનો પણ સંક્રમ ન થતો હોવાથી સૈયમપ્રકૃતિઓને
એકસે ઉપર જેનો નિર્ગમ કર્યો તે શિવાયની ઉત્તરપ્રકૃતિઓને
સંક્રમ કર્યો છે.

આદસાજ ઉપરથી વાંચકો જોઇ શકશે કે શ્રીભગવતી
સૂત્રના ભાષાન્તરમાં એક નહિ જેવા ભાગમાં પણ બેચરદાસે
અપરિમિત ગોટા વાળ્યો છે તે આખા ભાષાન્તરમાં શું એ
હશે ? પ્રયોગની જૂલો જેવી કે 'ચક્રત્ ચલિતમ્' એક
ચાલતું ચાકુ' લખવાને બદલે 'ચાલતો ચાકુ' વિગેરે અને
વર્તમાન પ્રયોગના સ્થાને ભવિષ્યનો પ્રયોગ વિગેરે બનાવી
પુસ્તકના કંઠને વધારવાની જરૂર અને નથી જણાતી. વાંચકોને
યાદ હોય તો શ્રીવીર-શાસન માસિકના સંવત ૧૯૭૭ ના
ભાદ્રપદ માસના અંકમાં શ્રીઆગમોદયસમિતના મુનિમ-કપુરજી
ઠાકરસી શાહે 'આદારનિપ્રામયમૈયુનાનિ', આ ચરણના શ્લોક
માં બેચરદાસે પાથરેલા અશુદ્ધિના પુંજને ઉઠાવવાની મુશ્કેલી
આપવા છતાં બેચરદાસ આજ સુધી ઉઠાવી શક્યા નથી, તેઓ
તરફથી તેવી અશુદ્ધિઓ થાય એ ભતાવવામાં સમયવ્યય મરો
એ બીનજરૂરી છે. બેચરદાસની 'વ્યાકરણતીર્થ' અને ન્યાયતીર્થની
પદવીઓમાં મે હમુધ્ર થયેલાઓએ સમજવું હોય તો આજના
ઉપરથી પણ સમજી શકે તેમ છે !
ઉપરે હું એકલું જ ધચ્છીરા કે મદાણુઓ શ્રીજિનની આસા-
ના મર્મને સમજી જાય અને શ્રીઆગમસૂત્રોના ભાષાન્તરોની
હીમાયત કરનારાઓએ તે કામમાં આપેલી સમ્મતિઓમાં થયેલી
જૂલ સમજી જાય અને તે માટે હૃદયથી કે જાહેરથી તે જૂલ કપૂલ
કરી પશ્ચાત્તાપથી આત્મશુદ્ધિ કરી લે. આરહુ' થાય તો પણ બસ છે.

સૂત્ર વાંચે તો અનંતસંસારી હોવે એસા પાઠ કિસ સૂત્રમેં હૈ? ૧”
 ઉત્તર—શ્રીદશર્વકાલિકસૂત્રકે પદ્મજીવનિકા નામા ચૌથે અધ્યયન
 ચક્ર શ્રાવક પદે આગે નહીં; એસે શ્રીઆવશ્યકસૂત્રમેં કહા હૈ; ઇસકે
 ઉપરાંત આચારાંગાદિ સૂત્રોંકે પદનેકી આજ્ઞા ભગવંતને નહીં દી હૈ,
 તો ખી જો શ્રાવક પદતે હૈવે ભગવંતકી આજ્ઞાકા ભંગ કરતે હૈ ઓર
 આજ્ઞાભંગ કરનેવાલા યાવત્ અનંતસંસારી હોવે એસે સૂત્રોંમેં વહુત
 ઠિકાને કહા હૈ, ઓર ૧ હુંદિયે ખી ઇસ વાતકો માન્ય કરતે હૈ ॥

“જેકર શ્રાવક સૂત્ર પદતે હોવે તો શ્રીઠાળાંગમૂત્રકે તીસરે
 ઠાળેમેં સાધુકે તથા શ્રાવકકે ત્રીન ત્રીન મનોરથ કહે હૈ. ઉનમેં સાધુ
 શ્રુત પદનેકા મનોરથ કરે એસે લિખા હૈ. શ્રાવકકે શ્રુત પદનેકા
 મનોરથ નહીં લિખા હૈ. અથ વિચારના ચાહિયે કિ શ્રાવક મૂત્ર પદતે
 હોવે તો મનોરથ વયોં ન કરે? સો સૂત્રપાઠ મદ્દ હૈ—યતઃ—

“તિહિ ઠાળેહિં સમળે નિર્ગંધે મહાણિજ્ઞરે મહાપજ્ઞયસાળે

૧ આતીત રીતિએ બેચરાતે પત્થ અનેક સુરોમાં પ્રારથાને મૂત્ર
 વાંચવાનો કરશે નિષેધ વિદ્યવાન દેરા છપા “કયાં જિમુએ કે જિમુનીએ
 આરોને આમનો વચાવરા નહિ એવે ઉદ્દેશ કેમ કરતો નથી?” આ
 પ્રશ્ન ઉપરિચિત હશે છે.

૨. કુદિયા અનુક સૂત્ર મયોને માન્ય પત્થ રાખે છે ત્યારે ના બેચ-
 રાસને તો એકપત્થ માંચ માન્ય નથી કુદિયા નેએને પૂજ્ય માને છે
 તેનો તો નિદા કે ઉપદ્રવ નથી કંઈ પરંતુ બેચરાત તો તે પત્થ કરે છે.
 એવે કલ્પ કે.કે સરખામણી કરવા બેતે તો કુદિયાએ કરવું પત્થ બેચ-
 રાસ ઉપરથી પત્થિએ બેચ તેમ છે.

भवइ कयाणं अहं अप्पं वा वहुं वा सुअं अहिज्जिस्सामि कयाणं
अहं एकल्लविहारं पढिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरिस्सामि कयाणं अहं
अपच्छिममारणंतियं संलेहणा श्रसणा श्रसिए भत्तपाणपढियाइक्खिए पाओ-
वगमं कालमणवकंखेमाणे विहरिस्सामि एवं समणसा सवयसा
सकायसा पढिजागरमाणे निगंघे महाणिज्जरे पज्जवसाणे भवइ ॥”

“अर्थ—तीनस्थानके श्रमणनिर्ग्रंथ महानिर्जेरा और महापर्य-
वसान करे (ये तीन स्थान कहते हैं) कब मैं अल्प (थोड़ा) और
बहुत श्रुतसिद्धांत पढ़ूंगा ? १, कब मैं एकल्लविहारी प्रतिमा अंगी-
कार करके विचलूंगा ? २, और कब मैं अंतिममारणांतिक संलेपणा
जो तप उसका सेवन करके रक्ष होकर भातपाणीका पञ्चक्खण
करके पादोपगमन अनशन करके मृत्युकी वांछा नहीं करता हुआ
विचलूंगा ? ३. इस तरह साधु मन वचन काया तीनों कारण करके
प्रतिजागरण करता हुआ महानिर्जेरा पर्यवसान करे ॥

“अब श्रावकके तीन मनोरथोंका पाठ कहते हैं—

“तिहिं ठाणेहिं समणोवासए महाणिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ—
तं जहा—कयाणं अहं अप्पं वा वहुं वा परिग्गहं चइस्सामि कयाणं
अहं मुंडे भवित्ता आगाराओ अणगारियं पवइस्सामि कयाणं अहं
अपच्छिममारणंतियं संलेहणा श्रसिय भत्तपाणपढियाइक्खिए पाओ-
वगमं कालमणवकंखेमाणे विहरिस्सामि एवं समणसा सवयसा सका-
यसा महाणिज्जरे पज्जवसाणे भवइ ॥”

अर्थ—वही करे

તથા—કવ મેં ધનધાન્યાદિક નવમકારકા પરિગ્રહ થોડા ઓર વહુતા
ત્યાગન કરુંગા ? ૧, કવ મેં મુંઢ હોકર આગાર જો ગૃહવાસ ઉસકો
ત્યાગકે અળગારવાસ સાધુપણા અમીકાર કરુંગા ? ૨, તીસરી સંલે-
પણાકા મનોરથ પૂર્વવત્ જાનના ॥

इससे भी ऐसे ही सिद्ध होता है कि थावक सूत्र वांचे नहि,
इत्यादि अनेक दृष्टान्तोसे सुलासा सिद्ध होता है कि मुनि सिद्धांत
पढ़े और मुनियोंकोही पढ़ावें, थावकों तो आवश्यक, दशवैका-
लिकके चार अध्ययन और प्रकरणादि अनेकग्रंथ पढ़े परन्तु थाव-
कको सिद्धान्त पढ़नेकी भगवन्तने आज्ञा नहीं दी है.”

આ ઉપરથી વાંચકો સમજી શક્યા હશે કે સૂત્ર વાંચવાના
અધિકારી કેવલ સાધુઓજ છે પણ આવકો નથી અને આ વાતમાં
આજ મુખીના સપળા મહાપુરુષોનો એકજ મત છે. મહાપુરુષ
માત્ર એકમત હોય એમાં કંઈ આશ્ચર્ય પણ નથી કારણકે તે સ-
પળાઓનો આદર્શ એકજ છે. બીજું પર્યાયના ક્રમ પ્રમાણે
સૂત્રના દાનનું વિધાન પણ પ્રાચીનતરતમ છે, પણ તેના ઉત્પાદક
ચેત્યવાનિયો નથી. યોગોદ્દનનું વિધાન પણ ચત્યવાસિઓએ
ઉત્તું કરું હોય એમ નથી. યોગોદ્દન એટલે સૂત્ર ભણવાની
ખાતર તપવિધિ કરવાનો તે અને તેનાં વિધાનો સ્થળે સ્થળે
વિધમાન છે. સાક્ષાત્ અંગસ્ત્રોત્રમાં પણ તેનું વિધાન કરવામાં
આવ્યું છે. સ્ત્રીધાનાં નામના ત્રીજા અંગસ્ત્રના ત્રીજા સ્થા-
નમાં ૨૫૯ અક્ષરોમાં લખ્યું છે કે—

“ વિહિ ટાળેહિ મંપદે અળગારે અળાદીય અળવદગ્ગ દીહ-
મર્દ વાગરંતસંસારવંતાર વીવીરપદ્મા તં અણિદાળયાપ દિદ્દિસપ્પ-
યાપ ઝોગરાહિયાપ. ”

અર્થાત—ત્રણ સ્થાનકને પામેલો અણગાર અનાદિ અનંત ન ચાર ગતિરૂપ દીર્ઘ સંસારઅટવીનું ઉદ્ધવન કરે. એક તો નિદાનપણું એટલે ભોગનકલિની પ્રાર્થનારૂપ નિયાણાને ન કરે, બીલું સમ્યગ્દષ્ટિપણું અને ત્રીલું યોગવાહિપણું—શ્રુતના તપ મુખ ક્રિયાવિશેષ તેની આરાધના.

શ્રીભગવતીજ, નંદીજ, અનુયોગદ્વાર અને ઉત્તરાધ્યપત માદિ સૂત્રોમાં તેમજ બીજાં પણ અનેક શ્રેણીમાં યોગોદ્ધૂન કરનારું જણાવેલ છે. એ પાઠો જોવાના અભિલાષુકોએ મહામહોપાધ્યાયજી શ્રીયશોવિજયજીકૃત દાદસો ગાથાના સ્તવનની છઠી ઢાળનો બાલાવબોધ જોઈ લેવો.

વાંચકોએ ધ્યાનમાં રાખવું કે બેચરદાસે પાંચે પાતાના પુસ્તકના અન્તિમ ભાગમાં શ્રીસ્થાનાંગ સૂત્રનો પાઠ રજુ કરી આવકોને સૂત્ર લખવાની છુટ છે એમ જણાવવાની જે કોશીય કરી છે તે પણ નકામી કરી છે કારણકે તે સૂત્રમાં આવતી હકીકત સાધુઓને મારે છે અને તેનો સમન્વય પણ સાધુઓની સાથેજ થઈ શકે છે. શ્રીસ્થાનાંગસૂત્રનો આધાર લઈ બેચરદાસે એ પણ લખ્યું છે કે:—

“આ ઉદ્દેશ તો તકન સ્પષ્ટપણે ચૂકસ્યો મારે લખાયેનો છે—તેઓ જ બાહ્ય, પાણી અને વજ્ર વિગેરેને ઉત્પન્ન કરી સાધુઓને પૂર્ણ પાઠો છે, પોતાના ખરા પરસેશના પેસાથો સાધુઓનું પોષણ કરી રહ્યા છે—માટે સૂત્ર કાર તથા દીકાકાર સાધુઓને તેઓને સૂત્રો વંચાડીને ઉપદ્રવી—આત્માની કરનારી વા લે અને આપની બદવાની નીનિની સૂચના કરે છે. આ હકીકત સર્વથા સ્પષ્ટ બાં વર્તમાનમાં આવકોને પેસે પોષાતા નિર્ઘ્ય (!) મહાદેવે, આવકોને કેવો બદલો આપી રહ્યા છે તે બાબત આપ સોને અને મને પ્રત્યક્ષરૂપ છે.”

બેચરદાસના ઉપરના લખાણમાંથી કેટલાં અને કેટલાં અજ્ઞાન નીતરે છે તે જણાવવાની જરૂર નથી. પૂજ્ય મુનિવરો જેવા મુખા-

ત્રમાં સદૃશરથો તરફથી દેવાતું દાન પણ તેઓને કેટલું ખટકે છે એ પણ ઉપરના લખાણમાં સરળતાથી જોઈ શકાય છે.

બેચરદાસને ક્યાંથીજ ખબર હોય કે શાસ્ત્રોમાં શુદ્ધસ્થાને મુધાદાયી અને સાધુઓને મુધાચવી કહે છે. શાસ્ત્રોમાં મુધાદાયી અને મુધાચવીનેજ શુભગતિના ભાગી કહ્યા છે. જૂઓ શ્રીદાન-પ્રદીપના ચોથા પ્રકાશને નીચેના શ્લોક:—

“ મુધા પ્રદાતુઃ પરમઃ ફળોદયધરિતશુદ્ધિથ મુધોપજીવિનઃ ।
દાને તત્તો ગ્રાહકદાયકૌ મુધાપ્રવતમાનો મનતઃશુભાં ગતિમ્ ॥૮૦॥”
યદુક્તં શ્રીદશર્વકાલિકે—

“ દુઃસ્થા ઇ મુહાદાર્ મુહાજીવી ચિ દુઃસ્થા ।
મુહાદાયી મુહાજીવી દો ચિ ગચ્છતિ મુગ્ધા ॥ ”

અર્થાત્—મુધાદાયીને પરમ ફલોદય ધાય છે અને મુધાચવીને નારિત્રની શુદ્ધિ ધાય છે, તેથી માલુક અને દાયક મુધા-પ્રવૃત્તિ કરતા એ બન્ને શુભગતિને ભળે છે. શ્રીદશર્વકાલિકચુર કે જેના રચયિતા શુનકેવલી ભગવાન શાખ્યભવચારણ છે અને જે વનની પ્રનામિકતા બેચરદાસે પણ સ્વીકારી છે, તેમાં પણ કહ્યું છે કે:—

‘ મુધાદાયી પણ દુર્લભ છે અને મુધાચવી પણ દુર્લભ છે મુધાદાયી અને મુધાચવી આ બન્ને મુનતિનાં ભાગ છે. ’

આજ કારણે નહાત્યા પુરુષો ઉપરથી છે કે:—

“તર્પદિકમત્પુપરારણિખયા ચતોશરંભ્યો નદિ દેવમુતયઃ ।
નૈરોપદૃત્વાડ્ડદત્તં ચતોશરામ્ભેનરઃ મદાડ્ડનમ્મતિનોદિનાગમાઃ॥”

અર્થાત્—ઉત્તમ પુરુષોને વડેકાલિકે ઉપકારની કિઆથી વડેકાલિકે દાન ન હુ જે.એ, નાકુપુરુષ કે જેના નહા શ્રી-

જિનેશ્વરભગવાને કહેલા આગમના અભ્યાસીઓ છે તેઓ તે
 શુદ્ધ સ્થા પારોધી ઉપકાર કરવા ખાતર કંઈપણ લેતાજ નથી.

શ્રીજિતશયુનામના રાજાએ ધર્મની પરીક્ષા નિમિત્તે અનેક
 બિશુકોને “કથં કથં જીવય કચ્ચતામિદમ્” અર્થાત્ ‘તમે કેવી
 કેવી રીતે જીવો છો તે કહો’ આવો પ્રશ્ન પૂછ્યો, તેના ઉત્તરમાં
 એક શુદ્ધકૈનમુનિશ્રીએ કહ્યું કે-“જૈનાગમવાસિતાશયો મુધૈવ
 જીવામ્યદમ્” અર્થાત્ ‘શ્રીજિનાગમથી વાસિતઆશયવાળો હું
 મુધાજી જીવું છું.’ આ ઉત્તરથી પરમાર્થને નહિ પામેલા રાજાએ
 તે ભાવનું સ્પષ્ટીકરણ કરવાનું કહેતાં તે મહાત્માએ શું કહ્યું છે
 તે જણવા ખાતર નીચેનાં પદો ખાસ જોવા જેવાં છે:-

“અયાલ્યત શુભ્રવરઃ સમ્પર્ષિતં જનુર્જરારોગવિયોગમુલ્ખકૈઃ ।
 દુઃસ્તૈરસંલ્લૈષ્ણિપર્ણં ભવં નિરીક્ષ્ય દીક્ષામહમાદદે મુદા ॥૧૦૧॥
 તતો ત્તિક્તોઽત્થિલલોકયાત્રયા સ્વયં યયા લબ્ધમદીનહતિતઃ ॥
 શુજ્ઞેઽશનં સંયમયાપનાકૃતે મુધૈવ જીવામ્યત એવ ભૂપતે ॥૧૦૨॥”

અર્થાત્-શુભ્રવર મુનિશ્રીએ રાજાને કહ્યું કે:-જન્મ, જરા,
 રોગ, વિયોગ વિગેરે અસંખ્ય દુઃખોથી ભયંકર બનેલા એવા આ
 સંસારને જોઈને મેં હર્ષપૂર્વકે દીક્ષા અંગીકાર કરી છે, તેથી
 અખિલ લોકયાત્રાથી વિમુક્ત થયેલા એવો હું સંયમની રક્ષા
 માટે અદીનવૃત્તિથી યથાલબ્ધ-જે અવસરે જે લક્ષ્ય જોઈતો મને
 તેનું જોઈતું મેં કર્યું; તેજ કારણથી હું રાજાજી! હું મુધાજી
 કહેવાઉં છું.

શુદ્ધકૈનમુનિની આવી અનુપમ વાણીના અવગૃહી રાજાએ
 નિશ્ચય કર્યો કે તત્ત્વવેદિપુરોએએ શ્રાદ્ધની પ્રાપ્તિ માટે આજ
 માર્ગના આદર કરવો જોઈ છે અને એ નિશ્ચયના પરિણામે તે
 રાજા નવ વાવના પરિવાર કરી સાધુપદનો સ્વીકાર કરીને મુનિ

ભયો, આ ઉપરથી વાંચકો સહેલાઈથી સમજી શકશે કે બેચર-
સે મુકેલો સૂત્રો આધાર સાધુઓને મારે છે અને તેનો સમ-
વય પણ સાધુઓની સાથે જ થઈ શકે છે.

‘આવકોને સૂત્રો વાંચવાનો અધિકાર નથી’ આ વાત સમ-
તવવા મારે હવે આવી અધિક પ્રમાણે મૂકવાની જરૂર નથી
રહી કે તે બાબતમાં અનેક પ્રમાણો અપાઈ ચૂક્યાં છે. અને તે
ઉપરથી વાંચકો સમજી શકશે કે આવકોને સૂત્રો વાંચવાનો કરાયેલો
નિષેધ અયુક્ત, અપ્રમાણિક, અવિહિત કે શ્રીજિનાશાવિરૂદ્ધ નથી,
પરંતુ ‘આવકોને સૂત્ર વાંચવાનો અધિકાર છે’ આમ કહેવું એજ
અયુક્ત, અપ્રમાણિક, અવિહિત અને શ્રીજિનાશાવિરૂદ્ધ છે.

આ પ્રસ્તુત સમાલોચનામાં જે બેચરદાસના ચારે મુદ્દા-
ઓની સંપૂર્ણ સમાલોચના શાસ્ત્રાધારે કરી છે અને જણાવ્યું
છે કે આપણું જૈનસાહિત્ય તો વિકારવિનાશજ છે, વિકાર જો
ધરો હોય તો નાન બંચરદાસ અને કેટલાક તેના લેખકોની
દક્ષિભાજ ધરો છે. બંચરદાસની દુર્દશાનો પણ ખ્યાલ પૂરતો
આખો છે. તે આપણની ખાતજ જે આ જાતનો સુનિસ્તર
હલેખ કર્યો છે. જો બંચરદાસ અને તેના મિત્રો શાન્તચિત્ત વિ-
ચાર કરશે તો આવી અધન પ્રવૃત્તિ કંતા અચકલ અને ધમ
મઈ છે તેવું પ્રાચીન તથા મુજ્જ પવાની પણ ગુણ લાવના
બાધત કરશે. કદાચ આ નહિ ધાય તો એ તો મારી ખારીજ છે
કે બંચરદાસની મારું જીન તો પાતાની તેની દુર્દશા કરવાને
તયાર નહિજ ધાય.

આવકોને પાનમાં દેશે કે બેચરદાસે પાતાના પુસ્તકની અર્ધજ-
પરિશ્રમ પૂર્વકપણ આત્માના નહાન નારે “તો આપ
આ વર્તમાન લેશમાં હોજ તો જરૂર આ દીપાવેલા લોકોનો પાર
પ.પા વચર ન રહેજ” આ વાક્ય પણ લખ્યું છે. આ વાક્યમાં

ચરદાસ પોતાને 'દીપાએલા લોહા' તરીકે જાળખાવે છે પણ
 મને ખબર નથી કે જો તે પૂજ્યપાદ આજે હયાત હોત તો
 તમારી જાળખાણ 'દીપાએલા લોહા' તરીકેની ન કરાવત, પરંતુ
 કાઢખાધેલા, સડી ગયેલા અને ફેંકી દેવા યોગ્ય 'લોહા' તરીકે
 મીજ કરાવત અને સમાજે પણ આજે તમોને ફેંકીજ દીધા હોત.
 તે મહાત્મા તો શાસનપ્રત્યનીકને શિક્ષા કરવાનું જ દરમાવે છે
 તો વળી તમારા જેવા શાસનપ્રત્યનીકને આજે તેઓ જતાજ
 શેના કરત ?

ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજ કે જેઓને યેચરદાસ
 પણ શિષ્ટશિરોમણિ, પરમપ્રમાણિક અને મધ્યસ્થતાની મૂર્તિ તરીકે
 માન્ય કરે છે, તેઓ તો શ્રીસંબોધપ્રકરણમાં આવકધર્મના આધ-
 કારમાં ત્યાં મુઘી લખે છે કે:- 'સાધુઓના અને જિનમંદિર
 તેમજ જિનમૂર્તિના પ્રત્યનીકને અને અવર્ણવાદિને અને શ્રીજિન-
 પ્રત્યનના અહિતને સર્વસામર્થ્ય કરીને ધર્માત્મા અટકાવે અને
 યેચરદાસનામાં તે પ્રત્યનીકતા અને અવર્ણવાદિતાને તો આપણે
 ધણીજ સ્પષ્ટ રીતિથી સાબીત કરી ચૂક્યા છીએ, માટે ધર્માત્માની
 તો ફરજ છે કે બીજું કંઈપણ ન બની શકે તો પણ તેવી
 વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓને પોતાના વ્યવહારથી તો અલગ કરવીજ
 જોઈએ અને અમદાવાદઆદિના શ્રીસંબોધે તેમ કરવામાં
 એક મોટામાં મોટી શાસનસેવા બજાવી છે. એટલુંજ
 નહિ પણ પોતાના માથેથી એક મોટામાં મોટા રાપતો
 હિસ્સો પણ આવતો બંધ કર્યો છે કારણકે તેજ મહાત્માશ્રી ફર-
 માવે છે કે 'આશાલગમાં પ્રવૃત્તિ કરનારાઓને મનથી, વચનથી

૧. સાદ્ગ્રજ ચેદ્રાજ ય પદિનીય તદ અવળગાય ચ । જિજ્ઞ-
 પવણસ્સ અદિયં સઘ્વત્યામેજ વારેદ ॥૧૩॥
 ૨. જે સાદ્ગ્રજે પદ્મ આણામંતે પવદ્માણાજં ।
 મળયાયાકાયેદિ સમાનયાસં તયં ચિત્તિ ॥૧૨૭॥ "

દે કાયાથી સહાય દેનારા સમાન દોષના લાગીદાર છે' અને
 "આજ્ઞાભ્રષ્ટ મનુષ્યને શ્રીતીર્થકરદેવની આરાધનામાં તત્પર અને શ્રુત
 તેમજ સંધની ભક્તિએ કરીને યુજ્ય એવા પુરૂષે સર્વ પ્રકારે શિક્ષા
 કરવી." આ ઉલ્લેખના અવલોકનથી વિવેકી વાંચકોને પોતાની
 દુરજ સમજતાં પાર નહિ લાગે.

ઉપરે લુ' એક મહાપુરૂષના શબ્દોમાંજ મારા વાંચકમહાશ-
 યાને નીચેની લલામજુ કરી મતિમંદતા યા હ્રમસ્થતાના કારણે
 જે કંઈ શ્રીજિનાજ્ઞાવિરૂદ્ધ લખાયું હોય તેની ક્ષમાચાચના કરી
 આ પ્રસ્તુત સમાલોચનાથી વિરમીશા.

“ જહ્નુ ઇચ્છહ પરમપયં અવદા કિત્તિં મુવિત્પદં મુવળે ।
 તા તેત્તુલ્લોદ્ધરણે જિણવયણે આપરં કુણહ ॥ ૧ ॥ ”

હે આત્મદિતના અર્ધિ આત્માઓ! જો તમે પરમપદ-
 પ્રાપ્તપદની હમ્મી કરતા હો અથવા મુવનમાં મુવિસ્તૃત કીર્તિ
 મિળવવાની હમ્મી હોય તો ત્રણ લોકના ઉદ્ધાર કરનારા એવા
 શ્રીજિનવચનમાં આદર કરો.

૧ “ તિત્થયરારાહણપરેણ, મુવમંધમત્તિજુત્તેણ ।

જ્ઞાનામહુજ્જણંમિ, અણુસદ્દો સમ્પવદા વેયા ॥ ૧૩૨ ॥ ”

અનુસન્ધાન.

આ પુસ્તકમાં બેચરદાસના ચારે મુદ્દાનું અસત્ય બતાવી શાસ્ત્રાનુસારી સત્યને અનેક આધારો મારફત દર્શાવ્યા છતાં આ અનુસન્ધાન હું કેમ જોડી રહ્યો છું એવી આશંકા વાંચકવર્ગને થાય એ સંભવિત છે. એના સમાધાનમાં મારે પ્રથમજ કહી લેવું જોઈએ કે બેચરદાસ અને બેચરદાસની વિદ્વતાનો પૂરતો પારચય આપવા માટે ખાસ જણાવવા જેવી બે બાબતો રહી જાય છે. તેમાં પ્રથમ હું બેચરદાસનો પરિચય કરાવતી હકીકતનો ઉલ્લેખ કરીશ અને તેમાં સામાન્યપણે પુસ્તકમાં દર્શાવેલા કેટલાક સત્યનો પણ ટુંક ઉવાલ મહારે આપવો પડશે, પરંતુ તેમાં વાંચકોને આધાર તો જુદોજ મળશે અને તે પછી તેમની વિદ્વતાનો પણ યત્ન કિંચિત્ પરિચય કરાવીશ કે જેથી વિચારકો સારાસારનો વિવેક કરવા સાથે ચૂકુસ્થાને શ્રીજિનાગમ લખવાનો નિષેધ કરનારી શ્રીજિનાજ્ઞાના રહસ્યને સમજી શકશે.

વાંચકમહાશયોને સ્મરણમાં હોય તો હું આ પુસ્તકમાંજ લખી ચુક્યા છું કે બેચરદાસને પાતાના ‘દેવદ્રવ્ય શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ છે, તે દ્રવ્યનો ઉપયોગ જૈનસમાજ પાતાના કેળવણી જેવા કાર્યમાં ખુશીઘી કરી શકે’ આ એક અસત્યની ખાતર, અખિલ વિદ્યમાં અદ્વિતીય તરીકે પંકાતા અને મનાતા શ્રીજિનના સાહિત્યને-સાક્ષાત્ આગમમન્થાને પણ વિકારી કહેવાની ફરજ પડી, સમમ જૈનસમાજનું તમસ્તરણ રચણું પડ્યું અને ધમજપતિ શ્રીપાર્થનાથસ્વામીજીના શિષ્યરત્નોની તેમજ મમજ ભગવાન મહાવીર-સ્વામી જેવા વિદ્યપૂજ્ય દેવાધિદેવની પણ મરકરી કરવા જેવી

પારગામી હતા'. હવે એ ભગવાન ભાવદેવસૂરિએ મહારાજાં શ્રી-
પાર્થનાથચરિત્રમાં શુ' શુ' કહેછે તેજ આપણે જોવાનું છે.

બેચરદાસ પોતાના 'શ્વેતામ્બર દિગમ્બર વાદ' નામના
સુદાનું મનમાનનું સમર્થન કરતાં 'શ્રીતીર્થકરદેવોના ખલા ઉપર
ઇંદ્રો લક્ષ્મીદેવનું દેવદ્વંધ્વ સ્થાપન કરે છે' આ શાસ્ત્રીયવાતમાં
અસંગતિનો આરોપ મૂકી તેનું ઉપહાસ કરે છે, ત્યારે બેચરદાસે
પણ માન્ય કરેલા શ્રીજિનાગમના પારગામી શ્રીભાવદેવસૂરિએ
મહારાજાં શ્રીપાર્થનાથચરિત્રના ૬ કાં સર્ગમાં લખે છે કે:—

“ ત્રિંશદ્વર્ષઃ પ્રભુઃ સ્વાંશે, દૂપ્યં શક્રાહિતં દધત્ ।
પૌપસ્ય કૃષ્ણૈકાદશ્યાં, વિશાસ્વામે કૃતાષ્ટમઃ ॥ ૧૦૮ ॥
કેશાનુન્મૂલ્ય સિદ્ધાંશ્ચ, નત્વા ચારિત્રમગ્રહીત્ ।
દ્રાગ્ મનઃપર્યયજ્ઞાનં, ચાપદ્ દીક્ષાસહોદ્ભવમ્ ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થાત્—ત્રીશ વર્ષની વયે શક્ર ઇંદ્રે પોતાના ખલા ઉપર
સ્થાપન કરેલા દેવદ્વંધ્વને ધારણ કરતા શ્રીપાર્થનાથસ્વામીએ
અઠ્ઠમનો તપ કરીને પોપવદી અગ્નીઆરસના દિવસે (વશાખા-
નક્ષત્રમાં) કેશોદ્ધૂત ઉન્મૂલન કરીને શ્રીસિદ્ધભગવાનોને નમસ્કાર
કરીને ચારિત્ર મહાશ્વર્ય કર્તુ કે દુરતજ દીક્ષાની સાથેજ ઉત્પન્ન થઈ
મનઃપર્યયનામનું ચોથું જ્ઞાન શ્રીપાર્થનાથસ્વામી પામ્યા.

પેલા દુરામહરૂપી ઝેરના પ્રતાપે જ્ઞાનજીલેલા બેચરદાસે શ્રી-
તીર્થકરદેવોના દેવદ્વંધ્વની મરકરી કરવા સાથે પ્રભુના સમવસરણની,
સમવસરણગત દેશનાની અને ભક્તિથી તેમજ ભવ્યશ્રવેના
ઉપકારની ખાતર બાકીની ત્રણ દિશામાં પ્રભુનાં પ્રતિબિંબ સ્થા-
પીને ચતુર્ધુષ્ટી દેશનાનો લાભ લેવાને સ્વામિના પ્રભાવથી વ્યન્તર
નિકાષના દેવોએ બનાવેલ ચતુર્ધુષ્ટિપણની ત્રણ મરકરી કરવામાં

પારગામી હતા'. હવે એ ભગવાન ભાવદેવસુરિયં મહારાજ શ્રી-
પાર્થનાથચરિત્રમાં શું શું કહે છે તેજ આપણે લેવાનું છે.

બેચરદાસ પોતાના 'શ્વેતામ્બર દિગમ્બર વાદ' નામના
શુદ્ધાનું મનમાનવું સમર્થન કરતાં 'શ્રીતીર્થકરદેવોના ખલા ઉપર
ઇંદ્રો લક્ષ્મીપુત્ર' દેવદ્રખ્ય સ્થાપન કરે છે' આ શાસ્ત્રીયવાતમાં
અસંગતિનો આરોપ મૂકી તેનું ઉપહાસ કરે છે, ત્યારે બેચરદાસે
પણ માન્ય કરેલા શ્રીજિનાગમના પારગામી શ્રીભાવદેવસુરિયં
મહારાજ શ્રીપાર્થનાથચરિત્રના ૬ કુંડા સર્ગમાં લખે છે કે:—

॥ ત્રિશદ્ધર્પઃ પ્રમુઃ સ્વાંશે, દૂપ્યં શક્રાહિવં દધત્ ।
પૌપસ્ય કૃણૈકાદશ્યાં, વિશાસ્વામે કૃતાષ્ટમઃ ॥ ૧૦૮ ॥
કેશાનુન્મૂલ્ય સિદ્ધાંશ્વ, નત્વા ચારિત્રમગ્રહીત્ ।
દ્રાગ્ મનઃપર્યયજ્ઞાનં, ચાપદ્ દીક્ષાસદોઞ્જવમ્ ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થાત—ત્રીશ વર્ષની વયે શક ઇંદ્રે પોતાના ખલા ઉપર
સ્થાપન કરેલા દેવદ્રખ્યને ધારણ કરતા શ્રીપાર્થનાથસ્વામીએ
અક્રમનો તપ કરીને પાપવદી અગ્નીઆરસના દિવસે (વશાખા-
નક્ષત્રમાં કેશોત્ત્વ) ઉન્મૂલન કરીને શ્રીસિદ્ધભગવાનોને નમસ્કાર
કરીને ચારિત્ર મહાજ્ઞ કંથુ કે ઘુરતજ દીક્ષાની સાધેજ ઉપનયન થઈ
મનઃપર્યયનામયું ચોથું જ્ઞાન શ્રીપાર્થનાથસ્વામી પામ્યા.

પેલા દુરાચલરૂપી ઝેરના પ્રતાપે ભાનજૂલેલા બેચરદાસે શ્રી-
તીર્થકરદેવોના દેવદ્રખ્યની મરકરી કરવા સાથે પ્રભુના સમવસરજની,
સમવસરજગત દેરાનાની અને ભક્તિધી તેમજ ભવ્યશ્વોના
ઉપકારની ખાતર બાકીની ત્રણ દિશામાં પ્રભુનાં પ્રતિબિંબ સ્થા-
પીને ચતુર્મુખી દેરાનાનો લાભ લેવાને સ્વામિના પ્રભાવથી વ્યન્તર
નિકાયના દેવોએ બનાવેલ ચતુર્મુખપ્રજાની પણ મરકરી કરવામાં

શીલાહીન વ્યભિચારિઓનો સહવાસ નથી ઈચ્છતી. તેના ભો-
ક્તાઓ તો તેજ હોય કે લેઓ લક્ષ્મીને ચંચલ સમજી તેની
લાલસાથી ધુટલા હોય, પ્રાપ્ત થયેલી લક્ષ્મીના સદુપયોગ માટે
વિવેકપુરઃસર દાનનો વરસાદ વરસાવતા હોય અને પ્રાણ સારે
શુદ્ધશીલનું સેવન કરતા હોય, આવા ઉત્તમ આત્માઓ કદાચ
તેથી ઉત્કૃષ્ટ સામગ્રીના અભાવે તેવા પ્રકારના વીર્યોદ્ધાસને અનુ-
ભવી સિદ્ધિપદના ભોક્તા ન બને તો પણ તેઓ અપરિમલ,
મુપાત્રદાન અને શુદ્ધશીલ જેવા અનુપમ ધર્મના પરિપાલનથી
સંચિત કરેલા પુણ્યાનુભવી પુણ્યના પ્રભાવે અઠગક લક્ષ્મીના
સ્વામી, રાજ્યગાદીના માલિક અને સ્વર્ગભૂમિના ભોગી તો
અવશ્ય થાય અને તેજ પુણ્યાનુભવી પુણ્યના પ્રભાવે પરિણામે
સંપત્તિસાગ્રાજ્યના સમ્રાટ બનીને તેઓ સિદ્ધિપદના પણ સ્વામી
થવાના.

પાપ અને પુણ્યના પ્રભાવને બતાવનારાં આખ્યાનો ઉપર
અજ્ઞાનતાભરેલા આદેષો કરવાને ઉચુકા થયેલા બેચરદાસ જ્યાંયે
તેવાં ઉત્તમ બોધપ્રદ આખ્યાનો ઉપર અસંગતિ અને અસંભવ
પણાનો શક કરાવે છે, ત્યારે ભગવાન બાવડેવસુરિજીમહારાજ
કે લેઓને બેચરદાસે પણ પાતાની અનામદુદ્દશામાં 'વેયાકરણ
વર્ગના પિબૂપક, કવિઓના કુલગુરુ, લોકિકશાસ્ત્રોના અવલોકનમ
રત્નિક, સાનુદ્ધિશાસ્ત્રનાં સિદ્ધમુદ્ર, ચિકિત્સાના રહસ્યવિન અને
શ્રીમિનાગમના પારગામી' તરીકે સ્વીકાર્યા ॥ અને પંડિતજીને
પણ સ્વીકાર્યે એવો પાતાનો નિશ્ચય બતાવ્યો છે, તેઓશ્રી પા-
તાના સ્વેડા શ્રીપાર્શ્વનાથચરિત્રની પ્રશસ્તિમાં લખે છે કે:—

“ અનાદિનિષ્ઠને જ્ઞાતે, જીવાનાં ચિત્તરૂપેણાપ ।

સંવિરાને દિ વપ્રાસિ, સંમારે વત્ર મંમરેન્ ॥ ૧૮ ॥ ”

“ તત્ર તત્ર ચ મસ્તાવાત્ સદુપદેશપદં પ્રાપિતાનિ સરસાવર્ગો-
ધવિધાયકાનિ નકાનિ કયાનકાનિ,.....સમાવેશિતાનિ ચ સર્વાણિ
• મુધાસ્પન્દીનિ વર્ણનાનિ ”

તે તે સ્થાને પ્રસંગે સરસ અને અવબોધ કરનારાં અનેક
કથાનકો શ્રીભાવદેવસુરિજીએ સદુપદેશપદે સ્થાપ્યાં છે અને સર્વ
મુધાસ્પન્દી વર્ણનોનો સમાવેશ કર્યો છે. હવે જેવી જાતનાં કથાનકો
શ્રીપાર્શ્વનાથચરિત્રમાં આવે છે તેવાંજ ઉપદેશપદ કથાનકો અન્ય
ચરિત્રોમાં પણ આવે છે, છતાં આજે ઉન્મત્તતાના પ્રભાવે બેચર-
દાસ સમમ જૈનકથાતુયોગ ઉપર કુઠારધાત કરવા માટે તત્પર થયા
છે ! આવા અસ્વસ્થ મગજના માનવીઓ થાતાની ખાલીશતાના
કારણે શાણી સમાજ તરફથી ક્રીડકાર પામે એ કંઈ અનુચિત કે
અધર્મિત ઓછુંજ કહેવાય તેમ છે ?

દેવદ્રવ્યના ભક્ષણથી પાપમાલ થયેલા આત્માઓના હેવાલો
વાંચવાથી અને શ્રીસૌધર્મેન્દ્રે દશાર્જુનદ્ર રાજાના ગર્વને ઉતારવા
માટે વિકુર્વેલી નૃહિના વર્ણનથી તથા પરિમહાદુ પરિમાણ કરનારા-
ઓ અદળક ધનના ભાગી થયા, મુપાત્રે દાન દેવાથી શ્રીરાલિ-
ભદ્ર અને ધનાણ જેવા શ્રીમંતો અને રત્નપાલ જેવો રાજા થયો,
બ્રહ્મચર્યના પાલનથી ધણીએ આત્માઓ સ્વર્ગમુખના ભોક્તા
થયા વિગેરે વિગેરે જેવાથી બિચારા બેચરદાસ હેમતાઈ ગયા
છે ! અને જેમ બેખાકજો બની ગયેલો કાલો (પેલો) આદમી
લવે તેમ લખે કે—“પરિમહાના અનિચ્છુકને અદળક પરિમહ
રી રીતે મળે ? દાન દેનારો ચક્રવર્તિ રાજા રી રીતે થાય ?
અને બ્રહ્મચર્યનો સંસ્કારી, મુધરેલો વ્યભિચારી રી રીતે બને ?”
આવા હૃદયહીનને ક્યાંથી ખબર હોય કે લક્ષ્મી, રાજયગાદી કે
સ્વર્ગમુખિઓ લક્ષ્મીના ગુલામોના, દૃપજુના દાસઓના અને

આસેવનથી મળતી શ્રીમંતાઇ, રાજ્યલક્ષ્મી અને સ્વર્ગભૂમીથી
 બેચરદાસ મુંઝાતા હોય તો એ એક તેમજ મહેાટામાં મહેાડું દુર્ભા-
 ગ્યજ ગણાય. દુર્ભાગ્ય કે સદ્ભાગ્ય ગણાય પરંતુ તે બિચારા
 ત્યારથી કેાઇ હિતશત્રુની સલાહથી કે પોતાના દુષ્કર્મના ઉદયથી
 દેવદ્રવ્ય જેવા સર્વોત્તમ દ્રવ્યના દુરમન બન્યા છે ત્યારથી તેમની
 મતિ એવી તો મુંઝાઈ ગઇ છે કે જેથી મૂઠ બનેલા તેમણે શ્રી-
 દેવદ્રવ્યને નામશેષ કરવા માટે આકાશ અને ધરતીને એક કરવાનો
 પ્રયત્ન આરંભ્યો છે. શુ' વાંચકોને એમ નથી લાગતું કે શ્રીજિ-
 નના શાસનમાં શ્રીજિનની મૂર્તિના, શ્રીજિનના મંદિરોના,
 શ્રીજિનની પૂજાભક્તિના, સાધુભક્તિના, ગુરુઆજ્ઞાને શિરોધાર્ય
 બનાવવાનો, સુપાત્રદાનનો અને એવાંજ અન્ય અનેક ઉત્તમકાર્યોના
 અભાવને સિદ્ધ કર્યો એ આકાશ અને ધરતીને એક કરવા
 જેવું છે? શ્રીજિનના શાસનમાં શ્રીજિનની મૂર્તિપૂજા વિગેરે
 અનેક કાર્યોનું, તેનાં સાક્ષાત્ અને પારમ્પરિક ફેાલું વર્ણન
 કરનારાં અનેક શાસ્ત્રો આજે પણ હયાત છે, તે છતાં
 બેચરદાસે એમ કહેવા અને સાબીત કરવા હમ્મર કરી છે
 કે 'શ્રીજિનના પ્રવચનમાં દેવદ્રવ્ય ઉજ નહિ કારખડે પ્રથમ તો
 શ્રીજિનની મૂર્તિ કે શ્રીજિનનાં મંદિરોજ ન હતાં, તેની પૂજા
 કે ભક્તિ પણ ન હતી, ગુરુ કે ગુરુની આજ્ઞા પણ માનવી એવી
 ફરજરૂપે ન હતું અને ભખવામાં કે ગખવામાં વિનીત થવાની,
 ગુરુભક્ત થવાની, સંયમી થવાની કે તપ વિગેરે કરવાની આજ્ઞા
 શ્રીજિનના પ્રવચનમાં જરૂર ઉજ નહિ, આ તો બધુએ બના-
 વરી છે. પુત્ર અને પાપના વિપાકને બનાવનારાં અને દાનાદિક
 ધર્મફલને દર્શાવનારાં આખ્યાનો તદ્દન અનુનત અને કેવડ એવી
 દારેલાંજ છે, અર્ધાંત્ર દેનચાહિત્યનું એક પણ અંગ આનું નથી
 વિગેરે વિગેરે.' આ સપગ્ગ અસત્યનો પ્રતિકાર પૂજ્ય ગુરુદેવોની
 કૃપાથી આરા 'સત્યના સમર્પન'માં હું કરી ચૂક્યો છું, તેનાં

અર્થાત્—અનાદિ અનન્ત-આદિ અને અન્ત વિનાના કાલમાં વિચિત્ર કર્મવાળા જીવો માટે એવું એક પણ કામ નથી કે જે આ સંસારમાં સંભવતું ન હોય.

દાનાદિધર્મનાં ફલવર્ણનાથી ચકિત થઈ ગયેલા બેચરદાસે થાતાના ઉપકારી શ્રીભાવદેવસૂરિજીનાં સુકતો બોવાં બોધાં છીએ:-

“ આસ્તાં સિદ્ધિગતં સૌખ્યં, મનોઽપીષ્ટં યદૈહિકમ્ ।

જનાસ્તદપિ ધર્માર્ણવદક્ષસ્ય કુસુમોપમમ્ ॥ ૫૪ ॥

કુલં ગતમલં કામાઽનુરૂપં રૂપમન્યયમ્ ।

વિશ્વભોગ્યં ચ સૌભાગ્યં શ્રીવિલાસો વિકસ્વરઃ ॥ ૫૫ ॥

અનયદ્યા પુનર્વિદ્યા, કીર્તિઃ સ્ફુર્તિમતી સતા ।

અભિરામો ગુણગ્રામઃ, સર્વ ધર્માદિવાપ્યતે ॥ ૫૬ ॥

અર્થાત્—ભોક્ષસમ્બન્ધિ સુખ તો દૂર રહ્યો પરંતુ આ લોકમાં પણ અભીષિત સુખ મનુષ્યો પામે છે તે પણ આ ધર્મ-નામના વૃક્ષતંજ પુષ્પ છે. નિર્મલ કુલ, કામદેવસરખું સુંદરરૂપ, આરોગ્ય, વિશ્વભોગ્ય-સર્વપ્રિય શૌભાગ્ય, વૃદ્ધિ પામતો લક્ષ્મીનો વિલાસ, નિર્દોષ વિદ્યા, સ્ફુર્તિમતિ કીર્તિ, મનોહર ગુણસમૂહ, આ સમગ્રું ધર્મથી પ્રાપ્ત થાય છે. એટલાજ માટે શ્રીભાવદેવસૂરિજીએ આગળ ચાલતાં કહ્યું છે કે તાપથી પીડિત આત્માને ઠંડું પાણી અરતિઉત્પાદક છે, છતાં તેને માટે ગરમ પાણી તથ્યરૂપ છે; તેવી રીતે પૂર્વકર્મના ઢોપથી પીડિત આત્માને જો કે ધર્મ રચિકર નથી થતો છતાંએ નિરસ લાગે તો પણ ધર્મ અવરય આરાધવા લેવો જ છે અને એથીજ વિચક્ષણ પુરુષો કદની અવસ્થામાં પણ ધર્મના પ્રતિપાગ કરતા નથી.

આ પ્રમાણે હોવા છતાં દાન, શીલ કે અપરિમિદના

શ્રીસંપ, શ્રીજિનેશ્વરદેવની મૂર્તિ, શ્રીજિનેશ્વરદેવનું મંદિર અને અરિહન્ટભગવાનોનાં આગમ આ સાતે પજુ ધર્મનાં સ્થાનકો છે એમ પંડિત પુરૂષો જાણે છે. ॥ ૯૩ ॥

એક દેવદ્રવ્યનો નાશ કરવા માટે અહુગધિલની માફક બેચ-રદાસે શ્રીજિનમૂર્તિ અને જિનમંદિરની હુયાતિનો પજુ નાશ કરવા માટે તથા 'ચેત્ય' શબ્દના રૂઠ અને શાસ્ત્રીય અર્થને બૂ-શાયિ કરવા માટે એક પજુ પાપ કરતાં પાણું વાળીને જોશું નથી, તેની હુયાતિ માટે ભગવાન ભાવદેવસુરિષ્ટએ તે ચરિત્રમાં અનેક ઉદ્ધેષો કર્યા છે, તેમાંના કેટલાક હું અત્રે ટાંકી બતાવું છું:—

“ ચત્રચૂડામણિકલ્પં, શ્રીચાસનગરથિયઃ ।

જિનેન્દ્રભવનં ચારુ, કારયામાસ મૂપતિઃ ॥ ૬૩૮ ॥

તત્રાત્માનમિય સ્વચ્છસ્ફટિકોપલનિર્મિતમ્ ।

નાભેયચિમ્બં વિપિના, પ્રતિષ્ઠાપ્ય ન્યચિચિત્ ॥ ૬૪૧ ॥

(સર્ગ, ૧૦)

અર્થાત્—શીલકલિતાં રાધાએ પાતાના શ્રીવાસુનગરની લક્ષ્મીના સાક્ષાત ઝગહળતા મુકુટમણિ સમાન મુદર જિનેન્દ્ર-ભવન બનાવ્યું અને તેનાં આત્માની માફક સ્વચ્છ સ્ફટિકરાતર્તુ બનાવેલ શીશુવભરવસ્વામીનું બિમ્બ વિધિપૂર્વક અંજનશલાકા કરાવીને સ્થાપન કરાવ્યું.

“ મુનિ માગરદત્તસ્તં, પચ્ચ કા નુ યાસ્યય ।

સ ઉચે ચન્દિતું દેવાન્, યાસ્થાપોઽષ્ટાપદાચ્છે ॥૭૮૪॥

માર્થેણઃ પુનરમાણીત્ કે દેવાસ્તય પચ્ચે ? ।

કારિતાઃ કેન કવિ કે ક્ષમં તદ્દન્દને ચ ક્ષિમ્ ॥૭૮૫॥

વાંચકો જોઇ શકશે કે શ્રીજિનની મૂર્તિઓ, શ્રીજિનનાં મંદિરો, શ્રીજિનની પૂજાલક્ષિ વિગેરે સાક્ષાત્ અંગસૂત્રોમાં પણ સ્થળે સ્થળે છે, છતાં દુરામહત્તા પ્રતાપે તેઓ એકપણ તેવા આધારને જોઈ શક્યા નથી અને પાતાના પુસ્તકમાં તેઓએ ‘એકલો બકવાદ અને કાગળો કાળા કરવા શિવાય કંઈજ કર્યું નથી,’ એટલે આ અનુસન્ધાનમાં તો મારે એ સંબંધમાં કંઈપણ લખવાનું રહેતું નથી છતાં વાંચકો જાણી શક્યા છે કે આ અનુસન્ધાન હું બેચરદાસ અને બેચરદાસની વિદ્વતાનો પૂરતો પારચય કરાવવા જોડી રહ્યો છું અને તેમાં હું લગવાનું ભાવદેવસૂરિય માટે બેચરદાસે આપેલા અભિપ્રાયને અભિમુખ કરીને એ બતાવવા મથી રહ્યો છું કે જે શ્રીભાવદેવસૂરિયને બેચરદાસે પણ અનેક પ્રકારે સ્તવીતે શ્રીજિનાગમના પારગામી તરીકે જાણખ્યા છે અને જાણખ્યા છે, તેઓ પણ દેવદ્રવ્ય, શ્રીજિનની મૂર્તિ, શ્રીજિનનાં મંદિરો અને તેની પૂજાલક્ષિ માટે શ્રીપાર્થનાથચરિત્રમાં ‘શુ’ ‘શુ’ લખે છે:—

જે શ્રીદેવદ્રવ્યનો નામશેષ કરવા માટે બેચરદાસે અવધિ-
વિનાનો ઉધમાત કર્યો છે, તેજ દેવદ્રવ્ય માટે લગવાનું ભાવદેવ-
સૂરિય શ્રીપાર્થનાથચરિત્રના પહેલા અને બીજા સર્ગમાં પ્રશ્ન
છે કે:—

“ તથા સર્વજ્ઞચૈત્યાદિસમ્પ્રસેઝ્યાં નિયોજિતમ્ ।

ચિત્તં વિત્તં ચ સમ્યક્ત્વપુષ્ટિમિષ્ટાં તનોત્પલમ્ ॥ ૬૨૧ ॥

સદ્યથતુર્વિધો વિમ્બં ચૈત્યં ચાપ્યાગમોઽર્હતામ્ ।

સપ્તાપ્તેતાનિ ધર્મસ્ય સ્થાનકાનિ વિદુર્નુષાઃ ॥૧૨૩॥ ”

અર્થાત્—સર્વજ્ઞચૈત્ય-મૂર્તિ અને મંદિર આદિ સાતક્ષેત્રોમાં સ્થાપન કરેલું ચિત્ત અને વિત્ત ઇષ્ટ સમ્યક્ત્વની પુષ્ટિને વિસ્તારે છે ॥ ૬૨૧ ॥ સાધુ, સાધ્વી, આવક અને અવિકલપ ચાર પ્રકારનો

હું ભદ્ર! સત્ય નામવાળા દેવગુણયુક્ત તે અરિહન્ત દેવો છે કે જેઓ વીતરાગ છે, સર્વજ્ઞ છે, શકપૂજિત છે અને ધર્મદેશનાથી અખિલ વિદ્યતા તારક છે. તેમાં પ્રથમ તીર્થંકર ઇક્ષ્વાકુકુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા શ્રીઋષભદેવસ્વામી હતા અને તેમના પુત્ર શ્રીભરતચક્રી હતા. તે ભરતચક્રીએ અષ્ટાપદપર્વત ઉપર શ્રીઋષભદેવ-ભગવાનના નિર્વાણ પામ્યા પછી એક દિવ્ય મહોદ્ધં મંદિર કરાવ્યું, તેમાં શ્રીઋષભદેવ આદિ ચોવીસે અરિહન્તદેવોની સહુ સહુના શરીરના માનવાળી રતનની બનાવેલી પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરી. તેના વન્દનનું મુખ્યફલ મોક્ષ છે અને નરેન્દ્રપદ, સ્વર્ગોત્ત્ત્વ સામ્રાજ્ય વિગેરે તેનું આનુપગિક ફલ છે. આ પૃથ્વીમાં જેઓ મહાન્ સાન્યશાળીઓ હોય છે તેઓજ તે દેવાધિદેવોની પૂજા કરે છે કારણકે તેઓના પૂજનથી આધિ, દુર્ગતિ અને દુર્ધૃદ્ધિ થતીજ નથી. સ્વચ્છ એવા ચિત્તરૂપી આદર્શમાં રચિત થયેલું શ્રીજિનેન્દ્રદેવોનું ભક્ત્ય નિશ્ચયપૂર્વક સૂર્યના પ્રતિબિમ્બની માફક મનુષ્યોના આંતર અન્ધકારનું હરણ કરે છે.

“અષ્ટાપદાદ્રી ગત્વા ચ મોઽરિન્દમહામુનિઃ ।

અવન્દનાઽર્હતઃ સર્વાન્ ત્રિહરંથાન્યતો યયૌ ॥૮૫૦॥” (સર્ગ-૧)

તે અરિવિન્દનામના મહામુનિએ અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર જઈને સર્વ અરિહન્તદેવોને વન્દન કર્યું અને વિહાર કરતા અન્યસ્થાને ગયા.

“પારયમાસ મરંજમવનાનિ જિનેશ્વરાન્ ।

સ્થાપયિત્વાઽર્ચયમાસ ત્રિવિના તત્ર ભક્તિઃ ॥૮૮૮॥” (સર્ગ-૨)

ત્યાં સર્વજ્ઞભગવાનોનાં મંદિરો કરાવ્યાં અને શ્રીજિનેન્દ્રદેવોને સ્થાપીને વિધિપૂર્વક ભક્તિથી પૂજા કરતો હતો.

“જાશ્વતાનર્હસ્તત્ર નન્વા ર્જનાદ્વનશ્ચિયૌ ।

નદેયે દિવસૈલસ્ય મ તસ્યૌ પ્રતિમાયરઃ ॥૧૦૪૬॥” (સર્ગ-૨)

આસન્નભવ્યં તં જ્ઞાત્વાઽરવિન્દ્યુનિરાખ્યત ।
 અર્હન્તો ભદ્ર ! સત્યાખ્યા દેવા દેવગુણાન્વિતાઃ ॥૭૮૬॥
 કેઽર્હન્તસ્તે વીતરાગાઃ સર્વજ્ઞાઃ શક્રપૂજિતાઃ ? ।
 ધર્મદેશનયા વિશ્વવિશ્વસ્યોત્તારકાશ્ચ યે ॥૭૮૭॥
 ઋપભસ્ત્વાદિમસ્તેષા-મિશ્વાકુકુલસમ્ભવઃ ।
 આસીત્ તીર્થંકરસ્તસ્ય સુતો ભરતચક્રભૃત્ ॥૭૮૮॥
 આદિનાથસ્ય નિર્વાણં ગનસ્યાઽષ્ટાપદાચલે ।
 ચક્રી ચ દીવ્યમુત્તુકું તત્ર ચૈત્યમકારયત્ ॥૭૮૯॥
 તસ્મિન્ન ટ્વપભાદીનાં ચતુર્વિંશતિમર્હતામ્ ।
 પ્રતિમાઃ સ્વસ્વમાનેનાસ્થાપયદ્ રત્નનિર્મિતાઃ ॥૭૯૦॥
 તદ્વન્દનાફલં મુખ્ય મોક્ષોઽન્યચાઽઽનુપક્રિકમ્ ।
 ન, આઽયપદલાભાદિકં પુનઃ ॥૭૯૧?
 પૂજયન્તિ ચ તાન્ ભૂરિ-ભાગ્યા एव नरा भूवि ।
 યતસ્તત્પૂજનાત્ ન સ્પુરાધિર્ગતિર્દુર્વિયઃ ॥ ૭૯૨ ॥
 જિનાનાં વિમ્બમ
 ચિત્તાદર્શં સ્થિતં સ્વચ્છે હરત્યન્તસ્તમો નૃણામ્ ॥૭૯૩॥
 (સર્ગ-૧)

અર્થાત્—સાગરદત્ત સાર્થવાહે શ્રીઅરવિન્દનામના મુનિને
 પુછ્યું કે આપ ક્યાં પધારશે ? ઉત્તરમાં તે મુનિશ્રીએ કહ્યું કે અમે
 દેવાને વન્દન કરવા માટે શ્રીઅષ્ટાપદ પર્વત ઉપર જઈશું. પુનઃ
 તે સાર્થપતિએ પૂછ્યું કે અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર ક્યા દેવ છે ? કેવો
 કરાવ્યા અને તે કેટલા છે ? તેમજ તેમને વન્દન કરવાથી ફલ શું ?
 આ પ્રશ્નોના ઉત્તરમાં શ્રીઅરવિન્દમુનિ પદ્મ તેને આસન્નભવ્ય
 સમજાવે કહેવા લાગ્યા કે—

૪ મંદિરો ચાર અંજનગિરિ ઉપર, ૧૬ સોલ દાધમુખપર્વત ઉપર અને ૩૨ મંદિરો ખત્રીસ રતિકર નામના પર્વતો ઉપર છે. આ રીતે કુલ જિનાલયો આવન છે તે સો થોજન લાંબાં પચાસ થોજન પહોળાં અને ખહોતેર થોજન ઉંચાં છે. વિમાનથી ઉતરીને તે ખત્રેએ વિધિપૂર્વક અરિહુન્તોની શાંતિ પ્રતિભાઓનું વંદન-પૂજન કર્યું.

“ વૈતાદયં સાધયામાસ કારયામાસ ચાર્હતામ્ ।

ચૈત્યેષ્વણ્ણિકાપૂજાં સક્ષીતોત્સવપૂર્વકમ્ ॥૧૧૬૭॥ (સર્ગ-૬)

શ્રીસનતકુમાર ચક્રવર્તિએ વૈતાદયને સાધ્યો અને શ્રીઆરહુન્તદેવોના ચૈત્યોમાં સંગીતોત્સવપૂર્વક અષ્ટાન્હિકપૂજા કરાવી.

“ કારયિત્વા મહીં નગ્યજિનમન્દિરમણ્ડિતામ્ ।

રથયાત્રોત્સવં દેવપૂજાં નવનવદ્ધિભિઃ ॥ ૨૬૨ ॥ (સર્ગ-૭)

શ્રીઅમરસેન અને વરસેન નામના રાજાઓએ પૃથ્વીને નવીનજિનમંદિરોથી મંદિત કરીને નવી નવી ઋદ્ધિથી રથયાત્રાના ઉત્સવો અને દેવપૂજા કરી.

શ્રીપાર્શ્વનાથચારિત્રમાં શ્રીજિનની મૂર્તિઓ, શ્રીજિનનાં મંદિરો અને તેની ભક્તિને દર્શાવનારા અનેક ઉલ્લેખો કર્યા છે. તેમાંના અનુક્રમ ઉલ્લેખો રલ્લુ કરીને એ બેચરદાસનો દુરામલુ-વસાતઃ પથેલો જુદ્ધિભેદ દર્શાવ્યો છે. એક દેવદલ્લવિનાશની ભાવનાએ બેચરદાસને શ્રીજિનની પૂજાભક્તિ પણ અગમ્યામણી કરી દીધી છે. પાતાન્ય પુસ્તકમાં બેચરદાસે શ્રીજિનની પૂજાભક્તિને પણ અવિદિય દરવવાનો ખાલીય થાન દીધો છે તે આપણે એ પણ જોઈ લેવું જોઈએ કે જનયાન ભાવદેવચરિત્રે તે સમ્મનન્દમાં પણ તે ચરિત્રમાં મુંડાયે છે:—

તે પ્રતિમાધર મુનિ ત્યાં શાન્ત અરિહન્ટોને નમીને વૈતા
હયપર્વતની પાસે હિમશૈલના પ્રદેશમાં સ્થિર રહ્યા.

“ તત્ર તુઙ્ગં તતસ્તેન કારિતં જિનમન્દિરમ્ ।

યત્પતાકાઽસ્ય કાલુપ્યં હત્વા ગઙ્ગેવ રાજતે ॥ ૧૦૦૮ ॥

જીર્ણોદ્ધારે ચ દત્તાનિ વિત્તાનિ વહુશો મુદા ।

સામ્ય યજ્ઞાતપુણ્યસ્ય નામ્મોધિનમસોસ્તિ ॥ ૧૦૦૯ ॥ ”

અર્થાત્—શ્રીધનસાર નામના મહાભાગે પાતાના નગરમાં મોટું
જિનમંદિર કરાવ્યું કે જેની પતાકા એ નગરના કાલુષ્યને હણીને
ગંગાનદીની માફક શાંત છે. તેણે જિર્ણોદ્ધારમાં યજ્ઞ ધણુંજ દ્રવ્ય
આપ્યું કે જેથી ઉત્પન્ન થયેલા પુણ્યની સામ્યતા સમુદ્ર અને
આકાશની સાથે કરી શકાય તેમ છે.

“ તતસ્તુપ્ટેન તેનાઽસૌ, નીતા નન્દીશ્વરે સ્થળાત્ ।

તત્ર શાશ્વતચૈત્યાનિ, સન્તિ તેષાં ત્વિયં સ્થિતિઃ ॥ ૮૮૬ ॥

ચત્વારાઽન્નનશૈલેષુ દધિમુલ્યેષુ પોદશ ।

દ્વાર્ત્રિંશચ રતિકરાઽભિધાનેષુ જિનાલયાઃ ॥ ૮૮૭ ॥

યોજનાનાં શતં દીર્ઘાઃ પચ્ચાશદ્ વિસ્તૃતાથ તે ।

દ્વિસત્સત્યુચ્છ્રિતાઃ સર્વે દ્વિપચ્ચાશદ્ ભવન્ત્યપી ॥ ૮૮૮ ॥

વિમાનાદવતીર્યાઽય તત્ર તામ્યાં યયાવિધિ ।

મપૂજ્ય વન્દિતા મત્ત્યા પ્રતિમાઃ શાશ્વતાર્હવામ્ ॥ ૮૮૯ ॥ ”

(સર્ગ-૬)

અર્થાત્—તુષ્ઠમાન થયેલ મણિચૂડ નામના વિદ્યાધર મનરેખા
નામની મહાસતીને એક દાનુવારમાં નદીતર લઈ ગયા. ત્યાં
શાન્તવૈત્યો છે તેની સ્થિતિ નીચે મુજબની છે:-

શ્રીજિનની આજ્ઞા ઉપર પગ મૂકીને પાયમાલીના પંથે પ્રયાણ કરવા પૂર્વે પોતાના પરમ ઉપકારી શ્રીભાવદેવસુરિજી મહારાજના નીચેના પદ ઉપર પગ જો બેચરદાસે વિચાર કર્યો હોત તો બેચરદાસના હરતે તદ્દન નિર્દોષ અને સુવિશાલ જૈનસાહિત્ય ઉપર તેમજ અદ્વાસપત્ર જૈનસમાજ ઉપર જે આક્ષેપ થયો તે ન થાત, કારણ ભાવદેવસુરિજી મહારાજ કહે છે કે—

“ શ્રુત્વા ધર્મ વિજાનાતિ, શ્રુત્વા ત્યજતિ દુર્મતિમ્ ।

શ્રુત્વા સિદ્ધિમવાપ્નોતિ, શાસ્ત્રં શ્રવ્યમતઃ સદા ॥૩૨૮॥(સર્ગ-૮)

સાંભળીને ધર્મ જાણે છે, સાંભળીને દુર્મતિનો ત્યાગ કરે છે અને સાંભળીને સિદ્ધિપદને પામે છે મારે હમેશાં શાસ્ત્રનું શ્રવણ કરવું.

ખ કુએ સાચું, પરંતુ તે બેચરદાસને આવા સુંદર શબ્દપદો શ્રેયજ ક્યાંથી? જે બેચરદાસના આત્માને પડિતાઈના મદમાં સાક્ષાત્ શ્રીજિનદેવની આજ્ઞા પણ ન રૂચી તો પછી ભગવાન ભાવદેવસુરિજી કે જેઓ શ્રીજિનદેવ, પૂજ્ય ગણાધરો અને અવિદિતપણે આદ્યા આવતા શ્રીજિનના પ્રવચનને અનુસારેજ જીવનમેય સમજનારા હતા તેમનાં અમૃતજેવાં વચનો બેચરદાસને ક્યાંથીજ રૂચે?

હવે ધર્મથી બેચરદાસે શ્રીજિનાજ્ઞા ઉપર પાદપ્રહાર કરીને આગમના જે ઉંડા અભ્યાસી અને મહાપંથિ તરીકે પંકાવાની હમેશાં પોતાના આત્માની અને કહેવાતી પોતાની વિદ્વત્તાની કેવી કેવી વિદ્યબના કરી છે, તેના કિન્નરના મારે તેમણે કરેલા ભગવતીવચના ભાષાન્તરમાંથી માત્ર પહેલા શતકના પહેલાજ દિશામાંથી અનુકૂળ સુણોની આ ત્યજે નોંધ લેવા હમ્બુ પુ’ (આપી સનસુઓ સનજી શકસે કે શા-યનાવિનાનો ધનંડ આનખખરાખી અને જીવનની ખરનાદી ગિપય કંઈજ નિદ્ર કરી શકતો નથી.) આ કેવાની નોંધ ઉપરથી બેચરદાસની વિદ્વત્તાનો પ્રતો પરિવચ જનવાને મળી જશે:—

“ તત્રાપિ કૃતિનઃ પૂજાં વિધાય વિધિનાઽર્હતામ્ ।

કુર્યતે સફલં સદ્યો ગૃહમેધિભવદ્રુમમ્ ॥ ૩ ॥

एवं भव्या न के जग्मुः पूज्यतां जिनपूजया ।

तदहो सर्वया धन्याः प्रयतन्ते जिनार्चने ॥ ૭૪૭ ॥” (સર્ગ-૭)

ગૃહસ્થાવાસમાં પણ પુણ્યશાળી આત્માઓ અરિહંતદેવોની વિધિપૂર્વક પૂજા કરીને ગૃહીધર્મરૂપ વૃક્ષને જલદી સફલ બનાવે છે ॥ ૩ ॥ શ્રીજિનની પૂજાથી કયા ભવ્યાત્માઓ પૂજ્યપદને નથી પામ્યા? અર્થાત્ સધળા પામ્યા છે, તેથી અહો ઇતિ આશ્ચર્ય ! ધન્ય આત્માઓ શ્રીજિનના અર્ચનમાં સર્વપ્રકારે પ્રયત્ન કરે છે.

આ પ્રથમ હકીકતને પૂર્ણ કરતાં ગેયરદાસને ઉદ્દેશીને એજ કહી લઈશ કે ધર્મરક્ત આત્માને ધર્મના ફળ તરીકે આત્મિક મુખમાં અંતર્ભૂત પત્ર પુષ્પ સમાન સંપ્રાપ્ત થતા સાંસારિક મુખાથી અજ્ઞાનવશાત્ મુઝવણમાં પડીને બાલિશ ન બનતાં ભગવાન ભાવદેવસૂરિજીના કહેવા પ્રમાણે નીચેના તેમના કથન ઉપર વિચાર કરીને સાચા પડિત બનવાનો યત્ન કર્યો તે શ્રેય ધર્યો:-

“ यदि मोक्षफलं काले भविता धर्मशास्त्रिनः ।

सिक्तस्तथापि संसार-सौख्यच्छायां करोत्यसौ ॥ ૨૮૪ ॥

अतः सिञ्चन्ति तं पुण्य-क्रियानीरेण पण्डिताः ।

अनाचारकुठारेण पुनश्छिन्दन्ति बालिशाः ॥ ૨૮૫ ॥ (સર્ગ-૮)

અર્થાત્—જો ધર્મવૃક્ષનું શોષફળ કાલે કરીને થશે તોપણ પુણ્યક્રિયા રૂપ પાણીથી સિંચેલું તે ધર્મવૃક્ષ સંસારમુખની ડાયા તો અવશ્ય કરેજ, માટે પણિત પુર્યો તે ધર્મવૃક્ષને પુણ્યકરણરૂપ પાણીથી સિંચ્યાજ કરે છે, ત્યારે બાલિશા-મુખ મરુટ્યો અનાચારરૂપ કઠારોથી તે ધર્મવૃક્ષને છેદીજ નાખે છે.

હીમ્મત કરશે કે બેચરદાસ તો ભાષાન્તરના કર્તા છે એટલે મૂળમાં જેવું હશે તેવું લખ્યું હશે તેમાં બિચારા બેચરદાસનો શો દોષ? આ રીતિએ દ્વંદ્વથી બેચરદાસના જેવાજ તેઓ બહારથી ‘સમાજ તરફનો ફીટકાર ન મળે’ આવા હેતુથી અલગ રહેવાનો ડાળ ફરનારાઓ બેચરદાસની દયા ખાતા હોય તેવી રીતિએ ઠંડે કલેજે વાતો કરશે, તેઓને વાંચકોએ કહી દેવું જોઈએ કે જો મૂળમાં હોત તેજ લખ્યું હોત તો તો તમારા પંડિતરાજની પંડિતાઈ ઉઘાડી ન પડી હોત! પણ તમારા પંડિતરાજે તો કોઈ જુદાજ ઇખરડો વાળ્યો છે કારણકે અનેક નિર્બુદ્ધિ વિગેરેના કર્તા શ્રુતકેવલી ભગવાન ભદ્રબાહુસ્વામીજીએ શ્રીઆવશ્યનિર્બુદ્ધિમાં શ્રીગણધરપ્રકરનું આલેખ્યું છે તેમાંની નીચેની ગાથાનો અર્થ ભાષાન્તરકર્તા બેચરદાસે તે શ્રીભગવતીજના ભાષાન્તરમાં નીચે મુજબનો કર્યો છે:-

“ પંચમં પંચસયા અચુદ્ધસયા ય હોંતિ દોષહ ગણા ।

દોષં તુ જુયલાણં તિસઓ તિસઓ મયે મચ્છો ॥ ૬૧૭ ॥ ”

ઉપરની ગાથાનો અનુવાદ કરતાં બેચરદાસ લખે છે કે:-

“ પાંચ ગુણપન્ના પાંચમે, બેના સાદાજનને અને ખીન બે બેના ત્રણેનો ગણા દહા. ”

શ્રીઆવશ્યક નિર્બુદ્ધિ ઉપર ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજાએ રચેલી દીકા ગોલુદ છે અને શ્રીઆવશ્યકસૂત્રનો આધ્યયન કરવાનો અધિકાર તદ્દસ્થાનો પણ છે, તેનો પણ અસ્થાન જોવાનું તાનુસાર સદગુરુશ્રીની નિદ્રાએ રહીને કર્યો હોત તો ઉપરની સીધી ગાથાનો જે અનર્થ બેચરદાસના હસ્તે પડ્યો છે તે ન થા અને સમાજ તેની વિદ્વત્તા માટે મનારૂં પણ ધરાવત પણ ‘વેદિન કબ કે ચીયાં કે પાડે’ લુતી.’ ખેર, હવે આપણે એજ લક્ષ્યને કે ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજીએ ઉપરની ગાથાનો કેવો અર્થ કર્યો છે.

નીચે નાધવામાં આવતી પ્રથમ બૂલ તો એવી છે કે લેના દર્શનથી જનતા સહજમાં એમજ કહી દે કે આવા મહુષ્યે શ્રીભગવતીજ લેવા અંગસૂત્રના ઉપલક્ષ્ય મર્મને પણ ન સમજ શકે તો પછી તેઓનામાં તેવાં અનુપમ આગમરત્નોને વાંચવાની કે ભાષાંતર કરવાની શક્તિ તો મનાયજ સારી ?

શ્રીજિનના શાસનમાં સાધુવિના અન્યને આગમો વાંચવાની મના છે તેના રહસ્યને સમજનારાઓને તો તે અનુપમ આજ્ઞામાં કંઈ પણ નવીનતા નથી લાગતી. એ વાત સ્વયં સમજી શકાય તેવી છે કે સંસારના ત્રિવિધ તાપોથી તપતા આત્માઓ માટે તેહું અધ્યયન અસાધ્ય છે, કારણકે આગમજ્ઞાનના અર્થિ સાધુઓને માટે પણ અમુક યોગ્યતા અમુક તપ અને નિરંતરની શુરૂલવાસની ઉપાસના જોઈએ છીએ. પરંતુ ઉદ્ધત બનેલા બેચરદાસ એ આજ્ઞાની ઉપરવટ ધમને ભ્રષ્ટ્યુદ્ધિ થયા, સત્યને અસત્યરૂપે દેખતા થયા અને પરિણામે શ્રીસંધના તિરસ્કારને પાત્ર બન્યા તેમજ હવટે ગુપ્તપુરાણની રચના કરતાં શીખ્યા, તે બેચરદાસને સાદા અને સીધા અર્થો પણ ક્યાંથીજ સમજાય ?

અદ્વાણુ અને શાસ્ત્રઅવલૂમાં રસ લેનારો જૈનસમાજને મુજાત છે કે અમલુ ભગવાન મહાવીર સ્વામીજીને અગીઆર ગણધરો અને નવગણો હતા ત્યારે શ્રીભગવતીજ સૂત્રહું ભાષાંતર કરવા ઉજમાળ થયેલા બેચરદાસ તે આગમરત્નોના ભાષાંતરની શરૂઆતમાંજ પરમાત્માશ્રી મહાવીરદેવના અગીઆર ગણધરો અને સુવાલીસસો (૪૪૦૦) ગણો ગણાવે છે. કેવું મુંઢર આગમજ્ઞાન ? અને કેવી મુંઢર ભાષાંતર કરવાની શક્તિ ? તેમજ કેવો રૂઝો પેલા સોલીસીટર ત્રાતીચદ માનેલો બેચરદાસનો ઉગ્ર આગમનો અભ્યાસ ? ? ? ? ?

કદાચ ત્રાતીચદ લેવા બેચરદાસના ત્રિગ્રો એમ કહેવાની

અચકલું અને પોતામાંજ સર્વ કંઈ માની લઇને જેમ મરણ
વે તેમ લખી દેવું કે બોલી દેવું એ કેવું અને કેટલું નિર્દુષ્ટ
મ કહેવાય ? નિર્દુષ્ટોને ધૂણા નજ હોય એ વાત સાચી છે તેનો
પૂરો પાડવા માટે બેચરદાસે ભગવતીસૂત્રનું ભાષાંતર કરતાં
નશાઓમાં આવતા કાલના કોષ્ટકને પોતાની ભાષામાં રજુ કર્યું
તેમાં તે લખે છે કે:—

“અસંખ્ય સમયોની એક ‘આવલિકા’ થાય છે. સંખ્યેય આવલિકા
નો એક ‘આનન્દસ્વાસ’ થાય છે. સંખ્યેય ઉચ્ચવાસોનો એક ‘નિઃશ્વાસ’
થાય છે.” કેવો ભુદિનો તત્ત્વનો ???

શાઓમાં તે બધાં વર્ણન આવે છે ત્યાં લખવામાં આવ્યું છે કે:—

“તૈરસદ્દસ્યયૈર્નિષ્પન્ના આવલિકા ૨, સદ્દસ્યેયા આવલિકાઃ
‘આણ’ ‘ચિ આણઃ, એક ઉચ્ચાસ इत्यर्थः ૩, તા एव सद्दस्येया
निःश्वासः,.....૪,”

સારાંશ—કે અસંખ્ય સમયોની એક આવલિકા, સંખ્યેય
આવલિકાનો એક ઉચ્ચવાસ અને તેજ સંખ્યેય આવલિકાનો એક
નિઃશ્વાસ.

“તા एव सद्दस्येया निःश्वासः” આવા સીધા અને સરલ
વાક્યના રૂપરૂપને બેચરદાસ ન મનપસંદ કર્યા કે જેથી તેણે લખી
નાખ્યું કે ‘સંખ્યેય ઉચ્ચવાસોનો એક ‘નિઃશ્વાસ થાય છે.’ તે
શિવાય ક્ષીન્નગુણોદ્ભવના મૂળ સ્વરૂપમાં પણ “મત્તેષ્ટાઓ
આવલિકાઓ ક્રાન્તિઓ, સચિદ્રાઓ આચરિત્રાઓ નાનાઓ,” આ
પ્રમાણે રૂપક કહેવાયું છે. હવે પાંચકો વિચારો કે આવા પંક્તિ-
ઓમાં કેવીકે પંક્તિઓ નિવાસ દેશે ??? ‘સર્વમાન્ય સાક્ષર’ની
ઉપમા આપનાર રીત્વના સંપાદકની પણ આંખો ઉઠશે કે ???

આવી વાતના પંક્તિરૂપી પ્રકાશનમાં આવવા કંઈનાર બે-

“ સામ્પ્રતં ગણધરપરિવારમાનપદર્શનાય આહ—”

અર્થાત્—હવે ગણધરેના પરિવારનું માન દર્શાવવા માટે

કહે છે.

ઉપરની અવતરણિકા કરી તેની નીચે આપણે ઉપર મૂકી તેજ ગાથાને સ્થાપન કરી તેનો અર્થ કરતાં તે મહાપુરુષ લખે છે કે:-

■ વ્યાख्या—પञ્ચાનામાયાનાં ગણધરાણાં પञ્ચ શતાનિ પ્રત્યેકં પ્રત્યેકં પરિવાર इति, तथा अर्द्धं चतुर्थस्य येषु तानि अर्द्धचतुर्थानि शतानि अर्द्धचतुर्थशतानि मानं ययोः तौ अर्द्धचतुर्थशतौ भवतः द्वयोः प्रत्येकं गणौ, इह गण समुदाय एव उच्यते, न पुनरागमिक इति, तथा द्वयोस्तु गणधरयुगलयोः त्रिशतः त्रिशतो भवति गच्छा, एतदुक्तं भवति—उपरितनानां चतुर्णां गणधराणां प्रत्येकं त्रिशतमानः परिवार इति गायार्थः ॥ ५९७ ॥”

સારાંશ—પ્રથમના પાંચ ગણધરદેવોને પાંચસો પાંચસોનો પરિવાર, છઠ્ઠા અને સાતમાને સાડાત્રણસો સાડાત્રણસોનો પરિવાર અને બાકીના ચારને ત્રણસો ત્રણસોનો પરિવાર હોતો, અર્થાત્ ગણ-શબ્દ આ સ્થાને સમુદાયવાચીજ છે.

આવો સીધો અર્થ પણ ઉદ્ધતાધને વશ પડેલા ક્યાંધીજ સમજી શકે ? શુદ્ધિઓની સેવામાં રહીને અધ્યયનધોન્ય મંથાનો અભ્યાસ ન કરતાં હિતની ખાતર ઉપકારી પુરુષોએ અધ્યયન-અર્થે નિષિદ્ધ કરેલ સૂત્રમંથાજ વાંચવાની લતે વળગી ઉઠ્યૂંખલ બનેલાઓ તત્ત્વને ક્યાંધીજ પામી શકે ?

જે બેચરદાસને ઉપર બતાવેલી એક સુપ્રસિદ્ધ હકીકત ન સમજાય કે ન ખ્યાલમાં રહે તેને સૂક્ષ્મવાતોણું તો લાન ક્યાંધીજ હોય ? ન હોય તેની તો આપણને કંઈજ ચિન્તા નથી પરંતુ એક પેટપૂજા-ઉદરભરણની ખાતર સૂત્રમંથાના અનર્થો કરતાં પણ

છે. જે છે તે નથી જણાતું અને નથી તેજ જણાય છે તેમજ સત્ય છે તે અસત્ય લાસે છે અને અસત્ય છે તેજ સત્યરૂપે જણાયા કરે છે. આ રીતનો જે બિચારા બેચરદાસની દૃષ્ટિમાંજ લેઈ થયો હોય તે સત્યનું અસત્ય અને અસત્યનું સત્ય કરે એમાં આશ્ચર્ય પણ શું છે? સત્યના સ્થાને અસત્ય એટલે સંક્રમના સ્થાને અસંક્રમ ના બતાવે તો માતીચંદ જેવા બેચરદાસને પોતાના મિત્રની પંક્તિમાં ચૂકેજ શાના? અને બેચરદાસ પણ પોતાના મિત્રોમાં વિદ્વાન કેમ જણાય? ચાહે તો જેનું બાપાન્તર કરવા માંડ્યું છે તેના મૂળસૂત્રની સાથે વિરોધ આવે કે પછી સમ-પ્રસાદાદ્ય સાથે વિરોધ હોયો થાય તેના ખ્યાલ કે તેવી દરકાર રાખવાની તેમને શી ગરજ? હું નીચે બતાવું છું તે ઉપરથી પાંચકો બોધ શકો કે બેચરદાસ માત્ર બકવામાં અને છુંસવામાંજ સમજે છે. સદઅસદના કે સારાસારના વિચાર કે વિવેકની સાથે તો તેમને મોટો વિરોધજ છે!

પ્રથમ તો જુઓ કે શ્રી ભગવતીસૂત્રના પ્રથમ શતકના પ્રથમ ઉદેશમાં આવતા ચોદમા પ્રશ્નસૂત્રના ઉત્તરસૂત્રનો બેચર-દાસ કેવો અર્થ કરે છે:—

“ ૧૪. ૩૦ ગોપમા ! જો ચલિતં કર્મ્મં ડદીરેતિ, અચલિતં કર્મ્મં ડદીરેતિ, एवं येदंति, उयदंति, संसामेति, निहंतति, निष्का-
येति, सज्जेनु અચલિયં, નો ચલિયં. ”

આ સૂત્રનું બાપાન્તર કર્યાં બેચરદાસ લખે છે કે:—

“ કે રે ગપ! અવિગત્યતે ડિત્ય નથી પણ અવિગત્યતે ડદીરે છે, એ કેવલે પેદા કરે છે, નષ્ટર્તિ કરે છે, લોભન કરે છે, નિષ્પત્ત કરે છે અને નિહંતિ કરે છે. આ ગર્વ પેદામાં અવિગત્યતે ને કેવલું પણ અવિગત્યતે રેવતું નથી. ”

ચરદાસને કર્મના સિદ્ધાન્તની ગંધ પણ ન આવી હોય એ શું
 અસ્વાભાવિક છે? જેને એક પણ વાતનું સાચું જ્ઞાન ન હોય
 તે અનેક તાત્ત્વિકવિષયોથી ભરપૂર એવા આગમગ્રંથના ઐદ્ય-
 યને ક્યાંથી કાઢી શકે? શ્રીભગવતીજસૂત્રમાં આવતા કર્મ-
 વિષયમાં બેચરદાસે કેવો ગાદાજો કર્યો છે એ બેવાથી વાંચકો
 સમજી શકશે કે શ્રીજિનના કર્મસિદ્ધાન્તથી બેચરદાસ બીલકુલજ
 અપરિચિત છે. જે બેચરદાસને એટલી પણ ખબર નથી કે જૈન-
 સિદ્ધાન્તમાં કોની કોની અને કેટલી વર્ગણાઓ છે તે બેચરદાસને
 કર્મના 'સંક્રમ'ની એટલે કોનો કોનો સંક્રમ થાય? કઈ પ્રકૃતિનો
 કઈ પ્રકૃતિ સાથે સંક્રમ ન થાય વિગેરે વિગેરે સૂક્ષ્મતર પદાર્થોની
 તો ક્યાંથીજ ખબર હોય? શ્રીકર્મપ્રકૃતિ તથા શ્રીપત્રવણાજી વિગેરે-
 માં 'ઔદારિક' આદિ અનેક વર્ગણાઓ ગણાવી છે, શ્રીઆચારાંગ-
 લમાં પણ લિખ્ત લિખ્ત વર્ગણાઓ વર્ણવી છે, પરંતુ પાપ અને
 પુણ્ય નામની વર્ગણા તો કોઈ પણ સ્થાને દર્શાવી નથી ત્યારે
 બેચરદાસે તો 'કર્મ પુદ્ગલ' શબ્દનો અર્થ કરતાં લખ્યું છે કે
 "પાપ અને પુણ્યના અણુઓ જૈનદર્શનમાં (પાપ અને પુણ્યની) વર્ગણા
 તરીકે પ્રસિદ્ધ છે." વાંચકોએ ધ્યાનમાં રાખવું કે પુણ્ય અને
 પાપ એટલે શુભાશુભ કર્મ તો શ્રીજિનના દર્શનમાં સુપ્ર-
 સિદ્ધ છે પરંતુ પુણ્ય અને પાપનામની વર્ગણા તો જૈનદર્શનમાં
 નથી પણ જે બેચરદાસની દૃષ્ટિમાં સમગ્ર જૈનસાહિત્ય વિકારી
 જણાય છે અને તે સાહિત્યમાં રહેલી શ્રીજિનની મૂર્તિઓ, શ્રી-
 જિનનાં મંદિરો અને શ્રીજિનની પૂજાલક્ષિ વિગેરે સ્વર્ગોપવર્ગ-
 જનક ધર્મક્રિયાઓનું છતું દર્શન બેચરદાસને નથી ઘઈ શકતું
 તેમ આ 'પુણ્ય અને પાપનામની વર્ગણા'નું અછતું દર્શન
 તેમને થયું હોય તો તેની ના કહી શકાય તેમ નથી, કારણકે
 બેચરદાસની દૃષ્ટિમાં કોઈ એવી વિચિત્ર જાતનોજ કોય ઉત્પન્ન
 થયો છે કે જેના પ્રભાવે તે બિચારાને સમગ્રું ઉલટુંજ જણાય

છે. જે છે તે નથી જણાવું અને નથી તેજ જણાવ છે તેમજ સત્ય છે તે અસત્ય જાણે છે અને અસત્ય છે તેજ સાચરૂપે જણાયા કરે છે. આ રીતનો જે ગિયારા બેચરદામની દૃષ્ટિમાં જ લેઈ થયો હોય તે સત્યનું અમત્ય અને અસત્યનું સત્ય કરે એમાં આશ્ચર્ય પડે શું છે? મત્યના સ્થાને અસત્ય એટલે સક્રમના સ્થાને અમંક્રમ ના બતાવે તો માતીચઢ જેવા બેચરદાસને પાતાના મિત્રની પક્ષિમાં મૂકેજ શાના? અને બેચરદાસ પણ પાતાના મિત્રોમાં વિદ્વાન કેમ જણાય? ચાહે તો જેનું ભાષાન્તર કરવા માંડ્યું છે તેના મૂળસૂત્રની સાથે વિરોધ આવે કે પછી સમ-અસાદૃશ્ય સાથે વિરોધ હોયો થાય તેનો ખ્યાલ કે તેવી દરકાર રાખવાની તેમને શી ગરજ? હું નીચે બતાવું છું તે ઉપરથી પાંચકો બેઠ શકો કે બેચરદામ માત્ર બકવામાં અને જુસવામાં જ સમજે છે. સદ્અમદના કે મારાચારના વિચાર કે વિવેકની માથે તો તેમનો મોટો વિરોધજ છે !

પ્રથમ તો લુગ્ના કે શ્રી ભગવતીસૂત્રના પ્રથમ શ્લોકના પ્રથમ હેતુમાં આવતા ચૌદમા પ્રશ્નસૂત્રના ઉત્તરસૂત્રનો બેચર-દાસ કેવો અર્થ કરે છે:—

“ ૧૪. ૩૦ ગોપમા ! જો ચલિતં કમ્મે ઉદોરેતિ, અચલિતં કમ્મે ઉદોરેતિ, પૂરં વેદેતિ, ઉપદેતિ, સંક્રામેતિ, નિદેતિ, નિકા-વેતિ, સન્નેગુ ~~વનિયં~~, નો ચલિયં. ”

ઉપરના મૂળનું ઉપરનું ભાષાંતર બેવાથી વાંચકો સમજી શકે કે અચલિતકર્મનો સંક્રમ પણ થાય છે. હવે ટીકાનું ભાષાંતર કરતાં બેચરદાસ કેવો છબરડો વાળે છે તે તરફ વાંચકો માન આપે એમ હું અવ્યર્થ હું.

ટીકામાં ભગવાન અસપદેવસૂરિય મહારાજ સંક્રમને અંગે લખે છે કે:—

“તત્ર સંક્રમણં મૂલપ્રકૃત્યભિજ્ઞાનામુત્તરપ્રકૃતીનામધ્યવસાય-
વિશેષેણ પરસ્પરં સંચારણં, તથા ચાહ—મૂલપ્રકૃત્યભિજ્ઞા સંક્રમયતિ
ગુણતઃ ઉત્તરાઃ પ્રકૃતીઃ, નન્વાત્માડમૂર્તત્વાદધ્યવસાયપ્રયોગેણ.”
અપરસ્ત્વાહ—“મોક્ષગ આડયં સ્વલુ દંસગમોહં ચરિચનોહં ચ, સેસાણં
પર્ગર્જનં ઉત્તરવિહિસંક્રમો મણિઓ.”

ઉપરના શુદ્ધ પાઠમાં ‘નન્વાત્મા’, સ્થાને ‘નત્વાત્મા’
આવે અશુદ્ધ પાઠ લખીને તેનું ભાષાંતર કરતાં બેચરદાસ
લખે છે કે:—

“તેને વિષે સંક્રમણ એટલે મૂલપ્રકૃતિઓથી અભિન્ન ઉત્તર પ્રકૃતિઓને
અધ્યવસાયવિશેષવડે પરસ્પર સંચાર—સેનભેગ—કરવે કહ્યું છે કે:—“ગુણપા
મૂલપ્રકૃતિઓથી અભિન્ન ઉત્તરપ્રકૃતિઓને અધ્યવસાયના પ્રયોગવડે સંક્રમણે,
શિષ્ટ આત્મા અમૂર્ત હોવાથી સંક્રમે નહીં.” અન્ય તો કહે છે કે:—“આપુખ્ય,
દ્યનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીયને છોડીને શેષપ્રકૃતિઓને ઉત્તરપ્રકૃતિઓની
સાથે ને સંચાર તે સંક્રમણ.”

ટીકાના ઉપર મૂકેલા બેચરદાસના ભાષાન્તરથી પાતેજ કરેલા
મૂળસૂત્રના ભાષાન્તરની સાથે વિરોધ—“વદતો વ્યાપાત” આવશે
એવું પણ લાન બિચાર બેચરદાસને રહેવા નથી પા
તો એ પણ સમજી શકે કે મૂળના ભાષાન્તર સુ
છે એ તો ઠીક પરંતુ ટીકાના ભાષાન્તરમાં પ

છે કે જે બેચરદાસની વિદ્વતાને લખવે તેવો છે કારણકે દીકાકાર
 મહર્ષિએ પોતે કરેલ 'સંક્રમ' ના અર્થને પ્રમાણસિદ્ધ કરવા
 માટેજ 'તથા ચાહ' કહીને બીજો આધાર કે જે પોતે કરેલા
 અર્થનોજ ધ્વનિ કરે છે તેજ પાઠ મૂક્યો છે ત્યારે બેચરદાસ તો
 તેમાંજ પરસ્પર વિરોધ ઉપસ્થિત કરે છે! તો શું બેચરદાસને
 એટલી પણ ખબર નથી કે હરેક પ્રથકારે 'તથા ચાહ' 'તથા
 ચોક્કમ' 'યદુક્કમ' વિગેરે વિગેરે લખીને જે પ્રમાણે મૂકે તે
 પૂર્વે પોતે કહેલી વાતને પ્રમાણસિદ્ધ કરવા માટેજ મૂકે, નહિ કે
 પ્રાયુત પોતાનીજ વાતમાં વિરોધ ઉપસ્થિત કરવા? દીકાકાર
 મહર્ષિએ સંક્રમનો ભાષ સમજાવતાં લખ્યું કે—'મૂળપ્રકૃતિ-
 આધી અભિજ્ઞ એવી ઉત્તરપ્રકૃતિઓનો અધ્યવસાયવિશેષવડે
 પરસ્પર સંચાર કરવો તેનું નામ સંક્રમ' અને આજ અર્થની
 સાબીતી માટે તે મહાપુરુષે 'તથા ચાહ'—કહીને "મૂળપ્રકૃત્ય-
 મિત્રા સંપ્રમયતિ ગુણત ઉત્તરાઃ પ્રકૃતોઃ, તન્યાત્માડમૃતત્વાદય-
 વસાવવયોગેજ = સ્થાપન કરેલ આ પ્રમાણ પાઠનો " ગુણધી
 મૂળપ્રકૃતિઆધી અભિજ્ઞ ઉત્તરપ્રકૃતિઓને અધ્યવસાયના પ્રયોગવડે
 સંક્રમાવે, કિંતુ આત્મા અમૂર્ત હોવાથી સંક્રમે નહિ," આવો
 અર્થ કરે એ શું બેચરદાસની મૂર્ખતાની પરાક્રમ નથી? પરંતુના
 જ્ઞાનના અભાવે કદાચ સાચા અર્થનું તો જ્ઞાન ન થાય પરંતુ
 પરસ્પર વિરોધ આવે તે પણ ન જાણ્યો એ પણ ઓછા બેઠની
 વાત છે! દીકાકાર મહર્ષિનાજ શબ્દોમાં અને ખાસ મૂળના
 શબ્દોમાં પણ 'સંક્રમ' ધ્યાય છે, એમ પોતે જોયું છે અને ભાષા-
 નાંબે એવા વિચારવિહીન મનુષ્યમાં આસપાસને સમજવાની
 રાજી ક્યાંથીજ દેવ! અને તે નથી એની સાબીતી માટે આજે
 સનાતની પાત્રે એકથી અનેક પૂજવા બોલ્યું છે. મુંબઈ માંજ
 રા.૩ સભામાં આપેલું ભાષણ ઈંગ્લીશમાં એવું જોઈએ

ઉપરના સૂત્રનું ઉપરનું ભાષાંતર લેવાથી વાંચકો સમજ
કે અચલિતકર્મતા સંકેત પણ થાય છે. હવે દીકાનું
તર કરતાં બેચરદાસ કેવો છબરડો વાળે છે તે તરફ વાંચકો
આપે એમ હું અભ્યર્થુ છું.
દીકામાં ભગવાન અભયદેવસૂરિય મહારાજ સંકેતને આંગે
મ છે કે:—

“તત્ર સંક્રમણં મૂલમકૃત્યભિન્નાનામુત્તરમકૃતીનામધ્યવસાય-
શ્રેયેણ પરસ્પરં સંચારણં, તથા ચાહ-મૂલમકૃત્યભિન્ના સંક્રમણતિ
ર્ણતઃ ઉત્તરાઃ પ્રકૃતીઃ, નન્વાત્માઽપૂર્નત્વાદધ્યવસાયપ્રયોગેન.”
પરસ્ત્વાહ—“મોક્ષુગ આત્મ્યં સ્વલુ દંસગમોહં ચરિત્તોહં ચ, સેસાણં
પર્ગઈણં ઉત્તરવિહિસંક્રમો મણિઓ.”

ઉપરના શુદ્ધ પાઠમાં ‘નન્વાત્મા’, સ્થાને ‘નત્વાત્મા’,
આવે. અશુદ્ધ પાઠ લખીને તેનું ભાષાંતર કરતાં બેચરદાસ
લખે છે કે:—

“તેને વિષે સંક્રમણ એટલે મૂલપ્રકૃતિઓથી અભિન્ન ઉત્તર પ્રકૃતિઓને
અધ્યવસાયવિશેષવડે પરસ્પર સંચાર-સેનભેજ-કરવે. કહ્યું છે કે:—“શુભુપા
મૂલપ્રકૃતિઓથી અભિન્ન ઉત્તરપ્રકૃતિઓને અધ્યવસાયના પ્રયોગવડે સંક્રમણે,
રિતુ આત્મા અમૂર્ત હોવાથી સંક્રમે નહીં.” અન્ય તો કહે છે કે:—“આયુષ્ય,
દયનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીયને છોડીને શેષપ્રકૃતિઓના ઉત્તર પ્રકૃતિઓની
સાથે જે સંચાર તે સંક્રમણ.”

દીકાના ઉપર મૂકેલા બેચરદાસના ભાષાંતરથી પાતેજ કરેલા
મૂળસૂત્રના ભાષાંતરની સાથે વિરોધ—“વદતો વ્યાધાત, આવધો
એવું પણ ભાન બિચાર બેચરદાસને રહેવા નથી પામ્યું! વિદ્વાનો
તો એ પણ સમજી શકશે કે મૂળના ભાષાંતર સાથે વિરોધ આવે
છે એ તો દીક પરન્વ દીકાના ભાષાંતરમાં પણ એવો વિરોધ

છે કે જે બેચરદાસની વિદ્વતાને લખવે તેવો છે કારણકે ટીકાકાર
 મહર્ષિએ પોતે કરેલ 'સંક્રમ' ના અર્થને પ્રમાણસિદ્ધ કરવા
 માટેજ 'તથાચાહ' કહીને ખીલે આધાર કે જે પોતે કરેલા
 અર્થનોજ ધ્વનિ કરે છે તેજ પાઠ મૂક્યો છે ત્યારે બેચરદાસ તો
 તેમાંજ પરસ્પર વિરોધ ઉપસ્થિત કરે છે ! તો શું બેચરદાસને
 ઐરલી પણ ખબર નથી કે હરેક ગ્રંથકારે 'તથાચાહ' 'તથા
 ચોક્તમ્' 'યદુક્તમ્' વિગેરે વિગેરે લખીને જે પ્રમાણો મૂકે તે
 પૂર્વે પોતે કહેલી વાતને પ્રમાણસિદ્ધ કરવા માટેજ મૂકે, નહિ કે
 પ્રાચ્યત પોતાનીજ વાતમાં વિરોધ ઉપસ્થિત કરવા ? ટીકાકાર
 મહર્ષિએ સંક્રમનો ભાષ સમગ્રવર્તા લખ્યું કે—'મૂળપ્રકૃતિ-
 ઓધી અભિજ્ઞ એવી ઉત્તરપ્રકૃતિઓને અધ્યવસાયવિશેષવડે
 પરસ્પર સંચાર કરવો તેનું નામ સંક્રમ' અને આજ અર્થની
 સાખીતી માટે તે મહાપુરુષે 'તથાચાહ—' કહીને "મૂળપ્રકૃત્ય-
 ભિન્ના સંપ્રવૃત્તિ ગુણત ઉત્તરાઃ પ્રકૃતીઃ, નગ્વાત્માડમંતસ્યાદધ્ય-
 વસાયવયોગેણ" રચાવેલ આ પ્રમાણ પાઠનો "ગુણધી
 મૂળપ્રકૃતિઓધી અભિજ્ઞ ઉત્તરપ્રકૃતિઓને અધ્યવસાયના પ્રયોગવડે
 સંક્રમાવે, કિંતુ આત્મા અમૂર્ત હોવાથી સંક્રમે નહિ." આવો
 અર્થ કરે એ શું બેચરદાસની મૂર્ખતાની પરાકાષ્ઠા નથી ? વસ્તુના
 જ્ઞાનના અભાવે કદાચ સ્વાચ્છા અર્થનું તો જ્ઞાન ન થાય પરંતુ
 પરસ્પર વિરોધ આવે તે પણ ન જાણાય એ પણ ઓછા ખેડની
 વાત છે ? ટીકાકાર મહર્ષિનાજ શબ્દોમાં અને ખાસ મૂળના
 શબ્દોમાં પણ 'સંક્રમ' થાય છે' એમ પોતે લેયું છે અને ભાષા-
 ન્તરમાં લખ્યું છે તેનું પણ જ્ઞાન રાખ્યા વિના કહેનું કંઈ લખી
 નાએ એવા વિચારવિહીન મનુષ્યમાં જ્ઞાનાસારને યતનજ્ઞાની
 શક્તિ :ચાંપીજ હોય ? અને તે નથી એની સાખીતી માટે આવે
 સનાજની પાત્રે એકરી અનેક પૂંજયા બોલ્યું છે મુ'અર્થ માંન-
 રાજ સજ્જામાં આપેલું ભાષણ, જેનજીને હાંપેલું 'જેનસમાજ'

તમસ્તરણુ, અને પૂનાથી પ્રસિદ્ધ યતા શ્રી મહાવીરપત્રના કાર્યવાહકોએ ધોતાના પત્રની લેટમાં મૂકેલું પુસ્તક આ સધળું શું બેચરદાસની નિર્વિચારતાના નામીયા નમુના નહિ તો ખીલું શું છે? આવી સ્થિતિમાં પણ ભોતીચંદ સોલીસીટર લેવા બે બેચરદાસને પંડિતજી માની રાખતા હોય અને ધોતે આપેલા ‘આગમના ઉંડા અભ્યાસી’ આ બિરુદને વળગીજ રહેવા માગતા હોય તો સમાજ શું તેઓની મદાવિકલતા કે વિવેકવિ-કલતાને નહિ કળી શકે?

“ભૂજપ્રકૃતિઓથી અલિજ એવી ઉત્તર પ્રકૃતિઓનો અધ્ય-વસાયવિશેષવડે પરસ્પર સંચાર કરવો તેનું નામ સંક્રમ” આ અર્થની સિદ્ધિ માટે ‘તથા ચાહ’—કહીને મૂકેલા “મૂલપ્રકૃત્ય-મિત્રા સંક્રમયતિ ગુણત ઉત્તરાઃ પ્રકૃતિઃ નન્વાત્માડમૂર્તવાદ્ય-વસાયપ્રયોગેણ” આ પ્રમાણે પાઠનો સાથો અને સંગત થતો ભાવ એ છે કે “નન્વિતિ નિશ્ચયે” અર્થાત નિશ્ચિત છે કે આત્મા અમૂર્ત હોવાથી અધ્યવસાયવિશેષના પ્રયોગવડે શુણ્ધી-મૂલપ્રકૃતિથી અલિજ ઉત્તરપ્રકૃતિઓને સંક્રમણે છે. બીજી રીતે પણ એજ ભાવને સૂચવતો અર્થ એવો થાય છે કે ‘નનુ ધતિ શંકયાં’ અર્થાત શંકા છે કે આત્મા અમૂર્ત હોવાથી શુણ્ધી-મૂળપ્રકૃતિથી અલિજ ઉત્તરપ્રકૃતિઓનો સંક્રમણ રી રીતે થાય? ઉત્તરમાં અધ્યવસાયવિશેષના પ્રયોગવડે ધઈ શકે છે, વિદ્વાનો ભેઈ શકશે કે આ અર્થો કરવાથી ભૂજ સાથે કે દીકા સાથે સહજ પણ વિરોધ આવતો નથી.

જ્ઞાનવિનાના બેચરદાસ એ પણ નથી ભેઈ શક્યા કે દીકા-કાર મહર્ષિએ અપરસ્ત્યાહ આ પ્રમાણે કહીને મૂકેલા પા-પણ સંક્રમને તો સાબીતજ કરે છે? અપરસ્ત્યાહ કહીને મૂકેલા પાઠનો અર્થ બેચરદાસના હસ્તે ખોટો થાય એવી આપ

કંઈ આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી. વસ્તુના જ્ઞાનવિના અને ગુરુ-
સેવાથી વસ્તુતત્ત્વને સમજ્યા વિના જેટલો આડમ્બર કરવામા
આવે એ હિતકર યા સત્યસ્પર્શ નજ હોય.

‘ અપરસ્ત્વાહ ’ કહીને દીકાકારશ્રીએ મૂકેલા “ મોત્તુજ
આડય જલુ વસણમોહ ચરિત્તમોહ ચ, સેસાણ પગઈણ ઉત્તરવિહિ
સંકમો મણિઓ ” આ પાઠનો અર્થ કરતા બેચરદાસ લખે
છે કે.— ‘ આયુષ્ય, દર્શનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીયને છોડીને
શેષપ્રકૃતિઓનો ઉત્તરપ્રકૃતિઓની સાથે જે સંચાર તે સંક્રમણ ’
આ અર્થમાં કેટલો વિરોધ છે તેને યથાસ્થિત તો કર્મ-
પ્રધાના યથાસ્થિત અભ્યાસીઓજ સમજી શકે તેમ છે, છતાં
મારું આ રચણે પ્રતિપક્ષમાં કંઈક જણાવવું જોઈએ એ કારણે
કર્મપ્રકૃતિમાંથી કેટલોક જરૂરી ઉતારો કરી તે પાઠના સગત
અર્થને મૂકી આ અનુસંધાનને આરોપી લઈશ.

કર્મપ્રકૃતિમાં પૂજ્યાપદ આચાર્યશ્રી મન્યગિરિજી મહારાજ
લખે છે કે—

“ દર્શનમોહનીયં ચારિત્રમોહનીયં ચ, તયાઃ પરસ્પર સન્નમો
ન ભવતિ...તથા આયુષિ ચત્વાર્યપિ ન પરસ્પર સન્નમયતિ, નાપિ
મૂલ્યકૃતિઃ પરસ્પરં સંક્રમયતિ ”

અર્થાત્ દર્શનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીય આ બેનો
પરસ્પર સંક્રમ ન થાય, ચારે આયુષ્યો પણ પરસ્પર સંક્રમ
ન પાને, મૂલ્યપ્રકૃતિઓનો પરસ્પર સંક્રમ ન થાય.

આ ઉપરથી વિદ્વાન અને વિચારશીલ વાચકો સમજી શકે
કે ‘ અપરસ્ત્વાહ ’ કહીને દીકાકારશ્રીને જુદા પાઠનો આર્થ અને
સગત બાવ એવો છે કે—

‘ આયુષ્યને મૂકીને જેટલો આયુષ્યના પરસ્પર સંક્રમ થતો
નથી અને દર્શનમોહનીયને દર્શનમોહનીયના અને ચારિત્ર-

મોહનીયનો ચારિત્રમોહનીયમાં સંક્રમ થાય પરંતુ તે જેનો
પરસ્પર એટલે દર્શનમોહનીયમાં ચારિત્રમોહનીયનો અને
ચારિત્રમોહનીયમાં દર્શનમોહનીયનો સંક્રમ થતો નથી તેમજ
મૂળ પ્રકૃતિઓનો પણ સંક્રમ ન થતો હોવાથી શેષપ્રકૃતિઓનો
એટલે ઉપર જેનો નિષેધ કર્યો તે શિવાયની ઉત્તરપ્રકૃતિઓનો
સંક્રમ કહ્યો છે.

આટલાજ ઉપરથી વાંચકો ભોધ શકશે કે શ્રીભગવતીજ-
ક્રમના ભાષાન્તરમાં એક નહિ જેવા ભાગમાં પણ બેચરદાસે
અપરિમિત ગોટા વાળ્યો છે તો આખા ભાષાન્તરમાં શું એ કર્યું
હશે ? પ્રયોગની મૂલ્યો જેવી કે 'ચલત જલિતમ્', એટલે
ચાલતું ચાલ્યું', લખવાને બદલે 'ચાલતો ચાલ્યો', વિગેરે અને
વર્તમાન પ્રયોગના સ્થાને બદલે 'ચાલતો પ્રયોગ વિગેરે બતાવી
પુસ્તકના કદને વધારવાની જરૂર અને તથા જણાવી. વાંચકો
યાદ હોય તો શ્રીવીર-શાસન માસિકના સંવત ૧૯૭૭ ના
ભાદ્રપદ માસના અંકમાં શ્રી આગમોદયસમિતના મુનિમ-કુપુરચંદ
ઠાકરસી શાહે 'આઠાઈનિબ્રમચમૈયુનાનિ' આ ચરણના સ્લોક-
માં બેચરદાસે પાંચરેલા અશુદ્ધિના પુંજને ઉઠાવવાની મુશ્કેલી
આપવા છતાં બેચરદાસ આજ સુધી ઉઠાવી શક્યા નથી, તેઓ
તરૂંધી તેવી અશુદ્ધિઓ 'બ્યાકરજીતીકું' અને ન્યાયતીર્થની
એ બીજાજરૂરી છે. બેચરદાસની 'બ્યાકરજીતીકું' અને ન્યાયતીર્થની
પદવીઓમાં કે હમુઅ ધરેલાઓએ સમજવું હોય તો આદે
ઉપરથી પણ સમજી શકે તેમ છે !
એવો હું એટલું જ ઇચ્છીશ કે અદાલતો શ્રીજિતની આજ્ઞા-
ના મર્મને સમજી અને શ્રીઆગમસૂત્રોના ભાષાન્તરોની
હીમાયત કરનારાઓએ તે કામમાં આપેલી સમ્મતિઓમાં ધરેલી
જૂલ સમજી અને તે માટે દરેકથી કે બહારથી તે જૂલ કુલ
જૂલ સમજાવવાની આત્મશુદ્ધિ કરી છે. આદલું પાય તો પણ બસ છે.

